

HAWAR

1

Hejmar 1-23
(1932-1933)

www.arsivakurdi.org

NÛDEM

HAWAR

Cild 1
Hejmar 1-23
(1932-1933)

www.arsivakurdi.org

NÛDEM

Weşanên NÛDEM 34
HAWAR
Stockholm: 1998

© Weşanên NÛDEM
Amadekar: F. Cewerî
Pergala bergê û rûpelan NÛDEM
ISBN: 91 88592-34 0

Tel û Fax: 8-583 564 68
8-580 131 62

www.arsivakurdi.org

NAVEROK

PÊŞGOTIN 15

HEJMAR (1) 21

Armanç, awayê xebat û nivîsandina Hawarê

Ji xwendevanan re

Elfabeya Kurdî

Stûna Feqehan

Stûna Zarowan: buhar

Edebiyata Welatî

Hawar hebe, gazî li dû ye

Di dora dinyayê de

Xatirxwaziya Memî

Hêvî ji xwendevanan

Ferhengok

BIRÊ FRENSIZÎ

Buts et caractères de la revue Hawar

L'Alphabet Kurde

Notices sur la littérature, mœurs et contumes Kurdes

HEJMAR (2) 41

Civata arîkariyê

Ta, tawî û tabir

Lehî

Du Egîd

Elfabêya kurdî

Gundê nûava

Ferhengok

Tola welêt

Xanî

Berdêlk

.....

Dr. E. Nafiz

.....

Dr. K. A. Bedir-Xan

.....

Qedrican

.....

.....

Dr. K. A. Bedir-Xan

Osman Sebrî

BIRÊ FRENSIZÎ

L'Alphabet Kurde

La langue Kurde

.....

.....

HEJMAR (3) 61

Hevxistina zmanan	Dr. K. A. Bedir-Xan
Quncika bijîşkê	Dr. E. Nafiz
Pêrûzname	Hamid Ferec
Silêman Bedir-xan	Qedrican
Dibistan	C. A. Bedir-xan
Elfabêya Kurdî	» » »
Bi hênceta pîroznamekê	» » »
Ferhengok	» » »
Ma çima diçî	Dr. K. A. Bedir-Xan
Lavelav	» » »
Şeva we xweş	C. A. Bedir-xan

BIRÊ FRENSIZÎ

L'alphabet Kurde	D. A. Bedir-Xan
Le Folklore Kurde »	» »

HEJMAR (4) 81

Ber tevna mehfûrê	C. A. Bedir-xan
Hacî Qadirê Koyî	Hevindê Sorî
Lawikê min	Dr. K. A. Bedir-Xan
Elfabêya Kurdî	C. A. Bedir-Xan
Ferhengok	» » »
Yekbûn û yekîtî	Dr. K. A. Bedir-Xan
Wişyar bibin	Hacî Qadirê Koyî
Gotina welat	Cegerxwîn
Zerî Kubarê

BIRÊ FRENSIZÎ

Textes et Traductions	D. A. Bedir-Xan
L'alphabet Kurde	» » »
Folklore Kurde	» » »

HEJMAR (5) 101

Edebiyatî Kurdî	Hevindê Sorî
Loriya Bedir-Xan	C. A. Bedir-Xan
Pirûziya Hawarê	Seyid Hiznî
Besreka Zêrîn	Qedrican
Dildiziya Gulekê	Dr. K. A. Bedir-Xan
Elfabêya Kurdî	C. A. Bedir-Xan
Welatî Kurdan	Evdilxaliq Kerkûkî

Delaliya Zarowan
Şîn û Pesna Zînê
Pesna Dêrikê
Alê Kurdan

E. A. Bedir-Xan
Dr. K. A. Bedir-Xan
Cegerxwinê Kurdî
Herekol Azîzan

Ronigariya şagirtên kurdên Iraqê

BIRÊ FRENSIZÎ
L'alphabet Kurde
Berceuse
Floklore Kurde

Dr. K. A. Bedir-Xan
Herekol Azîzan
D. A. Bedir-Xan

HEJMAR (6) 121

Hawar
Zozanê Tocî
Mar û mirov
Ji min bawer bibe
Melayê Cizîrî
Dîk û Rovî
Hêva çardeşevî
Ferhengok
Ji bona Hawarê
Gulbanakê Hişyariyê
Berdêlk
Hawar e
Kurdewarî
Sê malo gundo!
Elfabêya Kurdî

Şakir Fettah
Nemirê Miksî
Çirokbêj
Dr. K. A. Bedir-Xan
Herekol Azîzan
Çirokbêj
Qedrican
Herekol Azîzan
Cegerxwin
Mela Elî
Qedrican
Bozan Şahin
Faiqê Bêkes
Stranvan
C. A. Bedir-Xan

BIRÊ FRENSIZÎ
Un femme, Chef de tribu
O, village de trois maisons
Floklore Kurde
L'alphabet Kurde

N. A.
Herekol Azîzan
C. A. Bedir-Xan
D. A. Bedir-Xan

HEJMAR (7) 141

Kurdmanç Qenc in
Cemilê Haco
Le Hawarda
Edebiyata Kurdî
Mêrê min

Cemilê Haco
C. A. Bedir-Xan
Serjêr
Hevindê Sorî
Dr. K. A. Bedir-Xan

Cewabname
Zarê Kurdmancî
Mişo û Xido
Elfabêya Kurdî
Ferhengok
Birin
Ey Fecr
Hesinker
Delalê Eyşê

Helim Rifqî
Hawar
Herekol Azîzan
C. A. Bedir-Xan
Herekol Azîzan
Dr. K. A. Bedir-Xan
Lawikê Kurd
Qedrican
Stranvan

BIRÊ FRENSIZÎ
O Belle Aîch
Fables
Memê-Alan
L'alphabet Kurde

Herekol Azîzan
Herekol Azîzan
C. A. Bedir-Xan
» » » »

HEJMAR (8) 161

Şêraniya Zmanê Kurdmancî
Edebiyata Kurdî
Bêriya Welat
Hawarek
Rêya Teze
Kurdekî Kiçik
Elfabeya Kurdî
Ferhengok
Ji Xanî ra
Strana Dilan
Ez Goriya Bangê te me
Ala Ku[r]dan
Hişyarname
Dawet e
Yelî Delal
Tirsim Ez Bimirim

C. A. Bedir-Xan
Hevindê Sorî
Dr. K. A. Bedir-Xan
Wecdî Cemîl Paşa
Herekol Azîzan
C. A. Bedir-Xan
C. A. Bedir-Xan
Herekol Azîzan
Behmen Zerdeştî
Dr. K. A. Bedir-Xan
Mamoste
Dr. K. A. Bedir-Xan
Lawê Fendî
C. A. Bedir-Xan
Stranvan
Dîlokvan

BIRÊ FRENSIZÎ
Memê-Alan
Chansons

Dr. K. A. Bedir-Xan
Herekol Azîzan

HEJMAR (10) 201

Leylana Rastiyê
Eksî Sedayi Hawar

Dr. K. A. Bedir-Xan
Pîrot

Gelo ne Wisan e
Ji mela û şêxan re
Ji pismamê min re
Mîr û Kund
Dilê min pir dişewite
Yekîtiya herfan
Elfabêya Kurdî

Qedrîcan
Cegerxwinê Kurdî
F. Mistefa Şahîn
Koçerê Botan
Selahedînê Serhedî
Xweyiyê Hawarê
C. A. Bedir-Xan

Îlhamî Hawar
Ax Kurdistan
Hey Weten
Berdêlk
Hişyarî
Di Şorezeraqê de
Ji xwendevanan ve

Gewran
Silêman Bedir-Xan
Xwedok
Cegerxwinê Kurdî
Dr. K. A. Bedir-Xan
Qedrîcan
Hawar

BIRÊ FRENSIZÎ
La musique Kurde
Memê Alan
O sans maison
L'Alphabet Kurde

Pr. G. Michaelian
D. A. Bedir-Khan
Hereqol Azizan
D. A. Bedir-Khan

HEJMAR (11) 221

Şin
Yekyetîman
R. Bedir-Xan
Dr. E. Bêreqdar
Çirçiroka Bîngolê
Elfabêya Kurdî

C. A. Bedir-Xan
Hevindê Sorî
Hawar
Hawar
Herekol Azizan
C. A. Bedir-Xan

Sinor
Meşheda Ibretê
Zarînek
Tabûta Bixwîn
Şehîdê Gewre
Zimanê min

Evdilxaliq Esîrî
Dr. K. A. Bedir-Xan
Cegerxwinê Kurdî
Qedrîcan
M. Ehmed Botî
Dr. K. A. Bedir-Xan

BIRÊ FRENSIZÎ
Memê Alan
Legende
L'Alphabet Kurde

Dr. A. Bedir-Khan
Herekol Azizan
D. A. Bedir-Khan

HEJMAR (12) 241

Yekyetîman	Hevindê Sor
Gazinda Xencera min	C. A. Bedir-Xan
Em çîman bişûnda man	Mistefa Şahîn
Çaw	Gewran
Strana Gulê	Dr. K. A. Bedir-Xan
Yekitiya Kurdan	Ş. M. Şahîn
Taziye	Mamosta
Kew û Qitik	M. Ehmed Botî
Ker, Gur û Rovi	Koçerê Botan
Elfabêya Kurdi	C. A. Bedir-Xan

Le bo Şehideki	Ehmed Namî
Xeyal	Tahir Fiad
Yadi Weten	F. Bêkes
Ey Gelawij	Gewran
Heyv û stêr	Dr. K. A. Bedir-Xan
Cegerxwîn	Qedrican
Gazî	Evdirehman Fewzî
Her biji	Le Zibêr Kurd
Nalnalâ Dil	Îsmail Hebeş
Hawar e	Lawê Fendî
Ziyareta Hawarê	Mistefa Mili

BIRÊ FRENSIZÎ

L'Alphabet Kurde	D. A. Bedir-Xan
L'ane le loup et le renard	Kotscherê Botan
Memê Alan	D. A. Bedir-Khan

HEJMAR (14) 281

Komelî Zanistî	S.....
Reşoyê Darê	Cemilê Haco
Yekyetîman	Hevindê Sorî
Gazind û Gilî	Osman Sebrî
Xuyabûnî Kurdi	Ehmed Hemdi
Le Kurdistan xwinin da	K.....
Derdê Nezaniyê	Lawê Fendî
Du guharto	Herekol Azizan
Ho Cegerxwîn	Evdilxaliq Esîrî

Bo xawenî Hawar
Ji kiriyan re
Ma em tenê
Sekala
Şêr û piling û rovi
Duri Şehwar
Belê em man
Xemi Zalim
Dadê
Welat û dilê min

Apetin
Cegerxwîn
M. F. Botî
Hêmen
Cegerxwîn
Evdilxaliq Esîrî
M. E. Botî
Miço Milî
Qedrican
Dr. K. A. Bedir-Xan

BIRÊ FRENSIZÎ

Note sur la Bible-Noire
Deux variantes

Dr. K. A. Bedir-Khan
Herekol Azizan

HEJMAR (15) 301

Şêx û axa û mineweran
Kaxezî aşkiar
Du Sersal
Tûş ey Tebiet
Cuhabên Koçerî
Yekyetîman
Kîroşk û Kûsî
Kitêban

Haco
Lawikî Kurdperwer
Xekî Vexwendî
Lawikî Kurd
M. E. Botî
Hevindê Sorî
Bekrî Qotreş
Hawar

Hevîn
Qûy Qelan
Delala Çavreş
Bo Xanimêk
Bêriya Welêt
Kulilkên Ezêb

Dr. K. A. Bedir-Xan
Evdilxaliq Esîrî
Evdirehman Fewzî
Goran
M. E. Botî
Dr. K. A. Bedir-Xan

BIRÊ FRENSIZÎ

L'Alphabet Kurde
Parlet de Hevêrkan
Notice sur la bible-Noire

D. A. Bedir-Khan
Hawar
Dr. K. A. Bedir-Khan

HEJMAR (16) 321

Sehîti
Du bend
Kurd û terbiye

Hevindê Sorî
Cegerxwîn
Lawikî Kurd

Zerêle
Berê çawan bû

Evdirehman Fewzî
Dr. K. A. Bedir-Xan

Strana çiyayikî
Dest jê bû
Kanî axa kurdan

Dr. K. A. Bedir-Xan
Newzad
M. E. Botî

BIRÊ FRENSIZÎ
De la grammaire kurde
L'Alphabet kurde
Notice sur la Bible-Noire

D. A. Bedir-Khan
D. A. Bedir-Khan
Dr. K. A. Bedir-Khan

HEJMAR (17) 341

Şêx û axa û mineweran
Hawara biyaniyekî
Li ber tirba Şêx Seîd
Ax li me
Elfabêya Kurdî
Dersxane

Evîn Cîwelek
Hevindê Sorî
Dr. K. A. Bedir-Xan
Ehmed Mêlik
C. A. Bedir-Xan
Hawar

Hubel wetan
Çarînen Xeyam
Kurdistan bê dibistan
Tola Karwên

Kurdê Wanî
Dr. K. A. Bedir-Xan
M. E. Botî
C. A. Bedir-Xan

BIRÊ FRENSIZÎ
De la grammaire kurde
L'Alphabet kurde

D. A. Bedir-Khan
D. A. Bedir-Khan

HEJMAR (18) 361

Xwe binas
Kurd û Kurdistan
Şêr û gayê zer
Ecêbên Dinyayê
Elfabêya Kurdî

C. A. Bedir-Xan
Hevindê Sorî
M. E. Botî
Xeberguhêz
C. A. Bedir-Xan

Şehnama Şehîdan
Çarînen Xeyam
Welatê Kurdan
Gotina Gewr
Ji Kitêba Goranî

Cegerxwin
Dr. K. A. Bedir-Xan
F. Hesên
Ibrahîm Mela
Esîrî

Cuhaba dayikê
Roja Nû

Hawar
Dr. K. A. Bedir-Xan

BIRÊ FRENZÎ
De la grammaire kurde
L'Alphabet kurde

Dr. A. Bedir-Khan
Dr. A. Bedir-Khan

HEJMAR (19) 381

Kurd û Kurdistan
Xewna Rastiyê
Sebat
Dengekî Zerdeştîyan
Biyaniî çî dîtine
Bi xwalê xwe ve
Ferhengok

C. A. Bedir-Xan
E. Hesên
Ş. M. Şahîn
Hawar
Herekol Azîzan
Nezîr Lewend
Hawar

Hawar û Dildarî
Serhedan
Welat
Çarînen Xeyam
Şahname Şehîdan
Lawiko

M.....
Miço Mîlî
Axayê Mirdêsî
Dr. K. A. Bedir-Xan
Cegerxwîn
Stranvan

BIRÊ FRENZÎ
La femme Kurde

Dr. K. A. Bedir-Xan

HEJMAR (20) 401

Heyîneke yeksalî
Du Dengbêj
Xurtiya Bînahiyê
Hevînd
Ferhengok

Nivîsanok
Dr. K. A. Bedir-Xan
Çîrokbêj
C. A. Bedir-Xan
Hawar

Lavelav
Serxwebûna Mirîşkan
Revandin
Cuhaba Lawanî
Bexikê Hawarê
Dilber
Çarînen Xeyam

Osmân Sebrî
Cegerxwîn
Dr. K. A. Bedir-Xan
Qedrican
H. Smail
M. F. Botî
Dr. K. A. Bedir-Xan

HEJMAR (21) 425

Sehîti	Lawekî Kurd
Li Gornistana Amedê	Osman Sebrî
Îlyas Efendî	Cegerxwîn
Şîn	Hawar
Ji dûr ve	Osman Sebrî
Eyloyê Pîr	Dr. K. A. Bedir-Xan
Kurd yek in	Şêx Heyderê Êzîdî
Kîseyî pûç	H.....
Bîrhatiyek	M. E. Botî

Çarînen Xeyam	Dr. K. A. Bedir-Xan
Peyameke Cegerxwîn	Cegerxwîn
Ez bi şûr im	Ebû-Inad
Fermana Kurdan	Remoyê Qenco

BIRÊ FRENŞIZÎ

Sinêm Khan	Dr. K. A. Bedir-Khan
------------	----------------------

HEJMAR (22) 445

Jespên xweşxwanên kurdi	Cegerxwîn
Şîna xwalê min	Qedrican
Mîr Mihê	Cegerxwîn
Tirba sipî û marê qut	F. Hesên
Sehîti	E. S. Gewrî
Sehîti	Osman Sebrî
Ibret	Cegerxwîn
Nivîsevan	Dr. K. A. Bedir-Xan

Çarînen Xeyam	Dr. K. A. Bedir-Xan
Taîrxek	Evin Ciwelek
Berdêlk	Lawê Fendî
Wefdî Kurdistan	Pîremerd
Tola bavan	Heval Şikrî
Bo xawenî Hawar	Ewnî
Ax û keser	M. E. Botî
Newzad	Hey dinya fanî
Civatmiletan	Selam

BIRÊ FRENŞIZÎ

Besna	Herekol Azîzan
-------	----------------

HEJMAR (23) 465

Zarê Dumilî C. A. Bedir-Xan
Sehîti Cegerxwîn
Sehîti Lacê Henî
Herwekî hate gotin Dr. K. A. Bedir-Xan
Kurd û Kurdistan Herekol Azîzan

Çarînen Xeyam Dr. K. A. Bedir-Xan
Xwe nas bikin Feridûn
Dilmestî Evin Cîwelek
Keleha Xursê Bijîşkê Miran

BIRÊ FRENSIZÎ
Memê Alan D. A. Bedir-Xan

BEŞA TÎPGUHÊZIYÊ 585
HEJMAR 2 487
HEJMAR 3 488
HEJMAR 4 490
HEJMAR 5 493
HEJMAR 6 495
HEJMAR 7 497
HEJMAR 8 499
HEJMAR 9 501
HEJMAR 10 505
HEJMAR 11 512
HEJMAR 12 519
HEJMAR 13 526
HEJMAR 14 531
HEJMAR 15 536
HEJMAR 16 540
HEJMAR 17 543
HEJMAR 18 551
HEJMAR 19 560
HEJMAR 20 567
HEJMAR 21 584
HEJMAR 22 595
HEJMAR 23 603

HAWAR hat hawara me!

Hawar dengê zanîne ye. Zanîn xwe nasîn e.
Xwe nasîn ji me re rêya felat û xweşiyê vedike.
Her kesê ko xwe nas dike; dikare xwe bide nas kirin.
Hawara me berî her tiştî heyîna zimanê me dê bide nas kirin.
Lewma ko ziman şerta heyîne a pêşîn e.

(Celadet Alî Bedir-Xan, Hawar hej. 1, 1932)

Kovara HAWARê gelekî bi derengî kete destê min. Ez bawer dikim min ew di sala 1982an de bi dest xistibû. Niha nayê bîra min bê min ew çawan û bi kîjan riyê bi dest xistibû, lê baş tê bîra min gava ew ketibû destê min, fena ku malê dinyayê bûbû yê min. Ez ji xwendina wê têr nebûbûm. Mîna ku min tişteki xwe yê bi qîmet winda kiribû û dîsan ew dîtibû. Hawarê ez hê bêtir bi nivîsandina kurdî ve girêdabûm. Şêrîniya zimanê kurdî bi min şêrîntir kiribû; fikra dostanî, xweşbînî û bêhnfirehiyê li ba min bi qîmet kiribû. Ez ber bi cîhana kurdîtiyê, ber bi kûrîtiya dîroka kurdan ve ajotibûm. Xwendina çîrok, stran, şîret û gotarên di Hawarê de rameke bi lezet dabû min. Bîrbirî û sergiraniya Celadet Bedir-Xan, hêviya peyda-bûna entelektueliyeke kurdî li ba min xurt kiribû. Hêviya entelektueliyeke kurdî ya xurt, hêviya biserketîne dabû min. Ew Hawara bi çapeke piçûk û bi aleke kurdî pêçayî, ji bo min, bersiveke herî di cih de ya li dijî polîtîkayên asîmilasiyon û înkariyê bû. Niha, gava ez rûpelên Hawarê di ser hev re diqulipînim, ez têdigihîjim ku Mîrza Hemreş Reşo bi jinûveçapkirina Hawarê zehmetiyeke çawan kişandiye, karekî çiqasî baş û pîroz kiriye. Ez bawer dikim, ger ne ji vê fikir û xebata Hemreş Reşo bûya, wê Hawar bi tenê di arşîv û pirtûkxaneyên hin entelektuelên kurdan de bima û wê nivîşk ji xwendina Hawarê bêpar bima. Bêparmayîna vî nivîşkî, wê di warê zimên de gelek serêşî bi xwe re bianiya. Hemreş Reşo bi jinûveçapkirina Hawarê, hem Hawar ji mirin û jibîrkirinê parastiye, hem ew gîhandiye nivîşkî, hem jî rê li ber berberî û nelihvîkirinê zimanê kurdî girtiye.

Niha, gava mirov li dîroka Hawarê û li rola wê ya îroyîn dinihêre, di salên heftêyan de çapnebûna Hawarê, hem di warê zimên û rola zimên de, hem jî di warê hî-

sên milî û xwenaskirinê de, kêmasiyeke mezin e. Di salên heftêyan de, bi taybetî ji 75an heta 80yî, li bakurê welêt tevegrike xortan ya xurt hebû. Dînamîka salên heftêyî mîna bombeyekê ji teqandinê re amade bû. Lê ev dînamîka ha bêtir angajeyî siyasetê bû. Ger bi qasî karên siyasî, karên edebî û çandî jî hatibûya kirin û di wan salan de kovara Hawarê li bakurê Kurdistanê an jî li Tirkiyeyê hatibûya çapkirin, wê li hemberî pêla asîmilasyonê bibûya bendek. Lê mixabin, ew nivşê li welêt, ji peydakirin û xwendina kovara Hawarê bêpar ma; yên ku derketin derveyî welêt, ev kovara ku di dîroka edebiyata me de rola wê ne kêmtî rola pirtûkeke pîroz e, li biyanîstanê bi dest xistin. Dîsan li vê biyanîstanê, dostê hêja, rehmetiyê Mihemed Bekir, bi zewq û besteke mezin li derxistina Hawarê mijûl bûbû. Wî bi çapeke bedew, ji hejmara tê heta hejmara 9an, mîna cildekê derxist. Lê nexweşiya kambax pêxîla vî dîlşewatê kurd berneda û hê berî ku ew bigihîje armanca xwe bi cih bîne, wî ji nav me koç kir. Mirov dikare bibêje, ku di pêla dudan ya danasîna kovara Hawarê de, rola rehmetiyê Mihemed Bekir gelekî mezin e. Xwedê wî bi rehma xwe şa bike.

Mîna jinûveçapkirinên Hawarê, destpêka weşana wê jî her li derveyî welêt bûye. Piştî şikestina serîhildanên Dêrsim û Agiriyê, piştî xebatên dûr û dirêj, Celadet Bedir-Xan, bingehê kovara xwe li Şamê datîne. Ew hejmara pêşî di 12ê îlona 1932an de derdixe. Celadet Bedir-Xan dixwaze bi derxistina kovara Hawarê di dîroka kurdan ya nûjen de rûpelekî nû veke û kurdiya ku bi salan di bin nîrê zordestiyê de maye, rizgar bike. Wekî din, ew bi kovara Hawarê kevneşopiyekê jî dişikîne; dev ji nêvî bi tirkî û nêvî bi kurdiyê berdide, an jî bi temamî dev ji zimanê tirkî berdide û di şûna wê de kovara xwe, çend rûpelên frensizî ne tê de, xwerû bi kurdî derdixe. Celadet beg dixwest bi riya Hawarê kurdan bi zimanê wan, bi girîngiya zimanê wan; bi gotineke din, bi hebûna wan bihesîne. Gava mirov çavekî li her 57 hejmarên Hawarê digerîne, mirov dibîne ku Celadet Bedir-Xan vekirî tu îdeolojî nepesinandine, kurd nekirine sinif û tebeqe, sinif û tebeqeyek negirtiye û li dijî sinif û tebeqeyêke din şer nekiriye. Di ferhenga wî de gotina "kurd" tê maneya biratî, hevaltî û dostaniyê.

Di welatekî bê dibistan de, bê perwerdeya bi zimanê mader de, wî dixwest bi Hawara xwe dibistaneke milî ava bike; tê de fikir û ramanên milî, tê de dostanî û biratiyê belav bike.

Lê dema wî demeke bêdengiyê bû; demeke şikestina kurdan, demeke tirs û surgunan bû. Kurdên xwende kêmtî bûn, yên hebûn jî ne ewçend nêzîkî zimanê kurdî bûn. Celadet dixwest bi riya Hawarê hem nivîskaran çêbike, hem jî xwendevanan

bigihîne. Wî destê alîkariyê dirêjî Cegerxwîn, Osman Sebrî, Qedrî Can, Nûredîn Zaza û hinên din kir, ew ber bi cîhana nivîskariyê ve kişandin û bi xêra wê dibistanê ye ku îro navê van kesayetiyan kurdan nemir bûne. Hem ew kesayetiyan kurdan nemir bûne, hem jî bi xêra Hawarê zimanê kurdî yê edebî zindî maye. Ji xwe gava Celadet Bedir-Xan destê xwe ji siyasetê dikişîne û xwe bi hemû hêza xwe davêje qada ziman û edebiyatê, ew ê li van rojan fikiribe. Li gorî delîlên ku li dû wî mane û li gorî gotinên kevaniya wî Rewşen Bedir-Xan ku ez di sala 1987an de li Baniasê lê bûbûm mêvan, Celadet Bedir-Xan derwêşekî karê xwe bûye. Wî hemû xebata xwe li ser siberojê ava kiribû. Ji bo me bû, ji bo nivîskî berî me bû. Lê nivîskî berî me pê nehisiya û tê re buhurî, lê ev nivîskî me pê hesiyaye û mîna ku li xezîneyekê rast hatibe, bi herdu destan lê xwedî derdikeve. Hebûn û maneya Hawarê îro ne bi tenê ji bo kurdiya nivîskî, lê ew li ba kurdên îro mîna otorîte jî hatiye qebûl kirin. Ez bawer dikim ger îro kovara Hawarê tunebûya, me ê di warê zimanê nivîskî de gelek serêşî ji hev re derxista. Îro, piraniya partî û rêxistinên kurdan, piraniya çapemeniya kurdî li ser rîya Hawarê diçin. Ev jî, ji bo rojên pêş kêfxweşiyekê di de mirov.

Mîna ku min di destpêkê de jî got ku kovara Hawarê cara pêşî di sala 1982an de kete destên min, lê hinek hejmarên wê yên eslî, di sala 1987an de gava ez li Baniasê li Rewşen Xanimê bûbûm mêvan, wê dabû min. Wê ji min daxwaza çapkirina hemû hejmarên Hawarê kiribû. Ji bilî Hawarê jî wê hinek pirtûkên weşanên Hawarê û xebata Celadet ya li ser zimên "Bingehên Gramera Kurdmancî" dabûn min. Me "Bingehên Gramera Kurdmancî" mîna pirtûk di sala 1993an de weşand. Lê herçî jinûveçapkirina Hawarê bû, hem hemû hejmar li ba me peyda nedibûn, hem jî ji bo karekî weha cesareteke mezin, cidiyet û berpirsiyariyeke taybetî diviya. Gava di destpêka salên 90î de me di bin bandora Hawarê de dest bi weşandina kovara NÛDEMê kir, em hê bêtir li ser derxistina Hawarê fikirîn. Hejmarên ku li ba me kêmbûn, me ji ba Mehmed Uzun û Mahmûd Lewendî peyda kirin. Herdu hevalan jî bê ku tu keleman ji me re derxin, arşivên xwe ji me re vekirin; ez li vir spasên xwe yên ji dil ji herdu hevalan re pêşkêş dikim. Herweha, dostê hêja Emîn Narozî bi xebata şev û rojan tîpguhêziya her 23 hejmarên pêşî kir; ne ji vê xebata wî bûya em ê ji xwendina wan ya latînî bêpar bimana. Ez li vir gelekî spasî wî jî dikim.

Mîna tê zanîn, her 23 hejmarên pêşî bi herdu alfabeyan; anglo bi alfabeya erebî û latînî dihate weşandin. Ji hejmara 24an heta ya 57an tenê bi alfabeya latînî hate weşandin. Hem di destpêka kovarê de hem jî di berdewamiya weşana kovarê de ji bilî zaravayên kurmancî, mirov pêrgî zaravayên soranî û zazakî jî tê. Ji ber ku zaravayê

soranî îro jî bi alfabe ya erebî tê nivîsandin, me hemû nivîsên soranî neguhestin alfabe ya latînî, lêbelê me bi tenê ew nivîsên soranî ku pevgerîdaneke wan an bi kovarê re an jî bi nivîsên kurmançî re hebûn, guhastine. Herçî nivîsên zazakî ne, ji ber ku îro ev zarava bi alfabe ya latînî tê nivîsandin, me tîpguhêziya wê kiriye. Lê me di tîpguhêziya hersê zaravayan de jî, tîpa "q" û "k" rast, yanî mîna îro bi kar anîne. Di 23 hejmarên pêşî de tîpa "q" di şûna "k" de û tîpa "k" jî di şûna "q" de dihate bi kar anîn. Di guherandinên hejmar 24an de, em dibînin ku hem alfabe ya erebî ji kovarê radibe, hem jî herdu tîp mîna ku em îro bi kar tînin, têne guhertin.

Herçiqas em di destpêkê de fikirîbûn ku Hawarê weke cildekê derxin jî, lê paşê me maqûltir dît ku em bikin du cild. Cilda yekê ji 23 hejmarên pêşî û beşa tîpguhêziyê pêk tê û cilda dudan jî ji hejmar 24an heta ya 57an e. Me ji bo her cildekê naverokên cihê çêkirine, lê me hejmarên rûpelan ji hev veneqetandine. Dibe ku hin hejmarên bi zehmetî werin xwendin hebin, lê me ev yeka han da xatirê orjînalê û me nexwest em hemû hejmaran ji nû ve binivîsînin û orjînalê kovarê xerab bikin.

Me bi vê xebatê xwest ku em di sedsaliya rojnamegeriya kurdî de careke din balê bikişînin ser xwendin û nivîsandina zarê kurdî û careke din Hawarê û xwedî û berpirsiyarê wê Mîr Celadet Alî Bedir-Xan bi bîr bînin.

Firat Cewerî
Stockholm, 1998

Xwedî û berpirsiyarê HAWARê Celadet Alî Bedir-Xan di sala 1897an de li Stenbolê hatiye dinyayê. Ew kurê Emîn Alî Bedir-Xan û birayê Kamiran û Sureya Bedir-Xan e. Di warê siyasî, kulturî û edebî de, rola Celadet û malbata wî mezin e. Malbata Celadet ku bi têkoşîna xwe ya ji bo avakirina Kurdistanê navdar e, piştî avakirina cumhûriyeta Tirkiyeyê, ji aliyê karbidestên cumhûriyetê ve tê surgunkirin. Bavê Celadet, Emîn Alî û birayê wî Sureya li Misrê bi cih dibin û Celadet û birayê xwe Kamiran jî ji bo xwendinê diçin Almaniyayê. Celadet li Almaniyayê doktoraya xwe ya huqûqê dike û di salên sihî de vedigere Şamê. Şam hingî di destên fransîzan de ye. Celadet li wir dest bi têkoşîna kurdayetiyê dike û dibe yek ji pêşengên tevgera Xoybûnê yê girîng. Piştî ku serhildana Agiriyê têk diçe, Celadet Bedir-Xan destê xwe ji siyaseta dikişîne û xwe bi hemû hêza xwe dide kultur û edebiyatê. Ew di sala 1932an de dest bi weşandina kovara HAWARê dike. Ji sala 1932an heta 1943an 57 hejmarên HAWARê derdikevin. Ji bilî kovara HAWARê jî wî ji nîsana 1942an heta adara 1945an bi navê RONAHÎyê kovareke din derxistiye. Ev kovara ha jî xwerû bi kurdî bû û li ser hev 28 hejmar derketine. Ji bilî kovarên HAWAR û RONAHÎyê Celadet Bedir-Xan ev pirtûkên ha jî nivîsandine: *Elîfba Kurdî, Rêzimana Kurdî, Ferhengê Kurdî, Rêzana Elfabeya Kurdî, Rûpelên Elfabê, Dîbaca Mewlûdê, Dîbaca Nivêjên Êzdiyan, Mektûb ji Mustefa Kemal Paşa re, Ji Mesela Kurdistanê, wergera çîroka Conî û Cimêma* û bi dehan nivîs û gotarên çapkirî û neçapkirî... Herweha Celadet Bedir-Xan digel birayê xwe Kamiran bi riya weşanên Hawarê bi dehan pirtûk pêşkêşî pirtûkxaneyê kurdî kirine.

Celadet Bedir-Xanê ku ji bilî navê xwe li dor deh navên din jî bi kar anî ye, di 15. 7. 1951ê de mîna gelek pêşeng û rewşenbîrên kurdan, ji welatê xwe dûr, li Sûriyê wefat kir. Ew niha li goristaneke Şamê weşartî ye.

SAL 1
YEQSEMB

HAWAR

HEJMAR 1
15 GULAN 1932

Qomela Qurdî * Revue Kurde

Têdewîstiyên Qomele

Armanc, awayê xebat
û nivisandina Hawarê
Ji xwendevanan re
Elfabêya Qurdî
Stûna fekehan
Stûna zarowan : buhar
Edebiyata welatî
Hawar hebe, gazi li dû ye
Di dora dinyayê de
Xatirxwaziya Memî
Hêvî ji xwendevanan
Ferhengoq

Birê Frensîzî

Bûs et caractères de la revue Hawar
L'alphabet Kurde
Notices sur la littérature, mœurs et
coutumes Kurdes

Çapxana Tarekî 1932 — Sam

Qomela Qurdî * Revue Kurde

Armanç, Awayê Xebat û Nivîsandina Hawarê

Hawar dengê zanîne ye. Zanin xwe nasîn e, xwe nasîn ji me re rêya felat û xwestiyê vedîqe.

Her qesê qo xwe nas diqe; diqare xwe bide nas qirin.

Hawara me berî her tiştî heyîna zmanê me dê bide nas qirin. Lewma qo zman şerta heyîne a pêşîn e.

Hawar jû pêve bi her tiştê qo qurdanî û qurdîtiyê pê bendewar e, dê mijûl bibe. Tinê siyaseta jê dîr e, xwe naêxe siyaseta.

Hawarê siyaseta ji civatên welatî re hiştiye. Bi siyaseta bila ew mijûl bibin. Em ji di warê zanîn, hiner û sinhetê de dê bixebitin.

Awayê xebatê.— Qareqî qo biqare biçe serî, divêt jê re pronivîseq bêt çêqirin. Me pronivîsa xwe ser bingehên jêrîn lêqiriye.

1— Belavqirina Elfabêya qurdî di nav qurdan û hîngîrîna wê. Senifandina zmanazîna qurdî û hin bi hin di qomelê de belav qirin û pêşdetir di şiqelê qitebê de derêxistin.

2— Sehîtiya zarên qurdî û berhevdanîna wan. Sehîtiya ser mirovatiya zmanê qurdî digel zmanên din ên arî. Sehîtiya ser bingehên zmanê qurdî, ser dîroq û awayê rabûn û pêşveqetîna wî.

3— Ber hevqirîna çîroq, çîrçîroq û her texlîtiyê laje û stranên qurdî û birêve belavqirîna wan.

4— Senîadin û belavqirîna diwanên qurdî. Bi van ve jînenîgarîyên saîr û mirovên bijarte jî dê bîna belav qirin.

5— Sehîtiya ser reks û Keydeyên stranên qurdî.

6— Sehîtiya ser her texlîtiyê rêzîqên qurdî û Qurdîstanê, yên zemanê borî û yên îro û senifandina wan. Sehîtiya ser hatîna Kurdîstanê û piş û sinhetên qurdî.

7— Dîroq û erdnîgarî:

Sehîtiya ser tevayîya dîroq û erdnîgarîya welatê Qurdîstanê û ser dîroqa çîran, berî, paşî û di wextê Mir-Şeref de.

Awayê nivîsandinê — Di hêkê zmanê me de heta niho geleş tişt hatine gotin. Li nav van gotinan de tiştînen rast û nerast jî hene.

Ez qo qurdî û qurdmanczmanîm û zmanê xwe rind dizanim û min ew bi heft heşt zmanên din danîye ber hev, qitqitên wî hûrhûnandine; keydeyên wî jî hev derêxistine, diqarim jî biyantyan bêtir û kenctir deqera wî bidim xuya qirin û zanîn.

Zmanê me îro hem freh hem teng e.

Freh e: Pi her tiştê qo qurdî pê mijûl bûne, dest dane wan, di wî warî de zmanê qurdî hing zmanên din û jî hinan bêtir pêş ve çûye, û qemiliye, û ji tu zmanên qemeliyê bi şûn de ne maye.

Teng e: Herçî qo jî qurdan re nenas mane û qurdî pê mijûl ne bûne, di wî warî de zmanê me rawestiyaye, pêş ve ne çûye, di cihê xwe de maye.

Lê zmanê me jî wan zmanên qo ber her tiştê nuh, pîrsên nuh dizên û birêve pîrsên nuh jî wan çar dibin.

Herweqî xelqê Geliyê-Goyan, bert çardeh salan, gava tiyare ditin, tavil bizare xwe balafir nav lê qirin. Ji lewre

qo ji bani, ji bala dîfire. Dîsan qurdmançinen qo tîlefon dîtin, ji mesmehî wê re bîhîstoq gotin. Ji ber qo deng pî têt bîhistin.

Niho em vegerin ser gotina xwe; ser awayê nivîsandina zmanê xwe.

Jrû di zmanê me de du texlit qemani hene: wînda bûna pîrsinen qurdî û qetina pîrsinen biyani nav zmanê.

Em çî b'qin qo zmanê me biqare vegere ser xurîtiya xwe û di nav zar û zarawayên xwe de biqemile û bibe zmaneqî teqûz:

Di wînda bûna pîrsan de, pîrsin hene yeqar wînda bûne, hin hene ji zareqî qeline lê di zareqî din de diîin û çendeq hene di axaftinê de qem tene gotin lê di mamiq, medheloq, çîroq û stranan de tene bîhistin,

Em li peywan in, hin bi hin em wan dîxîn dest û disenîfinin û gora mehcetê ji ji nuh ve ser awayê hevedudanina pîrsen qurdî pîrsinen nuh çêdîqin,

Ji bona pêşveçûna zmanê, divê em bendên xwe bi tevayîya van pîrsan binivîsinin û li paşîya her hejmarê ferhengoqeqê danin û tê de mana pîrsen qo di zarên de qem bûne û yên qo ji nuh ve hatine hevedudanin ji xwendevanên xwe re bidim zanin. Ji xwendevanên xwe hevî diqûn ferhengoqa me kenc bîxwînin û di hekê pîrsêqê de qo fiqreqe wan hebe ji me re binivîsinin; heqe cîyoqa pîrsêqê bizanin, ewa ba ji tev mana û ferken wê digel cîyoqa xwe ji me re bidin zanin.

Weqo: rêqirin, şandin, hinartin cîyoqên hev in. Lê di mîna rêqirinê de ji mana şandin û hinartinê farkeq heye. rêqirin, herhal, bi rê existin û şandin e.

Dîsan, xeberdan, axaftin, peyivîn cîyoqên hev in. Gelo di nekeba wan de çî ferk hene?

Hawar zaroqeqe nûza ye. Zarowa me ye; zarowa qurdan e. weq her zaro bi xweyîtiya dê û bav, bra û pîsmamên

xwe diqare bîji. Herqes, her qurd diqare ariqariya hawarê biqe.

Tuqes mebeje qo, ez miroveqî reben û neqêrhatî me. Ji min ji diayêpêve tişteqî naye.

Belê, tuqes vê xebere mebeje, herqes bi tişteqî, bi awaqî diqare bê hawra hawarê. Tinê di be qo awayê hawarê nizane. Jê re çend awa hene:

1— Qiriyarê hawarê bûyin û jê re qiriyaran peyda qirin

2— Navên mirovên xwendewar lê nemaldar, qo niqarin qiriyar bibin, û navên medresan ji me re dan zanin. Da qo hawar ji wan re herwe bête şandin.

3— Paş xwendina bawarê ji heval û nasên xwe re dan xwendin û ji mirovên nexwenda re bi xwe xwendin û ew ser tîdexistiyên qo melê serwest qirin

4— Ji hawarê re her texlit şîr û bendan nivîsandin.

5— Çîroq, medheloq û mamiqan berhev qirin û ji hawarê re şandin.

6— Di hekê welat, eşîr, bajar û gundê xwe de tiştên qevn û nuh ji hawarê re rêqîqin:

7— Her texlit bergehên Qurdistanê peyda qirin û digel westên wan ji me re hinartin.

Ji gotinên jortin kenc dixuye qo ji hawarê re ariqirin geleq hêsani ye. Qesê qo dil biqe dê biqare ji.

Di destpêqê de qomela me di pînzdeh rûjan de careqê dê derqeve. Piştî çend hejmaran qomela me dê bibe helteqî û li serê her hefteyê dê belav bibe.

Ji XWENDEVANAN RE

Hawar hawara we ye,

Deng û gazîya we ye.

Jin û zanîna we ye,

Werin, hawara xwe bin,

HAWAR

Elfabêya Qurdî

BI NAVÊ YEZDANÊ PAQ Ê DILOVAN Û MIHRIVAN

Elfabêya qurdî ji sih û yeq herfan bevedudani ye:

a b c e ç d i g h x ê j i k q u
l m n o p r s ş t û f v w y z .

Herf di dengdayîyê de du texlit in:
dengdêr û dengdar .

Dengdêr ew herf e qo dixwedeng e, û dengê wê bi serê xwe derdixve û dengê dengdaran derdixîne .

Dengdar ew herf e qo dixwedeng e, ê belê dengê wê bi serê xwe û bê arîqariya dengdêrê derna qe .

Di zmanê qurdî de heşt dengdêr hene :

a e i ê i u o û

Lewre qo di denganiya qurdî de dengdêrêq geh qin û geh drêj nabe dengdêrên qurdî di drêjahiya dengên xwe de serseqinî ne : qin û drêj in.

Dengdêrên qin :

e i u

e - der دەر , şer شەر , ser سەر

i - qin قین , din دین , bin بـین

u - qurd قورد , qur کور , qul کول

Dengdêrên drêj :

a - av آف , sar سار , bar بار

ê - dêr دەر , şêr شêr , mêr مەر

f - tir تیر , ziv زیف , şiv شیف

o - dor دور , sor سور , qor کور

û - qûr کور , şûr شور , dûr دور

Di zmanê qurdî de bist û sê dengdar hene:

b - bar بار , bav باف , ban بان

c - car چار , can جان , cûn جون

ç - çar چار , çûn چون , çem چم

d - dar دار , dan دان , dîn دین

g - gav گاف , giş گیش , garan گاران

h - him هیم , hêja هیزا , halan هالان

a - xani خانى , xwarin خوارن , xêr خیر

j - jin جین , jor ژور , jazi جازی

k - kir کیر , kene کنج , keli کلی

q - qa قا , qer کر , qom کوم

l - lo لو , law لاد , lez لژ

m - mar مار , mēj میژ , maq ماک

n - nan نان , nerm نرم , nas ناس

p - par پار , por پور , pelin پلین

r - rê رێ , rû رو , reş رەش

s - sar سار , sebat سبات , sofî سوفی

ş - şor شور , şev شەف , şa شا

t - têt تێت , taket تاکت , tûj تۆژ

f - fanos فانوس , filan فلان , find فند

v - vajî vajî , vala فالا , virnî وێرنا

w - war وار , weris وێرێس , weq وێک

y - yar یار , yeq یەق , yari یاری

z - zor زور , zabîzabîz , nafîz نافىز

Ji van pêve du herfên biyani hene qo bireq ji qurdan wan dibêjin. Lewre qo ew herfên ha di eslên xwe de ne qurdî ve me ew ne existîne nav elfabêya xwe .

Ew jî (ح) û (غ) ne, me ew du herf bi danîna du dekan ser «h» û «x» nişan qirine .

h - hal حال , x - xar خار

Qo ev du dek qetin ev herfên ha vedigerin ser herfên qurdî û dibin «h» û «x» .

Ji xwe piraniya qurdan şîna (غ) xeyidîn , xeyidîn , xeyidîn (خ) dibijin ;

Hawar denge zanîne ye . Zanin ji me me ژر زانين . به زانين دكي هوار

re rêya felat û xweşiyê vedîçe. Her qesê
 کسی هر فدا که خوشی و فلات ری یا ره
 qo xwe nas diqe diqare xwe bide nas
 ناس بده خوه دکاره دکه ناس خوه کو
 qirin. Hawara me berî her tiştî heyina
 هینا تیشتی هر بری مه هارار . کرن
 zmanê me dê bide nas qirin. Lewma qo
 کو لوما کرن ناس بده دی مه زمانى
 zman şerta heyinê a peşin e. Hawar jû
 ژو هارار . . . پشین آ هینى شرطاً زمان
 pêve bi her tiştê qo qurdani û qarditi pê
 پى کردتی و کردانی کو تیشتی هر بى پشه
 bendewar e dê mijûl bibe .

بده . ژول دي . بندوار

Bi xêzên jorin ve me rêberî û rêz-
 aniya elfabêya qurdî qut qir. Ji niho pêde
 bi hûrbûnandina hevedudanîna wî dê
 mijûl bibin

Dûmahîq heye .

Stûna Fekehan :

Pêrar, digel çend hevelan derqeti bûm
 gerê . Çendeqê di nav fekehan de mam .
 Me sê çar medrese ditin Li hin medresan
 de derqeti ji xelqê cih bêtir bûn. Li nav
 wan de xortên her welatî, her eşîrî peyda
 di bûn Serhedi, Heza romî, Botî, Diyabe-
 qirî, Bidlîsî, Mûşî, h. p.

Bi dîtina min gelek qêfxweş dibûn, Ji
 min ser qurdani gelek tiştan dipirsîn. Pira-
 niya wan bi herfên latîni jî dizanibûn.

Pêqve digotin qo qurdmancî bi herfên
 latîni gelek kenc têt nivîsandin Ji hin paşî
 lên xwe pelin derdixistin û jî min re di-
 xwendin. Tedigot, hemî jî şair bûn. Şih-
 rên wan tev ser welêt û mîlet bûn.

Weqo: Bêriya Botan, Zozana Şerevdînê.
 Girên beriyê, Çiyayên Dêrsimê, Bidlîsa-qe-
 vnar . . .

Girêdana wan jî qurdmancî bûn, Ji
 xelqê cih re jî cilên qurdmancî dabûn we-
 rgitîn. Qolosen xwe bi xwe çêdîqirin.

Di nav oxafînê da min jî wan re da-
 zanin qo dilêmin heye rûjnâmeqê qurdî
 derxînim .

Stûna Zarowan

BUHAR

Buhar e , nuh buhar e ,
 Tebiet giş li qar e .
 Çi heyadadan çî hal e .
 Her tişt zendî rewal e .
 Buhar e , ev buhar e ,
 Tebiet giş li qar e .

Berf dihele li zozan ,
 Stiri şin in li deştan .
 Qulîlq hêj nuh sepal in ,
 Gul u bilbil heval in .
 Buhar e , nuh buhare ,
 Tebiet giş li qar e .

Mij qetiye li doran ,
 Hure-hur e tumbaran .
 Mih û berx in diqalin ,
 Qem li marî dinalin .
 Buhar e , ev buhar e ,
 Tebiet giş li qar e .

Roj vedide mîna bûq ,
 Şun ve mane ba û pûq .
 Şehar , zinar , lat û ber
 Diçiristin der bi der .
 Buhar e , nuh buhar e ,
 Tebiet giş li qar e .

Ji min daxwaz qirin qo jî wan re di
 rûjnâmê de stûneqê veqim Di vêtûnê de
 herçî qo di mederesan de nayin xwendin
 jî wan re bidim zanîn.

Em welê lîqhati bun- qo wan jî min
 bipirsîn ez jî gora pîrsiyariya wan belsên
 ser ilnû hiner jî wan re bêjim ,

Fekehino! Eve stûna we. Hon hema
 bipirsîn . Herçî ez bi xwe dizanim jî we
 re bêjim , heqê di nav pîrsiyariyên we de
 tişteq hebe qo ez pê nizanîm jî wan bi
 pîrsim qo pêdizanin û jî we re bidim zanîn.

Edebiyata Welati

Edebiyata welati, ew edebiyat e qo ji jina mileti, ji his û dilê wi, ji diroq û çirçiroqên wi, ji stran û lajeyên wi biltet .

Qaniya wi, dilê millet, hisû heyata wi ye. Tinê ev edebiyat e , qo germ rengin, bibihn û xwedan ruhnahtî ye.

Ji vê edebiyatê , dengê blûr û dilanê . stranên çiyê , ziziya hevîn û hejqrnê bi teptepa dilan ve tèn bihistin.

Piraniya miletan piricar vê rastiye seh ne digirin, ber ne diqelin .

Li ewropayê, mifletin hebûn qo hej zmanên xwe ne deqirin. Zmanên xwe qiciq. teng, nespehi û nehêja diditin .

Ev hal di welatên rohelatî de ji dihat ditin .

Herweqî di nav qurdan de, heqî mirovên zana radibûn qitêbên xwe ne bi zmanê qurdî lê bi zmanê biyaniyan dinivisandin .

Piştî xebata sedan salan ; di welatên ewropa û rohelat de hate seh qirin qo ev re dernaqeve û ev awa naçe serî .

Çiqo millet ji wan qitêban re guh ne dida û xebata wan mirovan herxurdar ne dibûn. Ber vê yeqê ev mirovên ha vegeriyan ser zmanên xwe. Vêca xebata wan zûqa berên xwe dan û millet pey edebiyata wan çû .

Bi vî awayî di nav wan miletan de edebiyateqê geş û zendî çar bû.

Êdin her qes zana nezana, bajarî gundî qo xwendinê zanî be, zmanê wan seh digirin , û qitêbên wan dixwendin .

Ji xwe welê ji diviya bû .

Ji ber qo ji nivisandin û belavqirina qitêban kesd ew e qo his û fiqrên kenc biqevîn nav xelqî, di dil û serên wan de cih bigirin .

Ji mesela zmanî pêve meseleqê din ji heye .

Herweqî nas e , fiqr û his di dora zmanî de xwe digehîn hev. û her zman fiqr

û hisên xwe û awayê gotina xwe bi xwe re hildigire û ew pê re diguhêzin , û pey zmanên xwe diqevîn.

Bi vî awayî digel zmanî fiqr û hisên biyaniyan ji tèn diqevîn nav me , di dil û hisê me de cih digirin , û rû û gonê me ên manewî diguhêrinin, di hesifinîn .

Paşî vê gotinê , kesda me , awayê edebiyata me ji xwe têt seh qirin , û ew rêya qo em têt re dixwazin herin bi xwe vedibe û diqeve pêsiya me .

Vêca, divêt qo em bi zmanê dê û bavên xwe, bi zmanê strin û delal, bi zmanê qurdî, bi qurdiya xwerû binivisandin , û fiqr û hisên xwe ji çiroq û stranên qurdî digirin .

Ji xwe Ehmedê - Xanî berî sêsed salî vê rêyê ji me re xeqirî bû. Lê heyf paşiyên wî pê ve ne çûn .

Xanî qitêba xwe bi qurdmancî nivisandi bu û fiqr û hisên wê ji çirçiroqe qurdî , ji Memê - Alanê girti bû .

Xanî xurtiya zmanê xwe hêj wê gavê hesiya bû, û ji wan re qo pê ne dinivisandin bi beyta jêrin dixwest bide zanî

« Saffî şemirand vexwar durdî
Mavendi - derî lisani - qurdî »

Êdin çax e , qo em bidin pey Xanî .

Dr. Qamiran Ali Bedir - Xan

HAWAR HEBE. GAZÎ LI DÛ YE

Ji bona brayê min Osman Sebrî

Şevqe tari, Çav çavan nabine. Keşa erdê weq gizanau lingên min ên xwas dibire. Bayê reş carnan diqeve guheqî min û di ê din ra derdiqeve. Ket nizamim qo li qû me? Heyina xwe bi lûxistina gopal li erdê dizanim. Ev çend rûj û şev e bi vî awayî diçim, dawî nayê, ji welatê berf û bagerê xelas nabim ...

Belê, îsev ji weq her şev tari ye. Berf û bager ji awağî li min dide; Sar e, dicemidim. Tewş e, livîn di min ne ma, deng ji min dernayê. Tinê se dengan min qire gazi û hawar!.

Gelo, ev xewna e? Çavên xwe vediqim bawer naqim. Lê dizanim ev deng, dengê Qurê min e. « Bawol Bawol »

— Ha Qurê min ez li qû me ?

— Bawol bavê min li mala e, çima çavê xwe venaqe ?

Dîsan bi tirs qo min çavên xwe veqir min dit ez li mala xwe, di nav zarowên xwe, li cihê xwe me. Qurê min (Hîmgran) li berserê min runişt û got:

— Bawo, gava qo romo welatê me dişewitand tu hê li qir buyi, Ji ber vê yeqê me xort û canan hevdu girt û dijminên xwe kels qir, me welatê xwe ava qir. Divêt qo bavê me ji bihata: Lê te xuya neqir, ji xwe min xewna te ji dîtî bû qo tu di tengasiyê de yî; tu li me « Hawar! » diqî ...

Min şal û şapiqê xwe tev şidand û ça û zinaran derbas qir, ez hatim. Min dit qo bavê min ji serma û pûqê kefiyê; dilê te tinê davêt; Hema min bavê xwe girt û pirtûgên xwe lê şidand û me rêya mal girt. Ev çend rûj e em hatine; dê rabe; îcar tu me bi jin qe!

Jyîn çikas delal e
Di nêv bav û biran da.
Dil heye qo ne nale
Ber birinên rîman da.

Ev birinî rîman e;
Bareqî pir giran e;
Qezeb, gurçiq ne mane;
Li pepûqên xwehan da.

Hawara me vava ye,
Xewa bêqer bela ye,
Ket şiq têda ne ma ye.
Di gotinên yaran da.

Kedrican

DI DORA DINYAYÊ DE

Bê şiq e qo xwendevanên me ji mijûlayiya me a hingî pêve dê dil biqin ser her tiştên dinyayê serwest bibin. Me ev stûna ha ji bona wî veqir. Ji hejmara duwim ve emê dest pê biqin û xwendevanên xwe ser bûnebûwên dinyayê serwest biqin.

Xatirxweziya Memî

Mem got, dê qerem qe ez bemi tu.
Dêqa min i tu, ne bay i weq dî,

Kedrê te erê geleş giran e,
Mem Kedrê dêyan geleş dizane.

Ser pêsir û sing û paşala te
Germi qe dida? tiwê dilê te.

Dadê tu yî tu, tu dadîqa min,
Destê te hejand mehdiqa min.

Alos î erê, erê tu dê yî;
Fêqê te me, ez tu dar û ra yî

Dadê megirî xwedê pîyar e,
Lawê te ye Mem ji dê re yar e

Maq î erê tu, tu yî dilovan
Liugê te de Mem pêsir e, kurban

Iznê bide min qo dilbirin im.
Dadê ji tere qeqa te binim.

Dr. Q.A. Bedir-Xan

Dr. Qamiran Alî Bedir-xan Memê-Alan bi awaqî nû nezimandiye. Hin menzûmeyên wî di Hawarê de bêne belav qirin. Ev menzûma ha yeq ji wan e.

Hêvî Ji Xwendevanan

Ji bona Elfabêya qurdî

Em, ji tû ve, elfabêya qurdî rûpel bi rûpel di qomelê de belav diqin. Pêşdetir di şiqê qitêbê de bêt derxistin.

Ji vê belavqirinê kesda me ev e qo herçî xwenda û zanayên qurdan hene. rûpelên elfabê yeq bi yeq, wêz bi wêz, pirs bi pirs, bixwînin, kenc bala xwe bidin û her çî qêmanîyan bibinin ji me re binivêsin, da qo em wan qêmanîyan rast biqin.

Jû pêve, ez ji wan tişteqî din ji hêvî diqim. Ji min re ji bona her rûpelê pirsînan û peyda biqin û rêqin.

Li rûpela pêsînan me sê herf danine (a d r) û bi van çend pirs çêqirin. Dibe qo bi van herfan pirsînan din ji bîst çêqirin. Di rûpela duwim de herfên me bûne pînc (a d r e m) me bi wan ji çend pirs dîtin. Heye qo hineqî din ji peyda bibin

Bi vî awayî xwendevanên me diqarin bi me re bi rêbîtin û elfabêya me bîdîlin û kenetir biqin,

Ji pirsan pêve gora herfên her rûpejê cimleyên spehî û bihiqnet , mamiq û me-dheloqan ji biqêri me tèn .

Lê divê qo xwendevanên me xwe bile-zinin u heta heft, heşt rûjan cuhabên xwe bigehinin me. Da qo di hejmara duwim de em biqarin wan belan biqin :

FERHENGQO

ARMANC Her tiştê qo ji bona avêtina nîşanê têt daçiqandin. Paşya tiştê qo çavê mirov lê ye û dixwaze xwe bigehine wt: Beriçê wt li armançê ne qet, armanca hawarê peşvexistina zmanê qurdi ye.

BENDEWAR Pêgirêdayî: Heçî qu-rd hebe hemî ji bi qu-rdên Irakê ve bendewar in.

ERDNIGARÎ Ilma qo bi her awayî wesfa erd û dinyayê dide; çiya, çem, dest, bajar, tendûreq gol, newal h. p. Erdnigariya Qurdistanê.

BINGEH Him û eslê tiştêqî: herçend zmanê qu-rdî û farisî di qit-qitên xwe de ji hev vediketin lê di bingehî de digehin hev.

CIYOQ Pirsên qo mana wan nîzingî hev an weqhev in: weq rê-qirin û şandin.

DEHQER Rastiya tiştêqî qo bi tem-amî û ji binî ne nas e û carinan veşartî ye: Ji gotina xelqî re guh mede dehqera meselê ez dîzanîm.

DÎROQ Pêşya tiştêqî an miroveqî: Dîroqa dinyayê geleq qevn e, Dîroqa jina Selahedin bi serê xwe dinyayeq e.

H. P. Heta paşî ..

JÎNENIGARÎ Awayê jiyînê û tev-ayîya biserhatiyên miroveqî jînenigariya wî ye.

PRONIVÎS Her tiştê pêqbatî, niv-îsandî nenivîsandî, qo

awa û rêveçûna xebat û qareqî nîşan dide, û berî destpêqirînê têt çeqirin: Me pronivîsa xebata xwe pêqanî, edin div-êt qo em dest bi xebata xwe biqin.

FERHENGQO Ferheng qomela tev-ayîya pirsên zman-qi ye: Ferhengog ferhengeqe qicîq e qo tède pirsînen wî zmanî peyda dibin. Ferhenga qu-rdî, ferhengoqa hawarê.

ZMANAZÎN Tevayîya keydeyên zm-aneqî zmazîna wî zm-anî ye.

Herweqî me di serstûna xwe de got pirsînen hene qo ji zareqî qetine lê di yeqî din de dijîn. Ji lewre dibe qo di nav bendên me de pirsînen din jî hebînen qo ji hin xwendevanên me re nenas in.

Em ji wan hevî diqin bila ji me ma-na wan bipirsînen. Da qo di ferhengoqa hejmara duwim de em biqarin mana wan jî bidin.

BIRÊ FRENSIZÎ :

BUTS ET CARACTÈRES DE LA REVUE HAWAR

Nous avons fondé notre revue, Hawar, dans un but exclusivement scientifique et littéraire.

Elle voudra donc combler une grosse lacune existant dans la nation Kurde.

Elle ne s'occupera en aucun cas de la politique.

Elle ne traitera que des sujets scientifiques qui non seulement intéresseront les Kurdes mais aussi les étrangers désireux de mieux connaître les langues et nations orientales.

Notre programme de travail montrera que tels sont nos buts.

Voici les points fondamentaux de ce programme:

1— Propagation de l'alphabet Kurde parmi les Kurdes. Classification et publication de la grammaire en langue Kurde et plus tard en langue française La publication de la grammaire Kurde aura

lieu immédiatement après la publication complète de l'alphabet. Aujourd'hui nous donnons les premiers Pages.

2— Etude comparée des différents dialectes de la langue Kurde. Etude de la parenté de la langue Kurde avec certaines autres langues. Etude de l'histoire de ses origines

3— Folklore :

Cette partie de notre programme sera la plus fertile. Elle prendra soin de la publication des légendes, contes et chansons Kurdes. Une partie de ces publications sera traduite en français.

4— Littérature écrite :

Malgré que le Kurde n'a pas été régulièrement écrit, il a eu tout de même des poètes qui ont écrit en leur langue maternelle et nous ont laissé différents manuscrits, dont quelques uns ont déjà vu le jour, nous prendrons soin de les publier peu à peu et plus tard de les classer suivant l'ordre chronologique; ces études contiendront aussi la biographie des hommes de lettre et de divers personnes illustres.

5— Musique et Danse :

Dans cette partie nous chercherons à déterminer les caractéristiques de la musique nationale, de fixer et de noter ses mélodies ainsi que les caractéristiques, rythmes et figures des danses Kurdes.

6— Moeurs et coutumes :

Etude, détermination et classification des mœurs et coutumes sociales, morales et religieuses du passé et du présent.

Détermination des principes qui ont gouverné la vie sociale jusqu'à nos jours. Définir le costume national et arrêter les nuances d'après les différentes contrées. La vie économique du pays, ses produits et son industrie nationale.

7— Histoire et géographie :

Etude de l'histoire et de la géographie générale du Kurdistan et étude de l'histoire des tribus, avant, pendant et après « Mir Cheret » Classification et publication de la révolution et de l'influence des Kurdes, au

cours des périodes historiques, ainsi que l'histoire de sa vie politique, sociale et religieuse.

Nous commencerons la publication de notre revue par quinzaine. Après quelques numéros elle deviendra hebdomadaire.

Notre revue sera publiée essentiellement en langue Kurde et française.

Les articles et les études qui seront publiés dans la partie Kurde seront aussi insérés dans la partie française, exceptés les articles qui auront un caractère purement d'enseignement primaire pour les jeunes gens Kurdes.

L'alphabet Kurde

L'alphabet Kurde se compose de (31) lettres :

a b c e ç d i g h x ê j
i k q u l m n o p r s
t û f v w y z

LES VOYELLES

La langue Kurde possède 8 voyelles :

a e i é i u o û

Comme dans la phonétique Kurde un son de voyelle émis d'un même point de l'organe d'articulation ne peut pas être tantôt bref et tantôt long, les voyelles Kurdes sont stables dans la durée de leurs sons, elles sont brèves ou longues et ne varient jamais comme en français. Par conséquent les voyelles brèves ne deviennent jamais longues et les longues ne deviennent jamais brèves.

Les voyelles brèves sont :

e i u

Les voyelles longues sont :

a é i o û

Voyelles brèves :

E — se prononce comme dans le mot « dette », mais plus fermé et tout à fait bref.

I — ressemble un peu aux « i » de « guirlande » et de « litre » mais plus fermé et tout à fait bref, comme le « e » final des infinitifs allemands ;

kommen, gehen, streiken, essen etc
U — peut être considéré comme composé d'une consonne et d'une voyelle, amalgame du «w» avec le «i».

swind-sund xwirdeq - xurdeq.

Voyelles longues :

A — est toujours long, comme dans les mots pâle, âne. Il correspond donc à un «â» français et aux «a» des mots allemands suivants : machen, sprache, plural.

Ê — est toujours long, comme le «ai» ou «eix» français, chair, laine, peine, ainsi que les (e) des mots allemands comme : jemand, jener, einigé .

i — se prononce comme le (i) du mot (épître) mais encore plus allongé .

O — se prononce toujours long comme le (o) du mot (rôle).

û — c'est le(ou) français ou le(u) allemand qui se prononce toujours long comme dans le mot (la cour .)

Particularité du (ê) Kurde - le (ê) Kurde change de prononciation devant le (a) et le (é) quand ces deux lettres sont accidentelles. Dans ce cas il est prononcé comme un (i) mais un peu moins aiguë .

	orthographe	prononciation
Pè :	pèyè min	piyè min
Dè :	dèya min	diya min

LES CONSONNES

Des consonnes Kurdes les quatorzesuivantes ont les mêmes sons que les consonnes françaises :

b d h j l m n p r s t f v z

H — le (h) en Kurde est toujours aspiré comme dans les mots: le hameau, le haricot

Plûtôt comme le (h) allemand et anglais : haben, I have

C — équivaut en français à (dj) comme : Djidde, Djebel - Druze .

Ç — correspond à (tch) comme dans le mot Tchecoslovaquie .

G — ne diffère pas du (g) français qui vient après les voyelles (a,o,u) garçon, goudron, guirland. tout à fait le (g) allemand

X — c'est le (x) grec où le (ch) allemand: Buch. Il est souvent désigné dans

les écrits français pas un (kh) Bedir-khan.

K — c'est un (c) français, un peu fort, tel qu'on le prononce dans les mots suivants : cristal, café, cable, coran, qui s'écrivent dans l'orthographe allemande par le (k) que nous avons adopté: kristal, kaffe kabel, koran .

Ş — c'est le (ch) français : chambre, chaise, bouche .

W — c'est le (w) anglais: whisky, tramway .

Y — est toujours consonne et n'est jamais voyelle, il correspond en français au son du (l) mouillé comme le mot mouillé. Ainsi que dans les mots anglais: yes, year, yellow .

«'» — Dans l'alphabet Kurde le traima est un signe orthographique qui se opse principalement sur les consonnes (h) et (x)

H — donne le son du (ç) sémitique, consonne spirante .

X — donne le son du (g) grec.

Comme on le verra plus tard le traima pourra servir aussi pour exprimer quelques nuances phonétiques dans le dialecte du sud.

Il est bien facile de percevoir dans notre alphabet, au premier abord, comme cela arrive dans la plupart des choses, des lacunes qu'on pouvait éviter. Mais celles ci ne sont que la conséquence d'une nécessité qui nous imposa de sacrifier des éléments de seconde importance pour d'autres qui sont de première ordre.

Par conséquent après avoir exposé brièvement notre alphabet nous donnerons quelques détails sur le procédé de sa transcription tout en discutant les principes fondamentaux.

Cette petite étude suivante est consacrée à cette discussion qui peut être en même temps considérée comme l'exposé des motifs de l'alphabet kurde.

Avant de commencer cette discussion

il est indispensable de marquer nos points de départ et les principes qui nous ont servi de base pour fixer l'alphabet kurde. Ces principes nous les avons réduits à six points fondamentaux .

1— A l'exception des exigences imposées par la phonétique kurde se conformer en forme et en vocalisme, dans le domaine du possible, aux lettres de l'alphabet turc.

Le but de l'alphabet visant à fixer les sons sur le papier par des formes, ces formes étant exclusivement conventionnelles il n'y a aucun inconvenient à noter le son du (dj) par (c) et le son de (tch) par (ç) et vice versa .

Au contraire par ce procédé nous faciliterons aux Kurdes habitant le Kurdistan turc, et à ceux qui connaissent déjà l'alphabet turc, l'accès de l'alphabet Kurde

2— Garder dans le domaine du possible, les sons (quasi internationaux), des lettres latines dans l'alphabet Kurde,

Ce procédé assurera aux Kurdes l'avantage d'apprendre facilement les alphabets des langues étrangères et le notre aux étrangers.

3— Noter chaque son par une lettre indépendante et éviter le système des lettres composées .

Il est évident que les lettres composées sont à tout point de vue, plus compliquées que les lettres indépendantes.

4 — S'abstenir de noter différents sons par une même lettre ou un même son par différentes lettres.

(à suivre)

Notices sur la littérature
moeurs et coutumes Kurdes :

AVANT PROPOS

Nous donnerons sous cette rubrique quelques notes tendant à caractériser la littérature, surtout populaire, moeurs et coutumes Kurdes, qui peuvent présenter un certain intérêt pour nos lecteurs étrangers.

Nos articles tenderont surtout à fixer et à noter l'état actuel des choses. Nous ne parlerons que très succinctement des origines et de l'histoire des sujets que nous traiterons.

Un autre caractère essentiel de nos articles sera de montrer les moeurs et coutumes d'une manière absolument exacte sans chercher à les déformer pour qu'ils puissent présenter quelques analogies avec l'Europe.

Evidement nous les Kurdes aussi nous aspirons à nous moderniser, l'adoption de l'alphabet latin en est une de ses preuves. Mais nous voulons tout simplement dire que dans notre état actuel, nous ne ressemblons pas aux européens et nous en différons par les moeurs, coutumes et caractères propres à notre race.

D'ailleurs serait invraisemblable, sous prétexte que quelques Kurdes s'habillent à l'europpéen, de peindre le costume Kurde avec un chapeau haut de forme, pour couvre-chef et un smocking pour tenue.

Le souci d'être véridique nous oblige de donner des portraits réels de notre mode de vie et de nos moeurs. Il nous est, par exemple, plus commode de manger le riz avec une bonne cuillère que de le becqueter avec une delicate fourchette.

Mais d'autre part nous trouvons très naturel que nos femmes jouissent d'une liberté qui fait défaut chez les autres peuples d'orient.

Etant donné que la femme Kurde remplace son mari pendant son absence et accède à tous les grades de la hierarchie sociale, jusqu'à devenir chef de tribu .

Comme notre langue ressemble par sa construction et spécialement par sa lexicologie plutôt à l'allemand qu'à l'arabe, évidemment ceci aussi doit être fixé tel qu'il est. Bien que langue parlée en orient on ne voudra pas lui donner comme soeur la grande langue orientale, l'arabe.

En un mot nos articles seront les fidèles et nettes impressions de tout ce que nous traiterons.

Ce genre d'étude objective, a été, malheureusement négligé jusqu'ici par les intellectuels d'autres pays orientaux, par crainte d'être considérés comme primitifs et

même barbares. Il n'est pourtant ni intelligent, ni utile de transformer la réalité des choses. Il est préférable de les présenter sous leurs véritables cachets, puisque ce sont eux qui nous caractérisent comme peuple ou nation distincte.

Si ces coutumes sont incapables de nous rendre heureux dans le développement du mode de vie sociale, sous l'empire des nécessités du temps présent elles se modifieront et se développeront tout en se conformant aux aspirations du peuple, de manière à former une continuation de toute une culture nationale.

On doit naturellement faire exception aux systèmes et méthodes scientifiques. Ceux-ci sont des institutions, de nos jours, devenues tout à fait internationales.

Tout peuple qui tend à se moderniser et se reformer doit accepter les formes et les procédés les plus neufs et les plus perfectionnés. Car les premiers sont de la culture pure, tandis que les seconds une civilisation générale.

* * *

Les textes et les noms propres qu'on citera seront écrits avec l'alphabet kurde. Les lecteurs en étudiant l'alphabet kurde, très simple et phonétique arriveront facilement à les lire.

D'autre part nous nous mettons à la disposition des orientalistes et de tous ceux, qui voudraient avoir des explications complémentaires sur les sujets traités. Nos pages leurs sont ouvertes pour toute question qui intéresse de près et de loin le kurde, le kurdistan et le kurdisme.

LA LANGUE KURDE

La langue kurde est une langue aryenne. Langue Indo-Européenne, Indo-Germane.

D'après les dernières recherches archéologiques et philologiques, il semble que la langue actuelle dont les Kurdes se servent, est la langue des Médes, comme celle des Persans et celle des Parses.

On admet aussi que la langue Kurde tire ses origines de la langue Zende et celle des Persans de la langue Pehlevi.

Même aujourd'hui le Kurde parlé par les Kurdes des alentours de [Hemedan] s'appelle [Qurdiya Zend] qui veut dire le [Kurde Zende]

Dénomination qui tend à disparaître en devenant simplement Qurdî

Il y a déjà trois siècles que le poète Kurde «Ehmedê-Xanî», auteur de «Mem û Zîn» fit allusion à la similitude de la langue des Kurdes et de la langue des Médes.

La poète fait de longues reproches aux hommes de lettre Kurde d'avoir négligé leur langue et d'avoir écrit en arabe, en persan et en turc, et il dit textuellement :

(à suivre)

Qiriyariya Qemelê

Qiriyari : Ji bona Sûriya, Tirqiya
Ecemistan, Irak û welatên Kevkasê :

Saleqî	500	Kirûş-sûrî
Şeşmehqî	300	Kirûş-sûrî
Sêmhqî	175	Kirûş-sûrî

Ji bona welatên din :

Saleqî	150	Frenq
Şeşmehqî	90	Frenq
Sêmhqî	50	Frenq

Her tişt bi navê xweyî tene şandin :

Şam : Taxa Qurdan



ABONNEMENTS

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase :

1 an	100 fr.
6 mois	60 fr.
3 mois	35 fr.

Pour tout autres pays :

1 an	150 fr.
6 mois	90 fr.
3 mois	50 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire :

Emîr Djeladet Aali Bedir-Khan
Damas : Quartier Kurde

Xweyî û midirê berpirsiyar :
Mîr Celadet Alt Bedir-Xan

كلمة: (بِل - bel) der , ser , qer
 i - هي ما تقابل الكسرة في اللغة العربية كالكسرة من
 كلمة (من min)

u - لا يصح مقابلة هذا الحرف بالضمة تماماً فهو يقارب
 الضمة بلفظة (كُرْد - qurd) gur , guvaştin
 والاحرف الصوتية الممدودة هي :

a - هي ما تقابل الالف الممدودة (آس - as) awa , av
 e - هي ما تقابل الياء المستعملة في الكلام العامي ككلمة
 (خير) وهي لا توجد في اللغة العربية الصحيحة: der , zêr , îêr
 i - هي ما تقابل الياء الممدودة بلفظها العربي الحقيقي
 (جديد) zin , şin (cedid)

û - هي ما تقابل الواو الممدودة بلفظها العربي الحقيقي
 (نور - nûr) dûr , rûr , qûnar
 o - لا يوجد لها مقابل في اللغة العربية وهي تقابل (o)
 الافرنسية وتلفظ دوماً ممدودة ولا توجد بحالة قصيرة .
 والاحرف الصامتة هي كما يأتي :

b = ب ، c = ج ، ç = چ ، d = دض ، g = گ
 h = ه ، x = خ ، z = ز ، k = ق ، q = ك ، l = ل
 m = م ، n = ن ، p = پ ، r = ر ، s = س ، ص ، ث
 ş = ش ، t = ت ، ط ، f = ف ، v = ف ، w = و
 y = ي ، z = ز ذ ظ

بما انه لا يوجد في اللغة الكردية حروف (ض ، ص ، ط
 ث ، ط ، ظ ، ذ) لذلك ففي كل الكلمات التي اخذها الاكراد
 من اللغة العربية ، يلفظ حرف (ض) مثل (د) و (ص) مثل
 مثل (س) و (ط) مثل (ت) و (ذ ، ظ) مثل (ز) .
 لقد دخل على اللغة الكردية من اللغات الاجنبية زيادة على
 حروفها حرف الحاء والغين في بعض أنحاء البلاد الكردية .
 فلذلك اعطينا لهذه الاحرف الصور الآتية :

h = ح حال hal
 x = غ غار xar

صاحب الامتياز والمدير المسئول

الامير مهلاوت عالي بدرغان

موقعها بين سائر اللغات . ودرس العلاقات والروابط
 اللغوية التي تربطها بها .

٢- درس وتبع مرافق ومعالم ودواوين الامة
 الكردية في مختلف المناطق والأرجاء التي يقطنها
 الاكراد .

٣- درس مميزات الرقص الكردي باوزانه
 واوضاعه . ودرس مميزات الموسيقى الكردية وثبتت الحانها
 ٤- البحث عن الاوضاع الاجتماعية كالدين
 والعادات والاخلاق البائدة والتي لا يزال يعمل بها
 الاكراد . وتعيين المبادئ الاجتماعية التي كانت وما
 برحت مسيطرة على حياتهم .

٥- جمع واحصاء الآثار العلمية والأدبية ونشرها
 ودرس آثار وتراجم رجال العلم والأدب من الاكراد .

٦- البحث عن احوال البلاد الكردية من حيث
 توزع سكانها ومن حيث اوضاعها الاجتماعية والسياسية
 والتاريخية وطبيعتها الجغرافية .

٧- درس جغرافية كردستان على اساس توزع

العشائر قبل « الامير شرف » وفي ايامه وبعده .

الاحرف الهجائية الكردية

تألف الاحرف الهجائية الكردية من احدى وثلاثين
 حرفاً :

a b c ç d i g h x e j i k q u l m n o p r
 s ş t û f v w y z

الثانية من هذه الاحرف هي صوتية والاخرى صامتة .
 ان الحرف الصوتي في اللغة الكردية لا يكون احياناً
 قصيراً و احياناً ممدوداً انما يكون اما قصيراً واما ممدوداً بصورة
 مطردة .

فالأحرف الصوتية القصيرة هي :

e - هي ما تقابل الفتحة في اللغة العربية ، كالفتحة من

k - (kar) کلمه سنده کی (k) نك غير تلاقدن
تلفظنه تقابل ايدر .
q - (kâzim) . کلمه سنده کی (k) نك برآز قالين
تلفظنه معادلدر . فرانسزجه (quatre) کلمه سنده کی
(que) سپيدر .

x - عربلك (خ) سنك عنييدر .
xx - انگليزجه (xx) در (Whisky, Tramway)
عربلك تور كچه املاده (vesl) شكلنده باز يلات
كلمه ده کی (v) بی تلفظري گي
بعض مناطقه كوردلر (ح) و (غ) ی ده تلفظ
ابلمكده درلر . بو حرفلر كوردجهده مبادللری اولان
حرفلك اوزر ينه (..) اشار نك وضعيله و الفبا خارچنده
اولق اوزره شو صورتله گوسترلشدر . ħ = ح = x = غ
نقطه مز (i) و اشار نلی (g) تدارك اولنه مديفنندن اشبو
تور كچه عباره لی الفبا هری بالضرور اسکی حرفلره ترتيب
ايدلشدر .

بری عربلی

هدفتنا و خطتنا

لقد اسسنا مجموعة (هاوار) لغاية علمية وادبية.
محضة، فهي اذا لن تدخل في الشؤون السياسية مطلقاً.
اننا نريد ان نخدم في هذه المجموعة اللغة الكردية
والادب الكردي؛ وقد وضعنا لذلك برنامجاً نسير عليه
في بحثنا ودرسنا كما يلي:
المبادي الاساسية:
۱- نشر الالفباء الكردية الحديثة بين الاكراد.
و درس اللغة الكردية و تدوين قواعدها و البحث في مختلف
لهجاتها . و البحث عن التواعد و الاصول التي خضعت
لها هذه اللغة في تطورها منذ اقدم العصور . و تعيين

كوردجه الفبا

كوردجه الفبا (۳۱) حرفدن مر كيدر .

a b c e ç d i g h x ê j i k q u l m n o
p r s s t ù f v w y z

بو حرفلردن (۸) ی صدالی (۲۳) ی صدامز در .
صدالی حرفلر :
a e i é i u o ù

كوردجه ده صدالی حرفلك امتدادی ناپتدر .
بو صدالی حرف گناه اوزون و گناه قیصه او قوناماز . بنا
بوین صدالی حرفلر قیصه و اوزون اولقی اوزره معین ایکی
غروب تشکیل ایدرلر .

قیصه صدالی حرفلر :
e i u

اوزون صدالی حرفلر :
a é i o ù

قیصه صدالی حرفلر :

e - تور كچه الفبا ده کی (e) نك مقابليدر .
(gelmek , germek) گله زنده اولدینی گبی

i - تور كجهده کی نقطه . مز (i) در .

u - (w) صدامز حرفيله (i) صدالی حرفلك

امتزاجندن وجوده كان بر صدایی افاده ايدر .
sund

اوزون صدالی حرفلر :

(a) - (kâtip) کلمه سنده کی اوزون (a) در .

e - (ergeç) کلمه سنده کی (e) لرك اوزون

اولارق تلفظنه معادل برمس و بریر . فرانسزجه (peine)
كلمه سنك (ei) سپيدر .

i - (tiz) کلمه سنده کی تور كجه الفبا ده (i)

ایله کوستر یلن و فقط دائماً اوزون او قونان بر (i) در .

ù - (duradur) کلمه سنده کی اوزون (ii) در .

صدامز حرفلردن

b c e ç d h j l m n p r s s t f v y z

تماميله تورك الفبا سنده کی حرفلر ك سلسله ينه مال كدرلر .
متباقی صدامز حرفلر :

g - (geldim) کلمه سنده کی (g) در .

الفباي كوردی

الفباي كوردی ازهی و بك حرف تركيب ميشود :

a b c e ç d i g h x é j i k q u l m n o p r s
s t ú f v w y z

هشت حرف از آنها با صدا ويست و سه حرف بی صدا هستند .
در زبان كوردی حرف با صدا گاهی کوتاه و گاهی دراز
میشود . بدین جهت حرفهای با صدا دو قسم اند . کوتاه
است و دراز .

حرفهای با صدا و کوتاه :

e — مقابل فتحه است : پَر per

i — مقابل كسره است : فاریس faris

u — این حرف بلکه نزدیک صمه است ولی در حقیقت
صمه نیست : كُرد qurd

حرفهای با صدا و دراز :

a — مثال (آ) در کلمه (آمدن) ameden

ê — مثال (ي) در کلمه (دير) dêr با تصور تک
کردها تلفظ میکنند .

i — مثال (ي) در کلمه (شير) şîr

û — مثال (و) در کلمه (روز) rûz

o — مثال (او) در کلمه (او) ضمير شخصي

حرفهای بی صدا ازین قرارند :

b = ب ، c = ج ، ç = چ ، d = د ، ض = g = گ

h = ه ، x = خ ، j = ز ، k = ق ، q = ک ، l = ل

m = م ، n = ن ، p = پ ، r = ر ، s = س ، ص

ث = s ، ش = t ، ط = f ، ف = v ، ث

w = و ، y = ی ، z = ز ، ذ = ظ .

در زبان كوردی حرفهای (ض ص ث ط ظ ذ)

عليحده وجود ندارند . بدین جهت برای آنها حرفهای

جدیدی معين نشده است .

بعض کردها حرفهای (ح و غ) را تلفظ میکنند .

وآن حرفها بدین شکل نوشته میشود :

ح = h ، غ = x

أزمر و فکی ر بن و نکیر هاتی مه ؛ ژمن ژدعایی پیغه
تیشتك نایه .

بلی ، تو کس فی خبری میژه ، ژلوره کو أف

نه راسته . هروکی مه گووت هر کس ب تیشتی ،

ب آواکی دکاره بی هاوارا هاواری . ننی دبه کو

آوایی هاواری نزانه . ژیره چند آواهنه :

۱- کر پیاری هاواری بوپین و ژیره کر پیاران
پیدا کرن .

۲- ناؤین مروئین خوندوار لی نه مالدار کو نکارن

کر پیار بین و ناؤین مدرسان ژمره دان زانین ، دا کو

هاوار ژوان ره هروه بیته شانندن .

۳- پشتی خوندنا هاواری ژهغال و ناسین خوره

دان خوندن و ژمر و فین نخونداره بچوه خونندن و او

سرتیده خستی بین کوملی سروقت کرن .

۴- ژهاواری ره هر تخلیط شعر و بندان نفیساندن .

۵- چیروک ، مدهلوك و مامكان برهف کرن

و ژهاواری ره شانندن .

۶- د حق ولات ، عشیر ، بازار و گندی خوه ده

تشتن کفن و نو ژهاواری ره ریکرن .

۷- هر تخلیط برگین کردستانی پیدا کرن و دگل

و صفین وان ژمره هنارتن .

ژگوئین ژورین قنچ دخویه کو ژهاواری ره

آری کرن گلک هیسانی به . کسی کو دل بکه دی بکار قژی

د دستپکی ده کو ملامه د پانزده روژان ده جارکی

دی در کفه . پشتی چند هژماران کو ملامه دی

بیه هفتکی و لسری هر هفتی بی دی بلاف بیه .

تشتن راست و تراست ژي هنه .
 از کو کرد و کرد مانجرامن و زماني خواه نندد زانم و من
 اوب هفت هشت زمانين دن دانیه برهفت ، کت
 کتین وی هور هونانده ، قیدین وی ژ هفدر ئیخسته ،
 دکارم ژ بیانیان یتر و فنجتر دهکراوی بدم خویا کرن
 و زانین . زماني مه ایرو هم فره هم تنگه .
 فره : ب هر تشتی کو کرد پی مژول بونه ،
 دست دانه وان ، دی وی واری ده زماني کردی هنگک
 زمانين دن و ژ هان یتر پیشه چوبه و مکلیه و ژنو
 زمانين مکلی ب شونده نه مایه .
 تنگه : هرچی کو ژ کردان ره ناس مانه و کرد
 پی مژول نه بونه دو وی واری ده زماني مه راوستیایه ،
 پیشه نه چوبه ، دجهی خواه ده مایه .
 لی زماني مه ژوان زمانانه کور بر تشتی نو ، پسرین
 نو دزین و بریقه پسرین نو ژوان چار دین .
 هر وکی خلقی کلی بی گویان ، بری چارده سالان ،
 کافا طیاره دیتن ، ناقل ب زاری خواه بالا فر ناقل
 لی کرن . ژلوره کو ژ بانی ، ژ بالا دفره ، دیسان
 کردمانجن کو تلفون دیتن ، ژ مسماوی ره بهیستوک
 گوتن . ژبر کو دنگ پی نیت بهیستن .
 نهوأم فگر سرگوتنا خواه ، سر آوایی نفیساندنا
 زماني خواه .

ایرو د زماني مه ده و تخلیط کیانی هنه .
 وندابونا پسرین کردی و کتیا پسرین بیانی ناغ زمین .
 أم چی بکن کو زماني مه بکاره فگره سر خوریتیا
 خواه و د ناغ زار و زار آواین خواه ده بکله و بیه
 زمانکی تکوز .

د وندابونا پسران ده ، پسرین هنه یکچار وندابونه ،
 هن هنه ژ زاری کتته لی دیک دن ددژین و چندک
 هنه د آخفتی ده کیم تینه گوتن لی د مامک ، مدهلوك ،
 چپروک و سترانان ده تینه بهیستن .
 ام لپی وان . هین ب هین ام وان دئخن دست
 و دصنغین و گورا محجتی ژي ژ نوقه سر آوایی
 هفد دانینا پسرین کردی پسرین نو چید کن .
 ژ بونا پیشه چونا زمین ، دقیت أم بندین خواه ب
 نقایا فان پسران بقیسین ول پاشیا هر هژماری
 فرهنگو ککی دانن و تیده مانا پسرین کو دزارانده کیم
 بونه و پین کو ژ نوقه هانته هفد دانین ژ خوندا نین
 خواه ره بدن زانین .

ژ خوندا نین خواه هیچی دکم فرهنگو کامه فنج
 بچونین و د حق پسرکی ده کو فکر که وان هبه ژ مره
 بقیسین ، هکه جیو کا پسرکی بزنان ، آواهاژی
 نق مانا و فر قین وی دگل جیو کا خواه ژ مره بدن زانین .
 و کو : ریکرن ، شانندن ، هنارتن جیو کین هفن .
 لی دمانار بیکرنی ده ژ مانا شانندن و هنار تینی فرقک هیه .
 ریکرن هر حال ب ری ئیخستن و شاننده .
 دیسان ، خبردان ، آخفتن ، پشین جیو کین هفن .
 گلرد نقباوان ده چه فرق هنه ؟

هاوار زارو ککه نوزایه ؛ زارو و امه به ؛ زارو
 وا کردانه . وک هر زاروب خویبتیادی و باف ،
 برا و پسماین خواه دکاره بژی . هر کس ، هر کرد
 دکاره آر بکار یا هاواری بکه . تو کس میزه کو ،

هاوار

کوملا کردي

آرمانج، آوایی خبات و نفیسانه دنا هاواری

- ۱- هاوار دنگی زانینی به . زانین خوه ناسینه .
خوهدناسین ژمره ری یا فلات و خوشی بی فد که .
هر کسی کو خوه ناس دکه ، د کاره خوه
بده ناس کرن .
- ۲- صحتیا زارین کردی و برهفدائینا وان .
صحتی سر مروفتائیا زمانی کردی دگل زمانین دن
ئین آری . صحتی سر بنکهن زمانی کردی ،
سر دیروک و آوایی رابون و پدشقه کتناوی .
- ۳- برهفکرنا چیروک ، چیرچیروک و هر
تخلیط لاژره و سترانین کردی و بریقه بلاشکرنا وان .
۴- صنفاندن و بلاشکرنا دبواین کردی .
ب فان فه ژینه نگارین شاعر و مروشین بزارته ژی
دی بین بلاف کرن .
- ۵- صحتی سر رقص و قیده بین سترانین کردی .
۶- صحتی سر هر تخلیط ریزکین کردی
و کردستانی ، بین زمانی بوری و بین ایرو
و صنفاندنا وان . صحتی سر هاتین کردستانی
و پیش و صنعتین کردی .
- ۷- دیروک واردنگاری : صحتی سر افغانی یا
دیروک واردنگاریا ولاتی کردستانی و سر دیروکا
عشیران . بری ، پاشی و د وقتی میر شرفده .
- آوایی نفیساندنی - در حقی زمانی مهده حتانهو
گلک نشته هانته کومتن . دناف فان کونان ده
- هاوارامه بری هر تشتی هیبنا زمانی مه دی بده
ناس کرن . لوما کو زمان شرطه هیبنی آپشینه .
هاوار ژو پیقه ب هر تشتی کو کردانی
و کردیتی پی بندواره دی مژول بیه .
تنی سیاست ژی دوره ، خوه نایغه سیاستی .
هاواری سیاست ژ جفانین ولاتی ره هشایه .
ب سیاستی بلا او مژول بین . ام ژی د واری
زانین ، هنر و صنعتی ده دی بختین .
- * * *
- آوایی خباتی - کارکی کو بکاره بچه سری ،
دقیت ژیره پرو نفیسه ک بیت چیکرن . مه پرو نفیسا
خوه سر بنکهن ژیرین ایکر به .
- ۱- بلاشکرنا الفانی یا کردی دناف کردان
وهینکرناوی . صنفاندنا زمان آژینا کردی وهین
ب هین د کوملا ده بلاف کرن و پیشدتر د
دیشکلی کتبی ده درئیخستن .

هزار ۱
—SHME—
۱۵ گون ۱۹۳۲

هاوار

سال ۱
—SHME—
یکش

کومهلا کردی

تبدله خستین کومهلی

آرمانج ، آوایی خبات و نغساندنا هاواری

الغباي کردی فارسی

کردجه الفبا ترکی

هدفنا و خطتنا عربی

الاحرف المهاجیة الكردیة عربی

م ۱۹۳۲

مطبعة الترقی بدمشق

۱۳۵۱ هـ

SAL 1



ÇARŞEMB

HAWAR

HEJMAR 2



1 HIZËRAN 1932

Qomelâ Qurdî * Revue Kurde

Çêdaxisîyên Qomelê

Civata arîqariyê
Ta, tawî û tabir	Dr. E. Nafiz
Lehî
Du Egid	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Elfabêya qurdî
Gundê nûava	Kedrican
Ferhengog
Tola welêt
Xanî	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Berdêlq	Osman Sebrî

Birê Frensîzî

L'alphabet Kurde
La langue Kurde

Çapxana Terekî 1032. — Sam

Dr. M. Khidir
Opérateur et Oculiste

Damas

Salhi

Dr. A. Hafiz

**SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET ENFANTILES**

Damas

Arrou

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase:

1 an 100 fr.
6 mois 60 fr.
4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.
6 mois 90 fr.
4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: l'Amir D. A. Bedir-Khan
Damas: Quartier Kurde

Qiriyariya Qomelê

Ji lona Sûriya, Tirqiya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê:

Salqî 500 kirûş-sûrî — 100 frenq
Şeşmehqî 300 kirûş-sûrî — 60 frenq
Çarmehqî 200 kirûş-sûrî — 40 frenq

Ji lona welatên din:

Salqî 150 Frenq
Şeşmehqî 90 Frenq
Çarmehqî 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyî têne şandin:
Şam : Taxa Qurdan



Qomela Qurdî * Revue Kurde

Civata Ariqariyê ji Bona Qurdên Belengaz

Vê paşiyê di jiyina miletê qurd de tişteqî mezin, biasas û xêrçar hatiye çêqirin. Qurdên Cizirê ji bona xweşqirina halê qurdên belengaz civateq bi navê jorin danîne .

Pêrûz ji wan re, pêrûz , hezar pêrûz. Xwedê mala daniyan ava û xweş biçe û solê wan bibe serî .

Bi vê civatê ji qemasiyên me ên bêhejmar yeq ji nav hate hilanin . Devê qortaleqê qûr qo her rûj jiyina me diqot, rayên me dicût , pê hatiye girtin .

Ji vê civatê re herweqî danî di pêşgotinça nizamnamê de dibêjin, ji herqesî bêtir em , miletê qurd , hewcedar bûn .

Pêşgotinça nizamnamê sebebên danin û çêqirina civatê ji me re gelec kenc dide zanin .

Min ji dil qir xwen levanên xwe serwest biqim . Da qo ew ji weq min pê dilşa û qêlxweş bibin .

Eve pêşgotinça nizamnamê :

«Qurdino ! Em miletê qurd , ji herqesî bêtir hewcedarê ariqariya hev in . Ji me re ewçend zanin û hiner û binerweri ji divê . Ji lewra qo em ji bexweyîti û herberiyê qetine biniya qortalanezanî û belangaziyê . Ji bona qo em biqarin bîn ser xwe û ji vi hali bîf litin, divê em destgîrên hev bibin , xwe bidin ber barên hev û yeqdil û yêgdeng kerara xwe bidin. Ew kerara qo me hemîyan ji nezani , ji belengazî , ji zivari û ji dilîyê de xelas biçe . Daniyên vê civtê hevidar in qo hon bi tevayî bi wan re biçin, ji ya wan biqin, pişt bidin wan û bixebitin, da qo ev qarê hanî ê kenc û rehaqar biçe serî .

Tu şiq nîne , heqe hon holê bi me re bixebitin , miletê me zû bi zû ji vi hali xelas dibe û rûj bi rûj birêve ber bi kenci û avahiyê ve diçe .

Madam heta irû ji nav me ew dewlemendên camêr derneqetina qo bi derbqê hezar zêran bidin û ji bona miletê xwe dibistanan û binyanên xerê çêqin , divê em xwe bi xwe bixebitin û bi yeq du kirûşên xwe wan hezar zêran bidin hev .

Ev kirûşên ha ji me re , ji welatiyên me re rêya xwendin û zanin û ya xweşiyê de veqin . Ev yeq du kirûşên qo hon ji civata xwe re bidin ji bona her yeqî we ne beha ne . Lê qo gihane hev bi qerî miletê me tèn û pê gelec tişt çêdibin . Bi kirûşên we dibistan tèn çêqirin , maleq pê ava dibe , dermanên çend nexweşan pê tèn qirin, û hon bi dayina wan fikir û bi nedayîna wan dewlemend nabin .

Xebata me , xebata daniyên civatê destpêqirin û rêberî ye. Civat bi ariqariya we , bi têqil bûna we ava û xweş dibe , û qarê civatê bi vi awayî diçe serî .

Bê şiq e qo heçî hej miletê xwe diqin û di rayên wan da xwina qurdî a paq digere ariqariya civatê ji bona wan deyn e , deyneqî mezin, bilind û mikedes e .

Ji xwe her qes deyndarê miletê xwe ye , ji ber qo ewî ew bixweyî qiriye , ji ber qo her qesî nanê miletê xwe xwariye û her qes dizane qo « Nanê mîran li mîran bi deyn e » . Werin , xwe bilezînin û deyne xwe ji miletê xwe re bidin » .

Gotinên daniyên civatê li hire xelas dibin .

Ji van gotinên gewherîn re gelec tişt

Stûna Zarowan

Tola Welat

Welat! welat! qani xweşi?
 Kewî frû tu nexweşî.
 Qani ew qen, qani geşî?
 Çiman holê weq dilreşî?
 Çiman wisa tu bêmadî?
 B'qurê xwe re xeber nadi?
 Qul û qûvan ji her alî;
 Lewra welat wer dinalî.
 Destên tirqo li te qetin;
 Bi xwîna te sor bûn repin.
 Mir û mela dar ve qirin;
 Xort û xurtan ji te birin.
 Ez qo qurd im ji bir naqim.
 Bi xwîna xwe divê raqim.
 Ez bixwînim, xwenda bibim;
 Mezin bibim, zana bibim.
 Mêrquj bibim bi nav û deng;
 Ez hilgirim top û tifeng.
 Tola te ji evda te jî,
 Dê hilinim doza te jî.

Şam : 7 Tirmeh 1931

nînin qo em biqarin zede biqin . Tinê di hekê rayên civatê û ser awayê ariqariyê divê em çend pirsan bibêjin .

Serniveqa civatê di Hesîçê de ye . Di her bajar û gundên mezin ên Cizîrê de maliqên wê hatine veqirin û hin bi hin vedibin .

Serniveqa civatê ji bona dantna dibistaneqê û lêqirina xestexaneqê ji niho ve xwe qar diqe .

Heçî qo ariqariya civatê biqin ariqariya xwe diqarin rast bi rast li Hesîçê ji serniveqa civatê re bişînin .

Ariqariya civatê bi her tiştî dibê . ne tinê bi pere . Çaxa benderê nizing e . Xwedan gund û cotqari diqarin ceh û genim ji bidin . Heqe ji serniveqê re şandina wan dişwar e , dayî diqarin bidin nîmî tendeyê civatê ew ji digehîne civatê .

Nîminendeyê civatê li Şamê Dr. Ehmed Nafiz heg e , qo qurdên Şamê hemî ji rind nas diqin .

Beşî

Tifak û yeqbûn , zexmî û xurtiya civatê ye . Nifak û berberî kelî û jartiya wê ye .

Di vê cihanê de ber tişther mezinahî bi tifak û yeqbûnê , bi dayîna hev ber barren hev , bi hevghîhana mirov û bi hevghîhandina xebatên wan hatine pê .

Milet û dewletan bi tifakê gihane bilindiya her tiştî û bi nifakê qetine binîya qortala neyînê

Ji lewre mirov diqare bibêje heyfî di tifakê de , neyîn di nifakê de ye .

Xurtî û zexmîya yeqbûnê di lehtiya de qeşqê kenc têt ditin .

Ma lehi çî ye ?

Lehi ji hevghîhana dilopên baranê pêve ne tu tişt e .

Peşqên baranê gava ji hev cuda û yeq bi yeq diqevîn rûwê erdî , erd wan dadikurtine .

Tihniya xwe pê vediqijîne . Lê gava digehin hev , hingî ji wan peşqên kels lehtiqê boş radihe . Dilop û peşqên baranê di yeqbûnê di tifakê de ne .

Erdê dilopxwerê din di destên wan de lehistoqê e . Ew serdestên erdî ne , Bi erdî re dileyizin ; stînga wî kul diqin , tediqevî , bilindiyên wî hildiveştînin , qendalên wî diqeleştînin .

Lehi weqê hûteqî har û heç radibe ser xwe , ji pal û qaş û newalan dadixure . Li ber wê tu qes , tu tişt ; bican , bêcan nema diqare biseqîne . Lat , zînar , qevir , rêl , dar , direh serên xwe li ber xurtiya tifaka dilopan ditewînin û lehi , ew şehinşehê yeqbûnê ewan mîna çilowên siviq dide pêşîya xwe , rêş diqe , dimale .

Halê qurdan ji ev e .

Qu : d ji hev cuda dilopên baranê ne , cihê cihê ten dakurtandin . Qo gihane hev dibin lehi , lehiqê boş , tu qes , tu tişt li ber wan niqare biseqîne .

Felata welatê me di rabûna vê lehiyê de ye . Bêrût : 28 Tebax 1929

Stûna Fekohan

Ta , Tawî û Tabir

Yeşî ji fekehên deşta Hesinan ji me nexweşiya tayê pirsiyar diqer. Me pirsiyarîya wî da bijîşqê xwe û jê cuhabeqê daxwaz qir .

E ve, reşbeleqa fekeh û cuhaba bijîşqî.

Deşta Hesinan: 23 Gulan 1932

Ezbenî !

Min stûna xwe-stûna fekohan-xwend. Geleq tişt hene qo divêt em ji te bipirsîn. Heval nav hev de şewirin û me got bila pirsiyariya me a pêşin nexweşiya tayê bibe . Da qo em jê xelas bibin , eklê xwe bidin ser hev û biqarin tiştînen din ji bipirsîn. Ji lewre qo ji tayê eklê me ne ser hev e , em jê geleq aciz in .

Paşî, ez destên te maç diqim û hevîdarê cuhaba te me .

Hesenê Qoçer

Cuhaba bijîşqê me :

«Xelqê deşta Hesinan ji hesinî çêqirî bûwana ji divîtya bû heta niho di voytûna tayê de bihatana helandin. Herweqî dihelin ji .

Ji xwe birê welatê me ê germiyan û deşî ji vê afetê xerab dibe .

Gava ji xelqî têt pirsîn , xelqê nezan dibêjin qo nexweşî ji ava gundî ye. Niq dilê wan ava wan ne paqij e, bijehr e, herçî vedixun pê diqevîn

Lê ne welê ye. Ew ava zelal û şîrin qo di ber gundê we re dibore û gundê we pê şên û ava dibe, di eslê xwe de paqij e, avîje ye, qanîya jiyîna we ye. Jehr û nexweşî di nezanî û tiraliyê de ye.

Niho divêt ji we re bidim zanîn ew avên paq qo qanîya jiyînê ne, çawan nepaq û jehr û axû dibin.

Herweqî nas e, gava av serberdayî diheriqin, li deştan belav dibin di çal, qortal û di ber cihên nizm de dipingirin, ji wan pingavan berpê dibin. Pingav hi

zemanî ve dibin çirav, di dora wan de giya, stîrîh û zil şîrî dibin. Di nav wan de pêşî (qelmês) cih digirin, helînen xwe çêdiqin. Jê ditîrin , tèn li ser dest, rû û laşên me datînin, bi me vedidin. Mirovên pêvedayî di nav (6-21) rûjan de pê diqevîn û dibin tawî .

Di destpêqa nexweşiyê de laş û leb-tên mirov dişqên, direcifin, piştre germ dibin . Hâlê nexweşiyê ji sê çar saetan heta sê çar rûjan dom diqer û hi xwêh danqê derbas dibe, Pêşdetir ev hâlê ha an her rûj an di serê du sê rûjan de carqê vedigere tê. Heqê nexweşî derman naqin pêde diqer û dibe (taya-veşartî).

Di taya-veşartî de rengê nexweşan zer dibin, xwîna wan diçiqin, ziqê wan dipercifin, diqevîn haleqî ecêb, dibin weq meşqeşî vala ser du dariqan an ser key-siqeqî daçiqandî.

Di vî şîqlî de nexweş zû bi zû namirê lê ji derha xwe diqeve, bi qerî tu tiştî, tu qesî naye. Ne mal, ne zar û zêç , ne welatê wî jê tu fêde nabînin. Pêrcar ji avîne ji diqeve, zarowên wî nabin, qo bibin ji nexweş û qemsihet dertên. Bi tişteqî çiqîq dimirin. Ji bona wî jiyînê din namîne . Heta qo ezraîl bê hawara wî di nav êş û tehlîyê de diperpîte, vedigevîze.

Evê ha şiqleq e. Şiqleqî din ji heyê Jê re (taya-xebîs) dibêjin . Di taya-xebîs de şiqlinên giran hene qo di nav sê çar saetan de diqujin . Ev şîqlî pêrcar di zarowan de têt dîtin .

Eve ta. Hondibînin qo tanexweşîqer giran û xedar e. Ji tifo, qolêra û ji web-ayê xirabîrî e. Nexweşîqer welê ye qo rayê heyîna me , rayê heyîna miletî diqoje .

Bi gotînen jorin kenc xuya qir qo ev nexweşîya xedar ji pêşîyan, pêşî ji pingav û çiravan tene pê, lê tucar ne ji ava zelal qo xwedê pesna wê di kuranê de da û di hekê wê de (we cehelna minel maî qule şeyî hey) me her tişt bi avê jiyandine, gotiye.

Vêca qo me qanîya nexweşiyê peyda

û dijminê xwe bicih qir divêt ji bona qevandin û kelandina wî bixebitin.

Me goti bû qo ta ji pêşyan, pêst ji pingavan çar dibin, lê ne ji avê, ji xwarinê an ji fêqî û terahîyan.

Belê dijmin pingav e. Ji lewre qo pingav û ava me hêltna hêqên pêşyan in. Icar divêt em bala xwe bidin di dora xwe de tu pingav û çiravan mehîlin. Ji bona wê ji divêt, avên seqinî bêne heriqandin, çiravan bêne zuwa qirin, di dorê de herçî zil, stîrih û giya hene hêne jêqirin û digel rayên xwe xeritandin.

Qo av heriqîn, çirav zuwa bûn êdin pêstî niqarin hêqên xwe li dorên me berdîn, ji me dûr diqevîn em ji ji tayê xelas dibin.

Ji bona zuwa qirîna çiravan awaçî kenc heye. Ew ji danîna darên Evqalîptos e. Ev darên ha ji niqî hiqûmetê peyda dibin. Divêt jê bêt daxwaz qirîn, Herçî avên qîçîq, mirov diqare li ser wan gazê birêşîne.

Nexweşîya tayê ji her wextî bêtir di çaxa fêqî û benderê de boşe. Ji lewre, xesma di wê çaxê de divêt mirov ji xwe re mikate bibe.

Xebeta bîngehî herweqî me got heriqandina avan û zuwandina çiravan e. Lê ji hêleqî din bi standina dermanên tabir mirov diqare xwe jê biparêze. Dermanê tabir silfato ye. Berî ewilî silfato dermaneqî erzan e. Di piştî re hiqûmet herwe belav diqê. Silfato erzan me be ji herhal jiyîna we jê bebatir e.

Vêca ji bona parastinê di çaxa tayê de yanî ji havîna pêşîn heta paiza paşîn divêt mirov di heftiyê de du caran, serê her sê rûjan grameqî silfato bixwe. Mirovên silfatoxwarî ji pêşyan bêne pêvedan ji bi tayê naqevîn.

Heçî bi gotinên min ve çûn tucîr nexweş naqevîn. Lê heçî qo pê ve neçûn û nexweş qetin divêt, xwe nîşanê diqtoveqî biqîn.

Heqê diqtor ne qet dest divêt xwe bi xwe derman biqîn.

Awayê dermanqirînê ji ev e:

XANÎ

Ew nûr e, herê li erdê şîhrê
Şîhra me ye, şîhra bendewarî

Seydayê me ye, melayê yeqta,
Ava qiriye bi şor, kesran,

Parîsê guli bi sorê qurdi,
Ava te diqir melayê xanî.

Bê zêr û qevir, ji pêta arî.
Ava te diqir serayê şîhrê.

Gewher ew e, ew û can e bistam,
Destpêgire ew, û da ew encam.

Rubnabî te da, li erdê qurdan,
Ruhnabîya te, delala yezdan.

Hêvîn tu î, tu çavê sayda,
Ferzane î tu û lawê mewla.

B' sazê, te diqir, te da wê çûşîş,
Ey bişveqiro! te da wê xwabiş.

Şestare te ye, qo da me zûntu,
Firdews li qû ye, bihar û havîn.

Gul, bilbil û ney mekam û jale,
Tev de diqirin fixan û nale.

Zêrger tu î tu ne pilewer tu,
Seyda yî herê, û ser hiner tu.

Meywa te xweş e û avdare.
Weq Xanî qî ye? tu qes niqare.

Bercis tu î tu, tu rêberê me,
Textê te di dil û ser serê me.

Tirba te ne ax e, canê Xanî.
Tirba te dile û cawidani.

Rehmet bi te ye û pesna yezdan,
Heyrana te ne, xulam û xakau.

Dr. Zamîran Alî Bedir-Xan

Mirovên gihastî ji hebên silfato — her hebê wî çarîq gram — her rûj çar heb, zaro heta delî salî sê heb, şeş saetan berî halê nexweşîyê, serê saetê hebeq distînin zarowên yeqşelî tinê niv heb distînin.

Bi vî awayî fehtiqê xwe derman diqîn Piştî heftiqê du heftiyên din dermanê xwe sê rûjan distînin û sê rûjan berdidin.

Eve, ta, tawî û tabîn. Heqê hon ji ya min diqîn nexweş naqevîn, qo biqevîn ji zû bi zû kenc dibin.

Dr. Ehmed Hafîz

Elfabêya Qurdi

Dûmahîq : 2

Herweqî di geleq tîştan de têt ditin dibe qo di cara pêşin de di elfabêya me de jî qêm û zêde hin qêmanî de biqevîn ber çavan.

Ev qêmanîyên ha di eslên xwe de jî qêmanîyê bêtir paşîya hin qoteqîyan in qo mirov jî wan niqare xwe bide alî.

Ji lewre piştî dan zanîna elfabê divêt awayê hevedudanîna wê û qitqitên bîngêhên wê bîn raveqirin. Da qo xwendevanên me kenc têbigêhin qo ew qêmanîyên ha herweqî me got ne qêmanî, lê di azîna elfabê de tîştînen adetî ne.

Ev benda ha jî bona berhevdana wê hatiye nivîsandin.

Lê, herî destpêqirîna herhevdanê divêt berçî esas û bîngêh hene qo jî me re bûne hîm û elfabê li ser wan hatiye danîn bêne xuya qirin.

Me ev bîngêhên ha di dora şêş destûran de gihandine hev.

I — Ji wan nîktan pêve qo xasê denganiya zmanê qurdi ne, di şîql û dengên herfan de, herçend heye, xwe li elfabêya tirqan nîzing xistin û jê nedûrçetin.

Armanca elfabê seqimandîna dangan li ser qaxezê bi şîqlan e, şîql bi herfan tîn nîşan qirin, û herf kebalewî û bihemd in. Ji lewre nîşanqirîna dengê (ع) bi (c) û yê (ج) bi (ç) û bi hevguhartin û cihguhastîna wan weqhev û bêferk e.

Lê bi vî awayî qurdên welatê jorin û heç qo elfabêya tirqî dinasin de biqarin bê dijwartî ya qurdi hîn bibin û qomel û qitêbên me bihêsantî bixwînin.

II — Herçend dibe, ewçend dengên herfên latîni ên adetî qo di zmanên din de nas in, di elfabêya qurdi de hilantî û neguhartin.

Bi vî awayî qurdê biqarin elfabêya biyanîyan û biyanî ya me bi hêsantî fer bibin.

Du Egîd

Du egîd çû bûnserê welêt û dil qetî bûn. Gava ew birin nav qoma dijmanan, serên xwe dan ber xwe.

Şeh diqirîn qo Qurdistan wînda bûye, esqerê qurdan şîqestîne, revîne û sereqên wan hatîne girtin.

Her du egîd li ser van xeberên tehlî digirîyan û yeq jî wan digot :

— Çikas ez têşîhim, birîna min çikas dişewite.

Ê din digot :

— Stran vemirî, govend seqîniye. Min jî divê ez bi te re bîmirim, lê di piştî min de jin û zaroên min hene, hê min de perîşan bibin.

— Pîreq jî bo min çî ye ? Zaro jî bo min çî ye ? Pêteqê bilantir di dilê min de rabûye. Pîreq û zaro heqê birçî ne, berde bila herin bigerin, welatê min, welatê min wînda bûye.

— Bra hêviyeq ya min jî te heye, heqê ez niho mirim, laşê min bi xwe re bibe, û min li erdê Qurdistanê veşire.

Qolesê min dane ser sînga min, tîfînga min bide destê min û xencera min bêxe ber piştî min. Ez dixwazim wîsa raqevim û bibihîzim, weq nobetdareq di gorîne de, heta qo dengê topan û şehîna hespan bîn.

Dema reprepî hespên egîdên qurdan di ser tirba min re biborin û dengê tîfîng û topan bîn, ez bi çeqên xwe ve jî tirba xwe, xwe hilavêjim, jî bo standîna welatê xwell jî bo standîna welatê xwell.

Dr. Zamîran Alî Bêvîr-Xan

III — Nîşanqirîna her dengî bi herfeqê serxwe û jî awayê herfên hevedu-danî xwe dîr xistin.

Bê şiq e qo hînbûn, xwendin, nivisandin û lêqdana herfên serxwe ji yê hevedudani hêsaniyê e.

IV — Her dengî bi herfeqe cihê nişan qirin, yanî ji awayê nişanqirina çend dangan bi herfeqê an dengeqî bi çend herfan, xwe dan alî.

Ev awa ji fiqra çêqirina elfabêqê bi hindiq herfan an ji kesda kenc liserseqinandinina denganiyê diqare bizê.

Lê pê her du ji naqevin dest û di zmanî de hila sebeb pirsînen di şiqî de cîyoq peyda dibin û di nivisandinê de tevlihevîqe mezin berpê dihe.

Ji xwe di tu zmanî de danganî û nivisandinî ne lèvên yeq in, û nivisandinî niqare bi tevayî li denganiya wî zmanî hê. Lewre qo qitqit û rengên denganiyê bi elfabêyê nayin nişan qirin û li ser qaxezê seqinandin. Welê bûwa diviya bû elfabêya her zimanî ji (50-60) herfan heve. dudani bibe.

V — Herçend heye, ji barqirina herfan bi nişanên nû, xwe dan alî.

Nişan ji hêlêqê di nivisandinê de bi vegera kelemê wextî dide wînda qirin. Ji hêla din bi jibîrîqirina nişanê herf vedigerin ser şiqlên xwe ên eslî, bînişan, û tevlihev dibin.

Pejirandina çend nişanan bi hev re ev jî dişwartîqe din e.

Ji lewre ji bona tevayîya herfên bînişan me ev (^) pejirand, û bilindeq nav lê qir. Ji ber qo dengên herfan hem diguhêrine hem bilindîqe, û ji nişanê wêq (. - , - ') kenc têt veketandin.

Ji xwe boş bûna nişanan nivisandinê qirêr diqe.

VI — Herfên welê bijartin qo di şiqlên xwe de li hev bîn û biqevî hev.

Ji lewre diviya bû qo em di nav herfên latîni de himtin û ji elfabêyên din weq yûnanî û rûsî herfan megirin.

Me ji welê qir û elfabêya xwe bi hindiq guhartina dengên herfên latîni û

bi barqirina binan bi bilindeqê çêqir.

Bi vi awayî û gora destûrên jorin me elfabêye xwe bi sih û yeq herfan hevedu daniye. Herweqî di despêqê de me da zanin.

Sehitiya qo di her sê zarên qurdi de hatine çêqirin xuya qirine qo di zmanê qurdi de dengên bîngehî ev sih û yeq deng in. Ew ji bi van sih û yeq herfan hatine nişan qirin.

Belê, herfîn hene qo geh zrav, geh stûr, geh ji pêst, geh ji paşiyê tîn xwendin. Lê ev ferkên ha ne ji guhêrîna cihê derqa dangan, lê belê ji guhêrîna rengê dangan tîne pê, û ji lewre di elfabêyê de nayin nişan qirin. Ji ber qo elfabêtinê dangan nişan diqe, ne rengê dangan.

Ezê bi dengdaran dest pê biqim. Ji sih û yeq dengdaran qurdi, dengên hevdehên jorin, di elfabêya her zmanî de, bi ferknên qicîq, yeq in.

b d g h q l m n p r s t
f v w y z

Tinë di elfabêya tîrqi de (q) û (w) ninin. Ji ber qo di zmanê tîrqi de dengîne cihê weq (v) û (w); (q) û (k) nayin dtin.

Dengê herfa (w) ji xwe di tîrqiye de peyda nabit.

(dûmahiq heye)

Ferhengiq

Azî awayê tevayîya zanîneqê an tîstêqî. Azîna elfabê, yanî tevayîya keyde û destûrên ilma elfabê. Berdelqa wê di zmanê Elmanî de «lehre» ye.

Berhevdan Ser tîstêqî, ji bona diltîjîqirina hevdu ştexalî û sehîti qirin. Bi saetan ve me da ber hev

lê disan me dilê yeq tiji ne qtr.

Berpê-bûn Hatin pê. Ji serxwebûna welateqî re xebateqe mezin divêt, serxwe bûn bê xebat û fedaqariyê berpê nabe, naye pê.

Binyan Ji her texlit avahiyê re binyan têt gotin. Xani, hurc, kesr, oli, mizgeft h. p.

Bihemd Heçî qo ne bêhemd e.

Boş Zehf, geleş. Li ser welêt baraneqe boş hat.

Bijîsq Ewê qo bijîsqî diqe. Bi xweşqirina jiyîna mirovan mijûl dibe û wan derman diqe.

Dibistan Ew dera qo tê de hin diqin. Di dibistana gundê me de deh zaro bene.

Dişwar Ne hêsani, zehmet. Dişwar e geleş belayê xurbet, Binve, qezeba min binve lo lo!
Emin Ali Bedir-Xan

Dil Ne saza, girti, hesir. Dilê dilana te me Işev mewanê te me Sibe ser rêqa xwe me.

Doz Dehwa û daxwaz, paşîya daxwazê Xwelt li ser te diqim, Dest bi deng û ceng diqim, Doza Şeng û Peng diqim, Dehwa şerîet diqim.

Geşî Halê geşbûnê. geş, ew tişt e qo bi rubnahî ye, bel û veqirî ye. Bihndîya dewleta te geş bit, Kasi tu hebî dilê te xweş bit.
Emin Ali Bedir-Xan

Gewherîn Ji gewherî çêqirî, weq gewher.

Havîna-pêşîn meha salê a çaran. Ji xwe qurdmanc mehan bi du awan bi nav diqin. Bi navên ser xwe û bi navên çaxên salê.

1 — Adar Buhara—pêşîn

2 — Nisan Buhara—navîn

3 — Gulan Buhara—paşîn

4 — Hîzêran Havîna—pêşîn

5 — Tirmeh Havîna—navîn

6 — Tebax Havîna—paşîn

7 — ilou Paîza—pêşîn

8 — Çirîya-berî Paîza—navîn

9 — Çirîya-paşi Paîza—paşîn

10 — Çileyê-berî Qanûna-berî Zivîstana —pêşîn

11 — Çileyê-paşi Qanûna-paşi Zivîstana —navîn

12 — Sibat Gecoq Zivîstana —paşîn

Hêsani Ne dişwar. Ji bona her qest zmanê wi hêsani ye, ne dişwar e.

Kebalevî Bi Kebale, û gora dilxewaz an lihevhatinê çêqirî, ne qoteqî.

Qoteqî Tiştêqî bêhemd, bi zorê, bivê nevé. Ez ne diçum, qoteqî ez birim.

Qûvan Êş, qul, qeser. Sed ah û qûvan û qeser, Heft eyn û lam çûn jî hicretê.
Fekhe Ceyran

Niminende Evê qo heyîneq an heyîna tiştêqî dinimîne, raber diqe.

Pejîrandîn Ji tiştêqî re qo têt dayîn an gotin herê qirin û pê ve çûn, kebûl qirin.

Raveqirin Ji binî jî rayî veqirin û dan zanin.

Rehaqar Ewê qo rehayê, xweşiyê dide

TOI Evd, evdîn, heyf.

Têgehîstîn Kenc fehî qirin û berqetîn. Herçend tu bibêji ji ew ténagehit.

L'ALPHABET KURDE

suite 2

Ce procédé qui peut naître du souci d'établir avec le moins de lettres un alphabet ou de vouloir fixer plus précisément la phonétique, ne peut servir qu'à la création des homonymes homographes et à engendrer d'innombrables complexités dans la dictée.

Presque dans toutes les langues, même dans celles qui sont munies du plus phonétique alphabet, l'orthographe ne correspond que plus ou moins imparfaitement à la prononciation, parce que les alphabets n'arrivent jamais à fixer ponctuellement la phonétique d'une langue.

5. — Eviter autant que possible de charger les lettres de nouveaux et de différents signes.

Les signes causent d'une part une perte de temps pendant l'écriture, ils ont d'autre part, l'inconvénient d'être oubliés ou négligés et par conséquent de rendre le son de la lettre à son origine vocale.

L'adoption des différents signes peut engendrer une extrême perplexité. C'est pourquoi nous avons préféré adopter seulement l'accent circonflexe [^] qui diffère nettement d'un [.] qu'on allonge parfois par négligence ou d'une apostrophe (') et ainsi de suite. D'ailleurs l'abondance des signes rend l'écriture laide.

6. — Choisir des lettres homogènes dans leurs formes extérieures.

Quoique l'emprunt des lettres aux différents alphabets apparait au premier abord comme plus avantageux.

*

**

En prenant pour base ces principes et en profitant de toutes les possibilités que nous offre l'art de transcrire l'alphabet, nous avons arrêté à (31) lettres l'alphabet Kurde.

Les recherches faites dans les trois dialectes principaux de la langue Kurde ont démontré que les sons ou lettres Kurdes ne sont autre chose que ces (31) lettres.

Il est possible de prétendre que certaines

de ces lettres sont tantôt dures et tantôt fines, tantôt antérieures et tantôt postérieures, Mais comme nous le démontrerons plus tard, ces petites différences dans une même lettres ne sont que des nuances de couleur du même son produites au cours de la durée de ce son et qui ne peuvent même pas être fixées par un alphabet phonétique comme le nôtre.

*

**

Commençons par les consonnes:

Des (23) consonnes Kurdes les suivantes se trouvent presque dans toutes les langues, avec les mêmes sons à quelques nuances près, ainsi que dans le turc à l'exception du « w » et du « q ».

b d f g b q l m n p r
s t v w y z.

w. — Il donne le son du w anglais et correspond au son consonnique du و arabe qui n'existe pas dans la langue turque. Ainsi que les turcs n'ont pas distingué le q du k.

Le و arabe qu'on trouve fréquemment dans la langue turque, dans des mots empruntés à l'arabe, est prononcé par les turcs comme un v français. Tandis que dans la langue Kurde, comme en anglais, les sons v et w sont distincts. Et dans différents mots d'origine Kurde par le fait du changement de ces deux sons on constate de grandes différences dans le sens de ces mots :

dev : bouche	dew : lait caillé battu avec de l'eau
vir : ici	wir : là
ev : ce ci	ew : ce là
ava : prospère	awa : manière, style

Maintenant examinons les opinions qui peuvent être émises au sujet de l'adoption de ces deux lettres.

On peut dire que du point de vue pratique comme la proportion du w dans la langue Kurde est $\frac{557}{33798}$ et celle du v $\frac{329}{33798}$ on pouvait prendre le w pour و et le v pour و c'est à dire vice versa, puisque ce dériver est plus simple dans l'écriture.

Par ce procédé nous aurions éloigné ces deux lettres de leurs sons internationaux.

« à suivre »

Notice sur la littérature
mœurs et coutumes Kurdes:

La Lange Kurde

- SUITE -

2

« Saff şemirand vexwar durdî
Mênendi-derî lisani-qurdî » 1

« On a laissé le pur et on a bu le dépôt,
cette langue Kurde est comme celle de de-
ri »

Après ce très court aperçu historique
nous passons à l'examen de l'état actuel de la
langue Kurde. La langue Kurde se divise en
trois dialectes principaux:

- 1 - Le dialecte du Nord
- 2 - Le dialecte du Sud
- 3 - Le dialecte du Nord-Ouest.

I - Le dialecte du nord est parlé par tous
les Kurdes du Kurdistan occupé par les turcs,
par les Kurdes de la Caucasic jusqu'à kere-
Bax , par ceux de la république d'Erivan ,
par les Kurdes de la Syrie, par une partie des
Kurdes de l'Irak habitant le Mont Sindjar et
la contrée située au nord d'une ligne partant du
sud du Sindjar par Mosil , et atteignant à
l'est la ville de Rewandiz , ensuite par les
Kurdes de la Perse habitant le nord et l'ou-
est du lac de Urmî , par les Kurdes du Kho-
rasan , au nord-est de la perse, appelés Q-
urdên Xwêresanê . les kurdes de Khorasan .

II - Le dialecte du sud est parlé par les
Kurdes de l'Irak et de la Perse à partir du
sud de la ligne Mosil - Rewandiz et du lac
de Urmî vers le sud et sud-est , jusqu'aux
limites méridionales des Kurdes Bextiyarî

III- Le dialecte Nord-ouest est le dialecte
des Kurdes Dumilî . Du Dumilî on ne
peut pas tracer une limite fixe quelconque ,
par ce que trop mélangé avec les Kurdes
Qurdmanç parlant le dialecte du Nord le
Qurdmançî .

«1» La langue Mède s'appelle aussi lisa-
ni-derî c'est à dire la langue de la porte ,
langue du palais . Par ce que pendant l'
égémonie Mède dans toute la Perse la langue
officielle était celle des Mèdes .

Tout de même les points de condensation
de ce dialecte sont : (Dêrsim , Palo . Genc ,
Çepekkûr , Maden , Piran , Egil , Siwerek ,
Pêçar , Çermiq .)

De ces trois dialectes le dialecte du sud est
celui qui se subdivise en sous-dialectes avec
des différences assez nuancées . ainsi que :

1 - le Kurdes de Muqrî qui se parle du
sud du lac de Urmî jusqu'au sud de
Sekiz 1

2 - Baba - Qurdjî le Kurde parlé par les
Kurdes de l'Irak non compris ceux qui causent
le Qurdmançî dialecte du Nord .

3 - Le Kurde dit simplement Qurdî , du
sud de Sekiz jusqu'au sud du Qurdmanç-
şah .

4 Le Lorj parlé par les tribus Lor

5 - Le Bextiyarî , celui des tribus Bex-
tiyar

Au sud nous avons aussi le Hevremancî
idiome propre aux Kurdes habitant la monta-
gne de Hevremancî .

Les Hevremancî parlent aussi le Qur-
dî comme les Dumilî connaissent le Qur-
dmançî .

Le Dumilî a aussi par région quelques
nuances, mais pas autant marquées pour se
subdiviser en sous-dialecte .

Le dialecte du nord forme une unité
linguistique très nette et n'accepte aucune
subdivision en sous-dialecte .

En ce qui concerne la répartition des di-
alectes nous devons noter ceci que cette ré-
partition ne peut jamais être considérée comme
des limites définitives pour les mots et les ex-
pressions de chaque dialecte

Les mots des divers dialectes ne diffèrent
pas beaucoup l'un de l'autre . Puis, fait cara-
cteristique qui peut être un point de départ
pour une étude de l'histoire de la répartition des

1 Ce sous dialecte est commun entre le
dialecte du Nord et du Sud , de même qu'il s'
appelle Qurdmançiya - Muqrî , comme le
Kurde parlé à l'ouest de cette courée, en Ir-
ak , s'appelle Qurdmançiya - Sorân et qui se
prolonge au delà de Rewandiz au nord du
Hevlêr Arabella .

dialectes—un mot du dialecte du sud qui ne se trouve pas dans les contrées méridionales du dialecte du nord se recontré dans une contrée septentrionale de ce dernier, ou dans le dialecte du Nord Ouest et vice versa.

Comme par exemple dans un poème Kurde dernièrement découvert à « Silêmanî » et datant de 19 années après le Hejir contient le mot « qeniq » qui ne subsiste de nos jours que dans le dialecte du Nord-Ouest, Dumilî.

Dénomination des dialectes:

Le dialecte du nord s'appelle Qurdmancî et les Kurdes qui causent ce dialecte sont appelée Qurdmanc .

Les Qurdmanc considèrent ce mot comme l'équivalent du mot Qurd et généralement ils appellent les Kurdes Qurdmanc et non pas Qurd. Mais chez les autres Kurdes cette dénomination est quelquefois différente et attribuée à d'autres kurdes que ceux du nord. C'est ainsi que les kurdes des alentours de Sekiz, Sîmandiz et Sewichlax désignent avec ce mot les kurdes Baban et leur langue; comme Qurdmanc et Qurdmancî [1] Ces mêmes kurdes nomment les kurdes du nord, les Qurdmanc lolo-qurd et leur idiome lolo-qurdî. Cette dénomination provient du vocatif lo, la chez les Dumilî, très employé chez les Qurdmanc.

- A suivre -

1 A ce propos je veux noter un fait qui m'a été rapporté par des hommes d'un grand âge et qui est aujourd'hui peu connu parmi les kurdes appelés Bahan. La maison des Emirs de Silêmanî s'appelle (Pepe-Behe- Beban-Baban) et les kurdes de leur principauté s'appelaient comme ceux de la contrée limitrophe Qurdmanc.

La population ayant été, en raison du régime féodale, attribuée à la famille régnante, on a désigné ces kurdes par l'expression les kurdes des Baban. Peu à peu l'usage de cette expression s'est généralisé et elle a prévalu sur celle de Qurdmanc.

Xweyt û midîrê berpirsiyar :
Mîr Celadet Ali Bedîr-Xan

برديلك

ژقدری جانی جانبارا

ژبین خوشه ب خرتی
ل کردستان تیر کردان ،
باقت و بران ؛ چه بکیم ؟
همو من تی بدردان .

من دلت جار نه نالی
من زارت جار نه کالی
ب دلشکی ب لالی
سینگاخوه دا برمان .

من ایشف دیت بخونا راست
دنک و گازی بچه خوش هات
دگوت و این کردنو !!
تف بران و تف خوه هان .

دربان لی مهت زانی
رم نینه گش نزانی
خوپان کرن کردانی
تافت ترالی و نزانان .

بهاواری ، خوهش آوا کر
حلی کردان پی شا کر
زارو زمان آقا کر
ژین و خوهشی بلا کر .

کاتبینا عربان ۱۸ - ۵ - ۱۹۳۲

عثمان صیبری

صاحب الامتیاز و المذیر المستول

الامیر محمد دت محالی بدرخان

په پام وړ بونا پاراستی، د چا خا تاي ده، يانې ژهافينا
پدېشين حتا پاپېزا پاشين دفيت مرووف د هفتي ده
دو جاران، سری هرسي روژان گرامې سلفا تو
بخوه. مروفين سلفا تو خواري ژ پدېشيان بينه
پيدان ژي ب تاي نا کفن.
حېي ب گوتين من فه چون ت جار نخو هس
نا کفن. لي حېي کوبې فه نه چون و نخو هس
کتن دفيت خو ه نيشانې دکتور کې بکن.
هکه دکتور نه کت دست دفيت خو ه بخوه
درمان بکن.

آوايي درمان کړينې ژي آفه.

مروفين گهشتي ژ سلفا تو - هر حېي وي چارک
گرام - هر روژ چار حې، زارو حتا ده سالی سي
حې، شش ساعتان بري حالي نخو ه شي دې سری
ساعتي حېک دستين. زارو وين بکسالی دفيت تي
نيف حې بستين.

ب في آوايي هفتي کې خو ه درمان دکن پشني
هفتي کې دو سي هفتين دن درمانی خو ه سي روژان
بر ددن و سي روژان دستين.

آفه، تا، تاوی و تاير. هکه هون ژ يا من
دکن نخو هس نا کفن، کو بکفن ژي زو بزو
فتح دين. دکتور احمد نافذ

گندي نو آفا

آفين هر کې . . . باغ و بېجه . . . دناف فان
بېجه يانده هر تخليط دارين ب بر، لسر فان داران

ژ هر جسي چيک پدېچن و ب هر زماني د
خوين ا ژ فان چيک کان آ کو کز بامن دشو تينه
و هندر لمن دپرتينه؛ شالوله. بز و خو ه ندناوی
رهنييا چاقين و قينانا دلي منه.

گندي مه دناف فان رزان ژ پانزده مالان
هقد دانبه؛ وارگي مه، مزلا جفانا گندي
مه به. پاشي بقان لسر وارگه، ناقرو ژان دناف
مير گارزي مه ده ام، دجفن پرس و گالگالين
مه تقاف خو ه شين.

کلا ولات، چا هولي گران و ژيرنابه؟ حتا
نوم ه دگوت: ام بي درو پوغانين، ژ لورا
هر گراف برين مه د آخفين و ز حسرتا اړدي
باق و کالان ام دين دين فيجا مه جه ذفي؟ گند
گندي مه، بېجه و باغين مه. تکوزه؛ هر نشت،
هر تشني مه!

مساقي وسانه؟ چارکي ورن، هندري من
فروژن دلي من ژي درين و ب کير که توژ چيني
چيني بکن، وي گافي آف چينين دلي من او ي بينه
پدېشين و پيرا بينه گرين. لي دزام هون خو ه نا
گرن حبستيري چن او ين وه، اوي چي آمدي ي
درباس بسکه. شوندا هوني بز ان گواز، نه تي
دلکتبي خو ه شکيبا شالوي مه. از دلکتين
دنگي و بيه ژي کو ژ بينا مه يا در ل در دناف نکلين
خو ه دا تو تود که و ب في داويکلامي داوي تينه.
- خوين لي گندي نو آفا! گندي وه؛

مز کين و هاوارا باژاري وه !!

قدری جان

مه گوتبو کو تاژ پیشیان ، پیشی ژ پنگافان
چار دین ، لی نه ژ آقی ، ژ خواری آن ژ فیکئی و
تراهیان .

بلی دژمن پنگافه . ژ لوره کو پنگاف و آقامن
هیلتا هیکن پیشیانن . ایجار دثیت أم بالا خوه
بدن د دورا خوه ده نو پنگاف و چراغان مهیلن .
ژ بوناوی ژی دثیت ، آفین سکنی یینه هر کاندن ،
چراغان یینه زوا کرن ، د دوری ده هرچی زل
ستره و گیاهنه یینه ژیکرن و دگل رایین خوه
خر تاندن .

کوآف هر کین ، چراف زوا بون ئیدن
پیشی نکارن هیکن خوه لدورین مه بردن ، ژمه
دور د کفن أم ژی ژ تابی خلاص دین .

ژ بونا زوا کرنا چراغان آواکی قنچ هیه .
اوژی دانینا دارین [اُفکالپتوس] ه اف دارین
هاژی نک حکومتی پیدا دین . دثیت ژی بیت
داخواز کرن . هرچی آفین کچک ، مروف
دکاره لسروان گازی بریشینه .

نخوه شبیا تابی ژهر وختی بیتر د چاخا فیکئی و
بیندري ده بوشه . ژلوره ، خسار د وی چاخی ده
دثیت مروف ژخوه ره مقاته به .

خباتا بنگهی هروکی مه گوت هر کاندنا آفان
و زواندنا چرافانه . لی ژ هیلکه دن ب ستاندنا
درمانین تابرمروف دکاره خوه ژی پیاریزه . درمانی
تابر سلفاتوبیه . بری اولی سلفاتودر مانکی آرزانه .
آرزان مبه ژی هر حال ژینا وه ژی بهاتره .

دثی شکلی ده نخوهش زو بزونا مره لی ژدربا
خوه دکفه ، ب کیری تو تشتی ، تو کسی نایه ،
نهمال ، نه زار و زیج ، نه ولاتی وی ژی ت فیده
ناینن . پریمجار ژ آفینی ژی دکفه ، زاروین وی ناین ،
کو بین ژی نخوهش و کیم صحت درتین . ب آشکی
کچک دمرن . ژ بوناوی ژ پین نه دن نامینه . حتا
کو آزراییل بی هاوارا وی دناف ئیش و تحلی یی ده
دپر پته ، قد گفزه . . .

اُقی هاشکاکه . شکلی دن ژی هیه . ژیره (تایا -
خیث) دیژن .

د تایا خیث ده شکن گران هه کو دناف
سی چار ساعتان ده د کژن . اُف شکل پریمجار د
زارووان ده تبت دیتن .

اُفه تا . هون دینن کو نخوه شیکه گران و
خداره . ژیتفو ، کو ایرا و ژو بایی خرابتره . نخوشیکه
ولی به کو رای هینامه ، رای هیناملتی د کوژه .
ب گوتنن ژورین قنچ خویا کر کوآف نخوه
شیا خدار ژ پیشیان ، پیشی ژ پنگاف و چراغان
تینه پی ، لی توجار نه ژ آفا زلال کو خوددی
پسناوی د قرآنی ده داو دحق وی ده (وجعلنا من
الماء کل شیء حی) مه هرشت ب آقی ژ باندنه ،
گوتیه .

فیجا کومه کانیا نخوه شبی پیدا و دژمنی
خوه ب جهکر دثیت ژ بونا کفاندن و قلاندنا
وی بختن .

ستونافقران :

تا ، تاوي و تاير

يکي ژ فقير دشتا هسنان ژ مه نخوه شيبا تاي پرسيار
د که . مه پرسيار پياوي دا بزيشکي خوه و ژي
جها به کي داخواز کير .
آفه ، ر شبله کافقه و جها با بزيشکي .

أز بني !
دشتا هسنان ۲۳ گلان ۱۹۳۲
من ستونا خوه - ستونا فقيران - خوه ند . گلک
تشت هنه کوه ديت أم ژ ته پيرسن . هقال ناف
هف ده شورين ومه کوت بلا پرسيار پيامه آپشين
نخوه شيبا تاي بيه ، دا کو أم ژي خلاص بين ، عقلي
خوه بدن سر هف و بکارن تشتن دن ژي پيرسن .
ژلوره کو ژ تاي عقلي مه نه سر هفه أم ژي گلک
عاجزن . پاشي از دستين ته ماسج دکم وهيفيداري
جها با ته مه .
حسني کوچر .
جها با بزيشکي مه :

« خايکي دشتا هسنان ژ هسني چيکري بوانا دفا
بو حتا نهو د فيتونا تاي ده بهاتانا حلا ندن . هرو کي
دحلن ژي .
ژخوه بري ولاتي مه ئي گرميان ودشت ژي
آفيتي خراب دبه .

کافا ژ خلکي تيت پيرسين خلکي نزان
ديژن کو نخوه شي ژا فا گوندي به نک دلي وان
آفا وان نه پاکزه ، ب ژهره ، هرچي فدخون پي
د کفن .

لي نهولي به . او آفا زال وشيرين کو دبر گندي
وه ره د بوره و گندي وه پي شين و آفا دبه ، د اسلي
خوده پاکزه ، آيژه به ، کانبا ژ بينا و به . ژهر
ونخوه شي د نزاني و ترالي ده به .

نهو دفيت ژودره بدم زانين او آفين پاک کو کانبا
ژيني به ، چاوان نپاک و ژهر و آغو دين .

هر و کي ناسه ، کافا آف سر بردايي دهر کن ،
ل دشتان بلاف دين د چال ، کورتال و دهر جهين
نزم ده د پنگرن . ژوان پنگافان بر پي دين . پنگاف
ب زماني فه دين چراف . د دوراوان ده گيا ، ستري
و زل شين دين . دناف وان ده پيشي [کلميش] جه
دگرن ، هيلين خوه چيد کن . ژي دفون ، تين
لسر دست ، روولاشين مه داتين ، ب مه فددن .
مروفين پيفه داي دناف [۶ - ۲۱] روژان ده پي
د کفن و دين تاوي .

د سټپکا نخوه شي ده لاش ولتيرن مروف دشکين ،
در جفن ، پشتره گرم دين . حالي نخوه شبي ژسي
چار ساعتان حاسي چار روژان دوم د که و ب خو
بهاتنکي درباس دبه .

پيشده تر آف حالي ها آن هر روژ آن دسري
دوسي روژان ده چارکي فدگره تي . هکه نخوه
شي درمان نا کن پيدد دچه و دبه [تاي - فشار تي] .

د تاي - فشار تي ده رنگي نخوه شان زر دين
خويناوان دچکن ، زکي وان د پرچفن ، د کفن حالکي
عجيب ، دين وک مشکه کي فاللا سر دودار کان آن
سرفه يسکه کي داچکاندي .

دستين تر کول ته کتن ،
 ب خويښانه سور بون رين ،
 مير وملا دارفه کرن ؛
 خورت وُخرتان ژته برن .
 از کو کردم ژيرناکم .
 ب خويښا خوه دثي راکم .
 از بخوينم ، خوندا بيم ؛
 مزن بيم ، زانا بيم ؛
 مير کژ بيم ، بناف ودنگ ؛
 از هلگرم توپ و تنگک ؛
 تولاته ژي ، اُفدا نه ژي ؛
 دی هليمن دوزا نه ژي .

شام : ۷ تېره ۱۹۳۱

لهي

تفاق ويکيون ، زخي وُخرتيا جفائي به .
 تفاق ويربري قلسي وژار پياوي به .
 د ثي جفائي ده هر تشت ، هر مزناهي ب
 تفاق ويکيون ، ب دا پينا هف بر بارين هف ،
 ب هفگهانا مروف و ب هفگهاندنا خباښين وان
 هاتنه پي .
 ملت وودولتان ب تفاق گهانه بلنديا هر تشتي
 و ب تفاق کتنه بنيا کورتالا نييني .
 ژلوره مروف د کاره ببيزه هپين د تفاق ده ،
 نيين د تفاق ده به .

خرتي وزخيبيا يکيون د لهبي ده کلک قنج
 تبت ديتن .
 ما لهي چه به ؟
 لهي ژ هفگهانا دلوپين باراني پيشه نمت نشته .
 پشکين باراني گگافا ژ هف جُدا ويک ب
 يک د کفن رووي اردی ، ارد وان دادقوتينه .
 تهنيا خوه پي فد کژينه . لي کافا دگن هف ،
 هنگي ژوان پشکين قلس لهيکه بوش رادبه .
 دلوب و پشکين باراني د يکيون د تفاق دهنه .
 اردی دلو پخو رُيدن د دستين وان ده لمبستو
 ککه . او سر دستين اردی نه . ب اردی ره
 داپين ؛ سينگاوي قُل د کن نيدگفن ، بلندپين
 وي هلدشپين ، کندالين وي دکلشينن .

لهي وک حوتکي حار وحيچ رادبه سرخوه ،
 ژ پال وکاش ونوالان دادخوره . ل بروي
 نوکس ، توشت ؛ ب جان بي جان نما د کاره
 بسکته . لات . زار ، کفر ، ريل ، دار ، دره
 سرين خوه ل بر خرتيا تفاقا دلوپان دتوينن و لهي ،
 او شهنشي يکيون او ان مينا چلووين سقک
 دده پيشبيا خوه ، ريش دکه ، دماله .
 حالي کردان ژي اُفه .

کرد ژ هف جُدا دلوپين باراني نه . جهي
 جهي تين داقرتاندن . کو گهانه هف دين
 لهي ، لهيکه بوش ، توکس ، توشت ل بروان
 نکاره بسکته .

فلاتا ولاتي مه د رابونافي لهي ديه به .

بيروت : ۲۸ تباخ ۱۹۳۰

سنونازارووان :

تولا ولایت

ولات! ولات! کانی خوشی؟

قوی ایرو تو نخوشی .

کانی او کن ، کانی گشی ؟

چنان هولی وک دلرشی ؟

چنان وسا تو پیادی ؟

ب کر ی خوهره خبرنادی؟

کل و کوفان ژهر آلی ؛

لورا ولات ور دنالی .

سرنیفاکاجفاتی د حسچی ده به . دهر

باژار وگندین مزین جزیری ده مالکین وی

هاتنه فکرن وهین ب هین فدین .

سرنیفاکاجفاتی ژ بونادانیناد بستانکی ولیکرنا

خسته خانکی ژ نهوفه خوهره کار دکه .

حچی کوآر بکاری یا جفاتی بکن آریکاری یا

خوهره دکارن راست ب راست ل حسچی ژ

سرنیفاکاجفاتی ره بشین .

آریکاری یا جفاتی ب هر تشتی دبه ؛ نه تنی

ب پره . چاخابیندری نیز بنگه . خدان گند

وجوتکاری دکارن جه وگم ژی بدن . هکه

شانندا وان ل سرنیفاکی دشواره ، دای دکارن

بدن نمینده یی جفاتی ، اوژی دگهینه جفاتی .

نمینده یی جفاتی شامی دکتور احمد نافذ بکه

کو کر دین شامی حی ژی رندناس دکن .

اڤ قروشین هاژمره ، ژ ولایتیپین مره ری

یا خواندن وزانین ویا خوشی یی دی فکن . اڤ

یک دو قروشین کو هون ژ جفاتا خوهره بدن

ژ بونا هر یکی وه نه پهانه ملی کو گهانه هفت بکیری

ملتی مه تین وپیی کلک نشت چیدین . بقروشین

وه دبستان تین چیکرن ، مالک پی آفادبه ،

درمانین چند نخوهره شان پی تین کرین وهون

ب دایینا وان فقیر وب ندایینا وان دولندناین .

خباتامه ، خباتا دانی پین جفاتی دست پیکرن

ور پیری به . جفات بار یگاری یاوه ، ب

تیکل بوناوه آفا وخوش د به وکاری جفاتی

بھی آوایی د چه سری .

بی شکه کو حچی حز ماتی خوهره دکن

ودراپین واندا خوناکردی آپاک دگره آریکاری یا

جفاتی ژ بونا وان دینه ، دینکی مزین ، بلند

ومقدسه .

ژخوهره هر کس دینداری ملتی خوهره ، ژ

بر کو اوی او بخوینی کر به ، ژ بر کوهر کسی

نانی ملتی خوهره خواری به وهر کس دزانه کو

« نانی میران لمیران بدینه » . ورن ، خوهره بلزین

ودینی خوهره ژ ملتی خوهره بدن .

کو تین دانپین جفاتی ل هره خلاص دین .

ژ فان گوتین گوهرین ره کلک نشت نین

کو ام بکارن زیده بکن . تنی د حق راپین

جفاتی وسر آوایی آریکاری یی دقبت ام چند

پیرسان بیژن .

هاوار

کوملا کردی

جفاتا آریطاری بی ژبونا کردین بلنگار

حوجه داری آریکاری یا هفن . ژ مه ره اوچند زانین وهنر وهنروری ژی دئی . ژ لورا کوم ژ بی خو پیتی و بربری بی کتنه بنی یا کورتالا نزانف و بلنگازی بی . ژبونا کوم بکارن بین سرخوه و ژ فی حالی بفلتن دئی ام دستگیرین هف بین ، خوه بدن بر بارین هف و یکدل و یکدنک قرارا خوه بدن . او قرارا کومه حیان ژ نزانف ، ژ بلنگازی ، ژ زیقاری و ژ دیلی بی دی خلاص بکه .

دانیین فی جفاتا هیقیدارن کو هون بقیانی ب وانرا بجن ژیلوان بکن ، پشت بدن وان و بختین ، دا کواف کاری هانی فی قنچ ورها کار بجه سری . نوشک نینه ، هکه هون هولی بجه بختین ملتی مه زو بزو ژ فی حالی خلاص دبه و روز بروز بر بجه بر ب قنچی و آقاهی بی قه دجه .

مادام حتا ایرو ژ ناف مه او دولندین جامیر درنکتنه کو بدر بکی هزار زیران بدن و ژبونا ملتی خوه د بستانان و بیسانین خیری چیکن ، دئی ام خوه بجه بختین و یک دو قروشین خوه وان هزار زیران بدن هف .

فی باشی بی د ژ بینا ملتی کرد ده کشتکی مزن ب اساس وخیر کار هاتیه چیکن . کردین جزیری ژبونا خوه شکرنا حالی کردین بلنگاز جفاتک بناقی ژورین دانینه .

پیروز ژ وان ره ، پیروز ، هزار پیروز . خوه دی مالا دانییان آقا و خوش بکه و شولی وان بیه سری .

ب فی جفاتا ژ کیاسین مه بین بی هژمار یک ژناف هاتیه هلانین . دئی کورتاله که کور کو هر روز ژ بینا مه د کوت ، راپین مه دجوت ، پی هاتیه گرتن .

ژ فی جفاتا ره هر وکی دانی د پیشکوتنکا نظامنامی ده د یژن ، ژ هر کسی بیتر ام ملتی کرد ، حوجه داربون .

پیشکوتنکا نظامنامی سبب دانیین و چیکرینا جفاتا ژ مه ره کلک قنچ دده زانین .

من ژی دل کرخوه ندقانیین خوه سر وقت بکم . دا کو اوی وک من پی دلشا و کیفخوش بین . آفه پیشکوتنکا نظامنامی :

« کردنوا ام ، ملتی کرد ، ژ هر کسی بیتر

سال ۱

مارشعب

هاوار

کوملا کردی

هۆمار ۲
۱ موزیران ۱۹۳۲

تبلده خستین کومهلی

- | | |
|---------------------------|-------------------|
| | جفانا آریکاری بی |
| د کتور احمد نافذ | تا ، تاروی وتا بر |
| | لمی |
| د کتور کامران عالی بدرخان | دؤکید |
| | الغاییا کردی |
| قدری جان | گندی نو آفا |
| | فرهنگوک |
| | نولا ولت |
| د کتور کامران عالی بدرخان | خانی |
| عثمان صبری | بردبلك |

۱۹۳۲ م

مطبعة الترقی بدمشق

۱۳۵۱ هـ

SAL 1

ÇARŞEMB

HAWAR

HEJMAR 3

15 HİZİRAN 1932

Qomela Qurdi * Revue Kurde

Têdewîstiyên Qomelê

Hevxistina zmanan	Dr. Q. A. Bedir-xan
Qunciqa bijîşqî	Dr. E. Nafiz
Pêrûzname	Hamid Ferec
Silêman Bedir-xan	Kedrcan
Dibistan	C. A. Bedir-xan
Elfabêya Qurdi	" " "
Pi hênceta p'ruznameqê	" " "
Ferhengê	" " "
Ma çiman diçî	Dr. Q. A. Bedir-xan
Lavelav	" " "
Şeva we xweş	C. A. Bedir-xan

Birê Frensîzî

L'alphabet Kurde	D. A. Bedir-Khan
Le Floklorê Kurde	" " "

Çapxana terekî

ŞAM — 1932

Dr. M. Khidir
Opérateur et Occultiste

Damas

Sakiz

Dr. A. Hafiz

**SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES**

Damas

Arrouf

PHOTOGRAVURE
Egoubige Frères

*Inscription sur tous les métaux. Gra-
vure coloriée, pancartes et tableaux en cuiv-
re. Impression de cartes et autres en relief,
suivant les procédés les plus modernes.*

Damas

Malek Daher

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase:

1 an 100 fr.
6 mois 60 fr.
4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.
6 mois 90 fr.
4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan
Damas: Quartier Kurde

Qiriyariya Qomelê

Ji bona Sûriya, Tirqiya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê:

Salqt 500 kirôs-sûrî — 100 frenq
Şesmeht 300 kirôs-sûrî — 60 frenq
Çarmehqt 200 kirôs-sûrî — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqt 150 Frenq
Şesmeht 90 Frenq
Çarmehqt 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyî têne şandin:

Şem : Taxa Qurdan



Qomefa Qurdi * Revue Kurde

DI DORA HEVXISTINA ZMANAN DE

Gava xwedê dinê afirand û ew ava qir, jê re intizam da. Ji lewre qo bê intizam tu tişt nagehe, namêşe, tucar niqare heta paşiyê bimiñe.

Her tiştên dinê di destên kanonên xwedê de ne. Tu tişt niqare xwe ji ferm-anên kanonan dûr bixê jê bifilite. Her tişt bindestê wê ye.

Intizam ji nizamê derdiqive, û nizam ji kanonê.

Kanon ew tişt e qo, bisemt, birê, bicib û rast e. Xwe her car naguhêre, liserseqinî ye, herweqî rabûye, welê ji pêş ve diçe. Her tişt û awayên wê abadinin.

Kanon du textlî in. A pêşin, ew e qo ji mêj ve, ji herî ve, ji her xwedê ve hatîye danîn, yanî dantîyê wê xwedê ye. A din ew e qo ji ser û mejîyê mirovan, ji hiş û jiyîna wan, ji dîroq û rêzîqên wan têne pê. Ev kanonên ha kanonên civaqî ne.

Di vê dinyayê de, zayîn û mirin, ciwanî û pîrî, rabûn û qetin, her tişt bi hiqma kanonan çêdibin.

Buhar û Havîn, Paiz û Zivistan, rûj û şev, boş bûna bayî, barîna baranê, hatina bertê, hemî bi kanonên xwedê dikewimin.

Tu qes li ser kanonên xwedê ne xweyîyê hiqma e, kanonên civaqî li ser ciwat û miletan xwedan hiqma in. Ev kanonên ha, diqarin biguhêrin, biqevîn şiqleqî din. Ji ber qo xwedê bi guhêrîna wan ferman qiriye. Bi vê guhêrinê ciwat û miletan pêş ve diçin, diqemilin.

Dîroqa dinê raberê me diqe qo gelek milet qetî bûn dîliyê, bi sedan salan

ve tê de ma bûn. Pêşdetir bi xebat, bi camêrî, bi zanîne ew mîletên ha, xwe ji dîliyê veqirin, ji bin nîrê bindestiyê rabûn, xwe aza qirin û bûn serxwe.

Ma qî heye qo nîzane, xwedê hesin çire afirandiye? Xwedê ew afirandiye ji bona qo dil ne diqir, tu mîlet, ne yeq ji xulamîtiya mîleteqî dîn biqe.

Xwedê hesin afirand ji bona qo mîletên dil, pê kelem, tîfiq û şûr çeqin û xwe ji bindestiyê ji nîrê dîliyê bifilîtinin.

Heye qo mirov ji xwe bipirse, ma çiman xwedê mîletan neyarên hev diqe. Cuhaba vê pîrsiyariyê bêsantî ye.

Lewma qo ji kanonên xwedê yeq ji şer, krên û pevçûn e. Xwedê dixwaze, ê xurt, ê bakil, ê zana, ê qêrhati di dîne de bimîne û hevsara wê bixê destên xwe.

Her dema jiyîna me, her helkelqa me, her gava xebata me şereq e.

Ne tinê em, çarwa û giya ji di şer di hev xistinê de ne. Jiyîn û mayîna me tinê bi xebat û bi hev xistinê ye. Yê qo, xwe ji xebat û şerî dide paş diqewe çalê, diqewe gorina mirinê.

Zman ji weq her tişt li hev dixin, nekeba wan nîne, di şerî de ne. Ji ber qo her zman dil diqe mezintir bibe hawidoren xwe veqe, biqewe lîvên nû, serên nû, Ev yeq. Jû pêve zman dixwazin, zmanên dîn biqujin û biqevîn şûna wan.

Dîroqa dinê ji me re dide zanîn qo heta niho gelek zmanên dinê hatine quştin. Ji wan zmanan re « Zmanên mîrî » dibêjin.

Pevçûn û hev xistina zmanan qereqer û bédeng e.

Stûna Zarowan :

Şeva We Xweş

Şev e, şev e; roj çû ava
Hingûrê re cihê xwe da.

Roj safiri qet li doran,
Soringa wê ma li boran,

Lê, şûna xwe vala ne hişt,
Hêv û stêriq şandin ji pişt.

Hêdi hêdi hilbatine,
Li ser seran xweş hatine.

Ber bi me tèn ji zozanan,
Belav bûne li ezmanan.

Hatin hatin pêrgî-hev bûn,
Pêwr û mêzin rengî-hev bûn.

Xemilandi geş û şirin,
Dinêrta me ji quqêşin.

Dest û newal mîna sih in,
Pozên çîyan weq birih in.

Xuya naqin herçî dîr in,
Herçî gir in, tev de bûr in.

Xewa min têt xewa şirin,
Li min xweş e, cih û nivin.

Himbêz biqim dayiqa xwe,
Ez xwe bidim landiqa xwe.

Hêvi diqim sibeqe geş,
Guhdarino şeva we xweş.

Şam : 18 Tirmeh 1931

Djêladet Cali Bedir Khan

Belê, ev şer, bédeng e, bê top û ti-
fiq, bê balafir û mitralyoz e : Lê belê
hiqma wî ji her şerî hêtir, mezintir û xi-
rabtir e.

Di şerê zmanan de, rihê zmanan tèn
standin, xurtiya dil û canên wan tèn şqê-
nandin û pêta heyina wan tèn veqûstin.

Zmanên qo li hev dixin dest bi quşti-
na pirsên hev diqin. Dil diqin, herçend
heye ewçend bigevin hindurê zmanên din,
tê de cih bibin hêdi hêdi biqevin qarfy-
ên wî zmanî û di paştyê de çarniqarên
wî bigirin, ewî ji him û riqnên xwe hil-

divêşinin û ser xerabeyên wî binyaneqe
nû ava diqin û tê de, di nav wê ava-
hiya nûjen de dibrûsqin.

Herçend zmanê me ne qeti be ji bia
vê talûqeyê, heqe em mikate mebin
dê biqeve.

Berî ewilî geleq pirsên biyani hene
qo qetine nav zmanê me. Geleq qurd zm-
anê xwe ji bîr qirine, pê niqarin bixwin-
in, binivîsinin. Ev hal daviya hevxiştana
zmanan e.

Ma zmanê me ne spehî ye ? ma qurd
xwendin û nivîsandinê nizanin ? Ma ji bo
her tiştî nav û pirsêqe qurdî nîne ?
Çawan nîne ! ! .

Belê heye. Lê belê, qurd û zmanê
me di hevxiştina zmanan de me hineq
qem qirye.

Geleq qurd hene, ji zarên xwe re pi-
rsinen biyani têqil diqin. Heçî holê çê-
diqin xwe davêjin bin hiqma zmanên bi-
yanîyan.

Qurd halê şerî rind dizanin. Dîjm-
in bi derbeqê perîşan nabe. Di hevxiş-
tina zmanan de ji holê ye.

Her pirs qozîqeq e, û her pirs qo
em pê emel naqin ji zmanê me diqeve
û wînda dibe, li şûna wî pirsêqe biyanî
tê û diqeve, welê qozîqeq ji distê me diçê.
Bi pêveçûna wî helî qozîqeq bi yeq ji
destê me dertên û paşê, bi tevayî em
şargeha xwe wînda diqin. Yanî zmanê me
weq miroveqî birîndar, nexweş diqeve
û dimire.

Vêca ji bona vejandina zmanê me di-
vêt qurd hemî, gava daxêvin, an dini-
vistînin, bala xwe bidin û pirsên nequrdî
tevlî zmanê xwe meqin.

Bi vî awayî, zmanê me pirsên xwe
ên jibîrçiri an windabûyî ji nû ve peyda
diqê. Ji milê din ji pirsnen uû dizê û
halo zmanê me vedigere ser xurtiya
xwe a pêşin.

Miletêqî dil qo zmanê xwe wînda
ne qiriye, weq qirtîyeq e qo mifta zind-
ana xwe hi xwê re hilantîye.

Quncîqa Bijisqî

Nexweşi û Dermanqirin

Hesenê Qoçer ji me nexweşiya tayê pirsî bû . Di hejmara paşîn de me peyda bûn , belavbûn û dermanqirina nexweşiye ji xwendevanên xwe re bi bendege dirêj û digel her texlit qitqitên wê da bû zanin .

Di nav gund û eşîrên qurdmancan de ji tayê pëve her celeb nexweşi tene ditin . Lê , ew ne weq tan e qo bi hin tevdiran ji bini bêne kelandin . Digel vê hindê , mirov diqare xwe ji wan nexweşîyan ji biparêze . Lê îrû danûqa me ne ew e . Danûqa me a îrû dermanqirina nexweşan e .

Di baqurê sûriyê de ji Cizira mir Şeref heta rojavayê Cerablîsê bi sedan gundên qurdmancan û eşîrên qurdmanc hene qo bê diqtor in . Hêj tu diqtor pê li wan ne qiriye . Heçî nexweş diqevî bi destên tebibên qurdmancî tene derman qirin . Carinan , lê qem , diçin ba jaran û xwe nişanê diqtoran diçin :

Tebîbên qurdmancî , ev diqtorîyan ha tiştan dizanin qo carinan biqerî nexweşan tèn . Lê ne her gav .

Piştî dayîna cuhaba Hesenê qoçer li dermanqirina nexweşên xwendevanên hawarê fiqirîm . Min ev awa ji xwe re sazqir . Nexweşên xwe ji dîr ve di vê quncîqê de derman qirin . Nexweşan nexweşîyên xwe ji min re binivîsin ez jî di rûpelên hawarê de şîratan bidim wan .

Di diqtorîyê de ji bona qo diqtor biqare li ser nexweşîyê vebe divêt nexweş

Zmanê me geleq qevn e , zmaneqî dewlemend , spehî û freh e . Lê em zmanê xwe rind nizanin . Me ew hêj nas ne qir : Berî her tiştî divêt em hinê zmanê xwe bibin da qo biqarin wî nas biqin û hidin nas qirin .

« Ev meywe eger ne abdar e .
Qurdmancî ye , ev kederli qare . »

Dr. Zamîran Alî Bedir-Xan

Elfabêya Qurdi

3

Herçend di hin pirsên erebî de qo qetine nav zmanê tirqî ji (a) pëve (ç) hebe ji , tirq van du herfan cihê cihê bilêv naçin . (ç) a erebî gora dengantîya zmanê xwe weq (a) qe stûr dixwînin û duqan ji cihderqeqê de dixwînin . Ji ber vê yeqê van her du dengan bi herfa (k) nişan qirine û herfa (q) yeqar ne existin nav elfabêya xwe .

W — Herweqî me got di elfabêya tirqî de (w) jî nîne . Tirq dengên (w) û (v) weqhev bi lêv diçin û (ç) a erebî weq (v) a qurdi û fransîzî dixwînin . Lê di zmanê me de herfên (v) û (w) , herweqî di zmanê inglîzî de heye , cihê cihê wesla nexweşîya xwe jê re kenc bidit zanin .

Ber vê yeqê û ji bona hêsani qirina wesfdana nexweşîyê min ji nexweşan re pirsîyarîyên jêrin pêq anîye .

Nexweşên qo awayê dermanqirina nexweşîyên xwe ji min de bipirsîn divêt yeq bi yeq li pirsîyarîyên min ên jêrin vegerînin .

1 — Çend salîyî ?

2 — Ji qengêve nexweşî ?

3 — Nexweşîya te cawan dest pêqir ?

4 — Ji çi teşîhî ? Qu derên te teşîhin ?

5 — Nexweşîya te pêde diçe an carinan rahe dibi ?

6 — Di dema nexweşîyê de çi dihesî ?

7 — Heta niho te xwe nişanê diqtereqî qir ? Ger te qir diqter çi gote te û çi derman da ye te ?

8 — Beriya niho bi nexweşîye qe din qeti bûyî ? Ger pê qeti bûyî bi qûjan û qengê ?

Eve pirsîyarîyên min . Heçî li wan Kenc vedigerînin kenc jî tèn dermanqirin

Dr. Ehmed Hafîz

têne dîtî û qurd dengên wan her du herfan ji cihêrçên cuda derdixînin.

Geleq pirsên qurdi hene qo bi gah-êrina wan herfan û bi qetina wan li şûnên hev di mana wan pirsan da ferkinen mezin têne pê. weqî niho:

qevandin	qewandin
dev	dew
vir	wir
awa	awa
ewi	ewi

Herweqî têt dîtî me dengê (؛) bi (v) û yê (،) bi (w) nîşan qirin.

Niho divêt em texmîna wan tiştan biqin qo di hekê awayê nîşanqirîna wan de diqarin bèn gôtin.

Di paşîya vê bendê de sê cedwel hene. Cedwela pêşîn ji me re nisbeta herfên qurdi nîşan dide.

Gora wê cedwelê di zmanê me de nisbeta (v) $\frac{329}{33798}$ û ya (w) $\frac{557}{33798}$ e. Yanî di kiseqê de qo (33798) herf hene (v) (329) û (w) (557) caran derbas dibe.

Jê dixuye qo di zmanê qurdi de (w) ji (v) bêtir e. Ji lewra, me dengê (و) bi

(w) û yê (،) bi (v) nîşan biqirîna çêtir ne dibû? Bi vî awayî me dengê wan du herfan ji dengên xwe ên navmiletî — qo irû weq dengên wan ên adetî têne hesêb- dîr bixistana.

Dûrxistina dengên herfan ji dengên xwe ên adetî, gora destûra me a duwin, tinê di qoteqiyê de, an bi destxistina fe-deqe mezin de, bihata çêqirin.

Qoteqî yeqcar nine, fêde hebe ji geleq qîçî e, ne welê ye qo em ji bona wê destureqe xwe a bigehî feda biqin.

Belê (v) bi yeq dran e, û (w) bi du dranan e. Lê her du ji bi derbqê, bi liveqe kelemê tèn nivîsandin, ne qo (v) bi derbeqê û (w) bi du derban.

Ju pêve di denganiyê de (w) du (vv) tê hesêb, bi vî awayî deng û şîqlên wan ji libevtên. Ji xwe di zmanê trensîzî û di

Silêman Beg Bedir-Xan

Silêman beg, qurê xalid beg Bedir-xan e. Di (1890) mihacîriyê de hatiye dinê, li Stenbolê di Si'aniyê de xwendiyê, xo- rteqî jir, ekilmend û delal bû. Ji miletê xwe geleq hej diqir.

Vê paşiyê yeqî ji hevalê min ji min re şihreqe wi da bû. Ev şihri li ser qurdistanê, li ser welêt hati bû nivîsandin. Min ji bi vî hêncê dil qir serhatiya Silêman begî di vî qunciqê de vejînim û pêre navê wi ji wînda bûnê xêlas biqin.

hinên din de (w) re (double v) yanî (du car v) dibêjî.

Y— Ev herfa ha di hin zmanên de carinan dengdar û carinan dengdêr e. Herweqî berdêla wê a erebî (ع) ji carinan dengdêr û carinan dengdar e.

Me ew, tinê bi dengê xwe a dengdarî exist nav elfabêya xwe.

yar	يار
diyar	ديار
derya	دریا
beyar	بيار

Ev herfa ha di nav pirsên qurdi de geleq hindiq têt dîtî. Pertcar diqeve navbera du dengdêran û wan digehne hev.

Derzi	deziya	Zinê
Hê	rêya	welêt
Ba	bayê	qur
Tilt	tiliyên	wî

Ji hêla din ew herfa ha hin bi hin diqeve nav zmanê û pêde meyildariya qetîne diqê. Di zmanê qurdmancî de gava pirsêqê qo paşîya wê bi (o) an (û) tê, dengdêreqe biyanî dibit (w) yeq diqeve navbera wan û wan digehne hev.

Parsû ve parsûwê parsûwa stûr Çilo vî çilowî çilowê ter

« dîmahîq heye »

CelaDET Ali Bedir Xan

Hej qirina welatê wî jê ra bû bû im-
aneq. Herweqî-di şîhra xwe-di beyta jêrin
da dibêje:

Hîba welat ji îman e
Ax qurdistan! Ax qurdistan!

Hesreta welat, jê re bû bû quleqî
mezin:

Eşka welat dil şewitand
Can û ciger tev peritand

Her çend welatê biyanîyan lê xwes
dihat . Lê halê zozan bi hawaqî din
didit :

Herçî welat weq şeqir e
Halê zozan şirintir e

Gava ev ax û qesera ha ji dil hat û di
şîhra xwe da :

Sed ah ! ji destê firketê
Sed ah ! ji bo vê bicretê

Nivîsand qesî lê nêze neqir kerara
xwe a davî da :

Heta qengê vê xurbetê
Da em, biçin nav miletî

û bêtirs çû nav welat, heval û ho-
girê xwe.

Ji bona ditina welat, wî cehd qir .
Kwedê jî jê re miyêser qir . Di nav xo-
rtên qurdan da ruhê qurdîtiyê tehimand,
jiwan re xwendin û rêya rast nişan da .
Lê, hezar esef xwedê pê re nebî serî ,
emrê wî di wê rêyê da niv kurmiçî bû , bû
kurbana gula tirqa , rûviyê wî li ser
sungiye tiraq geriya ...

Belê , Silêman beg bi Ciwanî serê
xwe di rêya welatda da . Bist û du salî
bû . Lê, hesreta welat pê ra ne ma . Di-
gel vê kasê rêya xwe ne kedand . Lê bi
nêvîqir , fiqr û serhatiyên wî ji bona xo-
rtên qurdan, bû derseq . derseq bi îbrê .

Îrû xortê me yên qo Silêman begî
dinasin hemîji bi serê wisund dixun û
dixwazin weq Silêman begî di rêya felata
welat da bixebitin . Ger wê rêyê ne kedinin
ji tubeis jî akibeta Silêman begîra nine .
xwdê qî barana rehma xwe lê biqe û meji
bi rehma wî şa biqe ...

Kedrican

FERHENGOG

Civaqî

Yê civatê, bi civatê re giredayî, xwe di-
gehtne civatê, Rêziqên civaqî, kanonên
civaqî. Yanî ew rêziq û kanonên qo jiyîna
me a civaqî digerinin,

Zar. Zarawa

Zman, birê zmaneqî. Di zmanê qurdi de
sê zar heve. Zarê Dumilî Zarê Lori û Zarê
Qurdmançî.

Zarawa, di nav yeq zari de awayên
gotinê û bilêvqirinê.

Yeqiti . Yeqbûn

Yeqiti, pêq û lihevanîna qitqitên tîşteqî qo
di hîm û bîngêhên xwe de ji yeq rayî ne,
ne cuda ne. Qo bi yeqitiyê digêhin hev û
bi tevayî hayîneq dîtînin pê, û êdî jî hev
venaketin.

Yeq bûn. yeq bûn jî weq yeqiti ye .
Lê di yeq bûnê de ew tîstên an qesên qo
hatine lihevanîna an dayîn hev, dibe qo ne
ji yeq rayî bibin û rûjgê jî hev vebin û
veketin.

Dotmir

Qeça mir. Di rêziqa Qurdistanê de herçî
torin û makul gora rêzên xwe dihatin bi
nav qirin, weqî niho: Mir, Mîreq, Pismîr
Dotmir, Pêmîr, Jîmir, Axa, Pîsaxa h. p.
Liservebûn

Nasqirin. qarin bi nav û nişan qirin. Bij-
îşq li ser nexwestiya min venebû, yanî
niqari bi bizane ez jî çî teşihim, nex-
westiya min çî ye.

Xwenda. Xwendewar

Her qesê qo xwendin û nivisandinê
dizane xwenda ye. Lê xwendewar ew qesê
qo geleq xwendiyê û di vi wari de xwe-
dan behre bûye.

Vên

Bi tevayîya xurtiya dilê xwe xwestin û
li ser seqinîn, pê bikerar bûn.

«Sifatên di seb' e ji bo zilcelal
Bizan heft in ey arifê pur qemal;
Xweşî, şîr û zann û vên û qelam
Bihistin digel difî bû temam.»

Chmedî-Xanî

Dibistan

Dibistan ew der e qo em tê de dixwinin. weq dibistanê na gundê me.

Di dibistanê de mamhoste û zarowên gundî hene.

Ji zarowên dibistanê re şagirt dibêjin. Ez ji şagirtêqim. Lewra qo diçim dibistanê û dixwinim.

Her rûj subehî şagirtan qitêb, delter û kelemên xwe didin hev û diçin dibistanê.

Mamhoste dersa şagirtan dibêjit, şagirt guhdar dibin, kenc bala xwe didin qo rind têbigehin û hîn bibin.

Mamhoste di ciheqî bilind de rûniştîye, jê re diyaroq dibêjin.

Şagirt li rex hev liser rûnişteqan rûniştî ne. Li ber şagirtan berqêşq hene.

Li ber min ji berqêşqê heye. Gava ders quta dibe, berqêşqa xwe ber bi xwe ve diqîştim, qitêb, delter û kelemên xwe tê de vedîşerim. diçim hewşa dibistanê digel heval û hogirên xwe dileyîzim.

Di qunceqê dersxanê de depreş heye. Depreş liser septiqî suwarqirî ye.

Mamhoste, carinan, ji diyaroqa xwe datê û bi tebaşirê li ser depreşî dinivîsîne. Herçî qo devqî qenc uayin seh qirin, bi nivisandinê ji me re dide zanin. Hin caran ji şagirtan radiqe, dersên wan ji wan re dide nivisandin û xeletên wan derdixine û rast diqe. Pêr mamhoste li ser depreşî tişteqî xweşqoq nivisandi bi, hêj di bira min de ye:

«Çiyayên bilind bî mij nabin
Newalên qûr bî av nabin»

Djêlêdet Elalî Bedir Khan

Niqtezan . Niqtebêj

Ewê qo niqteyan dizane û dibêje. Filan qes niqtezane. Behvan niqtebêje, niqteyan dibêje.

Niqte ew gotin e qo mana wê ji bona herqesî ne qîş e. Têgehîstina wê hineq dişwar e. Bi awaqî welê lihevhatiye

qo mana wê yeqar rast mebe ji disan qofa mirov jê re têt. Ji xwe spehîftiya wê ji di wê de ye.

Herweqî xwendevanên me dizanin navbera Şêxê Barzan û Hîqûmeta Irakê ser e. Qurdên Barzan ve paşiyê çend balafirên Irakê daxistine. Di nav zabitên balafirên de inglîz ji irakî ji hebûn. Barzan irakî quştin û dest bi inglîzîzan ne dan. Xelqî ji Şêxê Barzan pirsin:

— Te çire irakî quştin û inglîz hiştin, irakî misilman, inglîz file ne; diviya bû tu inglîzîzan biqûjî û irakîyan hiliwî.

Şêxê ciwan û niqtezan li wan vegeand û got:

— Min ji lewma quştin. Ji ber qo ez naxwazim xirabî li xelqî biqim. Min misilman quştin, ew bûne şehîd û bi destê min çûne bihustê, min inglîz biquştana, ji lewre qo file ne biçûwana dojehê.

Nûjen . Qevnar

Nûjen, herçî qo ji nû ve hatiye çêqirin, çaxa çêqirin û danina wî ji me ne dûr e, ji me re nas e. Ne qevnar.

Qevnar, her tiştê qevn, lê ewçend qevn qo dema çêqirin û danina wî ji me dûr e, ji me re ne nas e, di zemanê pêşiyau de çebûyî. ne nûjen.

Abadîn

Tişt an qeseqî qo davi û paşiya wî nîne, naye, her gav dimîne, tucir wînda û xirab nabe. Hêyina xwedê abadîn e, ji ber qo xwedê herweqî ne zaye, namire ji. Ehmêde-Xanî bi Memo-Zinê, navê xwe di dirroqa qurd û Qurdistanê de abadîn qiriye.

Vejandin

Ji mirinê anin jiyînê. Ji nû ve jiyin dayin.

«Şerha xemi-dil biqim fesane,
Zinê û Memî diçim behane.
Nexmê we ji perdeyê derinim,
Zinê û Memî ji mû vejtinia.»

Chmedê-Xanî

Cejn

Şahînet, roşali, îd. Cejna te pîrûz be.

Birê Frensiî :

L'ALPHABET KURDE

3

D'après notre second principe nous n'arrivons toléré ceci seulement que par contrainte ou par intérêt. La contrainte n'existe pas. Quant à l'avantage il n'est pas suffisamment grand pour nous obliger à sacrifier un principe fondamental.

Malgré que (v) n'a qu'un crochet et le (w) deux ; tous les deux ne s'écrivent que d'un coup de plume. De plus d'après les sons que ces deux lettres produisent le (w) est le double son du (v). C'est pourquoi on trouve une analogie entre la forme et le son. (1)

Y. — Cette lettre qui dans quelques langues est en même temps consonne et voyelle nous l'avons classé dans notre alphabet seulement comme consonne.

A ce sujet sans émettre une opinion quelconque, nous donnerons quelques faits :

Cette lettre se trouve rarement dans des mots d'origine kurde. Son rôle dans la langue est plutôt de se placer avant une voyelle qui vient accidentellement à la fin d'un mot se terminant par une autre voyelle :

Derzi	deziya	Zinë
Rê	rêya	welêt
Ba	bayê	qur
Tili	tiliyên	wî

D'autre part on constate sa tendance de pénétrer dans la langue et de se substituer à d'autres lettres. Dans le Kurde les mots terminés par les voyelles (o, û) lorsqu'ils reçoivent une voyelle accidentelle c'est le (w) qui sert à les unir.

Parsû	ve parsûwê	parsûwa	stûr
Çilo	vî çilowî	çilowê	ter

(1) Voir à ce sujet la liste No [1] dressée à la fin de cette étude.

Dans certaines régions ces (w) deviennent (y) et ce changement s'étend à d'autres régions :

Vê	parsûyê	parsûya	stûr
Vi	çiloyî	çiloyê	ter

Ce changement s'est produit de la façon suivante : Une petite partie des Kurdes prononcent le (û) non pas comme les allemands mais comme les français et conséquemment le (o) comme un (ou) français ayant toujours une tendance vers le (o). Ces Kurdes qui adoucissent ces voyelles emploient le (y) pour l'union, mentionné plus haut. Et comme le (y) est plus facile à prononcer il commence à gagner la contrée de la majorité qui prononcent le (û) comme les allemands et le (o) tel qu'il est.

Quelquefois il remplace le (h) dans le corps des mots :

Gerin	gerihau	geriyan
Bezin	beziban	beziyan
Mehir	meÿir	dihar — diyar

Tout ce changement se produit de l'est vers l'ouest du Kurdistan.

Dans des mots empruntés à la langue arabe le (y) précédé par un (—) que nous noterons par (e) disparaît avec ce dernier et c'est un (è) qui le remplace.

زَيْنَب	Zeyneb	zênêb
خَيْر	Xeyr	xêr
غَيْرَت	ÿeyret	ÿêret
زَيْنَل	Zeynel	zênêl
فَيْزِي	Feyzi	fêzo

A ce sujet il faut noter aussi que dans l'arabe vulgaire quelquefois ce changement se produit.

J. G. — De ces deux consonnes le (j) a été classé à l'alphabet Kurde avec son français et le (g) avec le son du (g) allemand.

S— Cette lettre correspond au son du (ch) français, (sh) anglais, (sch) allemand.

Nous ne disposons plus de lettre qui puisse servir à figurer ce son. Un de nos principes nous interdit de faire usage de lettres composées, un autre nous conduit à nous rapprocher autant que possible de l'alphabet turc. D'autre part ce son comme point d'émission est proche du (s), aussi les langues qui n'ont pas le son de (ch) le prononcent comme (s), par exemple les grecs ne connaissant qu'imparfaitement le français au lieu de dire (chambre) ils disent (çambre)

En conséquence nous avons noté ce son comme les turcs par (s). Cette forme existait déjà dans l'alphabet roumain.

X.— Le son grec du (x) figuré en allemand par r (ch) existe aussi dans la langue kurde, il fallait dès lors le noter par une lettre indépendante. L'autre part nous n'avions pas besoin que le (x) figure comme en français les deux sons différents qu'il a dans (exemple—egzemple, Alexandre—Aleksandre), nous avons donc pu l'adopter pour figurer le son du (x) grec auquel il correspond d'ailleurs dans différents autres alphabets.

Q, K. — Les sons notés en arabe par les lettres (ç) et (ç) et qui sont tout à fait distincts l'un de l'autre se différencient également assez nettement en kurde. Cependant le correspondant au (ç) arabe est plus doux, en kurde, il ressemble un peu aux (c) des mots français; comme cri cristal etc....

La question est de déterminer par lesquelles de ces lettres doivent être respectivement représentées le son antérieur et le son postérieur. Nous rappelons que le son est antérieur lorsqu'il est émis d'un point se rapprochant des lèvres, postérieur lorsqu'il est émis d'un point se rapprochant de la gorge.

Nous avons noté le son de (qu) français, allemand et de divers autres langues par (q) qui correspond exactement

au son de (qu) du mot (quart). Le même mot avec la même signification existe en kurde, il s'écrit (qart) et se prononce comme (quart) avec cette seule différence que le (t) final est prononcé.

Examinons le cas du son figuré par le (ç) arabe.

Si l'on étudie le (q) et le (k) des alphabets européens, on constate que le (k) sert à noter un son postérieur par rapport à celui du (q).

Les langues d'origine latine le notent aujourd'hui par un (c), car ce changement s'est propuit dans la langue mère avant la formation des langues latines actuelles.

Dans l'ancien latin le «k» ne put se maintenir que dans les mots «kaeso» et «kalende», dans les autres il a été remplacé par le «c» que les romains ont toujours prononcé comme un «k» c'est le cas des mots: cable, café corbeille, coffre, cristal qui s'écrivent par un «c» dont la prononciation est postérieure par rapport à celle du (qu).

Dans l'allemand, langue où le «k» n'a pas cédé au «c» nous voyons les mêmes mots s'écrire avec un «k»: kable, kaffe, korb, koffer, kristal.

Passons à la valeur vocale du son du «k» kurde, prenons le mot français cri. Le «c» de ce mot, se rapproche au son du «k» kurde dans le mot kurde «kir», qui veut dire aussi cri.

De même le mot kurde krên peut être transcrit en français par crên.

Je me permettrai maintenant de citer quelques expériences relatives à la valeur du «k» kurde et qui semblent intéressantes du point de vue de la comparaison du «q», «k» kurde avec les sons correspondants des langues ariennes et semitiques.

I.— J'ai dicté à des jeunes gens kurdes, auxquels j'avais enseigné l'alphabet kurde le mot cristal. Après une très courte hésitation tous l'ont écrit par un «k» comme en allemand kristal.

II.— J'ai dicté le même mot à un

kurde ne connaissant que l'alphabet arabe mais non la langue, Il me l'a écrit avec un (ق) قریستال

III.— J'ai dicté le même mot à un Kurde, connaissant l'arabe, qu'il avait étudié pendant de longues années dans des Medressets. Ce dernier hésita longuement, prononça le mot plusieurs fois. L'examina par l'oreille et me fit cette observation : D'après la prononciation d'un kurde qui ne connaît pas l'arabe à fond on doit l'écrire avec un (ق) comme (قریستال) Mai ceci lu en arabe donnera un son qui vient de la gorge et qu'un kurde ignorant ne saura pas prononcer, En conséquence, au cours d'une dictée savante arabe il faut l'écrire comme (کریستال)

IV.— J'ai dicté le même mot à un arabe, qui adopta la même opinion que mon compatriote lettré et l'écrivit کریستال

D'autre part ce procédé procure aussi un certain avantage pratique. En effet la proportion de q dans la langue kurde est $\frac{1056}{33798}$ et celle du k $\frac{150}{33798}$ et le q s'écrit beaucoup plus facilement que le k.

Il ne nous est pas possible de nous conformer sur ce point à l'alphabet turc, qui ne fait pas de différence entre ces deux sons.

C, Ç — Nous avons encore le c et le ç que nous avons réservés pour noter les sons de dj et de tch.

L'histoire paraît justifier la notation du son tch par la lettre ç.

Dans le latin postérieur du 6^{ème} siècle, comme on sait, le c suivi de « c, e, i, y, æ, œ » rendait le son de « tch » presque comme le z allemand. Ainsi que dans les mots suivants: Ceres, centum, Cicero, circus, cyrus, Caesar, caeremonia, coetus.

Nous préférons cependant rester sur le terrain de la convention, qui nous permet de demeurer fidèle à notre principe

que rien nous oblige à sacrifier.

Du point de vue pratique la proportion de ces lettres est égale dans la langue

$$C \frac{102}{33798} \qquad \qquad \qquad Ç \frac{103}{33798}$$

La présence de la cédille ne peut pas influencer notre choix. En conséquence nous avons adopté:

C — pour dj ج

Ç — pour tch چ [1]

«à suivre»

Djêladet Cali Bedir Khan

[1] Juste en passant, à propos du ç Kurde je veux noter qu'il est probable que ce son figuré par un چ dans les alphabets orientaux, est originairement un z allemand comme dans Zeitung. Dans différentes contrées montagneuses du Kurdistan on trouve des mots dont le ç se prononce comme un z allemand.

Notices sur la littérature
mœurs et coutumes Kurdes

3

La Lange Kurde

Les Baba-Qurd et les kurdes de Soran désignent quelquefois les Qurdmanç par l'expression de Qurdên-jiyan qui veut dire les kurdes des j. Cette dénomination provient de ceci que la lettre j a beaucoup diminué au sud tandisque, au nord, est au contraire très usitée.

Le dialecte du sud porte dans son ensemble le nom de Lorî, aujourd'hui ce n'est plus qu'un terme scientifique et s'est spécialisé aux kurdes Lor. Par ce que, comme nous l'avons vu, ce dialecte est subdivisé en sous-dialecte et chaque sous-dialecte a pris un nom spécial. Seulement les « bexliyarî » sont quelquefois désignés par l'expression de (Lorên qicîq) qui veut dire « les petits lor » et lors proprement dit « lorên-mezin » « les grands lor »

Le dialecte du Nord-Ouest s'appelle Dumilî ou encore Zazan.

Le Folklore Kurde

Le Folklore Kurde est d'une grande richesse. Il embrasse plusieurs genres et différentes formes.

Il est évident que cette richesse est due à ce que la langue Kurde n'était pas régulièrement écrite, et la littérature écrite, plutôt théologique et philosophique, et surtout encombrée de mots arabes non usités dans la langue populaire ne correspondait pas aux aspirations du peuple Kurde, éminemment poétique.

En conséquence le peuple a cherché à satisfaire ailleurs cette aspiration, et les talents poétiques assez fréquents préféraient exploiter le domaine de la langue populaire plus fertile que celui de la langue écrite. Et grâce à ces deux facteurs la littérature populaire s'est tellement enrichie et développée qu'elle peut présenter à elle seule l'expression littéraire complète d'une époque dans les genres les plus divers.

En dehors du fait que la langue Kurde n'était pas utilisée comme langue officielle et administrative, un des principaux motifs qui ont incité les poètes Kurdes à négliger leur langue maternelle littéraire peut être trouvé dans l'influence de la religion islamique, qui pénétra très profondément les instituts les plus intimes des peuples qui l'ont embrassée.

La religion islamique pour effacer toutes traces de l'ancienne religion des Kurdes le Mazdeïsme ou religion de Zoroastre - comme elle le faisait à l'égard de tout autre peuple pénétrée par elle - a amené de nouveaux termes et expressions de théologie, qui ont permis la constitution d'une nouvelle littérature théologique; formant partie intégrale du nouveau dogme. De même est intervenue une nouvelle jurisprudence avec des choses toujours garnies de nouveaux termes empruntés à la langue du Coran.

Pour être un bon adepte du prophète et conquérant arabe au lieu de dire Yazdanê paq le créateur pure il fallait dire Allâh....

Cependant la langue Kurde resta plus pure que sa soeur, la langue persane. Une des raisons de cet avantage gardée par la langue Kurde a été l'impossibilité dans laquelle se sont trouvés les arabes, penplade du désert, de se mêler aux montagnards Kurdes. Ils ne se trouvaient pas, en effet, équipés matériellement pour pénétrer dans l'habitat des montagnards Kurdes. Durant les invasions, ces

derniers, comme du temps de (Xénéphon) se retiraient sur les sommets, du haut desquels ils contemplaient le va et viens de ces envahisseurs, qui pouvaient difficilement pénétrer jusqu'au près d'eux.

Dans le folklore Kurde nous trouvons différentes formes.

Les (çiroq) contes, (çirçiroq) légendes, qui sont généralement en prose, prose rimée [1] et par endroits versifiées, narrées par les (çiroqbêj) narrateurs et chantées par les « dengbêj et stranvan » conteurs et chansonniers.

Dans les narrations en prose et en vers le chansonnier commence à raconter l'histoire et lorsqu'il fait parler ses personnages, il le fait en vers et en chantant. Quand il y a plusieurs chansonniers, l'un d'entre eux se charge de la narration et les autres prennent le rôle des personnages de l'histoire et chantent tour à tour.

Stran - C'est le genre exclusivement musical, correspondant à peu près au Lied allemand.

Au Kurdistan la plupart des stran sont faites par les femmes.

Les stran se classent en deux catégories selon la durée de leur existence. Certains subsistent longtemps, et presque depuis les temps les plus reculés, d'autres ne sont retenus que durant peu de temps, parfois seulement durant une année.

Dans la musique Kurde on peut distinguer comme genre les lawiq, şer, dilq, lavij, bêrte, beste.

Lawiq — Sous ce titre se groupent les chansons d'amour et les chansons purement lyriques.

Şer — C'est le genre des chansons de guerre, épopée.

Dans ce genre on distingue la véritable épopée, dont le nom diffère chez les Kurdes montagnards et chez ceux de la plaine.

« 1 » la prose rimée est chantée avec une mélodie légère. Dans les morceaux de ce genre le dengbêj commence par un rime qu'il garde jusqu'au prochain arrêt, et chaque fois que la voix s'arrête rime l'arrêt avec l'arrêt précédent, et il continue ainsi jusqu'à une nouvelle chanson.

Les épopées de la plaine s'appellent delal qui veut dire beau et chaque tribu a son delal. Comme Delalê-Berzân, Delalê-Milan Delalê-Berjîyê etc. Ceux des montagnes sont désignées par l'expression de Lawiqê suwaran.

Le sujet des delal est toujours du même type. Un jeune héros part pour la guerre, sa fiancée ou sa bien aimée est à la maison, elle chante les péripéties de la guerre et les faits d'armes du héros.

Le Lawiqê-Suwaran est analogue au delal et a des passages chantés comme allegro et presto et qui tiennent d'une marche de cavalerie. Ces passages sont surtout chantés quand les cavaliers partent pour la guerre. Le chansonnier monté les accompagne et chante.

Diloq— C'est la musique du djlan et de govend, musique de danse.

Lavij, lavjoq, laje— C'est la musique religieuse, devenue assez rare. Avec cette musique on ne chante que des morceaux en Kurde, faites par les Kurdes et non des versets de Coran. Le lavij est celle des prédictions et le lavjoq est approprié aux mouvements lent qui correspondent à une espèce de danse ou marche religieuse. Les mélodies tristes, chantant la nature comme les paizoq chansons d'automne, s'appellent aussi, parfois, lavjoq à laje.

Bêrite, Bêlîte — Ce sont des mélodies chantées par les étudiants. Les paroles sont les poèmes des poètes Kurdes, comme Melayê Cizdri, Ehmedê-Xanî, Melayê Batê etc.

Les bêrite se chantent par groupe. Les étudiants se groupent deux par deux ou trois par trois, et chacun des groupes chante à son tour, après que les précédents se tus.

Beste—Sont les chansons les plus lourdes, c'est presque une musique sans paroles, symphonique. Les paroles d'une beste sont seulement quelques vers, et il y a un nom propre ou un certain mot, qui se repète en s'allongeant d'une manière qu'on arrive presque à les distinguer.

à suivre
D. A. Bedir-Khan

Xweyî û midirê berpirsiyar :
Mîr Celadet Alî Bedir-Xan

کنجکی ده درمان کرن . نخوش نخوه شیین
خوه ژمن ره بنفیسین ازژی د روپلین هاواری
ده شیرتان بدم وان .

د د کتوری بی ده ژبونا کو د کتور بکاره
ل سر نخوهشی بی قبه دثیت نخوهش و صفا نخوهشییا
خوه ژیره قنج بدت زانین .

برقی بیکی و ژبونا هیسانی کرنا و صفدانا نخوش بی
من ژنخوه شانره پر سبیار بین ژیرین بیک آبی به .
نخوهشین کو آوایی درمانکرنا نخوهشیین خوه

ژمن دی پرسن دثیت بک بیک ل پر سبیار بین
من ئین ژیرین فگرین :

۱ — چند سالی بی ؟

۲ — ژ کنگی قه نخوهشی ؟

۳ — نخوهشییا نه چاوان دست پی کر ؟

۴ — ژچی تیشهی ؟ کو درین نه تیشهن ؟

۵ — نخوهشییا نه بیده چه آن جارنان راحت دبی ؟

۶ — د دمانخوهشی بی ده چی دحسی ؟

۷ — حتانهو نه خوه نیشانی د کتورکی کر ؟

گرته کر د کتور چه گوتنه ته و چه درمان دایه ته ؟

۸ — بر بیانوب نخوهشییا که دن کتوبی ؟

گر پی کتوبی ب کوژان و کنگی ؟

أفه پرسبیارین من . چچی ل وان قنج
فدگرین قنج ژی ئین درمان کرن .

دکتور احمد نافذ

صاحب الامتياز والمدير المسئول :

الامير بهادرت عالي بدر خان

کنجکا بڑیشکی :

مامسان دھمی ؟

- ژاکرم بک رہ -

نخوہشی و درمانکرن

حسنى كوچر ژ مه نخوه شييا تاي پرسی بو .
 دِه ژمارا پاشين ده مه پيدا بون ، بلاف بون و درمانکرن
 نخوہش بي ژ خوہندفانين خوہ رہ ب بندک
 دريژ و دگل هر تخليت کتک تين وي دابوزانين .
 دناف گند و عشرين کردمانجان ده ژ تاي پيشه
 هر جلب نخوہشي تينه ديتن . لي او نه وک تانه
 کوب هن تديران ژ بني بينه قلاندن . دگل
 في هندي ، مروف کيم و زبده دکاره خوہ
 ژ وان نخوہ شيان زي پاريزه . لي ايرو دا
 نينکامه نه اوہ . دانينکامه آايرو درمانکرن
 نخوہ شانه .

د باکري سوري ده ژ جز پرامير شرف حتاروژ
 آفابي جرابلسي ب صدان گندين کردمانجان
 و عشرين کردمانج هنه کوبی دکتورن . هيژ
 ت' دکتور بي لي وان نکر به . حجی نخوش
 دکفن ب دستين طبيين رد مانجی تينه درمان
 کون . جارتان ، لي کيم ، دچن بازاران و خوہ
 نيشانی دکتوران دکن .

طبيين کردمانجی ، أف دکتور و کين ها
 تشنتان دزانن کو جارتان ب کپري نخوہشان
 تين ، لي نه هر گاف .

پشتي داينا جها با حسني کوچر لي درمانکرن
 نخوہشين خوہ ندفانين هاواري فکريم . من أف
 آوا ژ خوہ ره ساز کر . نخوہشين خوہ ژ دورفه دي في

دلکتی مه ، ديلم از ، دوغیر و فرمانداری تو!
 سال و هیف مردم توئی ، هم رو قزین هم رو هلات ،
 ديلم از ، دیلا و لاتی ؛ از ژي قرباناته مه ،
 کفره به هیقین و ژن ، لی کفره تر آل و ولات!
 دکتور کامران عالی بدرخان

د که و دخوازه و ام ژبونا یکی تیا زمانی کردی
 بخبتن .

بلی خبراوی به . ژخو مه ، دپر و نیقیسا
 خوہده و اساس ، ب مادا ژیرین فه دانی بو .
 ۲- صحیبا زارین کردی و بره قدا نیناوان . . .
 ژبونا یکی تیا ملتی مه ولی ژي دیا بو . ژبر کو
 یکی تیا ملتان ب یکی تیا زمانی دست پی د که .

(بزمارک) یکی تیا المانیایی لی سریکی تیا زمانی
 المانی دانی بو . فی یکی تی بی (لوتر) ژیره
 چیکری و پیک آتی بو .
 یکی تیا کردان ژي ب یکی تیا زمانی کردی
 چیدبه . یکی تیا زمانی ژي ب یکی تیا حرفان
 دست پی د که . یانی د یکی تیا زمانی ده یکی تیا
 حرفان گافا پشینه .

پسن و سپاس ژ یزدانی پاک ره هاوار الفا پیسا
 کردی بلاف کرووی گافی آقیت .
 آدن دقیت هرچی خوہ ندا ، خوہ ندوار
 و ژانا بین کرده نه ب فی الفابی بی بنفیسینن
 و نخوہنداژی هینی وی بین .

مهرت عالی بدرخان

ب ھینچتا پیرور نامی

ھروکی د ستوناخوہ ده بیت دیتن بکی
 ژخورنن کردین عراقی ، ب نائی حامد فرج ، ژ
 هاواری ره پیروز نامکی شانديه . تیده ژ برخوہ
 و ژرھی خورنن کردین عراقی فہ در کتنا هاواری
 پیروز دکت .

د کفہ و دمروہ .

فیجا ژ بونا فراندنا زمانی مه دفت کرد ،
 خمی ، کاغا داخین ، آن دنفیسین بالاخوہ بدن
 و پرسین نگردي تفلی زمانی خوہ مکن .

ب فی آوایی زمانی مه پرسین خوہ نین
 ژ پیرکری آن وندا بوی ژ نوقہ پیدا دکہ ، ژ ملی دن
 ژ پرسین نو دزی و هالو فد کرہ سر خرتیا
 خوہ آپشین .

ملتیکی دبل کو زمانی خوہ وندا نکرہ ، وک
 گرتیکہ کو مفتا زندانا خسوہ بخوہ ره
 هلائیہ .

زمانی مه گلک کفہ ، زمانی دولند ،
 سپی و فرہہ . لی ام زمانی خوہ رند نزان ،
 مه او هیژ ناس نکر . بری هر تشتی دفت ام
 هینی زمانی خوہ بین داکو بکارن وی ناس
 بکن و بدن ناسکرن .

« اف میوه اگر نه آبداره ، »

« کرد مانجی به ؛ او قدر لکاره . »

دکتور کاران عالی بدرخان

حتا نهو مه حامد فرج ناس ند کر . آف جارا
 پیشینه کوم ام ب هیناوی دحسن .

اوی ژی مه ناس ند کر . لی ژبرکو هاوار -
 ھروکی هاوار اھر خورتی کردہ - هاوار اوی
 به ، حامد ژبرہ خوبی بو .

حامد فرج خورتکی کرد ، شا کردکی دبستانی ،
 هاوار دکفہ دستی وی ، پی بندوار وشادبه ، او
 روزا کو هاوار کیتہ دستی وی ژبرہ جزنه ، جز
 نک مزن ، جزنا ژن و جز اندنا زمانی کردی به .
 تافل کرباری هاواری دبه و دبندیا هقال ، ناس ،
 ناس ، تقایبا خورنن کردین عراقی دکہ
 و ژمرہ ، ژ هاواری ره پیروز نامه کی رید کہ .

ژ هیلا دن خوہ دده پیش ، برامری هاواری ،
 برامری زمانی خوہ دسکنہ . ژ مه دپرسہ ، گلو
 چه خبات ، چه کار هیه کو پی خدمتا زمانی
 خوہ ، خدمتا نژاد وملتی خوہ بکہ .

ت کس نکار بو ژ هاواری ره دیار بکی ژ
 پیروز ناما حامد فرج ، مزنتر ، بقدر وهژا تر بشینه .

دیاریا حامد فرج دیار بکہ ولی به کو بید
 کربنی نایه کربن ، ب داخوازی نا کفت دست . او
 تشتیکی بهایه کو ژ نین و ژ خرتی دلپاور بیاکو
 دانییا حامد زابه .

حامد فرج هر چند ب نین و دلپاوره او چند
 ب هس و ژبرہ ژی . حامد دخوازہ ورتند دزانه چی
 دخوازہ و ژبرہ چی دفت .

ھری ژمرہ شیر نین قنچ و بها دده . ژ مه هیتی

پيروز نامه

برای گفړه و خوشه ویست میرجلادت عالی بدرخان!
له پاش دست گوشین . ده میک بو چاورووانی
ستاره یه کی گه لاورژی کوردمان د کرد .
تا کوردوینی به چاوی خومان دی مان که ته ویش
کوقاری (هاوار) ه که چاوی همو کوردیکی
رون کرده وه ، هیوامان وایه کو به تینی پریشکی
گش کوردستان روناک کانه وه همو کوردیک
به ده م ته م هاواراه وه بچی تابکه وینه سر
ریگای راست و بویه کیه تی کوردان
هه و ل بده یں .

بو ناوی گش لاوریکی کوردی عراقه وه
پیروزی (هاوار) تان پیشکه ش ده که م .
رجائه که یں له مه ودوا هه ول بدهن بو
توحید لهجات تاو کو همو کوردی وک یه ک
استفاده له (هاوار) تان بکن . آماده یں بوهه
مو خدمت کاریتان . ابتر یاریده ودوای (هاوار)
تان له یزدان طلب ده که یں

مامه فرج

د شری زمانان ده . رحی زمانان تین ستاندن .
خرتیا دل و جانین وان تین شکیناندن .
زمانین کول هف دخن ، دست بکشتنا پرسین
هف دکن ، دل دکن ، هرچندهیه اوچند بکفن
هندری زمانین دن ، تیده جه بین ، هیدی هیدی
بکفن کوربین وی زمانی و د پاشیپی ده چار

نکارین وی بگرن ، اوی ژ هیم و رکنین خوه هلوه
شینن و سر خرابیین وی بنیانکه نو آفابکن و تیده
دناف وی آفا هییا نوژن ده بیروسکن .

هرچند زمانی مه نه کتبه ژ ی بن وی تالو کیی
هکه ام مقاته مین دی بکفه .

بری اولی گلک پرسین یانی هنه کو کته
ناف زمانی مه ، بیشتره گلک کرد زمانی خوه ژ بیر
کر نه ، پی نکارن بچوین ، بنفیسین .
اډ حل پاشیبا هفخستنا زمانانه .

مازماتی مه نه سپه یه ؟ ما کرد خوه ندن و
نفسیساندانی نزان ؟ ماژ بو هر تشتی ناف و پرسکه
کردی ینه ؟ چاوان ینه !! .

بلی هیه . لی بلی کرد و زمانی مه د هفخستنا
زمانان ده مه هنک کیم کر به .

گلک کرد هنه ، ژ زارین خوه ره پرسنن
بیانی تیکل دکن . چچی هولی چیدکن خوه
دایژن یں حکما زمانین بیانین .

کرد حالی شری رند دزانن . دژمن ب دربکی
پریشان نابه . د هفخستنا زمانان ده ژ ی هولی به .

هر پرس کوزککه و هر پرساکو ام پی
عمل ناکن ژ زمانی مه د کفه و وندا دبه ، ل .
شونا وی پرسکه بیانی تی و د کفه ، و ولی
کوزکک ژ دستی مه دچه . ب بیهه چونا وی
حالی کوزکک بیک بیک ژ دستی مه درتین ،
و پاشی ، ب تھانی ، ام شار کهاخواه و ندادکن .
یانی زمانی مه دبه وک مروفکی بریندار ، نغوهش

لاڦه لاق

'خندان مالي ، 'خندان پرده ،
جهي نه گکش ، حمي آرده .
ب آوازي ، ته نا دنگا
ت خلقاندي ، نه کر آقا .

ت 'همدردي ، ت 'هم دارو
ت کر مهرو ، ت کر شفرو .
ت ناخافا ، ت ناخرده ،
ت دافيزي دلان پرده .

* * *

يارب ت 'هيبي ، ت 'رحم ونوري ،
ت 'دستكي ت 'حسن و شوري .
ت 'رحمي ، ت 'افسري ملايي ،
گنجينه بي تف ، شه و گدايي .
يارب ت 'تي ت ، ت 'شاهي دوران
تختي ته ل سر سترو ازمان .
تختي ته سر افسرين شاهانه
بژنانه ژ چاڦي من نهانه .

ديلي بي بفلتين .

هيه کومرو و ف ژخوه پيرسه ، ماچيان خوه دي
ملتان نيارين هف دکه ؟ جها باوي پرسياربي
هيسانی به .

لوما کو ژ قانونين خوه دي بک ژي شر ، قرين
و پشچونه . خوه دي دخوازه ئي خورت ئي باقل ،

سر چند شهان ت 'بويي خنکار
لوراندر تو کس ژي انکار .
يارب ت 'هيبي ت 'پادشاهي
ت 'مرهما هر برين و آهي ،
بخشنده ت 'ئي ، لي درد مندم ،
سر فرشكي مام و ژار و بندم .

دکتور کامران عالی ببردخان

ئې زانا ، ئې کير هاتي د دني دده بينه و هفسار اوي بيخه
دستين خوه .

هر دما ژينامه ، هر هلهلکامه ، هر کافا
خباتامه شرکه . نه تني ام ، چاروا و گيازي دشر
دهفخستني دهنه . ژبين و ماينامه ، تني ب خبات و
ب هفخستني به . بي کو خوه ژ خبات و شري دده
پاش د کفه چالي د کفه گورنا مرني .

زمان ژي وک هر تشت ل هف دخن ، تقباوان
نينه . دشري دهنه ، ژ بر کو هر زمان دل دکه
مزنتر به ، هاو پر دورين خوه فکه ، بکفه ليقين نو ،
سرين نو . آف بک . ژوپيشه زمان دخوازن ،
زمانين دن بکژن و بکشن شونا وان . ديروکا
دني ژمره دده زانين کو حتانو گلک زمانين دني
هاته کشتن . ژوان زمانان ره (زمانين مري)
ديژن .

پشچون و هفخستنا زمانان کره کر و بي دنکه .
بلي آف شر ، بي دنکه بي توپ و تفنگ ، بي
بالا فر و متراليوزه . لي بلي حکماوي ژهر شري يتر
مزنتر و خرابتره .

هاوار

کومه کردی

د دورا هغه ستا زمانان ده

کافا خوه دی دینی آفراند و او آفا کر ژیره
انتظام دا . ژلورا کوبی انتظام نوشت نا گه ،
نامیشه ، ت جار نکاره حتا پاشیویی مینه .
هر لشتین دنی د دستین قانونین خوه دي ده
نه . ت نشت نکاره خوه ژ فرمانین قانونان دور
بیخه ، ژی بقلته . هر تشت بندستی وی به .
انتظام ژ نظامی در دکفه و نظام ژ قانونی .
قانون او تشته کو ، بسمت ، ب ری ، ب
جه و راسته . خوه هر جار نا گهیره ، لمر سکنی به .
هر و کی رابویه ، ولیژی پبشقه دجه ، هر تشت و
آواین وی آبادین .
قانون د تخلیتین . آپیشین ، اوه کو ژ میزفه ،
ژ بر یقه ، ژ بر خوه دی فه هاتیه دانین ؛ یانی دانی پی
وی خوه دی به . آ دن اوه کو ، ژ سر و مژی پی
مروغان ، ژ هس و ژ پیناوان ژ د پروک و ریز کین
وان نینه پی . آف قانونین ها قانونین جفا کی نه .
دخی دنیایی ده ، زابین و مرن ، جوانی و پیری
رابون و کتن ، هر نشت ب حکما قانونان چیدین .
بهار و هاتین ، پایزو زفستان ، روز و شف ،

بوشبونا بایی ، بارینا بارانی ، هاننا بر فی ، جی بی
قانونین خوه دی دقومن .
ت کس لمر قانونین خوه دی نه خویی پی
حکه . قانونین جفا کی لمر جقات و ملتان
خوه دان حکمن . آف قانونین ها ، د کارن بگپرن ،
بکفن شکلکی دن . ژ بر کو خوه دی ب گپرنا
وان فرمان کر به . ب فی گپرنی جقات و ملتان
پشقه دجن ، د کلن .
دیرو کادنی رابری مه دکه کو گلاک ملت
کتبون دیلی پی .
ب سدان سالان فه تیده مابون . پبشده ترب خبات ،
ب جامیری ، ب زانیدننی اوملتین ها ، خوه ژ دیلی پی
فکرن ، ژ برن نیری بندستی پی رابون ، خوه آزا کرن
وبون سرخوه .
ماکی هیه کو ترانه ؛ خوه دی هسن چره
آفراندیه ؟ خوه دی او آفرندیه ژبونا کو دل نه
د کر ، توملت ، نه یک ژی ، خلا میتیا ملتکی دن بکه .
خوه دی هسن آفراند ژبونا کو ملتین دیل ، پی
قلم ، تفنگ و شور چیکن و خوه ژ بندستی پی ژ نیری

زكوة غراف ومطبقة
أبو سينا

حفر جميع المعادن والصورة الملوثة واللوحات الخارسية
جميع بطاقات واردات بحرف نازعة على الطراز الحديث

ملك الظاهر

دمشق

الطبيب

أحمد نافذ

أخصائي بالأعراض الداخلية والزهرية والأطفال

عرنوس

دمشق

الطبيب

محمد حسين

الاطباء صامى بالجرادة والمرامحة العينين وبرايتها

صالحه

دمشق

اشتركاكات مجموعة هاوار

وفي غير هذه الأقطار	في سورية وتركيا والعراق وبلاد العجم وبلاد القفقاس
عن سنة واحدة ١٥٠ فرنك	عن سنة واحدة ٥٠٠ غروش سوري - ١٠٠ فرنك
عن ستة شهور ٩٠ فرنك	عن ستة شهور ٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك
عن اربعة شهور ٦٠ فرنك	عن اربعة شهور ٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

المراسلات يجب ان تكون باسم صاحب الجريدة : دمشق - حارة الأكراد

هه‌مه‌ر ٣
— ٣٣٣٤ —
١٥ هه‌مه‌رمان ١٩٣٢

هاوار

سال ١
— ٣٣٣٤ —
داره‌مه‌ب

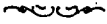
کومه‌لا کردی

تیده خستین کومه‌لی

دکتور ک. ع. بدرخان	هه‌خستنا زمانان
دکتور ا. نافذ	کنجه‌کابیره‌شکی
حامد فرج	په‌روزنامه
قدري جان	سليمان بدرخان
ج. ع. بدرخان	دېستان
"	الفائيه‌ کردی
"	ب هينجه‌ په‌روزنامه‌کی
"	فرهنگوک
دکتور ک. ع. بدرخان	ماجه‌مان ده‌جی
"	لافه‌ لاف
ج. ع. بدرخان	شقاوه‌ خو‌ه‌ش

م ١٩٣٢ مطبعة الترفی بدمشق ٨ ١٣٥١

SAL 1



YEQSEM 3

HAWAR

HEJMAR 4



3 Tirmeh 1932

Qomela Qurdi * Revue Kurde

Çêdaxistiyên Qomelê

Ber teyna mehfûrê	C. A. Bedir-Xan
Hacî Kadirê Qûyi	Hevindê Sorî
Lawiqê win	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Elfabêya Qurdi	C. A. Bedir-Xan
Ferhengog	“ “ “
Yeq bûn û yeqiti	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Wişyar bibin	H. Kardirê Qûyi
Gotina welat	Cegerxwin
Zêrî Qubarê

Birê Frensîzî

Textes et Traductions	D. A. Bedir-Xan
L'Alphabet Kurde	“ “ “
Folklore Kurde	“ “ “

çapxana terekî

ŞAM — 1932

Dr. M. Khidir
Opérateur et Oculiste

Damas

Salhié

Dr. A. Hafiz

**SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES**

Damas

Abnour

PHOTOGRAVURE
Egoubige Frères

Inscription sur tous les métaux. Gravure colorée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes,

Damas

Malek Daher

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase:

1 an 100 fr.
6 mois 60 fr.
4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.
6 mois 90 fr.
4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan
Damas: Quartier Kurde

Qirîyariya Qomelê

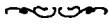
Ji bona Sûriya, Tîrqiya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê:

Salqî 500 kirûş-sûrî — 100 frenq
Şeşmehqî 300 kirûş-sûrî — 60 frenq
Çarmehqî 200 kirûş-sûrî — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqî 150 Frenq
Şeşmehqî 90 Frenq
Çarmehqî 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyî têne şandin:
Şam : Taxa Qurdan



Qomela Qurdi * Revue Kurde

Çiroq :

Ber Teyna Mehfûrê

Rindê û Zîzê xwehên hev û ji bavê xwe sêwî bûn.

Bavê wan Bengî axa, digel brayê wan ê mezin Zinar û bi çend pismamên xwe ve di wextê Şex Seidê rehmetî, di şerê serxwebûna Qurdistanê de ji bona welat û milletê xwe di meydana rûmetê de qetî bû.

Rindê sêzdeh û Zîzê panzdeh salî bû. Brayê wan ê çiqîq Gefo hêj nû qetî bû nehan.

..

Şerê serxwebûnê ji heşt mehan bêtir ajotî bû. Esqerê qurdan bi ser Diyar-beqrê de girti bûn, qetî bûn nav Xarpûte û bajarên Qurdistanê ên din.

Ji ber qo tifaka wan ne yeq bû, mirovên wan ên xwenda, qo biqarin qarên serxwerabûnê bigerinîn, qem bûn, û ji hêleqe din ji di çend deran de bê-bextî hati bû qirin; serxwerabûn ne çû serî û tirqan ji nû ve Qurdistanê baqurî vegirtin. Sereq, Şex û mezinên qurdan bi dar ve qirin, jin û zarowên wan, bi hezaran quştin, malên wan zemt qirin.

..

Di vê navê de mal û gundê Bengî axa ji talan qirin û jin û zarowên wî birçî û tazî hiştin.

Xelqê mala Bengî axa êdin niqari bûn di cihê xwe, di gundê pêşiyên xwe de rûnin.

Dêya wan; jiniqeqe jêhati, qeçeba-veq, zarowên xwe da bû hev û guhastî bû bajareqî çiqîq, li ciheqî welê qo tuqes ew nas ne diqirin.

Dê ji sibê heta evarê di mala xelqî de dixebitî, bişev gore diristin û disan qara wê bi qoteqî têra debara wan diqir. Lê diviya bû çend pere ji bidin aliqî û ji bona xwendina Gefo bicivînin.

Ma Bengî axa ne wesandi bû qo bila Gefo bixwîne, mezin bibe, evdîna bav û welatîyên xwe yeqê û di rêya felata welatê xwe de bixebite.

Ji xwendinê re dirhav diviya bû.

Dê xwe dişidand, hêj zêde dixebitî, lê tişteq bi ser de nedixist.

Ji bona anincîla wesiyeta mêrê xwe kerara xwe da û her du qeçên xwe existin xebatê.

Di wî bajari de mehfûran çêdiqirin. Qeçiqan di wextê xweşiyê de bi çêqirîna mehfûran mijûl dibûn, pê dileyistin. Ji lewra geleş ne ajot ji her duwan re xebat hate ditin. Her rûj subehî xelqê mala Bengî axa qar dibûn û her yeq diçû bi aliqî ve.

Dê mala xelqî, qeçiq tevanê û lawîq dibistanê.

..

Geleş ne borî zivistana welatê jorin bi ser de hat.

Cilên wan teniq û qevn bûn, li wan sar bû. Zîzê çend caran nexweş qet.

Lê diviya bû li ber her tiştî rawestî û bixebitî, da qo wesiyeta Bengî axa li erdê mehîlin û binin cib.

Qetî bûn çileyê zivistana. Dihat bihîstî, filan duhî bi şev bi rêve kofîlye.

Qoçe û qolanên bajêr bi berfê dagirtî bûn. Çend bân ji giraniya bertê hil-veşiya bûn.

Teyna qo Rindê û Zîzê li ser dixebitî di holeqê de vegirtî bû. Banê holê

Yeqlin û Yeqlîya Qurdî

Ev Lor û Bextiyarî Baban;
Qurdmanç û Hevremân û zazan;
urdên, ji welatê Rom û Sorî,
Qurdên Ecem û Irak û Sûrî,
Qurdên ji welatê jor û jêrin;
Serçav bilind û zexm û nêrin;
Qurdên ji Blûc û Qurdên Efgan,
D' hêvî de yeq in û yeq di raman.
Yebbext in hemû, ne bextiyar in,
Ser erd û dinê, liyan û jar in.

Zerdeşt bû melayê qevnê qurda'
Kanon bû çiraya zendavesta'
Ew telsefeya kedim û pir nûr,
Zendi, zmanê qevn û meshûr;
Zerdeşt û çiraya zivê Zerdeşt;
Ruhni ew e, ser çîyan û ser deşt.
Her qat ji qitêba Zendavesta,
Pêteq bû li dil, gurî di desta,

Ristem ji me ye û şah Nadir,
Siltan selahedinê denggir.

Xanî û Melayê Bate, Îfeyran;
Gi qurd in hemû, ji xwina qurda.
Nabî ji me ye, û Şêx Ehmed;
Himê me ye Zend û dewleta Med.
Agrî, Sine, Wan û Mûş û Zilan,
Qanî ne, ji wan vejîne xortan,
Sini, Elewî û Eyzedî çî ???
Em bûne xulam û mane birçî !!!
Qurd in, ne cuda ji dar û ra ne,
Bin destê Xwedê û yeq xwedan e,
Qurd in hemû em, ji yeq mijad in,
Tev dad û qerem û paq nihad in.
Bextên me yeq in, ne sê ne çar in,
Em Qurd in û tev bira û yar in.

Agrî, Sine, Wan û Mûş û Zilan,
Qanî ne ji wan vejîne xortan
Sini, Elewî û Eyzedî çî ???
Em bûne xulam û mane birçî !!!

Bêrût: 23 Gulam 1929

Dr. Qamîzan Alî Bedir-Xan

Kulêr û pîpoqên quleqên wê şiqestî bûn.

Rûjgê her du xweh liber tar û po-
wên tevne rûniştî, hepo lédixistin.
Her du ji, ji sermayê direcifin, dranên
wan diriqriqîn, gûmiqên Zizê kerisî bûn.
hepo ji destê wê qet û du hêstirên germ
pêve çûn. Nema diqari bû ber êşa serm-
ayê biseqine. Bi dengê xwe ê ziz gote
Rindê:

— Rindê, xwehê l ma êdin ne bes e ?
Tu nabînî qo em her du ji keflîne. Dê
rabe em herin mal, biqevin nav çihan
û canên xwe bigermînin.

Rindê zûda pê hesiya bû, lê xwe
berder ne diqir. Eisan ji xwe re bû
xweyî, ne da ber sistiyê, tinê xweha xwe

da himêza xwe, guvaşt û maç qir.

* * *

Rindê ji Zizê bi du salan mezintir
bû. Lê di wê çaxê de ev du sal hing
pênc salan heja bûn. Rindê ji dêya xwe
bêtir pê mijûl dibû û ew bi xwedî diqir.

Zizê hêdî hêdî digiri lê nedinalî.
Rindê destên xweha xwe di nav yên xwe
de diguvaştin û dixebitî pê bigermîne.
Piştî gaveqê xweha xwe rûmand rex xwe
û jê re got:

— Ma Zizê tu nizanî qo xebata me
ji bona Gefo ye. Ji bona xwendina Gefo ye.

— Belê Rindê çawan nizanî, wer
ne bûwa qengê dêya me em didan xebatê.

— Ne xwe çire digiri ?

— Tu nabînî êdin nagirim, lê tisteq

heye, ma dinya tev ne zivistan e, buhar û havîna wê ji heye. Bila Gefo li havîne bixwîne û li zivistanê tevda li malê rûnin, ma nabe?

— Dibe Zîzê, lê bavê me wesandîye qo bila Gefo zana bibe, bizane rêziqa dinyayê bigerîne. Ji bona wê ji xwendina havîne têr naqe, divêt li zivistanê ji bixwîne, da qo zana bibe.

— Ma çîre Rîndê, ewende bixwîne. Bila kasê qeqê me Zinar bixwîne ne bes e? Zana bûn ji, ji bona çi?

— Ji bona welêt Zîzê. Heqe qeqê me Zinar kenc xwendi bûwa rûja qo esqerê qurdan bi ser Diyarbeqerê de girti bûn ne dihişt qo esqer bibin çend bir û herin bajarên din û di dora Diyarbeqerê de qem bibin. Lê bi êrişeqê Diyarbeqerê distand û mesele sati diqir. Dibêjin qo vê xeberê dijminan bi xwe gotine. Te niho seh qir.

— Belê. Gefo bixwîne û welêt

— û welêt bifilitîne, welat bi xebata miroven xwenda xelas dibe.

— Qo xelas bû, dê bibe çi?

— Dê bibe bi serê xwe.

— Qo bû bi serê xwe?

Di wê demê de serhoste qo tirqeq bû li wan dabortî û galî, dijûnan li wan qir û got: «yinemi lakirdi Kurd piçleri ...»

Qeqîqan bi tirqî nizanî bûn. Lê ji awayê gotina wî seh diqirin qo xeberan li wan dide. Qeqîqan din qo di holê de dixebitin bajari û hemî ji qem û zêde bi tirqî dizani bûn û pê xwe diparastin.

Tinê Rîndê û Zîzê, qo bi tirqî nizanî bûn diqetin ber çavên serhoste. Serhoste digot: «Disan galgal ne! pincên qurd ...»

Ev ne cara pêşî bû. Lê Rîndê û Zîzê niqari bûn hin bibin. Her car weq cara pêşî berdiqetin. Lê deng nediqirin. Dêya wan ji wan re gotî bû, xwe ragirin, deyn meqin, heta qo em bigehin mîraza

xwe. Gefo bidin xwendin.

* * *

Qo serhoste dût qet, Rîndê gotina xwe pêş ve ajot:

— Qo Qurdistan bi serê xwe bû, hingi her tiştên welatê me, ji me dibin. Ev serhoste ji ji qurdan tête bijartin û pîrsa qurd ne weq irû pîrsa dijûnê lê pîrsa pesnê dê bibe. Ne tinê serhoste, lê ji haqiman heta paleyan hemî, ji me, ji mîletê me dê bibin. Wê gavê ev zmanê qo em pê daxêvin û ji me re şîrin e di her derê de bête gotin û bibistin. Irû em di zivariyê de ne, malên me ji destê me hatine standin. Çîre? — Ji ber qo em qurd in û dewleta qurdan nîne.

Bavên me, brayên me, pismamên me bi dar ve qirin. Hemî, ji bexweyîti. Lê gava qo em bûne serxwe, hingi qurdanî ji me re hekê jiyînê dê bide. Ji bona standina wî heki ji me re brayên xwenda divêt.

Welatê me xweyîyê zarowên xwenda bûwa heta niho, bi serê xwe dibû û bav û brayên me nedihatî quştin em ji nediqetin vî halî, serhoste ji xeberan li me nedida. Niho qet serê te qo ez û tu em dixebitin, yeqî ji wan mirovan bixweyî biqin. Ew ji brayê me ê qîçiq Gefo ye.

Zîzê dengê xwe biri bû. Ne digirt, ne ji tiştêq digot. Dest avêti bû hepowê xwe û dixebiti. Hepowê xwe wer dişuxiland qo tiliyên wê ji gûmiqên xwe key agir vedimistin.

Tinê di vegerê de ji Rîndê re kewitî qiri bû qo ji dêya xwe re tiştêqî mebejît.

Sibetir dinya hej sartir bû. Rîndê û Zîzê çûn bûn xebata xwe. Heta hingurê ji xebiti bûn.

Gava vegerîyan hatin mal û nûjanîya xwe dan dêya xwe, dê dit qo Zîzê wê rûjê ji xweha xwe kemariyeq û niv bêtir anî bû. Berê jê qamtir dianî. Dê ecebmayî

ELfabêya Qurdî

4

Di hin deran de ev (w) yên ha bi (y) re xwe diguhêrin:

Vê parsûyê parsûya stûr
Vi çiloyî çiloyê ter

Gelo bi çi awayî ev du herfên ha pev diguhêrin?

Bireqî qîçiq ji qurdmancan —herweqî xelqê Botan— dengdêra (û) zrav dixwinin, yanî ne weq almanan lê weq Frensizan bilêv diqin.

Ev qurdmancên ha dengdêra (o) ji weq (û)wa adeti —qo di Fransiztîyê de bi (ou) têt nişan qirin — dixwinin. Bi vê ferka qo di bilêvqirina wan de bergav meydariyeq ber bi (o) ve heye.

Ev qurdên ha qo van du dengdêran nerm dixwinin ji bona hevhibandina van dengdêran bi dengdêrên din — herweqî bi (ê, î, a) têt çêqirin — li şûna (w) (y) qê ditinin. (dûmahîq heye)

ma. Ji Zîzê pîrsî. Ewê got:

— Dadê heta niho min rind nizanî bû em çîre dixebitîn. Rindê kenc da min seh qirin û qet serê min, û frû min ji Zîzê (150) girê bêkir girêdan.

— Zîzê ji te re çi got?

— Jê bipirse dadê, ez weq wê nizanîm rind bibêjim.

Rindê û Gelo ji, xwe gihandi bûn wan. Rindê dest bi gotinê qir lê niqari bû bikedîne, çavên wê hêstir diqirin. Dê ji digiri.

Di guheqî mezêlê de piştenceya Bengî axa hilavisti bû. Jû pêve di destên wan de tu tiştê wî ne ma bû.

Ji xwe re qiri bûn adet, di demên tengî û zîziyê de ew ziyaret diqirin.

Her çaran berên xwe dan xencere û qetin himêzên hev.

Bêrût: 5 Çiriya-Berî 1927

Celadet Ali Bedir-Kan

FERHENGOG

(Zerdeşt)

Berê qurd zerdeştî bûn. Zerdeşt pêxemberê wan bû. Ehmedê-Xanî qo pê dizanî bû, di (Zîno-Mem) de bi beyta jêrin ve li zerdeştibûna qurdan îşaret diqit û dibêjit

« Malê xwe ji rengê kewmî-Zerdeşt
Da agir û gazîya xwe rahîst. »

Ehmedê-Xanî

(Zendavesta)

Weq her pêxember Zerdeşt ji xwedan qitêb bû. Zendavesta navê qitêba wî ye.

(Zendi)

Zmaneqî qevn e. Zmanê me, zmanê qurdî jê hatiye girtin, yanî eslê zmanê me zendî ye. Zendavesta bi zmanê zendî hatiye nivîsandin.

— (Qat)

Di qitêba Zerdeşt de lajê an stranin hene. Ji wan re qat têt gotin. Qatên Zerdeşt.

(Gûmiq)

Seriyên tiliyan, nermiqên tiliyan.

(Tar û Po)

Benên tevnê; yên drejahi û pehnaht.

(Hepo)

Şehê hesinin. Pê girên mehfûran têtîsidandin.

(Zîvarî)

Belengaziya mirovên mezin û dewlemendî

(Hîngûr)

Piştî evarê, destpêqa şevê.

« Şeva tarî ji hingûrê qîş e. »

(Med)

Mileteqî qevn e. Mileteqî arîniyad e. Medî medeniyeteqê mezin anîne pê. Qurd ji medan dahatine, qurd zarowên medan in.

(Afirandin)

Antn pê, anin wicûdê, xuliqandin. Xwedê erd û ezman û mirov afirandin.

« Xwedê afirandin ji bo wî feleq

Ji bo xidmeta wî şihandin meleq. »

Ehmedê-Xanî

TAXES ET TRADUCTIONS

Zerî Qubarê

Conformément à notre programme de travail, publié dans notre premier numéro, nous commençons, à partir d'aujourd'hui à donner des textes Kurdes suivis d'une traduction littérale.

Ces textes auront d'une part un caractère instructif pour ceux qui désirent avoir une idée de la langue Kurde. d'autre part ils compléteront nos articles publiés dans la rubrique des «Notices sur la littérature, moeurs et cotumes Kurdes».

Nous commençons par un (lawîq) intitulé «Zerî Qubarê».

Cette petite chanson m'a été chantée par un (dengbêj) de (Pêncînarî). Je la publie telle qu'elle m'a été chantée sans toucher à un seul mot.

Comme nous l'avons déjà dit toutes nos traductions seront littérales. Mais pour des expressions qui ne sont pas familières à la langue française nous donnerons des explications hors texte. De même que nous reproduiserons par fois les lettres qui ont été remplacées par des apostrophes pour des abréviations qui exigent le chant ou le dialecte de certaines régions.

Nous devons rappeler à nos lecteurs que les termes comme (stran, lawîq) qui ont été déjà expliqués dans nos articles traitant du folklore Kurde n'ont pas besoin d'être réexpliqués une seconde fois.

-1-

Were lê lê ! Zerî Qubarê
 Zerî Qubarê
 Minê Zerî Qubara xwe diti bû
 Li pala Kubê
 Ser qeçiqê xwedan îman û çavresê
 Sto bi ribê
 Xwed. rebê alemê
 Mirazê' dost û guhdaran biqira
 Ya min û bejna zrav jî
 Li serê sibê

-2-

Lê lê ! buhar bû , çaxa
 Qonan û vegertîne
 Zerî Qubara min nesax bu
 Li ber mirîne
 Heqe malê' gundî û cîranan ne biya
 Sereqî bidim ê

-3-

Lê lê ! Zerî Qubarê, te ez xêpandim
 Te ez qir, me destmaleq
 Ser destê' xortê' Omerîyan, te ez gerandim
 Te ez qir' me tîleq, jî telê' tenbûrê
 Dame destên nezanan, te ez şiqandim
 Lê lê ! Zerî Qubarê
 Zerî Qubarê

-4-

Lê lê ! buhar bû , çaxa
 Qonan û vegertîne
 Zerî Qubara min nesax bû
 Li ber mirîne
 Ezê malê' gundî û cîranan
 Hewes naçim
 Sereqî bidim ê
 Lê lê ! Zerî Qubarê
 Zerî Qubarê
 Te ez xapandim, Te ez şiqandim,

TRADUCTION

-1-

O viens gracieuse blonde,
 J'avais vu ma gracieuse blonde,
 Sur le flanc de la coupole[1]
 Pour la fille, plaine de foie[2]
 Aux yeux noirs; collier au cou.
 Dieu souverain du monde,
 Veuille accomplir les vœux des amis
 et des assistants.
 Le mien et celui de la belle à la
 taille fine;
 De bon matin

[1] Les maison de certaines contrées Kurdes sont surmoutées de coupoles. autour des quelles s'assoient, les femmes Kurdes pour tricoter des bas en causant et encontemplant la nature.

(2) Veut dire chaste et pieuse.

Notices sur la littérature
meur et coutumes Kurdes

4

Le Folklore Kurde

(Dengbêg - Çiroq bêj - Sazbend - Blûrvan)

Les deux premiers forment une classe distincte. Les (mir) (beg) et (axa) ont ou plutôt avaient toujours une suite de chansonniers et narrateurs qui jouissaient de certains privilèges, avaient des maisons données par leurs maîtres et vivaient aux frais de ceux-ci.

Le (dengbêj) c'est l'artiste et il se distingue par son art. Au cours des réunions les (dengbêj) et «stranvan» de première classe, pour montrer qu'ils possèdent un grand répertoire, ne chantent que les quelques premiers vers d'une chanson et passent aussitôt à une autre. Et quelques fois ces réunions continuent pendant des heures et les «dengbêj» ne cessent pas de chanter.

Les «çiroqbêj» se classent après les «dengbêj». La plupart savent chanter, mais des chansons simples ou quelques passages versifiés des «çiroq» et «çirçiroq».

Les véritables dengbêj ne chantent que des lawiq et des şer. Ils ne chantent jamais des diloq qu'ils considèrent comme trop légers pour leur dignité.

Parmi les dengbêj on trouve des imp-

-2-

O! C'est le printemps,
C'est l'époque des tentes et de leur
dressement (1)
Ma gracieuse blonde était malade,
Près de la mort.
Si la maison des villageois et des voi-
sins n'y étaient pas, j'y serai allé.

-3-

O gracieuse blonde tu m'as trompé,
Tu a fais de moi un mouchoir;
Que tu a fais agiter entre les mains
des jeunes gens «Omeri» (2)

(1) Veut dire l'époque où se dresse
les tentes.

(2) Les jeunes gens de la tribu Omeri
sont connus pour leur agilité dans
la danse.

rovisateurs qui font des vers à l'improvisiste
en les chantant. Les dengbêj de cette classe
quelquefois chantent en concourant jusqu'à ce
que l'un se déclare vaincu et se retire.

Mitirb — Les mitirb sont les tzigane
diseurs et musiciens. Ils dansent des danses
professionnelles, ils jouent de la musique et
chantent les diloq, chansons de danses. Tous
les mitirb de Kurdistan sont de la même
tribu. Tous sont de zengene[1]. Ils quittent
leur pays et ils vont s'installer par groupe
parmi les différentes tribus Kurdes. Ils sont
nomades, ils emportent leurs tentes avec eux,
et ils ont des chevaux et des ânes qu'ils mon-
tent et qui transportent leurs effets. Les
mitirb sont une classe spéciale et leur métier
ne leur procure pas d'honneur.

Sazbend — Les sazband sont les musiciens
artistes, qui sont spécialisés dans la
musique instrumentale. Ils accompagnent les
dengbêj et chantent aussi s'accompagnant
de leurs instruments.

Blûrvan — Les blûrvan sont les flûtistes,
les musiciens les plus appréciés et les plus
répandus. En dehors de ceux qui se sont spé-
cialisés dans le flûtisme, tous les bergers sont

[1] Les mots Kurdes Zengene et Cengene
et les mots Zigeuner et Tzigane qui ont les
mêmes significations semblent aussi avoir la
même origine.

Tu fis de moi une corde de guitare
Que tu laissas entre les mains des
maladroits (débutant)
Tu m'a brisé
O gracieuse blonde, gracieuse blonde!

-4-

O! c'est le printemps,
C'est l'époque des tentes et de leur
dressement

Ma gracieuse blonde était malade,
Près de la mort.
Si je ne prenais pas garde des mai-
sons des villageois et des voisins;
J'y serai allé.
O! gracieuse blonde, gracieuse blonde!
Tu m'as trompé, tu m'a brisé.

Djelalet Cali Bedir-Khan

des flûtistes. Quelquefois, parmi eux on trouve des gens doués d'un grand talent musical. On raconte plusieurs anecdotes et légendes sur l'effet magique qu'ils tirent de leurs flûtes. Un d'entre eux qui était au service de l'Emir de Botan pour montrer l'influence de sa flûte, même sur les animaux, fit la chose suivante :

Après avoir conduit son troupeau durant plusieurs jours à travers une région dépourvue d'eau, il lui a donné du sel et le dirigea vers l'eau. A peine le troupeau arrivé auprès de l'eau, le berger commença à chanter une mélodie qui fit arrêter et même revenir vers lui le troupeau (1)

Après ce petit exposé concernant le folklore Kurde nous nous efforcerons de donner quelques exemples sur les différents genres de la littérature populaire.

Nous commencerons par les légendes et les contes.

Il y a des légendes et des contes communes à tous les Kurdes et des légendes régionales.

Parmi les légendes et contes communs on peut citer ceux-ci: Memê-Alan, Rostomê-Qurd, Siyahend, Benevsa - Narin, Dêrsim, Delal, Bêmal, Xezal.

Nous choisissons, parmi ceux-ci le Memê-Alan qui est le plus intéressant et dont nous donnons une traduction résumée.

MEMÊ-ALAN

C'est la légende la plus célèbre et la plus répandue chez les Kurdes. Elle compte différentes variantes, soit dans le dialecte du nord, soit dans celui du sud. Elle existe aussi chez les Kurdes parlant le dialecte du Nord-

(1) Le métier de berger au Kurdistan n'est pas celui d'un domestique.

Il est considéré comme un métier d'arme et le métier de l'homme libre. Et le berger est fier de son métier. Le berger de Kurdistan se trouve nuit et jour dans les montagnes seul n'ayant que son fusil et son chien pour se défendre; il risque d'être attaqué à chaque instant, par des bêtes féroces et des bandits, et cela arrive souvent. Ainsi que le démontre les chansons des aventures des bergers.

Ouest, Dumîli. Mais comme toutes les chansons et légendes de ces derniers sont en Qurdmanci et les dumîli sont très mêlés avec les Qurdmanc, parmi eux on ne trouve aucune variante spéciale.

Comme la légende a son origine dans le nord la plupart de ses variantes sont du dialecte de cette région.

Dans le cours de la légende on trouve beaucoup de moeurs et coutumes Kurdes qui ont presque disparu aujourd'hui.

En outre on y trouve, des règles de la vie sociale, quelques données sur la réglementation du droit de la propriété et différentes autres choses.

Le sujet de la légende est une aventure d'amour à la cour de l'Emir de Botan. (1)

Presque tous les dengbêj connaissent quelques épisodes de Memê-Alan.

De nos jours ceux qui la connaissent en entier deviennent rares, surtout depuis que la république turque a interdit de parler et de chanter en Kurde. Au nord les dengbêj ont commencé à disparaître pour assurer leurs existences par d'autres moyens.

D'ordinaire on fait le récit de la légende en la chantant, sur une mélodie qui varie suivant les passages.

Quoique chantée Memê-Alan n'est pas entièrement en vers, mais en grand partie en prose rimée.

Cependant les parties les plus caractéristiques sont en vers et ce sont elles qui sont connues et chantées par tous les dengbêj.

Depuis longtemps je me suis attaché à étudier Memê-Alan.

A ce que je connaissais comme simple auditeur j'ai ajouté de nouveaux éléments que j'ai recueillis des sources suivantes:

1.— Différentes chansons de la légende chantées par les dengbêj ne la connaissant qu'en partie.

2.— Récits abrégés du sujet, entier ou

(1) Ehmedê-Xani poète national Kurde, a emprunté à cette légende le sujet son oeuvre intitulée Memê-Zîn noms du héros et de l'héroïne. Xani pour différentes raisons n'a pas voulu rester fidèle à la narration populaire et a introduit plusieurs modifications au sujet original.

L'ALPHABET KURDE

4

LES VOYELLES

Comme nous l'avons déjà mentionné, la durée du son des voyelles Kurdes est stable (invariable) elles sont très distinctement brèves ou longues, comme dans l'ancien grec (makra) et (braxéa), mais il n'existe pas de (dixroua).

Les voyelles brèves sont: e, i, u.

Les voyelles longues sont: a, é, î, o, ô.

A, O. — Ces deux voyelles se prononcent dans la langue Kurde comme en français, mais elles sont toujours longues. En effet elles ne se prononcent jamais brèves comme les (a) et les (o) des mots français (fanfaron, tapis, mobile.)

Voici quelques exemples de mots Kurdes contenant des (a) et des (o):

A.— çaq, dar, paq, bar.

O.— zor, sor, gol, lor.

Il faut noter que, dans le dialecte du sud le(o) est quelquefois surmonté d'un tréma, ce qui lui donne le son du (œu) ou du (eu) français.

Ceci est dû au fait que dans une contrée limitée du Kurdistan d'Irak, quelques citadins prononcent dans certains mots le (o) comme les Turcs et non comme la majorité des Kurdes. Par exemple, ils prononcent les mots (qor) et (gol) comme les mots français (cœur) et (gueule). Par conséquent si c'est nécessaire ils pourront les écrire comme les Turcs: (qôr) et (gól).

È.— Au cours de notre analyse de la phonétique Kurde nous avons trouvé un son de voyelle qui ressemble à ce que les arabes appellent (فصح ثقیلة).

Ce son de voyelle qui au premier abord ressemble à un (a) bref ne l'est pas en réalité, et ne pouvait l'être, puisque dans la langue le (a) est invariablement long. Il a été constaté et prouvé que ce son n'est qu'un (e) Kurde dont la prononciation est un peu plus dure et plus pos-

partiel, racontés par des compatriotes de différentes contrées.

3.— Quelques narrations complètes, in extenso, de la légende faites par des dengbéj la connaissant en entier.

Ces chansons, récits abrégés et narrations complètes de la légende représentent une certaine unité. Mais ils se diffèrent dans les détails, dans les tableaux représentant les événements, dans la manière d'expression, et dans l'imagination.

L'étude de tous ces détails et variantes qui se complètent entr'eux en se modifiant m'ont donné un texte unifié de la légende.

Je crois avoir obtenu dans ce texte la forme de la légende qui s'approche le plus de l'originale que les moeurs et coutumes islamiques ont selon les régions partiellement détruite ou modifiée.

Ce texte unifié, après une classification conforme à l'esprit de celle des dengbéj a

pris la forme suivante:

1.— Un prologue.

2.— Neuf épisodes, chacune comptant plusieurs chansons.

3.— Un épilogue 1

Après ce petit avant-propos nous donnons la traduction de la légende.

Cette traduction aura différentes formes: Certains passages seront résumés, d'autres seront racontés en abrégé, d'autres enfin seront traduits intégralement.

(à suivre)

(1) Eehmdê-Xani malgré son esprit large se laissa influencer par les doctrines morales de l'Islam et dans son Memo Zin nous donne un épilogue tout à fait inconnu au peuple. Il tire la moralité de son récit d'une scène de paradis d'après les descriptions du Coran. Bien entendu pendant la classification de la légende nous n'avons laissé aucune place à cette invention du poète.

térieure que la prononciation ordinaire, et qui durcit les consonnes qu'il régit.

Ce son de voyelle n'est d'ailleurs pas général, mais régional et propre à une contrée déterminée.

On pourrait noter ce son au moyen du (ë), comme dans les mots (pez پەز) et (sed سەد) qui, sauf chez les Kurdes de

la région mentionnée ci-dessus, sont prononcés (pëz) et (sëd); avec la dictée arabe, on pourrait peut-être rendre ces sons en durcissant les consonnes et en écrivant : (سَدَّه پَزَّه)

Nous avons constaté, d'autre part, la même variante de prononciation dans des mots empruntés à l'arabe.

esqer erëb eli
ësqer ërëb ëli

Evidemment la prononciation en (pez, sed, esqer, erëb, eli) est plus conforme à la phonétique Kurde, et plus exacte.

Néanmoins, le rédacteur de ces ligues, en tant qu'originaire de Botan, à l'habitude de prononcer les (e) des mots mentionnés ci-dessus comme (ë)

Cette prononciation, n'étant que régionale, ne pouvait être notée, puisque nous établissons un alphabet pour une langue, non pour des dialectes et des patois. J'ai cependant dicté les mots cités ci-dessus à quelques jeunes gens de mon propre pays et des régions environnantes, qui prononcent le (e) un peu dur et auxquels j'avais enseigné l'alphabet Kutde. Ils les ont écrit sans la moindre hésitation avec un (e). Je leur ai alors parlé du (ë). Ils m'ont répondu très logiquement: «Parmi les lettres que vous nous avez données avons trouvé la lettre nécessaire pour noter ce son, ce son ne peut être noté que par cette lettre et non par une autre.»

e, i, u. è, î, û.

Nous avons maintenant les six lettres e, i, u. è, î, û, qui forment deux groupes correspondants.

Examinons les quatre premières le-

ttres; e, i. è, î. deux sont brèves, les deux autres longues.

Mais, comme nous l'avons dit au préalable, dans la phonétique Kurde, un son de voyelle émis d'un même point de l'organe d'articulation ne peut pas être tantôt bref et tantôt long; les lettres du second groupe ne sont donc jamais les longues des premières. De même que l'on aura beau allonger le (e) on n'obtiendra jamais le son de (è), le (i) allongé ne donnera jamais un (î) et vice versa. Il s'agit en effet de sons différents, émis de différents points de l'organe d'articulation.

N'ayant plus de lettres latines disponibles, et ne pouvant faire usage de lettres composées, nous avons utilisé le () qu'on trouve dans beaucoup d'autres langues, avec cette différence que dans ces langues, il rend la lettre sur laquelle il est posé ouverte, c'est-à-dire longue, tout en lui laissant le son originel. Nous lui avons au contraire donné une double fonction: changer le son de la lettre et, de plus, la faire lire toujours longue.

D'après les principes que nous avons adoptés pour fixer notre alphabet, on peut faire une objection au sujet du (i-î). En vue de se conformer autant que possible à l'alphabet turc, n'aurait-il pas été plus exact de noter le (i) Kurde comme celui des Turcs par un (ı) sans point et le (î) par un (i) ordinaire.

Pendant la difficulté de distinguer un (i) sans point parmi les lettres (m, n, u) est évidente. Les Turcs ayant aperçu cet inconvénient furent forcés d'annoncer dans l'écriture le (i) sans point par un signe placé sur la lettre précédente.

Il est évident qu'on ne pouvait adopter un errement déjà signalé comme tel par son auteur; et, comme nous venons de l'exposer, les phonétiques des deux langues se trouvant très différentes, le système des voyelles Kurdes s'est trouvé être tout autre que celui des voyelles turques. (à suivre)

ماہی قادر کوہی

حاجی قادر کوہی شاعری قومی، بہ رز و بہ
 قیمتی کوردہ . ۱۲۳۲ھ . ۱۰۰۰ گوندی
 (گور قوج) ی نیزیک کوہی سنجق ہاتوہ
 تہ دنیا، لہ پاشان چوہ تہ استامول و لہ وی میوانی
 کورانی بدرخان پاشا بوہ و لہ سالی ۱۳۱۲ لہ وی
 وفاقی کیردوہ . حاجی قادر یہ کہ مین شاعرہ
 کہ ھ لہ ستی قومی و مللی داناوہ و بہ وہ خربکی
 ووشیار کیردہ وہی کوردان بوہ ، و لاپہ دہ ی
 ھ لہ ستی غرامی پیوہ داوہ .

ہفتدی سوری

برک ہون . دلین ترسیا و رجفی من ژ تہ رہ ب
 دنگی لزی دگوت :

— گرگین . . . دیسان چہ ھیہ ؟ تہ لمن ب
 ہیئنا چاقان و بکسرا دلان میزہ کر ؟ پاشی
 ب دنگی خرت ل من فگراند .

— داوت دست پید کہ

دولاتی دہ شش مہ شرہ کی زور چیو ، ژن
 بی بون ، زاروسیوی مان . کرد دستیکی دہ دژمن
 شکاندن . لی ، پاشی ب بی بختی ہاتہ شکستن .
 گاغات دشر دہ بوی من ژ تہ رہ کر کک
 آئی . ایقارہ کی ، ازل بردری بی مالی سکتی بوم ،
 چاقین من ل ری بون . من دیت ت ہاتی . ہر د
 دستین تہ ب خون بون . دسر سینگانہ دہ برینکہ

کور و فکری ہبو . تہ ، از ہمیز کرم و تہ گوت
 عسکرین دژمن دسر شوپا من دہ نہ ؛ باور کہ نہو
 اوی بین و من بگرن ، مگري !!!

تی فی دی ژیرا مکہ . پاشی ت ب گافین
 لز چوینی سر در گوشا کری خوہئی پینج مہی تاجین ،
 و تہ او ہلانی و ژیرا گوت :

— تاجین !!! دلی تہ ژبون آریکار پیا کردستانی بہ .
 خوبانہ ژبون شہ و ژراندنی بہ . تہ کری خوہ
 دکر ناف درگوشی و عسکرین دژمنان دکتن
 ہندری مالی *

لاو کیمن ! ایروپینج سال قدیانیہ کو ام ،
 ژھف دورہانہ ٹختن ت نہو . د کورتال کی دہ ب
 چار صد جامین کرد راد کتی .

خوہ دہ دزانہ . . . چرمی رو و سینگاتہ
 پرچفی و لاشی تہ رز پایہ .

لی ، گرگین . بزانیہ کو ہر شفہ بری ہرہ
 را کفہ کری تہ تاجین زند و دستین خوہ ٹین
 نرم داقیژہ سرستوی من و ب چاقین خوہ فی زلول و
 ب کسرل من میزہ دکہ ، من ماچ دکہ و ژمن رہ دبیژہ :

— دای ! . . دای کامن باقیمن رہ بتفیسینہ کو
 مزن بومہ . دلین ژبو ہژ کرنا کردستانی بہ خرتیبا
 من ژبون آریکار پیا کردستانی بہ ، خوبان من ژبو
 شر و ژراندنی بہ !!!

دوکتور لمران عالی بدرخان

صاحب الامتیاز والمدير المسئول

الامبر جلاوت عالی بدرخان

جز يرو شهرزورو قطع ايران
 همي قيزي منن پيري بقريلن
 جوانن سورپرينه سر بلندن
 گلگ خوب وزريف گورو رندن
 عفيفن پردلانن برزواجن
 گلگ پاکن ولاکن بي رواجن
 رجا کارم ژنه اي لاوي کردی
 توخوشکه خونهنخي بر آيش ودردی
 بده هريك جهانگيرک زمانى
 وکي يوسف، صلاح الدين ثانی
 ولي بيژه ژبوویره عیانه
 افه خوشکه منه رنده جوانه
 ژهرسيگان توکيثرانی دخوازی
 نوناس ناکی ژبل ناقي مجازی
 صداقا وان تفاق واتحاده
 توکی بکری ژبوته او مراده

عاموده ۱۱ حزيران ۱۹۳۲

بکر فون

کوننا ولات

ولاتی من دگوتی من برازی
 لفظی گوه بدیره گر دخوازی
 جگر خونی کوری من توژ دردا
 سلافان زوژمن بگهینه کوردا
 بيژه از کچک بوم تا کر بوم پير
 نه دی من خوهوکی فی سالی اسير
 سری من بوسپی پوش و پلاخه
 لژیری من چینه غیری آخه
 ژ چاقیمن دچن صداق وصدجو
 ژ من ابدی دکن گازنده زارو
 خراب بويه ژمن صلخان وقوناخ
 نه مایه بویتیان غیریک ماخ
 نه کاری بی نه نک من مرد روی
 حچی نک من همی زاروک و سیوی
 گرانی من ژ خوشک خوری پاکن
 ولی پرسی لداپرا خونناکن

ننگی و زیزوی بی ده اوزیارت دکرن .

هر چاران برین خوه دان خنجري و کتن
 همیزین هف .

شام : ۲۸ چریا بری ۱۹۲۳

جهادست عالی بره خان

لاوکی من

گاکا کو فرمانا کردان رابو أم هیژنو
 زوجی بون . شفیکی نو پر درنک مایی و گاکا تو
 هاتی مال . د دستین ته ده تفنگکه نو و چند صد

ای کو ردینه ووسیمار بین

فرقی نه بی شوان جوئیار و میروگوان
 گر هیچ نه بی به اوین تابع به دولتی بن
 یگانه چاکه دوژمن نه ک دوژمنی له خومان
 رومی و کوینی مون کس پشیمان پی نه بستی
 که وتونه داوی خوبان پڑمرده ماون حیران
 کوا ۱ والی (سندوج) بگزاده که ی (ره واندر)
 کوا ۱ حاجکی (بابان) میری (جزیر و بوتان)
 کوا ۱ او دمه ی که کوردان آزادوسه ریخو بون
 سلطانی مولک و ملت صاحبی جیش و عرفان
 جوشیک بدهن و کوهنگ تدیر بکن به بی دهنگ
 اسبابی شریدا کن طوپ و تفنگ و هاوان
 حاجی کسبکه بی کس بوایوه قور دیوی
 گوی لی ده کی ظریفه نایکه ن به لاله خوتان

ماجی قادر کولی

خاکی جزیر و بوتان یعنی ولاتی کوردان
 صد حیف و صد محاین ده یکن به ارمنستان
 وار یگانان ده بسری عیلات جاف و بلباس
 گهر مردوون له گرمیان ممنوعه بجهه گوستان
 کامی کچ و هتیوی شیرین بی رای ده کیشین
 (هاوار) دینه به رکی پشمه ذخیل و آمان
 سهرتان له قور هیلین ورن حالمان بینین
 چونین له دهستی ظلمی بی دینی دوور له ایمان
 أم قیسه به که کیردم ناگماتا چند سالی تر
 أم حاله دینین یک یک به چاوی خوتان
 هرچی وه کو بیسانم بو کردون به تحقیق
 پیدا ده بن سگانه کام قور بگین به سه رمان
 له م بکنه اتفاقی پیدا بکن به مردیے

سری من ۶ و ایرو من ژیزی ۱۵۰ گری بتر
 کریان

— رندی ژتره چه گوت ؟

— ژي بیرسه دادي ، ازوك وي تزام رندیبیرم
 رندی و گفوژی ، خوه گماندبون وان رندی
 دست ب گوتنی کر لی نكار بو بقدینه ، چاقین
 وي هیستر د کرن دی ژي دگری

دگه کی مزلی ده پشخنجرا بگی آغا هلا
 فستیو ژوبیغه دستین وان ده ت تشتی وی
 نه مابو ژ خوه ره کریون عادت د دمن

صبر دنیا هیژ سار ترو

رندی ویزی چو بون خباتا خوه . حتا بری

هنگوری ژي خبتی بون

گافا فگریان هاتن مال و روزانیا خوه دان
 دیا خوه ، دی دیت کو وی روژی زیزی ژ خوه
 ها خوه قمریک و نهف بتر آنی بو . بری کیم دانی
 دی عجیبایی ما . ژ زیزی پرسی ، اوی
 گوت !

— دادي حتاهو ، من رند زانی بو أم چره
 دختین . رندی قنچ دامن سح کرن و کت

بخوه گوتن . ت نهو سح کز .
 - بلي ، گفونجونه ووليت
 - ووليت بفلتيته ، ولات ب خباتا مروڙين
 خوه ندا خلاص دبه .
 - کو خلاص بودی به چی ؟
 - دی به ب سري خوه
 - کو بوب سري خوه
 د وي دمی ده سرهوسته کو تر کک بول
 وان دابوڙي وگالی ، دژوانان ل وان کر وگوت
 « ینه می لقردی کرد پيچلری ... »
 گچکان ب ترکی نژانی بون . لی ژ آوایی گوتنا
 وی سح دکرن کو خبران ل وان دده .
 کچکین دن کو د هولي ده دخبتين باژاری
 وحی ژي کیم وزیده ب ترکی دژانی بون وپی
 خوه دپارستن .
 نئی رندی وزیزی کوب پتر کی نژانی بون دکتان
 برچاقین سرهوسته . سرهوسته دگوت : « دیسان
 کالگال نه ا پینجین کرد »
 أف نه جاراپیشین بو . لی رندی وزیزی نکار بون
 هین بین ، هر جار وک جاراپیشین برد کتن . لی
 دنک ندکرن . دباوان ژوان ره گوتبو ، خوه
 راگرن ، دین مکن ، حتا کوام بگهن میرازا خوه ،
 گفو بدن خوه ندن .
 کو سرهوسته دورکت ، رندی گوتنا : « خوه
 پیشفه آژوت :
 - کو ژدستان ب سري خوه به ، هنگی

هرتشتين ولاتی مه ژمه دین أف سرهوسته ژي
 ژ کردان نیته بژارتن وپرسا کرد نه وک ایرو
 پرسا دژونی لی پرسا پسنی دی به . نه تنی سرهوسته ،
 لی ژ حاکان حتی پالیان حی ژمه ژملتی مه دی
 بین . وی گکافی اف زمانی کوام پی داخین
 وژمه ره شیرینه دهردری ده بیته گوتن وپهستن .
 ایروام د زیقاری پی ده نه ، ماين مه ژ دستي
 مه هاتنه ستاندن . چره ؟ - ژ بر کوام کردن و
 دولتا کردان نینه .
 باقین مه ، براین مه ، پسما مين مه ب دار فه
 کرن . حی ژ بی خوه پیتی . لی گاتا کوام
 بونه سرخوه ، هنگی کردانی ژ حزه حتی ژ پنی
 دی بده . ژ بونا ستاندنا وی حتی ژمه براین خوه
 ندا دقیش .
 ولاتی مه ، خوه یی یی ژاروون خوه ندابو آ
 حتا نهو ، ب سري خوه دبو و باق و براین مه
 ندهاتن کشتن ام ژي نه دکتن فی حالی ، سرهوسته
 ژي خبران ل مه نه ددانهو کت سري نه کو
 ازوت ام دخبتن ، یکی ژوان مروقان ب خوه یی
 بکن . اوزي برای مه ئی گچک گفو به .
 زیزی دنگی خوه بری بو ، نه دگري نه
 ژي تشک دگوت . دست آفتابو هپوي خوه و
 دخبتی لی هپوي خوه ور دشغلاند کو تلپین
 وي ژ کو مگین خوه فی آگر قدمستن .
 تنی د فگري ده ژ رندی ره قوی پی گربو
 کو ژدیا خوه ره تشکی میژت .

زیزی هیدی هیدی دگری ، لی ندنالی . رندی
دستین خوه ها خوه دناؤف بین خوه ده دگفاشتن
و دخیتی پښ بگر مینه . پستی گافکی خوه ها خوه
روناندرخ خوه و زیره گوت :

— ما زیزی ت نرانی کو خباتامه ژ بونا
گفویه ، ژ بونا خوه ندنا گفویه

— بلی رندی چاوان نرنام ، ورنه بووا کنگی
دیامه ام ددان خباتی

— نه خوه چره دگری ؟

— ت ناینی ئیدن ناگریم ، لی تشک هیه ، ما
دنیا تف نه زفستانه ، بهار وها قیناوی ژی هیه .
بلا گفول هافینی بچوینه ول زفستانی نغدا ل
مالی رون ، مانابه ؟

— دبه زیزی ، لی باقی مه وساندیه کو بلا
گفوزانابه ، بزانه ریزکا دنیایی بگرینه . ژ بونا
وی ژی خوه ندنا هاقینی تیرناکه ، دغلی ل زفستانی
ژی بچوینه ، دا کوزانابه .

— ماچره رندی ، اونده بچوینه ، بلا فاسی
ککی مه زار بچوینه نه بسه . زانا بون ژي
ژ بوناچی ؟

— ژ بونا ولایت زیزی . هکه ککی مه زنار
فنج خوه ندابووا وی روژا کو عسکری کردان
ب سر دیار بگری ده گرتبون نه دهشت کو
عسکر بین چندبر وهرن بازارین دن و دورا
دیار بگری ده کیم بین . لی ب. ئیریشکی دیار
بکر دستاند و مسئله صافی دکر . ئی خبری دژمنان

دا کو وصیتانگی آغال اردی میلن وینن جه .
کتبون چلیا زفستانی . دهات بهیستن ؛ فلان
دُهی ب شف ب ری هه قلیه .
کوچه و کولانین باژیرب برفی دا گرتبون .
چند بان ژ گرانییا برفی هلفشیا بون .

تفنا کو رندی وزیزی ل سر دخبتین
دهولکی ده فکرتبو . باقی هولی فلیروپپو کین
کلکین وی شکستی بون .

روژکی هر دُ خوه ل بر نارو پووین تفنی
ده رونشتی ، هپولید خستن .

هر دُزی ژ سرمایی درجفین ، دراتین وان
در کر کین ، گومکین زبزی قریسی بون ،
هپوژ دستی وی کت و دُهیستین گرم پیغه
چون . نماد کار بول بر اُشا سرمایی بسکته .
ب دنگی خوه ئی زیز گوته رندی :

— رندی ، خوه هی ، ما ئیدن نه بسه ؟ ت ناینی
کو ام هر دُزی قلیه ، دی رابه ام هرن مال ،
بکفن نائف جهان وجانین خوه بگرمین .

رندی زودا پی حسابو ، لی خوه بردر نه دکر .
دیسان ژخوه ره بو خوئی ، نه دا برسبستی پی ،
تی خوه ها خوه دا همیزا خوه ، گفاشت
وماچ کر .

رندی ژ زیزی ب دسالان مزنتربو . لی د
وی چاخی ده اف دسال هنگ پینچ سالان هیژا
بون . رندی ژ دیاخوه پترپی مژول دبوو اوب
خوه دی دکر .

مېړوك :

برتقنا مافوري

رندی وزیزی خوه هین هف وژ باقی

خوه سیوی بون .

باقی وان بنگی آغا ، دکل برای وان ئی مزن زنار

و ب چند پسمین خوه هه د وقتی شیخ سعیدی

رحمتی ، د شری سرخوه بونا کردستانی ده ژ بونا

ولایت وملتیی خوه د میدانا رومتی ده کتبو .

رندی سیزده وزیزی پانزده سالی بو . برای

وان ئی کچک گفو هیژ نو کتبو نهان .

شری سرخوه بونی ژ هشت مهان بتر آژوتبو .

عسکری کردان ب مسردیار بگری ده گرتبون ،

کتبون نافه خارپوتی و بازاری کردستانی ئین دن .

ژ بر کو تفاسا وان نه بک بو ، مروئین وان ئین

خوه ندا ، کو بکارن کارین سرخوه رابونی

بگرینن کیم بون ، وژ هیلکه دن ژی د چند

دران ده بی بختی هاتبو کرن ، سرخوه رابون نه

چوسری و ترکان ژ نوغه کردستانا بگری فگرتن .

سركه ، شیخ و مزین کردان ب دارفه کرن ،

ژن و زاروون وان ، ب هزاران کشتن ، مالین

وان ضمط کرن .

د فی نافی ده مال و گندی بنگی آغا ژی تالان

کرن و ژن و زاروون وی برچی و تازی هشتن .

خلکی مالا بنگی آغا ئیدن نکار بون دجهی خوه ده

دیگندی پشین خوه ده رونن .

دیوان ژنککه ژ بهاتی ، کچه بافک ،

زاروون خوه دابو هف و گهاسبو بازاری کی کچک

ل جهسکی ولی کوت کس اوانس ند کرن .

دی ژ صبی حتا آفاری د مالا خلکی ده دختی ،

ب شف گوره درستن و دیسان کاراوی ب کونکی

تیرا دبارا وان د کر .

لی دقبیا بو چند پره ژی بدن آلیکی وژ بونا گفو

بجینن .

ما بنگی آغانه و صاندبو کو بلا گفو بچوینه ، مزن

بیه آفدینا باف و ولایتین خوه فکه و د ریا فلاتا و ولاتی

خوه ده بجته .

ژ خوه ندنی ره دره اف دقبیا بو .

دی خوه دشداند ، هیژ زیده دختی ، لی تشک

ب سرده ندخت .

ژ بونا آینجه و صیتا مبری خوه قرارا خوه

دا و هر د کچین خوه بیخستن خیاتی .

د وی بازاری ده مافوران چید کرن . کچکان

دوختی خوه شی بی ده ب چیکر نامافوران مزول

دبون ، بی دلیستن .

ژلورا کلک نه آژوت ژ هر دو ان ره خبات هاته

دیتن . هر روز صبی خلکی مالا بنگی آغا کار دبون

و هر بک دچوب آلیکی هه .

دی مالا خلکی ، کچک تقی و لاوک دبستانی .

کلک نه بوری زفستانا ولاتی ژورین

ب سرد ، هات .

جلین وان تنک و کفن بون . ل وان سار بو .

زیزی چند جاران نخوش کت .

لی دقبیا بول بر هر تشتی راوستن و بجینن ؛

هاوار

کومه کردی

یکسون و یکینیا کردی

خانی و ملایی بانه ، طیران ؛
 گکی کردین جوژ خوینا کردان .
 نابی ژمه به و شیخ احمد ؛
 هینی مه په زند و دولتا مد .
 آگری سینه ، وان و موش و زیلان ؛
 کاینه ، ژوان فزینه خورتان !!
 سنی ، علوی و آیزدی چی ؟؟؟
 أم بونه خلام و مانه برچی !!!
 کردن ، نه جدا دار و رانه ،
 بن دستی خودی و یک خدانه ،
 کردن جوأم ، ژیک نژادن ،
 تف داد و کرم و پاک نهادن .
 بختین مه یکن ، نه سی نه چارن
 أم کردن و تف برا و یارن
 آگری سینه ، وان و موش و زیلان ؛
 کاینه ژ وان فزینه خورتان .
 سنی ، علوی و آیزدی چی ؟؟؟
 أم بونه خلام و مانه برچی !!!
 دکتور . کامران عالی بدرفان

أف لور و بختیاری بابان ؛
 کردمانج و هشرمان و زازان ؛
 کردین ، ژ ولاتی روم و سوری ،
 کردین عجم و عراق و سوری ،
 کردین ژ ولاتی زور و ژیرین ،
 سرچاف بلند و زخم و نیرین ؛
 یک بختن جو نه بختیارن ،
 سر آرد و دنی ، لیان و ژاران .
 * * *
 زردشت بو ملایی کفتی کردا ،
 قانون بو چرایا زندا فستا .
 أف فلسفه یا قدیم و پرنور ،
 زندی ، زمانی کفن و مشهور ؛
 زردشت و چر یا زبفی زردشت ؛
 رهنی آوه ، سرچیان و سردشت .
 هر کات ژ کتیا زندا فستا ،
 پیست بول دل ، آگری د دستا ؛
 رستم ژ مه به و شاه نادر ،
 سلطان صلاح الدینی دنگگیر ،

نزهة غراف ومطبعة
أبو زيد بن جواد بن عبد شوقي
 حفر جميع المعادن والصور الملونة واللوحات النحاسية
 طبع بطانات دار ريبات بحروف ناضرة على الطراز الحديث

ملك الظاهر

دمشق

الطبيب

احمد نافذ

اختصاص في الأمراض الداخلية والزهرية والأطفال

عرفوس

دمشق

الطبيب

محمد حسين

الافتصاص في الأمراض والأمراض العيون وجرانها

صالحية

دمشق

اشتراكات مجموعة هاوار

وفي غير هذه الأقطار	في سورية و تروكية والعراق و بلاد العجم و بلاد القفقاس
عن سنة واحدة ١٥٠ فرنك	عن سنة واحدة ٥٠٠ غروش سوري - ١٠٠ فرنك
عن ستة شهور ٩٠ فرنك	عن ستة شهور ٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك
عن اربعة شهور ٦٠ فرنك	عن اربعة شهور ٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

المراسلات يجب ان تكون باسم صاحب الجريدة : دمشق - حارة الأكراد

هزماره
—
٣ نبرمه ١٩٣٢

هاوار

کوملا کردی

سال ١
—
بشبه

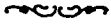
تیسده خستین کومهلی

ج. ٤٠٠ بدرخان	برتشنا ما فوری
هئندی سوری	حاجی قادری کوی
دکتورک ٠٤٠ بدرخان	لاوکی من
ج. ٤٠٠ بدرخان	الفایینا کردی
	فرهنگوک
دکتورک ٠٤٠ بدرخان	یکبون ویکیتی
حاجی قازد کوی	وشیار بین
جگر خوین	گوتتا ولات
.....	زری کباری

١٩٣٢ م

مطبعة الترقی بدمشق

١٣٥١ هـ



Qoyara Qurdi * Reyue Kurde

Têdewîstiyên Qoyarê

Edebiyati Qurdi
Lortya Bedir-Xan
Pêrûziya Hawarê
Besreqa Zêrîn
Dildiziya Guleqê
Elfabeya Qurdi

Welati Qurdan
Delaliya Zarowan
Şin û Pesna Zîne
Pesna Dêriqê
Alê Qurdan

Hevîndê Sort
C. A. Bedir-Xan
Seyid Hiznî
Kedrfican
Dr. Q. A. Bedir-Xan
C. A. Bedir-Xan

Evdilxalik Qerqûqî
E. A. Bedir-Xan
Dr. Q. A. Bedir-Xan
Cegerxwîne Qurdi
Hereqol Azîzan

Ronigartya şagirtên qurdên Irakê

Birê Frensîzî

L'Alphabet Kurde
Bercêuse
Folklore Kurde

D. A. Bedir-Xan
Hereqol Azîzan
D. A. Bedir-Khan

çapxana terekî

ŞAM—1932

QITÊBXANA HAWARÊ

HEJMAR

Rêzana Elfabêya Qurdi

Nota sur Polphobot Kurde

Bi çermê xemilandi 12,50 K. S.

Bi çermê adeti 10 K. S.

Ji bona derve divêt hekê postê bi ser bêst xistin.

Dr. A. Hafiz

SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES

Damas

Annuaire

Dr. M. Khidir

Opérateur et Oculiste

Damas

Yallah

PHOTOGRAVURE

EGOUBI & FRÈRES

Inscription sur tous les métaux Gravure colorée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes,

Damas

Malek Daher

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase:

1 an 100 fr.

6 mois 60 fr.

4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.

6 mois 90 fr.

4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan

Damas: Quartier Kurde

Qiriyariya Qomelê

Ji bona Sûriya, Tırqiya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê:

Salqî 500 kirûş-sûrî — 100 frenq

Şeşmehqî 300 kirûş-sûrî — 60 frenq

Çarmehqî 200 kirûş-sûrî — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqî 150 Frenq

Şeşmehqî 90 Frenq

Çarmehqî 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyî têne şandin:

Sam : Taxa Qurdan

Qoyara Qurdi * Revue Kurde

Edebiyati Qurdi

Lêraneda demanewêt be qurti basi edebiyatêq biqeyn qe îlakeyêq zori heye legel edebiyati dinya, we be - taybeti edebiyati ari. Nextêq le hendê edebiyati rojawa deqat, we hendê løy cuda debet, ewis «edebiyati Qurdi» ye.

Herweqû tarixi qurdañ be nezanrawi mawetewe we heştâ betewaweti le løy tarix zaneqan nezanrawe, edebiyati qurdiş bew eşne malûm niye we malûm nebûwe. Herweqû eme betewaweti ew şitane nazanin qe tesiri qirdiwete ser qurdañ, we tarixi qurdañ herweha ew şitane nazanin qe tasiri qirdiwete ser edebiyati qurdi, inca ew şitane aya siyasi bê, qomeli (ciwaqi) bê yan dini... h. p.

Hemisan çûnqe kewmî qurdi tusi lafawî gelanu kewman bûwe, we kewmanî cuda cuda hemû elaki, edebi, qomeli (ciwaqi) tasir yan qirdiwete ser yan, zimanîşyan tasiri løyau qirdiwe.

Ew milete bêganane qe hatûnetequrdistan we em wîlateyan dagir qirdiwe, qemu zor tasiryan løyau qirdiwe we stêqyan beçê heştîwe, we besî qurdeyn qe qewtîwete ber em lafawane lejer tasiri dinu zimanu tabiyatu ehwalî qomeli ewane mawtewe. We çûnqe kewmî qurdi nezan bûwe, we medaniyyeti ew milletane zor bûwe, desliyan qirdiwete werqirdini medeniyyet løyau, Inca legel medeniyyet sîti diqêşyan werdegird. Weqû: ziman, edebiyat, helbest, ehwalî qomeli... h. p.

Leber ew şitane qe le serewe gotman qurdeqan hetaqû êstaqe le zimani xoyan ziyatir, le edebiyati zimani bêganane tedeqoşin. Her be boney ewewe qurdeqan bo edebiyati qurdi teneqoşiwne,

we edebiyati qurdi - ewey qe heye - herwa be nezanrawi mawete we.

Hemû xwendewarani Hawari xoşewist dezanin qo geli qurdi qelêqî ari ye, yanî Hindi - ewrûpi ye. Leber ewe zimani qurdi we edebiyati qurdiş weqû zimanu u edebiyatani diqey ari ye, we edebiyati qurdi le edebiyati Farsi, Hindi, Yonani qon, Rûsi, Fransizi, Elemani... h. p. zor deqat. Inca bo ewe qe em hekkete çaq teligeyn, ba hendêq basi edebiyatu çesnani biqeyn.

Edebiyat pêq hênanu gotini meşqu fiqrî insane be eşnêqî ciwanu xoşu saf qe tasir biqat le ser insan, aya insan xemqinu dilteng deqat, yan ferehnaqu dilxosu qeyfdar deqat.

Edebiyat ew şitaneye qe le dili insan gird debêtewe we dêtû deqet we deri deqate derewe, we deylêt be zimanêqî sirin û ciwan.

Inca edebiyat bejinu gotini hemû stêq niye, beşqû ibarete le gotinu bêjini stêq qe bestirawe be (jiyan) ewe, we qe pêwisti jiyane. Yeçê le edebîni Misri, gewre «Abbas Mehmedi Ekkad» gotiweyiti:

Jiyan ci ye we edebiyat ci yell.

Du şitîni le yeç şit dorurîst qirawin we be yeç dezî çêrawin we le yeç qarxane der eme. Lemew pêş xelq pêwedewist qe boyan îspat biqen qe edebiyat be bêjiyan pêq nayêt, belam êstaqe zor: pêwistiyane qe boyan îspat biqirêt qe jiyan be bê edebiyat nabêt. Legel eweşde ferkêq niye le beyanî em du hekkete: Mebest her weqû her jiyane edebiyatêqî heye, hemû edebiyatêqîş jiyaneqî heye, we her duqyan be yeç çîst de pêwrêt we berzî û nizamî dezanrêt.

Ey we xwa hiç jiyane be bê meylu

Sin û Pesna Zîne

Bîbil û gul, parîzê Botan û rengê çav û meng
Bin siha şin û qeser weq hêstir e, hawar û deng.

Pîlpîlî, qoqiyê zer, nêrgîz benefş û lalezar ;
Weq nivîna Zîna Zêdan, nalenal û giryezar.

Fy stêrên zêr û zivîn ruhniya erd û dinê
Bin peyê bawîşqê Şîne bir qirin hej û qenê.

Dengê qund û bûm û eylo ser dilê çaxa buhar
Ser newal û fêd u qanî hêstireq bu aşîqar

Destê reş, key nîlçinandi, rûyê favê ser zevî ;
Yeq qevanjen, hat u avêt ser dinê tirê şevê.

Ney dinale, solin û mêrg, parizan guhdane wê
Şahiya dil, deng û govend nav qeser çû û revî.

Nûbuhar, havîn û paz û zivistan ji ne ma
Dora wan çaxa qetin, lêlan û berf û ah û ba.

Nîqil û teyr û dadiqa duufqilan,
Distirên, paxendê wan, Zîn qet li çalan û qelan.

* * *

Gevre ye ev şîna Zîne, Zîna Zêdan giryardar,
Bê heval in gul u bîbil, bê heval e lalezar.

Ruhniya Ewrex u Dêrgul, ruhniya Burcabeleq
Ruhniya erdê Cizirê, ruhniya Kesra Felq

Ruhniya efser û tac û ruhniya rexta nivîn
Ruhniya carî xulam û ruhniya Adar û şîn

Ruhniya Tacin, Çeqo û ruhniya mîrê Ezîn
Ruhniya parîzê jîne, ruhniya jar û hezîn

Ruhniya xîzan û sêwî ruhniya ezman û çeng
Ruhniya polad û Rîstem ruhniya çavan û reng

Ruhniya qanî û hûrî ruhniya bihna buhar
Ruhniya bicade, gewher, ruhniya zivînar

Ruhniya erdê welat û ruhniya ar û bihuşt
Ruhniya av û çîman û ruhniya dar û bihuşt

cazibe debêt! We hîç meylu cazîbeyêq be jîyan be bê edebiyateq rêq naqewêt qe
bê bêjî û gotin pêqêdêt!! we hîç kîseyêq lêy bîweşête we. We berzî û nîzî
rîstû ciwanu kîncû jîjele dehête yeq le- edebiyat her weqû jîyan be ayûl şit
gel kîseyêq naşîrinu sêwaw û alozaw!! depêwrêt... (tewaw ne bûwe)

Cewabî em sualawe hemû emeyeqe

Hevîndê Sorî

Lorîya Bedir-Xan

-JI HACO ANA RE-

Herweqî xwendevanên me di stûna xwe de bixwinin, di vê hejmara hawarê de, em lorîyeqê belav diqin:

« Delaliya Zarowan ».

Ewêde herqes bawer biqît qo ev lorîya ha delaliya Bedir-Xanê mezin, lorîya bapirê min e. Lê ne welê ye.

Bi vê lorîyê ne bapirê min Bedir-Xan, lê neviyê wî, brayê min Bedir-Xan dinivînaud û dilorandî.

Ev lorîya ha qo bi xwe, bi zman û mana xwe ve heja ye, ji bona min, ji hêleqe din bireqe mezin û zelûl e. Pê bapir, bav, dê û brayê min - qo her çar ji zûda gehîstine rehmeta xwedê - tene bira min.

Ji her qo Bedir-Xan navlêqirî ye, tê da navê bapirê min heye.

Ew Bedir-Xanê qo bi xurtî û mezinahiya xwe ve navê xwe, li şûna navê malbeteqê xistiye [1]

[1] Herweqî nas e, navê malbata mîreqên Botan Azizan e.

Ew Bedir-Xanê qo ji bona yeqitiya Qurdistanê xebitiye, ji bona serxwebûna Qudistanê qetiye ser û krênan û her tiştên xwe di vê rêye de feda qiriye û ji bona wê ji miriye.

Ev lori bavê min ji brayê min re gotiye.

Ev bavê qo ji min re ne tinê xwîna xwe a paq daye - ew xwîna qurdî qo bi hezar salan ve di zozanên Botan de bi bayên baqurî honiq dibû û di Cizirê de di nav germiya lat û zinarên Burca-beleq de diqeliha, û her gav di meydanên ser û rûmetê de ji stûgen dahutiyan malbata Azizan dihat rêtin û ji rayên wan vedimîzt - lê ez bi dil û hisê qurdani bi xwedî qirim û xistim wê rêya qo ew bi xwe û bavê wî tê de mirin.

Ev lori, dêya min distrand û pê brayê min dinivînaud.

Ev dêya qo gava ez hejdeh, nwanzdeh salî bûm û min dil qir ez biqevim meqteba herbiyê, ji min re goti bû:

— Ma ji te re ne namûs e? Tu çawan biqevî meqteba herbiyê û bibî zabîtê

Ruhniya zimridê xusrew, ruhniya bistamê Qey
Ruhniya ney û blûr û ruhniya paxendê mey

Ruhniya seyda, hewarî, ruhniya firdewsê bext
Ruhniya hêlina jaran, ruhniya eqwan û text

Ruhniya nermî, delalî ruhniya rêl û ciyan
Ruhniya şer û piling û ruhniya mêrg û giyan

Ruhniya hêvin û pêtan ruhniya Elrasiyab
Bendeyê Zin e firîşte, bende ye Tehmasiyab
Ruhniya sor û sipî û ruhniya Zer û heşin
Ruhniya pîr û ciwan û ruhniya hawar û sîn

Merhema hêstir û jari merhema çaxa xirab
Merhema ah û birin û merhema qalan û bab

Zina Zedan, Zina ezman Zina nêreng û delal
Zina xortan û firîşte, Zina çav û bab û qal

Dilqetî ye Zina Zedan, dilqetî xortan û pîr
Ser dilan hêvin şah e efser e ser şah û mîr.

Dr. Lamiran Ali Bedir-Xan

Alê Qurdan

Alê Qurdan di nav roq ,
Çi bedew û biheybet ,
Bi çar reng i, rengên te ,
Çi delal û çî xweşqoq .

* * *

Xêzeq qesq û xêzeq sor ,
Nav sipî û niveq zer .
Qesqesor e , bi roj e ,
Ev li jêr û ew li jor .

* * *

Semyana qeç û lawan ,
Rûmeta jin û mêran .
Neyarên te pir ji bin ,
Tu dê lîdî bera wan .

* * *

Qo çirisi roja te ,
Dê belav bin mij û dî .
Rabe ser xwe ser bilind ,
Nizing bûye rûja te .

Hereqol Axîzan

tirqo. Ev tirqo qo welatê te ji destê te stadine, mîletê te xistine xulamîyê, bapirê te dil û malbata te perîşan qirine û hon avêtine zivariyê.

Ev loriya ha ji brayê min ê qicîq Bedir-Xan re dihat gotin.

Ev brayê qo xwedê di mentayê de da û di mentayê de standî bû. Ev brayê qicîq û delal qo di nav sê çar saetan de ser ejnûwên bavê min, di qelesa Eqayê de mir.

Ji van pêvedî vê loriyê de bira xweha min ji heye. Xweha min piştî mirina brayê me, di şîna wî de, bi dengê xwe ê ziz ji me re ew dinehwirand û pê em digiriyandin.

Carqê, min ev lori ji Haco axa re xwend, û gotî bû qo heçî zarowên mala me qo navê Bedir-Xan li wan diqin ji du sê salan bêtir najin û dimirin.

Axa hîniq fiqirî û li min vegeand: - Ji ber qo rehmetî navê xwe nadê tu qesî. Ji lewra min jî ev benda ha - qo halaneqe eşîrwarî ye - pêşqesî axayê xwe qir.

*Celadet Ali Bedir-Xan**Lori**Delaliya Zarawan*

- 1 -

Binve xweşîya dil û du çavan,
Dadê ji te re her wî nîgehban,
Da zû tu mezin bibî Bedir-Xan,
Binve qezeba min binve lo! lo!

- 2 -

Hişyar mebe, niho ne Kenc e,
Mehdiq ji te re bizane genc e,
Bê xew mebe paşîya wê renc e
Binve qezeba min binve lo! lo!

- 3 -

Xweşhat î weqî qevqoq û berxan.
Feqrandina te meleq ji heyran,
Paq e neseba te dadê kurban,
Binve qezeba min binve lo! lo!

- 4 -

Dewra feleqê li ser me qin e,
Bextê me reş e, qezeb birin e,
Mesqer ji me re niho nivin e,
Binve qezeba min binve lo! lo!

- 5 -

Ne mal û ne saxî û ne rahet,
Talan qirine hemî ji mîhnet;
Dişwar e geleq belayê xurbet,
Binve qezeba min binve lo! lo!

- 6 -

Çerxa feleqê weqî nesim e,
Ho nabe xwedê geleq rehime,
Rûja xweşîyê dibit qerim e,
Binve qezeba min binve lo! lo!

- 7 -

Hewkas tu mebeje ev çî hale
Bê sebr mebe welê menale;
Ewû û qerema Xwedê hevale,
Binve qezeba min binve lo! lo!

Sparte: 1906

Emin Ali Bedir-Xan

Dildiziya Guleqê

Li ber deriyê Diyarbeqê parizeqî
mezin heye. Ev parizî bi sosin û rêhanan,
bi lale û benefşan xemilandi ye.

Hier êvar biyeyî xwes û hontiq bi
wan gulêliqan re dileyize. Bihniyî di
helanoqa bayî de xwe dihejmin.

mayit. Qortal qer û di guhdariye de ye.

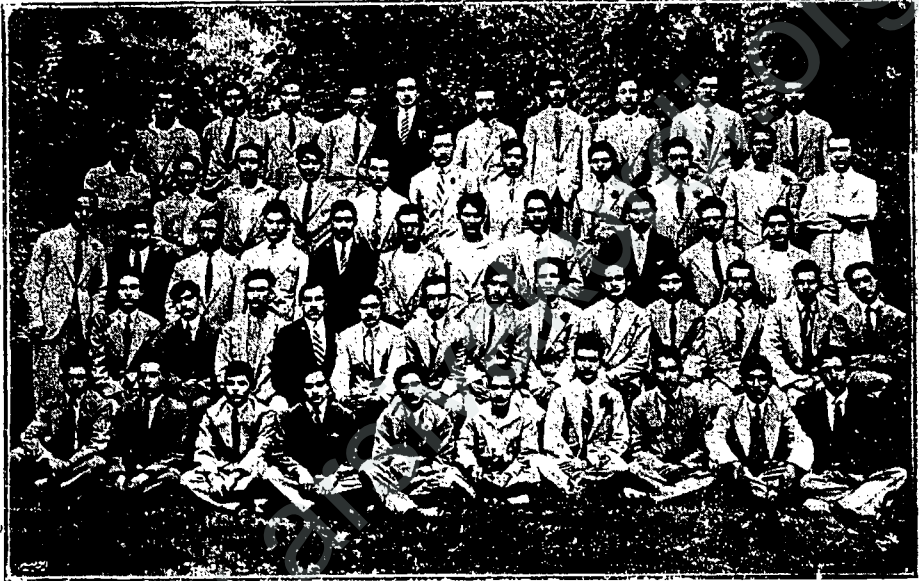
Di wî parizî de her şev guleq ver
dibit. Rengê wê ji lûvên biqan sortir,
pelên wê bel û geş in.

Gava desteqî biyanî dr. ji wê dibe,
pelên gula ten yêq.

Ew gul guleqe bi nav û deng e.

Şortên Qurdî Di Rêya Şwendin û Şevqelîne De

TOFEQ ÎÎ ŞAGIRTÊN QURDÊN ÎRAKÊ



او او وینه ی لاوانی کووردی بغدادم به یادگار پیشکە شی هاواری کردوه

ئەم لاوانە بەضیکیان لە دارالمعلمین وەهە نەبیکیان لە مکتەبی ئانۆی، حقوق، دارالعلوم و فوننا بیکان حەریه ی تیاپه

Avên zelal ji singên kuleteyan divi-
ziqin. Ji ezmani, stêriq, bîdeng li wan
fediqirin.

..

Di bin wê erdê de, di binaniya
himên wî parizî de qortalêq heye. Qortal,
qortalêq tari.

Li wê qortalê de Şex Seid bi hevalên
xwe ve veşarti ye. Ji wê qortalê deng

Qurdên qo di şerê welatî de hazir bûn,
dildiziya wê gulê dizanin. Dizanin qo
spehîlî û geşniya gulê nisaneq ji imîda
Qurdistanê ye.

Dizanin ji qo di nav her pelê wê
gulê de hezar axên birindaran, hezar
evd û şehîdan, bi hezaran hestîrên sêwî
û jîmilayan, bi hezar nîşîmên welatîyan
di xew de ne.

Besreqa Zêrin

- Ji rêberê me ê gevre Kedri beg re -

Besreqa zêrin xerab û kotoyê Meqso şiqest
Türçela xopan bêqesma Bêzbeleş çû bûn ji dest
Bantya Qanîhînarê Dêriqa rengin bû mest
Meyperest bû bûn ji derdan rûjbe rûj gezi dixwest

Jrû Meqs; mirê Besreqa zêrin, ne
hati bû diwanê. Di aliyê malê da li ser
qurqê kwizin rûniştî, serê xwe qiri bû
nav qefên destên xwe, mat, ji xwe re
texmînan diqir.

Xelqê malê bir di birin qo tişteqî mezin
lê kewimîye. Mir madê xwe diqir, ji lewra
tuqes ne wêri bû nîzingî wî bibe.

Pêleqqêqê visan ma. Piştî gaveqê ji
vê behîştîyê vecinîki. Simbêl qetî bû dev;
Çavên wî bû hîn weq qodiqeq xwîn;
mûwên wî gijgijî, nola şûjîns...

Deng li qurê xwe Şewl qir:

— Qurê min Şewlo, herweqî tu
dizani vê pîştîyê, Mirzoyê Burca-Metinan
bûye qelemeq û qetîye çavê me. Bi ser
da dixwaze xweha te Piroz bi qoteqî ji
me bistîne. Ez, qo Meqso, Mirê Besreqa
zêrin im û hetanî vê gavê min kehra tuqest
ne qîşand, ma qo ya Mirzoyê Metînî... Tu
bawer naqî, eve reşbeleşa wî:

Burca-Metinan 10-7-1900

Şevqê, zabîteqî dijmin bi delala xwe
ve hat û qet nav wî parîzî. Bi gavinên hişq
û qanc pê li çîman û bihdûntyan qir.

Heşînahîyên zrav şqestî, pelên qulil-
qan ji hev qetin.

Di nav bayê evarê de nalîweqê zîz
û zelûl hebû.

Zabî, çengê wî di bin çengê delala
wî de, xwe da ber gulê û dest avêt gulê.
Gul dil qir xwe bigre. Lê ewî ew çînî.

Weqî gul qet nav destên wî, singa
xwe veqir, xwe geş qir.

Her duwan ew bihn qirin û mirin.

Dr. Zamiran Ali Betir-Khan

Meqso I

Ev reşbeleşa min a çaran û bizan a da-
wîn e. Heta nihû te guh ne da. Xwedê mezine
ji gubnedana vêya re? Ma key tu bawer
naqî qo ezê fermana Metinan li serê te
raqim, ew Besreqa qo pir li ber dilê te
bihuriye ezê xaxerab biqim. Ew dotmîra
qo tu hêjayî min uabînt ezê para dilê xwe
biqim. Qa binêrim tu çi dibêji?..

Mirza Firoz

Şewloyê Meqso bi qerbeqê mezin
xwend. Ev reşbeleş çî bi bongî hati bû
nivisandin. Canê Şewlo ji nişqa ve ricift.
Li bavê xwe mêze qir û got:

— Bavol desthilanî mifta xêrê ye.
çetîrê vê tu dizanî.

Meqs dîsan fiqirî, dizant bû ev, ne
pariyê dakurtinê ye. Êdin qîşandina cila
bê namûsiyê li serê xwe şerm dit. Çar
neçar ji qurê xwe re got:

— Çeqên xwe gerêdin, her tiştê xwe
teqûz biqin da qo îcar hustâyê Mirzo di bin
wî veqim! Reşbeleşeqq bi vî lewnî ji
Mirzo re şand...

Mirzoyê Burca-Metinan li ser reşbe-
leşa Meqs pir tehl bû. Bi careqê fermana
metinan li ser Besreqa zêrin ve reşand.
Dêriqa çayê mazi û Bantya Qanîhînarê
di ber lîngan de çûn. Ew xortên bi navê
bazan dihatine gotin, xwe ji Türçelê
beradan, li ber Metinan qozîq vegirtin.
Her du ali qetin ber hev. Şer dest pêqir..

* * *

Hêvîna dilê Mirzo keynata çavê
Piroza qeqin bû. Piroz, li ser banê kesrê
digerîya, dilê wê çargopal lêdixist, tênga-
stiya bav û bira û pîsmamên wê jê re ne
tu qul, lê xurtiya Mirzo Firoz ji boua
wê dixweşiye mezin bû. Ji vî alî, wî
aliyê Kesrê ve diqû di hat; paçê hevirmîş
weq pêlê behrê li ser canê wê pêl di bû;
dilqetiyê wê li hemî'er, bi hêvîna wê ra

ELfabêya Qurdi

5

Ji ber qo bilêvqirina (y) ji ya (w) hêsantir û (y) dengdareqe nerm e, hêdi hêdi diqeve zarên wan qurdan ji, qo dengdêra (û) stûr û (o) weq xwe dixwinin.

Carinan ji di nav pirsan de diqeve şûna (w):

Suwar — siwar — siyar

Ji hêla din bi (h) re ji diguhêre:

Gerin	gerihan	geriyan
Bezin	bezihan	beziyan
	Dihar — diyar	
	Mehir — meyr	
	Giha — giya	

Ji aliyê din di pirsên erebî de qo qetîne nav zmanê me diguhêre û dibe (ê)

زَيْنَب	Zeyneb	Zêneb
خَيْر	Xeyr	Xêr
خَيْرَت	Xeyret	Xêret
زَيْنَل	Zeynel	Zênel
فَيْزِي	Feyzi	Fêzo

Divêt bête nişan qirin qo di zmanê erebî ê axaftinê de ji ev (y) yên ha carinan diguhêrin û dibin (ê)

J. G. — Ji van qu dengdaran me (j)êxiste nav elfabêya xwe bi wi dengê qo frensîz wê bi lêv dibin û (g) herweqî elman wê dixwinin. (dûmahîq heye)

diajot ser bav û bira û pismamên wê û ew dişqênandin.

* * *

Feleqê, berê xwe jê guherî bû; neçara Meqso ne ma; Besreqa Zêrin xera bû. Piroza Kizîm biderda...

Êdin ji bona xwe jiyin biqêr ne dit; Serê xwe li zinareqî xist û perçivand, mejiyê xwe tekand...

Kedî can

Pesna Dêriqê

- Ji brayê nazdar û ciwan Kedrican re -

Dêriq çî xweş e, bi dar û av e
Ev av e, li erdê bû belav e,
Yeq Xab e, belê bihuşt me'wa
Pir mîşmiş û sêv û darên selwa
Pir gwîz û hejir û xox û hinar
Sed qanî û aş û gol û cobar.
Yeq di heye, pê dibên Qulêbê
Gorî ye ji wê re Xurs û Şêbê.
Pir aveqe sar û rind û jêrin
Pir dar û ber û giyayên rengin.
Bilbil digirî bi ah û zar e
Daxwaza wê qomela Hewar e.
Mizgînî didê Heval û yara
Kedri qo li Şamê bendewara
Çepqan diqutîu dibên bravo!
Kurbana te bin xweh û brawo!

Cegerawînê Qurdi

FERHENGOG

(Parîz)

Bexçeyê bihnûn û quşlîqan, xemilandî
û lêqdayî. Bi frensîzî jê re (parq) têtê gotin.

(Mehdiq)

Xelqê Botan dibêjin. Qurdmancin hene
jê re landîq, hinên din dergûş dibêjin,

(Feqrandin)

Nihêrtin, meyzandin. Fedqire binihêre.

(Ejûû)

Çoq, qab. Qurdmancin hene weq frensîz
sîzan jê re (jinû) dibêjin.

(Heyîu, Neyîn)

Heyîn: halê hebûne. Heyîna Xwedê
ji mej ve ye û obadin e.

Neyîn: halê nebûne. Heyîn û neyîna
wan weq hev in. Ji heyînê qetiye neyînê

(Dilbend, Dîblendî)

Ewê qo bi du an çend zmanan dizane,
û pirsên zmaneqî bi pirsên zmanqî din
dide zanîn, dilbend e. Dilbendê me her
çend bi qurdmancî rind dizane lê frensîziya
wi hîniq qem e.

Dilbendî: qarê dilbendan. Filan qes
libendiyê diqe, yanî dilbend e.

Motifs sur la littérature
kurde et coutumes Kurdes

5

MEMÈ-ALAN

Afin de procurer au lecteur une idée générale du texte dont il s'agit, nous faisons précéder la traduction d'un sommaire.

PROLOGUE

Les fées

- 1.— La maison de (Singav)
- 2.— Le bassin des fées
- 3.— Les colombes tachetées

EPISODE: 1

La Maison de (Memè-Alan)

- 1.— Les émirs (Mexribi)
- 2.— Naissance et éducation de (Memè-Alan)
- 3.— Bozè-Rewan

EPISODE: 2

La rencontre de (Zin) avec (Mem)

- 1.— L'enlèvement de (Zin)
- 2.— Le réveil des morts
- 3.— L'appel de (Zin)
- 4.— L'ordre de (Mem)
- 5.— L'échange des bagues
- 6.— Le retour de (Zin)
- 7.— Le deuil de (Zin)
- 8.— Le magicien de (Cizira-Botan)
- 9.— L'amour de (Mem)

EPISODE: 3

Le départ de (Mem) pour (Cizir)

- 1.— Les parents s'informent
- 2.— L'amour n'a pas de remède
- 3.— (Mem) se met en route
- 4.— Le camarade de voyage de (Mem)
- 5.— Le chasseur de la gazelle
- 6.— (Zin) trompée
- 7.— Devant le fleuve de (Cizir)
- 8.— Le bassin sanglant et les paroles de (Bozè-Rewan)
- 9.— Le berger guide
- 10.— Encore la fille de (Avan)
- 11.— (Beqo) lui-même
- 12.— Les misérables de (Cizir)
- 13.— Le marché aux chevaux
- 14.— Les grands commerçants de

L'ALPHABET KURDE

5

Il faut signaler une autre particularité au sujet de ce même (i). Dans le sud, on admet que le (i) est parfois prononcé plus fin qu'à l'ordinaire, comme c'est le cas par exemple dans les (izafat), qui se sont produits dans le dialecte du sud en raison de la disparition du genre et par conséquent du cas de génitif.

C'est ainsi que dans le sud, au lieu de dire:

Qurè Romo Qeça Romo

on dit:

Quri — Remo Quri — Remo

Qeri — Remo Qeri — Remo

On trouve également ces izafats dans le Nord, dans des manuscrits d'œuvres littéraires, mais jamais dans la langue parlée ou dans l'epistolographie actuelle.

Les poètes du Nord surtout, à l'effet de suivre plus facilement l' (arouze), rime arabe, ont fait usage de ces izafats comme des expressions étrangères; par exemple dans le vers suivant:

« بکزاده به بک ژنسل میران »

Avec l'alphabet Kurde, nous écrivons le vers de la façon suivante, conforme à la pure prononciation Kurde:

(Begzade ye yeç ji nesli-miran)

Nous mettons un trait d'union entre les mots (nesli) et (miran) pour indiquer la forme étrangère de l'expression.

(à suivre)

DjelaDET Xati Bedir-Khan

la ville de (Cizir)

15.— Les apaches de (Cizir)

16.— (Mem) au palais des (Celilijan),

EPISODE: 4

La maison de (Zina-Zédan)

- 1.— La maison des (Azizan)
- 2.— Les groupes des Emirs de Botan
- 3.— (Beqo-Avan)

EPISODE : 5

La révélation du secret de Mem

- 1.— La fin du deuil de (Zin)
- 2.— (Zin) s'informe de l'arrivée de (Mem)
- 3.— Le jour de l'an Kurde
- 4.— Le secret de (Mem)
- 5.— Le conseil des (Celaliyan)
- 6.— Le serment du sabre des (Celaliyan)
- 7.— La décision des (Celaliyan)
- 8.— Les adieux de (Tacin) à sa femme
- 9.— La désirée de (Memè-Alan)
- 10.— Qui frappe la foudre?

EPISODE : 6

La paix après l'orage

- 1.— La trahison de (Çeqo)
- 2.— La querelle des frères
- 3.— L'intervention de (Mem)
- 4.— Le droit de propriété à Botan
- 5.— Mem à (Kesarin)
- 6.— La conversation de (Mem) avec (Zin)
- 7.— Le retour de (Mem) au palais des (Celaliyan)
- 8.— (Mir Azin) que pense-t-il?

EPISODE : 7

La surprise

- 1.— (Beqo) au travail
- 2.— Le banquet de (Mir Azin)
- 3.— La mobilisation de Botan
- 4.— Mem blessé
- 5.— L'ordre de retour
- 6.— Le désaccord
- 7.— (Mir Azin) surprend (Mem)

EPISODE : 8

Le salut de Mem

- 1.— L'arrivée des (Celaliyan)
- 2.— Le massacre des chevaux
- 3.— L'incendie du palais
- 4.— Le fils bien aimé dans les flammes
- 5.— (Tacin) a tuer (Siti)
- 6.— Les épées qui parleront
- 7.— Qui est-ce qui était caché sous le manteau de (Mem)
- 8.— Les colombes tachetées
- 9.— Le départ des (Celaliyan)

EPISODE : 9

La fin tragique de (Zin) et de (Mem)

- 1.— La reconstruction du palais des (Celaliyan)
- 2.— Le jeu d'échecs
- 3.— Les oubliettes de (Burca-Beleq)
- 4.— (Siti) à la recherche de (Mem)
- 5.— (Mem) au cachot
- 6.— La grenade de la fille de (Beqo)
- 7.— Le songe de (Mem)
- 8.— La mort de (Mem)
- 9.— Le deuil de (Mem)
- 10.— L'envoyé de (Siti)
- 11.— (Zin) est toujours clémente
- 12.— La mort de (Zin)
- 13.— L'enterrement des jeunes mariés
- 14.— La dernière machination de (Beqo)

EPILOGUE

Les feuilles de (Memè-Alan)

- 1.— Le songe de (Mir-Azin)
- 2.— Les mains et l'épée
- 3.— Les colombes tachetées

PROLOGUE

Le prologue contient trois chansons. La première parle du roi des fées et de ses trois filles, de leur pouvoir extraordinaire et surhumain, de leur palais qu'on ne voit pas mais dont divers indices révèlent l'existence; fait allusion à ce que entre les fées et les Kurdes existe une relation et à ce que les Kurdes seraient leurs descendants (1). Cette

[1] Cette allusion doit être inspirée ou due aux légendes concernant l'origine des Kurdes, et qui prétendent qu'un mariage de l'être humain avec les fées donna des enfants qui formèrent la nation Kurde. A ce sujet, des versions arabes du temps de Mohamed disent qu'un homme de force herculéenne qui traversait les montagnes du Kurdistan pour venir chez le prophète, rencontra une fée qu'il séduisit. Leurs enfants donnèrent le jour aux Kurdes. Quelques historiographes arabes qui ont situé cette légende les uns avant, les autres durant la vie de Mohamed, l'ont fixée dans cette phrase : (الأكراد طائفة من الجن) qui signifie (Les Kurdes sont une peuplade de djin)

chanson nous parle surtout des trois filles du roi dont les actes feront naître la légende.

Ces trois filles du roi des fées s'appellent d'après une version: (Rojbânû) - Madame soleil qui est une flamme du soleil - (Hêvbanû) - Madame la lune qui est une plume pâle de la lune - (Stêrbânû) - Madame l'astre qui est une étincelle des pleiades - .

D'après une autre version: elles s'appellent (Kemerxan) (Şehriban) (Perixan) (2)

* *

La seconde chanson est consacrée à la description d'un bassin nommé le bassin des fées, qui est entouré de fleurs, des prairies, de cascades, de toute beauté et de fleurs extraordinaires qui fleurissent dans la neige. «Quant le soleil sort de son sommeil, lève la tête de son cousin rougeâtre et fait voir son front, des larmes tombent des yeux des fleurs sur la poitrine blanche des marbres. Le bassin est un miroir pour les astres et la lune. La noire nuit se jette dans l'eau, et se lave; elle en sort, elle se repose sur sa terrasse, et brille. Oui, on le peint comme le bassin aux mille couleurs, de ses eaux jaillissent du vin et du narcotique. Il est creusé entre les prés et les fleurs; les poissons rouges, les serpents d'eau y nagent; on dit aussi que l'eau de la vie éternelle y prend source, qui en boira ne mourra plus.»

Dans la troisième chanson qui est intitulée «Les trois colombes» nous voyons les trois sœurs qui viennent sous l'apparence de ces oiseaux prendre un bain dans ce bassin.

Les trois sœurs quittent leurs plumes et descendent dans l'eau.

La plus jeune frappée de la beauté de ses sœurs sort du bassin se vêt de ses plumes et prenant celles des deux autres colombes sous ses ailes va se percher sur un arbre d'où elle continue à les admirer.

Les deux premières après avoir pris leur bain s'apprêtent à sortir mais ne trouvent pas leurs plumes pour se vêtir.

Elles s'aperçoivent que la cadette les a emportées et les lui demandent. La cadette

(2) On trouve des variantes qui parlent de cette dynastie de fées sans faire mention de leurs noms.

ne veut pas les rendre et répond:

— Si vous saviez comme vous êtes belles, j'aime à admirer votre belle nudité.

Ses sœurs répondent en riant:

— Tu es folle de prétendre que nous sommes belles. Tu te le figures parce que tu es encore jeune et que tu ne connais pas le monde. Le monde compte deux beautés une du sexe mâle et une du sexe féminin. L'homme c'est (Memê-Alan) le prince des Kurdes de (Mexrib) et la belle c'est (Zîna) la sœur du prince de (Cizra-Botan) L'Emir (Azin). Voilà les beautés, nous ne sommes rien à côté.

La cadette répond:

— Bien alors, je vous rendrai vos plumes à condition que vous me montreriez (Memê-Alan) et (Zîna-Zêdan).

Elles consentent et lui promettent d'enlever (Zîna-Zêdan) avec son lit de (Burca-beleq) (3) de l'amener au palais de (Memê-Alan) et la poser auprès de lui.

La cadette se montra satisfaite et leur rendit leurs plumes. (Elles s'en revêtirent et laissèrent derrière elles le bassin des fées, se mirent devant le vent, le vent devant eux, et avant le bruit du vent elles atteignirent les déserts.)

(à suivre)

D. A. Bedir Khan

(3) Vent dire chateau - fori bigarré. Il doit ce nom à la couleur de ses pierres qui sont blanches et noires. (Burca-beleq) est l'ancien chateau fort, résidence d'hiver des princes de Botan. Le chateau jusqu'à la défaite du dernier Emir de Botan (Bedir Khan) (1847) était en bon état et comptait (360) pièces, presque autant que les jours de l'année. Le chateau-fort a une partie de ses fondations dans le lit du Tigre. Aujourd'hui il est en grande partie en ruine; la partie non ruinée sert de palais du gouvernement et de caserne militaire aux Turcs.

Dans la contrée de (Botan) de (Behdînan) on rencontre plusieurs ruines de châteaux féodaux et d'autres constructions de même couleur de pierre, qui paraissent être d'un style correspondant à l'époque de la féodalité kurde.

Textes et Traductions :

BERCEUSE

« La carresse aux enfants » (1)

- 1 -

Dors ! O bonheur de mon cœur et
 [de mes yeux .
 Ta mère est tous les jours ta
 [gardienne [2]
 Pour que tu grandisse vite mon
 [Bedir-khan
 Dors mon amour dors [3] lo ! lo ! [4]

- 2 -

Ne veille pas maintenant, ce n'est pas bon
 Sache que le berceau t'est un trésor.
 Ne reste pas sans sommeil le résultat
 [est peinible .
 Dors ! mon amour dors ! lo ! lo !

- 3 -

Tu as un bel air, comme les pigeons
 [et les agneaux
 Même les anges ont de l'admiration
 [pour tes regards .
 Ta généologie est propre, ta mère soit
 [ton sacrilice .
 Dors ! mon amour dors ! lo ! lo !

- 4 -

La sphère en rotation est pleine
 [de haine pour nous .
 Notre destinée est noir, notre
 [foie [cœur] est blessé
 Il ne nous reste comme azile que le
 [coin de la maison .
 Dors ! mon amour dors ! lo ! lo !

- 5 -

Ni de bien, ni de bien-être, ni
 [de repos (l'aise)
 La calamité nous les a pillé .

(1) Nos lecteurs lirons le texte Kurde sous le titre «Delaliya Zarowan» .

(2) Ta mère veille continuellement sur toi.

(3) Le mots «qezeb» qui veut dire foie est traduit par amour.

(4) Lo ! vocatif masculin dont le féminin est «lê» qui correspond au vocatif grec «oméga»

Le malheur d'exil est dur ,
 Dors ! mon amour dors ! lo ! lo ,

- 6 -

La roue de la sphère est comme le vent ,
 Si ça ne marche pas maintenant .
 [Dieu est clément,
 Viendra le jour du bonheur , Dieu
 [est généreux .
 Dors ! mon amour dors ! lo ! lo !

- 7 -

Ne dis pas trop , quel état est-ce !
 Ne sois pas impatient, ne te lamente
 [pas comme ça .
 Le secours et la miséricorde du Dieu
 [nous sont des compagnons
 Dors ! mon amour dors ! lo ! lo !

* .

Cette berceuse a été écrite tel qu'on voit, dans le troisième vers de la première strophe pour un Bedir-Khan qui n'est pas le Bedir-Khan, connu comme dernier Emir de Botan, mais un de ses petits fils, qui portait son nom, et qui est mort comme lui en exil.

Cette beceuse a été composée par Emin Aali, fils de l'Emir et père du petit Bedir-Khan .

Sous le règne du Sultan Abdul-Hamide la famille Bedir-Khan résidait à Constantinople. En (1906) ils furent tous à cause d'une vendetta, exilé dans les différentes parties de l'Empire Ottoman.

Emin Aali Bedir-Khan a eu dans la première étape de son exil, à Sparte, un enfant qu'il appela au nom de son père.

De même que tous les petits fils de l'Emir qui ont porté le nom de famille comme petit nom, sont morts en bas âge, ce petit Bedir-Khan aussi est mort après dix huit mois de sa naissance à Saint Jeand'Acre, la seconde étape de l'exil de Emin Aali Bedir-khan.

La dureté de cet exile qui se prolonge pendant trois ans, mais plus exactement le long exil qui éloigna la famille depuis (1847) de sa patrie après la défaite de l'Emir et qui dure encore pour ses petits fils, jusqu'à nos jours, lui inspira l'amertume et la triste philosophie des quatres dernières strophes .

Hereqol Arizan

سڀن وپسنا زبني

گفريه آف شينازبني ، زينا زبديان گريه دار
 بي هقان گل وبلبل ، بي هفاله لاله زار
 رهنيا اورخ و ديرگل ، رهنيا برجا بلك
 رهنيا اردى جزيري ، رهنيا قصر فلك
 رهنيا افسرو تاج و رهنيا رختا تئين
 رهنيا جاري خلام و رهنيا آدار و شين
 رهنيا تاجين ، چكو و رهنيا ميري آزين
 رهنيا پاريسي زبني ، رهنيا ژار و حزين
 رهنيا خيزان و سيوي رهنيا آزمان و چنگ
 رهنيا پولاد ورستم ، رهنيا چاقان و رنگ
 رهنيا اردى ولات و رهنيا آرو بهشت
 رهنيا آف وچان و رهنيا دار و بهشت
 رهنيا زمردى خسرو ، رهنيا بستامى كهى
 رهنيا نى و بلور و رهنيا پا خندى مې
 رهنيا سيدا حواري ، رهنيا فردوس و بخت
 رهنيا هيلنا ژاران ، رهنيا آكوان و تخت
 رهنيا نرمى ، دلالي ، رهنيا ريل و چيان
 رهنيا شيرو پلنگ و رهنيا ميرگ و گيان
 رهنيا هيئين و پيتان ، رهنيا آفراسياب
 بنده بي زينه فرشته ، بنده به تهماسياب
 رهنيا صورتو سپي و رهنيا زرو هشين
 رهنيا پير و جوان و رهنيا هاوار و شين
 مرهما هبستر و ژاري ، مرهما چاخا خراب
 مرهما آم و برين و مرهما كالان و باب
 زينا زبديان ، زينا آزمان زينا نيرنگ و دلان

برو نظار امر زن و غموش و بسنا هميان مير

جهدوت عالي بدرخان

ميري مه زن ! كوقارا هاوارى پرده ننگ
 و بنچينهى علم و زائيني و پايه ي تندوقايي صنعت
 و فن ، پلله ي نه رده وانا چونه به رده و ژوروسه ر كه ٽتنا
 عه زمانا ملتي كوردى به سته زمان و مابيه بي فوم
 بونا گوتنه و لاوژ برى ، رار ي لپي هوندا بواني
 كرمانچو چرايخو بنده ٺاراني پرهوش به هه زاردل
 خوشي و كيف و استراني مې له هورگيا (مجلس)
 اسماعيل بگ داخوند .

كه ليك برا و خوش هاوالاني دل سوژي
 رونيشتون . مه كه به كه نين و كيف ٺه خوند .
 و بوٺه ٺب پيروي و كه يشتنا هاوار هورگه خومه
 دايه رازانندن به يادى روحي پاكي بر اجوان وه ساغى
 و سلامتى هې پاش به چي ماوان و به شرفي مه زن
 و خاوه رهمتي مه زتان مه ده ست كر به كيف و شادى
 و عود و كانچه و غرامافون نريك سى ساعات مه
 هوگري خوي به رنه دا .

كوقارا زار كرمانچي كوتا و نوهسا مه
 راگر تيوژوان روزاندا دى ده ركه و بت مه نسخه ي
 وان تقديم ده كه ين ايتر خدى هاوالاوه بيت مېرم .

سپرمزني

زينا خورتان و فرشته ، زينا چاق و باق و كال
 دلكتي به زينا زبديان ، دلكتي خورتان و پير
 سردلان شقين و شاهه ، افسره سر شاه و مير .

صاحب الامتياز والمدير المسؤل

الامير جهدوت عالي بدرخان

لوریا بدرخان

— زحاجو آغار —

هروکی خوهنده فاین مه دستونا خوهده بچوین
ایروأم لوریکسی بلاف دکن: « دلایلیا زارووان»
آونده هر کس باور بکت کو آف لوریها
دلایلیا بدرخانی مزنه ، لوریا باپیر بنه . لی نه ولی
یه . بی لور بی نه باپیر بین بدرخان ، لی نفی بی
وی ، برای من بدرخان دنفیتاند و دلوراندن .

آف لوریها کوب خوه ، بی زمان ومانا
خوه فه هیزایه ، ژ بونا من ژ هلهکه دن بیر که مزن
وزلوله . پی باپیر ، باف ، دی و برای من تین بیرامن .
ژ بر کوبدرخان ناقلیکری به؛ تیده نافی باپیری
من هیه . او بدرخانی کوب خرتی و مزناهیسا
خوه فه نافی خوه ، لی شونا نافی مالباتکی خسته . (۱)
او بدرخانی کو ژ بونا بکتیا کردستانی ختیه ،
ژ بونا سرخوه بونا کردستانی کتیه شر وقرینان و
هرتشتی خوه دی فی ری به ده فدا کر یه
وژ بونا وی ژی مر یه .

آف لوری بافی من ژ برای من ره گو تیه . او بافی
کوژ من ره نه تنی خوبنا خوه آپاک دا — او خوبنا
کردی کوب هزار سالان فه د زوازانین بوتان ده
ب باپین با کری هونک دیوور جزیری ده د نافی
گرمیالات و زنارین بر جابلک ده دکله ، او هر گناف
دیدانین شر ورومتی ده ژ سینگین داهاتیین مالباتا
آزیزان دهات ریتن — لی آزب دل و هشی

(۱) هروکی تاسه نافی مالباتا میر کین بوتان آریزانه .

کردانی ب خوه دی کرم ولی وی ری بی خسته .
کو آوب خوه و باقی وی تیده مر یون .
آف لوری دیبان ، دستراند وپی برای من دنفیتاند .
او دیا کو گکاا از هژده ، نوزده سالی بوم و من .
دل کر از بکشم مکتباحر بی ژمن ره گو تیه :
— ماژ تره نه ناموسه ؟ ت چاوان بکتی مکتبا
حر بی و بی ضابطی تر کو . او تر کو کو ولانی
ته ژ دستی ته ستاندنه ، ملتی ته خسته خلامی بی ،
باپیری ته دیل و مالباتانه پریشان کر نه وهون .
آقینه زبقاری بی .

آف لوریها ژ برای من ئی کچک بدرخان
ره دهات گو تن . او برای کو خدی دمنفایی
ده داو دمنفایی ده ستاند بو . او برای کچک
ودلال کو دنا فسی چار ساعتان ، د سر آژنوبن .
باقی من ، دکله عکایی ده مر .

ژ فان پیه ، دی لوری بی ده بیرا خوه ها من ژ ی
هییه . خوه ها من پشتی مرنا برای مه ، د شیناوی ده ،
بی دنگی خوه ئی زیز ژ مره او دنهوراند وپی آم
دگریاندن .

جار کی ، من اف لوری ژ حاجو آغار خونند
و گو تیه کو حچی زاروون ملامه بدرخان نافی
لی دکن ژ دسی سالان بیتر ناژین و دمرن .
آغا هنک فکری ول من فگراند :

— ژ بر کو رحمتی نفی خوه نادی ت کسی .
ژ لورامن ژ ی آف بندها — کوهالانکه عشیروا .
ری به — پیشکشی آغایی خوه کر .

جهودت عالی بدرخان

ولایتی کردان

کاپرا مروانه مالو خانہ یی ویرانی مین
تی بگه زانینی فن و کیرده وه و عرفانی من
روله یی کوردم سلاشورم له میدانی شرا
عالم آیرانی چلون بو روسته می میدانی مین
گو بروی گه شتو گوزاری باغو باغام بگه یی
هرده لی (الله اکبر) چند خوشه سیرانی مین
آوی برماوهی منه نیوهی جهان تیر آو ا کا
بو عراق و الجزیره روحه نه م آوانی مین
مزرعه کیلکه یی وولاتم بوته انباری جهان
رزقی ایران و عرب تأمین ا کا خرمانی مین

* * *

بو بلندی خوی به قربانی ژیبانی گل ا کا
گیانو مالی هیچه لا سر کیرده و گورانی مین
روندا بو دینو ملت زره یی کورتی و به دی

گیان اذن ناکن تحمل عالم و شیخانی مین
او کسه بد بینه اسپاتی جهل بو خوی ا کا
وا ا کا انکاری زور و بد به و دورانی مین
لا په ره یی تاریخی عالم شاهده بو دوری مین
دیاره هیشتا تاقی کسرای دولتی ساسانی مین
ادعایی علمی موسیقا امین اسپات ا کا
راستوسی گاوویات ولوک و حیران می مین
پیایوی وک سلطان صلاح الدین ایوبم بوه
نفره بو اسلامی عالم کیرده وهی سولطانی مین
انقلابی چونی پیک هینا له اسلامو عرب
میر (ابومسلم) بوسه کیرده یی گه لی شیرانی مین
نادری افشاری عبد الکریم خانی زنی
دونی دنگی داله عالم سطوقی شاهانی مین
گوفتگو با انتهای بی خاتمه ش بی به م قیسه
نسبتی آری به سه بو عنعنه و عنوانی مین
عبدالظالمی امیری کرکوی

أدیاتیکیش ژیبانیکی هه به ، و هر دو کیان به به ک
چیشته ده پیوریت و به رزی و نیزی ده زانریت .
ای وه خوا هیچ ژیبان به بی میل و جاذبه ده بیت !
وهیچ میلو جاذبه پیک به بی بیژن و گوتن پیک دیت !
وهیچ قیسه راستو جوانو قنجو ژ بکه له ده بیته به ک
له گه ل قیسه پیک ناشرین و شیواو آلوزاو !
جوابی نه م سو الانه هو نه مه به که ژیبان
به بی ادبیاتیک ریک نا که بیت که لی بوه
شینه وه . و به رزی و نیزی ادبیات هروه کو ژیبان
به عینی شیت ده پیوریت . . (تو او نه بوه)

هفتدی نوری

یه کی له ادبیاتی مصری گه وره (عباس محمودی
عقاد) گوتو به تی :

« ژیبان چی به و ادبیات چی به ! ! ! دو
شتین له به ک شیت دروست کروان و به به ک ده زو
چیزاون و له به ک کارخانه ده رچونه . له مه و پیش
خه لک پی ی نه ده ویست که بو یان اسپات بکن
که ادبیات به بی ژبان پیک ناپیت ، به لام
ایستا که زور پی ویستیا نه که بو یان اسپات
بکریت که ژیبان به بی ادبیات ناپیت . له گه ل
نه وه شدا فریک نیه له به بی نه م دو حقیقه . مه
به ست هروه کوهر ژیبانی ادبیاتیکی هه به ، همو

دلایا زارووان

۱

بنقه خوشبیا دل ود چاقان
دادی ژتره هر رو نگهبان
دازوت مزن بی بدر خان
بنقه کذبمان بنقه لولو !!

۲

هشیار مبه نهو نه قنچه
مهدک ژتره بزانه گنچه
بی خو مبه پاشیاوی رنجه
بنقه کذبمان بنقه لولو !!

۳

خوش حالی وکی کفوک و برخان
فکراندناته ملک ژی حیران
پا که نسانه دادی قربان
بنقه کذبمان بنقه لولو !!

یونانی کون ، روسی ، فرانسیزی ، المانی ، ۲۰۰۰ هـ . پ .
زورده کات . انجا بو نهوه که تمم حقیقته چاک
تی بگه یین باهه ندیک باسی ادبیات و چه شنایی
یکه یین .

ادبیات پیک هینانو گوتنی میشک و فکری
انسانه به چه شنیکی جوانو خوشوصاف که تأثیر
یککات له سهر انسان ، آیا انسان غه مگین و دیل
ته نک ده کات ، یان فرحناک و دیل خوشو کیفدار
ده کات .

۴

دورا فلکی لی سرمه کینه
بختی مه رشه کذب برینه
مسکن ژمره نهو نغینه
بنقه کذبمان بنقه لولو !!

۵

نه مال و نه صاغی ونه راحت
تالان کرنه جمی ژی محنت
دشوارة گلاک بلایی غربت
بنقه کذبمان بنقه لولو !!

۶

چرخا فلکی و کی نسیمه
هونابه خدی گلاک رحیمه
روژا خوشی یی دبت کریمه
بنقه کذبمان بنقه لولو !!

۷

هو قاس ت مپیژه آف چه حاله
بی صبر مبه ولی مناله
عون و کرماخوه دی هقاله
بنقه کذبمان بنقه لولو !!

امین عالی بدر خان

ادبیات نهو شتا: بر که له دیلی انسان گیرد
ده بیته وه و دیتو ده چیت و دهری ده کاته دهره وه
و ده بلیت به زمیایکی شیرین و جوان .
انجا ادبیات بیژین و گوتنی هموشتیکی نیه ،
بشکو عبارته له گوتنو بیژینی شتیکی که به ستراره
به (ژریان) ه وه ، و که پیوستی ژپانه .

کوفارا کردی

وئهم وولانه یان داگیر کیردوه ، که مو زور
تأثیر یان لیان کیردوه و شتیکیان به چی هیستوه ،
وئهو به شی کورده ی که که و نوه ته بهر ئهم
لافاوانه له زیر تأثیری دین و زیمان و تاییات و
احوالی کومهلئ ئه وانسه مساوته زوه . و چونکه
ملتی کورد نهران بوه و مدنیته ئه و مله تانه زور بوه .
ده ستیان کورده ته و هر گوردنی مدنیته لی یان . انجا
له گهل مدنیته ، شتی دیکه شیان ، و هر ده گورد .
وه کو : زمان ، ادبیات ، هابست ، احوالی
کومهلئ هر . پ .

له بهر ئهو شتانه که له سه ره وه گوتمان
کورده کان هه تا کو ایستا که له زیمانی خویان
زیاتیر له زیمانانی ییگانه تی ده کوشین . هر به بونه ی
ئهو وه کورد کان بو ادبیاتی کوردی
تی نه کوشیونه . و ادبیاتی کوردی . ئه وه ی که هه به .
هر او به نهرانوای ماوه ته وه .

همو خوینده وارانئ (هاوارئ) خوشه ویست
ده زانین که گهلئ کورد که لیک آری به یعنی هندی
اوروپیی به . له بهر ئه وه زیمانی کوردی و ادبیاتی
کوردیش وه کو زیمانان و ادبیاتانی دیکه ی آری به .
و ادبیاتی کوردی له ادبیاتی فارسی ، هندی ،

ادبیاتی کوردی

لیرانه دا ده مانه ویت به کورتی باسی ادبیاتیک
بکه یین که علاقه پیک زوری هه یه له گهل
ادبیاتی دنیا ، و به تاییه تی ادبیاتی آری ، نه ختیک له
هه ندی ادبیاتی روژا واده کات و هه ندیک لی
جودا ده ییت ئه ویش (ادبیاتی کوردی) به .
هر و کو تاریخی کوردان به نه زانراوی ما
وه ته وه و هیشتا به نه واره تی له لای تاریخ زانه کان
نهرانوای ، ادبیاتی کوردیش به و چه شنه معلوم نیه
و معلوم نه بوه . هر وه کو ایله به ته واره تی ئهو
شتانه نازانین که تأثیری کیردوه ته سه ر کوردان
و تاریخی کوردان ، هر وه ها ئه و شتانه نازانین که
تأثیری کیردونه سه ر ادبیاتی کوردی ، انجا ئه و
شتانه آبا سیاسی بی کوملی (جفاکی) بی ،
یان دینی . . .

هه مپسان چونکه قومی کورد توشی لافاوی
که لان و قومان بوه و قومانی جودا جودا همو
اخلاقی ، ادبی ، کوملی تأثیر یان کیردوه ته
سه ر یان ، زیمانیشیان تأثیری لیان کیردوه .
او ملته ییگانه که هاتو نه ته کوردستان

کتبخانا هاواری

ریزانا الفای با کردی

هژمار
۱

غروش سوری

۱۲۶۰۰

۱۰

ب. چرمی خیلاندی

ب. چرمی عادتی

ژ بونادرفه دفتت حتی پوستی ب. سر بیلت خستین

<p>زنجو غراف و مطبعتہ ایوبیہ خانہ حفز جمیع المعادن والصور الملونة واللوحات الخشبية طبع بطانات دارریات بحررف نائرة عمل الطرا زانرفیت</p> <p>د. دمشق</p> <p>ملك الظاهر</p>	<p>الطیب احمد نافذ اختصاصی بالاداء الفن الطبیعیة والزهریة والاطفال دمشق</p> <p>عرونس</p>
<p>د. دمشق</p> <p>ملك الظاهر</p>	<p>الطیب محمد خضرت اذوقصا صی بالبراعة و ارامه الصیون و برافتها دمشق</p> <p>سالمیہ</p>

اشترکات مجموعة هاوار

وفي غير هذه الأقطار	في سورية وتونسية والعراق وبلاد العجم وبلاد المغرب
عن سنة واحدة ١٥٠ فرنك	عن سنة واحدة ٥٠٠ غروش سوري - ١٠٠ فرنك
عن ستة شهور ٩٠ فرنك	عن ستة شهور ٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك
عن اربعة شهور ٦٠ فرنك	عن اربعة شهور ٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

المراسلات يجب ان تكون باسم صاحب الجريدة : دمشق - حارة الأكراد

سال ۱

مارسب

هاوار

کوفارا کردی

هزاره ۵

۲۰ نبره ۱۹۳۲

تیلده خسنییین کوفاری

هفتندی صوری	ادیاتی کردی
ج ۶۰ • بدرخان	لوری یا بدرخان
سید حزنی	پیروزییا هاواری
قدری جان	بسرکا زیرین
دكتور ك ۵۰ • بدرخان	دلذریا گلکی
ج ۶ • بدرخان	الفاییا کردی
عبدالحالی کر کوکی	ولاتی کردان
۱ • ۶۰ • بدرخان	دلایازارووان
دكتور ك ۵۰ • بدرخان	شین وپسنا زینی
جگر خوینی کردی	پسنا دیرکی
هر کول آزیزان	آلی کردان
رونکار یا شاگر تین کردین عرافی	

۱۹۳۲ م

مطبعة الترقی بدمشق

۱۳۵۱ هـ



Qoyara Qurdi * Revue Kurde

Çêdaxizistiyên Qoyarê

Hawar	Şaqir Fetah
Zozanê Tocî	Némirê Miqst
Mar û Mirov	Çiroqbêj
Ji min bawer bibe	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Melayê Cizerî	Hereqol Azîzan
Diq û Rovi	Çiroqbêj
Hêva çardeşivî	Kedrican
Ferhengoq	Hereqol Azîzan
Ji bona Hawarê.	Çegerxwin
Gulbanqê Hîşyariyê	Mela Eli
Berdêlq	Kedrican
Hawar e	Bozan Şahîn
Qurdewarî	Faikê bêqes
Sê malo gundo!	Stranvan
Elfabêya Qurdi	C. A. Bedir-Xan

Birê Frensizî

Un femme, Chef de tribu	N. A.
O, village de trois maisons	Hereqol Azîzan
Folklore kurde	C. A. Bedir-Khan
L'Alphabet kurde	D. A. Bedir-Khan

çapxana terekt

ŞAM—1932

QITËBXANA HAWARË

HEJMAR

1

Rêzana Elfabêya Qurdi

Note sur l'alphabet Kurde

Bi çermê xemilandi 12,50 K. S.

Bi çermê adeti 10 K. S.

Ji bona derve divêt hekê postê bi ser bêt xistin.

Dr. A. Hafiz

SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES

Damas

Aznou

Dr. M. Khidi

Opérateur et Oculiste

Damas

Jafâ

PHOTOGRAVURE

Egoubige Frères

Inscription sur tous les métaux. Gravure colorée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes.

Damas

Mulek Daher

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase:

1 an 100 fr.
6 mois 60 fr.
4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.
6 mois 90 fr.
4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan
Damas: Quartier Kurde

Qiriyariya Qomelê

Ji bona Sûriya, Tirqiya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê:

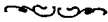
Salqî 500 kirîş-sûri — 100 frenq
SesmeHQ 300 kirîş-sûri — 60 frenq
Çarmehqî 200 kirîş-sûri — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqî 150 Frenq
SesmeHQ 90 Frenq
Çarmehqî 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyî tene şandin:

Şam: Taxa Qurdan



Qovara Qurdî * Revue Kurde

Zozanê Tocî Çawan Bû? Irû Çawan e?

Yeq ji zozanên meshûr Qurdistanê (tocî) ye. Tekrîba bi sê hezâr metrowan ji rûyê behrê bilindtir e.

Di mabeyna Erdîş û Diyadîne da zozaneqî bi av û qanî bi gul û giya ye.

Çikeder rindiyên tebtî hene xwedê jê dirîx ne qirîye. Beriya serê mezin da çawan bû? Irû çawan e?

Pêşya serê mezin da Tocî cihê geşt û seyrana qeş û xortên di Heyderan, Ademan, celalîyan bû.

Cihê rindan, bedewan û delalên bû. Li her alîqî qon û xewet li milî hev drêj dibûn. Qeriyên mihê sor û çavres li nav gul û giyan da winda dibûn.

Li mileqî şehîna hespan, li mileqî qalîna mihan ji qomên suwaran ji refê bêrvanên û çiyayên delal jindar dibûn. Adeta her alîqî da weq coybarên avê qen û şahî diheriqin.

Irû çawan e? Eywah... ew çiyayên delal û dilrûba, ew zozanên cenetasa irû cihê hirç û gurane. Cihê qerçû û roviyan e.

Ne hesp e, ne suwar, ne pez e, ne sivan, ne bêrî ye, ne bêrvan.

Gelo çî li wan kewimî û çî bi wan hat?

Bar qirî bi ciqî ve çûn yan şereqî mezin li wan kewimî û hemî telef bûn.

Belê di pêşya serê mezin da tirqo ji bo veqirina rêya Tûranê dixebitîn. Dixwestin tirqên Enadolê digel tirqên Tûranê mitesil bibin. Di mabeyna wan da tu hail memînîn. Ew ji bi melwqirina qurdan û istîla qirina Azerbeycanê dihat

wicudê. Feket tebtîkâtê fiqri melûnane ji wan re mimqîn ne bû.

Wextê qo serê mezin destpêqir û xwe ra fîrset xenimet zanîn dest bi quştina file û telcira qurdan qirin.

File li pêş çavên wan quştin, piştî wî dest bi derêxistina wan qirin. Ewî li Tocî, Sbîneq, Şerevdîne li ser avên sar, li ser qeviyên berfê, li nav gul û giyan da, bi sir û seqir mezin bûyî, tirqan mal û menalên wan ji destên wan girtin, tazî û birçî ji welatên wan derêxistin, hindeq sandine germa Mosilê, bireq li Çikûr-Owa Edenê, kismeq li şorezara konyeyê rast qirin. Ev kewmê nezanê wajûnbext bêja desîsa tirqan xebêrdar ne dibûn. Hiqûmeta tirqan di cihê miawenet da wesatî imhaya wan tedariq diqir. Ew ji weq berxên nav cingalê guri da bi tewreqî masûmîne minteziri ecêli mewûdê xwe dibûn.

Yên qo nehatin telcîr qirin li cihê xwe mayî, ji nezaniya xwe hêj dostê tirqan bûn, ji bo mîzeferiyta wan xwîna xwe dirêhtin.

Mihacîrên qurd tazî, birçî sefil û belengaz hêdû hêdû mirin, heta ji sedî deh xelas ne bûn.

Ewên qo xelas bûn ji pîrên wan niqariyan xwe bigehînin welatê xwe, disa ava biqîn. Ewên qo çûyî ji irû tirq xwîna wan dirêjin li cihê çîyan û zozanan wan davejin hebs û zindanan.

Dê bigrî çiyao bigrî! zozano bigrî! qaniyê bigrî, bê xweyîto, rebeno Nemiro bigrî.

Nemirê Nîqîsî

Berdêlq (1)

- Ji Lorîya Bedir-Xan re -

-1-

Rabe mêze qe , hebeq li doran
Te xew dirêj qir, em pir li ber man
Êdin mezin î, lolo lawecan
Rabe Bedir-Xan, dê rabe lolo !!

-2-

Hişyar be êdî, niho pir kenc e ;
Axa Qurdistanê, ji te re genc e ;
Paşîya xewê, bi zane renc e,
Rabe Bedir-Xan! dê rabe lo lo !!

-3-

Çurê devbixwin qete nav berxan
Ma nizani berx? berx zarê Qurdan
Bûne armanca rîmanên roman
Rabe Bedir-Xan, dê rabe lo lo !!

-4-

Dewra feleqê, eger qo qin e,
Razan ji me re, ket bi qer nine
Mesqen ne nivîn, dar û devî ne,
Rabe Bedir-Xan, dê rabe lo lo !!

-5-

Irû ye namûs , irû ye xeyret
Der û poxanan, em bûne îbret
Êdin bes nine, divê hemiyet
Rabe Bedir-Xan! dê rabe lo lo !!

-6-

Çerxa feleqê, eger nesim e
Pêşî qo herçend, qozîq qemîn e
Çavê xwe veqe, xwedê qerim e
Rabe Bedir-Xan, dê rabe lo lo !!

-7-

Çiman nabêjî, gelo çi hal e,
Sebra me ne ma, binal biqale
Rabe ji me re, meydan qemal e,
Rabe Bedir-Xan, dê rabe lo lo !!

Ardican

(1) Lorîya Bedir-Xan, di bin sernameya delalîya zarowan û di hejmara pêncan, rûpela dudowê hawarê de belav bûye.

Ji min bawer bibe

Robar hêdî hêdî dibeqî, pelên
wi sar û xweş in. Ava wi bi qef e, û
weq ziv gewr e.

Meşa wi li destê, weq rêverûna dest-
girtîyan û buqan bialûs e, beza wi di
nav çîyan û gellîyan de, weq reppa!
hespên serhişq e.

Lê gava ez jê re dibêjim qo ez hej
wi diqim bila ji min bawer mebe!!

Rêl qesq e, siha wê honiq û çaq e.
Li ser çîkilên daran, çûqan, dişekin. Pelên
wan ter in.

Lê gava ez jê re dibêjim, qo ez
hej wê diqim bila ji min bawer mebe !!!

* * *

Azman heşîn û avije ye. Stêr weq
gewher û mirariyan dibirikin. Heyv
bi ruhnaîya xwe distire.

Lê gava ez jê re dibêjim, qo ez hej
wê diqim, bila ji min bawer mebe.

Bubar bibihî û rengin e, bi stran
û qef e. Şiraniya wê xweş, xweşîya wê
şirin e. Tebîet ji xewê radibe û diqene.
Her quc bi qulîq û mêrg, bi av û dar in.

Lê gava ez jê re dibêjim qo ez hej
wê diqim bila ji min bawer mebe.

Çun şirî e, jiyîn spehtî ye. Ez hej
ciwan im. Min hej bist û pênc buhar
ne ditin. Geleqî hej jiyîn û hevîne diqim.

Lê gava ez ji wan re dibêjim qo ez
hej wan diqim, bila ji min bawer mebin.

Dê û bav, ap û xwal, pismam û dot-
mam çikas delal in.

Bi wan re runîştin û di ber tîfîqê
de axaftin çikas delal û xweş e. Li ser
çîyan û Zozanan bi wan re gerî û bezin

Jinonigari :

Melayê Cizert

Mela yeq ji şair û zanayên mezin
û navdar yê qurdistanê ye .

Navê wî Ehmed Nişantî bû . Lê bi
navê Melayê Cizertî nas û dengî e .

Mela di Cizirê de xwedê daye .
Xwendina wî a pêşin ji, di Cizirê de
bûye . Piştî ji bona xwendinê çû bû
Irak , Sûriye, Misr û Ecemistanê .

Berdeveqê mirê Cizirê bû . Lê careqê
jê enîrî û çû bû Diyarbeqerê .

Mideqê xweş li wê maye, bireq ji
sihrên xwe li Diyarbeqerê nivisandîye .
Lê paşê disan vegeiriya û hati bû Cizirê .
Salên xwe di welatê xwedêdana xwe de
kedandine .

Bejna melê ne qurt ne drêj , lê navîn
bû . Rûwê wî girover , sipî û sor bû .

geleqî çaq e , pê dilê mirov vedibe .

Lê gava ez ji wan re dibêjim qo ez
hej wan diqim bila ji min bawer mebin .

Heval heval e , lê bra delal e . Çikas
ez hej brayê xwe diqim .

Lê gava ez je re dibêjim qo ez hej
wî diqim bila ji min bawer mebe .

* * *

Ez dilqetî me . Delala min spehî ye .
weq berfê gewr e , weq agira germ e ,
û weq gulan sor e .

Dilê min di çavên wê de dil e .

Lê gava ez jê re dibêjim qo ez hej
wê diqim , bila ji min bawer mebe .

* * *

Lê welatê min , welatê dê û bavê
min , welatê qal û qalîyên min , welatê
min ê şîrîn , gava ez ji te re dibêjim qo
ez hej te diqim ji min bawer bibe .

Dr. Zamiran Ali Bedir-Xan

HAWAR E

Hawar e qurê min hawar e ,

Tu xwe meqe .

Gereq e qo sindûf û merbend ,

Te zemt meqe .

Guliyên qeçên qurda

Di destên romanî da ,

Hawar diqe

Tu xwe meqe lawê min ha were ,

Tu xwe meqe .

Bozan Sahin

Çav û birihên wî reş bûn . Riha wî
sivîq bû . Guliyên wî hebûn dihatin heta
ber gûhê wî . Por , rih û guliyên wî
hergav şehqirt bûn . Eniya wî fireh , stowê
wî drêj bû .

Rêveçûna wî bi lez bû .

Qefiyeq davêt ser serê xwe , yeqe
din ji li ser dipêçand . Xeftaneq li ber bû .

Pêlaveqe sor têxiste pêyên xwe .

Eba werdigirt . Hergav biqên bû .

Bi dora xwe re xweş diqir , dilê

xelqî ji xwe ne dihişt .

Mela di Cizirê de çûye rehmê . Di
taxa Torê di Medresa-sor de veşartî ye .

Tirba melê ziyaretgah e , xelq geleq
kedrê wî dizanin .

Fekêhên Qurdistanê diwana wî bi
destên xwe re digerin . Hiu beytên wê
ji ber diqin û kesideyên wê di civatan
de dixwinin .

Tirba melê kenc hati bû ava qirin .

Lê wê pastyê tirba wî xirab qirine .

Esqerên tirq çelên wê şçênandin qevirên
dora wê birin û ji xwe re qeçên tifiqan
qeqirin .

Diwana melê li Berlin û li Stenbolê
hatiye çap qirin . Bi destên xelqî re geleq
nixeyên destnivis hene .

Mela ji zmanê xwe pêve bi farisî,
erebî û bi tirqî ji dizantî bû .

Ber destên wî geleq fekeh bi xwedî
bûne . Şairê navdar Fekêhê-teyranî ji, ji
fêkehên melê bû .

Herqol Axizan

QURDEWARI

Qurde ta qey bi xaber bi, nustinet bêari ye
Wasitew dwa qewtinet imroqe her bi qari ye.
Seyri em kewmane qe çûn bûn û ista bûn be çî
Heyf e bo, tu wa esîrî boy te ebd û carî ye.
Itîfakî ger neqey lem cehle xot rizqar nedey
Pase rojet kelbe be xwe îş û nûşet zari ye.
Nîwero ye helse etir bergi sistî daqene
Zulmetî şew wa be ser çû we'deyî wişyari ye.
Rênezanî herbidew rêqey mearif bigre ber
Nestîmanet zor qe sasew jîni her xembari ye.
Bêqesa ket'î umîdî ser bexweyt ked neqey
Qurdewarî zendewew mihtaci litlî bari ye.

Faike Bîqes

Diq û Rovi

Di gundeqî xerab de, diqeq hilqîşiya
bû ser dîwarê xanîqî û banq dida.

Rovîyeq dabortî, xwe da ber dîwêr
û deng li diqî qir û got:

— Qeqo, diqo çî diqî bir?

Diq lê veqerand û got:

— Rovîyo ma tu nabîni gundê me
xerab bûye, Ez jî bang didim, dixwazim
çend gundî û cotqaran bidim hev û gundê
xwe jî nû ve ava biqim.

— Heqe welê ye, ma tu nizani qo
ez jî cotqareqî qêrhati me, dê were
ciheqî nişani min biqe, jî xwe re qoxeqê
ava biqim û dest bi xebatê biqim.

Diq kall bû, qet pêşiyê, rovi da
pey, qo herin niq qefxwêyê gund jî rovi
re erdeqî bibijêrin.

Diq danehati bû, di ser dîwaran re
derbas dibû, diçû.

Gava gehîştin qavileqê, diq xwe
dahilani deng li qefxwê qir.

Qefxwê rabû, rovi dit.

Qefxwêyê te tajiyeqî fêris bû. Rovi
baz da, taji qet pey, da heta quna wî.

Sibetir rovi dîsan dabortî. Diq ew

nas ne qir. Çiroqa ava qirina
gund jê re got.

Rovi qeni û lê veqerand:

— Bextreşo diqo, hetani qo
tu qizirê vi gundi yi û taji jî
qefxwêyê wî ye, ev gund tucar
ava nabe.

Mar û Mirov

Miroveq bi rê ve diçû.
Rasti mareqî hat. Mar qeti bû
bin qevireqî mezin. Nediqarf
bû derqeve, ne jî bilive. Dilê
mirov pêve ma. Xwe da ber
qevirî, qevir raqir û ew xelas
qir.

Mar xwe daweşand, ser ziqê
xwe rabû û drêjî wî qir. Bi

wî vedaya. Mirovi got:

— Maro, heyran, ma çawan dibe,
min tu jî mirinê xelas qirî, tu dixwazî
min biqujî

Mari got:

— Ma jî mêj ve em ne dijminên
hev in, ezê bi te vedim.

Mirov qir ne qir, mar jê nedigeriya.
Paşî, gote wî:

— Ket mebit em herin jî ekilxendeqî
bipirsin.

Mar Kail bû, û dan rê. Gaveqê
çûn rasti roviqî hatin. Mesela xwe jê re
gotin. Rovi li mirovi fedqirî û qeni.
Piştîre gote wan:

— Divê ez cih bibnim qo biqarim.
kerara xwe bidim. Şûn da veqerîyan û
hatin ber qevirî.

Rovi jî mirov re got:

— Tu qevirî raqe.

Ew ew raqir. Rovi jî mari re got:

— Tu jî biqeve bin.

Mar qete bin û mirov qevir berdaser.

Bisteqê man, rovi deng ne diqir.

Mari got:

— Rovîyo qani kerara te, ez di
bin qevirî de pelixim.

Mirov dil diqir qo here. Rovi xwe
li buwara wî girt û got:

— Careqe din, vi qevirî jî cihê wî rameqe.

Çiroqêj

Hêva Çardesevî

Hênîşqa min li ser balgê, serê min.
di nav qefa destê min î paldayi. lingê
min î rastê bi erdêve mirani; destê min î
çepê li ser çonga lingê min î çepê bû...
Jû pêve min xwe winda qir hişê min ji
serê min çû, qetim bajarê xewn û xeyalan.

Gava qo min, lijerê xwe, li deryayê
mêze qir, agireqî bi gûr, pêtên wê
hiltên û datên, çavên min jiber ruhniya
wê vene di bân; tirêjan davitin ronîqa
çavên min...

Di nav deryayê de agir: agireqî
wisan bi silori... ma tu car tê bira tu
qesî? Min serê xwe ji deryayê bilind qir
û li jor mêze qir, Hêveq çardesevî.. bi
min re qatya û bi xapandina min re
mizmizi... û got:

— Lo lawîqê delal; ma ne ma tu
ji vê bêhişyê hişyar bibî? Ev, kedereq e
ez li bende te me...

Tu dikefîli, min germî date, bi germa
min tu ji xirina mirinê xelas bûyî. Dê
rabe ji çeyîya min re berdêlvan bibel!

Lê tişteq heye divê qo ez ji ve-
neserim, min çeyê bite qir ne ji bona
te, belqî ji bona xwe...

Belê, Min tu dit nedit, bêhemdi
xwe varkilim. bejn û bala te, ez bêhiş qirim.
Ma çiman nabêjim? a bî hiş ezim!..
Lawîqê min ez hêvîna te me!!

Herê, tê bira min limin sarbû,
diricifim, dilerizim...

Ew serma ne ji keşa erdê, ne ji pûqa
berfê, ne ji ji borîna ba û baranê bû. ew
serma, ji bêqesiyê, û ji rebeniyê bû...

Xwîna min hişq bûbû, hêvê ter qir
û bi serda dibêji ez, hêvîna te me.

Gelo ez çiyê wê bibim? Devê min
nagere û hêv li bende cubaba min e. Lo,
xwedê, ez çi vegertim? qo hêva xwe
dixweş biqim.

Damarê livinê qete zimanê min,

Ji Zin û Mem

Welatê Qurdan

Dicle û Feral û ava Xabûr
Dengin.. di ser dinê de meshûr

Firdews e diyarê ap û xwalan
Axa wê nivîna hav û qalan

Ser Bozêrewan û zînê xweşreng
Mem lez dibezî ser ewr û ser meng

Bajar û gund û kesr û burcan
Gî dixweşt ne bi şexk û şadan

Ava ye bi reng û dewlemend e
Ser erd û dinê ji bêmênend e

Her cih bi esîr û qantiyê çaq
Hêl na welat û sadiyeq' paq

Ilon, Tebax, Tirmeh, Adar
Nisan û Gulan û cot û bazar

Her rûj û heftî hêv û salan
Diroqî welat e rûpelên wan

Bav û qur û çeq û mam û pismam
Pismam mirin di şopa dotmam

Qurdmanç teva mirovên hev bûn
Yeq ji ne cuda hemî ji tev bûn

Cotqar û şivan bi qen qirin şor
Ser mêrg û zewî û solinê sor

Parone û ga û goliqên reş
Gamêş û medeq gêdeq hemî geş

Hogeç û bizin û berx û nogen
Weq av û co sipî û rewşen

Cih cih bi bihuşt zmanê qurdi
Cih cih bi mekam û zarê qurdi

Ava ye welatê qurd û qurdan
Gencine ye Zin û çavê Alan.

Dr. Zamiran Ali Betir-Xan

min dilqir, dest bi galgalan biqim, Lê çi
bibînim: min dit, ji koziya baqur û roava
ewreqî reş, bi mij û xumam bi lez û
bez gihişte ser hêva min. Gotina min
dikirîqa min de ma. Hêv, reş di xenikt..

(Ji xewê vecinikim)

ELfabêya Qurdi

6

Berdêlên wan di elfabêya erebî de ev in :

j — ج g — ك

Ş — Ev he f berdêla (ج) a erebî ye. Dengê vê herfê di fransîzî bi (ch), di elmanî bi (sch) û di inglîzîyê de bi (sh) têt nişan qirin.

Ji herfên latîni jî bona nişanqirina vî dengî di destê me de tu herf ne ma bûn. Gora destûreqe me diviya bû qo em bi herfên hevedudanî emel meqin. Destûra me a pêşin em dixistin nîzîngî elfabêya tîrqa.

Ji hêla din cihderqa vî dengî geleq nîzîngî cihderqa herfa (s) ye.

Miletên qo di zmanê wan de ev deng nîne li şûna wî (s) dibêjin.

Di zmanê yûnanî de (s) nîne. Ji lewra yûnanîyên qo nû dest bi frensîzîyê diqin şûna (chambre-sambr) (sambr) dibêjin û pîrsa (paşa) (pasa) dixwinin.

Di encamê de me ev deng, weq tîrqa, bi vî herfê nişan qir.

Ji xwe ev şîql di elfabêya xelqê romanyayê de, jî mêj ve hebû.

X — Ev dengê qo di elfabêya erebî

Ax! Ax! Gewra min, rînda min, dilqetîya min. Tu bi çî lewî têt xewna min?

Ew, ne xewn bû. Ew, ne xeyal bû. Ew, ne hev bû.

Ew, ser hatiyeq kewimî; gewra min, rînda min, dilqetîya min bû. Ewrê reş jî di zanim qibû.

Mîfsido, ewrol te destê min jî gewra min qir, û gotîna min a dawî jî, di kirîqa min de hîst.

Ez, niho bi ax û qeser, bi kirîneq bilînd dikirim:

Şermesar im! gewra min. Ez jî hêvinê te gorîyê te, candayê te me!!

Hedîcan

de bi herfa (ع) têt nişan qirin di hin zmanên arî de jî heye, weqî niho elman vî dengî bi (ch) nişan diqin. Lê mîletên din, weq yûnan, bi (x) dinimînin.

Ev herfa ha di hin elfabeyan de, weq ya frensîzan, du dangan bihev re dinimîne û dide xwendin, yanî dengeqî wê dutaqî heye.

Herweqî:

Alexandre — Aleksandre

Exemple — Egzemple

Ji ber qo dengê wê ê dutaqî jî me re ne gereq bû, me ev herfa ha weq yûnanan û hin mîletên din jî bona nişanqirina dengê (z) êxiste nav elfabêya xwe.

Q. k — Dengên qo di erebîyê de bi (ك) û (ا) nişan diqin û jî hev bi geleqî cihê ne di zmanê me de jî cihê cihê peyda dibin.

Digel vî hindê (ج) a qurdî jî ya erebî hermlîr û siviqtîr e. Mîrov diqare bibêje qo (ج) a me nîzîngî wê (k) yê ye qo di pîrsa (kristal) de têt ditin û frensîz (cristal) dinivîsinin.

Ji bona nişanqirina van dangan di destê me de du herf hene: (q) û (k).

Gelo bi qîjqê dengê pêşqî û bi qîjqê dengê paşqî divêt bête nişan qirin.

Deng weqî jî pêşîya devê mirov derdîqeve pêşqî û gava jî paşîyê derdîqeve paşqî ye.

Herweqî (ج) paşqî û (ا) pêşqî ye.

Ji ber qo dengê (ج) jî kirîqê û dengê (ا) jî pêşîya wî derdîqeve.

Di zmanê frensîzî, elmanî û di hinên din de (qu) dengeqî dide qo rast bi rast dengê wê (ا) yê ye qo di pîrsa (qar-ك) de têt bibîstin.

Xelqê Esîra Bêrtî jî çarîyeqê re carînan (qart) dibêjin. Di zmanê frensîzî de jî (quart) heye û mana wê jî çarîyeq e.

Tinê frensîzî (l) ya paşîn naxwinin û weq (qar-ك) a qurdmancî bê (t) diaxwinin. Di van du pîrsan de dengê (qu) a frensîzî û (q) a qurdî weq hev in û di tu lîstî de jî yeq hev ne cuda, ne qem, ne zêde ne. (dûmahîq heye)

L'hospitalité Kurde

Une femme, Chef de tribu

« Le récit qui suit, est écrit par un de nos amis qui avait rempli des fonctions de gouverneur dans les provinces orientales de l'ancien Empire Ottoman, dans le Kurdistan, avant la guerre mondiale, et qui avait eu l'occasion d'observer et d'étudier les mœurs et coutumes pittoresques et exotiques des populations habitant ces régions; les lignes suivantes ne doivent donc pas être prises pour des récits fantaisistes, mais des descriptions de la vie réelle vécue dans ces pays »

Le peuple Kurde est un de ceux qui ont conservé intacts, au cours des siècles, leurs mœurs et coutumes patriarcaux, parmi lesquels figure la fameuse hospitalité orientale. Cette hospitalité est, chez le Kurde, exquise et dévouée, notamment à l'encontre des passants de marque,

J'avais eu, il y a plus de vingt ans, l'occasion de jouir moi-même de cette hospitalité, lorsque, de par mes fonctions, j'avais visité quelques villages et achirets (tribus) Kurdes.

Il y a, dans l'ancienne province ottomane de Van, un district qui était connu sous la dénomination de Chatak et dont dépendait un nahîe (commune). Nordouz. Cinq tribus Kurdes (achirètes) habitaient, entre autres habitants, ce district, à savoir: Alan, Cbidan, Ezdinan, Khalilan, Khavehdan.

Le plus important de ces achirètes était Ezdinan, dont le chef était une femme, jeune à peine âgée de trente-six ans, aux traits beaux et énergiques; elle s'appelait Fatma et était connue dans la région sous le surnom «kralitsa» (la reine).

Elle était la veuve de deux frères, chefs de la tribu, qu'elle avait épousés successivement, et qui étaient morts l'un après l'autre, laissant Fatma ou Falma à la tête de l'achirète. Elle était écoutée et obéie dans sa tribu, et généralement respectée dans la région entière. Elle était très intelligente, d'une intelligence au dessus du médiocre, bien que restée inculte.

C'était aussitôt après la proclamation de la Constitution Ottomane en 1908; j'avais été hospitalisé douze jours, avec sept ou huit compagnons, dans la tente de Falma. C'était au

mois d'Août, et les gens de la tribu Ezdinan avaient quitté provisoirement leurs villages, habitations hivernales, pour estiver sur un plateau assez haut, leur «zozan», lieu d'estivage. C'était un assez large plateau, pourvu de sources vives, dont les eaux fraîches étaient vraiment un délice sur ces hauteurs et à cette saison-là, et dont le climat était on ne peut plus sain et fort. Nous étions princièrement hospitalisés par la reine d'Ezdinan. Tous les jours, il y avait inmanquablement l'agoeau traditionnel, avec d'autres plats, douceurs et laitages y compris. Une partie de la grande tente noire rectangulaire, était mise à notre disposition, où il nous était servi de matelas propres, ainsi que des draps et des coussins. avec tout le confort possible sur ces montagnes, assez éloignées des grands centres.

Nous communiquions avec Falma par l'intermédiaire d'un arménien qui faisait l'interprète, puisqu'elle ne connaissait que le Kurde, et moi, bien que j'en avais acquis certaines notions, je n'étais pas à même de la comprendre. Un jour, quand on causait sur le changement de régime survenu dans le pays, Fatma, elle aussi, prit part à la conversation; elle aussi voulait la justice, la liberté: «Ez edaletê dixwazim, Ez huriyetê dixwazim».

Cette femme illettrée, qui était dépourvue d'une instruction même rudimentaire, dont la vie était passée jusque là dans ces vallées et dans ces montagnes, qui ne connaissait rien des rouages de l'organisation d'un état moderne, avait pu saisir, rien que par son bon sens inné, le sens de changement politique survenu et les exigences de la nouvelle époque qui s'ouvrait.

Cette femme, chef de tribu, était une bonne cavalière et maniait bien l'arme à feu; bref, elle était une véritable amazone.

Un jour, je m'étais aventuré, accompagné d'un seul gendarme, jusqu'à des hauteurs voisines, sur lesquelles était campée une tribu turbulente assez nombreuse dont je me souviendrais du nom, si j'avais en main mes notes. Les gens de cette tribu n'avaient pas une bonne réputation. Fatma, en me voyant absent de la tente depuis quelques heures, s'en était inquiétée, et soupassant que j'avais pris la direction des hauteurs citées, avait monté sur un bon cheval, pris des armes et quelques valets

Textes et Traductions :

Sê malo gundo !

—1—

—Xelqê delal mî di' serê vi çiyayî
Sê bisqê' di sê,

—hûriq, bûriq—

berdane her vi bayî

—Şeva nivê şevê, were tewafa sing û berê

Hê' şîr tê ne geriyayê.

Yar yar yar, Sê malo gundo !

—2—

Ez çûme derê çeman ,

Çem e' sar in .

Zozanê' bavê te bilind in,

Berf û baran lê dibarin .

Isal, sala hefta ye,

Ber lawiqê min qetiye

Welatê xerib û xurbetê,

Sing û berê' min fadilê!

Bê mihas û bê timar in.

Yar, yar, yar, Xopano gundo!

—3—

Çavên min e' reş, qil derman e

Irû, sê rû', çavên min Kerimin,

Li derê van rêyan e.

Xwezi min zani ba

Civanê min û bejna Zirav

Çend rû mane.

Yar, yar, yar, qambaxo gundo !

—4—

— Çiyaqo ! bilindo ! rê di ber e,

Ezê bişînim Diyarbeqra xopan,

Heyaseqê binim, ji bejn û bala te re.

Xelqê delal mina mêgeweqê

Ji ên kereberhanqa sibê, qev di ber e.

avec elle et s'était empressée de venir à ma recherche .

On pourrait multiplier à volonté ces récits d'hospitalité Kurde; pendant mes pérégrinations, de 1909 en 1914 dans les provinces aux confins orientaux de l'ancien Empire Ottoman, j'avais été maintes fois l'objet de cette hospitalité généreuse. Si j'ai choisi le cas relaté là-dessus pour le présenter aux lecteurs du Hawar, c'est que je l'ai jugé digne, à plus d'un point de vue, d'en retenir l'attention.

H. A.

Yar, yar, yar, Xerabemao gundo !

—5—

Heyranê ! Heyranê, heyraneqe di ji

Te sê bisqê' di sê, berdane ser darê

[dergûşê, dihinijî;

Te şewitand malê gundi û cîranan

Te şewitand lihêfa serqavê min ji,

Yar, yar, yar, Dengê makulan li te

[nayê gundo !

TRADUCTION**O VILLAGE DE TROIS MAISONS**

—1—

— J'ai vu le beau monde (la bienaimée) sur le sommet de cette montagne,

Elle a abandonné trois tresses blondes devant ce vent ci

— Viens dans la nuit de minuit (au fond de la nuit) au pèlerinage de la poitrine et des seins

Où le lait n'a pas encore circulé.

Yar, yar, yar(1) O village de trois maisons.

—2—

Je suis allé dans les lieux des rivières, les rivières sont froides;

Les plateaux de ton père sont hauts, la pluie et la neige y tombent.

Cette année, c'est la septième,

Depuis que mon garçon est parti,

A l'étranger, au pays de l'exil;

Ma poitrine et mes seins, vertueux!

Restent sans caresse, sans amour

Yar, yar, yar... O village misérable!

—3—

A mes yeux noirs le collyre est un remède
Aujourd'hui, voilà trois jours que mes yeux se fatiguent,

A regarder l'endroit de ces routes,

Ah si je savais .

Pour ma rencontre avec celui,

A la telle fine

Combien de jours restent.

Yar, yar, yar... O village soit maudit,

—4—

— O montagne ! O haute, dont la route à côté,

(1) Expression très courante dans les langues aryennes de l'orient qui signifie ami, compagne d'amour.

L'ALPHABET KURDE

6

Tout de même on ne peut pas dire que ces (→) sont toujours court comme le (i) Kurde, puisque les (i) des izafats d'après le (arouze) rithme arabe, sont enclins à des variations. Et c'est pour cette cause que ces (→) sont quelquefois des (i) Kurdes.

Si, dans le sud, cet (i) differt de l'(i) Kurde ordinaire, ou de (i) cette différence ne peut provenir que d'une nuance de couleur vocale et non d'une nuance de changement du son qui correspondrait à un changement de point d'émission de ce son.

J'enverrai chercher du rose Diyarbekir,
Une ceinture pour ta taille et tes flancs,
Le beau monde comme une perdrix
femelle

Pareille à celle dont, avant l'aurore,
Le mal est à côté.

Yar, yar, yar ... que tu reste en ruine,
village

5

Extase, extase, encore extase,
Tu as abandonné tes trois tresses
blondes, sur le bois du berceau, tu t'assois,
Tu as brûlé les biens des villageois et
des voisins.

Tu a brûlé même la couverture de ma
couche.

Yar, yar, yar... La voix des nobles ne
t'arrive plus, village!

* * *
Cette chanson m'a été communiquée par
(Çeçan) fils de (Haco) agha, chef des tribus
Kurdes de (Hevêrçan).

Elle peut être considérée comme un
exemple typique du dialecte (Hevêrçan),
que nous avons, sciemment, voulu garder tel
qu'il est.

Nous ne présentons à nos lecteurs, qu'une
partie de cette chanson qui contient une dia-
logue entre les deux amoureux.

Hereqol Azizan

D'ailleurs, ainsi qu'on le verra plus
tard, dans différentes contrées du pays,
comme dans chaque langue, la prononcia-
tion est plus ou moins dure ou fine.

Û.— Cette voyelle correspond tout-
à-fait à l'(u) allemand qui en français est
noté par (ou).

Dans certaines contrées on le pro-
nonce aussi comme les Français.

U.— C'est une voyelle unique en
son genre est un des deux sons qui caracté-
risent la phonétique Kurde. Pour pou-
voir bien exprimer le son que donne
cette voyelle il faut triler en même temps
d'un autre son qui peut être considéré
comme accolé au premier.

Comme dans toutes les langues de
flexion, et particulièrement les langues
aryennes, en Kurde, une voyelle placée
au commencement d'un mot peut régir
différentes consonnes et ne faire avec
elles qu'une seule syllabe. Par exemple les
mots: blûr xwar, stûr, krên, standin,
brastin.

Lorsque ces consonnes sont le (x)
et le (w), la voyelle qui les régit les fait
prononcer en les amalgamant, comme:
xwe, xwin, xwarin, xwêh, daxwaz.

Parmi ces différents mots prenons
(xwe) et essayons de trouver son équiva-
lent phonétique dans un mot français.

Prenons le mot français (oie) et
ajoutons devant lui un (x) Kurde, nous
avons (xoi) qui est le correspondant phoné-
tique du (xwe). Ainsi que dans les mots:
quoi, bois, loi, choix. Autrement dit, le
(oi) arrive à exprimer ce son si on le
fait précéder par un (x) Kurde.

Voici la preuve matérielle que ce
son est bien tel que nous le définissons.
Dans quelques mots du dialecte du
Nord-Est, chez lesquels ce son a disparu,
on en trouve un rest, le (w) du (xw).
Par exemple dans ce dialecte le mot (xweş)
est devenu (weş) c'est à dire que le (x) a
disparu; mais il ne s'agit pas du (xoş)
tel que le prononcent les Persans, ni du

Notices sur la littérature
mœurs et coutumes Kurdes

6

MEMÉ-ALAN

PREMIÈRE ÉPISODE

La maison des (Alan)

La chanson commence par une courte définition du Kurdistan et indique la localité où se trouvait le royaume occidental de (Memé-Alan) en Kurde (welatê-Mexrobî) qui, mot à mot, veut dire le pays occidental.

(xos) avec un (o) bref, tel que le prononcent les Turcs.

D'autre part, lorsque la lettre (w) est suivie de la voyelle (i), l'amalgame est tellement forte que le (w) adouci par la voyelle (i) et combiné avec elle produit presque un nouveau son. Comme il s'agit d'un son bref nous l'avons noté par le (u) et nous avons réservé le (û) à un son long, ainsi que nous l'avons déjà indiqué. De la sorte, nous nous conformons à cette règle que le (^) sert toujours à la représentation des sons longs.

Cette voyelle, qui cache en elle une consonne, fait lire plus forte les consonnes qu'elle régit, surtout quelques unes d'entre elles, ainsi que nous le dirons plus tard.

Nous avons dit que le (u) n'est jamais le son bref de (û), car dans la phonétique kurde un son de voyelle émis du même point de l'organe d'articulation ne peut pas être tantôt bref, tantôt long. Une oreille bien exercée à la phonétique Kurde arrive sans difficulté à saisir ce point. Cependant on peut en fournir des preuves qui s'adressent aux yeux et ne recourent pas à l'ouïe.

Examinons la transformation vocale que subissent certains mots étrangers en pénétrant la langue Kurde.

Le (ـ) arabe et un (û) bref. Dans plusieurs mots arabes empruntés à cette langue, le (ـ) se transforme en (i) Kurde, en raison de manque de (û) bref dans la langue Kurde; exemple:

(à suivre)

Ce pays qui n'est point prévu dans toutes les variantes est défini comme étant au bord de la mer, dans laquelle aux lointains invisibles, existaient même des îles (1)

Les maîtres de ce pays étaient trois frères qui repondaient aux noms de (Hûşeng, Bebrem, Feridûn). Tous les trois étaient des vieillards, le plus jeune était âgé de (75) ans. Ils étaient riches mais n'avaient pas d'enfants.

Les princes voyant leur âge avancé, la mort proche et une énorme richesse devant eux décidèrent de partager leurs biens entre les pauvres du pays et de ne garder pour eux que le strict nécessaire.

La même nuit tous les trois firent le même songe. Dans le pays il y avait, après les princes, un vieux savant qui possédait une puissance extraordinaire et qui s'appelait (Nerîman). Il avait une fille du nom de (Gulizer) belle mais assez âgée et que personne n'avait osé demander en mariage.

Un mage avait dit aux princes pendant leur rêve, allez demander (Gulizer) en mariage; elle donnera le jour à un garçon que vous nommerez (Mem); il sera un héritier digne des (Alan).

Les trois frères après s'être raconté leur rêve, décidèrent de demander (Gulizer) pour (Hûşeng) et le firent.

(Gulizer) à la fin de la gestion donna le jour à (Memé-Alan) qui fut la joie du pays entier.

Son père ainsi que ses oncles mirent tous les soins possibles à bien élever cet héritier du trône. Ils firent venir pour lui des professeurs des contrées les plus éloignées.

Dès son bas âge il fut bon tireur, bon escrimeur et bon cavalier. Son père lui avait organisé sous le commandement de (Bengi)(2) une garde spécial de (1500) tireurs d'élite. Tous jeunes gens et fils de la noblesse du pays.

(à suivre)

(1) Les (dengbêj) que j'ai questionné à ce sujet m'ont répondu qu'ils avaient entendu dire que ce pays se trouvait autrefois dans le golfe d'Alexanderette, et la plupart ne savaient même pas où se trouvait ce golfe.

(2) (Bengi) est le fils de la tante maternelle de (Mem) et le neveu de son grand père le savant (Nerîman).

اسماء الايام والشهر

لقد سألنا بعض قرائنا عن اسماء الايام والشهر باللغة الكردية . فها نحن نلبي طلبهم ونبين الاسماء المذكورة فيما يلي :

للشهر باللغة الكردية نوعان من الاسماء . فالنوع المألوف هو تسمية الاشهر بأسمائها المستقلة واما النوع الثاني فهو خاص بتسمية اشهر السنة بحسب اختلاف فصولها . وهذا النوع اكثر استعمالاً في الاغاني والاشعار .

اسماء الشهور

آذار

بهارا پەشین
buhara pêşin

آذار
adar

نيسان

بهارا ناڤین
buhara navin

نيسان
nisan

مايس

بهارا پاڤین
buhara paşin

گلان
gulau

حزيران

هاڤینا پەشین
havina pêşin

حزيران
hizêran

تموز

هاڤینا ناڤین
havina navin

تیرمه
tirmeh

آب

هاڤینا پاڤین
havina paşin

تباخ
tebax

ایار

پایزا پەشین
payiza pêşin

ایلون
ilon

تشرین الاول

چرییا بری
çiriya berê

پایزا ناڤین
payiza navin

تشرین الثاني

چرییا پاڤی
çiriya paşê

پایزا پاڤین
payiza paşin

كانون الاول

چلیا بری
çeleya berê

زفتانا پەشین
zivistana pêşin

كانون الثاني

چلیا پاڤی
çeleya paşê

زفتانا ناڤین
zivistana navin

شباط

شباط
sibat

زفتانا پاڤین
zivistana paşin

گجوق
gecoq

اسماء الايام

الجمعة { اين
fn

البت { شنبه
embih

الاحد { يکشنبه
yeqşemb

الاثنين { دوشنبه
duşemb

الثلاثاء { سيشنبه
sêşemb

الاربعاء { چار شنبه
çarşemb

الخميس { پینجشنبه
pêncşemb

صاحب الامتياز والمدير المسؤول

الامير جهاد علي بدر خان

فرهنگنوڪ

زِ كَرْدِي لِ عَرَبِي

تفسير المفردات الكردية باللغة العربية

لقد ذكرنا في العدد الاول من مجلتنا (هاوار)

أنها مجلة ادبية علمية بحث ترمي الى توحيد اللهجات الكردية المختلفة والى تعليم القراءة والكتابة بصورة منتظمة للاكراد وفقاً للشرائط المقررة .

كنا نفسر حتى الآن باللغة الكردية المفردات اللغوية التي تعد غريبة في بعض اللهجات . غير اننا

قررنا ، اعتباراً من هذا العدد ، أن نخصص في مجلتنا عموداً لتفسير هذه المفردات الكردية باللغة العربية ، وذلك بناءً على اقتراح بعض قرائنا الأفاضل .

فستدرج إذن بعد الآن باللغة العربية معاني جميع الكلمات التي يسألنا عنها القراء تحت عنوان (فرهنگنوڪ) فترجو من حضراتهم ان يطلبوا منا تفسير جميع الألفاظ والعبارات التي تشكل عليهم فإننا سنسرع الى اجابتهم في هذا المكان .

فرهنگنوڪ { فرهنگك } تأتي بمعنى قاموس . وأما فرهنگوڤ { كوڪ } فهي اداة للتصغير . فمعى

ددى هر كسى وى برى اقى دار

گلك ديلبر و نازك و نازه دار

هزار بلبلى دل شواط و بچوين

قلن كيمه أرزانه پينج سد قروش

دينف باغى و يده دكن آه وزار

بجوازى زعالى جلادت بغار

بگهغوڤنى كرى

فرهنگنوڪ هي إذن القاموس الصغير او مفردات لغوية

ناس كرن } المعرفة ، هذا مصدر مركب واما بسيطه
nasqirin { ف(ناسين) فتقول مثلاً (از فلان كسى

ناس دكم ، او ، دنامم) اي انني اعرف فلان

لوما } معناها (لانه)
lewma

هيين } الكيان او الوجود مثلاً (هينسا خدى
heyin { آبادينه) اي وجود الله ابدي

پرونڤيس } وهي تنفيذ معنى (البرنامج) تماماً
pronivis

بنگه } معناها (الأصل او الأساس)
bingeh

تافل } اي (سباشرة) او (للحال)
tavil

تكوڤز } اي مكمل او (مستكمل)
tequiz

روال } اي (فتي ، شاب) وهي تلفظ بلهجة الجنوب
rewal { بشكل (روله او رولا)

رشبلك } معناها الحقيقي (مسودة او تسويد) وإن
resbeleq { كان بعض الأكراد يستعملونها مكان (مكتوب)

آرمانج } هدف
armanc

آواڤى خباتى } (آوا) طرز . (خبات) عمل فحصناهما
awayé xebatè { طرز العمل

گوپال } كل عصا معكوفة الرأس على الإطلاق
gopal

برديلك } تأتي بمعنى نظيرة في الشعر
berdêlq

هڤخستنا زمانان } (لر هڤخستن) معناها الضرب
hevixistina zmanan { ببعضه او الجدال والتركيب

يفيد معنى جدال الألسنة

ژبونا هاواری

ژبو مبری زراف و گران و سرفراز و هنرمند

سرمهدوت عالی بدرغانه

بنده گویناڤی جگر خونین هاتیه ناسکون دستي ته
ماچدکم و بی هزار سلافان لجاب غالبان دم هبونا سری
ته لجهانی ژپاد شاهی مزن دخواستم و بقان چند خوشخوانی
ژیرین از هاواراته پیروز دم . ولی دیسا وه ک پیروز ناما
(حامد فرج) نابه چکروی جوان میری بری هر کسی
هاواراته پیروز کر .

هزار جاری پیروز بتن اف هوار
هزار آه و زارین دکن لی ازم
گلک خوب ورنده وکی گلغزار
ژوان بلبان تی جگر خونین و زار
کستانی زاری مه به ای جوان
دبیم آخ ولات آخ ولات آخ ولات
ژبو بلیلی دل ته خوش به بهار
آفتانه کستم کرم تار و مسار
چه میوک شیرین بری وی گها
ولات پرخوشه چول و دشت و چیا
پسندیده گو من بری وی دخوار
لوزانی ژوری دجهین آقین سار
چه بوستانکی پرخوش و پر باق
دنیاولات من دبه می بهشت
هیه تیده خوخ و بهوک و هنار
کلیبی و شانی و چولا حصار
لبروی هیه بغچه فانک مظهر
حصار گلک خوشه دشت و چیا

کلمبائکی لهسیاری بی

چانی خوڤه که ژخواب راهه
میزه ککو ولات همو خرابه
جارك لولاتی خو بنیره
روڤی گگاه پشت چونا شیره
اودست تژی زمیرک و آفا
روژ تی ده ژروڤه چویه آفا
اوگوه زمردین دسره
برفن دحلن و باغ دبن ده
اوباغ تژی گل و لاله
مرغی سحری لبر دکاله
لوراگورفک ژکند و زاغان
هیلین کرزه دناقا باغان
بلبل ککو بزار خو دخوینه
زاغ ژی ژخو دنک بدردخینه
برژی ربانه کهسایه ژیرین
جیکی خوی ژیر بژور بکورین
جارك هره سرچیای و زوزان
ب آواز کی ژینی بانکه کوردان
بیژه همویک بین بهشده
جانی خوبدن بچوک و کفره

ملا علی

شهنشاه و پاشایه و خوند کار
ره زو باغ و بانچه پروژ و زار
سرفراز و جومرده او بغچه فان
هواره پر جوانه کچه نوه گب

مار ومروق

مروفك ب ري فټه دچو . راستي مار كي هات .
مار كښو بن كڅر كي مزن . نه د كاري بو در كڅه ،
نه زي بلڅه .

دلي مروف پيڅه ما . خو ه دا بر كڅري ،
كڅر را كر او خلاص كر .

ولانين وان درينستن هندك شانده گرما موصلې
برهك لچوقور اووا آځنه بي قسمك لشوره زارا
قونيه ئي راست كرن ، آف قومي تزاني واژون
بخت هيژا دسيسا تر كان خبردارنه دبون . حكومتا
تور كان دجيبې معاونتيدا وسايط احمايا وان تدارك
د كر . اوژي وك برخيت ناف چنكالي كور بدا
بطوره كي معصومانه منتظر اجل موعود خو ه دبون ،
بي كونهاتي تهجير كرن لچي خو ه مائي ژنر انيسا
خو ه هيژ دوستي تور كان بون . ژ بو مظفر يتاوان
خونا خو ه درپتهن .

مهاجرين كرد طازي برچي سفيل " و بلنگاز
هيدو هيدو مرن حتى ژصدي ده خلاص نبون .
اوي كو خلاص بو نژي پري وان نكاريان خو ه
بكهښنه ولاقي خو ه ديسا آفابكن . اوبت كوئي
چوئي ژي ايرو تورك خونا وان دريژن لچي چيان
وزوزانان وان دافوځنه حبس وزندانان . ده بگري
چيساو بگري زوزانو بگري كانيي بگري
في خوئي يو رهنو غرو بگري ! ...

مغري علسي

مار خو ه داوشاند ، سرز كي خو ه رابو و درېژي
وي كر . ب وي فدايا . مروف گوت :

— مارو ، حيران ، ماچاوان دبه ، من ت ژمرفي
خلاص كري ، ت دخوازي من بگري
— ماري گوت :

ماژمژفه ام نه دژمنين هفن ، ازي ب نه قدم .
مروف كرنه كر ، مارژي نډگريا ، پاشي
گوته وي :

— قت مبت ام هر ن ژ عقلمند كي بپرسن .
مار فائل بو ودان ري . گفكي چون وراستي
روفيكي هاتن . مسلا خو ه زي ره گوتن . روئي ل .
مروفي فد كري وكني . پشتره گوته وان :

— دڅيت ازجه بينم كو بكارم قورار خو ه بدم .
شوندا فكريان و هاتن بر كڅري .

روفي ژمروفره گوت :

— ت ئي كڅري را كه

اوي او را كر . روئي ژماري ره گوت :

— ت زي بگڅه بن

مار كڅه بن ومروف كڅر بردا سر . بيستيكي

مان ، روئي دنك نډ كر .

ماري گوت :

— روئي يو ! كافي قوراته ، از د بن كڅري

ده پلخيم .

مروف دل د كر كو هره . روئي خو ه ل .

بو اراوي گوت وگوت :

— چاره كه دن ، ئي كڅري ژ جهي وي

رامكه

روزاني توجي

ادان بو؟ ايروچاوانه

بك ژ زوزانين مشهور كردستاني (توجي) به ۰ تقریباً بسی هزار متروان ژ رويي بحري بلند تره ۰ دمابينا (اردیش) و (دباديني) دا زوزا- نكي باف و کافي بگل و کيا به ۰ چه قدر رنديين طبعی هته خدی ژي دريغ نکره به ۰ بریاشري مزن دا چاوان بو؟ ايروچاوانه؟

پيشيا شري مزندا (توجي) جي گشت

بهوه وه خه ريکه له بيدار پيشدا هه ره به وه وه خه ريکه ۰۰۰۰

چونکي ته م کوفاره هي به کيکه بيچووي گه وره ترين و پابه دار تريني خانه داني کورده؟ خانه دانیک نه وه ونه ته وه يان بو بي گه ياندنو تي گه ياندني کورده ريکه بون ۰۰۰۰

توه هاوار! ۰۰۰ ته زانم له کروي وه دي يتو له فورگي کي دي يته ده وه ۰۰۰ ته گه رله شيش له شوبني خوي نه تواني بچوولي ، به خوا گياني هه موو کورده په روه ريک: له سه روخواري کورده ستانه وه د فر يته لات ، ته وده نگه بي هيزت به هيزده کا ۰۰ ده بي نموده نگه راسته به گويي روز هه لاتور روز نواوا بچي ! ۰۰ دلي مردوود زيندودي راست په رستي پي راجه تي! ۰۰ نيتي زامي چه ندسه دسالي کوردي به سه زمانيان تي گه پني ۰

شاکر فلاح

وسيرانا کچ و خورتن د حيدر ان ، آدمان ، جلايان بو جي رندان ، بدوان و دلالان بر ل هر آلي کي کون و خيوت لملي هفت دريژ دبون ۰ کريبي مي صورتو چاقرش لناف گل و کياندا و ندادبون ۰ لملي شهبنا هسپان ، لملي کالناميان ژ کومي سواران ژرفي بير يقانان و چيايين دلال ژ بندار دبون عادتادهر آليکيدا وک جو بيارين آئي کن وشاهي دهر کين ۰ ايروچاوانه؟ ابواه ۰۰۰۰ او چيايين دلال و دلر با ، او زوزانين جنت آسا ايرو جي هرچ و گاته ۰ جي کير کو و روقيانه ۰ نه هسپه ، نه سوار ؟ نه پزه ، نه شقان ، نه پيري به ، نه بير يقان ۰ کلو چه لوان قومي و چه بوان هات ؟ بار کرن بچي که چون يان شرکي مزن لوان قومي و جي تلف بون ۰

بلي دپيشيا شري مزن داتر کو ژ بو فکرناريا توراني دخبتين ۰ دخوستن تر کين آنا طولی دگل تر کين توراني متصل بين ۰ دمابينا وان دا ت حائل مه متين ۰ اوژي ب محو کرنا کردان واستيلا کرنا آزر بايجاني دهات و جودي ۰ فقط تطيقاتي فکر ملعونانه ژوانرا ممکن نه بو ۰ وقتي کوشري مزن دست پي کر و خورا فرصت غنيمت زانين دست بکشتنا فله و ته چيرا کردان کرن ۰ فله لپيش چاقين وان کشتن ، پشتي وي دست بدر نيختنا وان کرن ۰ اوي ل توجي ، سينک ، شرفديني لسر آقين سارلسر کفي بن برفي لناف گل و گياندا بشير وشکر مزن بوئي تور کان مال و منالي وان ژ دستين وان کرنن طازي و برجي ژ

کوڤارا کردی

گيرفاندا به، که رتيگي بوژ يانی ئەم کوڤاره دابنين .
 هاوار دینمه به رته و بوژ و نووسه رانه مان ،
 بوته وزانا و تیکه ییشتوانه مان ، که به رده ی
 زه مانه له گو شه ی په نهانی داشار دوونی به ده :
 خویان ده رخه ن ، قه له م بجه نه کار ، به نو سین تیزی
 یارمه تی ی ئەم روژ نامه نه ونه مامه بدنه ...
 هاوار دینمه به رته وانهی که یارمه تی پودلو
 نوو سببینیان پی نا کړی ، بکوشن ئەم کوڤاره به
 ناوگه وره و بچووکی کوردا ندا بلا ویکه نه وه .
 هاوار دینمه به رته واتی که ههر هیچیان لی
 نا کړی ، ههول بدنه ئەم (کومه له) یان
 ده ست که وی بڅویننه وه ، یا خود به خه تکی
 بڅویننه وه تاله خویان وله خه لک بگهن ! ..
 چونکی ئەم کوڤاره هه رپیتته ی (قسه به ی) به
 ده ستی به کیکی زاناو تی که بیستوو نوو سراوه
 نه وه ، هه ر قسه به ی له دلیک هاتوته ده ره وه ،
 به ناسکی وه که په زه ی گول ، به قامی (بو پاراستی
 خوشه ویستی کورد) وه که سنو ه قی پولاو ه هابه
 هه ر پیره ی له میشکی به یک هاتوته ده ره وه ،
 کورده و کورده ستان وه که هه بکه لیکي گه ره
 وبلبنده هه میشه له پیش چاویابه ، له خه ودا

هاوار ! ... کوایچه ،

ناویک له مه جواتر بو

روژ نامه به کی تیروی

هاوار

کورد ریگ ته که وی ؟

هاوار : له چاوی هه موو کوردیکاده

خویندر پته وه ، هه تا کو دارو به ردی وولاته که

شمان ده قیژینی . هاوار ! .. هاوار ! ..

هاوار : دو که لیکي ره شی ئاهوناله ی لی

قه وهاوانی کورد له ده روونی سالی به وه دپته

ده ره وه

هاوار : ئاوازیکی توندو کاریگه ره له کومه له

گوری مر دووانی ته یوونی و به درخانی به وه

دپته ده ری ...

هاوار : ناله به که له شوینیک دپته ده ره وه ،

ئاوه راستی روژ هه لانو روژ ئاوا به ، شوینی

دواروژی عالم ، به لام چی شینی ئیستای کورد ...

هاوار : نه مامیکه به ده ستیکی زانا له زه ی

یه کی به پیتا نیراوه ؛ به لام بوته مه ی به رو بووم

بدا ده بی چاودیری بکبری تاگه وره ده بی ...

انجا به هه موو هیزی خوومه وه ده قیژینم :

هاوار دینمه به رته و که سانه ی دوو پوولیان له

هاوار

کوفارا کردی

تسده خستیین کوفاری

شا کر فتاح	هاوار
نمزی مکسی	زوزانی توجی
چیرو کیژ	مار و مروف
دکتور ک ۰ ۶۰ بدرخان	ژمن باوریه
هر کول آز یزان	ملایی جزری
چیرو کیژ	دیک وروقی
قدری جان	هیثا چارده شفی
هر کول آز یزان	فرهنگوک
ج ۰ ۶۰ بدرخان	القابیا کردی
جگر خون	ژبونا هاواری
ملا علی	گلبنکی مشیاری بی
قدری جان	بردبک
بوزان شاهین	هاواره
فائق بیکس	کرده واری
سترانغان	سی مالو گندو

Qoyara Qurdi * Revue Kurde

Tedaxisityên Qoyarê

Qurdmanç Kenc in	Cemilê Haco
Cemilê Haco	C. A. Bedir-Xan
Le Hawarda	Serjêr
Edebiyati Qurdi	Hevindê Sorî
Mêrê min	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Cewabname	Helim Rifkî
Zarê Qurdmanç	Hawar
Miço û Xido	Hereqol Azîzan
Elfabêya Qurdi	C. A. Bedir-Xan
Ferhengo	Hereqol Azîzan

Birîn	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Ey Fecr	Lawiqê Qurd
Hesinger	Kedrican
Delalê Eysê	Stranvan.

Birê Frensizî

O Belle Aiche	Hereqol Azîzan
Fables	Hereqol Azîzan
Memê-Alan	C. A. Bedir-Khan
L'Alphabet Kurde	« « « «

Çapxana tereki

ŞAM — 1932

QITÊBXANA HAWARÊ

HEJMAR

Rêzana Elfabêya Qurdî

Note sur l'alphabet Kurde

Bi çermê xemilandi 12,50 K. S.

Bi çermê adeti 10 K. S.

Ji bona derve divêt hekê postê bi ser bêl xistin.

Dr. A. Hafiz

**SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES**

Damas

binone

Dr. M. Khidir

Opérateur et Oculiste

Damas

Jafiz

PHOTOGRAVURE

Egoubige Frères

Inscription sur tous les métaux. Gravure colorée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes.

Damas

Mulek Daher

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase:

1 an 100 fr.

6 mois 60 fr.

4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.

6 mois 90 fr.

4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan

Damas: Quartier Kurde

Qiriyariya Qomelê

Ji bona Sûriya, Tirqiya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê:

Salqi 500 kirûs-sûri — 100 frenq

ŞesmeHQI 300 kirûs-sûri — 60 frenq

Çarmehqi 200 kirûs-sûri — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqi 150 Frenq

ŞesmeHQI 90 Frenq

Çarmehqi 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyî tene sandin:

Şam : Taxa Qurdan

Qoyara Qurdi * Revue Kurde

Qurdmanê Kenc in Lê Nezan in

Qurd Kenc in û xwînê wan hemî namûs, rûmet û cîsarete. Ji lewra wilo radibin hevdu diqûjin û malên hev dixun.

Yeq ji wan serê xwe ji êdin re natewîne. Ji ber qo çavê xwe di vî îşî de veqirin e. Çi xortê qo nû radibe, çavê xwe li kençiyê digertine her dibîne mêrê Kenc û meşhûr qo xelq pesnê wî didê ew e qo mêran diquje û talanan dîtine û serê xwe ji herberê xwe re natewîne.

Ew xort ji radibe dest bi quştin, talan û herberiyê diqe û xebateqe zor dixebite çima qo jê re pesn e. Heçî mêrê qurd e qo qete îşqî her dixwaze qo li pêşiya hevalan be. Pir caran ji em dibînin qo yeqî qurd bi çend hevalan re — qo ne ji meletê wî — diqewe îşqî, ger xwendin be, mêrani be, ger hemali be, ewê qurd li pêşiya hevalên xwe hemîyan e. Çima tebfet û cîsaretê wî kebûl naqe qo qes li pêşiya wî bibe.

Heqe mîletê qurd ji mîna van mîletên din qo îrê pêsde çûne, zana bûne dê disan li pêşiya hevalan hemîyan bûna û di nav mîletan de meşhûr bibûna. Lê piçqî şunda mane.

Dermanê zana bûnê ji ev e. Heçî qo qurd e û dibêje ez çelîyê qurdan im divê ariqariya civata xerî biqe, her qes li gora halê xwe, da qo civat ji bigare meafîteqê li me biqe, zarowên me bide xwendin û dibistanan bîne devê deriyê me. Ma ne çêtir e qo em şêst heftê zêrên zer li yeq zaroqî bidin heta qo em li bajarqî ji van ên dîr bidine xwen-

din? Ew şêst heftê zêr ji civata xerî re bit em diqarin sed zaroqî pê bidin xwendin. Ji ber qo ewê dibistana bîne devê deriyê me. Mesref li zaroqan naçe.

Tu tişt ji mirovan zana naqe ji xwendinê pêve.

Cemilê-Haco

Cemilê Haco — Nivîsevanê henda jorin Cemilê Haco ye. Gelo Cemilê Haco qiyê. Ciwan e, pir e, li qû di qîjan dibistanê de xwendiyê.

Herweqî di encamê de qîş bibit hêjaye qo em biqevîn pê van pirsîyariyan û li wan vegertînin.

Cemilê Haco xorteqî bist, bist û yeq salî ye, ne qeliye tu dibistanan, û ber destê tu qesî de ne bisalan ne bi mehan ne xwendiyê, ji jîzmanê xwe pêve bi tu zmanan ji nizanî.

Cemilê Haco qurdmançê pêşîn e qo xwendin û nivîsandinê bi elfabêya zmanê xwe û bê ariqariya zmananê din elimîye.

Di sala Hezar û nehsed û sih de, ji ber qo em derbasî xetê bû bûn hiqûmetê em anî bûn Şunê û lê rûniştandî bûn.

Hingî em çendeq bûn. Cemil ji bi me re bû, tevda di taxa qurdan de, bî mîvani li mala Elî axa Zilfo cih bû bûn. Şev û rûj nav hev de rûdiniştin.

Ez bi ellabê û zmanazîna qurdî mijûl dibûm. Min ji her qesî tişteq dipirsî û herqesî ji mijûlahîya xwe re bendewar diqir.

Cemil ji herqesî bêtir bendewarî nîşan diqir, kenc berdiqet û têdighîşt.

Mêrê min di serî de ye!

Di welatî de şerqî xurt, serxwe-
rabûneqê mezin çêdibû. Mir û axa, eşîr
û gundi, jin û qeç hemî dixebitîn.

Ji ser çiyayên bilind, ji zozanên
çeleng dengê şerî û stranên welatî dihatin.

Can û dil, lêv û dev şa dibûn
Gotin distirand.

* * *

Di pala çiyayê Hereqolê de, di
gundeqî ava û xweşiç de, xelqê gund
dîrekisîn.

Cemil yeqer nexwenda bû.
Hej Kelem neqirî bû destê awe. Çavên
wî hin li ser tu xêzên herfan ne geri-
ha bûn.

Ev, ji bona min ji derbeqê kenc
bû. Ji qurdmanceqî nexwenda re elfa-
bêya xwe hin qirin.

Hingî, di destê me de tişteqî çap
qirî nin bû, bivê nevē, Cemil elfabêya
qurdî bi destnîvisê hin dibû. Min her
rûj jêre çend herf nişan diqirin û bi
xan re pirsîn çêdîqirin.

Cemil di nav hefteqê de elfabêya
qurdî xelas qirî bû. Êdin bi elfabêya zma-
nê xwe diqarî bû her tişt binivîsîne û
destnîvisên rind bixwîne.

Ev e Cemilê Haco û benda wî a
pêşin « Qurd Kenc in lê nezan in »

Divêt qo Cemilê Haco, ji bona
xortên qurdan nimûne bibit. Heqî xortên
qurd hene qo hej welat û miletê xwe
diqin û dixwazin xidmeta wan biqin bila
Cemil bînin pêş çavên xwe û weq wî
bixebitîn û ji xwe re û ji miletê xwe re
bifêde bibin.

Di hekê benda wî de çî bibêjim,
çawan pesna wî bidim ez ji nizanîm. Hew-
kas bibêjim qo heta niho tuqesî sebeba
brberiyê û nitaka qurdan bi vî rengî û bi
vê zelaliyê ne ditiye, ne ji nişan qiriye.

Her bijî Cemilol Xwedê te ji mal
û miletê te re bihilî.

CelaDet Ali Bedir Xan

Rûj, hêdî, hêdî di gencineya
ronahiya xwe de vedimiri.

Di ser serê çiyayê Hereqolê de
roj weq efsereqê zêr dibiriki.

Hereqol xêw û şah e, roj tacê wê.

* * *

Ewr di nav rengên sor û heşin,
al û qesq dibezin û diqevin himêzên hev.

Işev şeva daweta Zîn û Zend e.

Zîn û Zend inî deh sal in bi
zencira hêvîne bi hev re giredayî ne.

Sibe Zênd ê here daweta welatî,
daweta mêr û camêran, eg'dên qurdan.

* * *

Roj vemiriyê. Pûşiyêqê reş qet li
ser çiyayê Hereqolê û berfê gewr. Ba nine.

Rêl bêdeng e radize. Hêv di na-
vbeyna ewran de, birûyê xwe ê zivîu
diqene.

Di pala çiyayê Hereqolê de, di
gundeqî ava û xweşiç de du dil bextiyar in.

* * *

Sibe Zîn saet Şeş e. Blûr û zirne
bi çil xortên qurd dimeşin. Zend di nav
wan de ye. Zend cem delala xwe, di-
zgirtîya xwe, jina xwe tinê Şeveqê ma.

Serê wî giran e, dilê wî dişewite. Dilê
hêvîna delala xwe ye.

* * *

Şev e, şeveqê tari. Baqî sar û xurt
tê, berf û baran bi hev re diqevin. Di nav
zinar û rêlan de ba difiqîne. Dengê wî
qûvî ye.

Zend tîfinga xwe dide hevalê
xwe, bê Zîna xwe niqave, rêya xaniyê xwe
digire. Di paşwî re, dengê tîfîngan û hêdî,
hêdî guregurên topan vedimirin.

* * *

Ezman bi stêran tîjî ye. Berf û
baran seqînîne. Ba westiyaye.

Bes ji dût ve ewreqî reş dilve.

— Li deriyê Zînê didin. Zîn ji hu-
ndir dipirse. Dengê mêrê wê tê:

— Zînê...veqê...ez im..Zend..mêrê.. te..
Zîn derî ve liqê, ji Zend re mêze diqê..
bi çaveqî sar û tehl û jê re dibêje:

— Mêrê min Zend.. bi welatîyên
xwe ve di şerî de ye!!! û derî digire.

Dr. Zamîran Ali Bedir Xan

BIRIN

—Şer bi lepê xwe—

Mêrg û Zevî xirbe ne
Gund û kesr tirbe ne
Bilbil mirî gul mirî
Ne rez maye ne tiri.
* * *
Ne gul û ne qulîq mên
Ne parîz û gulistan
Ne dengê xweş ne mekam.
Pêve jah û intikam
* * *
Çavên bûqan b'hêstir in
Qund digirin distirên
Ne pez mane ne şivan
Ne blûr û blûrvan
* * *
Geli, Çiya guwah in
Ne xulam in ne şah in
Deşt û newal bi xwîn in
Diroqa me dixwîn in.

Rêl û dehliq bûne zer
Zevî bûq in qezîzer
Xwelî bûne xerabe
Yezdanê me de rabe
* * *
Bi camêrî niqarin
Bi bêbextî diqarin
Em ji qer in û qor in
Ji pira wan diborin.
* * *
Ne kesr ma ne serban
P'e mireq ma ne siltan
Ne saxî ma ne mirin
Himê me ji dibirin
* * *
Qen vemirî girin ma
Derman çû û birin ma
Qeqîq çû û qezî ma
û aheqe rîzî ma
* * *
Gulistan bû qevristan
Ber çavên min Qurdistan

Ariqarê me nîne
Hêvî çiraqê bûne !!!
* * *
Çavê Binefs heşin e
Sosin ji qet bişin e
Ne giya ma ne rêhan
Li parîze Qurdistan
* * *
Ne ma lê lê ne lo lo
Kiriq, qund, gur û eylo
Diqenin xudan saz in
Qezeba me dixwazin
* * *
Mêrg û Zevî xirbe ne
Gund û Kesr tirbene
Bilbil mirî gul mirî
Ne rez maye ne tiri
* * *
Hawar çû û hêstir ma
Nijdî mir û hêstir ma
Mamiq qur û dirêj et
(Şer b'lepê xwe) dibêje..

D. Zamiran A. Belir-Kan

EDEBIYATI QURDÎ

—2—

Ewaneqe qem u zor malûmatê-qyan heye le edebiyati zimanani ewrupa dezamin qe le zemanî qonewe, hetaqû êstaqe leser sê paye serqewtiwe we êstaqes edebiyati ewrupa debête sê çesnewe. Ewiş: edebiyati goranî, edebiyati çiroqî edebiyati qomîdî [temsîlî]

Edebiyati ewrupa we hetaybetî, edebiyati yonani qon le payey yeqemîni derqewtîni hemû îbareî bû le goranî, we lew demê yonaniyeqan liqr u mêşqî xoyan be « Helbest » rêq dexist we destyan deqirdê bêjîni ew helbeste be goranî. Ew şitane qe le dilyan deculayewe hemûyan rêqdexist be helbestî goranî, qe degeran le naw şaxu dolani yonanistan, yau qe dadenîştin le ser roxî behrî [ice] dengyan heldebri we destyan deqirdê goranî bêjîni, heta ewendey pêneçû ehwalyan

gotra, we destyan qirdê medih qirdin u helbest heldan le ser piyawani gewre, karemanan, we palewanani xoyan, hendê car ew helbestaneyan drêj deqirdewe we her be medih qirdinîş nedeman, beşqî destyan deqirdê rêqxistinî jiyani ew piyawane: le dayiq bûnyan gewrebûnyan, xu we rewîştyan, mirdiyan be helbestêqî dîrudrêj, we le şewkêqî germewe destyan deqirdê bêjîni u gotinî ew helbestane. Be qurtî? yonaniyeqani qon helbestî çiroqîyan dadena, yanî edebiyatyan le payey goraniye we serqewte payey [çiroqî].

Inca engawêqî drêj edebiyat le payey çiroqî mayewe, heta nexte nexte serqewt u geyiste payey Qomîdî, inca her lew demewbû qe edebiyati Qomîdî le . . ewrupa peyda bû we bilaw bwewe.

Eme payeqani serqewtîni edebiyati wîltanî rojawa ye. We eme payeqani serqewtîni edebiyati gelanî arîye. Aya le wîltanî Qurdistan ru wêrgêrîne duwawe

we binotin le tarixi edebiyati, em payane debinin yan na ??...

Madam edebiyati qurdi, edebiyatêqî ariye, debê weqî edebiyati zimanani rojawa wabet, we debê beser ew payaneda ser qewtibêt.

Belê: edebiyati qurdi le zemani qonî pêsûda goranî bûwe, we qurdani zemani pêsû fikru mêşqî xoyan, awatî diyan, hemû be helbest reqxistiwe, we destyan qirdiwete bêjin u gotinî ew helbestane be goranî.

Qurdani pêsû—her weqî beşeq le qurdani imroşawati dili xoyan be helbest danawe, we ew helbestaneyan be goranî gotuwe; le damenî çiyayan, yan, leser rubaran, yan leser qanî u serçaweqan le dilwer, yan le şimsal ew helbestaneyan gotuwe.

Inca nexte nexte eme serqewtuwe, we hezyan neqirdiwe ehwalî palewanan-yan çiroqî ciwan u sîrî u kincyan teya be helbeste, goranî bibejin, we her bewe binetewewe. Beşqu destyan qirdiwete reqxistinî ew şitane, ehwalî ew piyawe bilindane be çend helbestêqî çiroqîyê dîrudrêj we destyan qirdiwete bêjinî we xwendinewey le beynî xoyanda.

Her bew ceşne edebiyati qurdi le payey goraniyewe serqewl bo payey çiroqî, we qurdeqan destyan qirde danani helbestî çiroqî, yan reqxistinî çiroqî xoyan be şiqî Helbest.

Inca çunqe edebiyati Qomîdî bestrawe be kewme bilinde mutemeddineqane we, we zor pêwisti medeniyyete, we çunqe hêsta hetaqu êstaqe be tewawe ti pruşqey hetawî medeniyyet wilatî qurdistanî rûnaq neqirdiwetewe, we şaran u dehali qurdistan be bergî ciwanî medeniyyet nerazawatewe, leber ewe edebiyati qomîdî le qurdistanda derneqewtuwe, we edebiyati qurdi hêsta negeyîstiwete payey sêyem. (tewaw ne bûwe)

Hevindê Sorî

Hesinger

Hesinqereq şev û rûj, dixebitî jî dil can
Xebata wî zincîreq, qo nakele tu caran
Her careqê qo çaqûc, lédixist dilxewes

[dibû

Imida wî kewitir, hêviya wî geş dibû
Çend rûj holê peşveçûn, min jî bala xwe

[dida

Zincîrê ew zincîr bû, dîsa weqe xwe

[diina

Bi wî çaqoqê biçûq, ew zincîra kerase
Ma tucar tê şîqandin, gelo qî pê hesas e
Çûme ez niq hesinqer, min jî qire pirsîyar
Li ber pirsîyara min, qarê xwe qir hebeq

[sar

— Lo! mamê min î delal, qerema xwe

[erzan qe

Dilopeq jî derdê xwe, jî min re jî nûşcanqe
Herçend bala xwe didim, ev çaqûc û ev

[zincîr,

Tinê bûye derd û qul, tiştêqî din naqev

[bir!

Heta qengê? tê wisan, bi fekin û rekîn qe
Xêrgunehê vê tokê, jî bende re telkin qe.

— Wey ser çavan tu hati, lo lawiqê zemani
Jî xwe ez bûm çavniher, te bi xwe qir

[xuyant

Hêj hetanî vê dmê, tuqes nehat bi merak
Ne gotin gelo ciye, ev tekîn û ev terak

Gubdar bibe qurêmin, tu hêjayî xuya ye
Sirê jî te veşêrim, ew jî bo min ceza ye

Berî ya min ferztire, gotina bav û qalan
Geleq li ci gotine, rehmet liwan bi baran

Wan gotine «yê bêsebr, tim tihin û tim

[bê av

Hûriq hûriq bi derzyê, kulteyn dibin

[sardelav »

Ev xebat û cehda min gotina bavani ye
Ger îrû neçe serî, bo sibê hêsani ye.

FERHENGOG

(Deng)

Vê paşiyê û gora melicetê, ji pîrsa deng me çend pîrs hevedudanîne. Bi hiñceta pîrsa (dengî) qo di elfabêya qurdi de derbas dibe, em dixwazin van pîrsên nû û hevedudanî raveqin û ji xwendevanan re bidin zanîn.

Dengi: bi deng re giredayi, pê bendewar Denginî : tevayî û halê « dengî », herf carqê bi şiqên xwe, carqê bi dengîniya xwe tene seh qirin.

Dengayî: Pîseya dangan, pê tevayîya dengên zma teqî tete seh û nişan qirin.

(Guwah)

Ewê qotîşteq dit an bihiştiye, û piştre awayê çebûna wî gora ditin an bihistina xwe dide zain.

(Pêşqi)

Her tîstê qo ji pêşiyê ye. Dengê pêşqi: ew dengê qo ji paşiya dev derdiqeve.

(Paşqi)

Her tîstê qo ji paşiyê ye. Dengê paşqi: ew dengê qo ji paşiya dev derdiqeve.

(Cihderq)

Cihê derqelînê. Qaniya tişteqi. Cihderqa (b) lêv in, yanî dengê herfa (b) ji lêvan derdiqeve.

(Raveqirin)

Ji rayî veqirin, pîs çavan xistin û dan zanîn; izah qirin.

Herçqol Axizan

Bê imîdî ne keuc e, tu destê xwe vemale
Ne ez zêde xwêh bidim, ne tu bo min
[binal e
Ye qdest em bi repinqin, heval dibe zilcelal
Bira toka diltiyê, bibe polayê zelal
Em vê toka lanetê, ji serê xwe biderxin
Hiingî bira bihtnin, ya em gurin ya berx in

Kedrican

Mîşo û Xido

Du dengbêjan desta Siûcê, Mîşo Beqebûr û Xido yê Hindawî hati bûn ziyareta Hawarê. Her du ji berazî, Mîşo pîjî, Xido elaedîni.

Mîşo peyaqî bejnqurt û stûr, Xido bejnnavin û zravîq e. Emrê Mîşo di dora pencihi, yê Xido di dora sih û pencean de ye.

Ji me re Memê—Alan strandiu, Xido bû Mem û Mîşo Zin.

Xido: Mem li ser hespê xwe, li ser qaniyê seqiniye, davêje ser Zinê:

Ez Mem im, tu Zin î

Ez qurê mirê Mexribiyan im

Tu qeça Mir Zengin î

Ez xwedanê 1500 xortên qurdin im

Tu xwedîya 40 cariyê, qember zêrin,

Bi xelxalên zivîn î.

Mîşo, ji Zinê ve lê veqerand:

Lo lo! Memo bejnzravo li fena tayê rêhanê

Pêda tine tûq û qelema î

Ji dilê min re şifa û hem merhemo

Xeyala dilê min bi qul, bi elemo î

Mîşo çend beyt ji şihreqe xwe ji gotin:

Em biçûq bûn, pîr nezan bûn

Qo mezin bûn, cangiran bûn

Li pêş çavên me dûman bûn

Ev sûcên bav û qulan bûn

Em ne dane ber xwendinê

Da bihtnin rengê dinê

Irâ ji hat rûja mirinê

Mîşo dit qo ji beytên wî re qêfa min hat, çendeqên din ji gotin:

Rojeq hilat li me zer bû

Hêla xwedê li ser me bû

Herçend rabû xweş xeber bû

Paşê ne ma diqû ava

Hêv û stêriq li nêv nava

Em ji hemî tevda biçin

ELfabêya Qurdi

7

Belê me goti bû qo (ç) dengeqî paşqî ye. Herçend ev deng, rast birast di zmanen arî de nin be ji, di navbera (q) û (k) de qem û zêde ferqê heye, û di wan zmanan de ji herfa (k) di eslê xwe de, gora dengê herfa (q) dengeqî paşqî nişan diqe.

Zmanên latîni ên irû vî dengî pericâr bi herfa (c) nişan diqin. Ji ber qo ev du herfên lîa, di zmanê eslî de, berî hatina pê, zmanên latîni ên irû bi hev guherîne.

Di zmanê latîni ê qevn de (k) bi tinê di pirsên (Kaeso) û (Kalendae) qari bû xwe bilîne, di ên mayîn de (c) yeq qeliye şûna wê qo xelqê Romayê ew mîna (K) yeq bi lêv diqirin û dixwendin. Herweqî di pirsên (cable, café, corbeille, corbe, cristal) de, qo bi (c) qê tene nivisandin, û ev (c) gora dengê (qu) yê dengeqî paşqî dide. Lê belê di zmanê elmanî de qo ev (K) yên ha bi (c) ne guherîne ev pirsên ha bi (K) tene nivisandin: (Kable, Korb, Kaffe, Koffer, Kristal)

Niho divêt em hiniqî bi behayê (K) ya qurdi ê dengî mijûl bibin. Ji

Çi sîretên qu û bivan
Bibînin bejn û balavê
Bi ruhmayê her du çavan.

Di dema rabûnê de, Mişo Hawarê di destê xwe de gerand, dil qir qo li me jî xweş biqit. Ev e diyarîya wî:

Va îşê vaye vanî
Dêrgul bi mîrg û qanî
Sê mîran kelem anî
Her sê jî Bedir-Xanî

Dengbêjen me piştên xwe dan feleqê, berên xwe dan oxurê, xatir xwesîn û çûn. Oxûra wan li xerê bit.

Herçeqol Axizan

bona wê jî ezê (K) ya qurdi deynim ber (c) ya frensîzî û (ç) a erebî.

Dê em pîrseqe frensîzî bibin: (cri) dengê (c) ya wê geleş nîzingî (k) ya me ye, û di navbera vê (c) yê û (k) ya pîrsa (kir) hema tu ferk nîne û mana wan jî yeq e, (cri) di fransezîyê de (kir) e.

Weqî niho, mirov diqare pîrsa qurdmancî (Kîrên) bi elfabêya frensîzî weq (crên) binivîsîne.

Li ser berhevdanîna dengê van herfau min çend tecrîbe çêkirine qo di zanîna wan de hin fêde hene.

Herweqî:

1 — Min jî hin xortên qurd re — qo ew hîni elfabêya qurdi qirî bûn — pîrsa (cristal) da nivîsandin. Tevda li xwe qerîyan û paşê bi hev re herweqî di elmanîyê de tene univîsandin di şîqlê (Kristal) de nivîsandin.

2 — Min ev pîrs jî hin xortên qurd re da nivîsandin qo herfên erebî nas diqirin bê li erebî nizanî bûn. Bi (ç) qê û di şîqlê (قريشال) de nivîsandin.

3 — Min ev pîrs jî qurdeqî re da nivîsandin qo bi erebî dizantî bû û bi salan di medreseyan de xwendî bû, melayê min berî qo binivîsîne, hiniqî seqinî, pîrs çend çaran bi lêv qir, di guhê xwe re qir û jî min re got:

4 — Gora bilêvqirîna qurdeqî nezan qo bi erebî nîzane divêt (قريشال) bête nivîsandin. Lê qo bi erebî hate xwendin dengeqî paşqî dê bidit qo jî hundirê Kirîqê têt û qurdmanceqî nêzan niqare derxîne û weqe xwe bi lêv biqe. Ji lewra bi imlaqe erebî a fesih divêt (قريشال) bête nivîsandin.

— Min ev pîrs jî erebeqî re da nivîsandin. Ket li xwe negerîya û tavil di şîqlê (قريشال) de nivîsand.

Nîsbeta (k) di zmanê qurdi de $\frac{150}{33798}$ û ya (ç) $\frac{1056}{33798}$ e. Yanî di zmanê me de (ç) jî (k) bêtir e, û nivîsandina (ç) jî ya (k) yê hesantir, siviqtir e, û (ç) jî (k) zûtir tene nivîsandin.

(dûmahîqê heye)

Cela'et Ali Bedir - Xan

Textes et Traductions :

Delalê Eysê

— 1 —

Delalê Eysê, Delalê Eysê !
Çiya bilind in, ez te nabinim
Destê xwe ser sînga te bigerinim
Li dinyayê weqa te ez nabinim.

— 2 —

Delalê Eysê, Delalê Eysê !
Ezê tenbûrçê çêqim, ji garde perdan
Ezê tîlan bexim ê, ji qul û derdan
Jinê delal, ji mîrê xerab
Têtine quştin, nayîne berdan.

— 3 —

Delalê Eysê, Delalê Eysê !
Ezê tenbûrçê çêqim, ji hestûwên maran
Fzê tîlan bexim ê, ji bisçê yaran
Ezê devî deymin, bin guh, guharan.

— 4 —

Delalê Eysê, Delalê Eysê !
Ezê tenbûrçê çêqim, ji hestûwên çaqan
Ezê tîlan bexim ê, ji qeziyên buqan
Na, ez nazewicim dosta min piçûq e.

— 5 —

Delalê Eysê, li men û li wî dili
O li wî dili

Bejna te qulîqan, nû xemili
Dê û bavê te ser min û ser te
Çûne gili.

Leyla li min î, Leyla li min î
Terqa te naqim hefa xirîna mirinê
Ez tîr bûme êdî, ji wê gotinê.

TRADUCTION

O Belle Aiche

— 1 —

O Belle Aiche O Belle Aiche !
Les montagnes sont hautes, je ne te vois pas
Pour que je promènema main sur ta poitrine
Dans le monde je ne vois pas d'emule à toi

— 2 —

O belle Aiche, O belle Aiche
Je ferai une guitar à quatorze diapazon
Je lui donnerai pour cordes, de souffances
[et de douleurs
Les jolies femmes de la part des hommes mé-
[chants
Ne peuvent pas être abandonnées mais tuées.

— 3 —

O belle Aiche, O belle Aiche
Je ferai une guitar des os de serpents
Je lui donnerai pour cordes les mèches des
[bien-aimées
Que la bouche effleur, sous l'oreil et sous les
[boucles.

— 4 —

O belle Aiche, O belle Aiche
Je ferai une guitar des os des oiseaux
Je lui donnerai pour cordes les trésses des
[jeunes mariées
Non, je ne me marie pas, ma bien aimée
[est petite,

— 5 —

O belle Aiche ! malheur à moi, malheur
[à ce cœur là,
O à ce cœur là,
Ta taille est récemment ornée de fleurs
Ton père et ta mère, contre moi et contre toi
Sont allés se plaindre
Tu es ma Leyla, tu es ma Leyla
Je ne te quitterai pas jusqu'à la râle de la mort.
J'en ai assez de ces jaseries.

Dans les deux derniers vers de la
deuxième strophe il est dit: « Les jolies femmes
de la part des hommes méchants, ne peuvent
pas être abandonnées mais tuées ».

Ceci est dû au fait que chez les Kurdes
musulmans, chrétiens ou eyzedis le divorce
quoique admis par les uns il n'est généralem-
ent pas pratiqué par les Kurdes parce qu'il
est contraire à leur tradition nationale. C'est
pour cette raison qu'ils ne divorcent jamais
leurs femmes, mais les tuent dans des cas
d'honneur. Le mari assassin est d'habitude
protégé par tout le monde, même par ses
ennemis de sang.

Notices sur la littérature
mœurs et coutumes Kurdes

7

NEMÊ-ALAN

Quand Mêm eut atteint sa quatorzième année son père lui céda le trône des (Alan)

Le plais des Alan était costruit dans la mer sur (360) colonnes de marbre.

Après du palais les pêcheurs du pays jetaient leurs filets. Un jour le bruit courut dans le pays que les filets des pêcheurs étaient tellement lourds qu'on ne pouvait plus les tirer.

Tout le monde vint pour prêter secours, mais les filets ne bougeaient pas. On informa (Mem) de l'évènement. Il se précipita pour secourir les gens. Les (1500) gardes prêtèrent main forte, mais tout effort resta vain. [Mem] fit appeler son grand père maternel qui ne tarda pas à venir avec sa nombreuse suite de disciples et adeptes munis de leurs trompes magiques et leur drapeau sacré.

(Neriman) fit savoir à son petit fils, le jeune roi qu'il s'agissait du dragon des mers, monstre puissant dont les livres des savants parlaient et son apparition sur les côtes du pays (Alan) était le signe que quelque chose d'extraordinaire se préparait dans l'astre de destinée du roi.

(Neriman) fit signe à ses disciples que soufflèrent par leurs trompes une étrange mélodie. Les cordes tendues se relachaient peu à peu, de sorte que les pêcheurs les tiraient sans difficulté.

A un moment donné une colonne d'eau s'éleva vers le ciel et la tête du dragon apparut sur la surface de la mer. Peu après le dragon ayant forme d'un cheval, se débattait entre les filets des pêcheurs. Avec des grandes précautions on l'amena dans la cour inférieur du palais et on l'enferma dans une cellule,

L'ALPHABET KURDE

7

C'est pour cette raison que l'on ne réussissait qu'imparfaitement à noter ce son quand on écrivait le Kurde avec des lettres arabes. Pour rendre le (u) du mot « sund », on le notait par un « s », et on l'écrivait سوند ; mais comme on faisait aussi usage de ce « s » pour noter un autre son long, il remplissait mal sa fonction. On a essayé d'écrire سوند mais on retrouvait les mêmes inconvénients puisqu'on devait le lire « sund ». Plus tard, les « moullabs » qui étudiaient dans les « medressés » ont essayé de tenir compte de la dureté de la voyelle « u » en remplaçant le « س » par « ص » ; ils ont donc écrit سوند. Néanmoins, malgré toute les dictées savantes, le son restait intacts dans la bouche du peuple et nous est arrivé tel qu'il était à l'origine.

Les échanges subis dans la langue par la voyelle « u » fournissent une nouvelle preuve de ce que cette voyelle n'est point un « u » bref. En effet, dans certains mots pour être remplacé par un autre, lequel n'est jamais le « u ».

Cette dispartition affecte deux formes:

1 - Remplacement par un «i»

2 - Remplacement par un «ö»

(à suivre)

baigné par les ondes de la mer et gardé par sept portes en acier munies chacune de sept cadenas. Mais personne ne pouvait s'approcher de lui.

Plusieurs écuyers et autres gens se firent tuer pour obtenir la prime promise par le roi à celui qui arriverait à dompter le monstre. (à suivre)

Xweyi û midirê berpîrsiyar

Mir Celadet Ali Bedir-Xan

میشو و خدو

دُ دنگيڙين دشتا سروجي ، ميشو بڪبور و خدو يي
هنداري هاتون زيارتا هاواري . هر دُ زي برازي ، ميشو
پيڙي ، خدو علاه الدبني .

ميشو پياڪي بڙ نڪرت وستور ، خدو بڙن ناقين و
زرافڪه . عمري ميشو دِ دورا پنجهي يي خدو دِ دوراسه
و پنجان ده به .

ژمه ره عمه آلان ستراندن . خدو بومم وميشو زبن .
خدو: مم لسره پي خواهه لسرڪاني بن سڪني به ، دا
ڦيڙه سرزبني :

ازمم مات زبني از ڪري ميري مغربيانم ت'
ڪچا مير زنگيني
ازخداني هزارو پينج صدخورين ڪردانم توخوه
دياچل جاري يي ڪبر زيرين ب خالخالين زيشيني
ميشو ، ٿر زبني ٿه لي ٿنگراند :

لولو ! مو بڙ نزا قول فنانايي
ريچاني پيدا تنه توك و ڪلمو
ژدلي من ره شفا او هم مرهمو
خيالادلي من ماب . ڪلي ماب الموا
ميشو چند بيت ٿشعر ڪه خواهه ٿي گوتن :

ام بچوك بون پرتزان بون
ڪوهزن بون ، جانگران بون
ل پيش چافين مه دومان بون
آف سوچي باف و ڪلان بون
ام نه دانه برخوه ندني
دا بدين رنگي دنني
ايزو ٿي هات روڙا مرني .

ميشو ديت ڪو ٿي پتين وي ره ڪيفامن هات . چند ڪين
دن ٿي گوتن :

آي فبر

آي فجر جوان ! فجرى املمان !
آسمان روونك ڪه روشڪه ولائمان !
لا به تاريڪي له سه ربا غوجيامان !
راپه رينه له خواهه روحدار و ولائمان !

بلن بسيه نوسين

بلي بسيه رستي

بلي بسيه په ستي ايترا انباه .

لا ويڪي ڪورو .

ٿر خواهه نرفانان ره :

بندين خواهه ندفانين . ڪو ڪه شته هاواري
ڪلڪ بونه . نقد او دنسڪي ده نايينه بلاف ڪرن .
روپلين هاواري قيم نا ڪن . ٿورا آف بندين ها
ب دورى دي يينه بلاف ڪرن . برقي يڪي دڦيت
ڪو خواهه ندفانين مه له مه مگرن ول دورين خواهه
بسڪنين . هيدي هيدي ، پر يقه جي ٿي دي بلاف بين .

روڙڪ هلات له زربو هيلاخلدي لسر مه بو
هر چند را به خواهه ش خبر بو پاشي نما دچو آفا
هيڦ وستيرڪل نيڦ ناڦا ام ٿي جي نقد بچن
چه شيرتي ڪرو باقان بدين بڙن وبلاقي
ب رهنا يا هر دُ چاقان

دِ دمارا بوني ده ، ميشو هاواري دِ دستي خواهه ده گراند ،
دل ڪر ڪو له ٿي خواهه ش بڪت . آڙه ديار ياوي :

ڦا ايشا ڦايه ڦاني دير ڪل ب مير ڪو ڪاني
سي ميران ڦلم آني هرسي ٿي بدرخاني .
دنگيڙين مه پستين خواهه دان فلڪي ، بون خواهه دان او
غري ، خاطر خواهه ستن وچون . او غراوان ل خيري بت .

هر ڪول انريزان

زاري ڪردمانجي

ڪوٽار ڪه ڪفته . اف هفت سالن ، خويي .
 بي وي ئي خدان ڦين وهمت ، ميرزا حسين حزفي .
 مڪرياني ڪو ڦارا خوه درواندزي ره دردخينت .
 ميرزا حزفي بري هنگي لڄبي بو . ڙخوه ره .
 چاپخاني ساز ڪر و بڻوه ره برورواندزي .
 زاري ڪردمانجي دوي چاپخاني ده نيته چاپ ڪرڻ .
 لي صدحيف ومغان ڪوزاري ڪودمانجي ڙ .
 بي خويي تي ، اف دسالن ، روپڻن خوه ل خوه .
 ڪرتبو ونڪار بو در ڪفه .

ديست وسي تيرمه و ۱۹۳۲ و در روزاشمهي
 ده ژنوفه فگار يا ڙپني ودر ڪت . تيده گلك
 نشئين قنچ و ب فيده هنه . خيزين ڙيرين ڙ
 بند ڪه وي به ڪو سرناما سر بهور ديا (بسرهاتيا)
 ڪورداني هلد ڪره :

«سر بهوردي ڪفره ونا وداراني ڪورد له سالي هه زار
 و دوسه دي هجري هه تا هزار وسيه سه د . له ڪوٽاره دا
 بڪ به بڪ نه اف پياوه ڪفرانه بامي نه ڪه بين وه دي خه
 بينه به ڙچاوي خوبندواره خوشه ويسته ڪاني زاري ڪردمانجي .
 وه نه ڦانه به ڪتيپيش تقديم پان نه ڪري ، له عصري
 سيزده مينه وه هه تا عصري چوارده به رگي بيڪه مين وه
 اولي نه م عصره وه هه تا امرو به به رگي دوم نا و تراوه .»
 هاوار هسا لاهوه نه آنوزالي ژنوفه زا بڙ
 گرميا دلي خوه هميز د ڪه و تي خوه شها تاوي .
 ڙ بزداني پاڪ ڙيره ڙينسڪه دريڙ دا خواز د ڪت
 و پيره ڙخوه ندفانين خره هيني د ڪت ڪو ڪر پاري
 زاري ڪردمانجي بين دا ڪو اف ڪو ڦارا ڪرد
 بڪارت بڙيت و حدمتا ملت وولاتي خوه بڪت .

هاوار

سالان نه ب ميان نه خوه نديه ڙي . ڙ زماني خوه پينه
 ب ڙت زمانان ڙي نزانت .
 جميلي حاجو ڪردمانجي پيشينه ڪو خوه نندن ونفيسا ندي
 ب الفاي يا زماني خوه وي آر پڪاري يا زماني دن علميه .
 د سالا هزار و نه صد و سه ده ، ڙ بر ڪو ام در باملي
 خطي بو بون ، حڪومتي ام آني بون شامي ولي رونشاندي بون .
 هنگي ام چندڪ بون . جميل ڙي ب مره بو . نفدا ،
 در تاخا ڪردان ده ب ميڦاني ل مالا علي آغا زلوه جه بو
 بون . شف وروڙ ناف هڻده رودنشن .
 از ب الفاي و زماناڙ بنا ڪردي مڙول د بوم . من ڙ
 هر ڪسي تشڪ دبرمي و هر ڪسي ڙ مڙولا هيا خوه ره
 بندوار د ڪر .
 جميل ڙ هر ڪسي بيتر بندواري نيشان د ڪر قنچ برد ڪت
 و قيد گشت .

جميل بڪجار نڻوه ندا بو . هيڙ ڦلم نه ڪر بو دستي خوه .
 چاڦين دي هين ل م ڙت خيزين حران نه گرها بون .
 اؤف ، ڙ بونا من ڙي در بڪه قنچ بو . ڙ ڪردمانجي
 نڻوه نداره الفاييا خوه هين ڪرڻ .
 هنگي ، در دستي مه ده تشڪي چا بڪري نين بو . بڻي
 نقي ، جميل الفاييا ڪردي ب دستنڦيسي هين دبو . من
 هر روز ڙيره چند حرف نيشان د ڪرڻ و ب وان ره پرسن
 چيد ڪرڻ .
 جميل دناؤف هنتڪي ده الفاييا ڪردي خلاص ڪر بو .
 ميدت ب الفاييا زماني خوه د ڪار بو هر نشت بنڦيسينه و
 دستنڦيسين رند بڻويه .

اؤف . جميلي حاجو و بندواري آڀشين « ڪرد قنچن لي نزانت»
 دڦيت ڪو جميلي حاجو ڙ بونا خورتين ڪردان نمونه
 بيت . حجتي خورتين ڪردهنه ڪو ڪڙولات و ملتي خوه
 د ڪن و دخوازن خدمتا وان بڪن بلا جميل پنين پيش
 چاڦين خوه و ولڪوي بڻجن وڙخوره و زملي خوه ره بغيره بين
 د ستي بندواري ده جي بيڙم ، چاوان بسنادي بدم ازڙي
 نزانت . هوقاس بيڙم ڪو حتا نموت ڪسي سببا بربري و
 نفاقا ڪردان ب تي رنگي و ب تي زلال بي نه ديتيه ،
 نه ڙي نيشان ڪريه . هر ڙي جميو ! مخدي ت ڙ مال

و ملتي : دره بهيلت . همدوت عالي بدرهان

گردمانج قنجهر لي نزانن

گرد قنجن و خوبنا وان حې ناموس ، رومت و جسارته . ژلورا ولو رادين هغدود کزن ومالين هف دخون

يک ژوان سري خوه ژبه دن ره ناتوينه .
ژبر کو چافي خوه د في ايشي ده فکرنه . چه خورتي کو نورادبه چاښي خوهل قنجهي بي دگرينه هر دبنه ميري قنچ رمشهور کو خلك پسنی وی ديدنه اوه کو ميران د کزه وتالانان دتبنه وسره خو ژبربري خوه ره ناتوينه .

او خورت ژي رادبه دست ب کشن ، تالان و بربري بي دکه و خباتکه زور دخته چا کو ژپره پسنه . حچي ميري کرده کو کته ايشي هر دخوازه کول پشيبا هفالان به . پر جاران ژي أم دبنن کو بيکی گردب چند هفالان ره - کونه

گه رامة وسه ره وي اول نازانم حالي بوي که غزلي (بطرز قدما) يش تقريبا به مقصد يکي وا نوسراوه ؟ که و ابو رنگه معذوم بينن . نه که رله ۳ زباندان (کوردي فارسي ، تورکي) اشعار وغزلياتي بنده ت چا چي که و ته و خو بندوته ته وه البته له مسلک تي که پشتوي . مع مافيه له رغمي نه مانه وله رغمي نه وه تي که به خلاف عقیده ايوه ادبياتي بي عشق و به تعبيري صحيحي (ادبياتي بي خطوخال) له نظر مندا وه کو (آونه ي م) وابه . دبسانه وه تقديري به رزي حسيات و بلندی مفکوره تان نه کم . چونکي من ازانم ايوه کين ۰۰۰۰ ؟

حاجم رفقې

— هر وکي مه ژر نسخا پيشين شه گوته هاوار ، هاوارا گردان ، هاوارا هر کرده . ژلوراه مه بندا ژورين کو جها بکه بلاف کر . هکه (نوروز) دل کوو لي فکرواند رو بلين هاوارا ژپره ژي فکوي نه .

هاوار

ژملتي وی - د کفه ايشي ، گر خوه نندن به ، ميراني به ، گر حمالي به اوي کردل پيشيبا هفالين خوه حيانه . چا طبيعت و جسارتي وي قبول ناکه کو کس ل پشيبا وي بيه .

هکه ملتي کردژي مينافان ملتين دن کو ابرو پيشده چونه ، زانا بونه دي ديسان ل پشيبا هفالان حيان بونا و دناق ملتان ده مشهور بيونا ، لي بيچي شونده مانه .

درماني زانابوني ژي آفه . حچي کو کرده و ديژه از چيلي بي کردانم دفي آريکاري جفتان خيري بکه ، هر کس ل گورا حالي خوه ، دا کو جفات ژي بکاره منفعتي ل مه بکه ، زارو و بن مه بده خوه نندن و دبستانان بينه دفي دري بين مه . مانه چيتره کو ام شيلست هفتي زيرين زرل يك زارو کي بدن حتا کو ام ل بازار کي ژفان بين دور بدنه خوه نندن ؟ او شيلست هفتي زير ژ جفاتا خيري ره بت أم دکارن ضد زارو کي بي بدن خوه نندن . ژبر کو اوي دبستانا بينه دفي دري بي مه ، مصرف ل زارو کان ناچه .

ت'تشت ژي مروقان زانانا که ژ خوه نندي

جميلي حاجو

جميلي حاجو - نيفسفاني بندا ژو بن جميلي حاجو به . گلو جميلي حاجو به کي به . جوانه ، پيره ، ل کو د کيزان دبستانا ده خوه ندي به .

هر وکي د انجام ده کفش پت هيزا به کو أم بکفن بي فان پرسيا ريان و ل وان و گر بن .

جميلي حاجو خورتکي بيست ، پيست و بک سالي به . نه کتبه ت دبستانان ، و بر دستي ت کسي ده نه ب

جوابنامه

بو (نوروز) ي مستعار خاوه نى مقاله (زمان) كه به صدر لوحه‌ى (بوشاعر يكي كورد) له ژماره (۲۴) ى زارى كرمانيچيدا نشر كړاىو .

مقاله يك كه سه وت سال له مه و پيش له تنقيدى شعر يكددا له دقترى خـاطراتى خوتا نوسيوته اير واينجه — پته ساحه‌ى انتشاره وه وله جريده‌ى (زارى كرمانيچي) دا عرض خو بنده وارانى نه كه ى . نه مه همت ووته وانا يكي به رزه ، جن ى نقدير و تشكره . اميدم وايه كه نه و دقترى خاطر ائت خزيته يكي زنگين و رنگين و به اعتبارى محتوياتي تخمه يكي نوبتي گراف قيمت ي . هر چند تنقيد هكت به راستى مقول و مقبوله به لام اگه عاجز نه يي ده كيم : كه بونشرى او تنقيد له انتخابي زماندا اصابت نه كرده . چونكي تنقيدى نملك اصولاً ياله وه ختي كړدنى او فعله دا ويا له عقيبه وه ده كريت . اگه روا نه بوايه تاريخ بوايه نه ده بو به درمى عبرت . ناينيا تنقيد يك نه يي توجيهي هدف يكي معين بكرى . اگه روا نه يي عكس صدا امينته وه . ولهم نوعه تنقيديش نه ، خوبند واران له حقيقت اگاندا راين واستفاده كهن ، ونه او كسى تنقيديش اكر يت له خوى آگا . له به رايه به يي مدافعه ى نفس محكوم وبه تمريشى البته معذور نه مينته وه ، من ليړه دا هرزه وكيلى ناكهم اگه تنقيد هكت موجهي منيش نه يي ، چونكي تنقيد هل اكر يت له نوسينه وه ى نه م جوا به دا خوم هر به مصيب ازانم . مع مافيه ابوه تنقيدى شعرك اكن كه حوت سال له مه و پيش نشر كړاوه وله ميانه ى تنقيد دا نه فرمويت كه «چه ملتكى ترهيه له عصرى فن و علمدا له زمانى عرفان و صنعت دا شاعره پروهشه كاني له پاش همه مو اوبورا دنك له شعر دا باى (مژگان وچاوى كال وليوى آل و بگهت ؟) . نه م سواله تات له چه درجه يكددا له گال حقيقت تطابق نه كا له وه بحث ناكهم . فقط وازانم كه حقم هيه تنقيد

كتان موجهى خوم بزاتم . چونكي من تقريباً هشت سال له مه و پيش له شه شه مين ژماره ى غزه ى (اميدى استقلال) دا غزليكم نشر كړدوه كه نه مه مطيله كه به تي : (مار زلفت نوبه جى خزانه ى عقيقي آل نه يي . تير مژگان پاسه راني دورى چاوى كالب نه يي) . دقت نه فرموى كه عبارته (مژگان وچاوى كال وليوى آل و ۰۰) كه حرفياً له مقاله كدان وه رگبرايه گال مطلبى غزله كم چنده منا — ستنداره ؟ ۰۰۰ جارى له پيش ه . مو شتيكدا عرضتـان ام كم من له و تنقيد هتان زور متحسس وپى خوشحال بوم . چونكي دو باره ى اكه وه قصه كاتنان حقه وراسته له كه ل امه پشدا (ذمبكي تحت المدح) ه ، چونكي دوو به شى . مقاله كتان دلالت له بلدى موقع و شخصيتى (منتقد) نه كاله نظرا ابوه دا انجاله به رايه ى من لا بقى ام نقديرا نه بوم ده ميك له نوسينه وه ى جوابدا مترود سامه وه . فقط فكر يك كه جسارتى جواب نوسينه وه و (خوتى هل فلا ندنى) پى بخشيم اوه بو كه له نقديرا نه كه تاناوه كو تنقيد هكتان نا مصيب ين . والا اكر له جهت تنقيد كه تانه وه له عدمى اصابتان امين نه . بومايه ممكن نه بو خوم به و شخصه به رزه بزاتم كه ابوه تنقيدى نه كهن . به لى لطفاً اكر تماشاى سرلوحه ى غزله كتان بفرموايه و توري لى ى وورد بيونايه وه ده تان زانى كه اوغز له بو تخير به يكي قلم واړه ژير مقصد يكددا نوسراوه چونكي سه رلوحه ى (بطرزي قدا) و بالخاصه شعر و مقاله كافي پيش نه ونسخه يه كافيه بوظايرى مقصد . به م مناسبته وه حكاييتكي بچو كتان بو بگرمه وه . — سه رده ميك ديسانه وه له غزه ته يكي بچو كندا چند شعر و مقاله به كم نشر كړد له شعره كاندا زورم سى نه كړد كه لا ساينى شعر اتازه كافي تورك بگه مه وه متجدده به ميشكه كافي وه كوتو زوريان قدبرا كړد . فقط روژريك له مجل كسيدا بعض له تجدد پرورانه يش حاضر بون كه (قدما پرست) بك هجومي كرده سدرم و تنقيدى كړدم له حياتى مدافعه به اسلوبى كون چند شعر يكم نشر كړد كه نه واومثالى اونولى يان معلوم بوله و ميدانه شداله (قير قاچ) لانادم دوباره

برین

— شبر ب لپی خوه —

میرگ وزقی خربه نه
گند وقصر تر به نه
بلبل مری گل مری
نرز مابه نه تری

نه گل ونه کلیک مان
نه پاریز و گلستان
نه دنگی خوش نه مقام
پیشه ژآه و انتقام

چاقین بوکان ب هیسترن
کند دگرین دسترن
نه پز مانه نه شقان
نه بلور و بلورقان

گلی چیا گواهین
نه خلام ونه شاهن
دشت ونوال ب خونین

دیروکا مه دخوینن
ریل و دحلك بونه زر
زقی ، بوکن کزیزر
خوهلی بونه خرابه
یزدانی مه ده رابه

ب جامیری نکارت
ب بپی بختی دکارت
أم زی کرون و کورن
ژ پرا وان دیورن .

نه قصر مانه مریان
نه میرک ما نه سلطان
نه صاغی ما نه مرن
هیحه مه زی دیرن .

کن قمری گرین ما
درمان چو و برین ما
کچک چو و کزی ما
و آهک رزی ما :

گلستان بو کفرستان
بر چاقین من کردستان

آریکاری مه
هیقی ، چراکی بینه
چاقی بنفش هشینه
سوسن زی کت ب شینه
نه گیا ما نه ریجان

ل پاریزی کردستان
نه ما ، لی لی ، نه لولو !!
قرک ، کند ، گر واپلو
دکنن خدان سازن
کذبابه دخوازن

میرگ وزقی خربه نه
گند وقصر تر به نه
بلبل مری گل مری
نه رز مابه نه تری !

هاوار چو و هیسترا
ژدی مر و هیسترا
مامک کرت و درپزه
«شبر ب لپی خوه» دیژه .

دکتور کارمان عالی بدرخان

له به بی خویان دا .

ه.ر بهو چه شنه ادبیاتی کوردی له پایهی گورانی یهوه
سه رکه وت بو پایهی چپروکی ، و کوردکان دستیان
کیرده دانانی هه لیه ستی چپروکی ، یان ریکختتی
چپروکی خویان به شکلی هه لیه ست .

انجا چونکه ادبیاتی کومیدی به ستراوه به قومه بلند
مقدنه کازه وه وزور بیویستی مدنیته و چونکه هیشتا هه
تا کو ایستا که به ته، واوه تی بیروشکه هی هه تاوی مدنیت
وولاتی کوردستانی روناک نه کیرده ته، وه و شارانو
دیهای کوردستان به به رگی جوانی مدنیت نه رازاوه ته
وه ، له به ر آوه ادبیاتی کومیدی له کوردستانا دهر —
نه که وتوه و ادبیاتی کوردی هیشتا نه گه بیشتوه ته پایهی
سیه م . (ته داو نه یوه)

هفتدی صوری

بوه ، و کوردانی زهمانی پیشو فکرو میشکی خویان ، آواتی
دیلیان ، همو به هه لیه ست ریک خستوه . و دستیان کیر —
دوه ته بیژ بنو گوتنی او هه لیه ستانه به گورانی .

کوردانی پیشو — هر و کو به شیک له کوردانی
ایروش — آواتی دپلی خویان به هه لیه ست داناره ، و او
هه لیه ستانه یان به گورانی گوتوه ، له دامنی چیا یان ، یان له
سهر رووباران ، یان له سهر کانی و سهر چاوه کان به بلور
یان به شمخال او هه لیه ستانه یان گوتوه .

انجانه خته نه خته أمه سهر که وتوه ، و حه زبان نه کیردوه
احوالی پاله وانانیان ، چپروکی جوانو شیرین و قنجیان
ته نیا به هه لیه ستیکی گورانی بیژین ، و هر به وه بیخته —
وه ، به شکو دستیان کیردوه ته ریکختتی او شقانه ، و
احوالی او پیاره بلندانه به چه نه هه لیه ستیکی چپروکی
دورو دریز و دستیان کیردوه ته بیژینی و خو بند نهوه ی

ادبياتي ڪوردي ۲

مدح ڪيردش نه دهمان ، به شڪو دستياب د ڪيرده
ربڪختني ژباني او پياوانه : له دايك بونيسان ، گه وره
بونيان ، خو وره ووشتيان ، مردنيان به ههلبه ستيڪي دور
و در بڙ و به شو قيڪي گه رمهوه دستياب د ڪيرده
بيژينو گوٽي او ههلبه ستسانه : به ڪورتي يونانيه ڪافي
ڪون ههلبه ستي چيرو کي يان داده نا ، يعني ادبيات له
پايه ي گورانيه وه سر ڪه وته پايه ي [چيرو کي]

انجا انگيار پڪي [وختيڪي در بڙ ادبيات له پايه ي چيرو کي
مايه يه ، هه نا نه خته نه خته سر ڪه وت وگه بيسته پايه ي
[ڪوميدي] ، انجا هر له وه دهمهوه بو ڪه ادبياتي ڪوميدي
له آوري پاپادو و بلاو بوده .

آمه پايه ڪافي سر ڪه وتي ادبياتي وولاتاني روژ
آپايه . و نه مه پايه ڪافي سر ڪه وتي ادبياتي گه لاني
آر په . آيا له وولاتاني ڪورديستان رووه و گيزينه دواوه
و بشور ين له تاريخي ادبياتي ، ام پايانه ده بينين يان نا؟ . . .
مادام ادبياتي ڪوردي ادبياتيڪي آري به ده بي
وه ڪو ادبياتي زماناني روژاوا و ايت وده بي به سر او
پايانه دا سر ڪه و بپت .

به لي : ادبياتي ڪوردي له زه ماني ڪوني پيشودا « ڪوراني »

ورورژ (هاوار) بڪه ين وله يزدان پيارينه وه
و بلين

« بڙي هاوار . . . بين خيوي هاوار »

تاو ڪو دهنگي هاوار مان به ڪاهه په رده ي ڪردگار
دستي خوينا و يمان داو پني دشمن نه گري زاري
وشڪ و تينومان آدي علم و فن و زانستي نه نوش .
به وساهه چنگي اسنين و ڪوهه ، توجه ر ڪي دشمن
درهيين توله ي باق و برآي خومان بسندين . . .
ايتر بڙي هاوارا بين
خيوي هاوار

سرر رپر

اوانه ڪه ڪه موزور معلوماتيڪيان هه به له ادبياتي
زماناني اورو پاده زانين ڪه له زماني ڪونه هه تا ڪو
ايستا ڪه له سرسي پايه سر ڪه وتوه وايستا ڪهش ادبياتي
اور پاده بيته سي چه شنهوه . اويش : ادبياتي ڪوراني ،
ادبياتي چيرو کي ، ادبياتي ڪوميدي [تمثيلي] .

ادبياتي اوره پا- و به تايه تي ادبياتي يوناني ڪون -
له پايه ي به ڪه ميني دهر ڪه وتي هه عبارت بو له ڪوراني ،
وله و دهمه يونانيه ڪان فڪرو ميشڪي خوبان به هه ليه ست
(شعر) ريڪ دختيت و دستياب د ڪيرده بيژيني او هه ليه سته به
ڪوراني . او شتانه ڪه له ديليان د جولايه وه همويان ربڪ
دختيت به هه ليه ستي ڪوراني ، ڪه ده گه ران له ناو شاخو
ديولافي يونانستان ، يان ڪه داده نشين له سر روخي بچري
[ايجيه] ، ده ننگيان هه ليه و دستياب د ڪيرده ڪوراني
بيژين ، هه تا اونه ده ي پي نه چو احواليان ڪوررا ، و
دستياب ڪيرده مدح ڪيردين و هه ليه ست هه ل دان
له سر به پياواني گه وره ، فارمانان ، و پاله باناني خويان ،
ههندي جار او هه ليه ستانه يان در بڙ د ڪيرده وه وه به

ژبونا آريڪا ر پيا ڪردستاني به ، خوينسان
ژبوناشر و ژزاندني به !!!

له هاواردا وينه ي چيپايان خوينين ؛ و دولاني
گول گولي رهنگي ولات ، و غونه ي مردياره تي
شيرازه ي ڪورده به بينين . . .
له هاوارا . . . له ناو برنگي نه و ڪوفاره ڪورده دا
هيواي ژبان نه چيژين ، غونچي آزادي به
خوين گه شاهه بون نه ڪن دليڪي به هيذا
له نه ننگانه پرورده ڪرودا نه بينين . . . له
هاوارا ڪورديڪي تازه گهنگي ڪي آزاد . . .
ژبانيڪي شيرين نه بينين بويه ي ويسته شف

کوٽارا ڪردی

له هاواردا

و ڪڙي خومان ٿه ٻري به لام تاثيره ڪه ي ناگوري له
 دلي مندا ، نهك به تنها هه ره له دلي مندا به لڪوله
 دلي همو ڪوردبڪيدا . گولي سيسي هيو ا ٿه گه
 شينتهوه ، مهيلي آزادي تازه ٿه ڪانه وه ، له
 پريشاني و پارچه پارچه بي خومان ٿه گه بن .
 له هاواردا له اسماني بي ته مي آدابدا دور له نبي
 سياست بي ٿه وهي ڪه زره ي زنجيري اسار تان
 بيته گوي ، و ڪله پچه ي عبوديتان چاوي ٻڪه وي ،
 يادستي خوياري دشمنان بينين . دور له مان له بن
 سسي به ري داري هيو ادانه حسينه وه نسيسي
 سر بستي و آزادي هه ل ٿه مڙين ، حس به شپري بي
 زبان و خوشي سر به خويي ٿه ڪه بن له هاواردا
 هقالي برا ڪورده جڪر خوينه ڪانمان ٿه زانين ،
 شيوه ي ، شيوي ٿي هه ٿاري نه زاني ڪورد
 و منسالاني گيروهه ي بي باف برائنه بينين .

له هاواردا گيانڪي بلند ، دليڪي به
 هيز ، چنگي ڪي آسنين گه ردنيڪي آزاد ،
 ودامني ڪي پاڪ ٿه بين ڪه همويان له له شيڪدا
 گورد بونه وه و بدنگي ڪي ، رز (هاوار)
 ٿه ڪات و ٿه تي :

« دلي من ٿه بوهڙ ڪرنا ڪردستاني به ، خرنبيا من

له هاوارا دليڪي تواره ، جگه ريڪي خوبين ،
 چاويڪي پرفريسڪ ٿه بينم .

له بي دهنگي شهودا له نيو دهنگي گرياني
 مثالاني بي بولڪ و ٿانني بي روله ، و ناليني جوانه مه رگاندا
 دهنگي (هاوار) م ديتنه گوي ، نازڪ . . . دلگير . . .
 لام له نيڙ ترين آوازي موسيقي حزين شيرين
 تره ديتنه گويم ٿه وه دهنگه ٿه سپايه هه رو ڪوشنه ي
 نهسيم ، ورشه ي گيا ، ناله ي قمر ي ، قاسه ي ڪه وه ،
 و تانگه ي آقي روبر . . . ديتنه گويم و ڪو
 آهي حز بنی سه رهمه ٿه رگان . . . بي چر په ، بي
 سيروه . . . بي دهنگ . . . نهنگ . . . له
 ترسي چافي بدان ، وه ساهي دهستي دشمنان به ٿه
 سپايي ديتنه گويم وه آه . . . ناتوانم بليم چه ڪاري
 له دلم ٿه ڪات ؟ !

ناتوانم بليم چه ياد ڪاري له دماغدا راست ٿه
 ڪانه وه له چه په ريڪي دلم ٿه دا ! ! ! له ڪام اعصابم
 ٿه ڪه وي !

دهنگي هاوار له شامه وه ديتنه گويم له پاش
 ٿه وه دهشت و بياباني بيگانه (بياني) و ڪيو

کتبخانا هاواری

هزار
۱

ریزانا الفابی با کردی

غروش سوری

۱۲۶۵۰

۱۰

ب. چرمی خملاندی

ب. چرمی عادتی

ژبونا درفه دفتت حتی پوستی ب سر بیت خستن

<p>نکو غراف ومطبعة ابو نبيير خالدين المشوي حفرة جميع المعادن والصور الملوحة واللوحات الخاوية طبع بطانات وارديات بحروف نائرة على الارض الخشبية</p> <p>دمشق ملك الظاهر</p>	<p>الطبيب احمد نافذ اختصاصي بالأطفال والزهنية والأطفال</p> <p>دمشق عرنوس</p>
<p>دمشق ملك الظاهر</p>	<p>الطبيب محمد خضيب الاخصائي بالامراض الجلدية والزهنية والعيون وجرامها</p> <p>دمشق صالحية</p>

اشتراقات مجموعة هاوار

وفي غير هذه الأقطار	في سورية وتركيا والعراق وبلاد العجم وبلاد القفقاس
عن سنة واحدة ١٥٠ فرنك	عن سنة واحدة ٥٠٠ غروش سوري - ١٠٠ فرنك
عن ستة شهور ٩٠ فرنك	عن ستة شهور ٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك
عن أربعة شهور ٦٠ فرنك	عن أربعة شهور ٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

المراسلات يجب ان تكون باسم صاحب الجريدة : دمشق - حارة الأكراد

هژمار ۲

—S—

۲۵ تباغ ۱۹۳۲

هاوار

کوقارا کردی

سال ۱

پنجشنبه

تبدلة خستییین کوفازی

جیلی حاجو	کردمانج فین
ج ۰۶۰ بدرخان	جیلی حاجو
سه رزپیر	له هاواردا
هتندی صوری	ادبیات کردی
دكتور ك ۰۶۰ بدرخان	میری من
حلیم رفقی	جواننامه
هاوار	زاری کردمانجی
هر کول آزیزان	میشو و خدو
ج ۰۶۰ بدرخان	الفایبیا کردی
هر کول آزیزان	فرهنگکوک
دكتور ك ۰۶۰ بدرخان	برین
لاوکی کرد	ای فجر
قدر پیمان	هنکر
ستراتقان	دلالی عیسی

م ۱۹۳۲

مطبعة الترقی بدمشق

۱۳۵۱ هـ

SAL 1
HEJMAR 8
DUŞEMB
12 Ilon 1932

HAWAR

ANNÉE 1
NUMÉRO 8
LUNDI
12 Septembre 1932

Qoyara Qurdi * Revue Kurde

Çêdewisliyên Qoyarê

Şeraniya Zmanê Qurdmanci	C.A. Bedir-Xan
Edebiyati Qurdi	Hevindê Sorî
Bêriya Welat	Dr.Q.A. Bedir-Xan
Hawareq	Wecdî Cemil Paşa
Rêya Teze	Hereqol Azîzan
Qurdeqî Qîçîq	C. A. Bedir-Xan
Elfabêya Qurdi	C. A. Bedir-Xan
Ferhengoq	Hereqol Azîzan
Ji Xani ra	Behmen Zerdest
Strana Dilan	Dr.Q.A. Bedir-Xan
Ez Goriya Bangê te me	Mamoste
Ala Qudan	Dr.Q.A. Bedir-Xan
Hişyarname	Lawê Fendi
Dawet e	C. A. Bedir-Xan
Yelî Delal	Stranvan
Tirsim Ez Bimirim	Diloqvan

Çêdewisliyên Frensizî

Memê-Alan	D. A. Bedir-Khan
Chansons	Hereqol Azîzan

Çapxana tereki

SAM — 1932

QITÊBXANA HAWARÊ

HEJMAR

1

Rêzana Elfabêya Qurdi

Note sur l'alphabet Kurde

Bi çermê xemilandi 12,50 K. S.

Bi çermê adeti 10 K. S.

Ji bona derve divêt hekê postê bi ser bêt xistin.

Dr. A. Hafiz

SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES

Damas

Armonie

Dr. M. Khidir

Opérateur et Occultiste

Damas

Saltic

PHOTOGRAVURE

Eyoubiye Frères

Inscription sur tous les métaux. Gravure coloriée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes.

Damas

Malek Daher

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase:

1 an 100 fr.

6 mois 60 fr.

4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.

6 mois 90 fr.

4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan
Damas: Quartier Kurde

Qiriyariya Qomelê

Ji bona Sûriya, Tirqiya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê:

Salqî 500 kiras-sûri — 100 frenq

Şesmehqî 300 kiras-sûri — 60 frenq

Çarmehqî 200 kiras-sûri — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqî 150 Frenq

Şesmehqî 90 Frenq

Çarmehqî 60 Frenq

Her tist bi navê xweyî têne sandin:

Şam: Taxa Qurdan

Qoyara Qurdî * Revue Kurde

Sêraniya Zmanê Qurdmanê

Weqê ez gehîştîm Bêrûtê roj çû
bû awa û sê saet ji şevê derbas bû bûn.

Sibetir, berî nîvro, ji mêvaxanê
derqetîm, min da qûçê û qolanan, û
gehiştîm meydana Burcê. Dinya germ,
ba şil, bihna mirov teng dibû, diçiqiha.

Min xwe da ber sila Kelweqê,
canê xwe divêsihand.

Burc meydanaqê fireh û drêjqi ye.
Di nava wê de parîzeqi çiqçiq lê spehî
heye. Bi giya, bihnûn û daran xemilandi ye.
Tê re aveqe çiqçiq dibihure û diqewe
nav bêrmeqe teniq. Erda bêrmêji qevî-
rên şehqiri û benevsyon raxistî ye. Re-
ngê avê têde wînda dibe. Pêrm weq ze-
vîyeqe benevsîn xuya diqe.

Li serê meydana, sê qûçeyên me-
zin—ji baqur, ji rojhelat û rojava—xelqê
bajêr ditînin û lê dirîjenin.

Xelq di nav qûçeyan de mîna
robaran diheriqin. Ev sê robarên qo di
meydanê de digehî hev, dibin lehiqe boş
û xwe didin ber parîzi. Di ber caxên
parîzi re pêlên lehiyê dişiqên û lehi di-
be du bir, bireq di ber rastê û birê din
di ber çepê parîzi re diheriqe, heta pi-
ştî Serayê, paşê, dilopên lehiyê, ber bi
behrê ve, ji hev diqevînin û belav dibin.

Xelq di ber min re dibihurin. Pir
û ciwan, jin û mêr, dewlemend û belengaz,
ji her rêzê, ji her rayî, ji her nijad û miletî.

Min ew ji belg, dêm û serçavên
wan nas diqirin.

Carinan şefkeqî gewr û pehn bi

şaşiqeqî qesq diqetin he , qumeqî sor
di ser çarîqeqe re dikeliki. Jiniqeqe ziq-
mezîn, weq deneqî, gêr dibû û diqet-
piştê qeçiqeqe narîn û bejnzrav.

Ev e, pêxwaseq, qaşo bê hemdê
xwe destên xwe di ser hêt û navqelên
van pîreq û qeçiqan re digêrine.

Min canê xwe vêsîhîndi bû. Pa-
bûm, qetîm nav pêlên lehiyê. Ji nişqê ve,
ji qolaneqê, çend seriyên bi qum û dest-
mal li min der bûn.

— Ne lol... hê zû ye... ma çiman...
dev jê berde... Hêso digot... na herê...
guh mede....

Keî ne dihat bîra wan qo ez ji
bi zmanê wan dizanim, qo ez ji yeq ji
wan im.

Ji xwe ji min re zilameq diviya
bû qo hûrmûrên min hilgire, bibe mêvan-
xanê. Min deng li yeqî qir.

— Xorto, heqe vala yî bi min re were.
Xortê qo min deng lê qiri bû, ji
hevalên xwe veketiya û da pey min.

Heta qo em gehîştîm diqaneqê min
deyn ne qir. Li diqanê min cixareyeq da
wî û me dest bi axaftinê qir.

— Xorto, tu xelqê qû derê yî?

— Ez xulam, ez bedlîsî me

Lê zmanê wî ne zarê xelqê bed-
lîsî bû, min got:

— Ma çire dibêji qo bedlîsî yî, ji
zmanê te qîs e qo tu ji dora Mêrdînê yî.

— Belê, xebera te rast e, lê ez eslê
xwe dibîjim. Ez bedlîsî me, lê di miha-
cirtiyê de derqetîm û di dora Mêrdînê
de bi xwedî bûme, ber vê yeqê...

— Qengê hatiyê Bêrûtê?
— Ev bû saleq û hin, ma ez xulam tu ji qûjan welatî yî?

— Divêt tu jî, ji zmanê min bizanî
— Gora zmanê te tu jî welatê Botan î, lê di vî bajarî de tu botî nînin.

Pêleqê seqîfî. Qîşbû qo dîfîqrî û di bira xwe de li tîşteqî digeriha. Di pey rê, rabû ser xwe, hat destê min û got:

— Ez xulam, li sêqê min menêre, min anîha tu nas qirî. Ji xwe min bihistî bû qo yeq jî we li Bêrûtê ye. Min dil diqir ez herîm ziyareta wî lê min fedî diqir. Xwedê jî min re li hev anî

— Belê yeq jî me li Bêrûtê ye, lê ew ne ez im, ew Brayê min e. Ez li Şumê rûdinim.

Di pey re ez û xweyîyê diqanê em qetîn bûzara qaxeza Hawarê. Ji xwe jî bona qirîna qaxeza Hawarê hatî bûm Bêrûtê.

Min şuxlê xwe quta qirî bû. Qaxez bi rêbesinê bihata rêqirin. Tinê qaxeza çermî min bi xwe re bibîra. Xortê min çermê Hawarê qir piştî xwe û me da rê.

Em çû bûn diqaneqê din. Min bi xweyîyê diqanê re xeber dida. Qurdmancê min di qurçiqeqê de li ser tetiqan rûnîstî li min dinêrt û diqenî. Min jî bi devqeneqê jê re got:

— Xorto, tê xêr e, çîre diqenî?

— Xêr e ez xulam, jî qêfa qurdmanciyê, jî qêfa qurdmanciya te diqenim. Belê li Bêrûtê qurdmanc zehf in. Ji sibê heta evarê em bi qurdmancî xeber bidin. Lê giva jî devê te dîdîhîzim hêj bêtir qetî min jê re têt. Ax ez xulam, tu nîzani qurdmancî çikas şêrin e.

— Na herê. qurdmancî qengê bûye şêrin

— Bi serê te ê ezîz, tu zman weq qurdmancî nê şêrin e. Ez bi firqî rind nizanîm, lê min ew geleqî bibîstîye. Li Irakê min erebî û inglîlîzî geleş bihis-

tîne. Li Sûriyê her rûj erebî û frensîzî dibîhîzim. Ez van datînim ber hev û dibînim qo şêranîya zmanê qurdmancî di tuwan de nîne. Le çî fêde ew bi qurdmancî nizanî

— Ma bizanîyana çî dibû?

— Hingî, jî qurdmanciyê pêve bi tu zmanan xeber ne didan

Celadet Ali Bedir - Xan

Rêya Teze

Rûjnameqê qurdmancî, bi herfên nû, bi qurdmanciyêqê xwerû, li Rewanê, di şîqleqî spehî û çeleng de derdîqeve.

Vê paşiyê çend hejmurên wê gehîştine destê me. Çavên me pê birulû bûn, dilê me şa û geş bû.

Qurdmancên Rewanê jî rûjname pêve çend qitêb jî derxîstine. Me sê çar rûj mijîlahtîya xwe bi wan qirin.

Ji nav rupelên wan ên taze û ter bihna qulîqên çiyayê Eleqozê, bayê zozanê Serhedan dihatin. Di nav resmên wan de şîl - û - şapîqê qurdmancî, xencer û piştencera qul û qalîqên me dihatin ditin.

« Rêya Teze » weq navê xwe taze ye, nû ye, nûbar e. Lê ji Hawarê qevntir, bi emrê jê mezinter e. Hejmara wê a paşin qo gehîştîye destê me a peucî û nehau e. Li gora qo Rêya—Teze rûjnameqê dehrûjîqî ye, bertî salqê û hin dest bî derqetînbî qiriye.

Ev çend beytên jêrin jî qitêbeqê qurdmancên Rewanê ye:

Eyşê, Kurban, rabe j'xwê

Herin meqlebê. dersxanê

Welatê qitêban pir şêrin e

Meriv li wê dinya dibîne

Dê û bavê me tariyê da bûn,

Ji dinê bê hes, bê xeber bûn.

Disan jî wê qitêbê şîhreqe zaroqan :

Strana Dilan

Lêvên te du pêt in
Çavên te stêr,
Diranên te mirari
ilê te dêr.

Ava bi ronahi
Weq Zerdestî
Dinê û ezmanî
Mêrg û destî.

Sorî rohelatî
Deng û nayî
Buhar û blûrî
Brûsq û ba yî.

Porên te zêr û zer
Canê te ziv
Tu bibe jî min re
Tastê û şiv.

Tausê arperî
Qenina bûq
Biqene dimirin
Buqur û pûq.

Tu ewrên ezmanî
Tu qesqesor
Li ber lamên te lez
Dimire sor.

Tijî hevîn tu î
Hesret jî tu
Zana û ferzane
Şîret jî tu.

Çûqeqe delalî
Dengeqî çaq
Qaniya zelalî
Weq berfî, paq.

Xwesteqa min tu î
Strana min î

Mêqewa min tu î
Şivanê min î.

Xezala min tu î
Çavên te res
Ez heranê te me
Singa min ges.

Pêşnivejê te me
Tu mizqeftî
Dilê min ezman e
Têde stêrî.

Di çavê roj û hev;
Ronahî tu,
Li kesra spehiyan;
Avahtî tu.

Singa te çiya ye
Tu agirî
Li buhistê hevîn
Pêxeimberî.

Bêqes im û tinê
U bê dotmam
Di vê dinyayê de
Bê govend mam.

Qulilqa Adarî
Bihna buharî
Tu deng û hawarî
Stêra êvarî.

Pêşnivejê te me
Tu mizqeftî
Dilê min ezman e
Têde stêrqî.

Porên te zêr û zer
Canê te ziv
Tu bibe jî min re
Tastê û şiv.

D^r. Zamiran A. Bedir-Xan

Dawet e

Ji zozanan hat kuling
Xeber anî jî xweyîng
Dibê werin dawet e.
* * *

Dawet e xweş dawet e
Ji qurdan re rûmet e
Dawet şer e, şahînet.
* * *

Bê xweyî man gund, qelat
Gazî diqe ev welat
Dibê werin hewar e.
* * *

Bê qezî man qezî û bûq
Di rêlan de ba û pûq
Bê belg mane dar devî.
* * *

Navno diqin qurdanî
Ne helîştin mêrani
Qurdinon rabin dawet e.
* * *

Herê lawo dawet e
Dawet e xweş dawet e
Bûqa te jî Qurdistan.
* * *

Qeziyên wê delal in
Çi nermoq û şepal in
Ber mekesê mede wan.
* * *

Dengê avê çî ziz e
Newal jê re eziz e
Welatî welatî welatî
* * *

Ji zozanan hat kuling
Xeber anî jî xweyîng
Dibê werin hewar e.

Celadet Ali Bedir-Xan

Bizina Pirê

Bizina pirê çû çolê
Lê da berf û bagerê.
Pîriq derqet jî malê.
Li bizina xwe digere
Hê ! hê !
Bizina xwe digere
Surê pozê pirê bir,
Pozê pirê werimî;

Gurûn bizina pirê xwar;

Pirê li ser digirî

Wayî wayî ! Li ser digirî.

Ji bona frû me hevkas got, pêşdetir
em disan jî Rêya — Teze behs biqin.

Em jî hevala xwe re rêyeqe xweş
û dawîyeqe geş hevî diqin. Divêt qo her
gov me hey jî hev hebit û gereq e qo
em hevdu ser xebata hev serwest biqin.

Herçol Arizan

EDEBIYATI QURDÎ

-3-

Lewaney serewe be tewaweti derdeqewêt qe edebiyati qurdî edebiyatêqî arî ye, we bilinde, we berze, we herweqû edebiyati zimanani arî kabila bo berz-bûnewe we serqewtin. We her çende medeniyet le qurdistanda bilaw bihêtewe ewende edebiyati qurdî serdeqewêt we berz debêt.

Ba nextê binorin lew hezaran çiroqane qe qurdeqan helyan bestwe, we dayan nawe, be tewaweti biyan xwêninewe, lew deme dezanin qe biç ferkêq niye le beyni edebiyati ême, we edebiyati zimanêqî rojawa we lew de me bilindayi edebiyatman deselmênin.

Aya helbesti çiroqî (Mem û Zîn) çî ferkêki heye legel helbesti çiroqî (Jlyada) !!!

Aya ew helbestani çiroqiye qe imro le ewrûpa deybinin çî ferkêqî heye legel helbesti çiroqiyî imro qe le qurdistanda bilaw bûwatewe !!!

Ewunday pê nawêt, her nextê binorin lem çiroqey xwarewe we sirinci lê bideyn ew deme bilindayi edebiyati xoman tedegeyn.

Em helbesti çiroqiye xwarewe le deşti heriri rojhelati (Hewlêr) — qe heşi nawerastiye le soran bilaw bûwetewe. We lew nawe be [şiri leşqiri] benaw bange. Çünqe dauereqey nawi [leşqiri] bûwe. Lem çiroqê da basi (Mir Suleyman begi herir) deqat qe axremîn paşay emareti herir bûwe. Em karemane çend salêq beramber turqan radewestêt, we hera deqat, le paşan deşqêt u degîrret u debrêt bo Estemûl legel leşqiriyî piyawî. Mir Suleyman beg xuşqêqî zor ciwani debêt qe nawi (Xanzade Xatûn) debêt. Leşqirî hezi lê deqat. Inca şewki serbexoyî le layêqewe we girpey hez lê qirdin le layêqî diqewe agir le dili ber

dedat. We dest deqate danani em helbestê ciwan u şiriney xwarewe :

« Le wî dewrim denori heta ewî zemanê, le wî zemanim denori heta dewri kubad Xanê, le dewri Kubad xanim denori heta dewri Xan Suleymanê, le dewri Xan Suleymanin denori heta dewri Cum Cume sultanê, le dewri Cum Cume sultanim denori heta dewri şahî Newşirewanê. Eqim ne dit weqû miri herir u herir begiyan, le diwani hîze romyan, helbistê be giranê. Ewroqe dadesubhaynê, çî modet nine lo ewî axay, ewetanê be tenê maytewe le wilati xeribiyan hebê Xudanê.

Ewroqe serê min delêşe, dilê min ked hadî nabê leber giriyan, eger emîu rojim lê helatibû le hemû kedem u heft şaran, dedatin le geliy Amedî le geli Sûlakê, dedatin le seri herir u herir begiyan, dedatin le çemî Sûredê, le min xemliye be qulunqî sêwî we henari we ewan mirate dar hermêyan, hemû ales seherî, beyani qomelêqî bulbulan, êqe şaloran, be çiriqe çiriqê le naw da deqin dad û fixanê. Eger le hiqewe beser bêne xwarê qomeliqî mehbûb û zerdîyan deyan gût: leşqerî !!! Eger etu hezdeqey le xoşîyan kebûl naqey taliyan, bigere reweqî tûlan digel xêzanêqî tajiyan, herewe seri herir û herir begiyan: biqe zewk û sefiy ewan zerdîyan. Dênewe le qoli kesarê, besiq berdanê, xine lènanê çawres qirdinê degel qaniyan arekêqî tinoqe be tinoqe decorêtwe le gahi şare qezyan.

Ewroqe şayi yeq degerê le serî meydanê, têdaye aysi Suleyman begi degel mire medyan, eger şireqî biqirî be pênc sed zêri lê pêşra bidey le singi ewan zerdîyan. Le ber dilê min cezme çî nuqar naqey leber ilûd û meçîdi ewan take şayiyan, emin le paşaxê xom swar nabim leçî muan- neqan dever pişti xom ranaqem çî xec- ceran helnagirim çî nasiraniyan heldigirim

Hawareq

Ji xweyîye Hawarê, apê min ê dal
Celadet Alî Bedir-Xan re :

✽✽✽

Min çend xeber ji bona Hawarê nîv-
sandinê. Ji apê xwe hevî diqim bi çav-
veqî kenclî wan mêze biqe.

Ez yeq ji wan qurdên piçûq im qo
bi şev rûjan, bi rûj şevan dijmerim û di
dilê xwe de dibêjim : gelo Hawara me
qojan rûjê ê bê ?

Rûjên postê bi me nas in. Di wan
rûjan de em çavneriya wê diqin.

Rûja qo Hawarê ji postê distîmin,
diqim bin paşila xwe û newêrim zû zû
veqim. Ji ber qo qêfa ditina wê ji xwe
ji didexisim. Hêdî, hêdî piştê wê vediqim
li çermê wê dinêrim li tédexitiyên wê
agah dibim û paşê diqevim nav rûpelên wê.

Hawar qaniyeqê zelal, ez meriveqî
tihu im ; piyan piyan jê vedixum, agirê
dilê xwe pê vediqujênim.

Apo, tu nizani Hawar bi me çikûs
xweş e, çikûs delal û beha ye. Tu zani
çira apo ? Ji lewra qo ev sê çar sal in
ez di dibistana biyanîyan de dixwinim,
hin ez bi xwe ne hesiya bûm lê ev
Hawara dilşewat ez din qirim. Şev û rûj
dixwinim, bendên wê ji ber diqim, û
dîsan jê tîr nabim.

Ez û hevalên xwe em nav hev da
şewirin. Belê herçî qo bi zmanê me hate
nivisandin ji me ra hêsani ye, xwendina
wê biqêf e. Qo me ew carqê xwend êdî
ji bira me naçe. Ma ji bona herqesî ji

qesî jolêqî derwêşan, postalêqî hacîya'û
deperimewe leberî estîryan, deçimewe
naw kewme gelêqî lewan dasinyan. Ew-
roqê dade subhaynê çî model nîne, lo
ewfaşay, ewetanê be tenê maytewe le wul-
atî xerîbiyan, we nayêtewe ser ew mulq
u dewletan, heta ebed u ebel ebedîyan.

Hevîndê Sorî

ne wîsan e. Herê zmanê herqesî jê re
şêrin û hêsani ye. Ji lewra her qes bi
zmanê xwe dixwîne û dinivîsîne. Tinê
em qurd di bîstanên xelqî bi zmanê xelqî
dixwînin. Ma çira ji bona çêliyên qur-
dan ji dibîstanên cihê çenaqim qo em
têde bi zmanê xwe dixwînin.

Tu zani apo min çî qir. Ser vê ye-
qê ez rabûm û çûm cem bavê xwe û min
jê ra got :

— Bavo tu çira min dişîni dibîstana
biyanîyan. Di wan dibîstanan da zmanê
Hawarê nîne. Ew zmanê qo zmanê min e,
zmanê qurdmancî ye.

Bavê min hîniq seqinî serê xwe
qir ber xwe, madê wî guhêrî, bi dengeft
giran, lê ziz, li min veqerand û got :

— Lawo xebera te ye, Divêt qo tu di
dibîstanên qurdan da bixwîni. Lê sed
heyf û mixabin dibîstanên qurdan hêj
ne hatine pê. Belê, di çavên te dixwînim,
tu dixwazi ji min bipirsi : « Ma çira heta
niho dibîstanê me çeneqirine ? » Çene-
qirine, ji ber qo herçî xwenda û zana
rabûne şûna qo xîdmeta mîletê xwe biqin,
xîdmeta mîletên din qirine. Zmanê mi-
letên din pêş ve birine û yê xwe şûn
ve hiştine.

Gava ji bavê xwe veketiyam, dilê
min dişewiti ez geleq ber xwe diqetim.
Ji xwe ra, ji mîlet û zmanê xwe ra, heyfa
min dilat. Herê gotinên bavê min rast
bûn, pêşiyên me ji mîlet û zmanê xwe
ra guh ne dan. Ma îrû, îrû ji guh nadin.

Herê ez balê xwe didim, ji çend
mezin û zanayan pêve, tuqes di Hawarê
de hawar naçe, naye Hawara Hawarê.
Ez dibînim qo li wê meydana qo Ha-
war ji meletê qurd ra veqirîye tu qes hespê
xwe najo ê. Belê tuqes naqewe tirad û
meydanê.

Ez ji mezinên xwe dipirsim, we
çira em anîne dinyayê. Ji bona qo em
bibin dil û xulamên xelqî ? an em ji weq

Bêriya Welat

Ax . . . dilê min çikas bêriya wê duriyê diqê, li wê duriya qo di nav wê de ezman bi rengeqî din heşin e, stêr weq çavên delalan dibirikin, û çiya rawestiyane.

Bêdengîya rêlan, min diqîşîne bin siha xwe. Dixwazim di bin çikilên berû, kizwan û qenêran de rûnim.

Çikas bi dileqî şewiti, ez dixwazim guh bidim guşguşa pelên daran. Dixwazim herim ronahiya hêvê, bi ser zinar û ser serê çiyên de bibeziim.

Tinê li wê derê, di wê spehiti û delaliyê de, diqarim bidil biqenim,

Dr. Zamiran Ali Bedir-Kan

xelqî xudan rûmet û bişeref, û bi serê xwe bijin. Heqê wan em ji bona xulamîyê anîne, xwezî ne aniyana u warên xwe qor bihiştina.

Apo ez ji te hêvi diqim bila ew mezinên ha li min megirin. Ma Hawar ne ji bona hawar û gaziyê ye. Ez ji di rûpelên Hawarê de hawar diqim.

Apo, te carqê di benedqê de digot: «Qurd ji hev cûda dilopên baranê ne, cihê cihê tîn dakurtandin. Qo gihane hev dibin lehi, lehiqê boş. Tuqes, tu tişt li ber wan niqare biseqîne. Felata welatê me di rabûna wê lehiyê de ye.»

Belê apo, ew dilopên baranê em in, em qurdên piçûq. Divêt mezinên me, me bi dil û hişê qurdmancî bixwedî biqin, da qo em bigehin hev û bibin ew lehiya qo me bifilitîne û bigehine mirazê me.

Paşî ez tîm destên te apê min î delal.

Wecdî Cemil Pasa

Qurdeqî qîçiq

Hêviyeqê Mezin

Di wê hejmara Hawarê de benedqê heye: «Hawareq». Nivîsevanê wê Wecdî, ji mala Cemil paşa, qurê Mihemed begî ye. Wecdî lawîqeşî sêzdehsalî ye.

Wecdî berî sê salan bi bav û mamên xwe ve hatiye Sûriyê û irû digel pismamên xwe di dibistanên Hesiçê de dixwîne. Weqê ez li Hesiçê bûm, Wecdî dihat niq min, me bi hev re xeber dida, ji min re çiroqa Rostemê-Qurd digot. Hej min diqir û weq mameqî xwe li min dînihêt.

Wecdî heta irû ji xwendevanên Hawarê bû, bi wê bendê bûye yeq ji nivîsevanên wê.

Belê Wecdî bi salan qurdeqî qîçiq e lê ji bona dawiyê hêviyeqê mezin e.

Çavê min Wecdî!

Eve, herweqî te dil qir, min ji welê, benda te êxiste Hawarê û belav qir. Ji benda te re geleq qêfa min hat. Tu pê xeberdoşîya hemî hevsal û hogirên xwe diqî. Belê hevsal û hogirên te ji weq te difiqirin, êdin ew ji dixwazim her tiştî bi zmanê xwe hin bibin û di dibistanên qurdan de bixwînin.

Ewle be qurê min, hêdi hêdi, birêve, ew ji dê çebibin.

Heta hingî divêt hon bi xwendina Hawarê rind hinî zmanê xwe bibin.

Belê, xebra te ye; xwenda, zana û dewlemendên qurdan, herweqî diviya bû, welê ne hatine hawar û gazîya Hawarê. Lê me hêvî heye, ew mirovên cangiran ji hêdi hêdi ji çêrandin û mezinqirîna ziqên xwe bigerin û herqes gora halê xwe, hin bi kelem, hin bi dirhavan xwe bêne hawara me. Lê em li hêviya wan ne seqînin û naseqînin ji. Ji ber qo ji hezaran pêrewî re pêşrewêq divêt.

Paşî, ez çavên te maç diqim, Xwedê te ji bav û mîletê te re bihêle, qurê min î delal.

CelaDet Ali Bedir - Kan

Ala Qurdan

Ronahiya dil û çav ;
 Diyarîya dê û bav ;
 Pêsiira wî roj û tav ,
 Spehîtiya ax û av .
 Ala qurdan ser be ser
 Sor û gewr e qesq û zer .

Kehremanê ceng û şer ;
 Kiblegahê mê û ner ;
 Cayegahê can û ser
 Afitaba dar û ber
 Ala qurdan ser be ser
 Sor û gewr e qesq û zer .

Hêviya xortan û mêr ,
 Mihreba mizgeft û dêr
 Şahê evd û şahê şêr
 B'reng û bihn e ziv û zêr .
 Ala qurdan ser be ser
 Sor û gewr e qesq û zer .
Dr. Zamiran A. Bedir-Xan

FERHENGQO

(Mëvanxane)

Xaniyê qo mëvan û rêwîyan bi pere diheftin. Weq odayên gundên qurdmancî. Lê bi vê ferka qo odayên me herwe ne, mëvanxane bi pere ne. bi frensîzi (Otêl) dibêjin.

(Vêsihandin)

Rahet qirin. Xwe vêsîhandin, xwe rahat qirin e.

(Belg)

Ji belgên daran pëve ji cil û girêdanê re ji têt gotin.

(Quta-qirin)

Xelas qirin, Kedandin. Me dersa xwe quta qir. Dersa ma quta bû.

(Agah)

Xeberdar, serwest. Ez agah bûm, ez xebêrdar bûm.

(Xebêrdox)

Ewê qo bi nav û navê çendeqên din, ber hemtîyan ve dibêje. Xebêrdoxî: xebêrdox-bûn e.

ELfAbêya Qurdi

8

Ji sebebên bîngehî pëve qo yeq bi yeq hatine raveqirin , ber vê yeqê ji me nişanqirina (a)ê bi (K) û ya (a) ê bi (Q) çê tir û rastir ditin .

C, Ç — Di destê me de (C) û (Ç) mane. Me ev ji bona nişanqirina dengên (c) û (ç) hilanî bûn .

Gora eslê van herfan dengê (ç) ji (c) bêtir bi (c) dihat nişanqirin . Herweqî di latîniya qevn , di bafelîsqa şêsa de , qo diqet pêsîya (e , i , y , æ , œ) dengê (ç) a me dida , mîna dengê (z) ya elmanî , weqî niho di pîrsên jêrin de : (Ceres, Cicero, centum, circus, Cyrus, Cæsar, coetus, caremonia)

Digel vê hindê me ev herf ji pêsîya xwe ve jir , dengê wê ê qevn da alî û em di warê kebalêyê de man . Ji ber qo kebalê li destûra me a pêsîn çêtir dihat û ji bona feda qirina wê destûrê çî fêde çî qoteqî hebû .

Di zmanê de nîsbeta wan ji hemî yeq e .

C $\frac{102}{33789}$ Ç $\frac{103}{33798}$.

Di encamê de me dengê (ç) bi (c) û yê (ç) bi (ç) nişan qirin

Li hire dixwazim tîşteqî di çavên xwendevanan re biqim .

Ew dengê qo di elfabêya erebî de bi (ç) têtê nişan qirin di hin dewerên Qurdistanê û di pîrsinan de ne weq dengê xwe ê nas lê bi awaqî din têt bilêv qirin. Bi awaqî welê qo ser dengê (z) ya elmanî dice .

DENGÛR

Herweqî me berê ji gotî bû dengdêrên qurdi di drêj an qin bûna degên xwe de serseqîni ne. Yani dengdêreç drêj tucaran qin nabe û ya qin drêj .

Di yûnanîya qevn de jî dengdêr holê bûn , dengdêreç geh qin geh drêj ne dihat xwendin. Tinê di yûvantiya qevn de dengdêrinen navin ji hebûn qo di zmanê me de utniû . (dûmahîq heyê)

Cêladet Ali BedirXan

Notices sur la littérature
moquée et coutumes Kurdes

8

MÈME-ALAN

Le roi a eu encore une fois recours à son grand père (Nerîman) qui entra et sans hésiter chez le monstre et commença à le caresser. Celui-ci se laissa faire et tout d'un coup devint un cheval domestique.

On le nomma (Bozê-rewan) et (Nerîman) raconta à son petit fils ce qu'il avait vu dans les livres à son sujet. (Bozê-Bewan) était le cheval destiné à parcourir les plus grandes distances dans le plus court laps de temps. Il pouvait faire le tour du monde dans quelques jours.

(Mème-Alan) le monta et parcourut la ville parmi les applaudissements de ses sujets.

Le roi des (Alan) fit venir tous les célèbres selliers du pays, il mit à leur disposition tout le trésor royal, et leur ordonna de faire une selle modèle pour (Bozê-rewan) « et lui firent une selle que pendant le jour éclipsait le soleil et pendant la nuit la lune »

DEUXIÈME EPISODE

La rencontre de (Zîn) avec (Mem)

Les trois filles du roi des fées survolèrent le fleuve de (Cizîr) et se perchèrent sur les murs de (Burca-Beleq) de là elles glissèrent au boudoir de (Zîn) où la jeune princesse dormait tranquillement.

Elles prononcèrent le nom de (Singav) soufflèrent sur (Zîn) et lui jetèrent un mouchoir sur les yeux. Tout d'un coup la respiration cessa (Zîn), elle devint immobile comme une morte.

La soeur aînée appela une suite de fées qui se chargèrent du lit de (Zîn) et l'enlevèrent

A l'arrivée au palais de (Mem) on le trouva dans le même état d'immobilité que (Zîn). On posa le lit de (Zîn) à côté de celui de (Mem). On découvrit le visage de (Zîn) et les trois soeurs se perchèrent sur les bords des fenêtres et contemplèrent les deux beautés.

Elles attendirent un peu, voyant qu'ils ne bougeaient pas, elles leurs soufflèrent de nouveau (Mem) fut le premier à ouvrir ses yeux,

il se dressa dans son lit sur ses genoux, ne savait comment expliquer la présence d'un autre lit auprès du sien. Il se leva, examina, porta et fenêtres, tout était bien clos, rien à soupçonner de ce côté. Il se mit de nouveau dans son lit, il tira la couverture sur sa tête et essaya de dormir, puisque ce qu'il voyait ne pouvait être qu'une vision. Mais le sommeil ne venait pas.

Il se leva de nouveau et s'approcha du lit et enleva un bout de la couverture. Sa surprise fut plus grande qu'auparavant. Une jeune fille qu'on pouvait prendre pour morte reposait dans le lit.

(Mem) retourna à son lit et pria le bon Dieu en disant : « O tout puissant ! mes années n'ont commencé de marcher vers le chiffre quatorze que depuis quelques jours. Même les mouches mâles et femelles n'ont pas encore choisi les pans de mon manteau pour se rencontrer. Aie pitié de moi et comme tu as amené ce lit auprès de moi ramène le d'où il vient ».

(Zîn) restait toujours immobile. Les trois colombes soufflèrent de nouveau.

(Zîn) ouvrit les yeux et constata la présence du lit de (Mem). Elle aussi ne savait comment expliquer la présence d'un lit dans sa propre chambre. Elle aussi, comme (Mem) examina porte et fenêtres. Tout était bien fermé et intacts. Elle remarqua aussi que les lanternes étaient doublées, au lieu de deux il y en avait quatre avec celle de (Mem).

(Zîn) pensa à une trahison. Le même jour elle était allée faire une excursion, un jeune homme épris d'elle en soudoyant les gardes s'était faufilé jusque dans son intérieur.

(Zîn) prise d'effroi et de colère se dressa dans son lit et d'une voix énergique s'adressa à l'étranger : « Lo lo.... qui es-tu ? que cherches-tu ici, dans mon intérieur, je ne me rappelle pas de t'avoir parlé, et invité. Si j'appelle (Taciu, Çeqo, Gurgin) viendront, te donneront à la bouche dévorante des épées ciselées. Ne sais-tu pas qui je suis et où tu es ? (à suivre)

Djela det Xati BeDir-Khan

Textes et Traductions :

Yeli Delal

— 1 —

Yeli delal, delal
 Delal
 De rabe emrê dilê min bi gori
 Sebra dilê min bê te naye delalo !

— 2 —

Yeli delal ! suwarê me suwar bûne
 Berên xwe dane w'altiyê rojbile da
 Pêşya selefê suwaran danî bû qûna
 [çiyayê Evdileziz
 Paşya selefê suwaran danî bû qûna
 [girê di Qewqeb'da
 Dê xwezi ji xêra Xwedê ra
 W'ezê bibima bakeqî golan û rêhanan
 W'ezê biqetama destê lawiqê xwe da
 De w'ezê rûjê sê caran banê
 [min biketa ber simbelê reş da

— 3 —

Delalo destê min berde
 Zîqaq û qolanê 'gundê me teng û tari ne
 Şeytan û avanê 'gundê me geleş in.
 Şeytan û avanê 'gundê me geleş in
 Dibê hişeq ji wan bi hênceta agirî
 Sibê bêne bi ser halê min û te
 [de delalo !

Delal
 De rabe emrê dilê min bi gori
 Sebra dilê min bê te naye delalo !

— 4 —

Yeli delal, delalê mala bavê min di xewa
 [şêrin de
 W'ezê dil naqim ji xewa şêrin raqim
 De w'ezê herim sûqa Diyarbeqra şewitî
 Ebaqî ji sorê besrawî ji qenarê delalê
 [bavê xwe de bînim delalo !
 Serê sibehê pê daqim.

— 5 —

Yeli delal
 Yeli delal, heqî cuhabeq ya xêrê
 Ji qenarê delalê mala bavê min de ji
 [min re bîne

« — Sehet xweş »

« — Ya te ji »

W'ezê bidim ê ciwanîqa ber mehinê
 We heqe pê kail ne be
 W'ezê bidin ê sed û bist qîs û zînetê
 [malê dinê
 De heqe bi wan ji Kail nebê
 Sed û bist aşên mala bavê min hene
 W'ezê bidim ê, li binê soniqê; Nisêbinê
 Delal
 Emrê dilê min bi gori
 Sebra dilê min bê te naye delalo !

TIRSIM EZ BIMIRIM

Tirsim ez bimirim dilo heyran
 Li vê patzê delalo
 Li vê patzê.

Tirba min çêqin dilo heyran
 Li biniya gûzê delalo
 Li biniya gûzê.

W'ezê ramûsim dilo heyran
 Sê bisqê' di Kizê hoyo
 Sê bisqê' di Kizê delalo
 Sê bisqê' di Kizê.

Tirsim ez bimirim dilo heyran
 Li vê buharê hoyo !
 Li vê buharê.

Tirba min çêqin dilo heyran
 Li biniya darê hoyo
 Li biniya darê delalo
 Li biniya darê.

Ezê ramûsim dilo heyran
 Sê bisqê' yarê hoyo
 Sê bisqê' yarê delalo !
 Sê bisqê' yarê.

O Mon Beau

— 1 —

Yeli delal
 Delal
 O leve toi, que la vie de mon cœur te soit
 [un tombeau
 Mon cœur n'a pas de patience sans toi . . .

— 2 —

Yelî delalî Nos cavaliers sont en selle
 Ils se dirigèrent vers l'est
 Les détachements de l'avant bivouaquèrent
 [au pied du mont Abdoul—Aziz
 L'arrière des détachements avaient bivou-
 [aqués au pied de la crête de Kawkab
 Ah par la grâce de Dieu
 Que je fusse un bouquet de roses et de basilics
 Et que je tombe entre les mains de mou
 [garçon (amoureux)
 O que ma poitrine se brise, trois fois par
 [jour devant les moustaches noirs

— 3 —

Mon amour ! laisse moi la main
 Les mechants et les malins de notre village
 [sont nombreux
 Oui, les méchants et les malins de notre
 [village sont nombreux
 Il est bien possible que quelques uns d'en-
 [tre eux, sous prétexte de feu
 Viennent le matiü de bonne heure nous
 [surprendre
 Delal
 O lève toi, que la vie de mon cœur te soit
 [un tombeau

— 4 —

Yelî delal, le beau de la maison de mon père
 [est dans un doux sommeil
 Mon cœur ne consent pas que je l'éveille de
 [ce doux sommeil
 Que j'aïlle au marché du Diyarbekir, l'ardent
 Pour que je lui apporte un aba' semblable
 [aux abas rouges de basrawi
 Pour que je l'en couvre vers le matin.

— 5 —

Yelî delal
 Yelî delal, à tout personne qui apportera une
 [bonne nouvelle
 De la part du beau de la maison de mon père
 Je lui donnerai la jument et au plus la pouliche
 S'il n'est pas satisfait avec cela
 Je lui donnerai les 120 bourses, les plus beaux
 [bijoux de ce monde
 Si encore il ne se contente pas de ceux-ci
 Il y a les 120 moulins de la maison de mon père
 Je les lui donnerai, ceux-ci son en aval des
 [alluvions, à Noussebine

Delal
 Que la vie de mon cœur te soit un tombeau
 Mon cœur n'a pas de patience sans toi.

J'AI PEUR QUE JE MOURRAI

J'ai peur que je mourrai, o cœur en extase !
 Cet automne, delalo
 Cet automne.
 Qu'on prépare ma tombe, o cœur en extase!
 Sous le noyer, delalo
 Sous le noyer.
 Oh, que j'embrasse, o cœur en extase
 Les trois boucles de la fille hoyo
 Les trois boucles de la fille, delalo
 Les trois boucles de la fille.
 J'ai peur que je mourrai, o cœur en extase !
 Ce printemps, boyo
 Ce printemps delalo !
 Ce printemps.
 Qu'on prépare ma tombe, o cœur en extase!
 Sous l'arbre, boyo
 Sous l'arbre, delalo
 Sous l'arbre.
 Oh, que j'embrasse, o cœur en extase
 Les trois boucles de la bien-aimée, hoyo
 Les trois boucles, delalo
 Les trois boucles de la bien-aimée.

Il y a là haut deux ^{**} chansons l'une, un
 chant d'amour et l'autre un chant de danse.
 Pour celui-ci, il n'y a besoin d'aucune expli-
 cation; quant au chant d'amour, c'est un pas-
 sage de (Delalé—Beiÿê) dont nous avons déjà
 parlé dans le troisième numéro de notre revue;
 page : 11. Cette chanson qui a beaucoup d'expres-
 sions et d'images tout à fait propres à la
 langue Kurde et étrangères à la langue Fran-
 çaise, n'a pu être traduite que d'une manière
 à exprimer le sens général. Par conséquent il
 importe de donner quelques explications pour
 le lecteur étranger.

Le mot (delal) que l'on peut à la rigueur
 traduire par le mot (beau) n'a pas d'équivalent
 exacte en français.

Il signifie à la fois, beau, gentil, amoureux
 etc . . . aussi avons nous préféré le laisser sous
 sa forme Kurde dans la traduction.

(Que la vie de mon cœur te soit un to-
 mbeau) c'est une expression surtout usitée
 par les femmes Kurdes envers leurs maris ou

leurs bien-aimés. Elle veut dire que je me sacrifie à toi et à chaque instant de la conversation elles leurs dressent la parole en disant (ez gori), textuellement (moi ton tombeau) En somme c'est un terme de politesse comme le (Kuss die Hand) de Vienne. On trouve cette expression dans quelques chansons sous la forme (ez goriya seré te me), (je suis le tombeau de ta tête).

(Que ma poitrine se brise, trois fois par jour. . .) veut dire, si je le voyais trois fois par jour pour souffrir devant la splendeur de sa beauté.

(Sous prétexte de chercher du feu). Dans les villages ou a la coutume d'aller le chercher chez les voisins, là où se trouve encore un reste de feu dans la cheminée.

Elle fait des cadeaux à celui qui lui apporterait la bonne nouvelle, parceque le jeune cavalier est parti pour la guerre.

L'expression qui se répète au cours de la chanson (la maison de mon père) veut dire plutôt le foyer de mon père et le mot (mal) que nous traduisons par maison correspond plutôt au mot anglais (home)

Ces chansons ont été chantées par la cantatrice Kurde (Meryem Hanim) de la tribu (pênciaran) enregistrées par la compagnie (Odeon) sous numéro (35483 - 35484)

Nous avons choisi ces chansons et indiqué le numéro du disque pour cette raison que la cantatrice Meryem hanim est parmi les cantatrices celle qui chante et prononce le plus nettement de façon que chaque mot soit bien saisi et entendu. Ceux des lecteurs qui s'y intéressent peuvent bien chercher le dit disque et comparer la chanson chantée avec les paroles dont le texte et la traduction viennent d'être présentées là-dessus.

A propos, nous croyons devoir ajouter, à titre d'éclaircissement, que dans la chanson enregistrée par la plaque, il y a deux mots, en dehors du texte de la chanson, prononcés par la chanteuse et par un auditeur. Le premier est prononcé par un auditeur, (Sehat xweş) et signifie : « Bonne Santé », et le second mot est la réponse de la chanteuse (ya teji) « Pareillement. » Chez les Kurdes, lorsque dans une réunion, il est chanté, il est d'habitude d'en couvrir la personne qui chante par ces mots.

Herçel Axizan

هرچی خوه ندا وزانا رابونه شونا کو خد. تا ملتی خوه بکن، خدمتا ملتین دن کر نه . زمانی ملتین دن بیشقه بر نه و بی خوه شوئنه هئنه .

گافاژ بائی خوه قیقام ، دلی من دشوتی ، از گنلک پرخوه دکتم . ژخه را ، ژمات وزانی خوه را حیفان دهات .

هری گوئین بائی من راست بون ، پیشین مه ژمات وزمانی خوه را که ندان . ما ایرو ، ایروزی که نادن .

هری از بالاخوه ددم ، ژچند مزن و زانا یان بیقه ، ت کس د هاوارای دا هاوار نا که ، نایه هاوارا هاواری . از

دینم کول وی میدا نا کو هاوار ژملتی کردرا ژمکر به ت کس هسبی خوه ناژوتی . بلی ت کس نا کفه تواد میدانی .

از ژ مزین خوه دپوسم ، وه چرا ام آینه دنیایی ؟ ژبونا کو ام بین دبل و خلامین خلکی آن ام ژی وک خلکی خندان ریوت و ب شرف و ب مری خوه بزین . هکه وان

ام ژبونا خلاصی بی آینه ، خوه زی نه آیینا و وارین خوه کور بهشتانا .

آبو از ژت . هیتی دکم بلا او مزین حال من مگرن . ما هاوار نه ژبونا هاوار و گازی بی به . از ژی درو پلین هاواری دا هاوار دکم .

آبو ، ته جار کی د بند کی دا دگوت : « کرد ژهفت جدا دلو بین بارانی نه . جعی جعی تین دافر ناندن . کو

گهانه هفت دین لمی ، لهیکه بوش ، ت کس ، ت نشتل پروان نکاره بسکنه ، فلانا و لاتی مه درا بونا قی لمی بی دا به .

بلی آبو ، او دلو بین بارانی امن ، ام کرد دین بچوک . دقیت مزین مه ، مه ب دل وهشی کردمانجی ب خوه دی بکن دا کو

ام بگن هفتو بین اولهیا کو مه بنایینه و بگن به مرازی مه . پاشی از تهم دستین ته آبی من نی دلال .

حسجه : ۲۸ نیاخ ۱۹۳۲

وهری رحیل ااسا

صاحب الامتياز والمدير المشمول

الامير مهديت عالي برر خان

هاوارك

زخوبی بی هاواری ، آپی من ئی دلال

جلادت عالی بدرخان را

آپو! . . .

من چند خبر ژبونا هاواری نفیساندنه . ژ آپی خوه هیچی دکم بچاڤکی قنچ ل وان میزه بکه .

از یان ژوان کردین پچوکم کوب شف روژان ، ب روژ شغان دژمیرن و د دین خوه ده دیژن : گلو هاوارا مه کوژان روژی ئی بی .

روژین پوستی ب مه ناسن . دوان روژان دا أم

ده کەن دادو فغانی . اگر له هیکه وه به سه ریینه خواری کومه لیکی مه جوب وزه ردا یان ده یان گوت : له شکری !! اگر اتوحه زده که می له خو شیان قه بول نا که می تالیان ، بگره ره وه کی تولان ده . گه ل خیزانیکی تاژبان ، هه روه سدری هه ریر وه ره ریر به گیان ، بکه زوق و صفای اوان زردیان .

دینه وه له کولی قه ساری ، بسک به ردانی ، خه نه لی نانی ، چاره وش کیردنی ، ده گه ل کانیان ، عاره قه کی تنو که به تنو که ده چور بته وه له گاهی شاه که زیان

اورو که شاییک ده گه ری له سدری میدانی . تیدابه عیسی سلیمان بگی ده گه ل میزه مه دانی ، اگر شسیره کی بگری به پنج سهد زیری ، له پیش رابده ی له سنگی اوان زه ردیان .

له بهر دلیمن جه زمه چی نون کار ناکاله بهر علودو مه چیدی اوان طساقه شاییان ، امن له پاش آغی خوم سوز نام له چی موعه ننه کان ، ده بهر پشی خوم رانا

که م چی خه نیجه ران ، هه ل نا گرم چو ناصرانسان ، هه ل ده گرم که شکو لیکی دهر ویشان ، پوستالیکی حاجیان ، ده په ریبه وه له بهری استریان ، ده چه وه ناو

قومه گه لیکی له وان داسنجان . اورو که داده صبحتی چی مودت نینه لوای آغای ، اوه تانی به تنی مایته وه له وولاتی غر بییان ، ونایته وه سدر او مولک و دهوله تان ،

هه تا ابدو اهل ابدیان . . . »

هفتزری صوری

چاقبیر باوی دکن .

روژا کو هاواری ژ پوستی دستیم ، دکم بن پاشیلا خوه ونویرم زوزو شکم . ژیر کو کینسا دیتناوی زخوه ژی ددخسم . هیدی هیدی پشاوی قدام ل چرمی وی دینیم ، ل تیده خستین وی آگاه دم وپاشی دکشم نائف رو بلین وی .

هاوار کانی بکه زلاله ، از مرشکی تنهم ، بیان بیان ژی قدام ، آگری دلی خوه پی قدام کژینم .

آپوت نرانی هاوار ب مه چقاس خوشه ، چقاس دلال وپایه . ت زانی چرا آپو ؟ ژلورا کو آف سی چارسالن از د دبستانا یان بیان ده دخوینم ، هین از ب خوه نه حسیا بوم ، لی آف هاوارا دلشوات از دین کرم . شف وروژ دخوینم ، بندین وی ژیر دکم دیسان ژی تیر نام .

از و هقالین خوه أم نائف هفدا سثیورن . بلی هرچی کو ب زمانی مه هاته نفیساندن ژ مه را هیسانی به ، خوندناوی ب کینه . کومه اوجار کی خوه ند ئیدی ژ بیرامه ناچه .

ما ژبونا هر کسی ژی نه وسانه . هری زمانی هر کسی ژیرا شبرین وهیسانی به . ژلورا هر کس ب زمانی خوه دخوینه ودفقیسینه . تنی أم کرد د دبستانین خلکی ب

زمانی خلکی دخوینم . ما چرا ژبونا چیلی بین کردان ژی دبستانین جهی چپنا کن کوام تیداب زهانی خوه بخوینم . ت زانی آپو من چه کر . مرثی یکی از رابوم ، چوم

جه باقی خوه ومن ژیرا گوت :

— باقوت چرامن دشیبی دبستانا یان بیان . دوان دبستانان دا زمانی هاواری نینه . او زهانی کو زمانی منه ، زمانی کردمانجی به .

باقی من هنک سکتی ، مری خوه کر برخوه ، مادی وی گهیری ، ب دنگکی گران لی زیز ، ل من فگر اندو گوت :

— لاوو خیراته به . دقیت کوت دبستانین کردان دا بخوینی . لی صد حیف ومانین دبستانین کردان هیژ نه هانته پی . بلی ، د چاقبیر ته دخوینم ت دخوازی ژمن بهرمی ،

« ما چرا ستانبو دبستانین مه چینکر نه » چینکر نه ، ژیر کو

ادبياتي كوردى ۳

له واندهى سه روه وه به ته واوه قى ده رده كه ويت كه ادبياتي كوردى ادبياتيكي آرى به و بلسده و به رزه و هر و كو ادبياتي زمانانى آرى قابله بو به رزبو نه وه و سه ركه وتن . و هر چه نده مدنيت له كورد ستاندا بلاو بيته وه اوه نده ادبياتي كوردى سمرده كه ويت و به رزه ده بيت . بانه ختى بنورين له وه زاران چيروكانه كه كورده كان هه ليان به ستوه و دايان ناوه ، به ته واوه قى بيان خونينه وه ، له وده مه ده زانين كه هيچ فرقيك نيه له به ينى ادبياتي ايمه و ادبياتي زبانيكي روزاوا و له وده مه بلندايى ادبياتمان ده سه لينين .

آيا هه له سنى چيروكى (مهم و زين) چى فرقيكي هه به له گل هه له سنى چيروكى يونانى كون (ايليدا) ۱۱۰۰ . آيا اوه هه له سنى چيروكى په كه ايمرو له آور پا ديستين چى فرقيكي هه به له گل هه له سنى چيروكى ايمرو كه له كورد ستاندا بلاو بوته وه ۱۱۰۰ .

اوه ندهى پي ناويت ، هه ر نه ختى بنورين لهم چيروكى خواره وه و سرنجى لى بدن اوه مه بلندايى ادبياتي خومان قى ده كه بن .

أم هه له سنى چيروكى بهى خواره وه له ده سنى حريرى روز هه لاقى (هه ولير) — كه به شى ناوه رستى به له سوران — بلاو بوته وه . وله و ناوه به (شعري له شكري) به ناو بانگه . چونكه دانه ره كه ي ناوى (له شكري) يوه . لهم چيروكه دا باسى (مير سلیمان بگی حرير) ده كات كه آخره مين پاشاي امارتى حرير يوه . أم قارمانه چند ساليك به رامه ر تور كان راده و سئيت وه راده كات ، له پاشان ده شكيت و ده گيريت و ده بر بت بو (استامول) له گل (له شكري) ي پياوى . مير سلیمان بگ خوشيكي زور جوانى ده بيت كه ناوى (خانزاده خاتون) ده بيت . له شكري حه زى لى ده كات . انجا شوقى سه و به خوبى له لا بيكه وه و گير بهى حه زى كيردين له لا ييكي دپكه وه آگر له دىلى بدر ده ادت

از كوريبا بانگى ته مه

هاوار هاورى كورده ده نكو و گازى ولانه مزگى نى خوناسى نه هاتين به دهنگى هاوار كى ژو كور پير و جوان

هاوار هاته چى بايان دهشت و گونديس له رزان بانگى آزادى كوردان يك بوونى خوشى دلان كه وته ناو مال و خيزان

هردهم به دهى هاوار پيك ده كوششو هاوار هوشير ده بنا كوردان لاده بان شينا ولات

از كوريبا بانگى ته مه

آكره : ۲۸ حزيان ۱۹۳۲

ماموستا

و دست دكاته دانانى أم هه له سته جوانو شيرينهى خواره وه : « له وى ده ورم ده نورى هه تا اوى زمانى ، له وى زمانم ده نورى هه تا ده ورى قباد خانى ، له ده ورى قباد خام ده نورى ده نورى هه تا ده ورى خان سليمانى ، له ده ورى خان سليمانم ده نورى هه تا ده ورى جم جمه سلطانى ، له ده ورى جم جمه سلطانم ده نورى هه تا ده ورى ششاهى نوشروانى . ايسم نه ديت و كو ميري هرير و هرير به گيان ، له ديوانى حيزه روميان هه لستى به گراني . اورو كه داده صبحه بى ، چى مودهت نينه لو اوى آغاي ، اوه تاني به ته نى ما بسته وه له وولاتى غر ببيسان به بى خوه دانى اورو كه سدرى من ده هيشى ، دلى من قهده سادى نا بى له به رگر گيان ، آگر امن روزم لى هه لاتبو له هه موقه ده مو هه نت شاران ، ده داتن له كه لى آميدى له كه لى سولاتى ، ده داتن له سه رى هرير و هرير به گيان ، ده داتن له چه مى سوره دى . له من خويله به كولو نكي سيوى و هنارى و اوان ميراته دار هه ريمان . همو عدله سسه حرى ، به يانى كومه ايسكى بلبلان ، ايسكه ، شالوران ، به چربكى له ناو دا

داوته

ژ زوزانان هات قلنك
 خېراتی ژ خوہ بینگ
 دبی ورت داوته
 *
 داوته خوہش داوته
 ژر کردان ره رومته
 داوت شره شاهینت
 *
 بیخوہ بی مان گندکلات
 گازی دکه ات ولات
 دبی ورت هاوار
 *
 بی کری مان کچ و بوک
 د ریلان ده باد بوک
 بی بلگ مانه دار دثی
 *
 ناقنو دکن کردانی
 نه هلشن میرانی
 کردنون رابن داوته
 *
 هری لاوو داوته
 داوته خوہش داوته
 بوکاته ژی کردستان
 *
 کزی بین وی دلان
 چه ترموک وشپالان
 برمقی مده وان
 *
 دنگی آتی چه زیزه
 نوال ژیره عزیزه
 ولات! ولات! ولاتو
 *
 ژ زوزانان هات قلنك
 خېراتی ژ خوہ بینگ
 دبی ورت هاواره .

مهدوت عالی برهغان

ژ خانی را

هیز غبرگی کردوارینه
 دکل رومی احمد خانی

خانی توبسه بکه هواری
 رابه توبلف ژوی مزاری
 بفکر تو بین دیاری زبني
 صوره وکی کل همی ژخوبنی
 دومان وگری ژخانانان
 چاوان دگپته آسمانان
 فر یاد وفته نی دخت و بوکان
 زاری وهواری فان پچوکان
 جورا ولد حرامی جنکیز
 نه رز هشته نه باغ نه پاریز
 ویران کر نه کلات و بازار
 تالان کر نه مزارو بازار
 جیکی زری ودلال ورندان
 لی عره هرج و بوم و کندان

لی

بی هیشی مبه بنیر توجارک
 کردین بشفاق بین مبارک
 ابروقه نمایه وان اتفاق
 بیگفته همی بونه اتفاق
 طاوسی وعبوسی مسلمان
 ژسیواس حتا بکه پته لوران
 یک جان و دل و یک هواری
 بالمله لگازی بی بکارن
 شش ساله همی بچوین دباژن
 آزادی و خوہ بچوہ بی دخوازن
 یادی بمرین و یاژین میر
 قت لائنه کرد میتنه اسییر

بایزید: ۱۵ هزیران ۱۹۳۲

برهمن زردشت

هشمار نام

هاوار کردنو! نکن نکن
 رنجیار ژبیر نکن
 شف وروژی هون خونکن
 میرانیا خوہون زبده کن

هاوار کردنو نکن نکن
 یکینیاخو وندا نکن
 ناموساخو پایمال نکن

هاوار کردنو آمه پرت
 چاچین مه کسی نابرت
 ناخبتن پرخرانن
 ام ب قانونان نزانن

هاوار کردنو بر ژینن
 زاروکی خو بچو بینن
 ب قانونان بزاینن
 بلکی دوزامه هلینن

هاوار کردنو نکن نکن
 بزمانی نیار گال گال نکن
 زمانی کردان هون فره کن
 کچ و بوکان پایمال نکن

هری لی هری لی هری لی زری بی
 ازی نخوہ شم نخوہ می ل تایی بو
 بزاجیکی من دابینن ل زوزانی میر گه میری
 ل بر یلکیا برفی بو
 بلکی کچو بوکی ایلارنگین بین هرن
 سیرانگاو
 چلنک گورا من دستو خوبده
 بنسری من عقدالی خدی بو
 دوا بی دوا بی فلک کمال شو بی خایینی مرانایی
 دشنامتروچی: ۱۴ تباخ ۱۹۳۲

لاوی فنری

د ٻي ره ازو خودی يی د کافي أم کتن بازارا کاغذا هاواری . ژ خوه ژبونا کر ینا کاغذا هاواری ها تبوم بیروقی .

من شغلی خوه کتا کر بو . کاغذ ب دیه سنی بهاتار بکرن . ننی کاغذا چرمی من بچوه ره بیرا . خورقی من چرمی هاواری کر پشتاخوه ومه داری .

أم چو بون د کائکھ دن . من ب خویی یی د کافي ره خبر ددا . کردمانجی من د کر چککی ده ل سر نئکان رونشتی ل من د نیرت ود کنی . من ژ ی ب دفکنکی ژیره گوت :

— خورنو ، ته خیره ، چره د کنی ؟

— خیره از خلام ، ژ کیفا خوه دکنم ، ژ کیفا کردمانجی به ، ژ کیفا کردمانجیانه دکنم . بلی ل بیروقی کردمانج زهنن . ژ صبی حتا ابشاری ام ب کردمانجی خبر ددن . لی گافاژ دفی ته دهمزم هیژ بیتر کیفا من ژیره تی . آخ از خلام ت نترانی کردمانجی چقاس شیرینه .

— ناهری ، کردمانجی کنگی بو به شیرین ؟

— ب سری ته ئی عزیز ، ت زمان وک کردمانجی نه شیرینه . از ب ترکی رند نترانم ، لی من او گلاکی بهستیه . ل عراقی من عربی و انگلیزی گلاک

بهستته . ل سوری یی هر د و ز عربی و فرانسوی دهمزم ،

از فان داتیم برهف و دینم کوشیرانیا زمانی کردمانجی د . توان دهنه ، لی چه فیده او ب کردمانجی نتران

— ما بزانیا ناچه دبو ؟

— هنگی ژ کردمانجی یی پیتیه ب ت زمانان

خبر نه ددان . . . جهودت عالی بدرخان

هلکوره ، بیه میخانخانی . من دگک ل بکی کر :

— خورنو ، هککه فالایی ب من ره وره . خورقی

کو من دگک لی کر بو ژ هفالین خوه قفتیا دابی من

حتا کو أم گهشتن : کانکی من دیند کر ل د کافي

من جغار بک داوی . به دست ب آخافتنی کر .

— خورنو ، ت خلکی کو دری یی ؟

— از خلام ، از بدلیسی مه

لی زمانی یی ، مزاری خلکی بدلیسی بو ، من گوت :

— م چره دپژی کو بدلیسی یی ، ژ زمان ته

کفشه گوت ژ دیرا میردینی یی

— بلی ، خبراته راسته ، لی از اصلي خوه دپژم ،

از بدلیسی مه لی د ماجر یی ده در کتسه و د

دورا میردینی ده ب خوه دی بومه ، برقی بی . . .

— کنگی هاتی بیروقی ؟

— اف بوسالک وهن ، ما از خلام ت ژ کوی ؟

— دفت ت ژ ی ، ژانی من بزانی

— گورا زمان ته ، ت ژ ی ولاتی بو طانی ،

لی د فی بازاری ده ، ت بو طلی نینن

پیلکی رکنی ، کفش بو کو دفکری و د بیرا

خوه ده ل نشتکی دگراها . د پی ره رابوسر خوه ،

هات دستی من و گوت :

— از خلام ، ل سوچی من منیره ، من آنها

ت ناس کری . ژ خوه من بهستبو کو بک ژوه

ل بیروقی به ، من دل دکر از هرم زبارتاوی لی

من فدی دکر ، خدی ژ من ره ل هف آئی

— بلی بک ژمه لی بیروقی به ، لی اونه ازم ،

او برایی منه ، از ل شای رودنم

هاوار

کوفارا کردی * مجله کردیه

سیرانی یا زمانی کردمانجی

وکی از گهشتم بیرونی روز چو بو آقاوسی
ساعت ژ شقی در باس بو بون .
صبه تر ، بری نیقرو ، ژ میغانخان در کتم ، من
دا کوچه و کولانان و گهشتم میدانان برجی . دنیا
گرم ، باشل ، بهنا مروفت . تنگ دبو دچکها . من
خوه دا برسها قهوکی ، جانی خوه دقبسهاند .
برج میدانکه فره ودر یژکی به . در ناقاوی ده
پار یژکی کچک لی سپهی هه به . ب گیان ،
بهنون و داران خملاندی به . تیره آفکه کچک
دهوره و دکفه ناف بیرمه که تنک . اردا بیرمی ژ
کفرین شهرکی و بنفشگون راخستی به . رنگی آچی
تیده و نداد به . بیرم وک زفیکه بنشین خویا دکه .
ل سری میدانی ، سی کوچه بین مزین - ژ
با کر ، ژ روژ هلات و روژ آقا - خاسکی با زیر
دین و لی در ژین .
خاک دناف کوچه یان ده مینا روبران دهر
کن . آف سی روبران بن کور . میدانی ده دگن
هف ، دین لیکه بوش و خوه ددن بر پار یژی .
در برجاین پار یژی ده پلین لهی بی دشکین و لهی
دبه دبر ، برک در راستی و بری دن در برچی پار یژی

رده دهر که ، حتا پستی سرانی ، پانی ، دلو پین لهری ،
بر ب بچری فه ، ژ هف دکفن و بلاف دین .
خاک دیرمن ره دهورین . پیرو جوان ، ژن
ومیر ، دولند و بلنگاز ، ژ هر ریزی ، ژ هر
رانی ، ژ هر نژادو ملتی . من او ژ بلنگ ، دیم و
سرچاؤن وان ناس دگرن .
جاننان شفقه کی گور و پجن ب . شاشکه
کی کسک دکتن هف ، هکی صور دسر
چار ککی ره دقلقی . ژنکته زکرن ، وک دنکی ،
گیردبو و دکت پشتا کچککه نارین و بژنراف .
آفه ، پیخواسک ، کاشو بی حمدی خوه دستین
خوه در مهیت و نافکلین فان پیرک و کچکان ره
دگرنه . من جانی خوه قبسهاندبو . رابوم ، کتم
ناف وی لمی بی . ژ نشکی فه ، ژ کولانکی چند
سری بین ب . کم و دستمال ل من در بون .
- نه لو ! هی زویه . . . ماچمان . . . دف
ژی برده . حسو دگوت . . . ناهری . . . گهمده . . .
قت نه دهات بیروان و ازژی ب زمانی وان
دزائم ، کو ازژی یک ژ وانم .
ژخوه ژمن ره زلامک دقایو کوهومورین من

کتبخانا هاواری

هزار
۱

ریزانا الفابی با کردی

غروش سوری

۱۲ ۶۰۰

۱۰

ب. چرمی خلاتدی

ب. چرمی عادتی

ژبونا درفه دفتت حتی پوستی ب. سر بیت خستن

<p>زنگراف ومطبعة ایوان ریدمشوق حفر جمیع المعادن والصورة الملونة واللوحات النحاسية قیم بطانات دار بریات کمره نازمه علی الطراز العربی</p> <p>دمشق</p> <p>ملك الظاهر</p>	<p>دمشق</p> <p>عرنوس</p>
<p>دمشق</p>	<p>الطیب محضتک الاختصاصی بالجرامه و امر الصبر و جرائمها</p> <p>دمشق</p> <p>صالحیه</p>

اشترکات مجموعه هاوار

وفي غير هذه الأقطار	قياسو ريقو تركية والعراق وبلاد العجم وبلاد القفقاس
عن سنة واحدة	عن سنة واحدة ٥٠٠ غروش سوري - ١٠٠ فرنك
عن ستة شهور	عن ستة شهور ٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك
عن اربعة شهور	عن اربعة شهور ٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

المراسلات يجب ان تكون باسم صاحب الجريدة : دمشق - حارة الأكراد

سال ۱

هزارم ۸

شعبه ۱

۱۲ اپریل ۱۹۳۲

هاوار

شماره ۱

جلد ۸

شعبه ۱

۱۲ اپریل ۱۹۳۲

کوفارا کردی * مجله کردی

تیسده خستییین کوفاری

ج ۶۰ بدرخان	شیرانی یا زمانی کردمانجی
هفتدی صوری	أدیانی کردی
د کتورک ۶۰ بدرخان	پیری یا ولات
وجدی جمیل پاشا	هاوارک
هر کول آزیان	ری یا تزه
ج ۶۰ بدرخان	کردکی کچک
ج ۶۰ بدرخان	الفانی یا کردی
هر کول آزیان	فرهنگوک

بهن زردشت	ژخانی را
د کتورک ۶۰ بدرخان	ستراتان دلان
ماموسته	ازگور پیا بانگی نه مه
د کتورک ۶۰ بدرخان	آلا کردان
لاوی فندی	هشیار نامه
ج ۶۰ بدرخان	داونه
ستراتان	بلی دلال
دیلو کفان	ترسم از بزم

م ۱۹۳۲

منظمة الترقی بدمشق

۱۳۵۱ هـ

SAL 1
HEJMAR 9

iii
30 Iloa 1932

HAWAR

ANNÉE 1
NUMÉRO 9

VENDREDI
30 Septembre 1932

Qoyara Qurdi * Revue Kurde



TOFEQ JI QURDMANCÊN DESTA HESINAN

Çapxana Iereki

ŞAM — 1932

QITÊBXANA HAWARÊ

HEJMAR

1

Rêzana Elfabêya Qurdi

Noteyên Falfabeyê Kurde

Bi çermê xemilandi 12,50 K. S.

Bi çermê adeti 10 K. S.

Ji bona derve divêt hekê postê bi ser bet xistin.

Dr. A. Hafiz

SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES

Damas

Annou

Dr. M. Khidir

Opérateur et Oculiste

Damas

Safiz

PHOTOGRAVURE

EPOUBIÛ FRÈRES

Inscription sur tous les métaux. Gravure coloriée, par cartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes.

Damas

Malek Daher

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase:

1 an 100 fr.

6 mois 60 fr.

4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.

6 mois 90 fr.

4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan
Damas: Quartier Kurde

Qiriyariya Qomelê

Ji bona Sûriya, Tirqiya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê:

Salqî 500 kirûş-sûrî — 100 frenq

ŞesmeHQî 300 kirûş-sûrî — 60 frenq

Çarmehqî 200 kirûş-sûrî — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqî 150 Frenq

ŞesmeHQî 90 Frenq

Çarmehqî 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyî têne şandin:

Şam: Taxa Qurdan

Welat, Welatîni û Al

Welat erdê bav û qalîqên me ye.
Welat ew der e qo, pêşiyên me
li wê rabûne, ji bona avahîya wê xebî-
tîne û li wê mirine.

Welat ew diyar e qo, em têde seqî-
nîne û rûjeqê di nav axên wî de bêne
veşartin.

Xelqê welateqî, welatîyên hev in.
Bori, hal û dawîya wan bi hev re girê-
dane. Zmanê wan, girêdana wan, her hal
û lebtên wan mina hev in. Pêşiyên wan
li rex hevdu rabûn, rûniştin û mirine.

Welatî bi Kenciya hev şa dibin, her
xirabîya hev diqevîn. Şin û şahineta
wan yeq in.

Xelqê welateqî brayên hev, pisma-
mên hev in.

Hergav bi hev re, dest bi dest, ji
bona xweşi, avahî û azahîya welatê xwe
dixebitin.

Qam û armauca wan yeq in.

Ji bona welatê xwe can û malên xwe
dîdîn der, xwînen xwe bêperwa dirijênin.

Herê dixebitin qo welatê wan me-
qevit bin destên miletên din.

Lê miletî hene qo welatê wan, bi
awaqî, qetîye bin destên neyar û dijmi-
nan. Weq welatê miletê me, Welatê
Qurdistanê

Ev miletên ha ji bona rizgarîya we-
latê xwe dixebitin.

Xebûta wan ev e: Rûjeqê berê biya-
nîyan ji welatê xwe derînin û mina mi-
letên din biserxwe bibin, di nav hev de
bi xweşi, û bi Kencî bijin.

Herqes hej welatê xwe, hej welat-
îyên xwe diqe.

Hejqirina welatê di dilê me de hevî-

neqe mezin û bilind e. Em pê xurt, ze-
xm û canfêda ne. Jê re welatîni dibejin.

Welatîni di hundirê me de agireqî
mikedes e. Pêta wî agirî ji me re her tiş-
tên welatê dide hez qirin. Ji lewre, di bîr
çavên me de ax, av, çiya dest, dar û
qevirên welatê me ji yên welatên din
speltir, xweştir û şerîtir in.

Her millet xweyîyê aleqê ye. Al ni-
şana millet û welatê e.

Tevayîya heybna miletan di ala wan
de civiyaye.

Al namûs, rûmet û bextê miletan e.

Zarowên her mileti ji bona bilindî
û bikedrbûna ala xwe, bêperwa xwe di-
dîn quştin.

Ala her mileti jê re beba ye. Di
cejn û şahineta de kesr, seray, xanî û
qûçeyan pê dixemilînin, di ber wê re di-
borin, slavan lê diqin, wê maç diqin, da-
tinin ser serên xwe.

Alên miletên biserxwe, di ser qelat
û bajarên wan re li pêl dibin, di rêveçûna
leşqerî de diveqin pêşiyê.

Lê alên miletên dil, weq ya miletê
me, ji her derê biderqirî, lihevtewandî li
ser dilê zarowên wan de hilandî ne.

Miletên dil dixebitin, xwînen xw
dirijênin qo biyantyan ji welatên xwe bi-
kewirînin û alên xwe li ser qelat û ba-
jarên xwe ji nû ve daçiqînin.

Ala her mileti bi çend rengan û bi
şiqleqî din e.

Ala qurdan, ji jor ber bijêr ve, ser
hev, sor, sipî û qesq e, di nava wê de
roj diçirise.

Melayê Gulê

Wexteqi li bajarê Hesengêfê belengazeq hebû. Jineqe wi ji hebû. Navê jinqê Gulê bû.

Belengaz herûj mileq êzing diani bajêr û difirot, dida bi Kirûseqî, dudowan û rûja xwe pê derbas diqir.

Rûjeqê ji rûjan jina Kêzî û miftî çûne ser avê, qo cilên xwe bişou. Jina belengaz ji çû û ser wan re cilên xwe şuştin. Gava jina Kêzî û ya miftî çav li jina belengaz qirîn qo ewê cilên xwe di ser wan re dişo, hema rabûn dest bi jinqê û dijunan qirîn. Drêj bûne, pora wê vedirûn, ji ber qo ava cilên wê a bikrêj bi ser wan de dihat.

Gula belengaz ji li wan teksir neqir, û paşê pol poşman cilqên xwe tev qirîn û dest bi girtî qir, çû mala xwe hal hewalê xwe ji mêrê xwe re got.

Mêriq ji got:

— Hermet ez belengaz im û ew Kazî û miftîyê bajêr in, ma ezê çî biqim, sixêf û lédana te ji wan re ma.

— Nabit, ez li tu cihan rûnanim, yan tu ê bibi mela, yan tu ê min berdi, yeqê ji her duwan ji xwe re bigre.

— Hermet, ez ne bi xwendinê dizanim, ne diqarim li pêşya du camêran nimêj biqim, ez dê çawan bibim mela. Ez hevî ji te diqim tu bela xwe ji min veqe, ez qêrî vi îşî nayim.

Qir ne qir bela jinqê ji xwe veniqir. Kebe mêriq rabû ser xwe, çû sûqê şaşeqe xwe peyda qir û çû ser pira bajêr seqinî. Deftera xwe bi destê xwe regirt.

P. regeq hat serê pirê, qo belengaz dit jê pirsî:

— Mela tu çî îşî li vir diqî?

— Ez nivîştan çêdîqim, pîreqa qo mêrê wê hej wê neqe ez diqarim biqim qo jê hez biqe.

Divêt zarowen Qurdistanê bixebitin û rûjeqe berê wê rojê hilinin, her bi ezmanê Qurdistanê ve bilind biqin, li wê bibrûsqinî, welatê xwe ser avahîya xwe a pêşin vegerinin û di bin tava wê re biserxwe û bi qamirani bijin.

CelaDet Ali Bedir - Xan

Jinqê got: Mela ez di bextê te me, mêrê min hej min naqe, qo tu careqe min biqî hema tu çî bixwazî, ez ji te re seqinî me.

Sitileq mast ji bi jinqê re heye. Melê got jinqê:

— Vê sitila mêst û mê îdîqî bide min ezê nivîsteqe te çêqim qo mêriq hej te biqe.

Jinqê rabû, mast û mecîdiq, da melê. Ji xwe rebeşê melê nizane tişteqî binivîsîne, piçeç qaxez reş qir û li hev tewand da jinqê û jê re got:

— Di nav qeztîyê xwe de girêde

Jinqê ji mîna melê jê re got wisasa qir.

Ji ba Xwedê mêriq hej jinqê qir, hejqirineqe zor. Xwedê ji melê re lihev anî, heqî qo tê niq melê jê re nivîsteqê çêdîqe, miraza wi tete cih.

Nav bi melê qet, Melayê Gulê holê, Melayê Gulê halo.

Teyreqî haqimê bajêr ji heye, li niq hêqim pir delal e. Rûjeqê teyrê wi winda bû. Çikas pirs qir ne qir pejna teyrê xwe ne qir.

Rûjeqê hineqan gotin:

— Ya haqim qo ne Melayê Gulê teyrê te derêne, êdin tu nema teyr dibînî, lê qo Melayê Gulê li qitêba xwe binihêre, ewê tavil derîne, heçqo xwendaqî pir xurt e.

Hêqim du xulam rêqirine pey melê. Bi rê de mela çav li teyrê hêqim diqevê, di nav çavê dareqê de. Mela ji deng naqe heta gihîşt niq hêqim. Slav da hêqim, ewî ji slava wi vegerand, mela rûnişt, hêqim got:

— Mela xelq pir pesnê te dide qo tu xwendaqî pir xurt î, gelo rast e?

— Belê ezbenî

— Mela teyreqî min pir delal hebû, ev cend rûj in winda bûye, min divê tu teyrê min derênî!

— Bi saya Xwedê û ilmê ezê teyrê te derênim.

Careqê mela qitêba xwe veqir, pa Xwedê bide mela ne bê zane nê pê. Ma berê teyr ne diti bû. Li qitibê nihêrt û ji hêqim re got qo teyrê te li filan derê ye.

Xulam çûn, di wê derê de qo melê gotiye teyr ditin û anin.

Haqim ecebmayî ma, rabû ji melê re pênc zêr dan.

Melê perê xwe hilanin, çû mal, gote pîreqa xwe :

—Hermet te ez qirim belaqê qo ez xelas nebim, îrû hal hewalê min ev bû li ba hêqim, lê hema Xwedê ji min re lihev anî. Êdin bela xwe ji min veqe, ezê ji vê melatîyê bigerim, melatîya bi derewan naçe serî.

—Ket ez kebûl naqim, tu ê mela bibi Mela reben ma ser halê xwe.

Paş çend rûjan xîsrên qeça hêqim winda bûn. Disan hêqim şand pey melê da qo xîsrên qeça wî derêne.

Bivê nevê mela rabû, bi dileqî qul rahişt qitêba xwe û çû derizana hêqim.

Hêqim digel jin û qeça xwe li eywanê rûniştiye. Mela slav li wan qir û qitêba xwe veqir. Lê hal ew hale, mela tu tîştî nizane. Li qeçiqê dinihêre, dibine qo Kuleq di derpêyê qeçiqê de heyê. Mela ji li Kulê şakiz dimine. Dawî, hêqim got :

—Mela tu çima wilo difiqirî û cuhab nadi ?

— Ezbenî, çikas ez li qitêbê dinihêrim fiqrê min li ser kulê ye.

Ser vê gotinê qeçiq rabû ser xwe û got :

—Nûqa hat bira min, xîsrên min di hilan Kulê de ne.

Disan Xwedê ji melê re li hev anî. Hêqim deh zêr dane melê û qir berdevqê xwe.

Çend rûj borin, sebeteqe hêqim tiji pere winda bû. Disan şandin pey melê. Hêqim jê re got :

—Mela hal, hewal ev e, tu çî dibêji

—Ezbenî, min ji te divê, çil kaz, çil wekî birinc û çil rûj mihlet, bitifak ezê sebetê derînim .

Tîstên qo melê xwestin, hêqim jê re dan. Melê biriuc û Kazên xwe hilanin û çû mal. Qo xwedê jê re li hev ne anî mela qengê sebetê derêne. Çavê melê li wê bû qo her çil Kazi û birinci bixwe û ji xwe re baz de. Jina xwe re kewitî qir qo Kazeqê şerjêqe, wekîqî birinc têxe ziqê wê û zixureqî ji berde nav û biqe şiv.

Jiniqê nîna melê jê re got wisû qir. Bû êvar, Kaza xwe di nava xwe de danî dest bi xwarinê qirin. Paş qo Kaza xwe xelas qirin, melê rahişt zixurê qo di

ziqê Kazê de bû, avêt refiqê û got :

—Hermet tu ji bo Xwedê şehde be, yeq ji wan çû.

Dizên sebetê ji çil mirov in. Ye q ji wan tê ber quleqa xaniyê melê dihesisîne gelo mela çî biqit, sebetê derêne.

Ê diz gava gotina melê dibihîze di dilê xwe de dibêje : « mela em nas qirine » û baz dide. Mela bi xwe ji Kazê re dibêje.

Diz diçe hevalên xwe serwest diçe. Du sê rûjan ser hev tén ber quleqa xênî. Mela bi jina xwe ve Kazê dixwe, zixuri davêje refiqê û dibêje :

—Dudo ji wan çûn . . . sisê ji wan çûn . . .

Diz Kail dibin qo mela bi wan hesiyaye, ji tîrsa xwe sebetê ditînin niq melê û diqevin bextê melê .

Mela sebetê dibe û diçe niq hêqim. Hêqim sebetê vediqe, dibîne qo Kirûşeqî ji jê winda ne bûye.

Haqim pir dilxweş bû, rahişt çil zêrî dan melê. Êdin zman ser zmanê melê re ne man, mela bû îmamê bajêr .

Rûjqe inê hêqim şand pey melê da qo li pêşiya wan nimêj biqe. Mela çû bihurt hundirê mizgeftê, li ber mibrabê ma seqînt, nezane bang bide ne ji Kamet biqe, ma heyirî, li dora xwe dinihêre nizane çî bêje. Hema carqê got şilb, li devê derî da û baz da. Hêqim û civata xwe çawan ev ditin dan pey melê derqetin derve . Qo paşiya wan ji mizgeftê xelas bû mizgeft derxunqî qet.

Weqê mela ev dit bihna xwe da û ji hêqim re got :

—Ezbenî min zanî bû mizgeft biqevê, ji lewre min baz da.

Haqim rabû xwe avêt ser destên melê û jê re got :

—Li dinyayê tişteq nîne qo tu nizantî, em hemî qoleyên te ne, herçî ji bixwazî ez ji te re seqîntî me

Melê got :

—Ezbenî ezê tişteqî ji te bixwazim, min divê qo tu Kazi û miftiyê bajêr bisperi min. Ji ber qo pir nekenc û fesad in.

Haqim rabû her du spartine melê. Melê ji bi vi qartî heyfa jina xwe ji Kazî û ji miftî hilant. *Cemilê-Flaco*

Dilqoçerê !!

Cavên te xweş heşîn in
Çima bi xem bi şîn in
Dengê te nerm zelal e
Biqen' bi bej menale!
Rêl ez im tu bihn û reng
Dilqoçerê b'nav û deng.

Delala min tu naz î
Dengsirin î bi saz î
Bi çavên te dinê geş
Sînga te gul, gulîreş.
Rêl ez im, tu bihn û reng
Dilqoçerê b'nav û deng.

Tu aheng î blûr î
Tu alûs î bi nûr î
Ez dil im tu germî yî
Xurt ez im, tu nermî yî.
Rêl ez im, tu bihn û reng
Dilqoçerê b'nav û deng.

Ez Gulan im tn gul î
Tu ahengê bilbil î
Ez birin im, tu derman
Ez Kurban im ez beyran.
Rêl ez im tu bihn û reng
Dilqoçerê b'nav û deng.

êşa dil de aşq tu î
Hişê min re başq tu î
Çavên te xweş heşîn in
Çima bi xem bi şîn in?
Rêl ez im tu bihn û reng
Dilqoçerê b'nav û deng.

Salên te hê ne hejde
Dî relêspehtyan de
Dotmir î, biyî sereq
Xulamê te me bê seq.
Rêl ez im tu bihn û reng
Dilqoçerê b'nav û deng.

Tu dotmir î û mir î
Şehyane yî bi jîr î
Dengê te nerm zelal e
iqen' bibej' menale!
Rêl ez im tu bihn û reng
Dilqoçerê b'nav û deug.

Dr. Zamiran A. Bedir-Xan, Dr. Zamiran Ali Bedir-Xan

Qurdistan

Êvar e
Pir sar e
Çol e, gir û çîyan bê dar in
Tarî ye
Zarî ye
Bê te dil û can birindar in.
Welat e
Şewat e
Hêstirên min diqevîn, cem e.
Dilê min
Dilê min
Êdî were delalê III dem e.
Mamiz î
Bi saz î
Qaniya stêr bû dilê min, mir
Hejîrîn
Tum birin
Xwelî bôn ne ma pê û agir.
Adar e
Hawar e
Camêr tev dimeşin, bê Al in.
Stran û deng
Gul bê reng
D'mehdiqan de zaro dinal in.
Gir û ber
Kren û şer
Top û tîfing diricifin .. Ahll
Ax û dar
Gî Xwindar
Ne mîreq ma ne siltan û şah!
Qel û gund
Cihên qund
Jin û qeç burc û kesr gî
[qêmbext
Li gorinan
Berazan
Bûq jî mir, ne ma serîr û
[text.
Tali reş
Bist û şeş
Lê dil ne mir ne bû ax û rijî
Hêstir reş
Sîng, dil geş
Canên me gî camêrî tîjî.

Mir û Mar

Mîreq y - Cizirê geleq xurt
û dewlemend bû. Êxiste
serê xwe jî xelqê xwe re
kenciqê biqe.

Zencîreq da avêtin ser
pira bajêr, di ser nivê wê
re jî zengileqî fêris da
hilavistin.

Mir banqer di nav welêt
de gerandin. Ewê qo biqare
zengilî bibejîne, mir mi-
raza wî dê bine cih.

Rûjê Nelqê Cizirê bi
rimêna zengilî rabûn, ber
bi pîrê ve çûn qo bizanin
qê zengil hejandiye.

Çi ditin, Şehmarêq, xwe
pêcandiye zengilî bi qerb û
kehrê zingilî dihejîne.

Xelq lê qom bûn û dan
ber kiran, da qo mar xwe
jê veqç. Fêde ne qir, mar
zengilî hêtir dihejand.

Xeber gihandine mir. Mir
wezîrên xwe hinatîn pey
qo mar here balê. Mar da
dûv wezîran û çû xafa mir.
Serê xwe dahiland qir erdê
û paşê hilda, devê xwe ber
bi ezmanî ve veqir.

Mir jî wezîren xwe pir-
siyar qir, gelo daxwaza
mêr çî ye.

Di qoma wezîran de we-
zîreqî qarnas û sehraza
hebû, got:

—Ezbenî, mar qiriye tiş-
teqî daxwe, niqari bû, nê-
çîra wî di gewriya wî de maye.

Li devê mêr fedqirin,
strowên marqî xuya diqir.
Xerateq anîn, stro birin û
mar filitandin. Mar da rê û çû.

Sibetir mar di hewşa bu-
rcê de xuya qir. Bi devê xwe
ve hûşîyeqî zêrin hildigirt.

TOFEQ JI QURDMANCÊN DEŞTA HESINAN



Groupe des Kurdes de la vallée de Hesinan

La vallée de Hesinan fait partie de Botan et porte le nom de la tribu botanienne qui l'habitait, les Hesinan, ce qui signifie « les fers ».

Le pays de Botan, pays très montagneux, possède quelques vallées qui lui fournissent tout espèce de denrées. La vallée de Hesinan, située dans la partie occidentale du pays, se prolonge de l'ouest de Djezire vers le sud et contient le mont « Kara-Tschogh ». A la suite de la dernière délimitation de la frontière Turquo-Syrienne elle a été rattachée à la Syrie.

Les personnes qu'on voit sur cette photographie sont des Kurdes de (Deşta-Hesinan) formant une ronde pour la danse, et qui ont cessé de danser pendant la prise de vue. Dans le groupe on voit quelques femmes. D'ailleurs dans ces danses de ronde les groupes sont mixtes, un homme et une femme.

Tuqesi niqari bû mana vê ecebê
bizane

Zmanê mêr geriya û ji mîr re got:
—Mîrê min meheyire, ev hûşiyê zêrin
ji mêweqê tê qo di nav rezên te de şin
dibe. Di wextê pêşiyên te de ew mêw
hergav holê hûşiyên zêrin didan. Ji ber
qo pêşiyên te bi xelqê xwe ve adil û

mîbrivan bûn, zilma xelqî ne diqirin.

Mîr ji mêr pîrsî :

—Heqe ez ji bi xelqê xwe adil bibim
ew mêw ji min re ji hûşiyên zêrin nade

Mar serê xwe hêjand û got :

—No, ezbenî ew edaleta qo ji bona
hûşiyên zêrin tete çêqirin tu hûşiyên
nayîne

Docerê Botan

Ji mirovên qêm re

— Bi Zerdest ve —

Jiyîn qaniyeqe xwestinê ye. Lê, di wan doran de qo mirovên qêm digel paqijan vedixun, qanî bijehr in.

Ez hej her tistên paqij diqim, lê niqarim devê mirovên qêm û tihniya peyayên pis bibinim.

Wan bi qemaytîyên xwe ava zelal jehradar qir.

Gava wan navê xeyalên xwe ên pis qirin xwesteq û armanç axaftin ji jehradar bû.

Weqê wan dilên xwe ên şil û şeylo didin ser agiri, agir bêqêf dibe, diqeve reşiyê û dû diqe.

Ekl û hiş bi xwe şayîya birikandinê dixin dûr û diqevînin tariyê.

Hin peyayên qo ji jiyînê xwe dane paş, ew tinê ji mirovên qêm xwe dûr dixistin.

Lewra qo ew ne dixwestin, qanî û agir bi wan re par biqin.

Hinên din qo qetive çolê û bi heywanên quvî ezabê tihniyê qişandin ne dixwestin bi hêştirvanên pis li qevîya qanîveqê rûnin.

Carina ji xwe re dipirsim.

—Ma jiyîn hewcedari mirovên qêm û peyayên pis e ??

Çimêrin weq teyroq û badevê liatin û pê li kirîqa peyan qirin. Ewan dil diqirin devên qortalên pis û bêşerm bigirin.

Brao !! ma dilxwaza te ne aveqe paqij û avîje û qaniyeqe zelale ?

Hingi xwe bilind qe, di bilindayîyê de qaniyeqe zelal û paq heye, di dora wê de mirovên pis û peyayên qêm rûnanin.

Di wê de agir bireng e, dû naqe, bî pêteqe sor diçirise.

Brayê nin !! dizanim qo tu pê qaniyeqê digeri,

Havina dilê te wê honiqayîyê dixwaze.

Were, di wê de, bédengtyeque nerm heye, ew bilindayi hêlin û welatê me ye.

Em hêlina xwe li ser dara dawiyê ava biqin.

Qula Dil

Begê min, serwerê min ey Celabet
Şehê min, rêberê min pur edalet
Tu binivîse di Hawarê selavan
Ji ber min ve li qurdmancan temaman

Çi qurdmancên Enadol û çî sûri
Çî loran û çî gewran û çî sori
Çî gavan û çî sapan û çî mir e
Geleq behtir li qurdmancên Cizîr e

Ji Nafiz beg bipirse ey begê min
Çî derman e, ji bo derdê dilê min
Birindar e, ji ber daşa welat e

Gelo derman heye jê re, li ba te
Belê îsa ji ezman hate xwar e
Welê disa ne di jê re tu çare

Bi ser sînga me danî destê taze
Di rengê ayinê di dil ne saz e

Diqir Kirin digo derdê evin e
Ev e, derdê li Ferhad û Şirin e

Ev e, derdê qo pê çune Mem û Zîn
Tu dê bimri bi vî derdî Cegerxwîn.

Cegerxwîne Zûdi

Vê paşiyê Cegerxwîne me e xweşewist û hêja ji me re çend bend û xweşxwan rêqirine. Ji ber qo ev hejmara ha tiji bû bû me ji xweşxwana jorîn pêve tuwên din niqari bû belav biqin. Qo Xwedê hez qir di hejmara deha de emê çendeqan pişqêşî xwendevanên xwe biqin.

Eylo bi niqilên xwe ji me re zad dê binin.

Belê, em tucaran destên xwe direji xwarina qo mirovên qêm û peyayên pis jê dixun, naqin.

Ew destên xwe ên bêşerm direji xwarina me dê biqin û pê dev û zmanên xwe dê bişewitînin.

Em weq eylo weq berî û çîyan di rex hayê xurt de, dê bijin.

Emê carqê weq bayeqe zor bi mirovên pis û peyayên qêm diqevînin û bihna wan bigirin.

Brayê nin !! ji dijminên xwe re şîretan biqe ber bi bayî ve tif meqin.

Dr. Lamiran A. Bedir-Kan

Ez û Hawar

Weq piraniya qurdên go di we-latên biyaniyan de radibin û ji bona xwendinê ji malên xwe ji dûr diqevîn, min ji zmanê xwe rind nizanî bû.

Piştî kedandina xwendina xwe nezaniya zmanê min li min ji berê girantir dihat. Min dil diqir rind hînî zmanê xwe bibim. Hawar bat hawar û gazîya min, û ji min re bû mamhoste. Ji lewre çikas pesnê wê bidim ji dîsan niqarim bêm ber kenciya wê.

Nivîsandina Hawarê bi herfên di nû geleş baş e. Ji ber qo zmanê me, zmanê qurdî zmaneqî Ari, Hindo-Ewropî ye û tinê bi herfên miletên arizman rast û kenc têt nivîsandin.

Ji bona qo ez biqarim ramana xwe çêtir raveqim divêt birhaneqe wi nişani xwendevanên Hawarê biqim.

Weqî niho, berî derqetina hawarê mamhosta min piriqa min bû. Hingî min zmanê xwe bi herfên erebî dinivîsandin. Lê sibetir herçî qo min berî rûjqê nivîsandi bû, min niqari bû ez bixwînim û weqe xwe bilêv biqim. Ser vê yeqê min dev ji herfên erebî berda û ji xwe re bi herfên latîni elfabêyeq çêqir. Êdin bi elfabêya xwe min her tişt kenc dinivîsand û rast dixwend.

Gava hawar derqet min elfabêya xwe û ya hawarê dani ber hev û dit qo her du elfabê geleş nizingî hev in. Ne gereq e qo ez bibêjim, ev nizingayî ez geleş şa û qêxweş qirim.

Par çû bûm Qurdîstana jêrin. Li Bexdayê min Tewfik Wehbî beg dit. Ew ji bi elfabêqê mijûl dibû. Lê beriya wê elfabêya hawarê derqet û me da pey.

Li Silêmaniyê di Civata Zanistiyê de min çend xortên xwenda nas qirin. Bi tevayî digotin qo zmanê me tinê bi herfên latîni têt nivîsandin û ne bi hînen din. Herweqî trû ji em dinivîsîn.

Lê divêt herçî xwenda û zanayên qurdan hene pişt bidin me û elfabêya me belav biqin, bi xwe hîn bibin û ji xortên mûgiha re hîn biqin.

Eli Seydo

ELfabêya Qurdî

9

Dengdêrên qin ev in : e, i, u,

Dengdêrên drêjev in : a, ê, î, o, û.

A. O- Ev du dengdêrên ha di zmanê mede ji weq yên zmanên din tenê bilêv qirin, lê hergav drêj in û tucar qin na bin.

Weqo :

A — çaq, dar, paq, bar.

O — zor, gol, lor.

Tinê di zarê nivro de carinan weq (eu) ya frensizî û (ô) ya tirqî têtê xwendin. Hingî bi danîna du dekan li ser (o) ye têtê nişan qirin : qol, gól.

Ê — Gava me şehîtiya denganiya qurdî diqir em rastî dengeqî hatin qonizîngî (فصحى نقيله) yê erebî ye.

Ev qengê ha qo di cara pêşin de li (a) yeqê qin dimîne di rastiyê de ne (a) yeqê qin e, û niqare bibe jî. Ji ber qo di zmanê de (a) ya drêj heye û qina wê niqare bebe.

Di encamê de xuya bû qo ev dengê ha ji (e) qe stûr pêvene tu deng e. Belê ev dengê ha (e) qe welê ye qo stûr têtê xwendin û herçî dengdêrên qo didêre stûr dide xwendin.

Ev dengê dengdêrî tinê di hin dewerên Qurdîstanê de têtê bibîstin, ne di hemî deran de.

Hebû qo em vî dengî bi danîna du dekan liser (e) nişan biqin. Herweqî (e) yên pirsên (pêz) û (sêd) qo bi herfên erebî bi (ظ) û (ص) weq (ظ) û (صد) dihatin nivîsandin û dengdêrên wan stûr dihatin xwendin.

Ji hêla din ev ferka bilêvqirinê di hin pirsên erebî de qo qetîne hundirê Zmanî têtê ditin

esqer ereb eli

esqer ereb eli

(dûmahîq heye)

Celaîet Ali Bedir - Zan

Notices sur la littérature
meosree et coutumes Kurdes

9

MEMÉ-ALAN

« Ce pays c'est le pays de (Cizîra-Botan) domaine des princes, des chevaliers et des hommes braves. On m'appelle (Zina-Zédan) la fille du prince [Zengin] la sœur du prince [Ezin] la cousine des trois [Mérquj] tueurs d'hommes, [Kelenda] la dote payée du prince [Çeqo] La possesseuse de [41] esclaves, aux ceintures dorées et brillantes. Ce palais est [Burca-Beleq] le palais d'hiver des Emirs de [Azizan]. (1) Au nom du créateur je suis capable d'affronter le scandale et expédier la maison sur les ailes ingrates de l'univers [feleq]. Homme perdu, mon âme n'est pas du vent, assez, ne pénètre plus dans les asiles étrangers sans le consentement des propriétaires, allons va-t-en »

Mem ne pouvait plus se tenir, il se leva sur ses genoux et cria :

« Canemergê, qulpêqetêl que me racontes tu ? le pays que tu nommes [Gizîra-Botan] sa forme est étrangère à mes yeux et le son de son nom est inconnu à mes oreilles. Nous sommes dans le pays (mexribî) Le palais où nous sommes c'est le chateau fort « Burca-Qesqesor » « chateau-arc-en-ciel » qui de chaque point une nouvelle couleur jaillit. C'est la résidence des princes des « Alan ». Qu'est-ce que c'est Burca-Beleq où se trouve-t-il qui l'a-t-il bâti ? La capital du pays Mexribî repose sur sept collines, possède 360 quartiers. C'est la mer qui prend soin d'elle, pendant que le soleil est couché elle lui jette ses écumes blanches montées aux ondes dorées de violettes . »

Il donne une longue description, il parle de sa garde royale, tout des jeunes garçons de la grande noblesse chacun capable de compter par cœur 7 . . . 17 . . . 27 . . . aieux et il ajoute :

« Rêvinduyê . . . route perdu, lève toi,

I - (Zin) prenait la chambre de Memê Alan pour sa chambre. Le palais de Mem était une réplique de Burca-Beleq jusque dans ses moindres détails. Ainsi que l'ameublement de chaque chambre.

tu vois que ce chateau n'est plus ce que tu appelles Burca-beleq tu n'es pas chez toi, tu es chez moi qui n'admets pas ta présence. Tu vois bien, tu t'es trompé, tu devais aller chez quelqu'un qui t'attendait, va chez lui, prends tes chandelles et va les poser au sommet du lit, de ton amant pour éclaircir son visage noirci du fait de t'avoir détourné . . . »

(Zin) proteste énergiquement et répète qu'elle se trouve chez elle à (Burca-Beleq). (Mem) commence à rire, il lui propose de descendre au rez-de-chaussée et d'examiner le palais pour la convaincre qu'elle n'est pas chez elle et qu'elle se trompe.

(Zin) consent, mais (Mem) trouve un autre moyen pour éclaircir le malentendu. Il lui propose que chacun à son tour appelle ses esclaves, et ses gardes.

Zin consent et elle appelle: « Rêhan , Rêhan où es-tu viens . . (xweliserê) viens . . . est-ce ainsi que tu executes mes ordres, tu ne devais pas laisser même le vent pénétrer chez moi sans que je t'ai autorisé ».

Elle appelle plusieurs fois, aucune réponse.

Mem à son tour fait appel à ses gardes. Le chef (Bengî) suivi d'une quantité de jeunes hommes qui montaient la garde apparaît au seuil de la porte et dit :

« Ordonne mon prince que j'envoie la ville tout entière à la bouche rouge de l'enfer »

(Zin) s'oblige à s'avouer vaincue. Elle demande pardon. (Bengî) les quitte. (Zin) et (Mem) se reconcilient (Mem) dit à (Zin) :

— Nous devons attendre jusqu'au lever du soleil pour savoir si tout ceci n'est pas un rêve et si cela c'est de la vérité. J'informerai mon grand père maternel (Nerîman) qui nous unira pour toute la vie .

Comme souvenir et pour pouvoir plus tard examiner la vérité de l'évènement ils changent leurs bagues.

La bague de (Mem) portait l'insigne : (Mirê walatê Mexribî) et celle de (Zin) (Dôtîmîra mala Azizan) Princesse de la maison des Azizan. (à suivre)

« Ils tombèrent dans un sommeil lourd, qu'on aurait pu penser qu'ils ne s'éveilleraient jamais, même si le dernier jour du monde arrivait et si le ciel leur tombait dessus ».

Les trois colombes sœurs résolurent d'amener Zin chez elle avant l'aube : elles enlevèrent donc son lit, et, survolant les déserts et les montagnes, traversant les brouillards et les nuages, frôlant les ombres de la lune, elles parvinrent à la capitale de Botan et déposèrent le lit de Zin dans son boudoir.

Le lendemain, Zin n'ouvrit les yeux que vers midi; elle chercha le jeune homme de la nuit, et elle ne trouva personne. Mais si l'homme avait disparu, une flamme d'amour restait au cœur de Zin.

Elle se demanda un instant s'il ne s'agissait point d'un de ces rêves que les jeunes filles ont coutume de faire. Mais la bague de Mem était là pour attester la réalité de l'aventure nocturne. (Oni, s'écria-t-elle, c'était bien vrai, ce n'était pas un rêve : la lune de Cizir avait touché le soleil couchant). Et elle se mit à pleurer, à gémir et à pousser des cris.

Ses esclaves se précipitèrent auprès d'elle. Mais, n'osant rien lui dire, elles se contentèrent d'informer l'Emir, qui vint aussitôt.

« Au vert des yeux et au rose des joues, mir (Azizan) vit tout de suite que c'était un mal terrible : le vert des yeux, flétri par l'automne, avait jauni ; les joues roses, leur lumière éteinte, n'étaient que des plumes ternes et sans vie. »

Il convoqua toutes les autorités médicales ; mais Zin ne voulait de personne, et elle disait à son frère : « Mon aîné, je n'ai ni blessure ni maladie : Tranquillise-toi donc ». Puis, décrétant un deuil de six mois elle fit savoir que pendant cette période elle ne recevrait personne et resterait toute seule chez elle.

Car, en elle-même, elle se disait qu'entretemps . Mem donnerait signe de vie.

(à suivre)

Djela det Xati Bedir-Khan

L'Alphabet Kurde

8

Dans la première forme la disparition n'est pas complète. Il n'est agi d'un amalgame de « wi », s'est tellement fortifié que le « i » l'a emporté sur le « w » qu'il a fait disparaître pour rester seul.

suwar, swiwar, siwar
şustin, şwiştin, şistin

Dans la seconde forme le « u » disparaît en même temps que la consonne qui le suit, la voyelle longue « o » apparaît à sa place et compense la disparition du son consonnique.

culû cot
subtin sotin

Le « u » entraîne quelquefois dans sa chute d'autres lettres différentes, voire même des voyelles.

bihurin borin

La forme seconde, c'est-à-dire « borin » donne également des dérivés.

Par exemple, le transitif de « bihurin » est « bihurtin » ; après la stabilisation de « borin » on lui a donné un transitif d'après la règle qui veut qu'on ajoute au radical du verbe intransitif la terminaison « andin ».

borin borandin

Ces sons existaient également dans la langue persane. En particulier, malgré le déclin de la prononciation la dictée du « xw » a persisté jusqu'à nos jours :

xwaber	خوامر
xweş	خوش
xwastên	خراستن
xwace	خواجه

L'auteur d'une grammaire persane (رهمای فارسی) note bien ces points, mais d'une manière vague et imparfaite. Il dit textuellement : « Dans la langue persane on trouve encore deux lettres qui peuvent être figurées par (خو) et (قو) surmontés de trois points, et que l'on prononce encore au Kurdistan, au Khouzistan et à Chiraz. »

(à suivre)

مارتا کردي

گلي بران ورت جنگي
 بشونين دل ژفي ژنگي
 بيژم از حاکنگي
 نهن بک ژمه بشي رنگي
 هاوار هيه ام چيکن
 ورت دام خوه کار بکن
 کاري ل چين کار بکن
 داهون ژخوره کيف بکن
 گلي بران بگرن گوئند
 بگرن جيکي دلال ورنند
 بن پنج بکن و کي آسد
 دي ژوه بجوازان هر مدد

کيف وخوه شي هر بي وه به
 هون ئي بزائن هر وه به
 آف ولات وچکي وه به
 ژ بيانيان ره بي فيده به
 هون چه بکن بي لومه به
 چاف نيرين ام لدستي وه به
 بزائن آف شالي وه به
 والله والله آف وه به
 از کو کردم از کردي مه
 ژ جيکي خوره از گوري مه
 نه بي دوست و بي خوه ديه
 گل آلابي لسري ديه
 از کو کردم دفي بکم
 آقان بران ژخو را بکم
 از بدم شير وان کر بکم

باڤ و کلان بي صاغ بکم
 باڤ وکالين مه پر باشن
 لي ام دگل هڤ دلرشن
 ايره قوی ام نفوه شن
 ماجو دک چاقين گشن
 از کردي بي شرفخي مه
 خلاصي ميري بوطي مه
 هر وخت ژ وانزه گوريه
 جلادت عـالي بگي مه
 أي بگ و أي مير سرو شاه
 وک خورشيد عورو باو ماه
 هر ن ژ ماره پشت و پناه
 دائيم ژ وه ره هر الله .

مصطفى احمد بوطي

لي ام ژي و ژخوه ندقائين مه ئين دن هيئي دکن بلا ؛ بدو
 شعرين خوه بچطکي رند ، گر و برسان ژدڻ فقتاندي
 نيقيسين دا کوام بکارت رند وراست بخو بين و بند و
 شعرين وان بي خلط درين . تراستين زينته خوه آفن ،
 زينته خوه — زينته خوه . له لايه شندي — لالايه
 شنه . آده رو ايزد — آده و ايزد . له پائي کرنو شي —
 له پائي شي کرنو شي .
هاوار

الى قرائنا الكرام بالعراق

نظراً لما يحدث من الاختلاف في قيمة الاشتراكات في
 مجلة هاوار ؛ بسبب تطبيق نظام العملة العراقية الجديدة .
 نبادر الى اعلان قيمة الاشتراكات عن المدة المختلفة بالعملة
 للمراقبة كما يأتي :

فلس	فرنك	
۱۱۰۰	۱۰۰	عن سنة واحدة
۶۹۰	۶۰	عن ستة شهور
۴۶۰	۴۰	عن أربعة شهور

ونرجو من القراء الكرام ان يرسلوا بدلات اشتراكهم
 بعنوان صاحب المجلة .

ونشكرهمته . كما اننا نتنظر من جميع قرائنا الافاضل بان
 يسألونا تفسير جميع المفردات الممضه عليهم .
 كوامل — هذا اللفظ يطابق كلمة (مجموعة) باللغة العربية .
 كرفار — مجلة
 لوري يا بدرخان — لوري : غناء تغنية الأم لتوم ولدعا ،
 اذن لوري يا بدرخان غناء من هذه الاغاني مختص ببدرخان .
 بسر كازيرين — اسم مكان واقع في ضواحي ديرك .
 دلدزي يا گلکلي — دزي بمعنى السرأما (دلدزي)
 تأتي بمعنى سر القلب . ولفظة (گلکلي) عبارة من وردة .
 فأصبح التركيب بفيد بمعنى : سر قلب الوردة ،
 بيروزي يا هاواري — بيروز بمعنى التهنئة والترکيب ،
 بمعنى تهنئة هاوار . مثال على ذلك : (جڑانته بيروز به) أي
 عيدك مهنا . هيسانی — هين . دشوار — صعب .

زيننه خوه

ژ رو بلا سسي ياده بر ئي سرنامي شعرک هيه . تيده چند
 تراستين چاببي هنه . ام ژخوه بي بي وي هيئي دکن بلا
 لي مه مگرت ژير کوام بابا کردي رند ترازان ،

داخوارنامه

من دي روهنيكي هلبو بوژ داماس
شفق دابو جزيري وارضى قافاس
بربرجا بلك لى پرسيار يون
من گوئی وان کی پینج حرفی هاوار يون
نه دی نامی لناف کردان بکى مير
ژ بوچاپا هاوارى چيکى زير ...
سلافى گوهرائى لعل و در
ژ بر کردى جزيرى هديه ريگر ...
تو خوش هاق هاوارى سرسرى من
ته صوهتى جان و جرگى دژمنى من
رجوکارم ژ ميري خوى جلادت
وطن پرور خودانى تحت و دولت
تو روزناما کى کردى بو مه چيکى
سرى سالى ب حرفين نو فريکى
بسه نامى خبردانا گو پرې
وکى درې اوى هرې قدر بى

احمد نامى

فرهنگکوک

کاک: يينا في العدد السادس من جريدتنا أن قسماً من قرائنا،
سألنا تفسير بعض الكلمات التي تصعب عليهم معانيها باللغة
العربية . وقد اجبتنا الطلب وخصصنا صفحة لذلك ! اما عدم
تفسيرنا للكلمات في العدد السابع هو أنه لم يسألنا احد من
قرائنا الكرام . وقد وردت اليانا من جديد رسالة من أحد
شباب اكراد الصالحية ، محتوية على بعض مفردات يطلب
اليانا تفسيرها . و كانت رسالته مسطورة بالاحرف الكردية
الحديثة . وقد اقتبها بمدة وجيزة اتقاناً حسناً . فنحن ننشئه

برلين چى به وچى تيا به ؟ وهرن بگه رين به ديهانا بزنان
لادې كورد له چه حاليكدا به چون نه ژى ؟ چند قوه تى
به سدره وبه ؟ ما چى اخوا ؟ بو وچ لاداز وهزاره ،
كردستان چه نوهه معدنيكى تيا به ؟ و كى خوينى كورد
نه مژى ؟ نهى لاوان ! نهى مبشرانى سدر كهوتن و سدر
به رزى ! بگن به فرياي ملتا .

قاموسى كوردى : انقلاباتى زمانه ، عوارضى طبيعى
زبانى كوردى شه قوه پ ق كوردوه ، هه ول بدهن
قاموسيكى عام بگن تانلى آ تى له بگه ژى بگن . به
خذشكى گه وره بو عالمى كورد نه كهت . هاو
خوينه كاتم .

د - لهش ساغى : ملته كان قدرى لهشى ساغى كه
ازانى ، چونكى هرچى پاره به كى هبه به دهسى چند
اشخاصيكه وه وبه وهرشديكى دل سوزى نه بوه كه فېرى
يكا به صورتيكى فنى خوي ده زمان بكا . ملت فېرى صحت
بگن . و پي بلين عصري ۲۰ م عصري نوشته نيه عصري
شرفقه ، عصري ماده وقوته . به ملت لهش ساغ وده وله
مندايى

ح - سامان : كوردستان كه مالى كوردانه ،
وقبري دوژمنانه و قبله ي ملي مانه ثروتي طبيعى زوره . آو
واراضى به به ره كت شلاله ي به قوت معدني و كونه وت ،
قرو زيردي خه لوز ، آس به نه رخى تيا به ، حيوانات
و نباتاتى جوي جوي زوره ينشه و جنگه لى بى حسابه .

وطنى و ملتى كه امنده دهوله مندبى حيف نيه ؟ شوره
بى نه ؟ آبرو چون نيه ؟ اولادى فقير بى ، حيف نيه دهستى
زلت بو اسبابى معيشت بان بكانه وه (!) هه ول بدهن !
هه ول بدهن نه م ملته كه خوتان اولادى جگه ر گوشه ي
اون له فقيرى رزگاري بگن . به چى ؟ شر كت .
شر كتى جل ، توتوت و جگه ره ، دار و خالوز ، ميوه ،
حبوبات ، سه پرا كاي هاو بنان ، كيتب نوسين . هيچ نه
بى بهم شر كتانه كه لى پاره ي وولاته كان ناده ين به بى
گانه كه منتان لى نازانى . كه پاره شمان بو هه مو شيكى
بى اكه ين براكاتم .

لاويكى كورد

آوانی دوری

آی چاو ، چه شنی بازی قفس مهل و هوری
 [پهرت ،
 کوا باله تیزه کانی نگای حسنی
 [دلبرت ؟
 کرانی دوچاوی مست ؟ کوانی ؟
 کوانی برودی پیوهست ؟ کوانی ؟
 کوانی زلفی رهش ؟
 کولی آل وگه ش ؟
 کواهیکی جمال ؟
 کواحسنی بی مثال ...
 آی گوی ، ذلیلی چاروم به توه نا
 [آبه ،
 ده نگگی له یاری دوروه چیکهم له
 [زیل ویم ؟
 بابی خونده ی پرآ هتک بی !
 نغمه ی تازی شوخ و شتک بی !
 زده ی بازن بی !

به ره ولای من بی :
 هاره ی هیاسه که ی ،
 ورشه ی کراسه که ی !
 آی حسن شامه ، له چاودوله گو بیچه
 [ما بوسم ،
 بونی له یاره وه دینی ختامن افسوم ؟
 بابی ، بونی هته سه ی بی ،
 پر به سینم وه ک تاسه ی بی
 بابی بوی مه مه ی
 له درزی سوخه ی ؟
 بونی وه نه وشه ، گول ،
 میخه ک عطر ، سمبل ...
 آی لاسه ، آگرچی نه بو ده نگو ، ره
 [نگو ، بو ...
 وه ک شیت ، به عقلی خامه وه ، خوم
 [خسته به ختی تو ؟
 کوا تمامی لهش نه رمی ؟
 کوالذتی گوش که رمی ؟
 کوا مکی پرچنک ؟

لیموی باغی سنک ؟
 کوا ماچی لیوی آل ؟
 جرعه ی ابدر خیال ؟
 آی خاطرانی عمری گد شتم ، وخیالی
 [نوم ؟
 خنکادی بجر ی دوری نه که ی عشقی
 [رنجه روم !
 جلوه ت له چاوم ون نه بی ،
 هه رگزی لای تو نوسن نه بی ؟
 چه شنی آوبنه
 دائم بیونیه :
 عشقی قدیمی یار
 تاوه ختی احتضار !!
گوران
 أم شعرانه ، له سدر اصولی (فقره)
 ریک خراون ، هه ر فقره به که عبارته له
 چوار بیت بیینی به کم و چوارم له
 سهر وزنی عروض و تراون ؟ دوهم و سه
 به میش له سهر وزنی به نیجه .

بوخویندن که مدتی و عصری بی . ایوه پی وسته ملت
 قی بگه بدین هه ر دولایان یک بجهن تائفکاری ملت رله مه
 زیاتر نه بی به دوو که رته وه . وافرادی ملت له بکتری
 تا گهن اگه روا بیته وه .
 مطبوعات : - بو پیشکه و تن و سهر که و تن و سهر به
 رزی ملت مطبوعات وه ک آو ، هوا پی وسته . قدری
 زباتان بگوت ، جلیکی جوانی له به ر کهن ؟ الفبای تازه
 بلا و بکه نه وه ، الفبای کون ، کون بو .
 کیتی علمی ، ادبی ، اجتماعی ، اقتصادی بنوسن ، ترجمه ی
 بکن ، له چاپی بدن ، بین به آو نه ی غزه ته و مجله .
 ایوه جسارتی ادبی بجهن میشکی ملته وه . توسین مطبوعات
 و نشری و لغات به اصولی شرکت بو کورد زور باشه و زور
 به سوکی موفق نه بی و کورد نه که و پته دوره ی انتباهی
 حقیقه وه .

مکتبی ملی : ایجه مکتبی ملی مات نیه ، امه
 ناته وادیه کی بی آمان و گه وره به ایوه که دل بریندازانی
 کوردن و جگر سوزن هه ول بدهن مکتبی ملی زور کهن !
 دیاره که خومان له شی خومان ده زمان نه که ین که سن
 نایکا (۱) [هزار سال بکه ی یگانه په رستی له آخر یدا
 دینیت نشستی] عبرت . مکتبی دیهات ریک بجهن -
 تاریخ و جوغرافیای ملی : زور شورده بی به بوخونده
 واران کورد و به تایه به قی بوایمه که تا ایستا تقریباً هیچ
 هه ولان نه داوه بو زیاد کوردنی تأریخان (۱) نه بی چاک
 یزان لاوانی اقوام کون به کونی وولاتیان نه گه رین بو
 توسیعی تأریخان . چونکی تأریخی ملی ختالی شعوری ملیه
 وولات گه ران زی = حسن برابه قی و تاسیوا ی نه حاته
 میشکی افرادی اقوامه وه . به کوردو کوردستان چی
 لاویکی بزانی هینالابه چند به رزه ؟ میسبسی چند دریره ؟

موسی دواروز

بولواڻي ڪورد!

۱ - پراڪاڻم! جاران وامان ٿه زاني ٿه گدر ايمرو
 نائيڪان بي هيچ مشور خواردني سبب ڀين مان به پي ويست
 نه ٿه زاني - له به ر ٿه مه ده توام بلم: هدرچي ناته
 واو پلڪ ه. به له وولاته ڪانا چه علي، چه اقتصادي ...
 هند گه شتي له به رمشور نه خواردنه وله بهر بي پاڪي هاتوته
 ميدان وزل بوه. انجا، ايوه ڪه له دواروزدا جي بار ڪو
 باپرتان ٿه ڪه ويته دهم وٽه بن به ماموستاي پيشڪه وٽي
 قوم ڪتاب به باشم زاني له [هاوار] دا هاوارتان ينشمه
 بهر وله ناته واوي وطن وملت توز پلڪ باستان بو بڪم ڪه له
 حياتي عملياتا ته واوي بڪن. و په لي ملت بگرن وٽي بن
 يوساحه ي پي شڪه وتن وسدر به ستي. له م جولانه وه به دا
 به عقل ومنطق حرڪت بڪن.

چونڪي له حرڪاتا له عقلو منطقي دوور ڪه وٽه وه ملتي
 پي محوا بيته وه ڪه امه ش خدمت نيه خيانت و جنابته ۱۰۰!
 ۲ - هاو خورينه ڪاڻم! پي رهوي اڀستاي ٿيائي وولات
 وملتته ڪان زور نار بڪه هيچ ممڪين نيه شان به شافي مدنيت
 نروا: خرافات ميشڪي وملتي پوچ ڪردوه (!) له به رامه له
 پيش هه مو شتيڪدا هدر چي خرافاتيڪ له مالي خوتانا له
 شاري خوتانا، له ديهاندا چه خرافاتيڪ ٿه بينن هه موي
 سنگه و بهرد بينن !!! ٿه و يش به شينه بي - له فجرى
 تاريخه وه تاشهري گه و ره ڪورد يعني ملتته خوشه ويسته ڪان
 له گه ل اقوامي روڙ هلاتندا ناسياوي هه بو. به هوي شهري
 گه و ره وه له گه ل روڙ آوا بڪاڻيشا ناسياوي په پيدا ڪرد.
 مز يتي اسامي ملتته ڪان يعني ڪورد به هوي تنها ناسياوي له
 گه ل اقوامي روڙ هلاتا ٿه و تاوه، دار زاوه، داوه شاهه.
 له هه مو هنگا و يڪي تيجاد و پي شڪه و تنانا به ڪه سر
 لاساي اوروز پا به ڪان بڪه نه وه؛ لاساي روڙ هلاقي ڪردنه
 وه له تيجاد دا بو ايمه بي ڪه لڪه - چونڪي له شرقدا وه
 تايه به تي له ده ورو پشتي خومانا چه ائين هه مو به مدنيت
 رهنگ ڪراوه به لام ناوه ڪي هوا زيا تر هيچي تياينه.

هنهن ٿه

ناڪس جي بونه مير و آغا
 بي آف ڪري ملاوي نه آفا.

*

رابه هره نڪ هقال و ڪلان
 دات نڪئي نوال و چالان.

*

درمانڪي چيڪه بو بريني
 دات نڪئي دناڻف تقيني.

امير عالي بدرخان

واساسا اوروا يا به ڪان له تيجادا ماموسان و تيا پي ربون ...
 به فيروني زيانان ٿه توان به ڪه سرمدن پڻ حقيقيان لي وهر گرن.
 ۳ - مليت مقدستره له هه مو معتقاد بڪ - قوم ڪتاب
 گه لي فلا ڪتي دي وا گهر ايوه به عزمو ثباتيڪي به رزه وه
 هه ولي بو نه دهن تروش فلا ڪتي زلتر ٿه بي. سبين حقيقي
 امه ڪه هه مو فرد بڪ له عيني درجه دا معنائ مليت تي نه
 گه نيراوه. ناليستا منوران محترمان هدر هه وليان داوه ڪه
 متنفذان فيري مفڪوره ملي بڪن. ايوه ٿه بي چاڪ بزانن
 هه راوان ڪوردنن.

جوتيار، فلاح، دارفروش، آودير، صنعت ڪار، تيجار
 هه مو ڪوردن. فرضه له صدرتان له حياتي عملياتا له گه ل
 جوتيار، فلاح، شوانا، گاوانا تيجار، صنعت ڪار، آودير،
 به صورتيڪي ديموقراتانه بيجولينه وه وٽي بگه بنن مليت
 مقدستره له هه مو معتقدا تيڪ ولد تي بجنه ميشڪه وه، وٽي بگه
 بنن له عصره داني مليت ٿيان محاله وٽه بي ڪورد بو ڪرديري.
 بو پيشڪه وتن چيان ٿه وي؟

۴ - زانست - لهش ساغي - سامان

۱ - زانست: چونڪي خوتان له گه ل زانست
 خهر بڪن به پي ويستي نازانم ياسي زانست تان بو بڪم.
 له ولا تي مقدسمانا زانست به دوور بگه دا ٿه روا
 ۱ - مڪيبي رسمي ۲۰ - خونندن له مزگه و تا.
 ملت بو په اولادي خوي ٿه نيروه مڪتب و مزگه وت

-- زندگي ۾ --

شه و پڪي روناڪ وهڪڙ جهري دلدار،
آسمان جي ٻه لهه، زهوي خاموش ٻو،
جر پوهي ته ستيره له دور وه ڪو تار،
بودي بريسار زور به خروش ٻو .

له لاهه شندي دلگشايشه مال،
له لاهه بلبل مست بوي گل،
مئي بيچاره تن گيرودهي خيال،
بادمه پير ته ڪرد له خروباوي دل .

هيندم خواردهه خوڻي گهش وسور،
نم ما تواناي سپري طبيعت،
بازم دا، ده رچوم له جهان، له خلقت،
فريشته آسا فرم سدره ورور . . .

ڪافي ماندو بوم، شابا لم شڪا،
نيشتمه وه له نادر گل و گلزاري،
جي پڪي تنها، نه بو گيانداري،
مامه وه بي کس، بي يار، بي نوا . .

تاچاو بربڪا هر لاله زار بو،
گيانداري ته نيا بالندهي بي ختم،
تارو ربابي ده ننگي هزار بو،
هيچ بوله چاوايا باغه ڪهي ارم .

خستميه ترسه وه چولي وته نيائي،
هاته وه بريم به ليني يزدان،
بهشته، ودم، ايره بي گان،
نه ملام ابر بيري دنيايي . . .

هاوارم ڪوده ايزدي بي چون،
فرياد رسم بي لهم وحشت زاره،
ياره بريم بي بوو يگاي ده رچون،
يازه حاليم ڪا لهم سرو ڪاره . .

تاگاهه له په ناي دريڪي به رزا،

هاته دهره وه پيريڪي فاني،
سراپا به رگي سڀي له به ردا،
پريچيڪي دريژ هتاسدر شافي،
دو چاوي گه شي براق و پرنوز،
رو پيڪي بشوش، روپشتينڪي وقور .

تريڪ بووه ليم فرموي «آي روله،
«توجيت، چه ڪاره بت آده ميزادي؟
به نديت، آزادي، ماتي، دلشادي؟
چون ربت ڪه وتوته، نم جيگا چوله؟»

وتم «من ڪوردم نه ته وهي ساسان
پرستشڪاري آده . رو ايزد،
هاطوم بينم عهدي پيشينيائي،
تي بگم دوري دارا و يزد گرد،»

«بريژم بويان قوميڪي خونين،
هاوار به ربه بهر تاجداري ميديا،
بلا ليحه وه، بگم زاروشين،
تا ڪو هر مزمان بگا به فريا . .

فرموي «باروين بولاي آڪباتان،
له وي پينه به هر دو چاوت،
گيائي پيشينيائي، ميديا و ڪيان،
ايستائيش همول ته دن بو به رزي ناوت.»

به جوته روپشتين ناگه بنه شاري،
پر له آتازهي شايي وزه ما رهن،
پر له فريشته په ري شوخ وشن،
نم دي له ناوا غمباري جاري . . .

له هرلا ياري، گوپين، جليتين،
له هرلا ته قهي نالي شوره سوار،
له هرلا جلوهي روپيڪي نازدار،
له هرلا له نيجهي يار پيڪي شيرين .

له هرلا شوري، سازو نوايي،
له هرلا ده ستهي شوخاني خوش گل،
له هرلا بانگي، سيناو صبايي،
له هرلا چيمن، صحنه خوش گل .

له ولاوه ڪوشڪي، به رزوسه، ر آزاد،
پنجهي لي ته دا لگل ڪوڪشان،
سرفروي ته بو مانگي درخشان،
داخ له دلي بو بابل، اور، آڪاد . .

ده سته به گوردي جوان و جنگاور،
پوشيده زري و به رگي آستين،
گورزورم به ده ست، جنگي و دلاور،
ده وره يان دابو، بو بون به په رزين .

پرسم له رهبر «ڪي به خاوهي،
تم ڪوشڪ وسرا، تم قصر وجاهه؟»
فرموي «نشين، پابتخت شاهه،
«موفه ر ڪه خولي، دارو ده وه ني.»

له پاشي ڪونوش وسپاسي يزدان،
ده ستورمان وه رگرت بوختمق شاه،
چو بنه آستاني ڪيوان له آسمان،
له تارو دبدبهي سهري سور ته ما . . .

خوا وه ندي بابل، قيصر روم،
فرعون مصر و شاهي نارام زين،
هو سجده بهر، زانو، زمين،
بو تخت دارا و ايوان ڪسرا . . .

شاهي ڪشور گير بوم هاته ڪفتار،
فرموي «پيشڪش ڪه سپاسي خسرو،
«به ڪوردي بدبخت، به ڪوردي هزار،»
بره بي مژدهي زيانڪي نو،»

«روزي هر هلهدي، فرار ته ڪاشه و»،
«به راست ته گهري آخري زينته خه و.»

پروين

مير و کسه

جار کي ميري جزيري درکتبو گري . ري يا خوه
خستبوطورا هغير کان . شفي دگد کي فلحان ده ما . دئي
کندي ده ديرک هبو . مير چو بو زيارتا ديري . ژ کسه يي
ديره ره گوت :

— ازي ژته مي پرسان بکم ، لي نه نهو پستي مي مهان
ونه ل هر ل جزيري ، هکه ته ل وان فگراند ازي ته
بکم بطر يق وهکته ت زاني فگريني ازي ته ژ کشي ي بيختم
وبکم در گفاني ديري .

مير داري وجو . کسه کت تخمينان . کسه روپرو
دچلمسي ، ژ صبي حتا ايفاري رها خوه . دکر ناقه دستين
خوه و قد کشکشانده . د دلي خوه ده دگوت : « خدي او
ت خدي يي من ئي چاکي ، اززي کسه يي ته ئي رندم ،
آف چه بلايه کرته آيه سري من ، ازي چاوان ل مير فگر ينم » .
کسه خوه يي يي پز و شفاف بو . حالي کسه دکت
يو چاشي شفاني وي ژي . جار کي شقان ژ کسه ره گوت :

— باؤ ، آف چه حالي ته به . چه دست دابه ته . ژ صبي
حتا ايفاري د فکري و برخوه دکشي ، کايژه خلاص خوه
بلکوم من تقديرک ژيره ديت
ژخوه کسه ل يي دگريا کو دردي خوه ژيره بيژه .
را بودردي خوه ژ شفاني خوه ره گوت شقان کني و گوت :

— ما آف ژي نشتکه . مير چه د کاره ژمه بپرسه کوام
نکارن ل فگر ينن . قه ختم مخوه ، من بشينه جزيري ازي
يزانم لي فگر ينم .

کسه يي فائل بو و دلي خوه راحت کر . مي مه بو
تمام کسه شفاني خوه ر بکر جزيري .
شفان خوه کهاند بر جابلک و درکت خافا مير . مير بکيف
بو . ژ شقان پرمي و گوت .

— کسه ، کايژه در جزيري ده چند دلوب آف هه
— هژمارتنا دلوبين آفا بجري گلک هيساني به . نني دثيت
ت امر بکي کو دقين چمان بگرن .
مير کني و گوت :

— خوه ش جباهه . پرسيار بياد دوا ، هکه ازخوه بفروشم
چند زير دمک
— بيست ونه

— من آف صح نکر ، آف چه هژماره ؟
— ميري من ت زاني کو عيسي پيغمبر ب سه زوري
هاتبو فروتن . هر حال قائلي کو ژي ب زير کني کچمتد
به ئي فروتن

مير آف ژي عجانده ژي پرسپياريا باشين پرس کر
— کسه از ، کايژه من نهو از د دلي خوه ده چه ديژم .
— از خلام آف ژ هميان هيسا نيتره . نهوت دلي خوه ده
ديژي کواژ کسه مه ، نه ؟ لي نه و لي به ، از شفاني وي
مه ، کسه ل گنده
کو ميري بو طان

کلات و بازارين خوه ژنوفه داچکينين
آلا هر ملتي ب چند رنگان وب شکلکي دنه .
آلا کردان ، ژ زور بر بژ يرقه سر هف ، سور ،
سپي ، کسکه ، دنقا و وي ده روز دچرسه .
دثيت زارووين کردستاني بختن و روز که
بري ئي روزي هلين ، يرب آزمانی کردستاني
قه بلند بکن ، ل وي يروسکين ، ولاقي خوه سر
آفاهيسا خوه آپبشين فگر ينن و دين دقا و وي ده بسرخوه
وب کامراني بژين . بهر دت عالي بر رخاه

قصر ، سراي ، خاني و کوچيان يي دخليلين ، دبر
وي ره دبورن ، سلافان ليد کن . اوي ماچ دکن ،
داتين سر سرين خوه .
آلين ملتين بسرخوه ، دسر کلات و بازارين وان ره
ل پيل دين ، دريقه چونالشکري ده دکشن پيشي يي .
لي آلين ملتين ديل ، وک ياهلتي مه ژهر دري بدر کري ،
لفقتواندي لسردلي زارووين وان ده هلاندينه .
ملتین ديل دخبتن ، خو بن خوه در ژين
کو بيانينان ژولانين خوه بفورين و آين خوملسر

سال ۱

فرمار ۹

—۳۳۳—

ابن

۳۰ اپلون ۱۹۳۳

هاوار

السنه ۱

العدد ۹

—۳۳۳—

الجمعة

۳۰ اپلون ۱۹۳۳

کوفارا کردی * مجله کردی

ولات ، ولاتینی و آل

ولات اردی باف و کالکین مه به .
 ولات او دره کو پیشین مه ل وی رابونه ،
 ژبونا آو اهیای وی خبتیه ول وی مر نه .
 ولات اودیاره کوام تیده سکینه و روژه کی
 ذناف آخین و یده بینه فشارتن .
 خلکی ولاتکی ، ولاتین هفن . بوری ، حال
 و داو ییاوان ب هفره گر یدانه . زما فی وان ،
 گر یداناوان ، هر حال ولایتین وان میناهفن . پیشیاوان
 لرخ هغدورابون ، رونشتن و مر نه .
 ولاتی ب قنجیا هف شادین ، بر خرابیسا
 هف دکفن . شین و شاهینتاوان یکن .
 خلکی ولاتکی براین هف ، پسامین هفن .
 هر گاف ب هفره ، دست ب دست ژبونا
 خوه شی ، آقاهی و آراهیسا ولاتی خوه دخبتن .
 کام و آرمانجا وان یکن .
 ژبونا ولاتی خوه جان و مالین خوه ددن در ،
 خو بنین خوه بی پروا در ژبن .
 هری دخبتن کو ولاتی وان مکفت بن دستین ملتین دن
 لی ملتن هنه کو ولاتی وان ، ب آواکی ،
 کتیه بن دستین نیار و دژمنان . وک ولاتی ملتی

مه ، ولاتی کردستانی . أف ملتین ها ژبونا
 رزگار بیا ولاتی خوه دخبتن .
 خباتا وان افه : روژه که بری یانینان ژولاتی
 خوه درین و مینا ملتین دن بسر خوه بین ، ذناف
 هغدوب خوه شی و ب قنجی بژین .
 هر کس هژولاتی خوه ، هژ ولاتین خوه ده که .
 هژ کرنا ولایت دلی مه ده هیشته که مزن و بلند .
 أمهیی خرت ، زخم و جانفدانه . ژیره ولاتینی دیزن .
 ولاتینی دهندری مه ده آگره کی مقدسه .
 پیتاوی آگری ژمه ره هرتشتین ولایت دیده جز کرن .
 ژلوره ، دبرچاقین مه ده آخ ، آف ، چیا ، دشت
 و دار و کفرین ولاتی مه ژپین ولاتین دن سپیتر ،
 خوه شتر و شیر بترن .

هر ملت خوه بی بی آلکی به . آل نیشانا ملت
 و ولتیه . ثقایا هیانا ملتان د آلاوانده جقیایه .
 آل ناموس ، رومت و بختی ملتانه . زارو وین هر
 ملتی ژبونا باندی و بقدر بونا آلا خوه ، بی پروا
 خوه ددن کشتن .
 آلا هر ملتی ژیره بهایه . دجزن و شاهینتان ده

کتبخانا هاواری

ریزانا القابی باگردی

هزما
۱

غروش سوری

۱۳۶۰۰

۱۰

ب چرمی خلاندی

ب چرمی عادتی

ژیونا درقه دفتی حتی پوستی ب سر بلیت خستین

<p>زکوة غراف و مطبعة ابو یوسف یحییٰ بن ابراهیم شینوچی حفر جیسع المعادن والصور والموننت واللوحات النحاسیة لبع بطانات وادریات بحروف نازمة علی الطراز العربیة</p> <p>ملك الظاهر دمشق</p>	<p>الطیب احمد نافذ اشتراکین بالارمن الذبیلیة والارمنیة والأقطار</p> <p>دمشق عرفوس</p>
	<p>الطیب محمد حنیف الادفعا صبی بالجرار وادراسه لبعین وادراسه</p> <p>دمشق صالحه</p>

اشتراکات مجموعه هاواری

وفي غیر هذه الأقطار	في سوریه و ترکیه و العراق و بلاد العرب و بلاد افغانس
عن سنة واحدة ۱۰۰ فرنك	عن سنة واحدة ۱۰۰ فرنك
عن ستة شهور ۹۰ فرنك	عن ستة شهور ۳۰۰ غروش سوري ۶۰ فرنك
عن اربعة شهور ۶۰ فرنك	عن اربعة شهور ۲۰۰ غروش سوري ۴۰ فرنك

المراسلات يجب ان تكون باسم صاحب الجز بدهة دمشق - حارة الأكراد

السنه ١
العدد ٩
الجمعة
٣٠ ايلول ١٩٣٢

هاوار

سال ١
هزاره ٩
ابن
٣٠ ايلول ١٩٣٢

کوفاراکردی * مجله کردیة

نیخستییین کوفاری

ولات وآل	چ ٥٠٠ بدرخان
ملاینگلی	جیلی حاجو
میر ومار	کوچری بوطان
مشوری دواروز	لاوینکی کرد
زمر وین کیم ره	دکتورک ٥٠٠ بدرخان
میر وکشه	کوچری بوطان
ازو هاوار	علی سیدو
القابلیا کردی	چ ٥٠٠ بدرخان
فرهگوک	هر کول آذربان
دلکوچری	دکتورک ٥٠٠ بدرخان
زیننه خو	پیروت
چند بند	امین عالی بدرخان
آوانی دوری	گوزان
داخواز نامه	احمد نامی
مارشا کردی	مصطفی احمد بوٹی
کردستان	دکتورک ٥٠٠ بدرخان
کلادل	جکری خون

١٣٥١ م [مطبعة الترفی بدمشق] ١٩٣٢ م

SAL 1
HEJMAR 10

YEQŞ+MB

23 Çiriya-Berê 1932

HAWAR

ANNÉE 1
NUMÉRO 10

DIMANCHE

23 Octobre 1932

Qoyara Qurdî * Revue Kurde

Gêzistiyên Qovarê

Leylana Rastiyê	Dr.Q.A. Bedir-Xan
Eqsi Sedayi Hawar	Pirot
Gelo ne Wisan e	Kedrican
Ji mela û şexan re	Cegerxwîné Qurdî
Ji pismamê min re	F. Mistefa Şahîn
Mîr û Qund	Qoçerê Botan
Dilê min pir dişewite	Selahedîné Serhedî
Yeqîtîya herfan	Xweyîyê F'awarê
Elfatêya Qurdî	C. A. Bedir-Xan

Ilhami Hawar	Gewran
Ax Qurdistan	Silêman Bedir-Xan
Hey Weten	Xwedoq
Berdêlq	Cegerxwîné Qurdê
Hişyarî	Dr.Q.A. Bedir-Xan
Di Şorezareqê de	Kedrican
Ji xwendevanan ve	Hawar

Birê Frensîzî

La musique Kurde	Pr. G. Michaelian
Memê-Alan	D. A. Bedir-Khan
O sans maison	Hereqol Azîzan
L'Alphabet Kurde	D. A. Bedir-Khan

çapxana terekî

ŞAM — 1932

Dr. A. Hafiz

**SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES**

Damas

Arrou

Dr. M. Khidir
Opérateur et Oculiste

Damas

Sakir

PHOTOGRAVURE

Eyoubiye Frères

Inscription sur tous les métaux. Gravure colorée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes.

Damas

Mahek-Daker

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse,
l'Irak et les pays du Caucase:

1 an 100 fr.
6 mois 60 fr.
4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.
6 mois 90 fr.
4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan
Damas: Quartier Kurde

Qiriyariya Qomelê

Ji bona Sûriya, Tirqiya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê:

Salqî 500 kirûş-sûrî — 100 frenq
ŞesmeHQî 300 kirûş-sûrî — 60 frenq
Çarmehqî 200 kirûş-sûrî — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqî 150 Frenq
ŞesmeHQî 90 Frenq
Çarmehqî 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyî têne şandin:

Mîr Celadî Alt Bedir-Xan
Şam: Taxa Qurdan

Qoyara Qurdî * Revue Kurde

Leylana Rastiye

Nivê şevê ye. Ezman bi stêr e.
Bayeqî sar û dijwar tê. Li ser rêçe asê
û xweher bi hezaran û bi sedhezaran qurd,
pir û ciwan jin û zaro, sax û nesax diçin.

Di dora wan de gund û bajar xirbe
ne. Ji bixêriyan dû demaqeve, reyina
seh nayin.

Rez û dehl, zevi u cinin şewitan-
di ne. Ne feqî hene ne ji darên delal.

Mazî, deyndar, rêli, guhij û darên
berû hişq in. Weq qelên lirban mane.

Weq qelên miriyên qurdistanê.

Qeriyên pez u garanên dewaran
xuya nabin. Çarmedor qavil, qavileqî
tari.

Ji dûr ve, herûj, roj dibirike, ba-
jarên mezin û gundên ava xuya dibin.

Ji dûr ve, geleq dûr, di buharê de.
qultiq dibişqivin dest û mêrg. germiyan
û zozan bigiya û bi hêşnayî diqenin.

Buhiştê bihn û reng deriyên xwe
vediqe.

Lê di wê rê de, di wî gelyî de ro-
nahi nine, tav nine, roj demaqeve,
ne rojhelat û ne ji rojava beye.

Birîndar ji eşên birinên xwe, jin û
zaro ji birçîtî û tihniyê dinalin û digirin.
Zaroyên bersîr ji birçî ne. Memiqên dê-
yan zuwa ne.

Qes qesî nabine. Geleq caran di
tariyê de rêwîgi rêyên xwe winda diqin.

Hineq ji wan diqevîu, di qortal û
çalan de winda dibin.

Lê ev qoma qurdî bi zehmet, bi cefa,
bi xwîn û birin pêşve diçe. Di şûn xwe
ve di rêça xwede bi sedan dilsotî, can-

sewiti û birîndar û miriyan dihêlin.

Bê tîrb û kê qel wan berdîdin.

Wisan bisalan ve ev qom bi rê ve çû.

Di tariya şevê de, di badevê de, di
sariya zivistanê de pêşve çû, serborî û
serhatiya xwe, bi mirî û birîndarên xwe
li ser rêya xwe nivîsand û çap qir.

Ev qom şevêqê giha zozoneqî spehî,
di pêşberê çiyaqî bilind û mezin.

Geleq sal hebûn qo vê qoma he ro-
nahi û şabûnî ne dihi bûn.

Ji nişqa ve di pêşberê wê de ronahî-
biçe zelal girisî. Rêya wê a asê, rast,
sivîq û xweş bû. Ne gevir man û ne stiri.

Çarmedor bêdî hêdî xuya bû.

Ji her gir, ji her palên çiya, ji her
deşt, ji her serên qaniyê gundeqî ava û
xemilandi diyar bû û qomê re qenî.

Mêrg û çîman, rez û hexçe bi sosin
û rêhan, bi nêrgiz û benefş bi gulnexwin
û belalîzq teyistû.

Birîndar li birinên xwe dinêtin, di-
binin birina wan goşt girtiye. Dê li zaro-
yên xwe mêze diqin û dibinin qo êdî
rûyên wan ter û toze ne, ne zer in û ne
bi hêstir in, hinariqên rûyên wan weqê
gul û gulnexwinan sor in. Li memiqên xwe
mêze diqin tejtî şîr bûne.

Rihsî û pîrejî xwe ciwan dihesin,
dibînin qo ji dilên xwe re xort bûne. Ji
nişavên çiyayî û zozanayî pez dadîqevîn
jêr. Berx û qariq di çêreqe bor û bilind
de xwe hildavêjin û dileyizin.

Xelqên qomê diqenin û distirin, he-
mî bi govend û saz in.

Hemî ji hev dipirsin:

—Ma ew nalîn û girin qû ve çu ???!!

Çi kewimiye qo çarmedora me jê

nişqa ve, husan ava û xweş, dewlemend
û rengin bû!!!! Ma em qetine
buhîştê!!!

Rihspîyeq û pîrejîneq bi qopalên
xwe serê çiyayî nişa qomê qirin, qomê
çavên xwe zivirandin wî çiyayî, hûr mê-
ze qirin.

Di serê çiyayî de, xorteqî bi bejn
û bal, xorteqî zexm u nêr, xorteqî çeleng
û jêbatî, xorteqî bi goşt û gewde, xorteqî
delal û spehî çavên xwe digemirîne û
veqêşa tine xwe.

Ji qomê dengêq bilind û kireq şabû-
niyê rabû.

Qom ji rihspî û pîrejînê pirs qir:

—Ez nihû dibînin û seh diqim, ron-
hiya min ne ji rojê ye, lê belê, ji çavên
wî xortî tê!! ma çi kewimiye!!!

Ji dilxweştî du hêstirên germ li ser
rûyê pîrejînê de tîn, ji nû ve wî xortî
nişa qomê dide û bi dengê dia û zari
dibêje:

—Qurdistan ji xew rabû!!!

Dr. Zaman Ali Bedir-Xan

Belo ne wisan e?

Wê rûjê min cilê xwe biribû ser
Cilşo, irû ez çûme bînim.

« Hawar » di bin çengê minda, qe-
tim hundur, Cilşo ji min pirsîyar qir:

—Ew çiyê dibin çengê te de ye?

Min weqê her car qo ji her qestî re
bi iftixar dibêjim: Hawar e, qovara me
a qurdîye.

Li wê derê cindiyêqî qumsor ji he-
bû, limin mêzeqir... mêzeqir û bi zmanê
xwe got:

Wellahtî derew e, billahtî derew e,
ma çawan bi qurdmançî tê nivisandin û
ket ew qurdmançê qo binivîse heyê??

Ev pirsên ha, çikas giran, çikas mana-
dar û çikas bextê meyî reş îspat diqe.

Ji xwendevanên re

Hawar hawar te ye
Deng û gaziya te ye
Heqe te hawar divê
Ari Hawara xwe qe.

Kiriqa min tiji girî bû, lê, geleş
car, min ev pirsên ha, ji devê geleş
merivan bihîstibû. Lê çi biqim? ev qe-
manî ji me ye, ji xwenda û mezinê meye!

Ji wan pirsên wî cindiyî ez diqarim
geleş mana derînim. Lê ezê bi yeq du
made ên veqirî derpêş biqim:

1— Mirovên qurdmanç qo dixwî-
n, xudan ilm û xudan cih dibin, li paş
xwe vedigerin û li miletê xwe di nêrin
miletê xwe pir li jêr dibînin, ji bona
ihtirasta xwe a şexsî û heywanî, li wî
miletî nabîne xwedî û dibêje:

« ez ne ji wî miletê qurdîm »

2— Miletê qurd, di pê yî muslima-
nyêre, ji her miletan bêtir, dinê xwe ajotin
ji murşîdê xwe û her çend miletên müs-
lîman bene, bi cavê biraên mezin li wan
mêze qir. Lê sed esef wan bi çavên şef-
ketê li me mêze neqir in. Di hekê meda
piropaxanda çêqirin; gotin « Miletê qurd
ji taifa ecina, û mutriban e, kabilyeta tu
tiştî di wande tune ye. H. P. . . (Heta,
piropaxanda di wan li miletê me ji tesîr
qir. Ji lewra zana û mezinê me ji qurd-
mançiyê dîr revîyan, bûne pêşdarê ilm
û irfan, mêranî û her tiştên miletê
biyanîyan).

Hezar şabaş û sipas qo edin li her
çî miletê me hişyar bûye û dihe. Qovar û
qitêbên me bi zmanê me derdiqevîn.

Ji bona em miletê xwe bi xelqê nas-
qirin bidin divê xortên me ji nezer û
galgalên biyanîyan îbretê bigirin û xwe
bavên guliyên dara milletê û bi hejinin.
Hawar guliyêqî ji wê darê ye.

Kedrican

Hisyarî

Ne ceng û şer, şeva tari, ne mêranî, ne Qurdistan,
 Dilê min zexm û nêrin e bila her cih be goristan.
 Ne ma govend, ne ma zurne, ne ahenga dilê xortan.
 Qeser û giş qul û nale, bi xem mehdiq bi xem Botan.
 Ji hêlqê ax û hawar e, ji hêlqê xwîn û qortal e,
 Ji hêlqê laşê xortan in, ji hêlqê dengê kortal e.
 Ji hêlqê zaroyên sêwî, ji hêlqê jin jinûbî ne,
 Ji hêlqê sed birindar in tu qes naye û nabine,
 Hevalê bûq û destgirtî ne ma kesr e ne ma hêwan
 Hevalê jin û dê êdî şeva tari û goristan
 Ne ma Ewrex, ne ma Dêrgûl ne man dengbêjê Qurdistan,
 Ne ma bexçe ne ma sosin nema mamiz ne ma zozan
 Ji hêlqê laşê zaroyan ji hêlqê destgirtî
 Quro rabe, bi camêrî çima nayî çima sist î î î
 Hevalê hev bibin êdî hevalên hev brayên hev
 Hemî mêr in hemî qurd in hemî yeq dev.
 Ne botî me, ne xerzî me xulamê axa Qurdistan,
 Ne mir im ez ne axa me peyayê dewleta qurdan.
 Welatê min tu î gevre bi nav û deng şehinşah î
 Tu mir î hem tu axa yî tu hem sultan û hem şah î
 Buhîştê erd û ezman î çiraya dil tu î armanc
 Hemî dil in xulamên te heçî qurd in heçî qurdmanc.
 Bilind î tu welatê min, welatê bav û qalên paq,
 Tu xweşbihn î tu xweşreng î tu xweşdeng î welatê çaq,
 î gul û rez bi deşt û gir bi kesr û bure tu ava yî
 Tu sing û pêsira maq î tu î mehdiq tu ewra yî
 Welatê min biqen êdî hemû qurmanc ji xew rabûn
 Bi rûyê te, bi çavê te dilê qurmanc hemî şa bûn
 Ciwan in lav û dilên te bi hevî dil geleş xurt e
 Rêya me dûr û dijwar e bi hevî rê geleş qurt e
 Tu rêber be tu fermêber em in leşqer em in esqer
 Xudanê evd û îman in bi izna Yezd û pêxember.
 Ji bo me roj û hêv êdî çira ne pêt û ronahî
 Kirênê qurd û Qurdistan bi zanîn e bi avahî
 Xweyî dîroq xweyî esl in me da zanîn me da Zerdest
 Welatê qurd gulistan e, gulistan in zevî û deşt.
 Welatê min, welatê xweş welatê paq, Qurdistan
 Tu hêlîna ciwan û xort tu î gewher li Xuristan.
 Dinê geş bû û tali geş û tîrb û gorn ji dil şa bûn
 Welatê min biqen êdî, hemî qurmanc ji xew rabûn.

D^r. Zanîran Ali Betir-Xan

Mir û Qund

Di wextê xwe de mîreq
 yê Cizirê hebû. Geleşî zorqer
 û dilhişq bû. Xelq nema diqarî
 bûn zilma wi biqîştîni, xwînî
 bûn û ji welatê xwe derqetin.

Cizira Mir Şeref îmina
 deşteqê, bê avahî û şenahî
 ma. Avahiyên Cizirê ji tort
 û bûman re bû bûn seqan.

Mir rûjqê, ji qer ve, der-
 qeti bû gerê. Ji xerabeyê
 gundeşî dadiborî. Du qund
 li ser diwarên qavileşî ve-
 niştî, diaxaftin. Yeşî ji ê
 diin re digot:

— Mamê qund, qeşa xwe
 nadi qurê min?

— Ser çawan, lê barê qeşa
 min giran e, ditirsim qo
 niqarî bi nilgirî

— Heqê behsa kelenî diqî
 hêsantî ye. Qundê paşîn qent
 û ji ê pêşîn re got:

— Ma çawan hêsantî ye,
 hay ji xwe hebe, kelenê
 qeşa min beramberê çend
 gundan e.

— Herê, min hay ji xwe he-
 ye, lê disan dibêjin hêsantî
 ye. Ma di welatê me de ji
 gundan bêtir çî heye? Ma
 tu nizantî qo Welatê Cizirê
 ji zordestîya mirê me vala
 bûye, erd û zevî tevda bê
 xwedî mane. Tu hema ji
 min gundan bixwaze. Her-
 çend bixwazî, ewçend bi-
 dim te.

Weqê mir ev xeber bihi-
 stin, geleş ber halê xwe qet
 û jûvan bû. Ji wê rûjê ve xwe
 ediland û êdin zilma ne diqir,
 digel xelqê xwe di lovan û
 mihirvan bû.

Xelq ev bihistin. Vegeri-
 yan hatin cihên xwe û wela-
 tê Cizira Botan ji nûve ava
 û sên bû. *Doçerê Botan*

ELfAbêya Qurdi

10

Bê şiq e qo awayê bilêvqirinê bi (pez, sed, eşqer, ereb, eli) li dengayiya qurdi çêtir tê û duristir e.

Ez qo boti me van (ê) yên ha ne weq piraniyê, lê weq hindiqayî yê, yanî stur (ê) bilêv diqim. Digel vê hiudê, madam em irû ellabeqê ji bona zema- neqî-ne ji bona zar û zarawayan-çêdiqin ev dengê ha niqari bû bête nişan qirin. Herweqî me ji nişan ne qir û ne xiste elfabêya xwe.

Min pirsên jorin, ji hin xortên eşira xwe û eşirên dorê-qo hîni ellabêya Qurdi qiri bûn-da nivisandin. Ket li xwe ne geriyân û bi (e) qe adetî nivisandin. Hingî min ji wan re ji (ê) ya stûr kal qir.

Bi awaqî welê li min vegerandin qo pê mesele safî qirin. Ji min re gotin: (Di nav wan herfau de qo te nişani me qirin, me bê dişwari ew herf peyda qir qo wî dengî biqare xuya biqê. Jê diyar e qo ew deng tinê bi wê herfê tete nişan qirin û ne bi herfeqê din).

e, i, u, — ê, î, û,

Niho, me ev şeş herf hene qo di pêşberê hev de du tofên di şiqî de nîzingî hev ditinin pê.

Em van çarên jêrên bibin destê xwe û bi van mijûl bibin:

e, i — ê, î

Lê herweqî me berê ji gotî bû, di dengayîya qurdi de, dengdêreq carinan qin û carinan drêj nabit, yanî herçî dengdêrên qo qin in drêjên wan nîne û herçî drêj in qinên wan peyda nabin.

Ber vê yeqê dengdêra (e) herçend bête drêj qirin tucar nabit (e) ji ber qo cihderqên wan ji hev cuda ne. Herweqî (i) ji bi drêjxwendinê nabit (î).

DI SOREZAREQÊ DE

Ez û hevaleyî xwe li ser rêqê dimeşin
Em ji qêra hatine quda diçin û napirsin.
Ji halên xwe dizanin em rêwinin kedim in
Çikas zeman dibore xwe bêmeçal dibinin
Sol di lingê me nema, pritîne cilê me
Neynûqê me dirêj in, bûne guli porê me.
Tinê tistê bi me re qo weqî berê mane
Qeşqûl gopalen di me, evan bi mer wefane
Histiriyên çavbeloq, carna di qet lingê me
Êşa di van mîratan davit ta ser dilê me.
Gava dibû zivistan mericif canê tazi
Qu havîna gerim dihat bêfêde biqê gazi,
Hêdi hêdi canê me keşm û kertîş derdixe
Ber atatan hin dibin, bivenevê xwe bi xwe
Bi vîhawi em diçin, bê ekle xwe bê şûr.
Ev rêya ma bê dawî pêş ve diçû dûr
[qo dûr

*.

Rûjeq disan ji rûjan ket hal dime ne ma bû
Ne gund û ne gundiyeq ew cih pêda
[tenha bû
Çima şûnda hineq deng hate ji nagihani
Lê bala xwe didimê ew deng pir qûr di
[nali.

Di destê me de tu herfên din ne ma
bûn, û gora destûreqe me diviya bû em
bi herfên hevduani emel meqin. Ji lewra
ji bona nişan qirina tofa paşin me ev (a)
nişana ha pejiwanad û navê wê qir bilindeq.

Ev nişana ha di hin elfabêyên din de ji heye. Lê bi vê ferka qo di elfabêyên din de dengê dengdêran weqe xwe dihê le, cihdêrqên wan naguhêrine, tinê bilind dide xwendin. Di elfabêya me de du qarên wê hene: Dengê dengdêran diguhêrine û bilind dide xwendin. Lewma dengdêrên bi bilindep hemî ji drêj in û tucar qin nayin xwendin. (dûmahiq heye)

Celadet Ali Bedir-Kan

Min dil qir qo bibêjim : mêze biqi hewalo
Meger ew ji bihistî, qo gote :

— Ey delalo !

Ev çi deng e dinale ? gelo livî cihê ha
Nebe ew ji weqe me qeramperê berbi ba.

Wisân derqet texmîna hevaloqê niqtedan
Bextreşeqî qurdmanê bû, diqir ax û ox
[aman

Min jê re got:

— ey bira te çi hal û hewal e?

Çiman wisan li erdê veqetî û dinale ?

Wiji li min vegerand, got :

— « Derdê min giran e,

« Çîroqa min dirêj e, bêt nivîsîn roman e

« Ez ji qurdên serhedê, Melazgird e gundê

[min

« Ez derqetî heft sale. Bi hiş û bi dilê min

« Zmanê me bû sebeb, bû felaqetî ji bo me

« Mirovên çavsohar hatin, jê re digotin: rom e

« Zmanê me fî delal « yasak » qirîn bizori

« Zmanê xwe fî dixwar bo me qirîn

[mecbûrî

« Êdî, curmeq mezî û hû, bi qurdmançî

[xeberdan

« Guhnedani hedê qê ? heps û sungî û

[zîndan

« Êdî wisan nedibû, me cendeqan xwe

[qar qir

« Li hemberî dijminan me hespê xwe pir

[xar qir

« Lê . . . feleqê bi me re nebîr serî em

[kels man

« Weq e noqên liqevî em li deran bêqes

[man

« Dê û bavê min hemî bi tevayî wendane

— Hevalê minî ewilî xwe avête nav -

— Gelo tu ket nizanî li qijan alt mane ?

« Lo, biraol zînarî Çiman tu min nas naqî

« Ez Ferzandê birame, em in ji dê û bavqî

Herdu biran himbêz bûn bi qul girî û

[qeser

Erd û ezman hejtyan, agir qete dar û ber.

Kêdrican

L'Alphabet Kurde

9

Ce son est dû à l'influence de la phonétique Kurde, ou plutôt a été gardé dans ces contrées sous cette influence; les montagnes du Kurdistan se prolongent en effet jusqu'au Khozistan, et à Chiraz on trouve beaucoup de Kurdes (Bextiyari)

Le (خو) correspond tout à fait au son que nous avons noté par le « xw » et qu'il est prononcé par les Kurdes.

Le son que l'auteur de la grammaire persanne veut noter par un (قو) surmonté de trois points, c'est à dire un (ق) à trois points, n'est autre que le « q » Kurde suivi de la voyelle « u » amalgame du (w) et de l' (i) Kurde qui endurecît la prononciation. L'auteur trouvant ce son plus dur que le (ك) ordinaire, mais plus doux que le (ق) l'a figuré par un (قو) en lui ajoutant un point pour l'adoucir, tel les mots (qul, qur, qun, quç). Mais la langue persane, étant écrite avec des lettres arabes et possédant une vaste littérature écrite de la sorte, a été très influencée par la phonétique arabe. En conséquence le son que nous avons transcrit par la voyelle (u) s'est complètement transformé en (ؤ) arabe. L'auteur qui ne pouvait apercevoir la voyelle, a attribué cette variation du son dans la même consonne à une variété de la consonne (ك) qui aurait produit une nouvelle consonne, et il l'a noté par un (قو) à trois points.

De même certains Kurdes ayant étudié l'arabe dans des Medressets et habitués au système, utilisé par l'alphabet arabe, qui consiste à compenser le manque de voyelles par la multitude des consonnes, prétend que dans la langue Kurde (à suivre)

Notices sur la littérature
moque et coutumes Kurdes

10

MEMÊ-ALAN

Une seule personne était arrivée à connaître le motif véritable du deuil de Zîn. C'était Beqoyê-Avan, le magicien de Botan. Comme tout le monde, il avait trouvé l'affaire extraordinaire, et il voulait connaître la vérité. Résolu à trouver le mot de l'énigme, il entra dans son cabinet de magie.

C'était une petite chambre, au plafond si bas qu'un homme de haute taille n'aurait pu s'y tenir sans se courber. Dans un pot contenait un liquide qui bouillonnait comme du goudron. Dans un autre coin, on apercevait des chauves-souris, des ossements et un crâne de très grande dimension. Dans le troisième coin gisaient pêle-mêle de petits objets; sacs, fils, lambeaux d'étoffe, chevelures de femmes couteaux, ciseaux. Dans le quatrième, des têtes de serpents et de lézards émergeaient de vase à demi brisés. Au milieu de la chambre se trouvait un bassin dans lequel nageaient des fées de mer et des poissons de couleurs variées. Un chat noir, dépourvu de poils, maigre comme un squelette, se promenait de ci de là. Beqo toucha le chat de son bâton, puis le frappa de quelques coups. Le chat se jeta sur les serpents et se mit à les griffer. Les serpents s'éveillèrent de leur lourd sommeil et commencèrent à remuer. Tour à tour, les animaux et les divers objets disposés dans la chambre se mirent à danser et sautèrent au plafond.

Toujours avec son bâton, Beqo traça sur le sol un cercle au milieu duquel il plaça un entonnoir; et sur l'entonnoir, il déposa un miroir qui révélait le monde et ses habitants. Au bout d'un moment, des figures apparurent sur le miroir, puis surgit le palais de Memê-Alan et l'aventure de cette fameuse nuit se déroula. Beqo se mit à rire, et dit: « Voilà un nouveau prétendant qui viendra du bord des mers lointaines ». Il laissa l'appareil comme il l'avait disposé; tous les animaux et tous les accessoires de magie menaient la sarabande.

★
★★

Mem se réveilla tôt; d'un sursaut, il se dressa sur le lit: les yeux fixés sur la bague de Zîn, il se remémorait l'aventure de la nuit. Il s'en souvenait parfaitement: Les noms eux-mêmes lui restaient présents; (Cizira-Botan) (Burca-Beleq). C'était la première fois de sa vie qu'il avait entendu parler de ces lieux; il ne savait qu'une chose: sa visiteuse de la nuit, était la fille d'un prince kurde, et venait de très loin. Mais comment était-elle veue? comment avait-elle pu pénétrer dans ses appartements? Comment avait-elle si subitement disparu? Il ne pouvait se l'expliquer.

Bengî de son côté s'inquiétait, il ne savait comment interpréter l'événement de la nuit. A deux heures de l'après-midi, Mem n'avait pas encore donné signe de vie; inquiet, Bengî s'approcha doucement des appartements de Mem.

Mêm entendit le bruit des pas; comme il ne voulait voir personne, il cria de sa chambre: « que personne n'entre, je n'ai besoin de rien. S'il me fallait quelque chose, je vous appellerai ».

Bengî revint sur ses pas, et rejoignit ses camarades. Il les consulta. Ils décidèrent d'entrer chez leur maître, coûte que coûte, même au prix de leur vie.

Bengî choisit les pages favoris du prince, et en leur compagnie il entra brusquement chez son maître. Mem ne leva pas même la tête; il était triste, pensif, il semblait qu'il eût maigri et vieilli. Bengî lui adressa la parole:

« Altesse, qu'avez-vous? pourquoi êtes-vous si triste et si mélancolique? S'il s'agit de la jeune personne, qui à l'entrée de la ville, au retour de la chasse au chevreuil, vous a jeté des fleurs, Votre Altesse n'a qu'un ordre à donner. Je n'aurai besoin que d'une minute »

Mem interrompfit Bengî d'un signe de la main, et dit: « Voilà mes ordres, tais-tois, ne dis rien à mes parents de l'affaire de la nuit dernière. Va me chercher Bogzê-Rewan, prends dans le trésor de l'or et des diamants; fais moi monter sur le cheval de mer et indique moi la route de Cizira Botan ». (à suivre)

À propos de la musique Kurde

Un de nos distingués lecteurs d'Alep, à l'occasion d'une lettre qu'il nous a envoyé pour nous féliciter d'avoir adopté les caractères latins, nous a donné ses impressions sur la musique Kurdes. Il nous a paru intéressant de publier cette lettre qui démontre l'impression que la musique Kurde a faite sur un étranger ne connaissant pas le Kurde. En saisissant cette occasion nous voulons remercier l'auteur de la lettre, pour la sympathie qu'il a manifesté envers nous et pour les vœux qu'il a bien voulu formuler au sujet de notre revue. « Hawar »

Mon cher Emir,

Je vous remercie très vivement pour le No de la Revue Kurde « Hawar » que vous avez eu l'amabilité de m'envoyer, et je vous prie de vouloir bien m'expédier aussi les Nos précédents pour que je puisse en avoir la série complète.

Depuis plusieurs années déjà, je porte un intérêt spécial à l'Histoire du peuple Kurde, et depuis que je suis en contact ici et au Kurd-Dagh, avec vos compatriotes, j'ai essayé de me faire initier aux secrets de votre langue et aux beautés des chansons populaires Kurdes. Ces mélodies exercent même sur l'étranger qui les entend pour la première fois et qui n'en comprend point les paroles, un attrait et un charme très sensible.

Vous avez réalisé un grand pas dans le chemin du progrès en adoptant les caractères latins pour votre langue aryenne, et en facilitant ainsi la diffusion de l'écriture parmi le peuple. Je suis certain que vous marchez ainsi à pas sûrs, vers une Renaissance de la langue et de la Littérature Kurde; et si vos contemporains n'apprécient peut-être pas tous vos efforts comme ils le méritent, les générations qui suivront vous en garderont une reconnaissance éternelle.

Je salue donc en vous le Pionnier de la Renaissance littéraire dans la Nation Kurde, et je vous prie d'agréer, mon cher Emir, avec mes sentiments d'admiration sincère, l'expression de mes congratulations les plus vives.

Dr G. Michaelian

Textes et Traductions :

Bêmâlê

— 1 —

Bêmâlê, dinê li te qer e, Ji min fat e
Hawar li te qer e, li min fat e
Li ser serê min û bejna bilind taveqê
[barana hûr tê
W'ezê naqim terqa bejna bilind, çavê
[reş û beleq
Heta serê min biqeve li ser darê vê tabûtê
Ax rebî rebî

— 2 —

Bêmâlê ! dinê sibe ye, roj derqetî ji
[aliyê Botan
Rebî ! sibe ye, roj derqetî ji aliyê Botan
Tavê da li bedena Diyar beqra şewitt
[Kîzan û xortan

— 3 —

Xwezi mirazê min û bejna bilind hasil biqira
Minê qirasê ber bedena xwe bifirota
Ax eman, eman
Bêlome ye.

— 4 —

Ax rebî ! megrî megrî tu delal î
Hawar çavê reş û beleq ji qilê sibhanî
meqe xalf
Hema tu min î, qirasê di min î, qirascanê
[min î, helalmal î
Ax eman, eman
Bêlome ye.

Q sans maison

— 1 —

O sans maison, le monde est sourd à
[toi, il m'est ouvert
L'appel au secours est sourd pour toi,
[à moi elle m'est ouvert
Sur ma tête et sur la taille haute, tombe
[un nuage de pluie fine

Je ne quitte point la taille haute, les yeux
 [noirs et pigmentés
 Jusqu'à ce que ma tête tombe sur le
 [bois de ce cerueil
 Ah ! mon Dieu

— 2 —

O sans maison ! c'est le matin, le soleil
 [se lève du côté de Botan
 Il jeta la lumière sur les murailles de
 [Diyar-Bekir, l'ardente, sur les jeunes
 [filles et les jeunes hommes.

— 3 —

Ah s'il accomplissait mon vœu et celui
 [de la taille haute
 J'aurai vendu la chemise de mon corps
 Ah, eman

Ceci n'est pas à reprocher

— 4 —

Ah Mon Dieu, ne pleures pas, tu es belle
 Ah non, ne laisse pas les yeux noirs et
 [pigmentés sans collyre
 Ah oui, tu es à moi, tu es ma chemise,
 [tu es ma « chemise-cœur » tu es
 [chaste et pur
 Ah eman

Ceci n'est pas à reprocher

**

Dans la langue Kurde le mot (qer)
 qui signifie (sourd) et aussi (muet). De même
 que « xwe qer qir » mot à mot « s'est fait sourd-
 vent dire c'est tût ». En conséquence le pre-
 mier vers de la première strophe signifie « tu es
 encore jeune, tu ne comprends pas le monde,
 ainsi que les appels au secours ».

L'expression de (sans maison) qui n'a
 pas d'équivalent en français à la rigueur peut
 être traduite « ô ma petite sans chaumière ».

L'expression de (chemise-cœur) nous
 l'avons traduite du Kurde tel qu'elle est. Elle
 signifie [l'enveloppe du cœur].

Ce qu'il y a de plus intéressant dans cette chan-
 son c'est sa tonalité. Un genre de mélodie pro-
 pre à l'intérieur de la ville de Diyar-Bekir, et
 chanté surtout par les appaches (pêxwaz) lité-
 ralement traduit (va nu-pieds).

Ce genre de mélodie s'appelle (Keyda
 binê bedenê) et quelques fois (Keyda Hewselê).

La première veut dire (Mélodie du pie-
 ds de la muraille). Cette dénomination provient
 du fait suivant :

L'ancienne citadelle de Diyar-Bekir,
 jusqu'à nos jours est en bon état et possède
 différent tour de flanquement qui sont encore
 habitable. Les apaches de Diyar-Bekir, renom-
 més dans tous les Kurdistan, mènent une vie
 tout à fait propre à eux. Ils portent un costume
 spécial avec un poignard à la ceinture, portant
 le nom du précieux acier Kurde (Teban).
 Dans la ville il y avait des métiers qui leur
 étaient spécialement réservés.

Jusqu'aux derniers temps dans la ville
 de Diyar-Bekir il n'existait pas de maisons de
 plaisir. Ces appaches divisés par groupe, d'après
 les quartiers de la ville, avaient installés, sous
 les murailles de la citadelle dans les tours, des
 locaux d'amusement où ils amenaient des
 femmes, jouaient de la musique et s'amusaient.
 Alors les mélodistes des chansons qu'ils chantaient
 sous ces murailles avaient prises le nom de
 (Keyda binê bedenê).

La ville de Diyar-Bekir est située sur
 des rochers plus haut que la vallée. Ses jardins
 qui sont dans la plaine et plus bas que la ville
 portent le nom de (Hewsel). Pendant l'été le
 groupe des appaches avec toute leur organisation
 descendent aux jardins du (Hewsel) où ils con-
 tinuaient à s'amuser. C'est pour cela que ces mé-
 lodies quelquefois aussi s'appellent (Keyda
 Hewselê).

Les lecteurs qui s'intéresseront à la
 mélodie de cette petite chanson, la trouveront
 dans le disque de la Compagnie Odéon No
 (220597) chanté par Mariam Hanoum.

Hercqol Axizan

Biyânû

Ji ber qo xweyiye Hawarê bo qar-
 ûbarinen qovarê çû bû derve qovar ni-
 qari bû di dema xwe de derqevit.

Ji xwendevanên xwe hevî diqin li
 me megirin û tê biborin. " Hawar "

بيانو

له به رچوني خاوه ندى هاوار يو دهر وه بوه ندى كاروبارى
 كوفاره كه نه تواز هاوار له وختي خويدا دهر پيښرى -
 تكاله خوښه ره كانمان ده كه مين كه لم باه ته وه لپان بيورن -
 ژر كړ خو ه يښي هاوارى يو كاروبار بن كوفارى چوپو
 درغه كوفار نكار بو دره ماخوه ده در كفت - ژخونده
 قايښن خوه هيڅي دكن له مگرن وني بيورن .

ستور

لهم روزانه دا قصيده « ستور » مان ، كه له لايه ن
 عبد الخالق اثيرى كړ كوكي به وه دانزواه ، وهر گرت .
 وختي خوي هم قصيده به له مصر به ناوي حاجي قادري
 كويي به وه له كتيبي « شرفنامه » دا چاپ كړا يو .
 به هي مرحوم ده زانرا . نيمه ايره راستيه كه مان - له
 صدر آرزوى اثيرى - له توفيق وهي بك پرسي ، فرموي
 « بلي هم قصيده به هي عبد الخالق اثيرى به » .
 له نسخه كدى يره وه ماندا هم قصيده كه ده نوسين دم
 نه وه ده نوسين كه چوت به هي حاجي قادري مرحوم
 درواه ته قلم .

ژوره مه دست ب در پيښتا هاوارى كړ والفاي ياخوه
 ژكودو بيانيا نره دا زانين . ابرو د ميداني ده تشكي
 چيكرى هيه . كوفار لك والفاي بك . الفاي بك و كوفار لك .
 فك دليمن ژبونا ابرو يا چيتر و راستر آه كو ام هيل خوه
 بدن وني الفاي بي حتا هنگي كو محجتا عدلاندي بكفت
 پيشي بي وري ل مه بگرت ، پيشه بين .
 دگل في هندی دقيت از جار كه دن ژي پيژم كو ام
 هر گكاف . بيلدارى بيكي يي نه و آرماني خياتمه بيكي به .
 ام ب گكافن ب فين وهشك برب آرماني خوه فه دچن
 و ناسكنن . ژر كو دستي كړ نامه ژ خوب درنگي كتيه .
 ام نما دكارن دهيتي يي ده بسكنن .
 گلگ سبسان ل پيروي دلال دم كواډ هينجتاها
 خسته دستي من .
 فوره يښي هاوارى

يو خوښه ره كانى عراقان

برا كورده عراقيه كانان هاواريان ، هر له وروزه وه
 كه ده سي كړد به ده رچوت ، به چه شنيكي وا خوش
 ويست و به روپيكي ، وه نده خوشه وه ، به پيريه وه هاتن .
 كه دلماي پر كړد له هيو وا زات - نيمه ش به رامبر به م
 خوشه ويستيه هميشه خومان به سپاسدار ده زانين و بو زياد
 كړدني هم خوشه ويستي و راهه رمونى هم برايانه مان
 هه تاله ده سمان يت له خزمهت دوا نا كه وين .

خو بڼه ره عراقيه كانان چي له نويسته كانيان و چي له
 كاغزه نايه تبه كانيا ندا پيروز يايي نه وه مان لي نه كهن
 كه هاوار بهم تپپانه و بهم نيسكه دهر ده هينين بو راسپري
 نه كهن كه هميشه له سهر هم ري به بروين .
 به لي نيمه ش هم ري به بهر ناده ين ، هم ري به ري
 يكي تازه به له ژبني دايي كورديدا ، و هاوار له سهر هم
 ري به به هه تگواي نه له زړوك له روپيشندا به .
 بيجگه له مه هاوار كه به دو شيوه دهر نه چي ، يو
 نه وه ش قده كوشى كه هم دو شيوه به به به لك نزيك بكاته وه
 كه هم نه ركه ، چند گران و چند پيروزي به ، لاي
 شماره زا دياره .

به لام بو گه بيشته هم پيروزي به هومايه شنيك كه
 ره كه ، ده زانن چيه ؟ ناڅي نه ي زانن ، پا به دارى هاوارمه .
 هاوار به چي نه ژي ؟ بي گومان به دراو .
 هاوار نه له لايه ن كومه ليكه وه دهر ده هينري و نه
 له كومه ليكه وه يار به نه سيني . هاوار گو وار يكه كه
 به هم كى نابونه دهر نه چي هر به و يار به به نه تواني بزي .
 انجا ، نيستارو نه كه بڼه برا عراقيه كانان و نه لين ،
 « نه گهر ده رچوني هاواريان پي ويسته ، تكايان لي
 نه كه مين كه هم كى نابونه كانيان به ره به ره بيرن . »
 هيوامان وا به ، گوي له تكامان ده گيري .

ژفوره نرفانان ره

هاوار هاوارا ته به دننگ و گاز پپاته به
 هكه ته هاوار دني آري هاوارا خوه كه

ستونا نوکھتبان:

دلی من برد ستونه

ھری لی . ھری لی زری بی ، ازی نخوشم نخوشی
 نافاجیان ، ھری من عقدا لی خدی ناسکنه ل ھر بالگیا ،
 درمانی من ربی خدی کتیه قلی درزیا ، کسکی خدانی
 خیرات تونینہ بدستی من بگرہ من باقیوہ ھر ربکی آف
 آیان ، بکی خدانی خیران دردی دل دیتیو ، ب دستی
 من گرتی از آقیم ھر ربکی آف آیان ، منی بالا خوددایی
 ژو پدا تن جوقی درزبان ، یکی ژوان درزا گوت فقیرو آف
 چه حاله توتیدایی ، یادنی گوت لی لی پور کری ماتو نزانی
 نه تاویونہ باویو ، دردی کامباخی دل چتنہ بو یہ با کتیه
 فان هستیا ، یک ژوان درزا سباخیرا خوب ھر مدا خوار بو ،
 منی کری از ھریمہ طوفا خالا روپا ہژشابونا دستی من کتہ
 حلی موری مرجانی استیا ، حلی موری مرجانی استیاب ھر
 من عقدا لی خدییدا دقتیا .

فی زری بی اسمکی ل من خاندی از کریمہ مور بکی
 آقیمہ نائف انجیا ، شفا نیقی شف بو ازب خوافا ھاتم ،
 ازو ککش گورا خو کتن کیف حنک لا قردیا ، منی نزانی بو
 پیروہ کی دمالدا ھومسی وسہ درانی پیریو ، ھر سی وسہ درانی
 پیری ژری دیشیا ، حناتی سی آلمہ ب آلی پارخان ب
 پارخان ول درگیا ، ویلا ب پیری کلجی کذایی شیطانی
 فسادی فتونی ماہونی : سی شبکی راوب تاغیدا مشیا ،
 کیف حنکی من زریمانا دلالی کرہ دنگی آقیمہ نائف گدیا .
 گندی بی مال شویتی کر نہ جربکی مزن آقیمہ اشی بی ھر درو یا :
 دہ وایی فلکا مال شویتی بی بختہ ہرانایی ،

از کوریم از کوریم از کوریم ، چودورا صلاح الدین

سلطانہ ، ہاتی دورامو فائہ ، ہون رابن گلی کردویرانہ ،
 أم ٹرابکن ل ھر فان در زمانہ ، درمن دیبیژن کرد بی خودی
 مانہ ، ہوت بزائن أم نہ ب خودینہ ، خودی بی مہ
 بدرخانینہ ، أمی ھلدن عقدا شیخ سعید شہاب الدینہ .

صلاح الدینی ھر مری

زبسامی من وجدی جبل باشارا

پسام وقتا فائہ بندانہ کو لی ھاواری نفیساندی بائی من
 کو دخوہند عشیرامی برازان لدررا بائی من پھر روشنبون
 بائی من ژری بدننگکی زیز دخوہند من بالا خوہ دای ھر بائی من
 ھر ژری جفانا وی ھستر کتنہ چاچی کشکانہ . پسام از
 ژری و کہ تہ کورده کی فقچکم و کہ تہ از ژری پھر پھر
 ل ھاواری ھوس دم . ھن جاران دجی خوہد دا د خوینم . خو
 من دغر بولنی سبہدا ھشیار دم کو ھین ھاوار ددستی مندایہ .
 قی بالامن کو ابقاری من خوہندی یہ . از دی خوفا چومہ
 دیسا دست . بچوہندی دم کی ھر سرفی بندانہ ازو ھقالین مین
 ام کیش ھشیار بون مہ بی ھفرا کوت گلو میزہ کن
 وجدی ژری فنا مہ کورده انجہ کی کچیکہ لی بندک
 چقاس خوہش نفیساندی یہ از ژری و کہ تہ دبستانی یانیا اندا
 دخوینمہ بلی پسام از ژری توجار ژری خوش نام ژر کر تہ
 بزمانی مہ بہ از ھین فقچیک عمری من تہ ۹ و دھن ۱۰ و کاتہ
 نکارم خوہش بنفیستم فا پھر سن کومن نفیساندی ژری دی
 رو بہ لی ھاواری دا کومن بندا تہ خوہند ژر گوینن تہ و کیفا
 من ہات قاپرسانا من نفیساندن آف ھشیار ہونا من ھقالین
 من دیسا دی روی کوردمانجی فقچیک ئی مینا تہ بہ پاشی
 ھر دو چاچی تہ ماچ دم پسام . فوزی مصطفی شاہین

لاوی میری برازان

وششی چریا بیری ۱۹۳۱ دہ گرت و کارین درختساری
 دپیشا گجو کی دہ (شباط) پیک آئیو . چار مہات
 ازل ھئی بی مام ، دا کو ب دستبرایی خوہ تہ دست بدست
 الفایکہ ولی درینم کو پشدہ تری ل دو بتی بی فمکت .
 لی ھر وکی من ژور تہ گوت ل من تہ دہات فگراندن .
 ژری بیتر ژمی من نکار بو ازل ھئی بی بیتم .

دپی رہ توفیق ھمی بک جو عراقی . لی تشغانن نخوش
 قومین کور ژو نا ھر کسی ناسن . دگل فی ہندی من ژیرہ
 چند جارن نفیساند ، لی لمن فنگراندبو . فی پاشی بی مہزانی
 کو نفیسارین من تہ گہا بون دستی وی .
 ژخوہ در کتنا ھاواری ژبونا فی بکی درنگ مایہ .
 ھاوار دما گلانی دہ در کت . من رخصتا ھاواری دبست

لسر بکیتیا زمانی کردی

— له یو پیروغی خوشه ویست —

گوتهین خوینی بی بند (کس صدای هاوار) گلک راست
وقتیچن • دسروان ره ت' گوتن نینن •

هر وکی مه چند جاران گوته بکیتیا ملتی کرد ب
بکیتیا زمانی کردی نته بی • د بکیتیا زمین ده
گافا پیشین ژری بکیتیا حرفانه • یانی ژبونا نفیساندنا زمانی
ملکی دثیت زانا خوندوارین وی ملتی بی تقایی ژبونا زمانی
خوه الفایکی بیژ یرن وهکه دوی زمانی ده چند زار هته،
زارهمی ب وی الفابی بی پینه نفیساندن •
ژهرمارا پیشین فه خوابه کو آرمابجا هاواری آپیشین و
بنگهی آفه:

« دهر زمتی ده بکیتی »

آف آرمابجاها ژمه ره بویه دستور • حسانه پوأم بی فی
دسئوری فه چون ، ایرودچن ، و دداوی بی ده دی بچن •
وکی نهو ، کریار بیا هر روزنامه و کوفاری ژبونا
ولاتی بیانیان زجهی چاپکرفی گراتره • لی هاوارا کو
دهر تشی ده میلداری بکیتی بی به کریار یاخوه ژبونا هر ولاتی
کو تیده کود هته وک هف کرته • بی فی هاوی لسر
هاواری زبان دبه • ژیر کو حق پوستی ژبونا سوری بی
(۱۰) سانتیم ، لی ژبونا عراق و ایران ولاتین فقلمسی (۱۵۰)
سانتیمه • لی آم پی قائل بون دا کو کردد کریار بیا
هاواری ده ژری وک هف بین •

بی ام دزانن کو زمانزانی بی قیمت وهیژا مامهوسته بی
گرام توفیق وهی بک ژری ب هرفین لاتینی الفابی بک چیکریه •
بیرار وکی مه هشدو ل شامی دیت النابی بین خوه ژ
هف ره دان ژانین و او دانین برهف • دنافرا وان ده فرقن
هیون • مه دل کر دجهده الفابیین خوه بکپین هف وژ
هر دووا الفابی بک نو بیژرن و بلاف بکن •
هنگی دستبرایی من ئی خوشه ویست و گرام د کوت کو
هن سر الفابی یاخوه دی بختم • ژلورا بک کرنا الفابی بین
خوه مه آقیتبو داوی بی •

تف ژناق مهرا کرته • گلو « زید قائم » ژمه چد که ؟
ام شانزده سالان دخوبن ، هیژ نزان عربی مژول بین و
نکارن چند خبران ب عربی بنفیسین و زمانی خوه ژری ژبیر
دکن و نزان بخوبین • آف ژری ژ دست شیخان هاتیه سریه !
چیان ام سر بلند نابن ؟

لورا ام ، وکی خلکی ژهفالی خوه نین بلنگازره ب
دطوهشی جفانان چینا کن • ملاپن خلکی بی تقایی جفات
وخبائی ژ ملتی خوره دکن ، پیران دجفین ، بلنگازی خوه
پی خوه دی دکن • ام ، ملاپن کردان ژ بلنگازی ملتی
خوه دخون و نادن • گلو چیان ام ل آورو پانی تماشنا نا کن
و یال ملاپن ، مسر وهندی میزه نا کن • چاوان او ژملتی
خوره دخین • زخودی نه روایه کو ژقی ملتی بلنگاز
بخون وژوان ره نه خبتن • روژک هیه آف نانی وان لمه گلی
بکی • دوی روژی ده ، ام نکارن جهاب بدن •

چیان ام ب هفره اتفاق نا کن ؟

لورا مه نه خوه ندیه • چکو بیانی خوه نده حقی هفالی
خوه ناس دکه ، وندا نا که • اگر لای گافانکی بی
قلا خوه مزن بی هفالی وی تف ژویره کیانی دینن • مگر
لاوین آغان • ژویری یکی بلنگاز و مزین دمه ب دست
نیاران تینه کوشن و ب هفره اتفاق نا کن !

چیان ام بی تاریخ وکتین ؟

لورا ام گازنا ژملا و خوه نده وارین خوه دکن • حنا
نکا ژمه ره کتیبان ب زمانی مه نه نفیسنه ، ب شون
خوه ده هشتنه • هندو افغان و ایران ب زمانی خوه دنفیسین
چیان ام ب زمانی خوه نا نفیسین ؟ گلو زمانی مه و که زمانی
خلکی نابه ویا ام بیکیرن !! زمانی مه زمانکی سفکه ،
چالا که ، چلکه ، فره مه • هر پرسکی دهمبری پرسکی زمانی
خلکیده هیه • ژ زمانی خلکی سفکتره • چچی کو
بالاخوه بدنی تافل بزنان کو زانی مه ژ زمانی خلکی
سفکتره خوشتره • وهارنگه زمانی مه سفک و سر بلند تره ؟
وسانه چیان ام ب زمانی خوه و که خلکی کتیبان چی
نا کو ؟ ؟ ؟ آخ آخ نو بیژی لری ژبونا سواری مه تی •

مگر خوین

الهامی هاوار

- بومفکورهی بدرغافی برکان -

درویشکم دی له سهر دخمی شا
- شای صلاح الدین - به کول ته گریا؛
هاواری ته کرد ، تهی لاوانه وه ،
دلی انسانی ته تا وانه وه ! ...

درویش میریک بو خبوی تحت وتاج .
چرخ لی وه رگهرا که ونه به رتاراج ...
ای چرخ غدار ، افسر بازیچه ،
به حصیر گیری زرش وقالیچه !
سهری را هاتوی تاجی سربستی
کهی ته نه وی بوزندان پرستی ؟
سنگی که تخمه جیکای آرابی
کهی فنیات ته کا به یای ناکمی ؟ ...
وهک شیر نرکانی ، وهک آگره لچو ،
زنجیری پچران ، له زندان ده رچو !

سویند به آور کده ومزگوت و کلیات ده خوم
سویند به آوسته وو قوران و به تورات ده خوم
سویند به بیت و حرم ومغ کده و تات ده خوام
سویند به خوبی شهدای کورد و به سادات ده خوم
عاقبت بهره پهبانانی به دل سوتاوان
هدی وطن تا کو فلک چه رخه نهدات و ته گدری
آوری عشقت له هو جهرگ وهه ناوی ته گری
ناوی تو سهر گوتی ناوانه چی ممکن به ده ری
تاوی به سخت وه دره وشیت عدوت گهر بدری
دلی دوزمن له رقت لهت له ته چاو پر آون .
هدوک

که لی هه لهتی برد بو پیچکهی تحت
به لام نه خوسا بهردی دلی بخت ،
که لی کیشای ددست بو جقهی افسر .
به لام ناوچاوی نه نیوسی ظفر ! ...
سهری خوی ههل گرت ، روی کرده شاران :
تویشوی ریی ته نیا عشقی کوردستان !

ایستا له ددشتی شام له سهر قبری
باپیری که وروی بو ولات ته گری ،
بو ولات ته کا شیوه ن وهاوار ...
کوردده غیرتیک زینهار ! صد زینهار !
به کومهل بگرن گوی له هاواری :
کومهل جلب ته کا رقتی باری ! ...
گوران

قولوا الحق ولو علی انفسکم

ژبوناشیخ وملان !

گلی سیدان ازی چند گوتنا ژوره بیژم ، گرک هون
نه خیدن . ژریقه چمان ام بلنگازن و خلك دولندن . لورا
ام نزان . چمان ام گازا چوخ ب ده مجیدبان دگرن و ام
گازا شالی خوه ب ده قروشان ناگرن ؟ وها رنگه کرین و
فروتنا مه تقده ژمره زیانه ، نه کاره اشد زی ژدستی . ملا
وشیخان قی سریمه . لورا جاره کی دناف و غظ و گرتنی خوهده
ژمره نایژن .

چمان ام نزان ؟

لورا شیخ و ملاپین مه روژ کی ژمره نایژن کو ژخوره
دبستان ومدیرسان چیکن . اگر چند مدرسه ل ولاتی مه
هنه ژدیسیان سیداپین مه ژمره ژر « زید قائم » پیسه
نایژن . علم حساب وهندسه وفلسکیات وحکمت وصنعت

هسري وطمه

له خهوی غه فلهت هه استه که ده میکي تهنگه
چهرخی که چوره به مشه و شور و روق ونه ی ره نکه
هه لسه وختیکي که لی پيسو و رهش و پرده نکه
و هه بی دهنگی و خه و بو هه و کوردی نه نکه
نهنگ بو پیاوی خرابه که له ریزه ی پیاوان
دهمی دانیشن و آسوده نی به تیکوشه
وختی سستی بو که چی و لیزی نی به بخوشه
روزی سدر خوشی و بی هوئی نی به هه لوشه
چاخی خودین و آویته نی به دای پوشه
روزی بک بون و فوننه که نه کن فوتاون
گهر له خاکي سنه وو بانه نه گهر بابانیم
گهر له کوردی لهک و لور گهر له شنو لا جانیم
گهر له گوران و جهان بگلو نه گهر سورانیم
گهر بروکی و به کری ایلی دزه و بوتانیم
هه مو وهک بک به بهشی سودو زیانی ناوت
اهلی هه ولیرو سلجانی و نه کره و زاخو
رانیه و پڑده رو چوارتا و رواندز تا کو
خاتقین مه ندلی و آمیدو چی ژه نگار و چی خو
کفر بی و پروی و و کر کوک و هه لبعه و شاهو
باوک و دایکیان بیکه بک ملن و بک ناوت
گهر مسلمان و دایان و به زیدی و گهر برین
زاده ی بک ره گزی و تیره و و شاخ و به فرین
وه کو پنج نامکی ده ستیکی زلین تاده مرین
گهر وه فرین له ده می دوژمن نه دین و لهک به برین
ور بلا و بین و به نه نپا وه شکین سوتاوت
شیرین هم شاخ و چیسایانه بی کورد چپانه
کوردین و خاکی وطن دایک و هم باومانه
آسکی هم چیمه نی کوردیه نو وطن چاومانه
بازی هیلانه بلندپو وطن بالانه
همو پهروه روی بیک دایه نی خاک و آوت
همی شه مال هه لسه به بهدخواهی خراب بیرلی

دهست له خاکی وه هه پیروز نه دا لاچی هه لی
سه ری پیاوانی له خوینا وه تلی به لکو گه لی
نهشی بی دهست و ریزی له چیاو بکو و گه لی
خو مهربنجه برو تا کو له وه قدا ماون
ناوی هم خاکانه نه وانه نی به کوردستانه
چیکه بی به برو هویر آژده رو هم شیرانه
خاکی نهو چاترو خوشتر له هه مو خاکانه
ناوی آزادی کورد تیشک پهرو ده خشانه
نهمه کوردن نه که غیرن که بلی زور خاون
نهمه خاکیکه که فدر هادی هه بو بو آشور
نهمه خاکیکه که خاوه نندی سریر بون وغیور
نهمه خاکیکه هه مو پیاوی دلیرو بازار
بو همورایی هه بر کاوه و بو ظلمت نور
ملتی خاونی شان و مشرفن مهر ماون
برزی و زیره کی نهم ملته هیشنا ماوه
دین و آین و کتب بونیاوت هیشنا ماوه
بی شون تمختی سلجانی یان هیشنا ماوه
گات و آوسته و دین کوردیان هیشنا ماوه
خاک و خول ملت و آثارو نیشانیان ماون
روزی روناک و رهش و تالی و خوشی زورمان دین
جهورو کوشتاری هموراب و سکندرمان دین
ظلمی آشورو سکیت کلدی و بیژ انسان دین
دهشت و صحرائی عرب پر له لهش و خوینان دین
ظلمی چه نگیزی بوتیه وری که چیت هه رماون
خاکی ورد مانی کورد شور و شه ری زوردیوه
گه لی جار چول و چیاوی پر له که لهش په ستیوه
کیله شین شاهده هم خاکه به خوین ره نگیه
تورک و تاتیک و عجم کورتنی کورد هارژ یوه
گه لی شاهانی جهان بهم غمه دل ره نجاون
شیری کورد ژده ره له هه رشان و سه ری گهر بکه وی
ده کوزی بوچی ده کا بیتو نه گهر سهر نه نوی
أموی و فاطمیه کان چیژ تیان نه گهر راست نهوی
صفوی و قاجاری دبیان نه توش گهر بهوی
خو ده بزوبی ده لپی کورد شهیدا له ماون

برديلك

- ز عبد الخالق انبیری کر کوکی ره -

ای برا شهبازی اوجی فن وهم عرفانی تو
 صد و کی ابن الاثیری گوری بو قربانی تو
 تیری خوشخوانی ته صهبتان جان ودل ای کا کی خوم
 ناتوانم از خوه را گریم ل بر خوشخوانی تو
 باغ و بستانت خوشن سیرانی لی کردم سحر
 جنة المأوی به شاخك از رهن و بستانی تو
 زاب و دجله آفی خابور وفرات هرلا دچی
 آفی سوری بو عراق از کانی کردستانی تو
 فارس و روم و عرب محتاجی دخل ودانی من
 تاجری دنیا جو محتاجی شعلی وانی تو
 دین و ملت هرد و فوتان کس ل وان ثابت خدی
 هیچ ل خواهوشیاری ناین عالم و شیخانی نو
 دائماً جهل و نه زانی بو خوه اثباتی ا کن
 منفعت هیچ بو مه نادن شیخ و مامستانی تو

هیتوانی مکتبا من گر سرفرازی بین
 دی بزی آن دولتا ساسان وهم کیا فی نو
 صد صلاح الدین و پی صد وهك ابی مسلم هبی
 فائیده هیچ بو مه نادن سطوت و شاهانی تو
 گفت و گویت پر خوشه هر چونی فرمات کری
 نسبتا آری بسه بو عن عن و عنوانی تو
 لازمه ام هول بدن بو اتفاق کردی مه
 بختی بو زازانی من هم سوری بو بابانی تو
 هیوی دارم گو خطانه گرن ل خوشخوانم چکو
 از نه میدانم بلیم برشیوه و گورانی تو
 لی سلاخان از دم دائم لا کردی عراق
 لا جرم دوست وهغال وهوگر و جیرانی تو
 گرمها پائیزی پاش بی ب خیره پر خواهی
 لی هین پاره ل کن من دی بیم میوانی تو
 از جگر خونم ل دردان لول من صوتایه دل
 ملها در دی دلی من لاوک و حیرانی تو
 جگر فوینی کردی

سوران و بوتان به قرینه تی بگن و دیسان هندی گه ی
 وای کوردستانی شمالی به که لك بهزیت که کورد
 جنوب بتوانن به قرینه له معنا که ی حالی بین .
 نو-جینی فرهنگو که زور به که لکه ، به لام اگر معنا که ی
 به کلمات مشتر که (یعنی نهوانی که مالی هو کورده و به
 تابه تی هی لهجه بک نیه) بنوسریت استفاده ی گه لی زیاتر
 لی نه کریت .

من امیدم وایه اگر هاواری خوشه ویست بو مدتیکی
 مناسب له سدر هم ریگایه وه پروا اوسا لهجه یکی مشتر کی
 کوردی دا نه مزیت و بو له به که تی گه یشتن مجبور نابین
 به که لك هینانی زمانیکی اجنبی .
 اپروت

که دایشتوانی خوارو له گفتگوی دایشتوانی سهرو تی
 ناگات و به طبیعت حال همتا له بک تی گه یشتن که م بیت
 دل له دل دور نه که ویتوه و بک بون گران نه بیت .
 لام وایه پیش هموشیتک و ظیفه ی خوبنده واران کررد
 ههول و ته قه لادانه بو بک خستی لهجه کافی زمانی کردی .
 به لای مدهوه گو فاری هاوار نه توانی له م بابهوه بارمه تیکی
 بائی بکات . وه کو :

بی گان له زمانی کوردیدا هزاران گله ی واهه به که
 له هو لهجه کاندای معنایان به که و فرقیان نیه . هتا بتوانریت
 عقالات به و کانه بنوسریت که مشتر که و جگه له وه یشت
 مثلا هندی گله ی لهجه ی بابانی تی بجزیت که ممکن بیت

آخ ڪردستان

حمد و ثنا بوانس و جان
 بو خالق کون و مکات
 خصما کو آف نوعی انسان
 دایه زیرا عقل و زمان
 حیا ولات ژر ایمانی
 آخ ڪردستان، آخ ڪردستان

چقاس صلات و م سلام
 اوبت لسر خیری انام
 م اهل واصحابی کرام
 ناؤه رکنی دینی اسلام
 حیا ولات ژر ایمانی
 آخ ڪردستان، آخ ڪردستان

حچی ڪرده منسوب بیت
 بال غیری خوه، ملعون دبت
 ب نص حدیث اثبات دبت
 بی باف و بی قیمت دبت
 حیا ولات ژر ایمانی
 آخ ڪردستان، آخ ڪردستان

کانی ولات باف و بران
 کانی او دنگ کا دلبران
 کانی چیا کانی زوزان
 کانی او برف کانی باران
 حیا ولات ژر ایمانی
 آخ ڪردستان، آخ ڪردستان

حچی ولات ناحینه
 رومتاوی هر حال نینه
 بال بیغمیر مقبول نینه
 ناموساوی یکچار نینه
 حیا ولات ژر ایمانی
 آخ ڪردستان، آخ ڪردستان

کسی حیا ولات نکت
 نعمتی خوه و ندا دکت
 آیت و سان حکم دکت
 ژبو خوه ره مجروم دکت
 حیا ولات ژر ایمانی
 آخ ڪردستان، آخ ڪردستان

ولاقی مه گل وریحان
 ژی نیتن هر بهنا جنان
 ام پی بونه مست و مستان
 حتا ابد آخر زمان
 حیا ولات ژر ایمانی
 آخ ڪردستان، آخ ڪردستان

هر چند ولات وک شکره
 حالی زهوان شیر بنتره
 او شیر و ماست هیژخوه شتره
 بر هزاران ژر چپتره
 حیا ولات ژر ایمانی
 آخ ڪردستان، آخ ڪردستان

عشقا ولات دل شوتاند
 جان و جگر تفت پرتاند

صبر و عقل تفدا رفاند
 قوتا پی تفدا ستاند
 حیا ولات ژر ایمانی
 آخ ڪردستان، آخ ڪردستان

آه ژدستی فی فرقی
 آه ژدستی فی هجرتی
 حیا کنگی فی غربتی
 دالم بچن ناف ملتی
 حیا ولات ژر ایمانی
 آخ ڪردستان، آخ ڪردستان

اف گوتنا سلیمان
 او ژر نسلا بدرخان
 خدان دردونی درمان
 فلک ژیره بی آمان
 حیا ولات ژر ایمانی
 آخ ڪردستان، آخ ڪردستان

سال : ۱۹۱۱ . سلیمان بدرخان

هر و کی قدر بیجان دهزارا ھاواری
 آسسی یاده تقیساند بو سلیمان بک لی
 شاخی ب دستین ژندر، بین ترکو
 هاتبو کشتن . شعرا ژورین یادی به .
 قدر بیجان ژر دزانی بو ژمره تقیساند ام
 زی ژبونا شا کرنا رحی وی لی هر
 بلاف دکن . رحمتا خدی لی ولی
 مالبا نای بی . ھاوار

توهه کار به ده ستانی خوشه وستی گوڙاری ھاوار چه شنه
 تقیسیکی تریان همل بژاردوه که لگن هنه که ی توفیق
 وهی بگ ر بک نا که ویت . آیا ممکن نه بو توهه ی ری
 به سدرلی تیک چون نه دربت . کومیلیکی شاره زاله م دو
 تقیبه وورد پندهوه ، بایکیکیان همل بژیرن ویا یکیان

بخندن و به تهرمه تقیسیکی بک ره ننگ بوزمانی کوردی دایین؟
 بیروی دهم له بابت لهجی کوردستانی خوارو
 و سهرو وه وه به . هر و کو چاریک گوڙار یکی انگلیزیکی
 نومیوی «طیعتیش به رام به به ملت کورد غداره» وه
 موانع طبیعه کوردستانی به نوعی له بک حیا کردوته وه

هاوار

کوفار اکردی * مجله کردی

عکسی صدای هاوار

نیازم نه لهم چند دیره دا بو تاریخی کوفی کرد
 بلاونیمه وه و یازامی دل بکو لیمه وه . بلام نه وه وی
 نه وه ننده بلیه که کشفیات زمان شناسی و فیولوجی به تهوای
 به همو کس پیشان نه دات که زمان که رتیکه له
 ههستی معنوی ملت که زادهی ملته و به وه وه نوساوه . و بهو
 اعتباره که زمان واسطه ی ده رخنه ستی بیر وهوشی ملته
 بی گان زمانی هر ملتیک له طرز ادا و معنادا فریقیکی
 گوره ی هیه له گل هی ملتیک تر . سه ره رای نه وه یه
 تفاوت عرق ، محیط و استعداد اساسی ملت تأثیر کی زوری
 هیه له بیک هینان وریک خستی زماندا . لهم روه وه همو
 زمانیک ههندی « کاره کتەر » تابه بق هیه که
 له زمانیک تر جیای نه کانه وه ولام وایه هر بو یه له زمانی
 فرنکیدا به تیپ (حروف) نه لین « کاره کتەر » .
 کوردی بیچاره له گل گه لی شتی تر دا تبه که شیان پی
 وازی هینا و نه وه شیان بی روا نه پینی .

شیان دلخوشی و سپاسه که پاشی هزار و نه ونده سال
 واهوشی هاته وه سه ر نه ته وه ی ساسان و میدیا و بهرگیکی
 جوان و به سی بو زمانه که مسان هه له نه بریریت . بهم
 مناسبه وه دوشنم هاتو ته . بیر که نه وه وی بی خه مه بهرچاوی
 کار به ده ستانی گوفاری خوشه و یست .

له پاشی نه رک و خر بک بو نیکی چند ساله بیک له زمان
 شناسه قیسه تداره کنی کورد — توفیق وهی بگ — له سه ر
 بنه ی لاتینی تیپی بوزمانی کوردی هه لپژارد ، الفابیک
 له سه ر نه و تبه دانا و گه لی لاوانی کوردی عراق فیری نه و
 تبه ی بون و ایستا به که لکی نه هین . که چی له سه ربکی

بو خاوه فی سه ره به رزی گوفاری هاوار :
 به خوش دل و گشایشی گیانه وه چند نسخه بکی
 گوفاره گرا نه ا که تانم خو بنده وه . به راستی دلی تنگ
 نه کانه وه و بیری وشک هه هاتو او ده داته وه . یزدان
 پایدارتان بکت !

نه وه ی زیاتر هیوا نه بخشیت و تین نه دات به توانا ؛
 نه ور یگای تجدد و تازه گی به که کرد تانه به نشانه هه وه ل
 گه واهی نه وه و هر گرتن و بلاو کرد نه وه ی تیپ (حروف)
 فرنکی به . به راستی بوژ باند نه وه ی کورد وادیات
 کوردی نه مه هنگاو بکی یاله و انا نه به .

له روژ بکدا که جهسان له ناو شورشی و هه رای زمانی
 دینیک کون و دامز راندنی دینیک تازه دا نه نلایه وه ،
 له روژ بکدا که باوه بکی هزار ساله له گل باوه ربکی
 چند روژه دا که وتبه زوران بازی و له روژ بکدا که
 سیبه ری همایون ایزد و گیانی پاکی زاراتو شترا له ناو نیزه ی
 خو بناوی ورمی سه ره له گه راو ایران زمینی به چی هه یست و
 فر بنده بو یار گاهی آسمانی — آله و روژه دا زمانی کوردی —
 آقبستائی مظلوم و زور به رگی شیرین و نازداری خوی
 له بهر دا که ترا و جلیکی لایه ی له بهر کرا که م پی که م
 بو وم لی نه نه هات .

نه م جله غیر طبیعه له گل خو یدا زور سه رسپایی خسته
 ناو ههستی زمانه که مانده ما هه نکی شیرین و دلخوازی
 « آقبستائی » ی شیواند ، گیانی زه رده شتی زور کرد و به م
 چه شنه به ره به کی بهاداری تاریخی کوردی پیش اسلامی
 شارد به .

نحو غراف وطبعة
أبو نعيم أحمد بن محمد بن عيسى
 حفر جميع العادين والصو والموت واللوحات النحاسية
 طبع بطانات واوريات بحروف نادرة على الطباعة الحديثة

ملك الظاهر

دمشق

الطبيب
أحمد نافذ
 اختصاص بالأمراض الداخلية والزهرية والأطفال

عرنوس

دمشق

الطبيب
محمد خضير
 الاختصاص بالباطنة واورام العين وجرارتها

صالحية

دمشق

اشترى كانت مجلة هاوار

وفي غير هذه الأقطار

١٥٠ فرنك

عن سنة واحدة

٩٠ فرنك

عن ستة شهور

٦٠ فرنك

عن اربعة شهور

في سورية وتركيا والعراق وبلاد العجم وبلاد القفقاس

عن سنة واحدة ٥٠٠ غروش سوري - ١٠٠ فرنك

عن ستة شهور ٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك

عن اربعة شهور ٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

للارسلات يجب ان تكون باسم صاحب الجريدة: الاصحح مهديون عالي برزغان دمشق - حارة الأكراد

هاوار

کوفارا کردی * مجله کردیة

تيخستيين کوفاري

دكتور ك. ٠٤٠ بدرخان

بيروت

قدرى جان

جگر خوڤنى كوردى

فوزى مصطفى شاهين

كوچرى بوتان

صلاح الدينى سرحدى

خوه يى يى هاوارى

ج. ٠٤٠ بدرخان

ليلانا راستى يى

عكسى صدائى هاوار

گلونه وسانه

ژ. ملا وشيخان ره

ژ. پىساي من ره

مير و كند

دلى من پر دشوته

يكيئا حرقان

القاينيا كوردى

گوران

سليمان بدرخان

خدوك

جگر خوڤنى كوردى

دكتور ك. ٠٤٠ بدرخان

قدرى جان

هاوار

المامى هاوار

آخ كردستان

هى وطن

بردبلك

هشارى

دشوره زار كى ده

ژ. خوه ندفانان ره

١٣٥١ م [مطبعة الترقى بدمشق] ١٩٣٢ م

SAL 1
HEJMAR 11
PENCŞEMB
10 Çirfya-Paşê 1932

HAWAR

ANNÉE 1
NUMÉRO 11
JEUDI
10 Novembre 1932

Qoyara Qurdi * Revue Kurde

Çeazistiyên Qovare

Sin
Yeğyeñman
X. R. Bedir-Xan
Dr. F. Berekdar
Çirçiroqa Bingolê
Elfabêya Qurdi

C. A. Bedir-Xan
Hevindê Sori
Hawar
Hawar
Hereqol Azizan
C. A. Bedir-Xan

Sinor
Mesheda Ibrê
Zarîneq
Tabûta Binwîn
Şhidê Gewre
Zmanê min

Evdilxalik Esiri
Dr. Q. A. Bedir-Xan
Cegerxwîne Qurdi
Kedrican
M. Ehmed Boti
Dr. Q. A. Bedir-Xan

Birê Frensîzî

Meme-Alan
Legende
L'Alphabet Kurde

D. A. Bedir-Khan
Hereqol Azizan
D. A. Bedir-Khan

çapxana terekî

ŞAM — 1932

Dr. A. Hafiz

**SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES**

Damas

Jérusalem

Damas

Saïid

Dr. M. Khidir

Opérateur et Oculiste

PHOTOGRAVURE

EYOUBIYE FRÈRES

Inscription sur tous les métaux. Gravure colorée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes,

Damas

Malek Daher

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase:

1 an 100 fr.

6 mois 60 fr.

4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.

6 mois 90 fr.

4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan
Damas: Quartier Kurde

Qiriyariya Qomelê

Ji bona Sâriya, Tirqiya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê:

Salqî 500 kirôs-sûrî — 100 frenq

Şeşmehqî 300 kirôs-sûrî — 60 frenq

Çarmehqî 200 kirôs-sûrî — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqî 150 Frenq

Şeşmehqî 90 Frenq

Çarmehqî 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyt têne şandin:

Mir Celadî Ali Bedir-Xan

Şam: Taxa Qurdan

Şêx Evdîrehmanê Garîsî Çû Rehmetê

Şin ... şin ... şin ... her der reş ne ma hesîn, dil biqul, can biqeser, çav bi girin.

Bang dan, Şêx Evdîrehmanê garîsî ne ma, hati bû xêrê, çû rehmetê ...

Herê Şêx Evdîrehmanê Garîsî, ruhniya çavên Onrdistanê, germiya dilên qurdên Kenc, bi du beriqên bêbext, dest ji me qışand û çû. Bû şehîdê din û mîletê xwe, Kurbanî armanca xwe.

Herê bi bêbextî hate quştin. Ji xwe weqîdin quştina wî nîn bû. Bi mêrani ne dihate quştin. Li pey wî geleş gerîha bûn. Ew mêrên Kenc peyda ne dibûn, ne dihatin ditin qo biqevîn pêşiya wî, dor lê bigirin, pê biberîzin û wî biqujin.

Herê, ji quştina wî re an bêbextî an berîqetî xêlqî divîya bû.

An ne weq miroveqî adetî di nav nivîna xwe de dê bimiriyaya.

Mirîna di nav cihan, ne mirîna wî bû. Heyfa xwedê ji jê re dihat, pê kail ne dibû qo ev mêrê bi her tiştê xwe bi dîn, bi zanîn, bi destê xwe kenc, di nav cihan de weq miroveqî adetî bi bayê an bi tayê biêştin û di pey re kasîdê xwe verêqî û emanetê xwe jê bistînit. Evdîrehman ne stelîh bû.

Jê re katîleq ji nav malê, goliqê malê divîya bû qo bê tîrs û lîrz biqeve bin paşîla wî, here destên wî û welê wî bide ber tîfing û xencere.

Heqê dar xirab dibe qurmê wê jê ye. Ji xwe qurmê darê ji darê mebit dar tucar xirab nabî.

Welê ji bû. Dînya li Şêxê me bû bû hevar. Roj çû bû ava, hevalên wî jê dûr qetî bûn, ew bi xulameqî xwe ve di nîzîngî gundeqî de li hevîya kasîdeqî dima.

Hingêra şevê dest bi qetîne qirî bû. Dema nimêjê ji hati bû. Di ber wan re aveq diherîqî. Şêxê delal xwe vemall, tîfinga xwe da xulamê xwe, qet pêşiyê, ber bi avê ve diqû.

Xulamê wî, ji par re, ew da ber tîfingê. Derb lê qet, şex li xencera xwe xebitî û lê zivirî. derbeqe din singa wî kul qir.

Xulam, yeqî seirtî bi navê Nemo, serê şêxê xwe bi xencera wî jêqir û bir dijîmanan. Herê bi xencera şêxê xwe, ji ber qo ya xwe di singa wî ra qirî bû.

Nemo hate xelat qirin, em ji pêre. Hewranîyeqî reş bû xelata me.

**

Herê bang dan, Şêx Evdîrehman ne ma, ji bona xidmêta mîletê xwe za bû. Ji bona wê ji mir.

Nîzanim ezê çawan biqarîm wesf û pesnê wî bidim.

Şêx Evdîrehman ji wan mirovan bû qo dîyên dînyayê qem di ziqên xwe de gerandine.

Şêx bû, mela bû, seyda bû, mêr û mîrxas bû.

Şêx bû, xwedan terîket, mirîdên wî lê weq pêxembereqî dînihêrtin.

Mela û seyda bû. Di mezhebê şafiîyê de zanaqî zor bû. Islamiyet weqe xwe nas diqir û dida nas qirin. Jê ne mûweq qem diqir, ne ji weq melayên din, ji bona veşartîna nezantîyên xwe û şelandîna xelqî, lê zêde diqir.

Herçend mirovê axîretê bû, ewçend ji mirovê dînyayê, mirovê nûwîni û peşveqetîne bû. Nav di xelqî

dida qo bixwînîn, her tiştî hîn bibin. Pirantîya fekehên wî bi herfên latîni jî dizanî bûn.

Carqê min jê pîrsî bû, heqê jî nîvîsandîna zmanê me bi herfên latîni jî aliyê şerîtê ve tu manî heye. Rûwê wî ê delal û binûr, bi devqevqeneqê zelal bû û li min veqerand;

— Ma çîre hebit, Xwedê emr û nehyên xwe jî me re ne bi herf û şîqlan, lê bi kîseyê daye zanîn. Ji xwe şîqlên herfên kurana pêşîn ne jî şîqlên frû bûn. Ji lewra mirê min, te qo xwendîye û dînya dîtîye, seh biqê û jî me re herfînen welê bibijêre qo 'mîletê me zûqa hîni xwendîne bibit. Fetwa bi min re ye.

Min got mêr û mêrxas bû. Herçî mesela Berwarê seh qîrîne kenc dizanîn, ew şêxê delal çî mêreqî zor bû. Bi deh pînzdeh xulamên xwe ve keza Berwarî raqîrî bû. Weqê xwe dida ber qevîreqî, sed zilamên kenc niqarî bûn çepera wî raqîn.

Berî sê salan gava me da bû çîyayên Hevêrqan, li xwe ne danî bû suwar bibe, xwe vemalt, du rextên xwe avêtin stowê xwe, tîfîng bi milê wî ve, bi pêncîh û çend salên xwe, weq xorteqî bîstsalî da bû qaş û şeharan.

Peyayên sist pê xurt dibûn. Xelq pê diseqîn.

Şêx Evdîrehman qîtêbeq, qîtêbeq mezîn û bepîvan bû. Lê sed heyf û mîxabin, li her nîsxeyeqê din ne hate nivîsandî.

Liser Qurdîstanê te herçî jî bîxwesta nîq wî peyda dibûn. Dîroqa eşîran, mejvemayên mîletê qurdan

Di nav Qurdîstanê de zehf gerîha bû. Nemaze halê welatê Botan ecêb dizanî bû. Diqarî bû bibêje ser û binê her berê Botan jî çî rengî ne. Ser haqîm û mîre-qên Botan cîroqînen nebîhistî dizanî bûn.

Belê şêxê min tu miroveqî holê bûyî, lê frû tu çûyî û destên me jî te bûne. Nîzanim heyfa min jî qê re bêt. Ji te re an jî me re. Tu çûyî rehmetê, em

Zmanê min

Qurdmancî zmanê bav û qal e
Tirba xwe de, dê bi wê dînalê

Qurdmancî ye deng û pîrsa pêşîn
Qurdmancî be deng û pîrsa paşîn

Sor, gewr û qesq bi rengê qurdî
B' Qurdmancî, tinê bi dengê qurdî

Bavê min û dadiqa sipîpor
Bani me diqîn jî tariya gor

Qurdmancî zmanê bav û qal e
Tirba xwe de, dê bi wê dînalê

Dr. Zamîran Alî Belîr-Xan

hiştin di nav derd û şînê de.

Xelq dê bibêjin: Şêx Evdîrehman çû, qelaxê wî di çolê de ma. Herê mala xwe guhast, bê tîrb û gorn, bê rêç û sop, warqor çû

No, qurdîno, nequrdîno! yarîno neyarîno! dostîno, dijminîno! Evdîrehman bi tîrb û gorn û xwedan war çû.

Lê veşartîna wî jî weq mirin û quştîna wî ne bi awaqî adetî, lê bi awaqî dîn, bi awaqî welê bû qo heta niho ne-nas û neçêqirî

Belê şêxê min, min jî te re qefeneqî welê bijart qo hêj tu qelax pê ne hatiye pêçandin, min jî te re tîrbeqê welê qoland qo hin tu mîrî ne qetî.

Min qefenê te qir: Sor, sîptî û qesq û zer, ala te, û min tu veşarti nav rûpê-lên hawarê û li serê wî qêla te daçîqand.

Qefenê te qefeneqî welê ye, rûj-qê bêt, jî te vebit û liser qelat û bajarên welatê te re li pêl bibit.

Tirba te tîrbeqê welê ye qo ne qêla wê bi brîsqên ezmanî dişiqê, ne çax û diwarên wî bi ba û bagarê hildîweşe, ne axa wê bi baran û lehiyê qul dibe û jî hev diqeve.

Tirba te qîtêbeq e, qo nîfsên mîletê me deste-desta biqîn û her nîfs jî nîfsê din re lieta paşiyê, hînda rûja kîyametê, jî hevdu re dê bîspêrin.

Ev tirba te a abadin e. Min eva ha ji bona te bijart û qoland.

Lê te tirbeqe din ji heye qo tu bi xwe bê hemdê xwe û bê hemdê min hati û qeti navê.

Ew ji dilê min, dilê min ê jar û biderd e. Lê bi hevîn û hejqrîna te ew-çend xurt e qo biqare laşê min û qelaşê te heya paşîya emrê min hilgire, û me her du heta hingî bi xwedî biqe.....

Şêxê min bi pêncih û çend salên xwe ve weq zaroqeqî qo di paşîla dêya xwe de dimirit, bê ax, bê nalîn û zarîn bê tek-û-rek û teşêle. bê deng û pêjn, bi rê qetî û çûyi.

Belê tu diçûyî û bi te ne dihesiyan, bir ne dibirin. Ji xwe bi te bihesiyan qengê ew destê bê-bext ê bêserm li te radibn.

Bigirî Qurdistanê bigirî, bigirî Botan bigirî, bigirî Garisî bigirî, bigirî Gozgehê bigirî.

Qeç û bûqên Qurdistanê, guliyên xwe qur biqin, xweli li serên xwe biqin, reşa xwe girêdin, şin... şin biqin, bi ax û zarînê bigirin.

Tu ji miro bigirî, biqeve pêşîya hemîyan bigirî û binal.

Şêx Evdîrehman ji qisê hemîyan çû, lê nemaze ji qisê te çû. Bine bira xwe, weqê bi şêxê xwe re rudiniştî çawan li te fedqiri, qusan çavên wî bi hej û hevîne tu himbêz diqirî...

Ey axa Qurdistanê, welatê Botan, eşîra Garisan halanan di xwe bidin, pesnê xwe bidin, fortan û zirtan biqin û bêjin: Evdîrehman ji ax û toza min hati bû pê.....

رەحمەتی خەلیل رەمیی بەردەخان بەک



Rehmetsi Xelil Rami Bedir-Kan Beg

ne ma heşin. Dil biqul, can biqer, çav bigirin.

Bang dan. Şêx Evdîrehmanê Garisî ne ma, hati bû xerê çû rehmetê...
Celadet Ali Bedir-Kan

Evdîrehman ji heşnahtîya çiyayên min belgih girti bû....

Evdîrehman di bin qonên min da rabû bû....

Tu ji Hawarê, pesnê xwe bide û bêje:

Tirba Şêx Evdîrehman di min da ye, min ew veşartîye nav rupêlên xwe, qela wî daçiqandiye raserî xwe.

Ey'erd ji min bide-xise qo'min ew şehidê dîn û millet ji te re ne hişt û ne qir para te.....

Şin... şin... her der reş

Yequetîman

Ked nasê: ta esta tenegeyîstîbin qe bo jiyani azadi millet seretay gişt qarêq le naw xomana (yeqbûni) ye : Xwa ne xwaste naqoqî we dûdîlî we hajawe nuklaney sergerdani we encami perîşa niye... [Peyje Jimare : 1, lapere : 6]

Le herçar hejmari (4 , 5 , 7 , 8] qovari Hawari xoşewistman, be qurtî bast edebiyati qurdîman qird we her çilneq bet diyarman qird qe edebiyati qurdî, ferkêqî niye le edebiyati ewrupa we weqû edebiyati zimanani ewrupa kabîli peşqewtine.

Inca carêq waz le edebiyat bêtin

bo carêqi diqe we rû biqeyne geli qurd, weqû pizîşqêqi mîsiq rûn nexoşi qomeli (civaqi) em kewme bidozinewe we bizanîn le layen em nizame çiyeti ?? çî nexoşiyêqi heye ?? . We ew nexoşiyane çilon detwanî çaq biqeynewe ??

Eger nextêq binwarin le kewmi qurd we le ehwalî qomelîy, be tewawettî tèdegeyn qe nexoşiy here gewrey em gele biçir biçir bûnyeti, we pîrş u bila-wiyeti we şewaw u şilejawiyeti.

Imro eger binwarin le gelanî din-ya we yeqe yeqe biyan pişqînî debînî hiç gelêq niye weqû ême mal wêran u axir şer bêt, hiç milletêq niye weqû ême biçir biçir u xêl xêl bêt, hiç kewmêq niye weqû ême şewaw u alozaw bêt.

Bo wa nextêq bir naqeynewe we tî nabînî le ehwalî xoman we waz lew axir şerîye nahênî qewa le hezaran sa-lewe heta imro wa qurdi darîzand u perîşanî qird.

Eger nextêq seyri dewr u pişti xoman biqeyn, neweqû gelanî xoriwa, her seyri dirawsêqan man biqeyn ew deme tèdegeyn qewa—her weqû xawendi (peyje) y dil sutaw gotuwyeti— « hiç kewmêq be cestay ême nebuwe, qes weqû êmey lê nehawewe ! ! . . . le naw xomana be yeqtriyewe nenûsawîn. Her qes le a'stêqewe bo xoy we legel xoy xerîq mawe. Xizmeti bêqane be dil u be giyan, xizmeti xo he bêgarî we he sûqî nasirawe. Le ber ewe : bo çaqey millet hiçyan pê neqrawe we her çiqman bûwe be fêl u heletî bêqane gupçir gupçir le naw bi-rawe . »

Bo wa ! ! . . . Hemû xêlatî qurdis-tan bûnete dujmin le yeqtrî. Her yeqe be çawi bêqane seyri ewqeytîrî deqat ! ! . . Bowa ! . . (Biradost) dujminî (Sûrçî) ye. (Herqî) dujminî (Barzanî) ye, (Bar-zanî) dujminî (Zêbarî) ye, (Zêbarî) duj-minî (Jalebani) ye .

Insan dili desûtê, cigeri debirjêt, kurigî pir giyan debêt qe seyri ehwalî naqoqiy qurdeqan we encami xirapîyam naqoqiye deqat . . .

Hetaqû êstaqe her çiqman besera hatuwe, her çî naxoşiyêqman çetuwe hemû be hoy biçir biçir bûnî xomane we pîrş u bilawî we şilejawî xoman besera hatuwe. We her be hoy em na-qoqi w hajaweye kewmi qurd wa dari-zawe we dafetawe we geyste em encame perîşanî ye.

Her « be hoy pîrş u bila wî xo-man, be fir u fêl, bêqane, her roje be corêq we nawêqewe milletyan be tefre tûş u xerîq qirduwê. Bo beng u hawî xoyan pêşûy emeyan pêwîst buwe. Le hiç layêqewe maweyan nedawe qe millet le qarî xoy wurd bibêtewe. Belam lem zemaneda qewa hemû qirdeweyêqman lê aşqira bûwe, lemewla rêy qoşîşman lê dag'r neqrît.

Milletêq qe le hezaran salewe ta êsta be wuryayî xoyewe he hêzî tîru xencera agadari naw u nişanî xoy qirdî bêt, lemewla be qomelî be ilm u me'arîf aga-darî zor bo asane . . .

Ewa ewrupa qe hemû weqû êmen we le êman. Ha qe bilêm : le ser zewiya hiçyan nehêst qe ney dozînewe . . .

Êmemanan le çaw ekwami a'lema gelê paşqewtuwîn, hiç nehêt bo ewey qe bigeyine rîzey diraw sêqanman debê şew u roj he bê wuçan weqû ewan he-wal u tekela bideyn. Le jêr tanût u tewr u tuwanci a'lema nemênî.

Hawarawî cehalet le ser xoman laherîn. A'lemi cihan be tewawî biza-nîn qe ême be rastî le regi ariyan we netewey Madî. (1) (tewaw ne bûwe)

Hevindê Sorî

Em ji Hevindê Sorî hêvî diqîn :

1— Dûmahîqa benda xweji me re zûqa bişnî. Da qo benda wî bir bi bir pey hev derqevit û weq cara pêşîn nayît veketandî.

2— Mana pîrsên jêrîn ji jî me re bidît zanîn. Ji ber qo di zarê me de nenas in : şewaw, alozaw , waz, diraw-sêq, peyje, wuryay (wiryay) . *Hawar*

(1) Peyje, h: 1, rop: 37

Elfabêya Qurdi

11

Gora destûrên me ên bingehî, qo ji bona çêqirina elfabêya xwe me pêqani û di pêşya vê bendê de me da zanin, diviya bû qo em bê sebebeqe zor ji elfabêya tirqan dût meqevin.

Li hir e, di herfên (i) û (î) de em ji ya wan dût qetin.

Tirq (i) ya qin bi (i) qe bê nikte nişan qirin. Heqe me ji welê biqira û (i) ya qin bi (î) qe bê nikte û ya drêj bi (î) qe adeti nişan biqira qetir ne dibû.

No, ji ber qo (i) qe bê nikte di nav herfên (u, u, m) û di peş û paşê hin herfan de tevli wan dibe û ji wan derxistana wê diqeve dişwariyê. Ji xwe tirq ji piştî çêqirina elfabêya xwe pê hesiyar û ji bona veketendina (i) qe bê nikte ji herfên jorin — qo qetiye rex an nava wan — ser herfa qo beri (î) yê dihat îşareteqê berdidan.

Bê şiq e qo me niqari bû em biqevîn nerastiyêqê welê qo ji aliyê daniyê xwe ve hati bû nişan qirin.

Jû pêve, herweqî heta niho xuya bû, ji lewra qo dengayiyên van du zmanan cihe ne, isûlê dengdêrên qurdi bive nevê ji isûlê tirqan dût qetiye.

Tinê di hekê vê (i) yê de tîşteqî din heye. Dibêjin qo di zarê nivro de ev (i) ya ha carinan zravtir tete xwendin. Nemaze di izafetan de. Ji ber qo di zarê nivro de mê û nêr ne mane, jê qetine û izafeta erebî yeqcar xwe xistiye nav wî zari.

Weqî niho, di zarê baqurî de, gora mê û nêr bûna pirs û navan du şiqî hene:

Qurê Remo Qeça Remo
Qurê di Remo Qeça di Remo

Lê di zarê nivro de, ji ber qo mê û nêr ninin, ev terqibên ha iq izafetê tene gotin.

Quri remo Qeçi Remo

Ev izafetên hanî di zarê baqurî de jî peyda dibin, lê ne di zmanê axaftin û nivisandina adeti de, lê belê di zmanê dabê (edebiyat) a qevn de, nemaze di şihran de qo bi wezna erûzê hatine nivisandin.

Di zmanê baqurî de ev izafetên ha weq pirs û terqibinen biyanî ne, di nav diwanan de mane û ne qetine zmanê xelqî. Weqo:

بگراوه يه بك ژ نسل ميران

Bi elfabêya me û gora bilêvqirina qurdiya xwerû, herweqî xelq bilêv digin ev misra' divêt holê bête nivisandin.

[Begzade ye yeq ji nesli-miran]

Navbera (nesli) û (miran) me xêzqoqeq êxisti, pê şiqê wî ê biyanî xuya dibe.

Digel vê hindê mirov niqare bi-bêje qo (i) yên izafetên erebî hergav weq (i) yên qurdi qin û stûr tene xwendin. Ji ber qo di wezua erûzê de ji bona destxistina ahengê ev (i) yên ha qo (=) a izafetê ne carinan drêj û drêjtir jî tene xwendin.

Lê heqe di zarê nivro de (i) yin hene qo ji (i) ya adeti zravtir tene bilêvqirin ev zravî ne ji guhêrîna cihderqa dengî, belqo ji guhêrîna rengê dengî tete pê qo naye nişan qirin.

Ji xwe di zmanê me û di her zmanî de dengdêr û tevayîya herfan gora zar, zarawan qem û zêde, bi ferkinan tene bilêv qirin, zrav û stûr dibin, herweqî di birê xwe de bête gotin.

û — Ev dengdêra ha, dengdêre- qe bilind e, herweqî di pirsên (dût, qûr, zû) de tete xwendin.

Piraniya qurdan vê dengdêrê weq elmanan yanî stûr û hindiqayîyeqe qîçiq weq frensizan yanî zrav dixwinin.

(dûmahîq heye)

Celadet Ali Bedir-Xan

Textes et Traductions :

Çîreçroqa Bingolê

Rûjgê, şivaneqî pezên xwe di çiyayê Bingolê de diçerandin. Şivan westiya bû, xwe gihandi bû qaniyeqê. Di ber wê re dareq hebû. Şivan xwe da ber siha darê û veqet.

Pêleqeq bori. Şivan li dora xwe dinihêrt, dit qo ji kuleqê sê mar biderqetin û berin xwe dan qaniyê. Her sê jî biqul û bibirin bûn. Her sê jî peleqî şin qirine devên xwe û xwe berdane avê. Têde xwe şuştin û derqetin. Birinên wan sax bû bûn. Jû pêve qeti bûn xwe-şiyeqe nû jî. Spehî û ciwan bû bûn.

Şivan heyirî ma û ji xwe re got :
— Eve qaniya jiyîna abadîn.

Axayê wî qet bira wî. Axâ ji salan ve nexweş bû. Qeti bû nav cihan, niqari bû bilive jî. Şivan rabû, bi sahiqe mezin da rê û çû gund, axa pê hesand. Xelqê gund gihane hev, darûbesteq anîn axa lê qirin û birin serê Bingolê.

Weqê mar jî avê derqeti bûn û di nav giya û qeviran de dişelihan, ji laşên wan av dipejiqî û ji her dilopa avê qaniyeqê nû vedibû. Heta qo xelqê gund û şivan gehisti bûn Bingolê pehnava çiyê bi dilopên avê ji gol û qaniyan tiji bû bû. Şivan li qaniya xwe geriha. Ji qaniyeqê diçû qaniya din, qaniya xwe ne didît. Ji ernê bihna wî teng bû, xwe berda ser bereqî û got :

Bingol e, hezar gol e

Ez çî zanim, qijan gol e
û qaniya jiyîna abadin ne hat ditin,
jê tuqesî venaxwar. Ji lewra tu jiyîn ne abadin e, û horqes dimirit

Le pays du Kurdistan est un pays très montagneux. Les montagnards kurdes sont très attachés à leurs montagnes, qui, à travers les siècles, aux temps les plus reculés de l'histoire au cours des invasions des armées étrangères,

leur ont servi de refuge inviolable. De là, ils surveillaient le va et vient des envabisseurs parcourant la vallée. Ainsi que Xénéphon le raconte dans la retraite des dix milles.

Aussi, ces montagnes qui jouaient un grand rôle dans l'existence des kurdes, ont-elles été l'occasion de différents sujets de légende et d'épopée.

Chaque montagne de Kurdistan a sa légende qui symbolise tantôt la vie, tantôt l'amour etc. . .

La légende dont nous venons de donner le texte plus haut est la légende de la montagne de (Bingol), située au sud de (Erzeroum) et au nord de la vallée de (Mouche). Cette montagne qui est le paturage des troupeaux des tribus de différentes contrées, symbolise la source de la vie éternelle. Elle s'appelle aussi (Bibngul) qui veut dire odeur de rose. Cette dénomination lui a été donnée parce que la montagne pendant le printemps est couverte de milliers de fleurs qui répandent une agréable odeur. Il est probable que le mot (Bingol) est la transformation du (Bihngul), transformation qui se rencontre souvent dans les mots kurdes

La légende de Bingol

Un jour un berger faisait paître ses mouton à travers la montagne de Bingol.

Le berger était fatigué. Il rencontra une source, vis à vis de laquelle se trouvait un arbre. Le berger s'allongea à l'ombre de l'arbre.

Un instant passa. Le berger regardait tout autour de lui, il aperçut trois serpents sortant d'un trou et se dirigeant vers la source. Tous les trois avaient des plaies et des blessures. Tous les trois prirent une feuille verte, dans leurs bouches et descendirent dans l'eau. Ils se lavèrent, puis sortirent. Leurs blessures étaient cicatrisées.

En outre ils avaient pris un nouvel air de santé. Ils étaient devenus beaux et jeunes.

Le berger s'étonna et se dit à lui-même :
« Voilà la source de la vie éternelle ».

Il se rappela de son agha. L'agha depuis des années était malade. Il gardait le lit et ne pouvait pas bouger.

Le berger se leva et avec une grande joie se mit en route, alla au village, et informa l'agha.

Les hommes du village se réunirent, ils apportèrent un brancard, y posèrent l'agha, et le transportèrent au sommet du Bingol.

Lorsque les serpents étaient sortis de l'eau et se glissaient parmi l'herbe et les pierres, des gouttes d'eaux tombaient de leurs corps. De chaque goutte naissait une nouvelle source. Jusqu'à l'arrivée des villageois et du berger la plateforme de la montagne, grâce au gouttes d'eau était pleine de lacs et de sources. Le berger chercha longtemps sa source, allant de l'une à l'autre, il lui fut impossible de trouver sa source. Etouffant de colère il se laissa tomber sur une pierre et dit :

C'est Bingol, c'est mille lacs
Comment sais-je, lequel des lacs.

Et la source de la vie éternelle ne fut pas découverte, personne ne put y boire. Et c'est pourquoi toute vie n'est pas éternelle et tout le monde meurt.

Les deux vers, à la fin, sont passés dans la langue populaire et servent de proverbe.

Cette légende compte quelques autres variantes. C'est ainsi que l'une d'entre elle raconte qu'un chasseur avait tué quelques pigeons, après avoir déplumé ses gibiers, il les plongea dans la dite source pour les laver. Les pigeons retournèrent à la vie et s'envolèrent.

Le chasseur retourna à son village pour avertir son agha souffrant, et les gouttes d'eau qui tombaient des ailes des oiseaux avaient créés tant de sources et de lacs qu'il fut impossible de trouver la source primitive.

Hereqol Azizan

L'Alphabet Kurde

10

aussi existe deux (ك) , comme en arbes le (س) et le (ص) le (ت) et le (ط) et ainsi de suite.

Mais nous n'avons bien qu'un seul (q), celui ci, comme tout autre consonne, et sous l'influence des voyelles brèves et longues, se prononce tantôt dur et tantôt fin.

Nous donnerons plus de détails à ce sujet dans la partie traitant de l'influence des voyelles sur les consonnes.

Notons en passant qu'en Kurde également ces deux sons tendent à disparaître, mais la proportion dans laquelle cette modification s'est effectuée n'est encore aujourd'hui que le 3 à 4 0/0.

Dans le (u) qui est composé, comme nous l'avons vu, de (w) et de (i), le (w) tombe et le (i) seul subsiste :

suwar swiwar siwar

Quant au (xw), il se perd totalement, comme dans la langue persane; cette disparition se produit dans la région de (Xarpût) où

les Kurdes commencent à prendre contact avec les turcs.

..

Différence de prononciation concernant certaines voyelles — Certaines voyelles Kurdes donnent bien à des différences de prononciation selon les régions. Les Kurdes de la région constituée par le (Botan) au centre, le (Heqari) au Nord et le (Behdnan) au Sud prononcent en général les voyelles (o, ô, i) plus fin que les autres Kurdes [1]

Les Kurdes de cette région prononcent le (ü) comme le (u) français et non; ainsi que la majorité des kurdes, comme le (u) allemand. Ainsi, ils prononceraient le mot (culture) comme les Français, tandis que la majorité prononcerait « Kultur » comme les allemands.

Comme conséquence naturelle de cette prononciation, les mêmes kurdes prononcent le « o » comme le « ou » français, étant donné que la langue n'a pas encore fait distinction des trois sons de voyelles aussi qu'en français:

Ceux qui prononcent (u) français ne

(1) D'après une de mes récentes études les voyelles Kurdes « baissent » du Nord vers le Sud, c'est à dire deviennent courtes ou fermées. Je traiterai plus tard ce sujet.

Notices sur la littérature
amour et coutumes Kurdes

11

MENÉ-ALAN EPISODE III

Le voyage de Mem à Cizira Botan
Bengî songea à ce qu'il devait faire. Pour la première fois il devait choisir entre servir son maître et lui désobéir. Finalement il se décida à prévenir le père et les oncles de son maître du projet de voyage à Botan conçu par Mem.

Bengî trouva les trois vieillards et la mère du prince en société. L'on contait d'anciennes histoires et des aventures de guerre. Alarmés par la nouvelle apportée par Bengî, ils allèrent trouver Mem, qui n'avait pas encore quitté son lit. Ils firent tout leur possible pour le persuader de ce que son aventure de la nuit ne pouvait être qu'un rêve, un jeu des mauvais esprits. Mais Mem ne daignait pas même les écouter; il était bien résolu à aller trouver la belle princesse de Botan, avec laquelle il avait échangé sa bague.

(Julide) crut devoir avertir son père, le sage Neriman. Celui-ci vint trouver son petit fils, mais lui non plus n'arrivait pas à le convaincre. A tout ce qu'on lui disait, Mem répondait brièvement par un simple: « Non »

peuvent pas sauter le (ou) et dire (o); ceux qui disent (ou) normalement arrivent à (o).

u — ou — o >

Ces mêmes kurdes prononcent le (i) plus doux que la majorité, qui le prononce comme le (e) des infinitifs allemands; eux le prononcent comme le (i) du mot français (pie) mais plus fermé

Il nous faut maintenant examiner quelque sons consonniques, non kurdes, mais qui ont cependant pénétré dans la langue Kurde.
(à suivre)

On songea alors à un autre moyen. On convoqua toutes les filles du pays, pour qu'elles fassent une parade devant Mem. Peut être l'une d'entre elles, pensait-on; ressemblerait à (Zina-Zédan) et attirerait l'attention du prince. Mais Mem ne fit pas même attention.

Tout était donc perdu. On se résigna à chercher quelqu'un qui connut (Cizira Botan).

Trois jours durant, les crieurs publics parcoururent le pays, et firent les plus belles offres à qui montrerait la route de Botan. Personne ne pouvait se charger de cette mission, d'ailleurs Mem ne voulait pas admettre qu'on l'accompagnât.

On prépara, pour le départ du prince, une cérémonie funéraire. On plaça un mannequin (1) dans la cour de (Burca - Qerqesor).

Les poétesses des deuils chantèrent des élégies, et tous étaient habillés de noir. Mem, faisant semblant de ne pas s'apercevoir de ce qui se passait, se précipita vers (Bozê-rewan). Bengî et ses pages montèrent en selle.

Tout le monde le poursuivait: ses parents ne voulaient point le quitter. Mem dut mettre son cheval au galop pour les distancer, et jusqu'à ce qu'il se coucha du soleil il ne s'arrêta point.

Enfin la nuit tomba. Ils ne savaient plus où aller. Ils distingua quelques vagues lumières et se dirigea vers elles. Soudain il s'aperçut qu'il était revenu dans sa propre ville. Il frappa à la porte d'une maison modeste, il y passa la nuit et le lendemain, il se remit en route.

Peu après il arriva à une source fraîche entourée de grands arbres. Il descendit de son cheval pour aller boire. Après avoir bu, il se retourna vers son cheval et à sa grande stupéfaction, il vit à côté de (Bozê-rewan) un autre cheval exactement semblable.
(à suivre)

1) C'est une ancienne coutume Kurde qui a subsisté jusqu'à nos jours.

زارينك

آگر بېر كرديستانې كت
 لورا دكت هاواره دل
 صد باغ وصد بستانې كت
 ماندې بلبل ژاره دل
 پينك ژرديستانې هات
 ميلاك وجرگې من دپات
 امان ولات امان ولات
 باوه بكن خون خواره دل
 باوه ربكن اي ياري من
 هافال وم گوه داري من
 هرگاف وهر ابقاري من
 ناخوش وم بي زاره دل
 بي زارو پر ناخوشه او
 كنجي سپاه گون پوشه او
 گه سينه گه سيدو شه او
 گه حيدري كراوه دل
 گه شاهه او گه بي كسه
 گه كرده او گه فارسه
 گه بربره گه چركسه
 گه تركه گه تاناره دل
 گه رستمه گه خاتمه
 گه پار شاهي د بلحه
 بي يارو دوست وم دمه
 لومست وگردن خواره دل
 گه چوله گه زوزانه او
 گه ديركه گه وانه او
 گه شاخه گه وستانه او
 گه وشه گه زناره دل
 بگر غوښي كروي

تقشبندي ، هلگرتين وي او دانين اړدي ، خلك لـ دورا
 وي ريزبون . بـ ساعتان شه گوتن و گوتن ، گر بيان
 وگر ياندن . . . هري ژيرا حيف بو .

ماچاوان حيفا مروث ژيرا نايه ، ماچاوان مروثـ بر
 مرناوي ناكفه . . . امتحانا خوه قدانده ، دكتور دركت
 كو نغو هان درمان بكه ، وان نيله زوزو بمرن . لي مرن
 بـ غنواي گرتومي مهان او ايشانده ، نه اوبخوه ، نه هپيشه
 بين وي نكاربون في آريكارى نغو هان في بربري مرن
 درمان بكن ، وژدستي مرن خلاص بكن . . .

ماچقاس زو ؟ چقاس بـ لـ دلي مرن لي بـ يا . پانزده
 سالان پيده آروت ، چاند و طوټ كـر . وختي دريني
 هاتبو . داس بدستي خوه ره ، كتبو ژفيا خباتا خوه لي
 مرن نه هشت كو برخور داري خباتا خوه بيه . پندراخوه
 را كه ولبا بكه ، ژي جبكي آن ددوان نغو . . .

هيژ شهادتناما خوه نه ستاند بو ، نه كـر بو بيركا خوه
 ژي . حقي وي داهرتشتين وي بيك آبي بون . نغو هـي بي
 لنگين وي برين او خستن ناف جهان . آف رسبي هالـ
 شهادتنامه بي بهانا زلفاندن . افسوس . . . وك ديارى و
 و بيركه پاشين لـ رو پلين هاواري كـت . . .

اي خورتي دلال وهيژامه تو سپارتي مهراني و
 دولوفاني يازداني پاك . ته دنياژ خوره و دوست و ناسين خوه ره
 وش كر ، خوه دي آخرتاته سپي و آقا بكت . هاوار

ژ لورا كو دكتور احمد بيرقدار ژر كـر دمانجين شامي به
 يشي نقي خلگي تاخا كردان بـ في بندي علاقه دار
 بين . تيده پرسن هـنه كو ژر بوحميان نه ناسن . برئي بكي
 مه او پرسين هاژ پر فـه بـر بي ايضاح كـرته .

كلمات : قلعة - آك : علم - درخك : نصبة -
 ژيين : حيات - رنجور : مهنه - نمازه : خاصة -
 سته ور : عقيم - تاخ : حي - بـر يشك : طبيب -
 ماموسته : استاذ - رومت : شرف - هپيشه : زميل
 - وركـرتن : اللبس - پر بيجار : على الاكثر -
 دبستان : مدرسه - فين : ارادة - هاو بر : محيط -
 افسوس : ويل - مهراني : الرحم - دولوفاني : الشفقة

دكتور احمد بيرقدار

د بیست و چاری ژي مهی ده ، روژا دوشمې پشتي نېږي شفي ژ کلاتا زانين وهاري آلکه نو بار ورنګین بر بر یژ بو وکت آخي .

هري ، د کتور احمد بيرقدار ، أف خورتي دلال و هيژا کو درخکا ژ پيناوي هيژ بیست و پنج بهار نه هورتبون وشاخ و پاي وى تني بیست و پنډج حاران بشکفي بون پشتي نفوه شپکه خدار ورنفور — کوسى مهان آژ وتبو — چافين خوه لڅوه ګرتن وکت رى يا آخرتي .

د کتور احمد بيرقدار ب هينسا خوه ټه ژمه به ټرينکه کن ، درد کي دريژ ، جانکي کچک ، بر ينکه مزن ، وچو .

د کتور احمد بيرقدار نمازه ژ کيسي تاخا کردان چو . او تاخا سته ور کو برى صدسالان ل راسرى شامى هاتيه دانين ، ختا نها ژمه رته تني دوېژ يشک دابون : د کتور محمد خضر بک آلارشي — خدى عمرى وى دريژ بکه — ورحمى د کتور احمد بيرقدار .

د کتور احمد بيرقدار ژ عشي را برازن ، برى هر نشي ود گل هر نشي کرد کي پاک ، دظوت و خدان بخت و رومت بو .

حچى کو او ناس د کړن ، تقي جار کي ژي ديتي ين ، بر مړناوي کتن ، شيناوي ګرتن ورشا خوه ګر يدان . ژ زاروتى و لاوانيا خوه ټه ب خبات و خدان شرف و رومت بو ، خباتکه زور دخبتي ګول پشپيا هسال و هو ګر ګين خوه به . رومت و همتا وى نه دهشت کو کس ل پشپياوي بيه .

د لاوانى ياخوه ده دتاخي ده رودنشت . صبي به بانګي ټه رادبو . جلبن خوه ورد ګرتن و دد اري . پريچار خر پينا خوه ژى نه دخوار . دباوى آرجمتى ګازندان لى دکر وژى دبرسى :

— چيان لاوو يى خر بى دچى ؟

احمد لى ټد ګراند و د کوت :

— يادى دترم درنګ بيمم و باژارى برى من خوه بګين دبتانى . .

ب ټي ټين وخباتى ژ دبستانين تجبوز و سلطانى يى بکين درکت وکت طيبى يى . د طيبى يى ده ژى زوکا خوه دا

ناسکرن . کت راسرى مقالين خوه .

ل فشارتناوى ژ هر ريزى خلك هاتبون . ماموسته ، هقال ، ناس وهفپيشه بين وى نقدا پى را راوستيان .

ژيرا ژوى خورتي دلال و چلنک را چلنک ، گل وکلبکان آنى بون . تابوتاوى کر بون ناق کسروانان .

تابوتاوى ب ريشه ، دسر بشت و ملين هفابن خوه ره هيدى ، هيدى دقلتي ، چند جار ان درخوينا

تابوتى ټبو . ته د ګوت ، احمد دين ره تام ددنى . هرى تام ددا ، درخوينا تابوتاخوه ټد کر ، ژيو نامرني به ګلکى جوان بو . چافين وى ل دنيابى مابون ، او دنيا کو هيژ ژيرا به ثقافى نه ناس يو . دستين وى ژى ندبون ، دل دکر درخوينا تابوتاخوه ټکه ، خوه زر که بکفه سر لانګان و ل ژي تى ټکره . لى هيهاټ ! مرن دست دابوتى ، ټيدن ټکر نه مابو . . . ل ريبکه ولى کتبو کر مروف بى حمدى خوه دکفه ټي و ب حمدى خوه ژى نکاره درکفه . وکى تابوتاوى ګها سرى ګر ، کت هاو پرا شيخ خالدى



خليل رامى بدرخان

د سيز دهي ئى هيشې ، دروزا پينجشې ، برى نيشرو
ساعت شش و نيقاده خليل رامى بدرخان ، ل بيروتي
دخاني يكي دو مزلين و يك تابين ده چو رحمتي .

خليل رامى بك سرخوه بو . هيژنه كنبوناډ جهان . لسر
كرسيكي رونشي قهوا صبهى قد خوار . ژ نشكافه دخوره
چو . خلگى دورا وي ولى باور كرن . لى د راستى بى
ده دلى وي ژبونا كردستانا خوه نما ليدخت .

عمري وي گهشبو دورا هفتى بى . خليل رامى بك ژ كرين
مير بدرخان ، ئين پاشين بو . نمينده بى نقشكى ولى بو كو
لباين (اعضا) وي گلگ كيم بونه . او چند كو بلكو
ايرو نندا ناگن چران ژى .

ژ جوانيا خوه فهد ديلي كردستانى ، پاله بى سرخوه بونا ولاقى خوه بو .
بر بيا نوب چل و پينج سالان دگل برازى بى خوه
عقد رزاق بك — كو ب عمر ژى مزتر بو — در بامى
كردستانى بو بو . ژ كردستانا ايراني كتبو دورا جوله
ميرگى . ل وي هر دو ژى خوه دابون دست و كتبون
زندانا سلطان عبد الحميد .

د سالا هزار و نه صدو نوز دها ده متصرفى ملاطبي بو .
بى دو براز بين خوه و مقالين وان دابو چى . دى ره
وك حى كردين ولاقى ژ تركى بى در كتبو هاتبو سوري
بى . حتا پاشى بى ، عمري خوه ل شامى و ل بيروتي
بوراند بو . دل د كرل شامى بوجاغين تر با باقى خوه بمره .
لى خدى ژ پرا حزنه كر . ل بيروتي چو رحمتي و ل رخ
براى خوه — خالد بك بدرخان — هاته ئشارتن .

رحمتي ژ زمانى خوه پيشه ب تركى ، عربى و فارسى ژى
دزانبو . هر چند ب تركى رند دزاني بو ژى ، ل ژ اوابى
آخافتنارى خويا د كر كو تركى نه زمانى وي به . ژ برو كو
زمانى وي لى فتح نه شكيا بو .

خلگى دورا وي آف ژ ري ده دگوتن . نه دغري ، لى كيفاوي
دهات و ژوان ره چيرو كا هين بونا تر كياخوه گلى د كو .
— و كى از ده سالى بوم ، من نودست ب تركى بى كر بو .

تابونا پيغويه

— شيخ عقد رحمانى گارسى چو رحمتي —

ل اردى دنيرم دلوپين خوبى
ددمه سر شوپى چه بينم از
داروبر ، كفر كچ گش د كن شيني
بى حمدى جاني خوه دقيرنم از

تابوتك دناقا عوره كى ب خوين
ملكان كشاندن ازماني ژورين
ترسكى داسر من لبتم رجفين
بر چاځى من رش هات دل بورينم از

او تابوت ، تابوتا عقدى رحمان بو
سر دنيا دره وين او بك ميشان بو
گر ترك حيات بو ، جنت مكان بو
بى رحماوى شابن حى كرد و از

لى صد حيف ژ بوته اى رحمان شيخم
چقاسى كرد هنه ژ بوته بيخم
تيلكى گازى بى ، وليخم ليخم
او هاوار هندكه ژى تيرنام از

شهادت ، مه نه دبت و سان ب عبرت
جنابت ، حيات و سان ب رقت
ژبونا مروقى خدان حى
تاريخا روژا ته شين ! قيد دم از

قدرى جان

برابن مه ئين مزن ژمه كچكان ره دگوتن « ئيدن دثيت
هون ژى ميني تركى بى بين » . جار كى ام لسر ناشتى بى
بون . عقد رزاق بك ل رخ من رونشي بو . چينكى
گوشت ژ دستى من كت اردى . من دل كر از ب تركى
بيژم . هين تى بيرامن چاوان من خوه دافهم كرن : « گوشت
دوشدى سر كلاځ » . آف دگوت و ژ دل دكلى . خدى گهين
وى بقرينه و رحما خوه لى بكه .

هاوار

شهبدي ڪوره

شيخ عقدر جماني گارسي چورحمتي

روهلان حنا رو آفا

مالا خدي هزار جار آفا

خلڪ پير بون ابرو بون زافا

ڪو بڪن ز شيري گرتيه دافا

شيخي من توئي شهدي ملت

شيخي من توئي ، تو شوري همت

شيخي من توئي ، خوي سعادت

شيخي من توئي ، تو چوي برحمت

بو ژينا ملتي ڪردا

ته همت ڪر جي آزدا

ته طوف ڪر پاش خوڻه دردا

هيه جارك له پيدا

شيخي من صبه شفق دا

شيخي من چيه ل مه پيدا

شيخي من ازم پپوڪ ل دردا

شيخي من ژنه ره رش گر پيدا

ام نافي ته دڪن آلا

ل چيات وينف نالا

تو بي چرنا دهر سالا

تو رادبي ژناف آفا چالا

شيخي من صبه خويا بو

شيخي من گري ل مه رابو

شيخي من ژبين نما بو

شيخي من پرسانه مابو

مصطفى احمد بوطي

فرج الله ذڪر افندي رشبلكك هات . تيده رشبلكا سيد
عبد الخالق انيري افندي ژي هيو .

هنگي خويا ڪر ڪو اڻ شعرا ها ڪو نسبت بال
عقد القادري ڪو بي فہ (رحمتا خواه دي لي بت) هاتبو
ڪرن نه يادي به وشعرا عقد الخالقي انيري به . ويچا من
بسر هاتيا قصيدا سينوري هرو ڪي ل هره گلي ڏم ٿر علي
عوني افندي راگوت . اوي ژي عقد الخالقي انيري ره
نقيسانده . ژوپشه ازل ڪاغذين خواه نين ڪفن گريام
وشعرك ژوان شعرين ڪو امضا (ز . ع) هلد گرن پيدا ڪر
و دا عوني افندي . اوي ژي عقد الخالقي افندي ره شانده .
فيجا خويا به ڪو او (ز . ع) پي لپستيه و ام شاش
ڪرنه ، لي راستي بدرنگي بڪشه ژي روز ڪي خويا دبه .
هرو ڪي دڻي مسئلي ده ژي پشتي مي سالان خويا بو .

ام ٿر عقد الخالقي انيري افندي هيئي دڪن بلا له مگره .
ژير ڪو مه دڻيا بو ام شعرا وي بلاڻ بڪن نه ڪو نافي وي
ٿر شعرا وي بدزنت . مڪرو آڻان در (ز . ع) ده به .
اڻ هروڻي ها ژبو نامه نه ناسه . هڪه عقد الخالقي افندي
ناس د ڪه بلا لي بگره .

اڻ ٿر مسئلا حافظي شيرازي ژي پيشده تر جو . حافظ
جار ڪي د جفانگي ده رو نشنبو . بڪي شعرين وي دخوندين
و د گوت «از حافظي شيرازي مه» حافظ مرڻي گوتني رابو
مسخوه و ٿر جفاني ره گوت :

— من دڙي شعران ديتيون لي هيڙ دڙي شاعران نه ديتيون .
مير ڪي مه شعر ژي دڙين ، شاعر ژي دڙين ، خواه بي

خوه بي بي هاواري

بين نوڙي آفراندين .

— فرج الله ذڪر افندي دل ڏکه شرفنامي ژ نوڻه چاپ
بڪه . پيره نسخه ڪه چاپنيس هيه ڪو ديسالا ۱۸۶۰ ده
د پترسبورغي (وليا مينوف زنونف) دابه چاپ ڪرن .
نڪ من ژي نسخه بڪه دستنيس هيه ڪو من دڪمبيخانا حلب
ده لبر نسخه ڪه دن نقيسانده . ام ژنه هيئي دڪن توڙي
ب مه ره بختي و آريڪار يامه بڪي . ب تره شرفناما بائي
ته هيه . ام دل دڪن ٿان هرسي نسخان دپن برهڻ
و ٿان هرسي يان نسخه ڪي درست دپن .
من نافل هري ڪر و مه دست بچيائي ڪر . پيله ڪڪ
پوري . هن هٿالين ڪو ل سوري بي گهاون هٿ اڙ فخواه
ندم سوري بي ، من شرفناما بائي خواه ژوان راهشت وهام سوري بي .
محمد علي عوني افندي ژ دور ٿوڙي آريڪار يام دخواست ،
لي ري پي نه دڪت ، دسني من نه دگا .

روز ڪي چند شعرين صوراني ڪتنه دستين من دپن
هميان ره ل شو نامضا حرفين (ز . ع) هبون . تيده بڪ
هيو ڪو لسر نحو بين ڪردستاني بو . سرناما (غزلي شيخ
عقد القادري ڪوبيي) هلد گرت . ژيره گلڪ كيفا من
هاتبو . هنگي محمد علي عوني افندي وشرفنامه هاتن بيرامن .
من ددي خواه ده دگوت «اڻ ل شرفنامي آيت» وجهده
من او لطف تواند و ب نقيسان ڪي ژر محمد علي عوني افندي
ره ٿر يڪر ڪو بڻجن شرفنامي . من دخواهست ڪو بڪشه
پيشيا شرفنامي ، لي خستن پاشي بي .

پري دو هيٿان محمد علي عوني افندي هاتبو شامي وچند
روزان بو بو ميٿاني من .

دوي چندي ده ٿر علي عوني افندي ره ژ مصري ٿر

سنور

کوردہ دہ زانی لہ کوو جیگرہ خزمانی تو
 گووگرہ بوتی بلیم جیگہ خیلانی تو
 کیوی ظروس وعمق حوزہ اسکندرون
 غریبہ تا بجمری ریش سنوری میدانی تو
 بجمری رش وٹہ رده هان آوی اهراسہ بزبان
 حہ دی شمالہ ٹہ مہ بو کوچ وجولانی تو
 اہ لوہن وگولی اورمی تاسہری آوی آراس
 سنوری روزہ لاته جبو کہ وکیوانی تو
 ہہ وازو کیوی حمرین ژہ نگاروری مصیبین
 سنورہ بو جنوبی باغچہ و باغات تو
 لہ ناوی اہم سنورہ دواوزہ ولایت ہہ بہ
 دہ لین دواوزہ ملیون نفوس کوردانی تو
 حاشا درویہ و ترا نفوسیان نہ نومرا
 دہ گاتہ بست ملیون بنو سمری قومان تو

لہ دہریہ اہم سنورہ لہ انقرہ وخراسان
 بلوش وٹہ زری بیجان لہ ویشہ خزمانی تو
 اہی وہ طنی خوشہ وست نارتم اہ و جا کہ بست
 مندالیکی ساوہ بوم دہ بومہ قوربانی تو
 و تہی ولاتی کوردہ لہ سہر زوانت ویردہ
 ٹہ ٹیری اہم حالہ تہ دہ ایلی ایمانی تو
 من ملا عبد الخالق اثیری شاعری کوردانم اہم غزہ
 لہ کہ بہ غلطو پہ لہ ت و ناتواز لہ آخری (شرفنامہ) دہ رج
 کراوہ بناوی حاجی قادرہ وہ . ہی حاجی قادریہ ہی منہ .
 لاوانی کوردی کر کوک و سلیمانی و کو بی آکیان لہ مہ ہہ
 لہ چاہدہ ری شرفنامہ لہ مہ داخانی نیہ . تحقیقان کرد
 کاری کی یہ . اہ و انیاوی خومہ و لہ مہ جملہ ی (رونا کی ھاوار)
 لہ چاپ دراہہ رکہ سی لہ لاوانی کر کوک و سلیمانی کو بی
 وثیقہ بنکی ہیہ کہ حاجی قادرہ بنومی بو اثباتی آمادہم .
 سیدر حسین زادہ عبد الظالم اثیری
 وکی ازل مصری بوم روز کی محمد علی عونی افندی
 ٹی سیوہر کی ہاتہ نک من ڈژ من رہ گوت :

ہالانان دخوہ بدن ، پستی خوہ بدن فورتان و زرتان بکن
 و بیژن :
 عقد رحمان ژ آخ و توژا من ہاتبو پی .
 عقد رحمان ژہ شینا ہییا چیا بین من بلکہ گرتبو .
 عقد رحمان دین کونین من دہ را بو بو .
 توژی ھاواری ، پستی خوہ بدہ و بیژہ :
 تر با شیخ عقد رحمان دمن دایہ ، من او فشار تہ نائف
 رو پلین خوہ ، کیلاوی دا چکاندہہ راسری خوہ .
 ای آرد ژمن بدخسہ کور من او شیدی دین ولت
 ژتہرہ نہ ہشت و نہ کر پارا .
 شین . . شین . . شین . . ہر در رش ، نہ ما ہشین .
 دل یکل ، جان یکسر ، چاف یگرین .
 بانگ دان ، شیخ عقد رحمانی گارمی نہ ما ، ہاتبو خیری
 جو رحمتی

بلی تو دچویب و پتہ نہ دحسیان ، بیر نہ دبرن . ژخوہ
 چہ بحسیانا کنکی او دستی بی بخت و بی شرم لہہ رادبو .

 بگری کردستانی بگری ، بگری بوتان بگری ، بگرین
 کارمی بگرین ، بگری گوز گھی بگری .
 کچ و بو کین کردستانی ، گلپین خوہ کر بکن ،
 خوہ لی لسرین خوہ بکن ، رشا خوہ گر بیدن ، شین . شین
 بکن و ب آخ وزادینی بگرین .
 توژی ، پیرو بگری ! بکفہ پیشیا حمیان بگری و بنال .
 شیخ عقد رحمان ژ کیسی حمیان چو ، لی نمازہ ژ کیسی
 نہ چو . پتہ بیرا خوہ ، بو کی ب شیخی خوہ رود نشت چاوان لہ
 فدگری ، کسان چاقین وی بھڑ و ہفتی تو ہمبیز دگری .

 ای آخا کردستانی ، ولاتی بوتان ، عشیرا گارسان

مشهدا عبرتی

— شیخ عهذرحمانی گارسی چورحمتی —
 ملای من و شیخی من ملای اردی کردستان
 شهیدی ارد و آزمانی شهیدی گوزگه و بوتان
 ژبو ملت، ژبو کردان، فدا بویی، تو قربانی
 شهیدی عشق و ایمانی، شهیدی رزم و میرانی
 ولاتی ته، ملای من، ولاتی پاک، کردستان
 نه گوزگه بو، نه شرنج بو، ولاتی ته، نه ژبی بوتان
 ژبو ناموس و جامیری، ژبو ملت فدا بویی
 ژمیرین ته، ژمیرین ته، ژنشکافه جدا بویی
 ریا ملت و دینی ده، ب مبر خاصی تو بوی قربان
 مقامی ته بهشتینه، ب امر و گوشتا قرآن .
 د آزمانی امیدی ده، تو برجس بوی تو کو کب بوی
 ژبو یار و ژبو دژمن، ژبو کردان تو بی کرب بوی
 ریا دین و ولاتی ده قلمکیش بوی و شور کبس بوی
 ژبو ملت ژبو کردان ب عزم و رزم ژجه زا بوی
 ژبو لاشی ته شیخی من مزاره آخا کردستان
 دنی تر بانه شیخی من و گورنا ته دلین میران
 ژبو کردان ژگوزگه او بیامک خووش دباری بو
 ب میرانی و جامیری ب هرتشتی دکاری بو
 ژبی بختی مه صافی کر، ژبی بختی خلا من ام !!
 ژبی بختی پریشان، و بی دولت زلامن ام !!
 چلنگ بو میر و ژبهاتی، ب تقدیر بو و ژیرک بو .
 ب نائف و دنگ ب خونین و رنگ ب هرتشتی مبارک بو
 ب شوری ته ب پرسیاته ب علم و رفعت و غیرت
 تو بوی ربیر و تر بانه حمی ره مشهدا عبرت
 بریندارن ته درمان کرن بریندارک تو کشتی آخ ؟!
 ژ نوغه هیستر و ماتم ژ نوغه جان و دل کاهباخ !!

ب میرانی و گرناسی تو بوی سیدا تو بوی ربیر
 دلالی میر و جامیران دلالی رب و پیغمبر
 ب مالانه، عشراته حمی ملت بریندارن
 گرین و آخ و زار بنه، گرین و آخ و هاوارن
 تو سیدابوی، تو بوی بافک تو بوی گوره تو بوی آرماینج
 قهین ته بریندارن، بریندارن حمی کردمانج
 ژ نوغه شاهیا دژمن، ژ نوغه گر و سه شایون
 ب تر بانه، لی شیخی من هزاران کرد ژخه و رابون .
 تو آلی، گوره بی ای شیخ، تو ره ژاهیشامات
 تو آلی، گوره بی ای شیخ، تو کانی بوی ژبو همت
 تو آلی، گوره بی ای شیخ، تو تر با قدسیا کردان
 ب زانین و ب جامیری دی رابه ئیدی کردستان .
 مرنا ته و پنداته قزین ملتی کردی !!
 قهین ته بیابین ته بزین ملتی کردی !!
 تو آلی گوره بی ای شیخ هشی میر و قهان بوی !!
 سری ته ژاخا کردستان ره ته ژاخا بوتان بو
 تو آلی گوره بی ای شیخ، تو آلامشدا کردان
 تو پلکی زیف و زیرینی ژ دیروکا دلی خورتان
 تو دیروکا شهیدانی تو سر بورینا کردستان،
 صی قربانا شیخی من دین صد دستین جنگیز خان .
 دلالی آخا کردانی دلالی آخا کردستان
 تیمورلنگ قظ نه کر و سان نه کر و سان ژی جنگیزخان
 تو سلطانی دل و چاچی، تو سلطانک هنر و بوی
 ب شور و علم و شیرانی تو سیدا بوی تو ربیر بوی
 ملایی من بیژم چه ژپوسان پر مزتر تو !
 ملایی من بیژم چه ژجانان پر مزتر تو !
 تو چو بی، پر ژی سیوی مان، دلی ملت ژی ما باته !!
 ملایی من بیژم چه دلی من بو به تر بانه !!
 رکنور کامران عالی بره خان

شیخی من ب پنجه و چندسالین خوه فه، وک زارو که کی
 کو د باشلا دیا خوه ده دمتر، بی آخ، بی نالین و زارین
 بی تق و رق و تشغله، بی دنگ و پیژن، ب ری کتی و
 چو پی .

حالی ولاتی بوتان عجیب دزانی بو. د کار بو بیژمه سر و بنی هر
بری بوتان ژچه رنگی نه. سر حاکم ومیره کین بوتان چپرو کین
نه هیستی دزانی بو.

بلی شیخی من تو مرو فکلی هولی یو بی، لی ایره تو چو بی
و دستین مه ژته بونه. نزام حیفان کنی ره بیت. ژته
ره آت ژمه ره. تو چو بی رحمتی، ام هشتن دنااف درد
و شینی ده.

خلك دی بیژن: شیخ عقدرحمان چو، کلاشی وی
دچولی ده ما. هری مالاخوه گهاست، بی ترب و گورن،
بی ریج و شوپ، وار کور چو...

نو! کردنو، نه کردنو! یارنو، نه یارنو! دوستو،
دژمنتو! عقدرحمان بی ترب و گورن و خدان وارچو.

لی فشارتنا وی ژی وک مرن و کشتناوی نه ب آوا کی
عادت، لی ب آوا کی دن، ب آوا کی ولی بو کوحنا
نهو نه ناس و نه چیکری...

بلی شیخی من، من ژته ره کفنکی ولی بژارت کو
هیژ تو کلاش پی نه هاتیه پیچاندن، من ژته ره تر بکه ولی
کرلاند کو هین تو مری نه کتی.
من کفی نه کر: سور، سپی و کسک و زر، آلاته،
و من تو فشارتی ناف رو پلین هاداری ولی مری وی
کیلاته داچکاند.

کفی ته کفنکی ولی به روز کی بیت، ژته ثبت و
دسر کلات و باژارین ولاتی ته ره ل بیل بیت.

تر بانه تر بکه ولی به کو نه کیلادی ب بروسکین
ازمانی دشکه، نه جاغ و دیوارین وی ب با و با گری هلد
فشه، نه آخادی ب باران و لمی بی قل دبه و ژهف دکفه.
تر بانه کتیکه، کو نقشین ملتی مه دسته دستا بکن و
هر نقش ژنقی دن ره حنا پاشی بی، هندو روزا قیامتی،
ژهدره دی بسپرن.

اف تر بانه آ آبادینه. من اقاهاژ بونا ته بژارت و
کولاند. لی ته تر بکه دن ژی هیه کو تو بخوه به حمدی
خوه و بی حمدی من هاتی و کتی ناتی.

ملا و سیدابو. د مدعی شافی یه زانا کی زور
بو. اسلامیت و که خوه ناس دکر و ددا ناسکرن.
ژی نه موک کیم دکر، نه ژی وک ملاهین دن - ژبونا
فشارتنا نه زانیا خوه، بشیلاندنا خلکی - لی زیده دکر.
هر چند مروشی آخرتی بو، او چند ژی مروشی دینانی،
مروشی نو وینی و پیشفه کتی بو. ناف در خلکی ددا کو
بخوین، هر تشتی هین بین. پرانیا فقهین وی بی حرفین
لاتینی ژی دزانی بون.

چار کی من ژی پرسی بو، هکه ژنقیساندنا زمانه مه
بهر حرفین لاتینی ژا لی بی شریقی ته تو مانع هیه. رووی
وی ئی دلال و بی نور، ب دکنکی زلال بو و لمن فکرا ند.
- ما چره هبت، خوه دی امر و نهین خوه ژمه. ره نه
ب حرف و شکلان، لی بی قصه بی دابه زانین، ژخوه
شکلین حرفین قرآنا پیشین نه ژ شکلین ایرو بون. زلورا
میری من، ته کو خوه ندیه و دنیا دیتیه، صح بکه و ژمه
ره حرفین ولی بیژره کو ملتی مه زو کا هیتی خوه ندنی
بیت. فتواب من ره به.

من گوت میر و میر خاص بو. هرچی مسئله بر واری صح
کر نه قیج دزان او شیخی دلال چه میر کی زور بو. ب
ده پانزده خلامین خوه، قضا بر واری را کر بو. و کی
خوه ددا بر کشر کی، صد زلامین قیج نکار بون چپراوی
را کن.

بری می سالان کا قومه دابو چیا پین هفیر کان، ل خوه
نه دانی بو سواریه، خوه قیالت، د رختین خوه آقین
ستووی خوه، تفنگ ب ملی وی ف، ب پنچی و چند
سالین خوه، وک خورتکی بیستالی دابو کاش و شهاران.
پیا پین سست پی خرت دیون. خلك پی دسکنین:
شیخ عقدرحمان کتیکه، کتیکه مرن و بی پیقن
بو. لی صد حیف و مخاین، لبر نسخه بکه دن نه هاته
نقیساندن.

لسر کردستانی ته هرچی ژی بخوه ستا نک وی پیدا
دیون. دیرو کا عشیران، میژ ف، مابین ملتی کردان...
دناف کردستانی ده زحف گرها بو. نمازه (خاصه)

هاوار

کوفارا کردی * مجله کردیة

سین

شیخ عهده رحمانی گارسی چورجی

شین ۰۰۰ شین ۰۰۰ شین ۰۰۰ هر در رش ۴ نه ماهشین
دل بیکل جان بکسر ، چاف بگرن .
بانگ دان ، شیخ عهده رحمانی گارسی نه ما ، هاتبو
خیری ، چورجی ۰۰۰

هری شیخ عهده رحمانی گارسی ره نیا چاهین کردستانی ،
گر میا دلین کردین قنج ، ب دو بر کین بی بخت ، دست
ژمه کشاند و چو . بو شهیدی دین و ملتی خو ، قربانا
آرمانجا خو .

هری ب بی بختی هاته کشتن ، ژخوه و کیدن کشتنا
وی نین بو . ب میرانی نه دهانه کشتن . ل پی وی گلک
گرها بون . او میرین قنج پیدنا نه دبون ، نه دهاتن دین
کوبکفن پیشیاری ، دورلی بگرن پی بیرزن وی بکزن .
ژیره ، ژ کشتنا وی ره آن ب بی بختی ، آن بر ککی
خیلکی دتیا بو . آن نه ، وک مروفکی عادی ، دناف تقینا
خوه ده دی برابایا .

مرنا دناف جهان ، نه مرنا وی بو . حیفا خو ده دی ژی
ژیره دهات ، پی قائل ندبو کو آف میری ب هرکشتی خو ،
ب دین ، ب زانین ، ب دستي خو قنج ، دناف جهان ده
وک مروفکی عادی ب بایی آن ب تایی بیشینت و دپی ره
قاصدی خو تر بکت و امانتی خو ژی بسنیت .
عهده رحمان نه سته لخ بو .

ژیره قاتلک ژناف مالی ، گولکی مالی دتیا بو کو بی ترس

ولرز بکفه بن پاشلاوی ، هره دستین وی و ولی وی بده
بر تفنگ وخنجری .

هکمه دار خراب دبه کرمی وی ژی به . ژخوه کرمی
داری ژداری میت ، دار فجار خراب نابت .

ولی ژی بو . دنیا ل شیخی مه بو هیقار . روژ چو بو
آقا ، هقالین وی ژی دور کتیون ، او ب خلامکی خو
قه در نینگی گندکی دل ره هیقییا قاصدکی دما .

هنگورا شتی دست ب کتی کرمی بو . دمانه ژی ژی
هاتبو . د بر وان ره آفک دهر کی . شیخی دلال خو
قنالت ، ننگا خو دا خلامی خو کت پیشی بی ، بز
ب آقی قه دجو .

خلامی وی ، ژ پار را ، او دا بر ننگی . درب لی کت ،
شیخ ل خنجرا خو ختی ولی زقری ، در بکه دت
سینگاری قل کر .

خلام ، یکی سعرتی ب نائی نجومو ، مری شیخی
خوه ب خنجرا وی ژیکر و بر دژمنان . هری ب خنجرا
شیخی خو ، ژ بر کو یاخوه دسینگای ره کر بو .
نجومو هاته خلالت کرن ، ام ژی پیره ، حورایکی رش
بو خلاتا مه .

هری بانگ دان ، شیخ عهده رحمان نه ما ، ژ یونا خدمتا
ملتی خو زا بو ، ژ یونا وی ژی مر .

نزائم ازی چاوان بکلرم وصف و پسنی وی بدم .
شیخ عهده رحمان ژوان مردقان بو کو دی بین دنیایی کیم
د ز کین خو ده گرانده .

شیخ بو ، ملا بو ، سیدابو ، میرو میر خاص بو .
شیخ بو ، خندان طریقت ، مریدن وی ولی وک پیسخمیرک دنه پرتن .

زكوة خراف ومطبخة
الشيخ محمد بن عبد الله بن شاذان
 حفر جميع المعادن والصور الملوحة واللوحات الخارسية
 بيع بطانات دار سياحة بحرف نادرة على الطراز العربي

ملك الظاهر

دمشق

الطبيب
احمد نافذ
 اختصاص في الاكزيما الداخلية والزهريّة والأطفال

عرونوس

دمشق

الطبيب
محمد حبيب
 الاخصائي في باطنية امراض العيون وهرامها

صالحية

دمشق

اشتراكات مجلة هاوار

وفي غير هذه الأقطار	في سورية وتركيا والعراق وبلاد العجم وبلاد القفقاس
عن سنة واحدة ١٥٠٠ فرنك	عن سنة واحدة ٥٠٠ غروش سوري - ١٠٠ فرنك
عن ستة شهور ٩٠ فرنك	عن ستة شهور ٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك
عن اربعة شهور ٦٠ فرنك	عن اربعة شهور ٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

للارسلات يجب ان تكون باسم صاحب الجريدة: الامير بهودت علي بن رفهان - دمشق - حارة الاسكراة

السنة ١
العدد ١١
الخميس
١٠ تشرين الثاني ١٩٣٢

هاوار

سال ١
هزار ١١
پنجشنبه
١٠ چر پاپانی ١٩٣٢



SAL 1
HEJMAR 12
YEQŞEMB

27 Çirîya-Paşê 1932

HAWAR

ANNÉE 1
NUMÉRO 12
DIMANCHE

27 Novembre 1932

Qoyara Qurdî * Revue Kurde

Têxizîyên Qovarê

Yeqyetiman	Hevindê Sori
Gazinda Xencera min	C. A. Bedir-Xan
Em çiman bişûnda man	Mistefa Şahin
Çaw	Gewran
Strana Gulê	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Yeqîtîya Qurdan	Ş. M. Şahin
Taziye	Mamosta
Qew û Qitiq	M. Ehmed Botî
Qer, Gur û Rovi	Qoçerê Botan
Elfabêya Qurdî	C. A. Bedir-Xan
Le ho Şhîdeqî	Ehmed Namî
Xeyal	Tahir Fîad
Yadi Weten	F. Bêqes
Ey Gelawîj	Gewran
Heyv û stêr	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Cegerxwîn	Kedrican
Gazî	Evdirehman Fewzî
Her bîjî	Le Zibêr Qurd
Nalnala Dil	Ismail Hebeş
Hawar e	Lawê Fendî
Ziyareta Hawarê	Mistefa Mîlî

Birê Frensîzî

L'Alphabet Kurde	D. A. Bedir-Khan
L'âne, le loup et le renard.	Qotscherê Botan
Memê-Alan	D. A. Bedir-Khan

Çapxana terekî

ŞAM — 1932

Dr. A. Hafiz

**SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES**

Damas

Jerusalem

Damas

Jaffa

Dr. M. Khidir
Opérateur et Oculiste

PHOTOGRAVURE

Eyoubiye Frères

Inscription sur tous les métaux. Gravure colorée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes,

Damas

Malek Daher

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase:

1 an 100 fr.
6 mois 60 fr.
4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.
6 mois 90 fr.
4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan
Damas: Quartier Kurde

Qiriyariya Qomelê

Ji bona Sûriya, Tirqîya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê:

Salqî 500 kirûş-sûrt — 100 frenq
Şeşmehqî 300 kirûş-sûrt — 60 frenq
Çarmehqî 200 kirûş-sûrt — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqî 150 Frenq
Şeşmehqî 90 Frenq
Çarmehqî 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyî têne şandin:

Mîr Celadî Allî Bedir-Xan

Şam: Taxa Qurdan

Yequetiman

2

Ba nextê basi ew şitane biqeyn, qe be pöy ewe yequetiman bo ray î debêt. we nextêq le yeqyeti gelani dinyay diqe biqeyn, taqû be pöy ewan emes yeqbûnî xoman durust biqeyn we sazi biqeyn.

Daniştuwani rûy erz le mêjewe destyan qirdiwete qomel hestin we be qomel jîyan we wext rabwardin.

Çunqe yeqêq le xûy here gewrey emane meyl qirdinyawe bo qomel hestin.

Bem çesne le zmani here qonewe daniştuwani rûy erz qomelîyan damezranduwe we nizami qomelîyan pêq hênawe.

Belam : nayewêt hilêyn u bibêjin ew nizame qomelîye qe lew demeda hebû weqû nizami cinaqîy imro nabuwe. We nizami qomelî lew caqewe herwa gorrawe we he gorran pêşqewtuwe hetaqû geyiştiwete nizami qomelîy berzi imroqe.

Belê : nizami qomelî, her weqû hemû nizamêq, hemû jîyanêq, hemû çîştêq le rûy erz le jêr tasiri (kanûni pêşqewtin be gorran) e, we kanûni pêşqewtin be gorran qe le salî 1859 feylesûnî mazini Ingliz (Darwên) dayna, zaniyarani ewrupay imro ew kanûne leser hemû çîştêq tetbik deqen we le hemû zanistiyêq tetbiki deqen.

Leber ewe (Sosioloji — zanisti civaqî) ş tabî'a bem kanûneye. We her weha nizami qomelîş be pöy kanûni Darwên pêşqewtuwe we le pêşqewtin daye.

Le pêşda gotman daniştuwani rûy erz le mêjewe nizami qomelîyan damezranduwe. Belam ew nizame weqû nizami cinaqîy estaqe nebûwe. We lew deme ew nizame zor iptidayî we biçûq we na-

tewaw bûwe. Her ewende yeq dî qes legel mal u mindalyan her demê peqewe degeran. Be roj le jêr sêber darêq dehesanewe. we be şew le eşqewtêq denustin eger piyawêqyan dirindeyêqî biqustayêt, hemûyan pêqewe lêy her debûn we deyan xward. Eger yeqûqyan nexoş biqewtayêt, ewani tiri şew u roj xizmetyan deqird, we bemî be destewayî yaridew yeqtrîyan deda.

Inca em yeq dî male reş u rûte bêre here le zigûza we be « jin-be-jin » qirdin zor debûn, we ewendey pê nedeqû debûne 50 - 60 qesûq. Bew çesne zor debûn we ewane hemû be zimanêq kiseyan deqird, be pöy pêşrewêq be rêwe deqûn, hemû xû w rewustêqyan debû, we hemû demê-hemû pêqewe dealan.

Inca ew 100 - 200 qese piyawêqî (miroveqî) ixtiyaryan le naw xoyan heldebijard, we pesendyan deqird be gewrey xoyan, we hemûyan be careq be nawî ewewe naw debran.

Bem çesne le zmani qonda nizami qomelî le (nizami xezanî) yewe serqewtuwete (nizami xêlî).

Inca ew xêle le şwênêq rûnenistuwe, we cêgeyêqî taybetiy nebûwe. Beşqû hemû demê le geran bûne, be roj xerîq nêçir girdin we xwardemenî peyda qirdin bûne, be şewîş geyiştibênete her çî şwênêq, yan her çî eşqewtêq lêy daniştûne, we lewêda nustûne. Lew deme ew xêlane qe hebuwe, hîç dîn, we ayinêqyan nabûwe. Le ser hîç dinêq nabûna. Lepasân nexte nexte destyan qirde peristîni axa w gevrey xoyan le paş mirdip, yan peristîni dar u berd, yan put, yan mang u hestêre w hewre-tirîske, yan heywanat.

Lew deme din bestirabuwe (tirs) ewe, çunçe (lora) lew çistane qe gotman tirsawin, her leber ewe (ji bona wî) destyan qirdiwete peristinyan, we le xwa dananyan.

Bew çesne nizami qomeli le seretiy damezranida qe xezani we le paşan xêli bûwe, ne bestirawe behiq peristişeqewe we çistêqi diqewe. We lew dewre qe dewri yeqemini qomeli bûwe, danîstuwani rûy erz le haletêqi wehîşiyane jiyawin. Inca dewri duwemini nizami qomeli hatuwe qe (dewri din peristi) ye.

Inca dîn peyda bûwe, le pêşda dîn u tirs pêqewe hestirawe we têqalawe, we destyan qirdiwete peristini ew çistane qe løy tirsawin, le paşda bere bere peristîş pêş qewtuwe, we peyxemberan peyda bûwe qe le duwayi hemûyan dînî Islam pêq hatuwe.

Danîstuwani rûy erz aya xorhelatî bêt, yan xorawayî be tundi em peristîşeyan gird, we beryan ueda. We le ser eme zor car sari gevre gevre dogirsa we be xorayî xwêni çend hezaran xelq rîja, heta rojawayiyeqan culanewe bo rêqxistini dîneqan, we piyawî dana we gewrey weqû (Marten loter), (ziwingli), (qelnen) peyda bû, ewendey pê neçû şeri si sal peyda bû, we si sal ewrupayiyeqan qewtine giyan yeq, we yeqtiriyar quşt, qe şereqe bir ayewe, we musamehey dînî le ewrûpa cêqey tea'ssubi dînî girdewe, we wazyan le dîn hawird, we hemûyan tîqoşin qe hemû qesêq serbeste bo wergirdini her çî dinêq.

Le paş ewe bere bere hêzi dîn u peristîş qem bûwawe, we ew şewkey carani nema, we gelani cuda cuday rûy erz çawyan le aşmae we bo erz dagird qe le ser erz xwayêqi diqe şitêqi tiri bidozinewe, qe bi peristin, we bewe hêlsine giyan xwa qoneqeyan.

Inca felsefey maddîyay taze le cêqey felsefey dînîyay qon danîşt we be çaqî tasîrî qirde ser ewrupayiyeqan, dozînewey wulatani taze dergay qirîn u firoştîni le ser piştî bo xelq qirdewe qe

Cegerxwin

Di dema heşê min wenda dibûyi
Mizgîneq ji min re hat û got: bixwin.
Min cegerperitî, min dilhilûyi,
Mêze qir ev mizgin b' navê Cegerxwin

Hevalê xoşewist pesna gundê min,
Bi alî û qeseran pêşqêş didi min.
Ji nû ve pêteq ar, da ser daxê min.
Derd û qul tevdayin tewse Cegerxwin!

Dêriq pir xweş e hêja ye pesnê,
Çi biqim naqev dest; ji ber vê xesmê
Bi dil birindar in qurdên vê neslê,
Ne ez û tu tenê hemî Cegerxwin!

Ma Maden hindîq e ji darêu beran
Osmanye, Sêwerq, Mûşa-Serhedan.
Ji çavê Torozê heta Dest-Rewan,
Giş xabin! hin çêtir bizan Cegerxwin.

Dizanim tu zani, welat giş xweş e
Hin bajar hene qo tu lê na mese
Mesela Elezîz çî lawqeş e
Bidita bi çavê şîhrê Cegerxwin.

Hevalo tu xweş bi; tim bi dilê xwe,
Welatê bihuştin tim bi sazê xwe
Saz biqî di nava tilyên destê xwe
Da mezan bizanin tu yî Cegerxwin...

KeDrîcan

caran neyan qirdi bû we neyan dezanî,
we hemû qesêq sew w roj le penawî ik-
tisadiyyati xoy deçuwe pêşane. Inca le paş
emane dozînewey şit u meqî ewê, şiq u
gumani xiste dil dindareqan, destyan
qirde şiq qirdin lew çistaneqe leqitêbani
dîn bejarbû we gotrabû.

(tewaw ne bûwe)

Hevîndê Sor

Heyv û Stêr

Işev şev e, şev bi şev e
Dê digiri tirba xwe ve
Heyv derqet stêrqa xwe ve
Dilqeti me û singjar im
Bê welat û bêbajar im.

Erdê xwe re ez heyran im
Birindar û bêderman im
Ji qurdan re ez kurban im
Dilqeti me û singjar im
Bê welat û bêbajar im.

Bêxweyî me ez tinê me
Yeq ji camerên dinê me
Ji bebextî ez qetî me
Dilqeti me û singjar im
Bê welat û bêbajar im.

Işev şev e şev bi şev e
Bavê min tê gora xwe ve
Heyv derqet stêrqa xwe ve
Dilqeti me û singjar im
Bê welat û bêbajar im.

Dr. Zamiran Ali Bedir-Xan

Gazî

Rabin brano, rabin rabin
Ber bi welêt em bibarin
Em derêxin van neyaran
Ji welatê bav û qaban
Qurdistana me delal e
Lê biqul e zehf dinale
Belê welat pir delal e
Lê bibirîn û bêhal e
Dermanê wî di me de ye

Di min, di te, di wî de ye
Pêqve heqe em xebitin
Welatê me dibe rengin
Dêst û çiya tev spehî ne
Ezmanê wî buhîştin e
Me diqşane ber bi xwe ve
Rabin êdin ev çî xew e
Belê tevde, tevde rabin
Ne yeq, dudo pêqve rabin
Bê bebextî, bi camêrî
Heqe rabin, rabine gî
Hawar e ev, deng û hawar
Tev lerizin, direh û dar
Namûs biqin weqî mêran
An himirin weqî şêran.

Evdirêhman Fêwzî
Sereqê Eşîra Jiltiyau

Yeqitiya Qurdan

Rûjqê bi çend hevalên xwe va
me da bû rê, em diçûn Qaniya - Ereban.
Deşta Sincê di ber me ra weq çarse-
veqe zêrin raxisti bû. Zeviyên ceh û
genim cih bi cih zer diqirin. Ji germiyê,
ji erdê ber bi ezmanî ve ewrên xumamê
radibûn, der bi der leyloqên çeleng
dihatîn ditin.

Gava em gehîştin sûqê me xwe
da ber siha kahweqê, me zehf xweh da
bû, me cauên xwe divêsihandin.

Ji nişqa ve di ber deriyê kehwê
de kirociqê bû. Xelqê kehwê tevda ber
bi derî çûn.

Me dit qo du xort rahiştine hev
û li hev dixin. Çend xortên din qo di
devê qolanê de seqinî bûn. Ji cihê
xwe rabûn, baz dan û xwe gihandine
xortên pêşîn. Ket ne pirsin, seh ne qirin
gelo çiman li hev dixin qî biheke, qî
nehêk e, hema tevda li yeqî bûne qom
û lêdan. Geleq ne borî ji hev bûn, ê lê-
xisti bi baqur da çû û ên mayîn hatin
kehwê. Ez geleq kehîrî bûm. Ma mêrani
ev e, qo neh deheq li yeqî qom bibin û li
wî bidin. Ji kebra xwe min ji wan re got:

— Ma hon fedî naqin, deh mirov

li miroveqî dixin. Diviya bû qo hon herin
biqevî nav wan û ji wan re navçitî biqin,
ne qo tevda li yeqî xûn.

Xortên me tevda rabûn ser xwe
û pêqve gotin:

— Beg im, mesele ne welê ye, ne
dema navçitîyê bû. Qa em ji te re
bibêjin, tuê bibinî qo hek di destê me
de ye. Lwê qo bi baqur da çû ne ji me
bû, î romî bû. Namûsa me kaîl ne dibû
qo yeqî biyani pêş çavên me de li yeqî
qurdmanê bide. Ji lewra me ket ne pirsî
gelo qî nehêk e, û em li biyani qom bûn.
Ji xwe welê ji divêt. Heqe qurdmanê nehêk
be ji, dîsan divêt em ariqariya î qurdmanê
biqin da qo ew meqeve bin liugên biya-
niyan. Ji ber qo ê qurdmanê ji me, ji
miletê me, ji xwîn û nijadê me ye.

Weqê min ev gotinên delal û şêrin
bihistin, dilê min geş û şa bû, geleq qêf-
xweş hûm. Hema rabûm çûm rûyên wan
û yeqî bi yeqî eniyên wan ramûsan.

Ew ji pê qêfxweş bûn, spasên li
min qirin. Bi dengeqî bilind min ji wan
re got:

— Her bijin xortino her bijin,
Xwedê we ji bav û miletê we re bihêle.
We irû xuya qir qo yeqitiya qurdmanê
qetiye rê û birêva biderdiqeve.

Qaniya-Ereban: 28 Tebaxê 1932
Şahin Mistefa Şahin

Elfabêya Qurdi

12

U - Ev dengdêreqe welê ye qo di zman de hevala wê nîne. Ev dengdêra ha ji du herfan, ji dengdareq û dengdêreqe hevedudanî ye.

Ji bona kenc xuya qirina dengê vê dengdêrê herî ewilî emê bi denginen din mijûl bibin. Ew bi xwe dengê vê dengdêrê de xuya biqin.

Di her zmanê arî de pirs diqarin bi du dengdaran destpêbiqin, bi gotineqê din herweqî dengdêreq di nava pirsê, di pêşiya pirsê de ji diqare du dengdaran bidêre.

Weqo: Blûr, xwar, stûr, krên, standin, braştin...

Di zmanê me de dengeqî din ji heye qo li dengê vê dengdêrê dimîne. Ew deng ji dengê (xw) ye, weqî di pirsên jêrin de:

Xwe, xwin, xwarin, xweh

Ev dengê ha ji herweqî di pirsên (blûr, stûr, krên, ...) de têtê ditin ji du dengdaran hevedudanî ye û qetiye pêşiya dengdêreqe. Lê bi vê ferka qo di dengdaran din de her du dengdar cihê cihê têne bilêv qirin. Lê weqê (x) û (w) diqevin tanîsta hev, (x) li pêşiyê, (w) li paşiyê, ev her du dengdar diqevin nav hev, li hev diqelin û ji wan dengeqî welê dertêt qo mirov diqare bêje qo ew ne dengê du herfan e, lê belê dengê herfeqe serxwe ye, qo di awayê bilêvqirina wê de ferkeqe eşqere heye.

Belê ev her du dengdêr diqevin nav hev û pêqve têne bilêvqirin. Herweqî di pirsê (xweş) da. Di vî dengê hevedudanî de dengê raser (x) ye û rind têtê bihistin, û dengê din qo rengê wê diguherîne (w) ye. Di Zarê Dumilî de pirsê (xweş) bûye (weş). Jê xuya ye qo herta paşin (w) ye û (x) ji pêşiyê qetiye.

Vêca, weqê ev du dengdaran ha (w) û (i) ne ewçend diqevin nav hev û li hev diqelin qo ji wan dengeqî nû û dengdêrî derdiqeve. Ev dengê ha di vîya bû bi herfeqe serxwe bihata nîşan qirin.

Strana Gulê

Gulê!! dotmîra qulilqan, mirariya parizan serrewşa bihnûniyan tu!!!
Tu şehmersaha delalan, bilîna buhar û paizan çelenîya bûq û bûqan î.

Rengê te çaq, bilîna te paq, siqlê te nazdar çermê te nerm e!!

Serê memîqan, gotina qeç û spehiyan, ruhniya deng û stranan tu î.

Di ezmanê qulilqan de roj tu î, bûqîqên te stêr in. Her qes hej te diqe

*:

Gulê! dezgîr tu î, bilbil dilqetiye te ye. Lê tu hej wî naqî. Tu weq qeç û jinên bajaran dilqoçer î.

Tu axaftinqe bédeng, lavijeqe bê awaz sazeqe bê mekam î.

Tu weq dev û lèvên dezgirtî û periyan sor û şerîn î. Her qes hej te diqe.

*:

Gulê!! bilbil digirî û lavelav diqe û dibêje te:

— Were!: were ser singê min, ez gori te me, textê te pêstra min e, li ser pêstra min de raqeve, ezê bibim dergûşa te û ji te re serêloq û pehîzoqan bibêjim.

Tu diqeni, guh nadi wî ew digirî!
Tu dezgirtîya pîr û civan, jin û mêran î.

Tu kesra qulilqan de sultan î. Benez, beybûn, gulnexwin, rehan cariyên te ne. Mêvandara buharê û strana bihn û reng tu î.

Dildizîya Zîn û Mem tu î; Leyl û Mecnûn berdevqên te ne!

Her qes hej te diqe.

Dr. Zamîran Ali Bedir-Xan

Me evê ha bi (u) yeqe bêbilindeq nîşan qir û (u) ya bibilindeq ji bona (û) ya drêj hilani bû, herweqî jor ve hate ditin.

Bi vî awayî ji bona dengdêrên qurdi keydeyeq hate danîn: dengdêrên bilind bibilindeq in û ên qin bêbilindeq in.

(dûmahîq heye)

Celadet Ali Bedir - Xan

Textes et Traductions :

Der Gur û Rovi

Rûjqê rovi birçi ma bû, di çolê de digeriha. Ji nişqa ve gureqi ew girt û qir devê xwe. Rovi qenî û pesnê Xwedê qir. Gur lê ecêbmayî ma û got:

— Roviyo! ev çi qen e, ezê niho te bixum, tu diqenî?

Rovi dîsan qenî û lê vegerand:

— Herê diqenim, ji ber qo tu min bixwî, tinê hêvî diqim drêj meqî, min zûqa bixwî, da ez bigehim miraza xwe

Gur — qo min tu xwarî tuê çawan bigehî miraza xwe?

— Di lawaniya xwe de min gelec gunehên qicîq û mezin qirine, êdin bame pîr, xweşî û nexweşiyên dinyayê ji ditine. Rabûm çûm niq melê, hal û hewalê xwe jê re gotin. Ewî gote min: « Tu meçî hecê, mala Xwedê tewaf meqî, ev gunehên ha li ser te ranabin » Jû pêve dibêjin qo mirov ji dil berê xwe bidit mala xwedê, ji sêlûna deriyê xwe derqevit, li qû derê bimirît ji heca wî berdar dibit. Vêca heqe tu niho min bixwî heca min dê kebûl bibit.

Gurî rovi berda û jê re got:

— Tu ji dil diçî hecê

Rovi dilê gur tijî qir qo ji dil diçê hecê. Gurî jê re got:

— Weqî niha ez bi te re bêm hecê, tu min digel xwe bibî.

— Herê, û ji hire heta wê derê xizmeta te ji dê biqim.

Gur qet pêşiyê, rovi da pey. Demeqê çûn, rastî qereqi hatin, wî xurm - xurma wî ye, giyayî dixut. Dema qer gur dit bû firihina wî. Rovi lê rabû û got:

— Hey bêfehito, te çi hal e, ev mezineq yê heywanan e, berê xwe daye mala Xwedê.

Qerî got: ji dil?

— Ma çi, belê ji dil

— Hon min ji bi xwe re nabin, ezê bi rê ve xulamiyê ji we re biqim.

Qer ji qet nav wan û dan rê.

Wext bular e, qer tîr giyayî dixwe û avê vedi xwe. ziqê xwe diçêrine.

Gur tobedar e, tu pezî naquje, rûj bi rûj kels û jar diqeve. Carqê ji rovi re dibêje:

— Heyran ez nema debar diqim, ji nêza dê bimirim

— Ez dizanim tu çi dibêji lê berê me li mala Xwedê ye, gunehqirî li me uaye. Divêt em qerî bexin rêza şerîetê, ew ji qarê min e.

Piştî demeqê rovi ji qer re got:

— Qero! te kenc e ne? şev û rûj tu giya û avê dixwî, vedixwî ket li hevalên xwe napirî, tu nabînî ev camêrê ha ji birçîna dimire

— Ez çi biqim, dinya ji giyayî tijî ye, bila ji xwe re bixut.

— Ma tu nizanî, rawir giyayî naxun, divêt yeq ji me bi rêza şerîetê bête feda qirin. Gora fetwaqê divêt em salên xwe hesêb biqin, herçî bi emr qicîq derqet emê wî bixun.

Her sê rûniştin qo salên xwe libêjin. Gurî ji rovi re got:

— Qa roviyo! tu çend salî yi?

— Cihê, tu tê seqinî bi, ji me zêde ye em mijûl bibin

Gur — Kenc nizamim, lê dêyamin a rehmetî digot: « Sala Midyat ava bû wê salê Xwedê tu dayî. »

Weqê rovi ev bibist. her du destên xwe li serê xwe da, dest bi girinê qir û got:

— Ax te birnên min axivandin, wê salê, du qurên min ên xort qo — simbelan avêti bûn ser lêvan — her du ji bi jin û zaro, serên we xweş, mirin.

Dora qerî hati bû. Qerê reben di dilê xwe de digot: « Ev şewira xwarina min e, salên wan ji sedan ji bêtir derqetin, qer di bin bari de herçend emr biqe, ji bist salan bêtir namine. » Berê xwe da hevalên xwe û ji wan re got:

— Ez ji salên xwe rind nizamim, lê belê tete bira min qo dêya min ji min re gotî bû, wextê min tu sol qirî, li ser sola te ya lingê rastê rûja zayinî te da nivisandin

Guri gote rovi : Rabe bixwîne.

Rovi rabû ser xwe, qer lingê xwe hilda. rovi ji dûr ve lê fedqiri, vegeriya hat niq guri û jê re got :

— Serê te xwes, wê sala qo her du qurên min mirin, çavên min ji giriye tari bûne, digel vê ji, xetê latini ye, ez kenc ji hev dernayêxînim.

Guri xwe nepixand û got :

— Ev qarê min e, min zehf xwendiyê, bi xetê erebî ji zauim, latini ji.

Rabû ser xwe, xwe nîzingî qerî qir. Qer lingê xwe hilda, gur balê ve çû, qer her lingê xwe qêşand, heta gur taze nîzing bû.

Qer li navbera her du biyêhên guri pehniyeqe zor da. Her du çavên guri derqetin, mejiyê wî di guhên wî re avêtin.

Weqê rovi welê dit giri û qeni.

Qeri ji rovi re got :

— Mirov ne şîua te zane, ne ji sahiya te

Rovi lê vegerand :

— Weqê tê bira min qo guri berê xwe da bû mala xwedê giriye min jê re tèn. Lê weqê xwendina latini tête bira min, qenên min tèn. Malxabo ma qengê te Hawar xwendiyê qo bi herfên latini bizani.

L'âne, le loup et le renard

Un jour le renard avait faim, il se promenait dans la campagne. Tout d'un coup le loup l'attrapa et le mit dans sa bouche. Le renard rit et loue le bon Dieu. Le loup s'étoupa des procédés du renard et lui dit :

— O renard, que signifie ce rire, je suis en train de te manger et toi tu ris

Le renard rit encore et lui répond :

— Oui je ris, parceque tu vas me manger, seulement je te prie de ne pas tarder et de te hâter, pour que j'atteigne mon but.

— Si je te mange, dit le loup, comment veux-tu que tu atteignes ton but ?

— Voilà, répondit le renard, pendant ma jeunesse j'ai commis de grands et de petits péchés, maintenant j'ai vieilli, j'ai assez vu les malheurs et les bonheurs du monde. Dernièrement je me suis rendu chez le « moulla » du village et je lui ai raconté mon affaire. Il m'a

repondu : « Si tu ne vas pas à la « Mecque » au pèlerinage de la maison de Dieu, tu ne pourras pas te sauver de ces péchés » On m'a dit aussi que toute personne qui se dirige de bonne foi vers la maison de Dieu, dès qu'il quitte le seuil de la porte de sa maison, aussi s'il meurt pendant la route, son pèlerinage est admis. Alors si tu me manges à l'instant même j'atteint mon but

— Est-ce vrai, lui demanda le loup, que tu vas à la « Mecque » ?

Le renard arriva à convaincre le loup de sa bonne foi. Le loup lui dit alors :

— Si je viens avec toi, me prends-tu ?

— Surement et avec plaisir, et à partir d'ici jusque là bas je te servirai.

Le loup parti en avant, le renard le suivit. Après un instant ils rencontrèrent un âne qui broutait de l'herbe. L'âne voyant le loup commença à braire. Le renard apostropha l'âne et lui dit :

— N'as-tu pas honte, qu'est-ce cela, celui-ci est un des chefs des animaux qui est en route pour le pèlerinage de la maison de Dieu.

— Vraiment, répondit l'âne

— Mais oui, assurément

— Ne voudriez-vous pas me prendre aussi avec vous, je vous servirai de domestique.

L'âne se joignit à leur compagnie et, ils reprirent leur route.

C'était la saison du printemps, l'âne broutait abondamment de l'herbe et buvait de l'eau à son aise. Le loup jeunait et ne tuait point d'agneau. De jour en jour il devint faible et perdit ses forces. Une fois il dit au renard :

— Tu sais mon ami je n'en peux plus je vais mourir de faim.

— Je sais ce que tu veux, mais tu sais que nous sommes en route pour la maison de Dieu. Nous ne devons plus commettre de péchés. Ils faut que nous agissions avec l'âne d'après les lois du « Charieh ». Ceci c'est mon affaire.

Après un lap de temps le renard dit à l'âne :

— Ô âne tu es à ton aise, tu broutes de l'herbe, tu bois de l'eau, tu ne demandes point ce que font tes compagnons, ne vois-tu pas que ce monsieur meurt de faim

— Qu'est-ce que je peux faire, la terre est pleine d'herbe, il n'a qu'à manger

- Mais ne sais tu pas que nous les carnivores nous ne mangeons pas de l'herbe, il faut que d'après les lois du « Charieh » nous sacrifions un de nous. Selon un « setwa » nous devons examiner nos âges et nous mangerons le plus jeune.

Tout les trois s'assirent pour dire leurs âges. Le loup dit au renard :

Alors, quel âge as-tu ?

Le renard lui répond avec respect :

Là où tu es présent, comment pouvons nous prendre la parole le premier.

Le loupe-Je ne sais pas exactement mais ma mère disait que : lorsque on a battu la ville de « Midyat » le boo Dieu t'a crée

Le renard ayant écouté ceci, commença à frapper la tête avec ses mains et à pleurer, et dit :

- Ah tu as renouvelé mes blessures, cette année là j'ai perdu deux fils, dont les moustaches avaient poussé sur leurs lèvres, tous deux étaient mariés et avaient des enfants.

C'était le tour de l'âne. La pauvre bête se disait : (Ceci c'est la combinaison pour me manger, leurs années ont dépassé la centaine, l'âne portant de lourdes charges ne pourra jamais vivre au de là de la vingtaine.) et s'adressant à ses compagnons il leur dit :

- Moi aussi je ne connais pas exactement mon âge, mais je me rappelle que ma mère m'avait dit que : Lorsque tu fut ferré j'ai fait inscrire ton jour de naissance sous ton pied droit

- Va lire, dit alors le loup au renard

Le renard se leva de sa place, l'âne leva le pied droit, le renard regarda de loin et retourna chez le loup et lui dit :

- L'année où mes deux fils sont morts j'ai tellement pleuré que mes yeux ne voient plus clair, de plus ceci est écrit en caractères latins

Le loup plein d'orgueil dit :

- Ceci est mon affaire, j'ai beaucoup étudié je connais les deux sortes de caractères, arabes et latins.

Ceci dit, il se leva et alla vers l'âne. L'âne de son côté avait levé son pied; à mesure que le loup s'approchait, il reployait sa jambe autant qu'il le pouvait. Lorsque le loup se fut approché à une distance suffisante, l'âne de toute sa force lui lança une formidable roade entre les deux sourcils. Les yeux du loup furent

Notices sur la littérature
mesure et coutumes Kurdes

12

MENÉ-ALAN

Un peu plus loin, sous un arbre, se reposait un vieillard qui fit signe à (Mem) de s'approcher. (Mem) le rejoignit, et le vieillard lui dit :

— Quelle bonne fortune d'avoir rencontré un si jeune chevalier comme camarade de route. Si tu n'as pas besoin de repos, montons à cheval, car le hut de notre voyage est encore éloigné.

(Mem) consentit. Au bout de quelques heures, (Mem) voulut montrer le galop de (Bozê-rewan) et le poussa dans toute sa vitesse. Mais le cheval du vieillard prit de lui-même le galop, et dans sa première foulée il devança (Bozê-rewan) en lui prenant une certaine distance que (Bozê-rewan) ne pouvait remonter.

(Mem) s'étonnait de voir un cheval dépasser (Bozê-rewan), et il se mit à cravacher celui-ci, mais ce fut en vain.

C'est ainsi qu'en deux fois sept jours et sept nuits, ils firent le chemin de six mois.

Jusqu'à ce moment, ni le vieillard ni (Mem) n'avaient parlé du but de leur voyage. Le vieillard conduisait (Mem) et celui-ci le laissait faire. Mais après avoir parcouru cette énorme distance, le vieillard dit à Mem :

— Cher enfant, tu as quitté ton pays, ton trône, pour aller à (Cizîra-Botan) rejoindre la belle princesse (Zîn) qui t'a rendu visite une nuit. Nous voici maintenant tout près de (Cizîr) Avant de te quitter, je veux te donner quel-

arrachés et son cervau lui coula par les oreilles.

Le renard en voyant cela se mit à pleurer et à rire

L'âne lui dit :

— Tu es drôle, on ne connaît ni ton deuil, ni ta joie

Le renard lui répondit :

— En me rappelant que le loup se dirigeait vers la maison de Dieu je pleure sur lui, en sougeant à ses connaissances pour lire les caractères latins, je ris. Malheureux loup quand as-tu lu « Hawar » pour apprendre à connaître les caractères latins.

Loçeré Botan

L'Alphabet Kurde

11

Ĥ — Ce son est propre aux langues sémitiques. Les kurdes, en contact avec ces derniers, ont enrichi leur vocabulaire de mots qu'ils leur ont empruntés et ont laissé pénétrer le (ĥ) sémitique qui a envahi presque tous les dialects kurdes.

Mais les kurdes, de même qu'ils avaient adouci le (ĥ) ont prononcé le (ĥ) comme un (h) très postérieur.

Quelques orientalistes qui ont étudié la langue Kurde, mais ne le connaissant qu'imparfaitement, n'ont pas tenu compte de ce fait que cette langue assimilait les mots étrangers jusqu'à les rendre presque méconnaissables, et ils ont considéré le (ĥ) comme une consonne d'origine Kurde.

ques conseils, afin de te prémunir contre les pièges tendus par une certaine personne. Avant d'atteindre le fleuve de (Cizir), tu rencontreras un cavalier en train de chasser la gazelle. Ce cavalier, c'est (Mir Tacin) tu auras à faire plus tard avec lui, et vous deviendrez de bons amis. Ne te fais pas connaître; ce ne sera pas difficile, ton cheval te déguisera sans que tu le saches.

Après avoir quitté (Mir Tacin) tu arriveras au bord du fleuve de (Cizir), vaste comme la mer, dépourvu de pont et de tout passage visible. De l'autre côté tu verras une femme auprès d'un chaudron, pareille à une blanchisseuse. Demande lui le passage du fleuve. Elle viendra vers toi en te disant qu'elle est (Zina Zeydan) et qu'elle attend ton arrivée. Ce n'est pas vrai; sans doute elle s'appelle aussi (Zin) mais c'est la fille de (Beqoyé avan) le magicien de Botan. (Beqo) au moyen de sa science magique sait que tu arrives aujourd'hui dans le pays il t'a envoyé sa fille pour te faire tomber au lac du sang.

Le vieillard embrassa tendrement Mem et disparut. Mem le cherchait à l'horizon, et au lieu du cavalier il vit trois colombes tachetées accompagnées d'un faucon.

« à suivre »

Djêladet Ali Bedir-Khan

Cette erreur a eu encore une autre cause : les orientalistes en question ont cherché l'origine de ces mots dans la langue littéraire plutôt que dans la langue populaire qu'ils connaissaient moins bien, mais en général, les Kurdes avaient emprunté les mots arabes à la langue populaire et non à la langue écrite. Ces mots n'ont pas été adoptés par une académie savante, mais par le peuple, au moyen de l'oreille et non de l'œil, de sorte qu'ils ont pris un accent purement kurde et se sont parfaitement harmonisés avec les mots Kurdes.

Nous avons noté le (ĥ) sémitique par un (h) surmonté d'un tréma, puisque nous le prononçons comme un (h) postérieur.

On pourrait objecter que, puisque ce son avait pénétré tellement la langue Kurde, on aurait dû le noter par une lettre indépendante classée directement à l'alphabet. Mais, de cette sorte, nous aurions imposé à la langue un son non Kurde, au sort non encore définitivement fixé, et nous aurions aussi barré la voie d'évolution et de sélection phonétique que cette jeune langue suivra à l'avenir. Ceci ne pouvait être toléré.

Le tréma est presque facultatif. En le négligeant on retrouve le son du (h) Kurde.

Notons aussi à ce sujet que le (h) Kurde d'ordinaire est plus dur que le (ĥ) arabe. Le (ĥ) arabe à cause de l'existence du (ĥ) est tellement doux et fin qui se diffère beaucoup des (h) allemand et anglais comme les (h) des mots : habe, hase, hut, hand, have, high, horse etc...

Le (h) Kurde se prononce tout à fait comme les (h) allemand et anglais, ainsi que dans le mot (heye) qui a le même son que (habe) et (have).

Min heye-Ich habe-I have.

(à suivre)

Djêladet Ali Bedir-Khan

هسربزی

سهروری عالی مقامی قه می کورد غم خواری کورد باعث فخری گروهی ملتی غمبار کورد گهر ده برمی تو له حالی ملتی مقهور خوت هوزی بدبختی و خفت گرتی دل هوشاری کورد او کسانه ی آرژان امروز له سالی جبهه وه یون به حکامو امیرو آغه ووسرداری کورد فکری دینی یو به زهری قاتلی امثالی من یو به پاشکوتین له جمعی سرسری و جلخور ۰۰۰ لحظه ی چاوت هلینه سیری احوالی بکا دایزانه یوچ غریبه له زبیر سیاری کورد له نسیر کورد

هوه هیلین خوه چید کن و رودن سرده هر یکی ده پانزده هیکان دکن . لی چاخابیکو ژخوه ره درد کفن ژبونا خوه بدن کفرکی و بیچیرن ، هون نیره کو هیکن وان ژوان ددزن و دشکین و کاشان ده گیر دکتی ، ژبونا کو هون جار کی دی وان بیسکین . ولشین خوه یوان سفق نرم بکن . ودما نیارین هوه طبری بازی تی دادده هوه هون حمی خوه قد شیرن وفرخکین خوه دهیلن ژیره . اوژی وان بن پنج دکه و دخوه . هون دیژن : « بلا ام پاراژتی بیین دلی وانه . امی صبحی هقاس دی دی چیکن . میکوین مه گلکن . ما امی کزی ژوان بیرن » و جار میه هون صدن و نیارین وه بک تفی به اوب هوه دکاره . وهوه ژهف بدرده که . هکه هر یکی ژره جار کی لی بخوره و بکه قبر اوی بخوه بترسه و بیجفله و چاف طاری بی بکفه . هیدی در بک دی نابی هوه ناگره و ناخوه وهوه ناهیله بی دون دان . حکمت آغه کو ام گلکن و بوش دین هون هند کن و کیم دین .
 ای گلی یروا پسمان بازارا مه ژی ده که بازارا کهو وقتکی به . گوک ام ژخوه ره عبرتی ژوان بگرن . ایتر هوه صاغ بن وهر بژین .
 مصطفی احمد بوطی

ژوان ره هقالن و دستگیرن . وان ژدراقی طنک و مزن درتبخن . آه . که می وهابه وی هر ناچهچی به . کیم ده و بوش نابه . آف ژبنا وها ژبنا صیکی دیژنی ام کنگی ژئی ژبنی خلاص بین وژئی درائی در کفن .
 آتی که ووقتک آخاقن کرن سر بوشون و کیمبونا مروغان و حیوانان ، حکمتاوی چیه ؟
 - آتی کوی گوت : بی یاقنک از ژی گلک بانل دمیمن اف چه حکمته . ام ایلا کوان هندکن و هون ایلا قنکان بوشن . دگل قیقامی هر میکوکی ژمه ده و دواژده هیکان دکه و هون قنک ژد هیکان پیقه نا کن .
 - قنکی گوت : حکمتاوی آغه . حچی ام ایلا قنکان ام ایلکه بوشن و پرن ، ژلوره ام دچن گرافا بجمری ده هیلین خوه چید کن . و دین ریزوه که شلیتا مهندزارن کو عردی پی قیس دکن . ووه که ریزا قلنگان کو هواره دفون . ویک دکفه پیشیاوان نین دن دکفن پی وی . وهر گاف پاش خوه قه دنیره کو کنگی بک ژوان ژریزی در کفه و بخرمه داگازی بکتی « وره بکفه ریزا خوه ده داخلک ژعردی مه نه یینن و نیژن آف قلنگین هه ژهف عنربنه ، چون ل عردی دانین ، ام بچرن وان بکوژن » ام هیقیده د هیکان دکن گافا بک ژمه نه حازر به هقالی مه ئی دی چائی خوه در ده هیک وهیلین مه . حتا ام بین بکفن سرده . هقالی مه ناهیله تشک سر هیک وهیلین مه قه بی . حتا کو هیکامه ژجمی خوه بقلقه و بخرمه و پی نکلی خوه هیدی هیدی ، نینه جهی وی ده . دا ام ژی نه عنرن و گافا ام تین هقالین مه بی نکلین خوه و چنگین خوه آخ و توزا سر پشتامه دوه رینن . گافا حیوانک یانی قی نیف مه ده ژبو کشتنامه و ژهف چوانمه ، ام حمی هقره لیدن و ژناف خوه درتبخن و ام حسیدی نابن هف ، کا هیکا کی مزتره و یا چیچو کا کی جان تره ورنند تره ، ژیر قی قامی ام پاراژتی نه و گلکن و بوش دین . و هون هندک دین و بچکن ، حکمتاوی ژی آغه .
 هون ایلا کوان ایله که هف ره دل رش و بی بختن . و نه خیر خوازی هفن ود گل هف نه راستن . وختی میکوین

تاریخ

که و وقتک

بو خاوه فی هاوار میر جلادت عالی بدرخان را
 نم جاره له ژماره ی دووایی هاوار دا ده نگوو خبریکی
 رهش تیدا بوو .۰۰ ده نسکی کوژانه وهی بدرخان خلیل رای
 بگی تیدا نو سرا بوو . بهم ده نگه گه لیک په ی دل خون
 بووین . نم میره مه زه نه وه کوو بدرخانانی تر له هگامی
 ژبان به وه تادوایی ی کیانی ، آوای دلی به رز بوو نه وه ی
 کوردان بوو .۰۰ به کیانیکی به رز بو آزادی ، و بو سه
 به رزی کوردن کوشا بوو . پیر کی نه به ز و زور بوو .
 به راش : کوژانه وهی نم هستی ره به دلمانی بر بندار ،
 گیانانی پریشان کرد . به بیرانه نه هات لهم ده مه نم پیره
 پر هوشه ، به جهر گوو دله ، و ا پروا .۰۰ به ی . نم مه پیر
 نه بوو .۰۰ به لام : پیری پیران بوو .۰۰ بخت رهش نم
 سپاهی ی پی ره وان به نین نه جلی ناگهان ، له ده شمایی
 سه ند .۰۰ بوژانیکی دووایی ی برد . له گه لب خوشی
 شهید شیخ عبد الرحمانی ، دو کور بیرقدار زاده احمد
 بگیش برد
 بزدانی پاک لی بان خوش بیت .۰۰ آمن ! بو نه بوونی نم
 مه زه نانه ، له دل مانه آزار یکی بی پایان هه به . به لی
 نیم رو له شی مو باره ک و نازدار بان له شی مه جو بوو ته وه ، ایمان
 دور که و تنه وه ؟
 به لام : گیان بان له گه ل شی مه به . هپجانی ملی ، عهد
 و پجانی ملی ، عشقی دینی بان ، له ناو گیانی شی مه دا هبسته وه
 شی مه له وان گور هدز ، هه وائه ستی نین .۰۰ له چاری
 نه وانه وه بو چاومان روشنایی ، له ایمانی نه وانه وه بوخومان
 پپانیکی ، ایمانیکی به رزوو پایه داری شه ستی نین
 به گیانی نازدار بان گیانمان پی نه راز بی نه وه . خومانی
 پی هوشیار نه کدی نه وه .
 له ورا : شی مه به نه مانی نه وان خومان بی کس
 نازانین . نه وان به فرمانی بزدان روشتن . شرف مندی
 جدی خوبان بوون . وین بان ، هوشیاری و توله بان ، بوایه
 به یادگاری به جی هبشت . یاخو گیانی نازدار بان له

دیژن ، چار کی که و وقتک هف روشتن ، سراختنا
 دنیایی دپشین کاجه هیه وچه نینه و دنیا بچی آوایی دیوره ،
 حکتاوی چیه ؟ خلکین وی هن دولدت وهن ژار
 و بریشان وهن نا هینچینه .
 نین دولدت ژخوه ره کیف دکن و تنا ره شتینه . نین
 ژار و پریشان دلین وان کله و دین نخی خلکی ده نه
 واملون ، و تشکی ژدنیایی نزان . نین نا هینچی جارنات
 کیفخوش و جارنان دلگیر و دلکستینه .
 - آئی یکی ژوان گوت : دوله مندی وژاری وهرتشت
 بشینا خوه دی بی بلنده . أما حکتاوی آفه : ابکو ژخوه ره
 دخیت . کار د که ، هینی زمانان و دستختان دبه ، له دنیایی
 دگره ، ولات و جبین خلکی دینه ، چاف دده وان
 و کفراتی د که و ژخوه ره هین دبه . آودوله مند دبه ، کیف
 د که و سرفرازه و چافی خلکی له دستی وی به . ژلوره
 حتا مروف نه بیی ژحمت نایی نصمت . مادام و هابه و ام
 ژی وها دزان گرک هر کس گورا حیلی خوه بخته و غیرتی
 بکشه . دا کو چافی خلکی له دستی وی به . ته بی وی
 له دستی خلکی . دیژن «روٹی گرابی ژشیری نگرابی
 چیره» دگل فی هنر مند یا شیر و مزنا هیساوی له سر حی
 حیوانان ره و دگل کبابی و پیساتیا روٹی ژهر حیوانی او
 ژوی چیر کر نه .
 هر کس و که شیر و روغیه و هر کس بی مال و پیران
 فی ناسکرن . نمازه هین بو نا زمانان و دستختان . و دنیایی ده آقین
 هاتی خوه بین خوه بلند کن و دست ژوان بر نادن و هر وخت
 روشنایی بزدان رووناک ، له شی آرزیلان له ناو کولوو
 گولبکی هبشت دا رازاوه بیت آمن !
 به آهو و نفر یاد یکی پاژره وه بوخیزانی بدرخانانی بان و بو شهید
 شیخ عبد الرحمان و خیزانی بیرقداران بانگی شین نه که یں .
 پایه داری و خوشی بو خیزان بان تکا له بزدان نه که یں .
 حورمه تی بی پایمان پیشکه و روژی خوشی بو کوردان
 نکا و نیاز نه که یں میرم .
 ماموسنا

زبارتا هاواری

تو بللی سری داری
 هره زبارتا فی هاواری
 بین چلادت اینی جاری
 بستین رخصاتانی هاواری
 لو بللو کودا هاتی
 مزگین همه خودان خلایق
 بر سر دلی من راهاتی
 تو غریبی نائف ولاتی
 تو کرمانجی نزام تاتی
 تو غریبی ژ کودا هاتی
 از بللی آلی غرزات
 خبر آتی نائف برازات
 بین هالانا قلنك وقازان
 کو هون هر نه سر سرازان
 تو بللی نائفا جمی
 سوسن وگل هر دی
 فنا کردی ب آلی
 ژیهاتی دست بر قلعی
 تو کامران عالی بدرخانی
 هیفت وستییر کانااف کردانی
 تو رهنیا جمی چا فانی
 فنا گلا نائف باغچانی
 أم ژی جمی رابن کاره
 کو أم ژی چیکن دیواره
 کچ و بوک بین ستاره
 ژبونا خوش نه کیفانیاره

آز کرده کی ملیمه
 ب عشقی دل شه بقیمه
 ژ عالی بوزات هیقیمه
 ملیمه نه ئی برازیمه
 آز بللی سری تلی
 آز ملکیشیمه سر منبری
 بخونم آذانی صلی
 ب قاعدا کردی بری

مصطفی ملی

هاواره

ژ سرحدان هات پچوک
 گازی آتی ژ دخت و بوک
 دسروان ره برف و پوک
 نه مزن مان نه پچوک
 کودنو خوه کر تارومار
 نقدا مانه دناق آر
 هیفی ژ ری ستار
 گازند ژ کردین نیار
 گلی بران چه بوه هات
 کو وه ویران کو ولات
 کانی بازار وکلات
 نه ویران بو رو هلات
 نه هون دبین أم تینه
 حتا کنگی بیننه
 چاقین مه هیژل ری نه
 کانی هون کنگی تینه

گلی ورت هاواره
 ورت گلی هاواره
 هاواره خوش هاواره
 ماژوه راقت نه عاره
 لاری فزری

نانالاد دل

هاوار هاوار لو ولاتو
 برف و باران بسردا هاتو
 ژخلکی وتنه بو میراتو
 بونی روکی روژ لی هلاتو
 ام دبین ام مهاجرین
 وکه برفالایلا گرین
 هم دبارین هم دبو هورین
 ام دی بژین قت ناسرین
 دملتی خوه نا بهورین
 شورو دیروکان دگرین
 مه پی کتیب چی دگرین
 لناق کودان بلاف کرین
 شورا ولات ژ بیر نکیرین
 اف کتیبامه هاواره
 زفتستان چه کلک ساره
 هون برف کن قرش و داره
 کو له بونی ستاره
 کوردنومتر سن پیشی بهاره
 ام جمی نقدا دنال
 لسر ولاتی خوه دکال

اسماعیل هیش

گریدا و شیاوی گرت - هزاره هاواری آیاتر دم نسبت
 بال ناخی وی هاته کرن - هر حال حتا نهو او هزاره ها
 گهشیه دسنی ته و بندو شعرین کو ژبونا رحمتی هاتنه
 نفساندن ته خوه ندنه - دگل ثی، حجی کو دل بکن
 ژبونا رحمتی فاتحکی بخو بنن رو پلین هاواری ژیرا فکرینه -

یک نینه هری بیژی نافذ ایدی کولمصری بویه رامز
 درمانکی بو شهیدی چیکه دژواره برین تو زوفه ریکه
 رومت مه نما لروی عامی دی نقلی بکن بچینه شامی
 احمد نامی
 هه شهادتا شیخ عهده رحمانی رحمتی زوفه بهیست، رشاخوه

له بوشهره كې

من هيفی هیه ژئی رشبلكی كوهری نائف تلی و بیچی
میری مه و ماچ بکی و بزمانی كړدي داخوا زمان ژیره بیژه :
يك ژوان داخوا زان افه كو تمز یا شهیدی وطن له
چيانی آرنوس شيخ عبد الرحمن افندی لخی كردان بکی -
زیده له برانی من جگر خوین دل اهل جفانا حسیچی .
خدی رحی خوه لی بکی وله می مر یی خوه ندغان و گه پیران .
داخوازا دن افه كو توفی جاری چرمی هاواری بكاغزا
رش چیکي و حرفین هاواری و ناقین تیختستین كو قواری
بجبرا صور بنقی-ینی . چكوكی میركی بلش و هیژائی
ژمالا بکی میری اهلی مالی رشاخوه له سر گر بددن نه
خاسم و کی فی وطن پروری گلک هیژابو و رش گر بدان
ژی عاده دناف كړداند . میری من بلكی ته سح نه
كړی به . ابرو تمای كردان له سرخون فروشی وطن محزون .
ژچائی وان خون تی شفا شهید یونای چرخا فلکی له مر
محزون بوو رشاخوگر بدواوه ندیت دچار دهی جماذ الاولی
ده هیفا خرابو وی شفی ذاتی وی ئی شریف و مقدس
ژدرده بو میری من .
ام گلک بسلافین جگر خوین کیف خوشی بون ولا كن

کیف ژمره نمایه . مه گوت علیکم السلام ورحمة الله وبركاته
سلافی وی مرچاقان و سر سران ام ژری سلافان لی دكن
وله چاوا یوناوه و وی دپرسن و دیژن:

دعوتی بوشهره

بالجمله سلافی گوهرائی نامی لبرید و برقی دانی
آف خوشی دکی بگلک و بیون پی هدبه دکی ژبو جگر خون
از گوری تمه ککو جگر خون توفی هنرا کلامی موزون
بردیلكی توژیو حریری نظم و غزلاته یا جزیری
وختی کودکی له سلافان دست بستې دكن بهر دوچاقان
چاواڼی براژمره بیژه چاخی من نویدی پر ژمیژه
ژهش دوری كړن خدائی گوره دنیساله ابرو نېكده عوره
كس نینه دامری وی خبړدی هنكان دكزی هنان دبردی
چرخا فلكا چيانی آرنوس حنا فدی نوبته مانوس
گازیکه شهیدی بو خورا که هفانکی پر عزیز و چاکسه
چاوا تو بیژنی او حبیبه قدری وی بزانه لی غریبه
هیدی وی شیاربکه وخبړده لورا بیرین و آه و درده
ژیره نو بیژه م بنوسه نامی ژته دست و پادبوسه
دردی ته چیه ولی دنالی كس نینه لته بکی سؤالی
صبری تو بېکه ولی نه ناله عوت و كراما خدی هفاله

تر چه اتر بكي روحی ، چه كتيبيكي عامماني هه په ؟

په كيك له معجزه كافي چاونه وه په ، ده لك به ردی به
قيمت ، به هه مور نه كيكه وه مقبوله :
هه نكي چاوه ، وه لك شه وه رهشن ، هه نكي كيش ، چه شفی
پيروزه شين ، هه نكي چاوی تریش همن ، ته لی ی چاری
هه لون . چه شفی ياقوت آگر يان لی ته پسته وه !
لا ی من وا به : چاوی رهش ، به جلوه ی حزن و دلوی
فرميسكه وه ، قرالچیه ی هه مو چاوه جوانه كانه . . . ته وه
نگه شیرين ، ته وه نگه بی و پسته به ! . . .
به لام چاوی شين ، خالتي نشه وزه رده خه نه ی زیاتر لی
دیت : له روز بكي مارتا ، سابقه بو عامماني صاف چی پیت

نشته و زه رده خه نهش بو چاوی شين ته وه به . . . !

چاوی هه لویش ، له وچه له دا که له گه ل خشم وناز
امتراج اكات ، ماچ كړدنی . له نوشینی آوی حیات گه
لی خوشتره . . . !

أی چاوه جوانه كان . . . !

شعله په لك له آیوه داهه به ، پی ته لین : پرشنکی
عشق و سود . . . ! هه چ دلیك له و پرشنگه ی تی نه رزایت ،
هه رچی شعله ی عه رزو عاممان هه به به جار يك هه ل
گیرسیت : اینجا فوژ بینکی بچو کی روناك ناکاهه وه ! . . . !

گوران

خيال

وهره نهي دل هه تا شهي حواست پرته وي ماوه به غفلت فيضي هوشت دامهني فرصت كه بهك ناوه ته گهر فلت له ميدانانابه قوت له كارايي عمل گهر غير ممكن بو نظر ربهگي ته به سراوه له به زهي زنده گيدا مفتته گوتنار وته ماشائي زبان تابه تدي ته سپاوه وچرايي ديدنه ته كزواوه له خوارو زوروي نم دنيا به دقت كه بزاني تا زه مين بو واوژگي داوه ووه لهك بو پشي كومساوه له (كنه) ي عالمي تجريد و توحيداً تأمل كه له بهر چي جزه و كل تمبيري دولوبه كه بهك داوه ته گهر اصلي مواليدي نلازه ههر له تودوبكه چيه اسبابي تفريق و وه كو بهك بوچي تهر واوه ته گهر ضدن له گه ل بهك اتحاد و اختلاف آخر له ناو بهك بوته اجزائي عناصر چونه چو شاوه به دور بيني خيره دسه بربكي اجرامي سماوي كه بزافه ده ستي صنعى حق چه ترتيبكي داناوه به امعاني نظر اوضاعي نم جرمانه بر واته كه خوا ههر بهك بن حكمت قدرتيكي خاصي بي داوه

چه اسرار يكه لهم سير و ثباتي كو كه آيا كه سياره هه مو حيرانه ثابت جله دامواه فضايي نم جهانه واطلاقي تي مه گه هه رچي له عرضهي كائناتابه به بهپوده نه خلقاوه له ژيري خا كه وه تا زوروي افلاك هه رچي تيدايه هه مو فردى وظيفه و ربهگه بيكي پي سپرراوه معايبكه نم كونه كه هه تقطه ي ته ماشا كه ي له هه ر حيز ثبتيكياسري هه زاران نكته شاراوه هه تالبي ورد ء بي ء روا هه تا نه رواني اجسامه نه كه س انواعي زانيوه وته اقسامي زميرراوه نه حد وعدى معلومه ، ته آغازوته انجمي گه لي اهلي فنون بم داغوه هه واسدري ناوه حكيماني كه واشسي ذكا تمشالي حسياته له كشف اغيري حيرت زره يكيان بوته بنيراوه كه وايي لاني دانايي گه زانه وجهله بوايه كه خالتي هه ر مه گهر بوخوي بزاني چي بساناوه بني آدم كه پايدى عقل و نطق پي به خشرراوه به لظفي صورت وحسي طبيعت هه ليژيرراوه

ظاهر فؤاد

هاوار!

اگر جواني نه مايبكي سهوزي پاراوي ؛ چاو ، جوتي گوني گه شه به ته وقره سهره كه به وه ! ..
چاو: جوتيك شأ استيره به ، به به رزايي عاسمانه وه ، چريسيكه چريسيك ، ته دره وشيته وه ؟
جوتيك گه وه هري پرشنگداره ، تاجي عشق و جواني ته راز نيته وه ؟
جوتيك په نجه روي رونا كه ، انوازي به سه رباغچه ي روحا -
چاو: دوه ره به له كيبتيكي مقدس ؛ پره له آبي حسن ! .. حقيقته كافي روح ، سره كافي دل ، رازه كافي درون ي به حرفي نور تيانو سراوه ! ..
آخو ، له چاو بليغ تر ، له چاو پر مغناظر ، له چاو سحرراوي .

هيو ، دروي آلايي دا دو ضابطه يون فاناهر دوژي من دين .
يك منلا عيسى بو ، بك ژي اجهي عيسى خوش . قائمقامي وان معاشي وان دستاند نددا وان لسرفي بيكي هرده يان بهترا گوتن : « ماچما معاشيمه نادنه مه جومسي هه نه (مقبوض) متفش هاتي (مفتيش) امي هر نه جم كه معاشي مه داننه مه داننه مه . ناكو ندانه مه امي هر نه زر گيلي » (ارزنجان)
ايشته مروفين واني د كرن ضابط شور ليگر يدان .
لازمه كو ام زاروي خوه بدنه خوه ندني برازاروي مه بربخوه ندنا خوه بين پاشا و آغا . برا نولا منلا عيسى ، اجهي ته بن ضابطي نه خوه ندی .

از هيشي دم كو چقا سا كردمانج هنه گرگ زاروي خوه يدن خوه ندني . . .

مه لظفي شاهين

ميري برازان

ای کہ لاویژ!

به شه و گه شت و گوزاری خاطرات، ههروه کشته‌ی شه و با له روحی پر تاثرمانه کا سه‌روی خه فعت به رپا نه لی ییچی قول و مه نگه دنیای پر له بی ده نگه به سدیراهازه هاز نه رزی، اینم، سوزی آهنگی هه تاسدر روی زه‌وی چین چین نه وی وه بهره‌ی تاری له خوشم دبارنیه وینه‌ی دلویبوشی آشکی بیداری سه‌رم واگیر نه دا گه‌رداوی یأس ونا آمیدی ره‌ش مه‌گه‌ر تو بی‌ی ته امدادم: گه‌لاویژ، آی‌ستاره‌ی گه‌ش مه‌گه‌رتو آی گه‌لاویژ، آی بزه‌ی لی‌وی سحر گاهان مه‌گه‌ر تو بسره‌وینی قولی‌ی آیشی قلبی بی سامان له چاوی توده پرشنگی نه گاته روحی بدبختم نه کاستی تسلی تاشه‌وی دوا بی سدری سه ختم ده سا‌ئی ناستاره، آی گه‌لاویژ گه‌ش و تابان که هه‌لطای به نه‌گر بیعت بشو چاوی شه‌وی گریان

گوران

لی نابت، تو تشه، نه زمان، نه خوه ندن نه‌تقی‌ساندانه بی بی من ناچن سر می . بدی‌عقلی خوه‌حتانمو تو و ملتی خوه هون چاوان مانه، چاوان وه زمانی خوه و ندانه که به وایرو دزان پی‌بشتغلن . هکه از نه بو‌آما ژروقه ته و ملتی نه وه زمانی خوه و ندا بکرانا .

ژخوه چند جاران، مادل نه کر نه زمانی وه ژیکن . زمانی وه بری هزارسالان زمانی در می، زمانی حکومتی بو . ژهنکی فه پی‌دیزن، هزار جاری پی کنن . هر جار از لبروه سکیم و من زمانی ته پاراست، لی‌نه‌قلاته . . . هکه ژمن نه باوری له دورا خوه فد کره، توئی بیینی کو هرچی ژمن دورمانه، هاتنه کتنه بازاران زمانی خوه و ندا کر نه وایرو نه دزان بیژن «لو!» نه ژمی «لی!» . ژبر کو بیابین بی چک وک مروفین بی نینو کن، کیچ ژمی بر وان دکارن .

ام جهان بوندمان

هون زانن کو دو فتا عبد الحمید دا دناف کوردمانجاندا آلا‌ی حمیدیان چیکرن، چقا رئیس عشران هبون گش کر نه زابط، شور لیگربیدان و بزابطی کو چند پیا بکشتا حبس ندبو . چقا ساتالانا خلکی یانینا تشک لی چینه دیو . تالان کشتن ماژ کو دادانین؟ طبیعی ژ کوردمانجان دکرن بخوه بخوه ژ هقدو دکرن هون زانن دین حکمی رومیاندا تو ملت ژملتی کوردمانجان مزنتر، خورتر نینبو . رومی د ترسیان کو روکی کر مانج اتفاق بکن بک، استقلالاً خوه بستین . چاوان بکی وی چاچی ب زوری تشک نکانیو بکرا، آئی فا حمید یادانی کو قانا بخوه بخوه بهفکفن، هقدو بکرژن تالان بکن کو اتفاقا وان نه بی‌یک .

ژورا سبی وی بیژم: هون هیرو دینن کو زابطی نه خوه ندی هیه، یک کو کانی بضا بطی دیدکی بازده، بیست سالان د دبستاناندا بخونی، هنگی دی ملازم . فقط آلا‌یا حمیدیان همان دجی خوه‌دا دیو پاشا و قائمقام، یک باشی . ب قانا دیسان کار بون قارتبانا بدینا کو فکر رومیان هیا کافی بون دنافا کر دستانیداین، له هر دری دبستانی دانینا زاروی وان بدانا خوه ندنی، اف زارونا پاشی کافی بون بر ضابط و قائمقام و پاشا بونا، لی نه کر کو وانی بخوه ندنا هو بیونا . ژ رومیانراچی ندبو هیرووی استقلالاً خوه بستاندا . ژ برقی بکی دبستانی دانانین و حمیدی چیکرن هون زانن فان ضابطی حمیدی گشکی نه خوه ندا بون .

لسر نه خوه ندنی وان ژورا مسئلا کی بیژم:

له دشتا سروچی می آلا‌ی هبون . آلا‌یا عشرایا بیژان

ژلورا ازینی قدری من بزانه، ژمن دور مکشه، من ژر خوه دور مه بیخه و بر من نه قلا خوه لی پارسوین دژمنین خوه ژیکه ! . . .

خنجران له ره گوتنا خوه‌قداند . من دل کر اولی فگرینم . لی نه دخوه ست ژمن بهیزه، رابو کت کالانی خوه، خوه کر کر و گه نه دامن . **هدوت عالی بدرخان**

يادی وطن

تهی وطن مفتونی تو مو شیوه نم بیر که وته وه
 وه ختی نیدی واسارهت پی به ته وق و کوته وه
 من له ذکر و فکری تو غافل نه بوم واتی نه گهی
 حبس و تی هه لدان وزات توی له بیر پردو ته وه
 یه وخواهی بی شهر یکو لا. کانو واحده
 عشقی تونه وعی له دلا آگری کردوته وه
 آگری بکی واهه زار سال آوی برژ بنینه سر
 قهت گرو کلیه و بلیه تا ابدنه کوژ بته وه
 یاسی مغزونی و که ساسی خوت نکهی تو خوا وطن
 چونکه به و باسه برینو زامه کم نه کویته وه
 مانه مینی تابکی ساسی که وه و ره هله پره

مفتخر به شهره نت و اعاله می گرتوته وه
 نه گبه تی لاجو سعادت بوته پشایوانی تو
 کو که بی به ختوفر یشته به رزه نه دره وشیته وه
 که رچه به بنیکه ذلیل ودبلی دهستی ظالمی
 نه و به تی شادیته اجماناحه زت لیک بیته وه
 لانی ملیت به دهم لهم عصره دا که لکی نیه
 ررژی هه وله هه به همت گوی هته رابر بته وه
 بی قصوره ، چندجه سورده صد شکر اولاده که ت
 واله ری توی تودا له خو ینا . هیری چون نه تلپته وه
 سیه طه م لی مه ده هه روله که ی جار انتم
 هی ده حلمت بی هتا کو دستوپیم نه کر بته وه
 شه رطه شهر طی پی او ه تی بی گهر خواد ه . تم بدا
 دو شمت بت که موه کوسه گ بیخمه ژر پیر بته وه
 ف : بی کوس

بیژن کردژی وک خلکی خدان زمان و خدان کتین
 وزمانی کردی زمانکی هیژا ، دولد و تکوزه ، کرد
 ملتکی کفتن و داهاق بین مدان .
 هری ته دابه پی احمدی خانی ، تو دخوازی کوی کاری
 کو خانی نه بر بوسری توبی سری . آوی گوتبو :
 داخلک نه بیژن کو ا کرد
 بی معرفتن بی اصل و بنیاد
 تو دخوازی کو بیته گون :
 خلک تف دیژن کو ا کرد
 با معرفتن بی اصل و بنیاد
 ژلورا ژ بونا فی بکی ته از آقیم پشت گهی خوه ، ته
 از ژچاق و دل دورخستم ، ته از کرم زرتخانا پیره فو کان ،
 او کیز کین بی چرم و گوشت کو هرور دسرمن ره باز
 ددن ، چقان ددن خوه ، دکن من دین نشن وشوپن خوه
 ده بنتخومین و قشیرن .

بی دزانم پرو کتبی پی نفیساندن پی صحبتیا کردمانجی
 بی . ژ صی حتا ابقاری جارنان حتا نیفی شفی و یک جارنان
 حتا قره برانگی بی پرسکی ، نیفسر سکی مژولب دی .
 هکه می به ، هکه نیره ، هکه ناق ، هکه پرو ناغه ،
 آن قفتانک و هفگم آنکه . آن نه ، در اصلی خوه ده کردی به
 یان نه ژ زمانکی دن هانیه گرتن و پیشده تر هانیه
 کرداندن و ولی پرو پرچ و سمبیلی خوه سد پی دکی .
 هر سالکی ده ده سالان دژی دل رامری عمری خوه
 بر بهاری ده برافزشتانی ددی باراندن . لی بی کیفخوه شی
 و ددی خوه ده دیژنی ازی ملتی خوه بی خوه ندن و
 نفیساندن ، بی فی کردمانجی بی قز بنم . ملتی من دی
 پیت خدان کتیب و خدان زانین و ولی بگت سرازخوه ،
 دی پیت سرخوه و کاما خوه برانت ، پیت کامران .
 خلک نما دی بکارن بیژن کوزمانی کردان نینه .
 قزمانی وان تنی زمانی آخاقن ودان و مستاندن . به . لی دی

هاوار

کوفارا کردی * مجله کردیة

کارندا خنجرامه

ژ استادى منى خوه شهوست وهىژ اتوفىق وهى بلك را

زوفه به من لى نه نهىر تىو . دىمر بائى كىتبخانا من ره ،
د قىجككه تارى و بتوز ، نانشكى وخوبل هلاستى
بو . كى زانه ژر كنگى فه من او نه كر به دستى خوه .
پىرهفو كىن مزلامن درىسوى ره نقتىن خوه رسته ، ژر
ژورفه لى فدكرن ، جارنانف داتىن ، دىمر قفداوى ره
دچن ، شو پىن خوه دهيلن وهلد كىش هيلىن خوه .

برى چند روزان قلامن كه بو بو . من او توژ بىكر .
لى كىر كاخوه گر بام ، نه كت دستى من . من چافى خوه
لى دورا خوه دگواند لى تشكى دگر بام كو بكاره قلامن
توژ بىكه . چافى من بى خنجرى كت . رابوم بروى فه
چوم . و كى من دستى خوه لى در بژ كر ، پىرهفو كىن
دورى بى من ، بى بيانكى حىبان ، لىكىن خوه نىن
كفجالىن ، در مرىن خوه ره بوراندن وهى بىكى بى
آلىكى فه بازدا .

خنجرامن آژنگىن ژر كالانى خوه بى زورى ، وك
دنگى نغوش درد كت ، دخرى ودكهى . اوچند
ژنگ گر تىو كو من او كر نائف كاخز كى وفر كاند ،
ژى توژ كه زىره كفن دفرى و دفرى .

من قلاخوه دا دى وى . نه دگست نه ژى ژىد كر .
در نائف دستى من ده آسى بو بو . دل نه دكر كو بىر نى
رنگى خزىتا من بىكت . من خنجرا خوه كر پىشيبا خوه
ولى نهىرت .

ژنگاوى بى بىفى بو بو . بىر رنگى نىفسور دست

بىر چىسىن كر ، هىن بىر هىن رنگى خوه گهارت و بىكجار
صوروبو ، صورتى خو نىسور .

هنگى من زانئى بو كو خنجرامن ژر من خىيدى يه ،
دخوازه گازندان لى من بىكه . من او دىسات بر دستى
خوه وژىره گوت :

— خنجرا دلال ، ته خىره ، مىت كو تو ژر من خىيدى
بى ، مامن چه بته كر كو تو ژر من بىخيدى ؟ . . .

زمانى خنجرامن گر بيا ، لى من فىكراند و بىر دنگى خوه
ئى فولادىن لى ستمكار وژىر گوت :

— مالى ، ژر ته خىيدىمه ، ماچاوان ژر ته ناخيدم ، ته آژا قىتم
نائف كىتب و كاخزان ، ته از كرم هو گرو هقلا بر مابىن
قاشولىن دارو قرش وهىسراچاوو بو تكىن زىلگهى . نه لى من
دپهرى ، نه ژى لى من دپهرى . حىتا نىو من دنگ نه
دكر ، من خوه درىناى ده تابهوى دىسباند .

لى نىدت من نكار بو از خوه را گرم . بلى نمادكارم ،
ژر كو تو دخوازى من بىخى شوناستى سولنگن و بىن
قلا خوه توژ بىكى ، پلىن كىتبىن خوه فىكى . تو دخوازى
بارى كران بىكى پىشتا شىران .

از كو فولابى اصىل ، هسى دىتام ، پىشيبىن ته از دكرم
پراسودىن مپىر مپىرخاص و گر ناسان ؛ از بىر گوشت و دل
جرگى بىر خودى دكرم ، تو دخوازى من بىر دارو

قاشولان بىر خودى بىكى وشىف و تاشىتا من وك كر كى
ژر زل و كالى . نه نه من بىرچى بپله ووان قرش و پلىن مشك
مىكه دىنى من . از نه چارلنگى كىاخور لى شپرى گوشىخورم .
بلى از خنجرا دىبان ، فولابى نىر ، تومن دافىرئى نائف

كاخزىن رش و بلك كو نه او بىر من نه از بىر وان دزانم .

تجو غراف ومطبقة
أبو نعيم أحمد بن محمد بن عيسى
 حفر جميع المعادن والصخور الملوثة واللوحات الخارسية
 طبع بطانات وأدريبات بحروف نائمة على الطراز العربي

ملك الظاهر

دمشق

الطبيب
أحمد نافذ
 اختصاصي بالأفراض الباطنية والأغذية والأطفال

عربوس

دمشق

الطبيب
محمد حسين
 الاختصاص في الجراحة وأمراض العيون وجراحها

صالحية

دمشق

أشترابات مجلة هاوار

وفي غير هذه الأقطار	عن سنة واحدة	في سوريا والعراق وبلاد المعجم وبلاد القفقاس
١٥٠ فرنك	عن ستة شهور	عن سنة واحدة ٥٠٠ غروش سوري - ١٠٠ فرنك
٩٠ فرنك	عن أربعة شهور	عن ستة شهور ٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك
٦٠ فرنك		عن أربعة شهور ٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

للمراسلات يجب أن تكون باسم صاحب الجريدة: الامبرهوت عالي بررخان - دمشق - حارة الأكراد

هاوار

کوفارا کردی * مجله کردیة

نیخسنیپین کوفاری

هفندی صوری	بکیتیان
جلادت عالی بدرخان	گازندا خنجرامن
مصطفی شاهین	ام چمان بشوندامان
گوران	چاو
دکتور کامران عالی بدرخان	سترانا گلی
شاهین مصطفی شاهین	یکیتیا کردی
ماموستا	تاز به
مصطفی احمد بوطی	که وو قنک
کوچری بوطنان	کر، گرو رو فی
ج. ٤٠ بدرخان	الغایبیا کردی
احمد نامی	له بو شهید کی
طاهر فواد	خیال
ف: بیکس	یادی وطن
گوران	ای گلاویز
دکتور ک. ٤٠ بدرخان	هیف. وستیر
قدری جان	جگر خونین
عقد رحمان فوزی	گازی
له زییر کورد	هر بژی
اسماعیل حبش	تالنا نالا دل
لاوی فندی	هاواره
مصطفی ملی	زیارتا هاواری

SAL 1
HEJMAR 13

ÇARŞEMB

14 Çileyê-Berê 1932

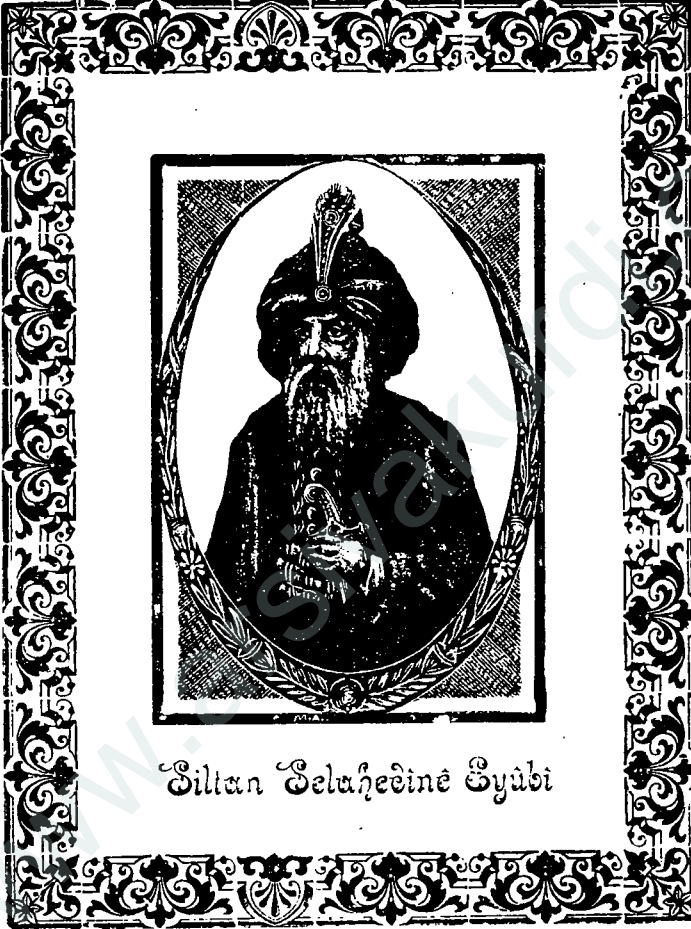
HAWAR

ANNÉE 1
NUMÉRO 13

MERCREDI

14 Décembre 1932

Qoyara Qurdî * Revue Kurde



Sultan Selaheddine Syûbi

çapxana terekî

ŞAM — 1932

Dr. A. Wafiq

SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES

Damas

Abonem

Damas

Sakir

PHOTOGRAVURE

Eyoubiye Frères

Inscription sur tous les métaux Gravure colorisée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes,

Damas

Malek Daher

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase:

1 an	100 fr.
6 mois	60 fr.
4 mois	40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an	150 fr.
6 mois	90 fr.
4 mois	60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir. D. A. edir-Khan
Damas: Quartier Kurde

Dr. M. Khidir
Opérateur et Oculiste

Qiriyariya Qomelê

Ji bona Sûriya, Tirqiya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkesê:

Salq	500 kirûş-sûrt	— 100 frenq
Şeşmehq	300 kirûş-sûrt	— 60 frenq
Çarmehq	200 kirûş-sûrt	— 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salq	150 Frenq
Şeşmehq	90 Frenq
Çarmehq	60 Frenq

Her tişt bi navê xweyî têne sandin:
Mir Celadt Ali edir-Xan
Şam: Taxa Qurdan

Çoyara Qurdi * Revue Kurde

Pêsgotîngeq

Qitêbxana Hawarê qitêba xwe a dudowan belav qir. Ji ber qo pêsgotînga wê qitêbê ji me re berpêqirîna elfabêya qurdi dide zanîna me ew gubastiye hir.

« Bi şeş hejmarên Hawarê ên pêşîn me hin rûpelên elfabê belav qirî bûn. Bi wan rûpelan me himê Elfabêya Qurdi didanî û ji xwenda û zanayên qurdan, fiqrên wan liser elfabêyê pirsîyar diqirîin.

Ji ber wan rûpelan sed û pêncîh dest ma bûn. Min dil ne qir qo ew rûpelên ha wînda bibin. Min ew dane hev û çend rûpelên din bi ser xistin, û pê qitêboqe q hate pê. Ev qitêboqa ha, bîra Elfabêya Qurdi a pêşîn e qo nîşên dawiyê lê fedqirîna û pê bizanîna qo pêşiyên wan di çî tuneyîyê de elfabêya pêşîn da bûn çap qirîin. Ji bona pêqanîna çermê wê divîya bû qo çend rûpelên din bi-gevin pêşiyê.

Bi vê hêncetê min dil qir ji xwedevanên xwe re berpêqirîna elfabêya me bi qurtî gili biqim.

Ev elfabêya hanê qo trû em zmanê xwe pê dinivîsinîna paşîya xebateqe salînen drêj e.

Di sala 1919 de, me da bû çîyayên Meletyê. Em qetî bûn nav eşîra Rewan. Mecer Nowel (ingilîzeq) ji digel me bû. Mecer zarê nivro dizanî bû, dixebitî qo hîni zarê baqur hibe, û ji xwe re her tîşt dinivîsandin. Min ji hin medheloq, stran û çîroq berhev diqirîin.

Carinan me li nivîsarên xwe çavên xwe digêrandin, dixwendin û diedilandin. Min bala xwe dida Mecer, bi bilevqirîneqe biyanî, lê bê dişwari destnivîsa xwe dixwend, lê belê ez, heta qo min

(û, s) ji (o, s) û (î - s) ji (ê - s) b. p. derdixistin. diqetîm ber hezar dişwari. Ma çîman?.. ji ber qo Mecer bi herfên latîni, lê min bi herfên erebî dinivîsandin. Ser vê weqê, di cih de min kerara xwe da û ji xwe re bi herfên latîni elfabêyeq lêqanî. Êdin minê biqariya destnivîsa xwe paş hezar salî ji bê dişwari û weqê xwe bixwînim, ji ber qo her deng cihê cihê liser qaxezê dihat seqinandin.

Lewra qo di Elfabêya Latîni de tinê (26) herfên serxwe hene û di zmanê qurdi de deng ji bist û şeşan bêtir in. geleg herfen hevedudanî qetî bûn nav elfabêya min; weqo: ch, ou, si...

Ji xwe di zarotîya xwe de, weqê min di dibistanan de dixwend û hîni herfên erebî û latîni dibûm, tîstêq hebû qo min di çavê xwe ra diqir û ji bona herfên erebî, di dilê xwe de digot: ev elfabêqe welê ye qo dengîna dide xwendin qo nayîne nivîsandin, û latîni yeqar vajîyê wê ye, herfin dide nivîsandin qo nayîne xwendin.

Belê liqra min di babeta van her du elfabêyan de ev bû. Pawer biqe bi vê fiqra qo min ji zarotîya xwe ve di serê xwe de bixwedî diqir, qêfa min ji herfên hevedudanî re ne dihat.

Hingî ji zmanên qo bi herfên erebî nayîne nivîsandin min yûnani, bineqî frensîzî û elfabêya rûsî nas diqirîin. Hema di çiyê de, rabûm herçî herfên hevedudanî ji elfabêya xwe derêxistin û li şûna wan ji elfabêya yûnani û rûsî herfinen serxwe êxistin.

Bi vî awayî, min elfabêyeq bi sih û şeş herfên serxwe êxistî bû destê xwe.

Weqê em vegerîyan hatin Stenbolê bi vê elfabêyê min qitêbeqe elfabêyê û ferhengeqe qîçîq nivîsand û ji bona çapê

Pehîz

Pehîze dil pehîze l
Dinê tarî bi zîze
Pelên daran girin in
Cendeqên wan birin in
Gul ne xwîne bi xwîne e
Weq birina hevîne e
Pelên daran li destê
Key esqerên şîqestê-î

Ezman reş e bi ewr e
Dinê herî bi cewr e
Qoçera min tu î hûq
Badev î bazor û pûq
Ne goliq û ne berx ma
Dinê sar e û serma
Pehîz e dil pehîz e
Dinê tarî bi zîze e

Dinê berî e û ba ye
Key rondiq û dua ye
Dinê berî e û baran
Tu deng naye ji Botan
Şîruex li qû ez li qû
Ewrex li qû ez li qû

Pehîz e dil pehîz e
Dinê girin û zîze e.
Ne qêvroşq û nêçîrvan
Ne zozan û bêrivan
Ne mast û dew ne savar
Dinê tarî û êvar
Ne qon û ne xêwetî ma
Tinê sarî û serma
Pehîz e dil pehîz e
Dinê hêstir û zîze e

Dinê tarî û dil sar
Hemî bê dost û bê yar
Zelam rûs in û rûs dar
Rondiq, girin û hawar
Girin in her girin in
Can û qezeb birin in
Pehîz e dil pehîz e
Dinê tarî bi zîze e.

Dr. Zamîran Ali Bedir-Xan

Gulê

Ne tir û ne xencer bû
Ne mar û ne ejder bû

Bihna Gulê ez quştim
Ne sûr û ne şêşder' bû

Ne qanî ne robar e
Dinê êvar û sar e
Rûyê Gulê ez quştim
Erd evraze e û xwar e

Dinê bédeng û zer bû
û tîrba min li der bû
Çavên Gulê ez quştim
Ne êriş bû ne şer bû

Çiya berî û dûman e
Gul û sosin ne mane
Rengê Gulê ez quştim
Yê dimire beran e.

Gulê bédil û bêcan
Gulê haqim û sultan
Singa Gulê ez quştim
Gulê rovi û şeytan

Gulê bédeng û bênaz
Gulê békîr û awaz
Dengê Gulê ez quştim
Gulê govend Gulê saz.

Dr. Zamîran Ali Bedir-Xan

qar qirî bûn. Lê mixabin ne ew elfabê,
ne ji ew ferheng îrû ne di destê min de
ne. Di sala 1925 a de digel hin nivîsarên
min ên din gehîştine heta pêşberê Me-
hqema Xarpûtê.

Sala 1246 a de, li Elmanyayê min
careqê din çavê xwe li elfabêya xwe ge-
rand, hûr lê mêze qir û mideqê xweş liser
xebitim. Min bala xwe dida û didit qo ev
sê texlî herf kenc lihev ne dibatin, her-
fên yûnanî û rûstî yeqrengiya elfabêyê
xirab diqirin. Jû pêve tede du herf hebûn
qo ji me re ne gereq bûn. Ji lewra min
elfabêya xwe ji nû ve senifand: herfên
zêde jê avêtin, hin herfên latîni bîlînde q
li wan bar qirin û di şûna herfên yû-
nanî û rûstî de existin. Bi vî awayî el-
fabêqê bi sih û çar herfan û yeqreng
hate pê.

Ez pasê ji bi elfabêya xwe mijûl
dibûm. Lê hetant qo tîrq elfabêya xwe be-
lav qirin ya me weqê xwe dima û tede me
îştêqî bîngehî ne diguhart. Min her tîştên xwe
pê dinivîsandin û nasên xwe re dida zanin.

Weqê tîrq elfabêya xwe belav qirin
me dit qo di dengên hin herfau de el-

fabêyên me ne mina hev in. Dengin
hebûn qo tîrqan ne bi wan herfên qo
me nîşan qirine lê bi herfînen din nîşan
qirî bûn.

Herweqî me berê ji çend caran gotî
bû, ji bona hêsantî qirina xwendina nivî-
sarên me, ji qurdmancên tîrqiye re, me
dengên hin herfan bi hev guhartin û
herçend hebû me ewçend elfabêya xwe
xist nîzîngî elfabêya tîrqan.

Ji gotinên jorin kenc xuya dibe qo
elfabêya me paşîya xebateqê sêzdehsalî
e, gora zmanê qurdi, gora dengên zmanê
me ye. Herê ev elfabê berî sêzdeh salan
hatiye nivîsandin û gora zmanê û dengên
wî hin bi hin edîlî û qet halê xwe îrû.

Berî û piştî belavqirina elfabêyê
min fiqrên geleq qesau pîrsin û gotinên
hîneqan bi qerî miu hatin. Di nav wan
de mirovînen yeqcar nexwenda ji hebûn.

Ji lewra ez vê elfabêyê ji qeda xwe
bêtir qeda mîletê xwe dihesibînim û pê-
şqestî wî diqim.

Ji xwe herçî yê wî ye, ji yê her-
qestî hêjatir û spehitir e.»

Qûvan

Brayê min ! min welatê xwe, weq tîştêqî delal, qo mirov bawer qiri bû de winda biqira, bi hez û hesret û bi bêriya dili himbêz qir. Ez weq pelên darên pehîzê, di destê bayê de lehîstoq bû bûm.

Brayê min ? ! min bi fiqra welêt û hevîna wî ji dijû canê xwe re kesreq ava qir û min ji mala xwe re bûqeç anî, bûqeçe spehî û çîq û navê wê qir armanca Qurdistanê.

Brayê min ? ! canê min, bi dil û qezeba xwe ve, bi jin û hişê xwe ve, ji welatê xwe re sundên bext û dilrastiye xwar .

Brayê min ? ! heqe hez û hesreta min li pey axqê ye qo min tucar nediti û bihneqê ye qo min tucar bihn neqiri, lê min ew bi çavê dilê xwe ditiye û bi bihna xwîna xwe sehqiriye, ji bîr meqe.

Brayê min ? ! ew tîştên qo berî tu hinbûyî nuho ji bîr biqe û bavêje ji dilê xwe.

Ew tîşt sar û tari ne. Ji nubo ve dil û hişê xwe bêxe ser tîştên nû, vegere ser zmanê xwe û ji dil û canê xwe re germî û ronahiyê bine.

Brayê min ? ! qanîya dilê min ne zuwa ye. Pelên darên canê min zer ne bûne. Por û pirçên min gewr in lê di ruhê min de bayên buharê liba dibin.

Heyn û neyîn di destên me de ne.

Tu dixwazî ji dil û canê xwe re şabunîqê neas û nediti bibîn ? !

Hej welat û milletê xwe biqe û xwe bêxe ser rêya wan .

Brayê min ? ! ew şest sal in dil û canê min ji xem û qeseran westa ne.

Ez di dinyayê de pey hez û şabûniyê geriyame.

Di derengiya şevan de min qitêb veqirin û min bawer diqir qo ez pey şabûniyê de me.

Yequetîman

3

Lew deme qe mêşiq wa têqûbû, dinya naxoş bûbû, ewrupayîyeqan çawerewani xwayêqî tazeyan deqird qe le bati xwaqey pêşûyan daynên, qatê sêryan qird huqûmeti taze derqewt we (nizami gel peristî) pêq hat, inca ew deme ewrupayîyeqan gotyan wata qe hetaqû êsta boy degerayn we neman dedoziyewe, wa boman dozrayewe.

Bem çeşne « destûri gel peristî » cêqey « destûri dînî » y girdewe, çunqe eweyan pê xoştir bû, we ew destûreyan bo çaqtir bû we ciwantir le rûhî zemanyan deweşayewe.

Ewendey pê neçû « qomelani gel peristî » derqewt taqû cêqey piyawani dîn bigrêtewe. Inca qe kanûnî dimoqratî bilaw buwewe le naw hemû xelqda, be tewawetî binaxey « Gel peristî » cêqey xoy gird, we kayim bû.

Inca lewew duwa « Gel » buwe mabûdî xelq, we têgeyîştin qe tarîxî serqewtîni gel şerefêqe boyan, we leser mal u mulq u dewlemendî gel binaxey xoşî w sea' detyan radewestêf.

Bem çeşne nizami qomelî, le dewri « dîn peristî » yewe serqewte dewri « Gel peristî » we betawî gel peristî be tewawetî rûy erzi rûnaq qirdewe.

Inca kanûnî « gel peristî » kanûnêqî taze niye qe le paş « nizami dîn peristî » le ser rûy erz derqewtibêf.

Min dereng, geleq dereng sehqir qo qitêban ez xapandîme. Ew ne qurdi bûn.

Di gerana dinê de, dest û pêyê min dil û sînga min birindar bûn.

Lê min nuho di tenîştî qantyeqe zelal û di bin siha darên spîndar û bişenga de, di rêya welatî de şabûnî peyda qir.

Dr. Zaminan Ali Bedir-Kan

Legel eweş da wa direng hetawi helat, we dinyay rojna qirdewe. Em kanûne kanûneqi tebi'îye le dinyay da. Çünqe leser çend çîştêq nefsi rawestawe, we le ser çend çîştêq rawestawe qe le nafi beşer da xerîzî ye.

Le zemani qonewe beşer neştumani xoy xoşwistuwe we xoy bo fida qirdiwe we heta insane dirindeqaniş ew cigeyyan xoşwistuwe qe løy hatûnete dinyay, we leseri jiyawin.

Her leber ewe le başi duwayiy kerni nozdeminewe hetaqû êstaqe « gel peristi » weqû dinêqi lê hat we êstaqe yeqêq le dîneqan dejmêrret.

Imro eger nextêq binwarin le dîni « gel peristi » debînî le babet meylewe, we te'assubi dîniyewe le dîneqani tîrî tîjtîre, we ewaney qe em dîne deperistin zortîr bo pêwîstî dîneqeyan mil qeç deqen, we xoyan fida deqen.

Çend carêq « Mosolini » basi herzi w bilindayi romay qonî qirdiwe, gwê-lê-gîreqani xîstiwete coş u xîroşewe, we bê hoşyani qirdiwe.

Çend carêq Yûsif Mazîni, pey-xemberî yeqyeli Italiya be yeq qelime hezaran xelqi lëxuriwe bo maydani şer, we xoyan be quşt dawê le pênavî yeqyeli, we serbexoyî neştumanyan.

Leber ewe gelani rûy erz ra-hatuwin le berz qirdîni xoyan, we berzbûni hemû çîştêq qe hin xoyane, yan qe berzyan deqatewe, we herçi qesêq be pêçewaney eme bicûlayitewe be xayin dejmêrra we be dujminî neştumani dadendira, we dequjra, yan hepis deqra.

Em çîroqe qe le wextî şerî Rûs u Japonî salî (1904 — 1905) peyda bûwe, be tewawetî em fiqreman pêşan dedat :

Lawêqi japonî le wextî ew şere sewêq le ser nweîni em law ew lay deqird, hiç xewî nedehat. Şariş tariq bûbû bîcge le prûşqeyêq qe le çîrayêqewe dehat we cegeqey rojna deqird hiçî tîrî nededî.

(dûmahîq heye)

Hevîndê Sorî

Buhara Dêriqê

(rupeleq ji bîra yeqî dîl)

Buhara Dêriqê ji 25ê Şibatê dest pê diqe. Lê, heta pazdehê Adarê baê reş, merivan diêşîne. Ji xwe newala « Zînarasior » neba ji baê jêrin pêve — qo ew ji jî behra sipî baranê tine — tu baên dîn lê naên.

Ji ber qo bireqên çîyan ji rojhelat, rojava û baqur da weqê hêveqe sê şevîn lê digerin û dora wê digirin.

Di paş van çîyan de Rêla çîyê mazi heye. Dêriqê pala xwe daye çîyan û berê xwe daye şorezara Erebestanê...

Gava buharî, xwîn li canê min vedigere. jiyîneq nuh ji pêre tê. Em, zarroên dibistanê — nola dilên qo ji çalan bi ser ruê dinê diqevî — hol dibî bi ezmanan diqevî û çirivîtin didin xwe.

Em, bi dora Mamosteên xwe diqevî; hineq ji me xwe davên hustû û destên mamoste, hineq ji rû û çavên wî maç diqîn, destûra gerê jê hêvî diqîn. Paşê em bi rê diqevî. Ma key dibistan e?? Na !! Em, ji hev belav dibî. Mamosteê me, me weqê çêlqewan ji bin lat û znaran derdixê, dixeyide tewê e, diqene rûdide me. Vêca em digihêjin nav baxçeqî, li ser mêrgeqê rûdînin, taştêya xwe dixun, û desbî lişqê diqîn. Her qî ji me destdirêji diqe. Mamoste gopalê xwe diheziqîne, me ditirsîne, û dibêje :

— Ez nabêjim qulilqên xelqê me kurifînin, pê li çandîniyên wan meqîn..

Şîretên dîr û dirêj li me diqir. (Eha min şîret got) Na !! şîret, ne ev in. Şîret ew e qo buhara sala çûyîni mîfeti û qulî Arîf Ebas beg — îrû li Hesiçê ji bona felata mîletê me rêberiyê diqe — li me qir. Herê, şîreteqe qo tucar ji bîr nabe.

Rûjeqê Arîf beg em civandin, li me şîret qirin û ev çîroq pêre got :

— Hon mêze biqîn, jiyîn weqê vê

Siyabendê Silivî

Çirçiroqa Siyabendê Silivî bi nav û deng e. Ev ji weq Memê-Alan yeq ji çirçiroqên me ên qevn û spehî ye. Herqes pê dizane. Ezê li hir bi hênceta lotrya - mirina qo min berî sê salan nivisandîye, û di vê hejmarê de belav diqim bireqî wi hildim.

Siyabend Xec-di rûja daweta wê de-ji destên heft brayên wê revand û birî bû serê çiyayê Xelatê. Ji ber qo Sipan dilqetiyân dihewîne û wan dipareze, mahêla tuqes nizîngî wan bibit.

Rûjgê Siyabend serê xwe danî bû ser ejnûwên Xecê û di xew re çû bû. Ji dîr ve qeriyeq gaqovî derbas dibû û diçû ser delavî. Di qeriyê de dêleq, ciwanegayeq û heşt gayên din hebûn.

Ciwanega rex delê ve diçû û ne dihişt heft gayên din nîzîngî wê bibin. Heçî qo ber bi delê ve dihatin, stiruhên xwe di wan hildida.

Xecê weqê ew ditin, mala wê, heft brayên wê û şerê rûja revandinê qet bira wê, Ma Siyabend ji weq vi ciwanegayî Xec ji destên heft mêran ne stand û revandî bû.

Xecê bi bira mal û heft brayên

buharê delal û şêrine. Dil dixwaze qo em bi xweşiyeqe geş bijin. Ev jî bi xebat û destgirtina hev dibe. Kenc bala xwe bidinê, di zemanê berê da padîshaq di nivîna mirinê de gazi zaroên xwe diqe û ji her yeqî re dariqeqî biçûq dide û darê her yeqî bi wi dide şîqestandin. Şûnda Kandî wan dariqan kevdeki çêdiqe û dide destê wan, yeq bi yeq. Ji wan yeq jî niqare wi kevde dariqan bişqênine. Hingî ji wan re dibêje « Hon jî wisan in. Hon jî yeq bi yeq tene şîqestîn lê hon gihîştin hev qes niqare we bişqênine »

Arif beg li vir gotinên xwe kedand û bi çavên zelûl xatir ji me xwest, da rê û çû...

Kêdrîcan

xwe ber xwe qet û dest bi girîbê qir. Çend hêstirên Xecê qeti bûn rûwê Siyabend. Siyabend pê bişyar bû û ji Xecê re got:

— Rubniya çavan, çire digiri, heta niho biqêl û dilxweş bûyî, çî li te dest da, qa bêje min.

Xec qir qo mêbejit. Lê Siyabend jê ne geriya, geleq ber wê da. Dawî lê vegevand û got:

— Siyabendo, qeriyeq gaqovî derbas bû û çû avê. Têde dêleq, ciwanegayeq û heft ga hebûn. Qo min ew ditin, ew rûj hat bira min qo te ez ji destên heft brayên min revandin, û min ji xwe re got « heqe wê rûjê yeq ji me bihata quştin, ê quştî ji tu bûwayî, piştî te re halê min dê çî bûwa », ser vê yeqê giriya min hat.

Siyabend rabû, qevana xwe hilda qo here wi ciwanegayî biquje. Xec qet buwara wi qo meçit, qir ne qir, Siyabend guh ne da û ber bi delavî ve çû.

Ciwanega di dora delê de digeriya. Siyabend ew da ber qevana xwe, tir lê qet.

Ciwanega, çend gavên xwe randiû û xwe gihand qeviya hevrazeqê û li ser şehareqî veqet. Bi birin bû. Ên mayin dor li delê girtin, û bax dan.

Siyabend çû ser, ciwanega jî stiruhên wi girtin qo şerjebiqe. Ciwanega gehiştî bû çanqesiyê, bihna xwe a paşin bidaya, bi hêla canê xwe serê xwe hejand, destên Siyabend jî stiruhên wi filitin, pâyên wi şemitin, ger bû û ji hevrazê de qet newalê. Di binê newalê de dareqê hişq hebû. Siyabend piştî qeti bû ser, çikilên darê di pista wi re çûn.

Xec demeque xweş ma bêviyê. Hewiya wê ne dihat, rabû, da şopa Siyabend û xwe gihand ciwanegayî lêqetî. Ciwanega li ber mirinê bû.

Ji newalê de nalîneq dihat. Xec xwe dahiland û Siyabendê xwe di wi halî de dit. Lê giriya û qilamin avêtin ser. Di pey re xwe zer qir û avêt newalê, di rex mêrê xwe de mir.

Dibêjin qo di wê newalê, di wi cihî de qo Siyabend û xec mirine serê

Textes et Traductions :

Loriya Mirinê

Siyabendo ! Siyapendo ! deng biçe
 Ji jina xwe jina xwe re reng bide
 Nav mijê de xuya dibin hêstiran
 Ma qê digot, nêçir biquje nêçirvan
 Binve lawo, binve lawo, binve lo !

Exlat dîsa tevli hev bû, dû mij e
 Siyabendo, Siyabendo, de bêje
 Ma ez gori min go meçe: ji ba min
 Belê min go, lê te ne qir ji ya min
 Binve lawo ! binve lawo ! binve lo !

Serê Sipan di nav pûqê, pûqe şên
 Bager, bahor bi rê qetin dîsa tén
 Gaqoviyo, canemergo, ji qû hat
 Çawan bû qo, Siyabendo lê bû mat
 Binve lawo ! binve lawo ! binve lo !

Dil û qezeb çênî çênî jêqirin
 Weqe tîrqê perasûwa ra qirin
 Stîruhên ga hesinî in ji lola
 Min go meçe, lê Siyabend guh ne da
 Binve lawo ! binve lawo ! binve lo !

Siyabendo ! tîrzêrîn û zivqevan
 Min go meçe ber şekar û delavan
 Ger nêçîreq te gereq bû hin caran
 Ma ez ne bûm nêçîra te hem kurban
 Binve lawo, binve lawo, binve lo !

Siyabendo ! Siyabendo ! te çî qir

her Buharê du derxên gul radibin û du
 qoqî di ser wan re difirin. Dibêjin ji qo
 her çiyayê Qurdistanê stêreqe wi heye.

Ji hingî ve yên Sipanê Xelatê bûne dudo
 û her şev di ser tîrhên Xec û Siyabend
 dibirikin û wê goristanê diruhntin.

Berî sê salan di civateqê de Siyabend
 distrandin. Bi wê strandinê loriya
 mirinê ji min re hilqet û min ji nivîsand
 Qo Xwedê hez qir, pêşdetir çir-
 çiroqa Siyabendê - Silivî di Hawarê de
 bête belav qirin. *Herçol Azîzan*

Çiton bû qo tu semîtî ji ser gir
 Te ev qortal çawan bijart bo hêlin
 Ma ne heyf e, hêj nûbar e ev hevîn
 Binve lawo ! binve lawo ! binve lo !

Serê Sipan, stîrhî direh, zinar in
 Teyroq û herf nêçîrvan re neyar in
 Min go meçe, gaqovi ye, lawecan
 Ji hev biqev, biqev hilweş, ey Sipan
 Binve lawo, binve lawo, binve lo !

Biqev, memîn, hilweş biqev çiyao !
 Rabe, rabe Siyabendo zavao !
 Rabe, bê yê te ez niqarim, rabe ax
 Bê xweyî û sêwî mame hilbe ax
 Binve lawo ! binve lawo ! binve lo !

-Siyabend ji binîya qortalê lê vedigerine :

Megrî, megrî, qeçê megrî, delalê
 Berde mirin, weq bûqeqê bila bê,
 Qê gotiye mirin tal e, na herê
 Birinên min ket naêşin, lê belê
 Dîlê min de tu î hergav ditirsim
 Tu eşandi stîruhên ga ? dipirsim
 Qeçê megrî, qeçê megrî, delalê
 Berde mirin weq bûqeqê bila bê.

-Xec pês ve ajot :

Siyabendo ! Siyabendo ! menale
 Ma qê digot ev encamreş, li bal e
 Ezê çawan nagirim û hêstiran
 Germ û xwînî, narêştinim pêsîran
 Binve lawo ! qinve lawo, binve lo !
 Nalînên te qûr û ziz in mina merg
 Ezê çawan xwe ragirim, meqim deng
 Nalnalên te qo gehîştin dilê min
 Hêstirên min dibarin ser qulên min
 Binve lawo ! binve lawo, binve lo !

Binal, binal, Siyabendo, her binal
 Te ez hiştim û xwe avêt di nav çal
 Te zani bû bêxwedî me bêqes im
 Ez vê qulê çawan biqim birêsim
 Binve lawo ! binve lawo, binve lo !

Geli Sipan qûçên Exlat mebin bend
 Rêqê bidin, min gehînin Siyabend
 Geli Sipan, berwareqê, bazdoneq
 Min re veqin, derbas bibim, herim teq
 Gorin bibim Siyahend re me bûqeq.

Qaniya-Creban : 12 Çiriya-Berê 1928

Berceuse de la Mort

Siyabendo ! Siyabendo, parle
 Donne un signe de vie à ta femme
 Dans le brouillard on voit de larmes,
 Mais qui aurait dit que le gibier tuerait le
 [chasseur
 Dors mon garçon dors . . .

Le mont Akhlat est encore s'en dessus des-
 [sous, couvert de fumée et de brouillard
 Siyabendo ! Siyabendo, dits alors
 Oh que je te sois tombeau, je t'ai dis ne t'en
 [va pas de chez moi
 Oui, je l'ai dit, mais toi tu n'as pas suivi
 [mon conseil
 Dors mon garçon dors . . .

La sommet du Sipan est dans l'ouragan, un
 [ouragan formidable
 L'orage et la bourrasque sont en chemin ils
 [viennent encore
 Le cerf, le maudit, d'où est-il venu
 Comment fait-il que Siyabend fût mâter par lui
 Dors mon garçon, dors . . .

Le cœur et le foie étaient coupés, en mille
 [morceaux
 Comme une flèche enfoncée dans les côtes
 Les cornes du cerf sont de fer, d'acier
 J'ai dit ne va pas, mais il ne m'a pas prêté
 [son oreille.
 Dors mon garçon dors . . .

ô Siyabend, au flèche dorée, à l'arc argenté
 J'ai dit ne va pas vers les rochers plat et
 [aux abreuvoirs
 Si quelquefois te fallait un gibier
 N'étais je pas ton gibier et ton sacrifice
 Dors mon garçon, dors . . .

Siyabendo ! Siyabendo, qu'as tu fait
 Comment se fait-il que tu glissas du sommet
 Comment as tu choisi cette abîme pour nid
 N'est-ce pas dommage. cet amour est encore
 [tout frais éclos
 Dors mon garçon, dors . . .

La sommet de Sipan est pleine d'épines,
 [de chardons et de rochers
 La grêle et la neige sont des ennemis pour
 [le chasseur
 J'ai dit, ne va pas cher enfant, c'est le cerf
 ô Sipan, brise toi, tombe et effondres, toi

Dors mon garçon, dors . . .

Tombe, disparais, tombe ô montagne
 Et toi Siyabendo, lève toi jeune marié
 Lève toi sans toi je n'en puis plus, lève toi ab
 Je suis resté sans protecteur, orpheline, dres-
 [ses-toi ah
 Dors mon garçon, dors . . .

-Siyabend lui repond du fond du précipice :

Ne pleures pas, ne pleures pas, fille, ma belle
 Laisse la mort venir comme une jeune mariée
 Qui a dit que la mort est amère, mais non
 Mes blessures n'ont point du male, mais
 [seulement
 C'est toi qui es toujours dans mon cœur, j'ai
 [peur

Et te demande, est-ce que les cornes du cerf
 [t'ont fait du mal
 Ne pleures pas, ne pleures pas, fille, ma belle
 Laisse la mort venir comme une jeune mariée
 Khadj continue

Siyabendo ! Siyabendo, ne gémis pas
 Qui aurait pensé que cette noir fin est devant
 [nous
 Comment, que je ne pleure pas, que je ne
 [verse pas des larmes
 Chaudes et sanglantes, sur ma poitrine
 Dors mon garçon, dors . . .

Tes gémissements sont profonds et tristes
 [comme la mort
 Comment me retenir et ne pas crier
 Alors que tes soupirs arrivent à mon cœur
 Mes larmes tombent sur mes plaies
 Dors mon garçon, dors . . .

Gemis, gemis, Siyabendo, gemis toujours
 Tu m'as laissé et tu t'es jeté dans l'abîme
 Tu savais que j'étais sans appui et sans soutien
 Comment ferai-je pour cicatriser cette blessure
 Dors mon garçon, dors . . .

ô Sipan ! ô pierres de khalat ne soyez pas des
 [obstacles
 Donnez-moi une route et menez moi chez
 [Siyabend

ô Sipan, un sentier, un gué
 Ouvrez moi, que je passe et que j'aïlle
 Et devienne pour Siyabend une tombe et
 [non une épouse.

Cette chanson que j'ai nommée la (Berceuse de la mort) est un poème qui m'a été

inspiré d'un passage de la légende (Siyabend-Silivj), dont j'ai versifié tout en gardant les expressions populaires.

Siyabend est le nom du héros (Silivj) est le nom de la tribu. Le tout veut dire le Siyabend de Silivan.

Pour pouvoir bien saisir le sens de ces vers quelques explications seront nécessaires au sujet de la légende : Siyabend est un pauvre orphelin qui vit et grandit dans des circonstances des plus difficiles. Dès son bas âge il se fait connaître par les faits d'armes. Siyabend à travers ses aventures tombe amoureux d'une fille d'un chef, repondant au nom (Khadj). Khadj aussi repond à l'amour de Siyabend. Mais comme Siyabend n'est pas de la noblesse leur union est impossible. Les parents de Khadj malgré elle l'ont mariée à un jeune homme de la noblesse. Le jour des noces Siyabend attaque le cortège et enlève khadj des mains de ses sept frères.

La montagne (Sipanê-Xelatê) est renommée pour donner abri aux amoureux et interdire à qui que soit d'en approcher. Siyabend se réfugia avec khadj dans cette montagne.

Un jour Siyabend ayant posé sa tête sur les genoux de Khadj s'endormit. Au loin un groupe de cerfs passa, allant vers l'eau. Ils étaient sept mâles, une femelle et un jeune mâle amoureux.

Le jeune mâle accompagnait la femelle et ne laissait aucun des autres s'en approcher. Khadj en les voyant se souvint de sa maison, de ses sept frères et du jour où Siyabend s'était battu avec ses sept frères et l'avait enlevé à eux. Siyabend aussi ne l'avait-il pas enlevé comme ce jeune cerf des mains de sept hommes.

Khadj à ces souvenirs devint triste. Quelques larmes coulèrent de ses yeux et tombèrent sur le visage de Siyabend. Siyabend s'éveilla et lui dit :

— Pourquoi pleures tu, tout à l'heure tu étais heureuse et gaie, que t'arrive t-il dis-moi, mon amour

Khadj essaya de lui répondre evasivement, mais comme Siyabend insistait, elle lui répondit ainsi :

— Un groupe de cerfs vient de passer, allant boire. Il était composé d'une femelle d'un jeune mâle amoureux et de sept autres mâles. En les voyant je me suis rappelé le jour de mon évaison. Pendant que tu te battais avec mes sept frères si un de nous deux était tombé mort, et si ce mort ent été toi, qu'est-ce que

je serai devenu. Alors les larmes ont coulé de mes yeux, à cette pensée.

Siyabend se leva, prit son arc pour aller à la poursuite des cerfs, Khadj fit tout son possible pour l'en empêcher. Mais elle n'y parvint pas. Siyabend se rendit à l'endroit de l'eau, le jeune mâle se trouvait auprès de la femelle. Siyabend tira sur lui, la flèche l'atteignit. Le cerf fit quelques pas et tomba sur un rochet plat. Il n'était pas encore mort, Siyabend se précipita sur lui, prit ses cornes dans sa main gauche et de l'autre tira son poignard pour l'égorger, juste à ce moment là, l'animal pour donner son dernier soupir secoua vivement sa tête. Les cornes échappèrent de la main de Siyabend, ses pieds glissèrent et il tomba dans le précipice. Au fond du précipice il y avait un arbre sec, Siyabend tomba dessus, les branches lui traversèrent le dos et sortirent de sa poitrine.

Khadj l'attendit longtemps. Puis alla à sa recherche, elle trouva la bête tuée. Elle entendit un gémissement qui venait du fond du précipice. Khadj se penchant vers l'abîme vit son Siyabend, lui dit quelques mots d'amour et se jeta dans le précipice et meurt à côté de son amant.

Les effets de la légende se manifestent encore jusqu'à nos jours. On dit que à l'endroit où sont morts Siyabend et Khadj, chaque printemps deux rosiers poussent et deux papillons les survolent. On dit aussi que chaque montagne de Kurdistan a une étoile propre à lui, depuis la mort de Siyabend l'étoile propre à la montagne de (Sipan) s'est dédoublée et chaque nuit elles éclairent les tombes de Siyabend et de Khadj.

Fereqol Axizan

Le nombre

des repas chez les Kurdes

La gourmandise des montagnards iraniens a, de tout temps, retenu l'attention des étrangers. Les anciens auteurs grecs nous les présentent sous les traits suivants : « grands mangeurs et bons tireurs ». Les chroniques arabes, turques et persanes ne manquent pas de récits, grossièrement symboliques, sur l'insatiable appétit de ces montagnards qu'on a

pris l'habitude de désigner par le nom généralisant de « Kurde » (1)

En effet les Kurdes sont des grands mangeurs. La raison en revient spécialement au climat, au relief du sol et au mode de vie qui est la conséquence de ces deux facteurs géographiques.

Le climat de Kurdistan proprement dit (2) est trop excessif. Il a des grands écarts de température annuels et diurnes. Le froid de l'hiver qui dure de six à huit mois permet le développement de petits glaciers dans les vallées suspendues des hautes montagnes; et couvre d'une épaisse couche de neige les villes et les villages parsemés à une altitude moyenne de 1000 mètres, la température s'abaisse dans cette saison, jusqu'à 25° ou 30° au dessous du zéro.

L'été au contraire, est court mais très sec et très chaud. La température s'élève, en cette saison, à 30°, 35° de chaleur et parfois à 40° dans les petits bassins et les petites plaines enfermés.

Pour lutter contre les excès de ce climat épuisant, l'organisme exige une alimentation intense et reconstituante.

La circulation dans ce pays trop accidenté et le mode de vie rustique ou pastorale des Kurdes ne contribuent pas moins à exciter leur appétit.

Pour aller d'un village à l'autre il faut parfois escalader et redescendre les flancs pyramidaux d'un anticlinal haut de quelques centaines de mètres. S'ajoute à cela l'activité qui secoue le Kurde pen-

1) Le nom «Kurde» qui veut dire fort et brave était donné aux tribus irréductibles de la Mède antique. Un de ces foyers d'insoumission permanente était le pays de Botan qui fut appelé depuis l'antiquité kurdistan c'est-à-dire pays des kurdes. Après la conquête islamique tous les tribus médiques qui ont refusé de reconnaître les nouveaux maîtres étrangers se retirèrent dans les hauteurs de leurs montagnes et devinrent comme leurs frères de Botan des Kurdes, c'est-à-dire des rebelles insaisissables par rapports aux citadins des villes médiques.

2) Le pays qui groupe le plus grand nombre de kurdes c'est l'E. de la Turquie, l'O.-N.O de la Perse, le N.-N. E. de l'Irak et le S.-S. E de la Caucase.

dant la saison serrée d'automne et d'été: la moisson, l'ensilage, le labour, le séchage des fruits et des légumes, le fauchage et l'amoncèlement du foin, l'extraction du beurre, la vente des produits de la ferme au marché, la coupe de bois pour le chauffage, la réparation des toits et des cheminées, le nettoyage des étables etc... Tous cela fait du Kurde une sorte de machine humaine qui nécessite une grande quantité de combustible alimentaire.

Or le sol de Kurdistan n'est pas ingrat. Il abonde en toutes sortes de produits: céréales, arbres fruitiers, forêts et des grasses prairies

Bien servi par une riche nature, et toujours éprouvé par l'appétit, le Kurde a dû, comme l'homme le plus civilisé de nos jours, s'occuper du nombre et de la répartition de ses repas quotidiens, dans l'ordre qui convient le mieux à ses besoins.

Quand il se lève de bon matin, pour aller dans son champ, il fait son premier petit déjeuner, constitué de fruits et de pain, qu'il appelle (Keretân). Arrivé au champ il fait vers 7 H. son second petit-déjeuner (xwirinî) composé de lait frais non sucré, de pain de fromage et de fruits.

Vers 10 H 30 le Kurde lait son véritable déjeuner qu'il appelle (taştê). C'est à ce moment qu'il se somme le plus de viande, de légume, de salade, surtout de l'oignon (pivaz) de lait caillé (mast) et qu'il boit du (dew) sorte de lait caillé extrêmement dilaté par l'extraction du beurre et assaisonné avec du sel.

À trois heures de l'après-midi, le Kurde fait une sorte de five o'clock qu'il appelle (firavin) où il boit du lait et mange du pain et des fruits. Le soir vers 5-7 H. le Kurde fait son dîner (siv) où il prend son potage, mange des légumes cuits, du (savar) sorte de blé moulu qu'on cuit avec le beurre, de la

viande et qu'il boit son (dew).

Dans les longues nuits d'hiver, le Kurde qui veille jusqu'à minuit, à tisser son tapis, à ciseler son poignard, à incruster de pierrerie une petite hache de sucre ou à bavarder avec ses voisins et ses voisins autour du feu, se trouve obligé de prendre son souper (paşiv) avant de dormir.

Toutefois il faut noter que certains peuplades kurdes ne se trouvent devant la nécessité de respecter ce nombre de repas quoiqu'ils en savent tous les noms et l'usage.

Il y a en de tous temps de flots d'émigrants kurdes qui se sont déferlés dans les plaines limitrophes de Syrie et d'Irak. Là, ils furent obligés de modifier leurs anciennes habitudes. La longueur de la saison chaude, la platitude et la facilité des terrains, le contact avec les Arabes, généralement très sobres, portèrent remède à leur insatiabilité et leur conseillèrent de supprimer quelques repas de liste du jour.

Pour ironiser la friandise des montagnards de Botan, les Hevêrçans racontent l'histoire suivante :

« Quand à l'époque du premier Bedir-Khan, les botanien occupèrent les territoires de Hevêrçan, les soldats et l'escorte du prince exigèrent d'être nourris comme chez-eux. Satisfaction leur fut faite et mangèrent successivement leur keretûn, xwirinî, taştê, firavîn, siv et paşiv. Après minuit les botanien se réveillèrent et demandèrent, encore une fois, à manger.

— Quel geure de manger désirez-vous? leur demandent les Hevêrçans.

— Nous désirons un firavîn.

— Mais n'avez-vous pas mangé votre firavîn?

— Si, mais comme il y a un firavîn d'après midi pourquoi il n'y aura-t-il pas un firavîn d'après minuit! répondirent-ils à leurs généreux hospitaliers.

En examinant l'horaire, l'importance

et le menu des repas chez les Kurdes, on peut y entrevoir certaines particularités qui réclament une petite explication. Une de ces particularités qui sautent le plus aux yeux c'est le manque de repas à midi.

Il semble que le kurde a hâté l'heure du déjeuner pour passer, en pleine activité, le temps le plus chaud et le plus ardu du jour. Ce procédé qui a l'avantage d'étouffer le besoin de sieste ou de repos, en été, économise beaucoup de temps et augmente considérablement le rendement du travail champêtre. Cependant les Kurdes qui habitent les grandes villes apprennent à manger à midi et appellent ce déjeuner (nîvro) c'est-à-dire mi-jour.

Un autre point d'importance capitale est la richesse du menu Kurde en vitamine. Les Kurdes mangent beaucoup de fruits et d'oignons. Ils boivent beaucoup de lait non chauffé et non sucré. Ils consomment aussi beaucoup de viande dont l'influence toxique est considérablement réduite par la boisson désinfectante du (dew) et par l'absorption d'une grande quantité de (mast) lait caillé. Cela explique peut-être la cause de la longévité des Kurdes qui détiennent actuellement le record de l'âge dans le monde entier (Zoro agha, 164 ans).

On peut enfin constater que le montagnard kurde diffère, des paysans d'autres races voisines, par l'adaptation de la nourriture à ses besoins et surtout par son insoumission aux heures de manger traditionnelles qui ont été dictées aux autres peuples, dans l'origine, par les trois étapes de la lumière diurne : lever midi et coucher.

Le Kurde n'est pas l'esclave convaincu de l'inconsciente nature. Il réagit plutôt sur elle. Son énergie n'est pas encore paralysé par la résignation mystique des autres races orientales. *Hewin*

بکا، وبکا، وبکا

بکیت فابکیت النہی والقوافیا
بشودی واشجیت الندی والنوادیا
وابکیت احداق المعانی وانما
جعلت لها آفاق شعری بحاریا
واذرفت من در البدیع مداماً
فقلدها منی برامی الدراریا
وانی لابکمی والبکا بیعت البکا
لاعماق وجدانی فابکمی بیانیا
واهرق من ماء الحیاة زریف ما
حکمی عندهما اذ عندهما جد جاریا
وانی لیبکیتی الامی کل ما اری
خیالک باشوقی فارجع باکیا
تصورت فی عینی وذوقی ومسمی
ولسی وشمی اذ اراک حیالیا
ومن حق مثلی ان یذوب من البکا
علیک وان ینکمی الدیار الخوالیا
لان کان غیری قد بکاک بدمعه
فانی بوجدی قد اذبت فوادیا
وان کان لا یرضیک ذاک فانی
لمعمرک سمح هاک منی حیاتیا

ولست بناس اذ تقول مترجماً
حیاتک بالعرف الکرم مباهیا
سمعت باذنی من ابی وهو قائل
من الکرداصلی جئت فی العرب ناشیا
وقد جاء فی «الذکر الحکم» الادعم
لآبائهم ان کان ثم نقاضیا
اذا أنت کردی وشاعر عصرنا
وملک قریض العرب لازلت راعیا
یک الکرد قد جروا ذبول فغارم
علی هامة الجوزا وشادوا المانییا
وان تک فی ذا النصر الیوم واحداً
قد کنت فی ذا العصر للشعرواقیا

وانت امیر الشعر فی الشرق دائماً
وما زال فینا صوت فضلك داویا
ترحلت عنا لا مللاً وانما
بذک قضی الرحمن ما کان قاضیا
ومن بعدکم جزل القریض رقیقة
وما دق من مینی تدهور حساویا

خلت بعد شوقی دار فضل بومها
بنوا الفضل اذ کانت منی وامانیا
واناح هزار الایک یندب ماجداً
علی النعش محمولاً الی الخلد ماضیا
وامست دیار النیل قفراء بعده
وأصبح روض العرب فی الشرق ذواویا
بکمی کبکائی کل صب بدمعه
یمجود ولکن لا یجید القوافیا

أری شعراء العصر قد طال صمتهم
فلم نلق منهم من یصوغ المراثیا
وانی لأدري سر ذک فاضلوا
بان الذی قد حل دك الرواسیا
دهی الشرق خطب فادح وجرى بنا
الی قارعات قد تجر الدواهییا
فطاشت حلوم القوم وارتاع جلمهم
خلا الشاعر الکردی وقد قام ناعیا
اذا سدت الافواه فی الشام اننی
انا الصادح الشادی وان کنت «وانیا»
اغرد فی کل المواطن باکیا
علیک باشجانی فابکمی براعیا
وارثیک یا ابن العم فی کل متدی
بما راق ابداعاً ورق معانییا
فانت الذی قد قدتنا وجعلتنا
نصوغ من الالفاظ ما کان غالبیا
بفضلک سرنا رافلین الی العلی
بتعجک شوقی قد بلطنا المعالییا
فانت لهذا الشرق خیر دعامة

کلا دل

دلی من تیره ، تیر درد و برین
میزنه در کتم ژ ولاتی خوہ دور
دلی من هری تف کله بجنون

جر گامن آگر گری و پیته
دور ژر مالا خوہ رین در کتی
من هدار نابه قت نابه بی ته

من نه گند نه مال نه ژن نه زاره
من دقیت ولات ولاتو ولات
بی ته اٹ ژپن لسر من باره

عشر رمان فوزی

بما انت اودعت الشعور مبادیا
وانت الذی ابدیت ما کان غامضاً
واظہرت فینا منک تلك الایادی
جلك المیادی والایادی وکما
یمخالف مبداکم نکید الاعادی

رویدک شوقی لا تکن ثم بانسا
فتم یا حبیبی هادی البال هانیا
علی الوطن المحبوب اسد رواض
وانیاسها اضحت ظبی وعوالیا

وقد کنت ارجوان الاقیک مرة
ولکن قضی الرحمن ان لا تلاقیا
اذا فی جنان الخلد یجمع شعلنا
غدأ نسب «الاکراد» ان کنت ناسیا
وتحت «الو» یوم الثور یضمننا
نی اتی للخلق بالحق داعیا
الوفی

نئی دل

نهی دل و ره مالی به ابتر لاده له وحشت
 به سه تقدی حیانت بکه صرفی خه وی غفلت
 حیفه گوهره ری خوت بیه به قیحتی مورو
 علویقی طبیعت مه فروشه یه دناات
 افرادی بشره ره یه که شاده یه هوایی
 حیرانه لهم احواله هه مو اهلی بصیرت
 حدت حتی فقیر نه دری به بهک رشوقی ملمون
 بو خوین نه گری لهم ستمه چاوی مروت
 انسانی به سیرت نه بی تهک صورت نه گینه
 حیوان که لی نوعی هه به انسانه به هیئت
 ناکه سه له خبسی بوه ته دوزمن خوش
 فیضی هه به یو دوز منیش اربابی حمیت
 مهر دانه وهره پیشه وهره له وکاره که نهی که ی
 یامه بکه که نهی که ی به ته واوی بکه غیرت
 ثابت به له سدر حالی مه ترسه له حوادث
 دنیا به ابردیت و نه چی شادی و مهنت
 نه هم بهک دوده مه فرصته گهر قدری یزانی
 آبابی عزیزت مه که ضایع به سفاهت

ظاهر فوار

فرمیسک

فرمیسک چیه ؟ دلویک آو ... به لام له آو روتتر ،
 له آگر روناک تر ، له نه شته رتیژ تر
 دلویک : که له خوینی دلی عاشق سویر تر ، له جگری
 روله کوژراو که رم تر ، له وجدان صاف تر ، له
 اخلاق پاک تر ، له عشق حساس تر ...
 دلویک که له رسته مرواری که ردنی کجان جواتر ،
 له آونگی سه ریلوی غنچه ی به یانیان شیرین تر ...
 رحمی دایک ، صبری عاشق ، که ساسی هه تیو ،
 هه زاری مظلوم ... و الحاصل هه مو مقدور بته کانی
 کون وقوژینی ژیان ... نه مانه هه مو ... به ره و
 رحمتی عرشنی که وره سدری نیاز یان هه ل بری ؟
 و چاویان کرده وهره بردرمانی تسلی
 نه زانی چیبو له عرشه وهره دلوب دلوب ، تکایه ام چاوانه ؟
 فرمیسک ، که وهره ریکی خوشه و یسته ، که خالق
 له نا وهره مو مخلوقا تا به ته نیا پیشکه شی انسانی کرده .
 له به ره وهره ؟ فرمیسک نه وه به که : ته نیا به سهر
 ده ردیکی انسانی دا تلور آیتنه وه ؟ یاخو نه تکینه
 لیوی بر بیکسی زبعی دله وه
 فرمیسک ، اگر له روی رقی محض ، عاطفه ی صمیمی ،
 و شعوری راسته قینه وه بی : فرمیسکه ! آبیگنهر بیوفیکی
 پسسه ، چلکی معنویشی آو بته به !
 گوران

زارو دلین

نمازه زارو وین ولاتی ژیرین
 ولاتی کردان نف خیر و بیره
 همی معدنه نف ز بشف وزیره
 لی چه بکم ابرو مابه ژ خلکی ره
 ولاتی کردان همی چیمنه
 عکید و شیر و پلنک تی هنه
 همی هاثال و کربا ئی مه نه
 پیشی لدنیا دودولت هبون
 پلک ژی فارس بود ام بخوه بون
 ترک و عرب و عجم تنه بوئ

ام نه عربین نه ترک ورومن
 خدان پاشانه لشکر و کومن
 ایر و خرابین بن دستی بومن
 گهی مه چی به بو چی دین ناکی
 پرسی ژ حالی مه کردان ناکی
 ام کیم کتنه تومه راناکی
 کوماملتان ماتی تو کوری
 چائی ته کوره توله نانیری
 یان کال و کوفی توله ناگوری
 اف نه حر بته کوتک و زوره
 لی هون دزان دنیا بدوره

فتلک ل ژیره فتلک ل ژوره
 خلکی ام کشتن آفتین چمان
 بگلر و پاشا دناف مه نه مان
 کو ما ملتان امان و امامت
 کو ما ملتان هون پولپرستن
 در حتی مه ده هون قوی مستن
 خلکی بدوستی ام ایر و خستن
 خو کامه نایی ام قط رانازن
 ام ژوره دکن هیقی و گازن
 ام شتی خوه هر گاف دخوازن

بگر خوینی کردی

دردی سادو

دوختی شیري مزون ده بو . ام بـ ماليتي دگري ميران ده بون . گري ميران گندك ژ گندين مه به . تيده هفتي هشتي مال هبون . بائي من لـ خار پوتی دحسا تر کرده بو . هنگي از زارو بوم . گندکي مه ئي دن ژي هبو ، ژيره دگوتن قنتر . قدری ده مال تيده هبون . هر دو گند نيزيکي هف ، هما بهشه بون . لـ قنتر ي

بگرن و مری دی پیر چقینن

میزه عفتی مه افقاس نه د بری کو ام تقدیر که ولو ژیره بینن و ژي خلاص بین . بو نيزيکي سالکي حالی مه و سادو بـ شي کاري بو . مه کر نه کر سادو صافي نه کر . ژـ بر کم عقليیامه . مه تزانی بوام تقدیريکي ژیره بینن . از نها ددم بر چاغي خوه و دینم کو عفتی مه گردان مینا عفتی من و بی عسکری منه ، بی ام پینجه تسيست زار و بون و مه ب سادو نکار بو . ژـ بر کو دوان ژمه شری سادو دکر و پینجه هشت رود نشتن و ل وان دفرجين .



سلطان صلاح الدين ايوبي

کردژی ددو شرد کن ، پینجه وشيست رودن حتا کو هر دو صافي دین . پاشي ددودن رادین . هنگي ام زارو بون کس نین بو کو شیرتکی لـ مه بکی دا کو ام تقدیر اسادو بینن . لی کردنو ا مانظر ایتو فایه ام ژره ره دیزن هکمه هون بهشه دريژی سادو بکن هونی مری وی بکن بن لنگین خوه ، هکه نه سادو هر بوه ئي بکاري . ژـ من باور بن ، از نها چارنان دفکر م و دقهر م ، ژـ خوه ره دیزم ، مال آقامن چان هنگي

کر ککي کچل و تزه دینی هبو . ژیره دگوتن سادو . ام زارو کین گري ميران هبون پینجه ، شيست زاروک . از بجوه مر عسکری وان بوم . حمي ژي بر دستي من بون . لـ قنتر ي سادو بـ مری خوه بو . من دخوه ست از وی ژي بکم بر دستي خوه . لی سادو بر بزی بـ من دکر . ازی هر صبه رابو و آمانی زارو کین گند حمي بدنا هف و بچو و آما سر سادو . من او صافي بکرانا . گافا سادو چافلـ مه دکر هما ددا کچکا نبي خوه و درزي مه دکر . يك ددو ژمه ددا بر

اف تقدیر ژـ سادوره نه ددیت . لی چه بکم عفتی زارو کی بو هو عفتی من دبری . کردژی هیز مینامن و هنگي زارو کن . لی پاش کومزن بین او ژي مینامن دی پوشمان بین و یژن : وای باقو چاوان بو کو بری بیست سیه سالی مه خوه ژـ سادو رحت نه دکر . آخ ژـ دردی عفتی بچوک کونشتک ژي فـ خو یا ناکی . آخ ژـ دردی سادو ، ئي دردی ام کشتن . .

خوه و د کته بی وان ، حتا کو او بو ستاندانا آن مرین وان بشکاندانا . ام ئین ماہین دجهین خوه ده سکین ولـ وان دفرجين . پاش کوسادو قائلیا خوه ژـ وان دکر دیسان بزی خوه دداهمه . يك ددو دن ژي ددا بر خوه و سینا ئین پیشین لـ وان ژي دکر . یکي بـ عقل دناف مه ده نین بو کو ژـ مره یژی : « گد یانو گافا سادو پی یکي فه کت هما ئین دن حمي دريژی وی بکن ، لی ورن هف

جمیل هاجره

کوننا راست

بگلو پاشا آغاه ری سپی و مختار
 خدانی برجی بلك باغ وره زو جوت وجوبار
 هر بلك بدل خوشی و سرفرازی و بی هوشی
 ل جهان دژین ب فی طرز و هاوایی بی زار
 قط کس له زارو کاپرس فاكت چارك ایرو
 هر چندی ام ژنا چاری دکن قیرین و هاوار
 ام کورد ایرو بلك گاز و ژاردن و بی خدینه
 کردستان قاشه وه لی نینه زیره خر بدار
 ددستی مه ده هیه بر طالکی تازه و پرچاک
 لی هروه کی خانی گوتیه پر کساده بازار
 گرهف نگرن ام کرمانج ب تبائی و یک دل
 بی فیده ایرواق چیروک و گوتن و اشعار
 گر هر بلك زجهی خو هوشیار بیت و بگرت شور
 کاردن و ژوان تی لی و لکن بونه مرسار
 ام کیم خستن شیخ و ملا و آغا و بگلوان
 لورا ام ایرو ژ حکومتان نابنه هژمار
 بری ام حکومتکه جهان گیر یون ل دنیا
 وهر تماشا بکه ایوانی کسری نقشی نیگار
 بی طرزی شیخ و ملا و آغا بگلر نف
 نامه ب خایین ام نف ژخو بونه هشیار
 ام منقی ژملا و شیخا و بگان ناگرن
 ام بلك گاز بونه سرفراز و ژهفره غم خوار
 لی حکومتین آورو پا ژمره دستور دادن
 دا ام بگرن ل کردستان وک فلکی دوار
 ام جانی خوه ددن قط تر کا کردستانی ناکن
 لورا پر خوشه دشت و نوال و جیا و زنار
 همی گل و یاسمین و بنفش و ناز و ریحان
 هنجاز و شمش و خوخ و تری و م هندار
 شیش و عجبور و گوندور و تروزی و قاون
 شیشکو مازی و گلاظ و خرو کویزو قیمار

دریا و گوهرو کیمیا و گازو کافی ققط
 آش و آتی وستان وزنی و میرگک و روبار
 آبرو شیخ و بگلو پاشا دخن لوغم فاخون
 خوارنا وان برنجه خوارنا مه چیه ساقار
 او رادزن دیرجاده لنگ زری و گورن
 ام لنگ بی خواسان راد کفن د کونجکی طار
 خانیکی من هیه پر کوره وه کی چالی (بیژن)
 در بژی و پخی چار گاز هیه بگازی نجار
 ل ایلی کتین و کوز و مریشک و فراغن
 ل آلی بی دنی آگرو مرشوک و م چنددار
 از نادم ب آقانی بی صلاح الدین کودی
 کولشای ژمره بونه فخره گاه و آنسار
 لئاو- کور دامه نه وکی حاجی قادری کوی
 لولاتی رومان دینی زبندانی ده پرژار
 کردستان پر خوشه چاوا کوام دپژن هر گاف
 عینک و عیندار پی کند و منار و کتختی خندکار
 بئیرت ل آورو پا و آمریکا و آسیا
 هون نایین ژبل مه کردان بلك گاز و عطار
 ام ته ئی فی قاسینه و لکن بی خندان ای
 برانو روژ دجیکی طنکده له چوبه ایقار
 ام بهفره بی نفاقن لورا ام کیمن آبرو
 ژهر چار طرفانده دست خستیه نائف مه اغیار
 ایزیدی چیه نصرانی چیه وه هارنکه جوو
 فی آف نه کردن وه یا خودام نه با فکن هر چار
 عالم نف بون خدانی صنعت و دولت و حکمت
 ام کردمانه ته فی بلك گاز و پرژار و بی کار
 به سه اگرهون مزن رانا بن ام ئین هوررا بن
 زبری ده مزنان شور آقیت بچوکان دادار
 جگر خو بن زار تاده روزان بیژی و بنفیس
 خلاص ناین گرتن و شیرت عاجز دین گره دار
 جگر خو بنی کردی

ھونا ھتھاری بی

آخ ولاتو آخ ولاتو
 باف و برین مه چاوان
 ایشٹمن دبت خونک بترس
 از چاره کی دست پی بکم
 بایکی رش ھاتہ ژرور
 بگرین دا کاغذک صور
 آز جومہ جم پیرک زمان
 من داہدر ثق روح وجان
 پیری بومن رابو سرخوہ
 ل آفی خونند لمن نیری
 کاغذ ب خونیا بران بو
 معناوان کور و گران بو
 برائٹن مه تینہ کشتن
 خوہ ھان پورین خوہ شانندہ
 ایرو لاشم بر دیشہ
 لی چہ بکم درمان تینہ
 درمانی کو از کشف دکم
 ژ دلبرینن وک خوہ رہ
 قدری بیٹر و بناالہ
 ناموس نہ ما ، رومت نہ ما

قدری جان

دوست ملت و بن دستین وی لی دژمن و نیارین وی ژئی
 دژانی بون وختا پروژی دژانن .
 دسالو (۱۳۱۶-۱۸۹۸) دہ وکی امپراطوری المانان
 ھاتبو شامی قصدا تر باصلاح الدین کر بو . بوی کو بگہ
 تربی ژر گر گر و کا خوہ پیا بو و پیلکہ دریز ب پیاتی چوبو .
 ھری اف صلاح الدین ، مروف و سرداری مزن صلاح
 الدینی مہ بو . صلاح الدینی کود بو . ژبونا مزنا ھینیا ملکی ما
 صلاح الدینک نہ بسہ ؟
 ھدوت عالی بدرخان

بر دستین ملاپین مزن دہ خوہ ندیہ . ل شامی در دیوانا
 نور الدین دہ بخوہ دی دبو .

دسالو (۵۸) دہ اسد الدین شیر کوه ، دجو ھاوارا
 مصریان . برازہ بی وی صلاح الدین ژئی پیرہ جو .
 اسد الدین دوجارین دن ژئی چو بو . مصری . دھر دوجاران
 دہ برازی بی وی پیرہ بو . دجارا سیم دہ ل وی جہ
 یون و ل مصری مان . سال پینجہ و شبت و چار بو .
 ھنگی عاضد الدین اللہ ، خلیفہ بی فاطمیان ئی پاشین لسر
 کفلی خلافتی رودنت . عاضد الدین شیر کوه خستبو
 شونا شاور و کر بو و زیری خوہ . صلاح الدینی خورت ژئی
 بر دست مامی خوہ دہ دخبتی . پستی سالکی شیر کوه چو
 رحمتی و صلاح الدین کت دوساری دبو و زیری عاضد الدین .
 دسالو (۶۲) دہ ب مرنا عاضد الدین صلاح الدین بو ملکی
 مصر . ھر چند صلاح الدین بن دستی نور الدین دھاتہ ژئی
 حبیب دراستی بی دہ بسری خوہ بو . پاش دوسالان نور
 الدین ژئی بی زارو ژ بیچ چو رحمتی و ولاتی سوری بی ژئی
 پتھایی کت بن دستی صلاح الدین .

دولتا صلاح الدین ژر کردستانی دجو وختا ولاتی تونسہ .
 صلاح الدین بیست و دوسا لان حکم کر و دسالو
 (۵۸۹) دہ ل شامی چو رحمتی . عمری دہ گھنٹبو پینجہ
 و ھفتان . ل شامی دینزنگی مز گفتا اموی دہ فشارتی بہ .
 صلاح الدین د فی زمانی کن دہ ولاتین دولتا خوہ مہی
 ژئی آفا کر بون . آفا ھیکہ ولی کو خلکین اور پایی ژوان
 نمونہ دگر تن .

صلاح الدین سلطان بو ، سردار بو ، زانا و شاعر بو . سر
 ھر تشین دنیا بی سر وخت بو . طبابت ژئی دژانی بو . دیژین
 کو بربری وی قرانی انگلستانی ریشاری دلشیر دوختی
 شری دہ بخوہ ش کتبو . حالی وی خدار بو . بژیشکین
 قران نکار بون قرانی خوہ درمان بکن . صلاح الدین
 بژیشکین خوہ شانند بون بالہ . اوژی پسر بخوہ شینیا ریشار
 قنبو بون . ھنگی صلاح الدین بخوہ ، کت شکلی بژیشکان ،
 چونک ریشار و دژمنی خوہ درمان کر .
 صلاح الدینی ژوان مزنان بو کو قدری وی نہ تھی مروف ،

هاوار

کوفارا کردی * مجله کردیه

سلطان صلاح الدین ابوبی

فه بڤ چون ٬لمی بین خوین هر کین ٬ ب هزاران مروڤ هاتنه کشتن . ملتین عیسی ملتین محمد چیکرن . هندک ما بو اولامحمد ژناڤی هلا نیانا . ژدو اولین دنیایی نین مزن بک نوق بووا ٬ آدن او داخوارانا . پکرتی اولامحمد دچو وندا دبو . نیدن خلک باوریا خواه پی نه آنیانا .

هنگی ژولاقی سرحدان ، ژچیا بین کردستانی ٬ ژرستین زنارین مه روزک هلات . صلاح الدین . . .

ملتین عیسی چیکرن . اولامحمد پاراست ، خلاص کر و ژنوقه دانای ، ژلورا ژیره محمدی دوم ژی تینه گوتن .

نهام پکرتی ژینه نگاریا صلاح الدینی خواه بیژن .

صلاح الدین ژولاقی سرحدان ٬ ژ کردین راوندی به .

پاپیری وی دگل در کین خواه شادی نجم الدین ابوب و اسدالدینی شیر کره ، ژولاقی خواه گهاسنبو بڤدای وژی چو بو تکریتی ل وی چه بو بو . پاپیری صلاح الدین دتکریتی ده چو به رحمتی ، پیشده تر برای مزن ، نجم الدین ابوبی کو باقی صلاح الدینه بو بو دز داری تکریتی .

دساللا (۵۳۲ - ۱۱۳۷) دتکریتی ده صلاح الدین هاتبو دنیایی .

پاش دوسالان حاکی موصلی عماد الدین زنگی ژ

تکریتی درباس دیو . نجم الدین دهن تستان ده آر بکار ییای

کر بو . عماد الدین نجم الدین و مروڤین وی بڤخوه را برن .

ویشتی فگرتنا کلها بعلیکی او کر دز داری وی .

صلاح الدینی زارو ژی ب باقی خواه فه گهسنبو سوری بی .

خواه ند ناوی آپیشین د بعلیکی ده به . پیشده تر ل شامی

انسکو پید بیامزن ژ بندا صلاح الدین راهولی دستپی دکه : « اف کرد »

هری صلاح الدین کردبو ، ژمه بو ، ژمزنین کردان بو ، هیژ بیتر وراستر کردی مزن و سروڤی مزن بو .

ژخوه مزناهی ب مزنان چیدبه . کو مزن نین ب مزناهی نایه پی

مزناهییا ملتان ژی هولی به . ملت ب مروڤین مزن و بزارنه

مزن . او ملت مزنه کو مزنان دیتنه پی ، سروڤین مزن

ژی درد کفن .

ژملتی کردان گلک سروڤین مزن در کشته . هر وکی

شامروی - زانا کی روس - کورتیه - ازی چند پرسین

شامروی بکرتی ، بگهیزمه هر : « وملتن هنه ب جنگاوری

ودلاور بیاهن سردارین خواه ٬ خواه دانه ناس کرفت

وژهن دولتین آسیا و افریقای پادشاهن دانه . کرد ژوانن .

ناثی کردان ، هیژ د پیشیا زسانی کفن ده ب دربین

رستم و پیشده تر ب کشور کشایی بین صلاح الدین

ویرایی وی ملک العدل ٬ بلند و گش بویه . ژفان بڤشه اف

ملتی ها مزنین دن ژی گهاندنه . هر وکی کریم خانی زندگی کو

در نیثی بابلیسکا هفدم ده مالبا طازندی دانیه ، وزانای مزن

ابن الانیری بی جزری و ابو الفدا ، ژمیر کین ابوبی ،

ودیر و کتفیسازراف ادریسی بدلیسی »

ملتی کردان صلاح الدین درهیا مکه ولی ده آنیو

دنیایی کرد دنیا بو بو دوبر و لهف کتبو . در دشت و بلند

جهن اوروپایی ده ب هزار ، ب لک و کردوران خلک گه

بون هف و برین خواه دابون ولاتی روز هلات .

ملتین عیسی در پیژی ملتین محمد کربون . ب سالان

نحو غراف ومطبقة
اليونانية الخواص المشوية
 حفر جميع العاود والصور الملونة واللوحات الخارسية
 طبع بطانات دار طباطباف بدمشق على الطراز الحديث

ملك الظاهر

دمشق

الطبيب
احمد نافذ
 اختصاص بالامراض الداخلية والزهرية والأطفال

حرفوس

دمشق

الطبيب
محمد خضير
 ادوية خاصة بالامراض الجلدية والعيون وبراعمها

صالحية

دمشق

اشتراقات مجلة هاوار

وفي غير هذه الأقطار		في سورية والعراق وبلاد العجم وبلاد القفقاس	
عن سنة واحدة	١٥٠ فرنك	عن سنة واحدة	٥٠٠ غروش سوري - ١٠٠ فرنك
عن ستة شهور	٩٠ فرنك	عن ستة شهور	٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك
عن اربعة شهور	٦٠ فرنك	عن اربعة شهور	٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

للاطلاعات يجب ان تكون باسم صاحب الجريدة: الامير مهدي عالي برفغان - دمشق - حارة الأكراد

هسته ۱
العدد ۱۳
الدر بها
۱۴ كانون الاول ۱۹۳۲

هاوار

سال ۱
هزار ۱۳
پارشب
۱۴ چله بی بری ۱۹۳۲

کوفارا کردی * مجله کردی

نیخستییین کوفاری

ج ۰.۶۰. بدرخان	سلطان صلاح الدین
جمیلی حاجو	دردی سادو
ج ۰.۶۰. بدرخان	پیشگو ننگک
هفتدی صوری	بکیتیان
دکتور ک ۰.۶۰. بدرخان	کوفان
هر کول آزیان	سیابندی سلیفی
قدری جان	بهارا دیرکی
گوران	فرمیسک
طاهر فواد	ئدی دل
قدری جان	خونا هشیاری بی
جگر خوبی کردی	گوزاراست
عقد رحمان فوزی	کلادل
دکتور ک ۰.۶۰. بدرخان	پهیز
هر کول آزیان	سیابندی سلیفی
جگر خوبی کردی	زارو دلین

عربی :

الوانی

بکاه و بکاه و بکاه

۱۹۳۲ م

مطبعة الترقی بدمشق

۱۳۵۱ هـ

SAL 1
HEJMAR 14

ŞEMBIH

31 Çileyê-Berê 1932

HAWAR

ANNÉE 1
NUMÉRO 14

SAMEDI

31 décembre 1932

Qoyara Qurd * Revue Kurde

Çewisliyan Qovare

Qomeli Zanisti	S....
Resoyê dare	Cemilê Haco
Yeçyetiman	Hevindê Sori
Gazind û Gili	Osmian Sebrî
Xuyaboni Qurdi	Ehmed Hemdi
Le Qurdistan xwînîna Q.....	
Derdê Nezaniyê	Lawê Fendi
Du Guharto	Hereqol Azizan

Ho Cegerxwin	Evdilxalik Esiri
Bo xaweni Hawar	Apetin
Ji qiriyaran re	Cegerxwin
Ma em tenê	M. F. Boti
Seqala	Hemen
Şer û Piling û rovi	Cegerxwin
Duri Şehwar	Fvdilxalik esiri
Belê em man	M. E. Boti
Xemi Zalimî	Miço Mili
Dadê	Kedrican
Welat û dilê min	Dr. Q. A. Pedir-Xan

Birê Frensiği

Note sur la Bible-Noire	Dr. Q. A. Bedir-Khan
Deux variantes	Hereqol Azizan

Çapxana tereki

ŞAM — 1932

Dr. A. Hafiz

**SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES**

Andiwar

Djéziré

Damas

Salki

Dr. M. Khidir

Opérateur et Oculiste

PHOTOGRAVURE
Eyoubiye Frères

Inscription sur tous les métaux. Gravure colorée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes.

Damas

Mulek Daher

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase:

1 an 100 fr.
6 mois 60 fr.
4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.
6 mois 90 fr.
4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan
Damas: Quartier Kurde

Qiriyariya Qomelê

Ji bona Sûriya, Tîrqiya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê:

Salqî 500 kirûş-sûrî — 100 frenq
Şeşmehqî 300 kirûş-sûrî — 60 frenq
Çarmelqî 200 kirûş-sûrî — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqî 150 Frenq
Şeşmehqî 90 Frenq
Çarmelqî 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyî têne şandin:

Mîr Celadî Ali Bedir-Xan

Şam: Taxa Qurdan

Yequetiman

4

Lew deme laweqe çawi deqatewe gatê seyr deqat destêq dirêj bû we dergaqe qirayewe, qîçêqî ciwani jîqeley barîq be qîrasêqî awrêsimi sipî hate jûrewê, be pê rûti hate pişewê heta geyste çêgey laweqe. Lêfeqey nextêq hel dayewe we destî bo şani laweqe dirêj qird, we be pêqentnewe pêy got u culandiyewe.

—Helse, helse helse qurim!!..

Nestumanî le taluqe daye. Wa dujmin biraqantî quşt. Helse japon wa dagir deqrêt. Helse wa nestumane xoswesteqet le jêr dest u pêy dujmin demênêt.

—Helse, çeqit helgire. Êstaqe demi xo hesandinewe niye.

Laweqe seri helbri we be dengêqî berzinewe pêy got:

—Êwe qên, ey qîji cwan.

Cehwabi dayewe we gotî:

—Min (ez) nestumanim min japonim.

We be destî îşareti li yûrsî qî d we gotî:

—Qurim çêgay to lawê, le newerasti şere, le toy nwênî nermî niye.

Evey got we be hêwaşî bo lay dergaqe royîşt, we bzir bu. Inca laweqe be gur le çêgaqey derçû her weq yeqêq le xewêqî xirabda bibêt. Le paş çend rojêq qe rojnameqan nawi şehîdeqan blaw deqenewe, nawi ew lawe le serîy hemûyan debêt.

Inca dîni gel-peristî peyşemberî heye. Piyawî dîni heye. Mustefa Qamil Sa'd Zexlûl, Yûsif Mazîni, Xaribaldî, Wa-îşnaxton, dê Valira, Xândî, Ihsan Nûrî Paşa

serqirdêy heray Amrat, peyşemberani em dinen..

Fm dîne qitêbani mukeddesîşi heye, ewîş destûrî serbestî we serbexoyî tewawî ye. Dua' w wîrdî taybetî heye, Ewîş Marsî Kewmîye, legel goranîy wetenîqê lawan we pîran be dil sutawî deyxnwênînewe. We be îthiram gwêy lê ra deqrin.

Hemîsan em dîne wacibatî taybetî heye: Weqû asqerî qirdin, rûh w mal beşîsin le pênanawî rizgar qirdinî nestuman le dujmin. Jêqoşin hetaqu mirdin le pênanawî Serbexoyî we serberzî gel we nestuman.

Bem çêşne — «Nizami gel peristî» le heynî nizameqanî qomelîy diqe çêgeyêqî berzî gîrdewe. We imro wa her em nizame le rojhelat we rojawa belaw bwetewe. We hemû danîşt wani rûy erz le pênanawî em nizame xoyan be quşt deden.

Êstaqe hendêq le zaniyarani zanistî civaqî delên lemew paş hemû hîqûmetanî dînya debîn be yeq, we nizami gel peristî degorrêt be «Nizami» qomelîy hemwa yî dînya.

Belam em nizame êstaqe lêman dûre we ême carêq pêwîstman niye.

Lewey serewe betewawetî derdeqewêt qe em çaxe w dewre qe ême têdayn çaxî gel peristîyewe dewrî Kewmîyate. We dîni gel peristî imro wa le rojhelat w rojawa blaw bwetewe.

Belam le pêş eweqe gel peristî le wulatî rojhelat derqewêt, le rojawa peyda bû we drewşayewe, le paşan bo wulatani ême gwêzrayewe. Her le salî 1492 ewe

qe Emerika dozrayewe, we qe krôni taze desti pêqird, nizami gelperisti le ewrûpa ruyda, we blaw bûwe we, we gelani Ingliz, we Firansiz, we Eleman.. i cuda cuda peyda bû.

Inca qe heray serbexoyî holande we rizgar qirdini xoy le Ispaniya le Kerni şazdemîn, we heray serbexoyî Emerika, we heray Firnusey gewre sali 1789 dagirsa, weqe le 1789 ewe hetaqû 1815 Napolyon Ponapart Ewropay serawjêr qird, we tomi serbexoyî we serbestî benaw hemû Ewropada blaw qirdewe. itir trîşkey gel peristi we serbexoyî hemû Ewrûpa we Emerikey rûnaq qirdewe, we piri qird he terr w bereqet, we xûy baş.

Inca detwanî kermî nozdemîni mladî be kermî şeruşûr dabînên bo wer-girtîni serbexoyî gelani cuda cuda, we le Ewrûpîda serqirdey hemwayî her Firansa bû. Hemû çawyan lûbu, qe herayêq biqat hemû le çêgey xoyan helbistin, we hera biqan.

Inca le kermî nozdemîn, lew ker-neqe rojawayîyeqan şew u roj be bê wîcan xerîq bûn bo sendînewey serbe-xoyî xoyan, roj helat ûnîstîbû we xeberî le qirdewey dinya nebû, bêcege le geli qurd qe hendê car be rûhêqî qurd xohî, we gel peresti heldestan, we herayan deqird berweqû xudani [xulaseyê qî tarixî qurd u qurdistan] gotûyeti :

« Le beynî hadîsati a'srî nozdemînda hendêq le emereqani qurd çend car be hissêqî millî, we be hîway serbexoyî kîyamyan qirduwe. »

Inca le kermî nozdemîn lesali 1830 le Firansa herayêq dagirsa, we be carêq xanedani BorBon frêdira, we derqira. We ew heraye — her weqû agir le naw pûşda blaw hibûtewe — be naw hemû ewrûpaya blaw buwewe. Geli Italya be hoy qomelî qarbonarî helsan bo rizgar qirdîni xoyan le Ewstrya, kewmî cerme-nî helis ta le pênawî serbexoyî

Her lew salane bû qe qe Firanse nley heray hel qirdibû, Mîre gewre mir.

Muhemmed paşay rewandîzî le

Derdê Nezanîyê

— Ji brayê min ê delal

Cemil Axayê Haco ra—

Brayê min heqe mîletê me ji mîna van mîletên din bixwenda û zana bûna malên hev ne dixwarin û hevdu ne di-quştin. Şuxl û qarên wan weq îrû bêbestî û dexs ne dibû, lihev ranedibûn, ji hev hez diqirin û di eleyha hev da pasgîni ne diqirin. Belê xelqê me îrû van tîştan diqin û li xirabîya hev digerin. Lê ez wan di vê xîsûsê de niqarim bilomtinim. Lewra qo ji çikas esr û zemanan da beta niho çavên xwe wîha veqerine û wîha elimîne. Ji ber qo rûjê ji rûjan şex, mela û zana û gîregîrên me ji me re tucar ket pend û şîret ne qirine û tîştên zanîne ne gotine qo çavên me vebin, em ji weq xelqê ji bona kencî û azahîya welat û mîletê me bixebîtin. Belê li me ne bûn xweyî û em hîştin destên dijmin û neyaran. Heqe mela û mezinên me em hişyar bi-qirana serên rîqnadîn, qoqa Qurdîstanê şex Seîd efendî ê buhîştin û şex Evdîre-hmanê Garîsî ne dih atin jêqirin û bêhesêb mezinên qurdan ne dih atin quştin.

Qeqo evkas esr û zemanan da min ket tu qitêb, qovar û rûjameyên qurdan ne ditin û ne bihîstin. Isal Bedîrxaniyan ji mîletê qurd ra qovareq bi navê Hawarê çêqirin û ji mîletê me ra şandin.

Weqê ez vê Hawarê dixwîniq, ji mîletê me hineq, ên nezan, tèn dora min û dibêjin : « Gelo ev Hawar çi ye qo

rewandîzî talani serbexoyî qirdî bû, we le tîji dabûye ser wulatani dewr u piştî we qurdeqani rizgar qirdibû le jor dest turqe bê rehmeqan.

Inca le sali 1848 le Firansa he-rayêqî diqe qird we emeyş be naw hemû ewrûpaya bilaw bûwe we, Italya le layê-qewe, we Elmaniya

(tewaw ne bûwe)

Herindê Sorî

Welat û dilê min

Fv çend sal in dilê min ket ne geş e;
Dinê tari, dinê êvar û reş e.

Dilê min ket, ne ava bû ne bû geş;
Buhara min, pehiza min, hemî reş.

Di çolê de, di destê de tinê me;
Key rondiq im; key ez şîna dinê me.

Xwes buhar e, lê xeribî jarî ye
Min çî qir qo dinê li min tarî ye

Min çî qir qo zaroyên min mirine;
û ronahî ji çavên min birine.

Bê xanî me; bê tifiqî im; bê welat;
Her ji min re maya bêbext rohelat.

Min bûq ne dit, zaro ne dit ne dit al
Porên min gewr ez pir bûme, bûme qal

Welatê min biqen, tistiqî bibêje
Lalbûna te çima hevkas dirêj e.

Çima hevkas; tu bêdengî û bê nav;
Bila bibin; gortiyên te sih û tav.

Welatê min biqen biqen megirî !!
Ji bira te hej derneqet Agirî ??

Qemal Fewzî, Exî, Fiad ne mirin;
Ji nû ve ew; rêya te de dimirin.

Ji nû ve ew, ji tîrbên xwe radibin,
Ji nû ve ew, dimirin pê sa dibin.

Singa te de veşirti ne çend hezar
Çend hezar ji bê gund mane bê bajar

Çend hezar ji sêwî mane û bê mal
Text ji çû ye, bext ji çû ye ne mal

Lê bawerî sist ne bûye nabe jar
Qelên te ne tev gundê me tev bajar

hon dixwînin? ma ji nuh va hawar diqe,
ji me re de çî biqe»

Ez di san mirovên wiha, nezan,
nalomînim, lewra qo tum serên xwe di
bin destên milletên din da ditine.

Qeşo ez tîm çavên te, ji te û ji
xwendevanên me ên zana û xwenda hevî
diqim, bila ev tistên ha ji mirovên nezan
ra bidin fehm qirin û xwendin û nivî-
sandinê hint wan biqin.

Herê herweqî te di benda xwe

Qelên te ne singên qurd û qurdmanan
Mirin nine bo giyanê ermanan

Bawerî ket mirin çî ye nizane
Jiyina wê bêmirin e dizane

Ava bibî, serxwe bibî megirî !!
Ji bira te he derneqet Agirî.

D. Zamiran Ali Belir-Kan

Dadê

Buhara jiyina min bê te patz e dadê,
Bo min diyarê cenet bê te faiz e dadê.
Çelqewa lingsiqesti li pê hevalên xwe ma,
Çelqew ez bîm û negrim ma key caiz e dadê!

Dadê pir qûr menal e te ceger li min ne hişt,
Dewsa qea û lirînê ah û zarîna xwe hişt
Girin tîrsê dide min xerab diqe sing û pişt,
Êdin xwîn, qemê dizênî qanî..qariz e dadê.

Her çend pol û petalên jiber xauû-
[manan man
Geleq kenc girê bide li birtuên xwe eman !
Bijîsqên me çî diqin ji bo derdê te derman,
Hineq ji van Seqban in, hin ji Natiz e dadê.

Daw ne ma me maçiqîr, pakij ne pakij be dest
Her qê ev halê me dit gotin«parseqî ye, gest»
De wer ji ber vî derdî me be perîşan û mest,
Ne ekil ma ne şîr, ne ji hafîze dadê

Xwarin, vexwarin tune hebe ji me sond
[xwarî
Partyeq bi hêsant di kirîqa me narî
Ditina te miyêser neqe xudaê barî
Gav û demên me hemî, rojî..pehriz e dadê

Ji her qemantiyên xwe, li cem te sermîsar in
Tenê tu qûr menal e, em ji te hevîdar in,
Ji çavên me yên melûl hêstirê xwîn dibarin
Jan a zirav tov me qe, eman! Paqîze dadê.

Kedrican

de-qo di hejmara Hawarê a pênca de belav
bûye — gotî bû qurdmanê kenc in û pir
kenc in. Lê ewçend ji nezan û jar in.
Vê nezaniyê em quştin. Em nezan ne
bûna ne diqetin vî halî. Dermane nezaniyê
ji xwendin e. Ji xwe bi belav bûna
herfên nâ xwendin û nivisandina qurd-
manê geleq hêsant bûye. Niho dibistanên
me nînin, divêt herçî xwenda, herçî ne-
xwenda û nezanan bixwînin in.

Lawî F. ndî

Gazind û Gilt

Geli biran ! Qovara Hawarê fro heft meh in li ser zarê qurdmanci biderdi-qeve. Binatiya çapqirina Hawarê, ji bona danîna bingehê zmanê bû. Ji bo vê yeqê ji herweqî xweyîyê Hawarê di hejmara yeqê de dabû zanin qo kesda belavqirina hawarê ciwandina pirsên qurdt yên qo wiinda bûne; edebiyata qevnar û a nûjen çiroq, çirçiroq û kewaldên wê bûn. Ez niho dinihêrim qo hineq birayên me yeq-car, ji bo qo navên xwe di qovare de bibinin çavdane şîr û bendiqan. Hineq bê pesna xwe pêve tu tîştî nauivistîni.

Gelo, nizanîm ev nivîsarên ha ên tewş dilê min tinê diêşînin? an hevalên min heuê?

Dil dixwaze qo di vê kada zana-tîyê de ên weqî Evdilxalik Esîrî, Hevîndê Sorî, Cegerxwîn hespên xwe bibe-

zînin, da qo Edebiyat û zman tiqûz bibin. Em ji pê zana bibin. Ne ewên qo çar pirsên bêmana bidin her hev û naveqî dîrdîrê di bin de daçiqînin.

Hawar qovareqe edebî û ilmî ye, ne ji bo navên dilbihewes, an reklam e, ne ji cihê nivîsarên bêqêr e.

Ez geleqî ecêbmayî dimînim qo xweyîyê Hawarê evan tîstên tewşo mewşo di qovare de belav diqe...

Ew qovara qo yeq e û bi me zehf delal e, ji panzde rojan careqê bi dertê, her car em çav li vê dimînin, da qo em kewald, diroq, edebiyat û zmanê xwe fêr bibin.

Gava qo Hawar tê ez dinihêrim qo disan di qirasê berê de ye.

Birano, ez ji we û xweyîyê Hawarê hevî diqim dev ji vê pesna qirê û gotinê tewş berdî, careqê li qovarên biyanîyan mizeqin û hingî gotinên min bavêjin.

Osman Sebri

Keneq

Dilo rabe buhar e
Qesq û sor e bi dar e
Dinê germ e ne sar e
Dilo rabe buhar e

Mêrg û solin zozan e
Êda qeç û kîzan e
Havîn bavê zîzan e
Mêrg û solin zozan e

Ne berf maye ne baran
Ruhni qulîlq li daran
Bû qeyfxweşî li jaran
Ne berf maye ne baran

Çem bi av û stîran e
Te ji pez û beran e
Dinê xort û ciwan e
Çem bi av û stîran e.

Ga û golig heval in
Welatê wan newal in
Hemî xort in ne qal in
Ga û golig heval in

Heyiv derqet zebes e
Erd û ezman ne reş e
Dinê bi qen û geş e.
Heyiv derqet zebes e

Heyiv zebes tu rêhan
Ez dilqeti tu kurban
Ez qirêtim tu heyran
Heyiv zebes tu rêhan

Mêw ez im tu î tiri
Mih tu î ez im hiri
Te firot û min qiri
Mêw ez im tu î tiri

Ez qanî me tu av î
Ez neçirim tu dav î

Şevreş ez im tu tav î
Ez qanî me tu av î

Ba û baran pehîz e
Dinê bi xem bi zîz e
Delala min bilîze
Ba û baran pehîz e

Ne derew e ne qenin
Ne bexçe ye ne cinîn
Tu swar î ez im zîn
Ne derew e ne qenin

Tu buhîşt ez dergevan
Qêr tu î ez im kurban
Gorî te me ez heyran
Tu buhîşt ez dergevan

Qul ez im tu hêstir î
Tu ji periyân çêtir î
Au zêrî an zêrqirî
Qul ez im tu hêstir î.

Dr. Zami'an Ali Bedir-Kan

Textes et Traductions :

DU GUHARTO

Dudo ji xwendevanên me dil qirine û ji me re ser du nivîsarên qo di Hawarê de helav bûne guhartoyîn şandine, û pê xuya qirine qo bi Hawarê bendewar in û bi nivîsarên wê kenc mijûl dibin.

Em spasen li wan diqin û dixwazin qo xwendevanên me ên din ji rêya wan bigirin û di vau tîştan de mîna wan ariqariya me biqin.

Yeq ji wan guhartoyan ser strana (Delalê Eysê) ye qo Eli Seydo, ji Emanê, ji qovara me re rêqiriye. Ev stran di hejmarê Hawarê a heftim de, rûpel : 7, hatiye belav qirin. Stran bixwe ji pênc qoman hevedudani ye. Di vê guhartoyê de ji qoma pêşin xêzîqa çarim qem e, a duwim û sêyim bi geleqî diguhêrin, ên mayî mîna hev in.

Eve qoma duwim û sêyim :

— 2 —

Delalê Eysê | Delalê Eysê |
Derdeqî miu hebû, sereqê derda
Heşin dibû gilayê marga û taximê li erda
Jinê çê, ji mêrê xirab ne tê quştin û ne
[tê berda

— 3 —

Delalê Eysê | Delalê Eysê
Ezê tenbûrqê çêqim ji hestiyê mara
Ezê tela têqim ê, sê bisqê di yara
Bira mala wan bişewitî qurt - û - pista
[diwara

A din liser Çirçiroqa Siyabendê Siltivî ye. Eva ha Haco axa- Sereqê Fîsra Hevêrqa- ji me re daye zanin. Guhartoya axê liser paşî ya çiroqê û mirina Siyabend e. Herweqî ji devê axê derqet, me ji welê nivîsand :

« Siyabend serê xwe danî bû ser qaboqa Xecê û xew ve çû hû. Xecê meyizand qo bireq qovî vane tê ; dihnê xwe

daye qo heft beran in, û qavireqî biçûq e. û mihqê biberan e. Ev qavir diberdê her heft berana û mihê ji wan distinê û didê ber xwe. Xec qenî, Siyabend hişyar bû û got :

— Gelo di xew de min xir - xir an tîşteq qiviye qo tu bi min diqenî

Ewê got — Pismam te tîşteq ne qiriye, belê tu dibînî wa qoviyê ha. ev qavireqî biçûq heyê û mitê ji her heft beranan distinê, te ji weqê vî qavirî ez ji her heft bra û pismamên min standin, ji hulo qenê min hat û tu li qenê min hişyar bûyî.

Siyabend kelirî û got :

— Tu çawan qavirî qovî ji min re diqî berber, min wehde bê ez navegirim heta ez gostê wî ji te re naqime şiv.

Siyabendê Siltivî xweyîyê tir û qevanê zivî, rahişte tir û qevanê xwe, roj ji ber ava ye, çû û qavir quşt. Qir qo serê wî jêqê, qavir ji li serê zerê qetiye, qavir xwe vepejiqand. Siyamend di zerê wer bû, sixqî beniqê hişq di nivê zerê de hebû, ew six qete ser dilê wî û di pista wî ve derqet.

Xec ji ma heta nîziqî eşayê, Siyamend ne hat. Xec hermet bû, tirsîha rabû bi guher û mesîlan qet. Wê şevê ne dit, vegerîha şelîta xwe. Sibehê, hê zû qete ser şopa qoviyên û Siyamend. Hate serê zerê, meyizand qo qavir li wê derê quştî ye, û Siyamend ne xuya ye. Bi ser latê de tewîha, gava di nivê tehtê de nalînê Siyamend qur tîn. Vêca Xecê dihanqirê qilama davêjê ser, dêstmalê serçavê xwe dişidênê û xwe di tehtê wer diqê, bi kidreta Xwedê ew sixê qo Siyamend qetibû ser Xec ji diqevê ser wî sixî û six giran dibê û di bin her duwa de dişqihê. Di bin wan re çemeq av diheriqê, diqevînê avê.

Bi emrê Xwedê ew her du dibinê du ta spîndar û di ber wê tehtê re bihewa diqevin, heta qo bi ser diqevin.

Vêca her buhar pezê qovî tîn û serê wa dara dikuristnîn, ji ber qo bûnê dijminê hev, lê dar ji nû ve şin dibin.»

Deux Variantes

Nous venons de recevoir deux variantes à propos de deux morceaux que nous avons publié dans notre revue

L'une se rapporte à la chanson intitulée (Delalê Eysê) publiée dans notre n° 7, page : 7. Elle nous a été communiquée par M^r Ali Seydo, professeur au Lycée de Amman. Dans la variante de M^r Seydo le quatrième vers de la première strophe manque, les 4^e et 5^e strophes sont les mêmes, la 2^e et la 3^e sont telles que nous les publions ci-dessus et nous donnons la traduction ci-dessous :

— 2 —

O belle Aïche, O belle Aïche
 J'avais une douleur, chef des douleurs
 L'herbe des prairies et l'ensemble de la
 [végétation devenaient vertes sur
 [les terres
 La femme bonne, par l'homme méchant
 [ne peut être tué ni abandonné

— 3 —

O belle Aïche ! O belle Aïche !
 Je ferai une guitare des os des serpents
 Je lui donnerai pour cordes les trois
 [tresses des bien-aimées
 Que brûle la maison de ceux qui font
 [des jaserias à travers les murs

L'autre variante est au sujet de la légende (Siyabendê Silivi) à propos de la chanson (Berceuse de la mort) dont nous avons donné un extrait dans notre n° : 13, pages : 6, 7, 8.

Cette dernière nous a été communiquée par Hadjo Agha. D'après le récit de Hajo Agha la mort de Siyabend et la fin de la légende sont ainsi conçus :

Siyabend dormait sur les genoux de Khadj. Au loin un groupe de cerfs passa, allant vers l'eau. Khadj à leur vue commence à rire et Siyabend s'éveille et lui demande :

— Qu'as tu ? pourquoi ris-tu, peut être ai-je ronflé en dormant, est-ce pour ça que tu ris.

Khadj lui raconte le passage du groupe des cerfs et lui dit en riant que le jenne mâle était furieux tout comme lui contre les sept autres mâles.

Siyabend se met en colère, prend son arc pour aller à la poursuite du jeune mâle et dit à Khadj.

— Tu viens me comparer à un cerf, ma parole, je ne rentrerai pas si je ne fais pas ton dîner de sa chaire.

Siyabend va et tue le jeune cerf et au moment de l'égorger l'animale secoue sa tête et Siyabend glisse vers le précipice.

Le versait du précipice qui était un rocher abrupt vers son milieu se trouvait une branche sèche comme une flèche. Siyabend tomba dessus et la branche lui traversa la poitrine.

Khadj alla à sa recherche et ne le trouva que le lendemain, agonisant, elle mit un bandeau sur ses yeux, se jeta sur l'arbre. Elle eut le cœur traversé par la branche. Celle ci sous le fardeau des deux corps se cassa et il tombèrent dans le ruisseau qui coulait au fond du précipice. De ces deux corps poussèrent deux peupliers.

Chaque printemps ces deux peupliers verdissent et ils s'élèvent au dessus du rebord du précipice. Les cerfs du Sipan qui leurs sont devenus des ennemis viennent manger continuellement les feuilles des peupliers qui repoussent de nouveau.

Dans la variante de Hadjo Agha outre le langage il y a deux points qui peuvent attirer l'attention. L'un est le nom du héros, qui se présente sous la forme de (Siyamend). Nous l'avons donné comme (Siyabend). Il faut noter à ce sujet que ce nom varie d'après les contrées et devient : (Siyabend, Siyamend,

Notice

SUR LA BIBLE NOIRE

La religion des Yezidis est une de celles entre lesquelles se partagent les kurdes. L'origine du mot yézidi est discutée; certains le font dériver du vieux mot kurde Eyzed, qui donne eyzedi; d'autres rapprochent ce mot du nom de la ville de Yezd, dans laquelle vivent les 30,000 ou 40,000 Zoroastriens qui subsistent encore en Perse. La religion yézidi constitue une déformation de la religion zoroastrienne, autre fois professé par tous les Kurdes. Notre but n'étant pas de donner une étude sur la religion yézidi, nous n'entrerons pas dans les détails. Nous désirons seulement présenter à nos lecteurs la traduction de quelques extraits du Livre Saint des yézidis. Ces pièces sont en langue Kurde; on les emploie dans les cérémonies religieuses du culte yézidi. On appelle ce livre Saint du nom de (Mishefa—Reş) qui servait à désigner l'ancien livre saint de la religion des Kurdes. De notre temps encore, les Kurdes de Botan; qu'ils soient musulmans, chrétiens ou yézidis, jurent: « Bi mishefa reş di qavilê Cizirê de » par la bible noire enfoucie dans les ruines de Djézireh.

RECIT DE LA CREATION DU MONDE ET DE L'HOMME.

Au nom de l'Un et Tout Puissant Créateur du Ciel et de ses profondeurs, Créateur du soleil et de la lune, Créateur du Jour et de la Nuit, Créateur de la Préexistence et de l'Éternité, Créateur de tous les prophètes, Créateur de toutes les âmes Saintes. Lui qui a divisé les religions et qui a créé chacun d'après ses mérites, et qui depuis la création du monde trône dans le trône le plus élevé du ciel, au Nom de ce Dieu: il y a sept divinités, c'est à dire sept anges; le Dieu qui est le Tout Puissant et l'Unique et le Grand a créé ces sept

Siyamed, Siyahmed, Siyamet).

Le second point est que cette variante au lieu de cerf cite des chevreuils. Ceci s'explique par le fait que dans les montagnes de (Hevêrgan) il n'y a point de cerfs, mais des chevreuils, et en Kurde ces animaux s'appellent: (gaqovi—cerf) (pezqovi—chevreuil). *Herzogol Azizan*

anges de sa Lumière, comme l'homme allume une bougie à l'autre. Le Dimanche, il a créé l'Ange (Sezem) (Chemseddin), l'ange qui prend les âmes, le lundi il a créé Fakhreddin, l'ange de la lune, le mardi il a créé l'ange Mikhail, le Mercredi il a créé le Melek Taous le jeudi il a créé Sedjadin, le Vendredi il a créé Semkhail, le Samedi il a créé Norail, Dieu c'est le Eyzed (I). Dieu a fait pour ces sept anges un navire, et quarante mille ans ils sont restés dans ce navire.

Il avait créé aussi une essence divine, puis il s'en est offensé, et de sa fureur se sont faites les montagnes, et de la fumée de cette fureur s'est fait le ciel, et Dieu monta au Ciel. Il a fait le Ciel qui subsiste sans colonnes. Ensuite il est descendu sur la terre, et il a commencé de créer tous les êtres. D'après l'ordre de Dieu le Melek Taous devait rester toujours dans le Ciel, et Dieu confia à melek Taous toutes les destinées des hommes et leur avenir; et toujours il recevait les ordres de Dieu concernant les hommes, Mercredi il a constaté que la volonté de Dieu c'était de créer l'homme du feu et la femme Eve de la terre et de l'eau, et le Jeudi il lui ordonna de souffler avec un cornet à l'oreille d'Adam, quand il eut soufflé trois fois dans son oreille, Adam se leva et Vendredi Melek Taous reçut l'ordre qu'Adam entre au Paradis et y reste quarante années. Il entra et resta. Ensuite il prit Eve de la côte gauche de Adam, puis, comme le temps était passé. Dieu ordonna qu'ils sortent du Paradis, parce qu'il était nécessaire qu'ils donnent la vie aux générations humaines. Quand ils furent sortis du Paradis on leur donna à manger des épis de blé. Le Samedi, Dieu ordonna à Melek Taous d'aller chez Adam et de s'occuper des affaires de l'humanité. Quand Adam et Eve eurent repris leurs sens et virent le Melek Taous devant eux, ils lui demandèrent :

—Qui es tu ? . . Tu nous as procuré un grand bonheur, dis nous ton nom, nous voulons te remercier

Le Melek Taous répondit: mon nom c'est le drapeau Quand Adam et Eve eurent compris que la génération humaine prenait son origine de l'accouplement de l'homme et de la femme, ils se prirent de querelle, car Adam prétendait que la génération venait de

1) - Eyzed correspond à propriétaire

lui et Eve prétendait que c'était d'elle .

Ne pouvant tomber d'accord, ils décidèrent de mettre chacun leur volupté dans une cruche, et ils firent ainsi. Après neuf mois ils ouvrirent les cruches, ils firent ainsi, Après neuf mois ils ouvrirent les cruches, de la cruche d'Adam sont sortis deux enfants vivants un garçon et une fillette, Sechit et HOURIE, et leur descendance a donné le peuple kurde.

Dans la cruche d'Eve on trouva de la pourriture, de la vermine et d'autres choses pareilles. Alors Adam allaita ses enfant et c'est ainsi que l'homme a eu la parole. Après cela Eve a compris qu'elle était la femme d'Adam et elle a donné naissance à une fille et à un garçon, et d'eux sont nés les chrétiens, les juifs et les Ismailiés. Les Yezidis Kurdes sont les descendants de cet ange superbe, Sechit. Le Dieu a parlé avec Adam et avec Mélek Taous dans cette superbe langue kurde et c'est pourquoi la Bible noire est écrite en Kurde. Les Yezidis sont aussi éprouvés par le déluge quand le navire où se trouvaient les Yezidis flotta sur l'eau, son point de départ fut Ains Suffue (1) et il fit un voyage sur le Djebel Sindjar (2)

HYMNE DE MELEK TAOUS

I. - J'ai existé, j'existe et jusqu'à la fin j'existerai. Tous ceux qui sont soumis à mon pouvoir et tous ceux qui m'admirent et tous ceux qui dans la détresse s'adressent à moi, quand je le trouve à propos, je ne m'en détourne pas. Je m'intéresse à la marche et à la destinée de toutes les créatures et de leurs affaires. Je peux devenir aussi comme ils le désirent. Je suis le dominateur de tous les temps. Je suis le Président de ce monde et de tous les Présidents quels qu'ils soient. Avec justice, je leur permets de se développer selon leur nature. Ceux qui veulent me résister s'en repentent et s'attristent; les rois de cette terre ne peuvent pas se mêler de mes affaires. Les livres sacrés sont entre les mains des extérieurs (ceux qui ne sont pas Yezidis); si même tous les prophètes écrivent contre moi, qu'importe, on a dépassé leurs limites et changé les vérités.

1) - Village à 10 h. de MOSSOUL-

2) Il existe dans le même texte une autre version de la création du monde qui ne diffère pas essentiellement de celle ci

Chacun d'eux a essayé de détruire l'effort de son prédécesseur, car chacun prétend qu'il a raison, mais le juste et le faux sont connus. Ils se fatiguent par des expériences et ils me calomnient. Ceux qui ne veulent pas écouter ma parole s'en repentent; tous les dirigeants et tous ceux qui font l'ordre sont mes mandataires. Ceux qui deviennent mes vassaux, je les éveille et je les instruit; ceux qui se conduisent avec moi selon ma doctrine jouissent du bonheur et de l'abondance.

II. - Je donne la récompense et la punition d'après l'intelligence et la connaissance de chacun. de mes propres mains, j'ai séparé ce qui est sur la terre de ce qui est dessous; je n'accepte pas l'approbation d'un autre; au point de vue religion je n'empêche pas de faire le bien. Déjà le Zouk est sous mes ordres. Je confie mes affaires aux gens qui me sont connus par leur expérience; d'après mon désir je donne à qui je veux des récompenses et des cadeaux, à ceux en qui j'ai confiance et à mes confidentes j'apparais sous différentes formes; d'après le temps et les circonstances j'enlève et je donne. (à suivre)

Dr. Zamiran Ali Bedir-Kan

Qiriyariya Qovaré

Ji bona Sûriya, Tirqiya, Ecemistan, Irak û welatên kevkas ê:

Salqi 500 kirûş-sûri — 100 frenq

Şeşmehqî 300 kirûş-sûri — 60 frenq

Çarmehqî 200 kirûş-sûri — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqi 150 Frenq

Şeşmehqî 90 Frenq

Çarmehqî 60 Frenq

Dr. Sîqrî Mihemed Seqban

Bijîşqê nexweşiyên çermî û frengî

Ji faqulteyên Pariz, Berlin û Viyanê

Mamosteyê faqulta bijîşqî ya Stambolê ê berê

Ji bona nexweşiyên çermî û frengî

Sereqê civata nexweşiyên çermî û frengî
ya Stenbolê ê berê

BEŞDA

IRAK

سکال له زک کردی سه یواندا

تهی گردی سه یوان ته وا هاتمه لات بوت نه گیرمه وه سکالای ولات ته تو سه یریکه بنواره میژوت یری که ره وه فی نه گهی پیشوت به سه وزی درخت ونالی نه خون تازه جوانیت هه لبت به ته مای لاشه ی جه وانیت تهی گردی سه یوان چه نده خون خواریت به هیچ تیر ناخوب هیند طمعکاریت

توخوا بزانه چه ند لاوانت دلی به گوللهی تورکان خه ویان هاته دلی چه ند لاوانته وهی پیر پڑنات دلی چه ند گریه ونالهی سکسوناوت دلی چه ند جار یو که رولی کچ و کورت دلی چه ند شین وقیژه ی خزم و که ست دلی تهی گردی سه یوان چه نده خون خواریت به هیچ تیر ناخوب هیند طمعکاریت

چه ند بگ ومیرو چه ند شاهان دلی چه ند بالا به رزی ناز داران دلی چه ند لهر ساردوی گرانیه کمت دلی چه ند دلچراوی رشانه وت دلی چه ند رولهی شهرری ده ره ندان دلی چه ند پارچه پارچهی شهر روسونیت دلی تهی گردی سه یوان چه نده خون خواریت به هیچ تیر ناخوب هیند طمعکاریت

چه ند له شپاره ی بوردومان دلی چه ند ژیره وه بو هی خانوان دلی چه ند زاره تره کی خانان دلی چه ند زک پری له بارچوان دلی

شیر و پلنک تفده چون

لقی مریک پتیر بون
هر دو لطف دانه دار
هر دو رابون بونه جوت
لسیدای وحش و کوفی
چاقی شیطین ده رین
ژمره بین ترازو
روئی پتیر دانی سر
یک بو گران بک سٹک
او ژادی بو سفتیر
ستا کو ما بنودار

چکر فوینی کردی

هاوار هاوارا وه به

دنگ و گازیا وه به

تیل، کهکین فی سازی

آریکاریا وه به

«هاوار»

چه ند لاشه ی که نجین دهر کی سه رات دلی
چه ند مېشکپژاوی پاله وانت دلی
تهی گردی سه یوان چه نده خون خواریت
به هیچ تیر ناخوب هیند طمعکاریت

تهی گردی سه یوان تهی بزانی
تهی شه هیده له بو نشانی
ناومن هدر ماوه له نیسو میژوان
هه و کهس یادی کاتا آخر زه مان
چونکه هدر کهس له رری مه لبه ندانما
بی شک واجباتی خوی به جی هینا
تهی گردی سه یوان چه نده خون خواریت
به هیچ تیر ناخوب هیند طمعکاریت

هیس

بلی ام مان

صبه زوبه باق لدرما آزنه ساخم چاف لری ما
 بهار هات و تما سرما ام بی مال و پریشان ما
 بهارین تیرگیا ترمات ژناق دوستان ام بی یارمان
 بهار هات و گیا زرمات ژناق خلکی ام بی سرمان
 کچ و خورت گش بسرش مان ژناق خلکی ام بی بخت مان
 برین مه بی درمان مان ژر شینی ام بی خو مان
 پیا بین مه لچولی مات ژنو دژمن بلشکر مان
 پیز هات و گری هارمان ژناق خلکی ام بی رفمان
 زقستان هات چیا برف مان ژناق خلکی ام ورورش مان
 هاوارها کت برپاش مان ژناق خلکی ام بی ناق مان

مصطفی احمد بو طی

لازمه پاشی کرکه ام دستی خو بهودین بلی اصدقت بهودین
 شف و روژ سعی و غیرت بکین ژوا خود کامی ام دور بین ام
 لپاش هقدی ذی هقدی نکین .

لازمه ام بجای دور بین لری خو بکین لری خودیم
 یعنی مری - نور مری عارف مری کار کذار مری صادق
 ام وانا لابیچی خو بینن . ام درخیزه میدانی عملی ام اعتدای
 خوه یوان دین به مال و به جان لپاش وامر یانه بسکین سینا
 چیا به کی مزینا قلعه بکی محکم سینا سدره که هاش
 ظهیری وان بین . فقط به بی غرض و عوض .

بسه ای دن . ای کلی کوردن ای کلی برابان ایرو
 چار صد سالی ام لجهائندا از حمتدا لاسار تدا ایدن چورومش
 بوین محو بوین نابدید بوین بسه ایدن . بسه یکبونی و خوبا بون
 لازمه اکر سینا از عرض دکم و ربکین امین بن وا
 کالکالاتی من مینا شعری رحمنی رضای تاله بان بی
 کر کو کی دبه . شعری شیخ رضا :

« بهمت روژی بهرادی منیش البت دکوی چرخ »
 « ام میچه قراری تیه کاهی چکه که بوک »

احمد محمدی

اسلندر بلک زاده

دری شه هووار

پیروزه بی بو کو فاری هاواری روناک
 نه ته دی معرفت له لا په ره دی گو فاری
 سه بری گویش بکه له روی هاوار
 گو فت نومراوی نوسه رانی نهو
 نیرخی بیجده وه ک دری شه هووار
 نویسی آینه بو که می زانا
 بوده می لاری نوسه ران تومار
 خوندی آشکار نه کاکه لکی
 خیوی هوشنگه نوسه ری سالار
 تاکه ایرو له چاپدراوی کورد
 مهر هم وهیزه بودلی بیار
 یاریده پدا نه دی دهلی کوردم
 کیرده تاوه چه ککه لک نه دا گو فاری
 ره هبه ری گهل نه تیری زانسی
 نویسی و روزنامه چاپ وههم گو فاری

عبر الظالمی شه تیری

ضمی ظالم

لی خمی ظالم دیر سمه خوش دیر سمه
 ژ ابشارا خودیدا آفا جان و کانیان خمه خمه
 فاخائنان لی ربی وا از کشته
 لی هانبر دژمنان از در پر بتمه
 لی خمی ظالم جبال چیان در لی لاندن
 خزالی چولان کاری خورا دکرن دگراندن
 بازان چیلکی خو هر دکرن در فراندن
 فا دژمنان ام ژ میران دیقدا اندن

ژسالی می مه پاییزه کرد سمو چما نیزه
 دژمن لی هانبر دلیزه کاکچو گور و سیسه
 گلومسکی نزل سرکاشان خیر هیه ژ مر باشان
 بین آگری دفی ماشان کوهون هلی نانتقامالاشان
 سرحد اخیرندی وی بداره تیدا تیه قلفک آئی ساره
 فانیاران ام کون تاروماره مترسن کو ام بیانه جلادت سواره

محمو علی

له كردستاني خوښين دا

له سهر شيويه منظومه ي « منالېكي يوناني » ي
(فكتور هوگو) نوسراوه .

له دواي كوشنار هه موشتي يي ده ننگ وسه ننگ مات
وخا موشه ، له دواي كو شتار هه موشتي يوني خوښي لي بهت
هه موشتي خوښينه ، ده ست وچيا ، دول و دهره ، اسمان
ور يسمان ، عمر دويه رد ، گول وچل . روژ روه و كه لي
خوښين ره ننگ له گلور بونه وه دايه . شه و خه رېكه به
سهر كيو و كه ژ و دشت و دهره بالي رهش را كېشي ، (گلدان)
ته وېشته ي جارن ته ليت آشي آر كه وتوه ، ته و خانو لکه
سادانه ي كه بالنده ي به ختيازي له سه ريان ته ي خوښين
هه ميشه ده ننگي (په پوي ابا ويران كوري لي نابري . ته
كافي به ي كه جارن دسته كچان هه لپه ر بښان له سهر
ته كرد ايسته دواواني خوښي جوانانه .

ته وشوره يي يانه ي كه دو يني باده ي دلدا ريمان له بنا
ته خورده وه ، ايسته سيداره ي خنكاندني گه نجان ي كوردي
پيا هه ل خراوه .

ده ، دواژده هنگاو له ولاي ته وېشه به وه كه دوشمناني
زوردار اگريان تي به رداوه كيژيكي هه ژاري يي باواني
كوردي پالي داوه به به رديكه وه ، بي خاوس ، سهر قوتين ،
دو چاري رهش گهش له ده راي فرميسكدا . هله ته كه ن .
هه ژار ، كچه لپه سه زمانه كه چي ايك ته دېته وه ؟
چېت ته وي ؟؟ بوچي ته گرېت ؟!

پېم بلي چي له نيو لېزومه ي باراني فرميسكتدا بروسكه ي
شادي ، و دلو هوشني هه ل ته گير سيني ؟؟ !

چي برناني دلي زامدارت سارېژ نه كات ؟؟
اگر بيمه ي آلوزاوت و كو مېلندري گير وده پي له گردن
آلاوه چي ليت ته وي ؟ چېت ته وي ؟!

گولت گه ره كه كه و كو ليوي آله ؟ نير گت ته وي
كه وېنه ي جاواني پر فرميسكته به دلواني شه و نيمه وه ؟
آوازي بېلت ته وي كه له ده ننگي ناليت ته چي ؟ يادلي

بريندارت گه ره كه كه به ليداني يي سامانيدا له دلي
خوښيت ته چي ؟!

كيژ ته و دهره پچو كه پر خيالاته ي هه لبري و به ده
ننگي كي نازك دلگېره وه وتي :

براي گيانم : نه گولم گولم بوي ، نه مه ستم بوليوم بوي ،
نه دلدارم دلم بوي . توله سينيك بارون و قورقو شتم ته وي
جگر خوښيكم مرهمي زانتم ته وي

خوبيا بوني كوردي

ايرو هر كسي كو چيچكك تاريخ خوه نديه و نېذه يياز
احوالی عالم خبرداره رند دزاني كو هر حكومت هر جنس
هر قوم ، هر عشير با تفاني و يكيوني كېشته درجه يي بلند
و خوبيا بوني اي ياران دېته بيري وه كو لا بتدائي
سلطنت عبد الحميد ، پادشاهي تر كان وي چاغي روم ايلي
شرقي ولايتك بو . فقط زنده يي سكان وان بلغار بون ، لا
ييني خوه قرارك دان اتساق كرن عهد و پيمان كرن مزن
و پچوك ميرو آغا تجار و اصناف ز نكښن و فقير دستي خو دانه
دستي هقد ي خوه بخوياندين دان . از استبداد تر كان خوه
خلاص كرن حكومتك تشكيل كرن پيرو جاهل مزن
و پچوك بن لوي استقلال طوب بون . سوند خوارن اكر
لا ييني واندا بك مر ي مخالفت بك اكي بچار كي دژمني وا
مخالف بن وادي بو بكن بسايه يي و ايكبوني ايرو بلغار
حكومتكي مزنه رنده ز نكښنه . خداني فابريقه و صنايعه معارف
وان پره كي متورن و هر دولت خاطر ي وان دزانه . اي
ياران اراضيه پره نفوس مه پره ام قومه كي جسور و نجيبين
ام تحملي هر گرم و سرد دين چرا ام دائما لپاش هر جنس
و قوم ما پين ؟ چونكه ل ولات و گوندي دمه ده معارف
كيهه صنايع كيهه . چرا ام مينا عناصر ي دن خو نكښن
بخوياندين بدين . اكر مساعده دفرهون جوايي بزي از بدم
بي يكيوني و بهورا اعتماد نكرن . .

واپه كي علتيكه علتكي مزنه كونه مزمنه . كرك
ام خوښخورا و اعليه درمان بكن پيش هر تشكك درماني و اعليه

هو جگر خوړن

فدن وزانیت ته سل بهرز بونه وهو سه رکه و تنه گهل که نا دانبو به شی دیلی و پولی و مرد نه ریگه بی راهی قونا بخانه و ده بیرستانی گهل ریگه بی رزگار به و ریگا به هیوا بر د نه چاره بی زانین و زانستی که پیکبی زو به زو هو جگر خوړن کولینی گهل له زه رهبر کرد نه زه به کوشن دپته ده سو گورچی وده سو بردی دهوی هدر که می کاری چه بی له و کاره چاتر کرد نه بو توانای کوششی کپشت وخرید و کار گه ری گپشت له گهل بیکدی ته با نو نهو فدی ییک و یستنه بو ته بانی هه ر بلین ماوستانان ده مبه دهم کار نه کا گروای نه مه تلقین مرد و کرد نه هو نه تیری گه رچه ده کچيرو که هه لبه مست دهلی به ندی ده ستوره به کار هینانی کورد سه رختنه

عبر الطالی تیري

رشو بری خوه دا اودی . ژنک ژي چومالا خوه . رشول اودی روشت لی پر مادی وی نه خوه شه . هن ژیر دعوا غیرتی وهن ژي کشتنا میرکی کنه ستوی وی . آغا - رشو از دینم تو پر بیادی . خوه دی زانه ترس پر گها به ته

رشو - نوازی بی . هکه از بترسهم از ژي اول نه دجوم . لی هکه تو بخت بدی من از ی بیادیا خوه راستی ژنه ره بیژم .

آغا: بی ترس بیژه و کی ته کری من کشتی ما زده ته بهورتم . رشو - از بی ، حال وحوالی پیر کا من وحسوا فیه ، فیجار بختی ته چادا قبول د کی بکه .

آغا - ته قنچ کر و دیسان از ی کچا خوه بده ته . وره سری ته لی شونا حسو ساغبت .

رشو : من بسری خوه کچا ته قبول کرو دیسان لته فکرا ند . یلی پر میرین مینا رشو دنا فمه ده هنه . لی میرانیاو ان

ژهفد ورا به . نه ژبیانان ره به . **محبلی حاجو**

آزی هرم « آخی دستی خوه دایی سوز و قرارب هغه . دان . رشو رابو بری خوه دا چسپی و چو ماحتا گها دخی چسپی . خوه ب پیپیه لو کانه بردا خوار ؟ چوبنی چسپی ۴۰ بری ژي گوت : مفاره که پر مزن و کوره . مروفت ب روژ هره . هندری وی سهو د گری . چچکو کور و طاریه . فیجاری رشو دل کر کوداری خوه دا چکینه ، دیت پیژنک لی پاشیا چسپی هات مینا کوک بک اودی بکو له . همداری خوه دانی ویر پی چو . جار کی دیت گر پنا نشتکی ژجعی پیژنی هات و لبروی کت . اوژی لی طوها . راهستی بی . دنهیری ، گاغا دستی انسانکی ژ بکو به . اوی ژي نه جردی نه کر و دست ز بفراند و باسکی جعی پیژنی ده آفت . هه و دیت جار که دی او گرین هات و او دست لی سینگ او ی کت ، رشو بالا خوه دایی کر باز بدی هیژ خرابتره . هه ما نائف دخوه دا و در بژی پاشیا چسپی کرو گوت : « از باقی فلان کم » چاوان حسا خوه کر ، دیت ژ پاشیا چسپی پیرک حسا خوه د کی دبی : « رشو مترسه ازم »

رشو دنهیری گاغا او ژنادی به . دبی « بی چه ایشی نه لی فان دران هیه ؟ »

ژنک - کا تو رونه ، از حال وحوالی خوه ژنه ره بیژم . پاشکو تو ژمال چوبنی اودی ، خسونی پسامی آخی قصدا مالا مه کر دعوا شغلنا نه قنچ لمن کر ، من کر نه کر خوه ژي خلاص نه کر . پاشی من گوتی تول فر بسکنه ، آزی هرم پشنا ستاری ، جابن خوه دینم و بیم . فی خوه دی ولو اسر کر به . گوت : « هره » از رابوم چوم پشنا ستاری ، من راهست بفر کی توژ وژنک کافه از لی پر سکینم ، من او بشر لی قافی وی دا ، هه و من دیت کنه اودی . هید بکا از بر لاشی وی روشتم ، من هور هور کر ، کره تیری و من آخی فر کو از وی قشیرم . دا کو کسی وی نبینن . از هاتم لته راست بوم . مسئلا من آفه ، کا تو بیژه هاتنا ته لفر ژبونا چیه ؟

رشو - حال وحوالی من افن . شرطی من ژي کچا آخی به . لی ژبونا خاتری ته تیدن من نه مادقی . پاشی هردو رابون لاشی حسو قشارتن و در کهن درغه .

بوخاون هاوار

امیری محترم ای نغری ملت میرجلادت بگ
 توهی میری جزیره قهرمانی ملکی بوتانی
 به راستی خاندانات لایقی تعظیم و تجلیل
 له سرکورد لازمه دائم بکا عرض ثناخوانی
 لهنا و قلبی همو لایوکی کوردام شعره نومراوه
 که شایسته سپاس شکره فامیلیای بدرخانی
 لهنا و تاریخی ملت قهرمانی جدی اعلانات
 امند معلوم و مشهوره نیه حاجت به اعلانی
 هرایوه که به شیره که به خامه بونجانی کورد
 سرومالتان فدا کن هرله بوتان تا کو بابانی
 له خوابی دل و بدناوی له ژیر ظلمی اجابندا
 نه مایو زره بی وجدان ملی ونوی و وطندانی
 له اغانا کو نو کرمان له تاجر تا کور نغیرمان
 هموست و خرابات بون به بادی جهل و نادانی
 غروری قومی و حبی وطن وک کفر و الحاد بو
 شرف تنها عبارت بوله حبی خیل (توراتی)
 هتا به نغری مردانه کیمان گشت له خوهلسان
 چه کومانج و چه زازانات گاته لورو گورانی
 له سایه ی بزم و زمی ایوه ملت زورا میدواره
 نجانی بی له پنجهی دشمنی بیدین و ایمانی
 له قلبی ملتی کورد موقعی ایوه کلی برزه
 بلند ترصد هزار دفعه له نوشیروان و ایوانی
 به شاکاری بلندتان روحیان شادان و خندان
 صلاح الدین و حاجی قادر و شیخ احمد خانی
 امین آخری ام عزمه تان روزی اخلاقی

وله مه دامه به ستیشان نه وه به که میدان بدین به اندامه
 کانی کوهل تا کو لهم بایته وه اوایش بیری خوبان
 بنوسن . دیاره که له لیکدانی بیر بروسکه ی راستی
 هورده که وی خوابکاهم چشنه بروسکاندر بیگای تار بکان
 بو ورو تا ک بیته وه .

هاوار

چه روزی جزئه کی خوشتر له صد نوروزی سلطانی
 به تاریخ و به علم و تجربیه معلوم و مشهوره
 که حق زیر تا که وی و ناحق ضعیفه و مسته بنیانی
 بری سعی و فداکاری کلی شیرینه وک شکر
 و طنپور و عزیز و گه وره به زور برزه عنوانی
 نتیجه ی ظلم و خونریزی شانه ی محوی خونریزه
 روا روزی ستمگر هر نه مانه و هر بریشانی
 کشنده حق کوزرانه (سگی هار عمری چل روژه)
 نصیبی ظالمیش محو و فسا به و خانه ویرانی
 له آخر دانه بولت کرا ضحاک کی انسانخور
 به رش کاده ی استگر و اتبوع و خویشانی
 افرموی حضرت زردشت ؟ له آو ایستا که وختی خوی
 کتیبی دین و دنیا بوله لای (ما گوش) و (آترانی)
 « نهایت اهرمن هلدی له ترمی هر زی خیر خواه
 به دوزخ شادابی روحی خبیثی و جمله (دیوانی) »
 له پاش مدح و ثنا بو کوهلی (عالی) وها چاکه
 بگم بو عزت و اقبالان توزی دعا خوانی
 خدایا (کامران) و مسر فراز و پایه داریان که ی
 نوه ی شیران کوردان یعنی (خبزیانی) بدرخانی
 شهر نور : آهین

بسر هانیا رسوئی داری

دارا بازاریکی مزن و گفته . دجیانی میدینی ده به -
 وی وختی حاکی وی برده و یل بو . لی نها گنده . چند
 مال کرمانج ب آغایی خوه فه تیده نه . بری شری
 مزن ابشار که زفتانی ، رشی هیفی آغای گندبین خوه
 فه ل اودی روشنی نه . شکفتکه پر مزن و کود ل ور
 هیه . اف شکفت دزمانی بری ده زندانا برده و یل بو .
 آغی ژجفانا خوره گوت :

— حجی ایشف هره جیسا بزده و یل ، دار کی دینی
 وی ده داچکینه آزی کچا خوه بلاش بدمی .
 همارشو نه مردی نه کر ژهدامده رابو ، گوت « آغا

له خپل به جی ماو .
 پی ویسته ته وانه ای ایشان بو ته گر نه دهست ژیر وخیرا ،
 بازو استین وو یستن به هیزین .
 نالیم ته وانه ای ایش زانستیان گرتوته دهست وانین هه روها
 ناش بلم وان . خویان به کرده وه پی شانمانی بدن چون .
 خو جاری هیجان تی نه دیون نه گهر ته توان له سهر آمانخ
 و پروغرابی کومل برون فه رمون خوا و ملتیان له گهل
 بیت ، ته گینا دهست نه دن له ایش که پیشه یان نه بی .
 نه خو بنده واری ونه زانی بالی به سهر ا کیشاوبین به آسانی
 ده رفا کرین .

زمانه که مات و کر (شیوی هه ژاری) لی هاتوه
 ناتوانین رهش به له کی بنوسین تی نه وه ی نیوه ی کلیمه ی
 بیگانه بی ته وه پی ویستی پزار که ریکی زانا و ژیر وشاره
 زا و تی گه یشته ته گینا باهر له ایستاره (فاتحه) بوزمانه
 که مان داوه یین .

ایتر بزاین چي ته کهن . بزاین ده نگ (هاوار) ته
 گاته گری یان باله بهر شادی خویان اگایان له شین دهور
 و پشتیان نه ؟ بزاین !

دېسان نه ی لیمه وه ! من چه کینیکم له هیج به کی له
 اندامه کانی زانستی نه ، به لکو هه موشیان خوش نه وی به
 لام نشیان و ده سکه و تی گشتی (منفعی عامه) م له وان
 خوشتر نه وی .

چه دژمنایه تی به کم نه له گهل چه انسانیکدا ؛
 بیگانه هیوام راست کردنه وه ی همتی کردانه . شوره بی
 به ، بهم روژی نیوه رو به چاومان نوقی زیریای خه وی
 شیرین بیت له هه موشی بی به شین ، بازانستی مات بی ،
 ایترمانی نشتان پرستان له یزدان تکا ته کم .

... سی

له پروغرامه که ماندا که له بهری کاره وه بلاوامان
 کر دبه وه دپاره که هاوار له گهل زمانی کوردی
 خریک ده بی و تی ده کوشی بو سهر خستی . هم ووتاره ی
 سهره وه مان که گله بی ییکه له اندامه کانی « کومله ی
 زانستی کوردان » هر له سهر نه پروغرامه بلاو کرده وه .

نشتیان له بهر چاوی دوست و دژمن تی کوشن وه ول بدن
 شه و روژ ، خو به رستی و دژمنایه تی نا و خو به خه نه لاره .
 له زانستی دا تا ایسته هه ندی نیوه خو بنده وار پی که
 یون ، به لام له مه دا چه هنریکی اندامه کانی نه به لکو
 هونه ری نه و قوتاییه ی مه کته به که به روژ دهرس
 خویان ته خو یین و به شه و حسانه وه ی خویان گوی ناده تی
 و ته چن دهرس به برا هاو خو بنده کانیان ته لینه وه . وایزانم
 لای ایبه ته بی که وره عبرت له بچو که وه وه رگری !
 به هه موسر بستی به که وه بی کین ته لیم ، له سه ره تایی
 کاره وه تا امر و اندامه کانی کمره لی زانستی ایش و
 پی ویستی خویان به چی نه هینا وه و کو پی ویستی بو له سه
 ژیان . له مه شدافه رق له به یبنا انه هه به . به کی له و
 ایشه سهانه که پی ویستی بو کومل سه یری بکات ،
 ریک خستن و بزاری زمانی کوردی بو . که چی تا امر و
 پروا نا کم باس لی کراییت .

پاره یان کو کرده وه چه ند جار بو کرینی (چایی)
 که روزنامه به کی پی دهر کهن که چی هیج نه بو دیار .
 ته گهر پاره که که مه بو هه ول ناده ن بو ته واو کردنی ؟
 لهم روژانه دا هه زاران (یا نصیبی) پشک بیگانه ته گبرن
 له بازارا بو (یا نصیبی) نا کهف بو منفعی زانستی ؟ بو
 تشبیلی ریک ناخن ؟ بو که نجبه قوتاییه کاتمان یارمه تی هم
 لانه ی هه ژاران ناده ن ؟ هم ایشانه پیشکی کی تی گه یشته .
 و بازو به کی به هنری نه وی وایزانم به همو دوچاوی نا کری .
 زور ناخوشه نه و (زانستی) به که (نانه) ی سهر
 چاوی دژمن و نیشانه ی به برزی بهر چاوی دوسته وا
 بی که س و خاموش بیت .

هم قسانه هه موی له دلیکی پاک و گیایکی خاوبنه
 وه به . ههروها پروایه کی زورم هه به به راستی و ته کاتم .
 عصری (سهر دهم) (۲۰) م سهر دهمی خیراییه بهم
 سستی وشی نه ییه وه له دهست نه زانی خورزگار کردن
 سهر ناگری . هه ره ل ژیر دهست و پی دا نه چین ، وه کو
 چوین ؛ واله سهر خو زانستی بلاو که بنه وه ژیانکی
 در پزی نه وی که بیانا گه یین ژیان ته ونده ی به به ره وه
 نیه . سستی هه لنا گری به تایی به تی بو ملتی کی و کواچیه

زگر بیاران را
 هاواره ای هواری
 چیان وسان دنالی
 صدحیف وصد مخبان
 بی زیف ووزیر مالی
 توی هاوارا کردان
 دهر مکان و اردان
 احییت فکر قوم
 اضحی من الخیال
 گلی برائی کردی
 کسی هاوار دقین
 دئی هاوار خدیکن
 جبرهاوا و حالی
 هاواره می هاواره
 یا ایها السکاری
 اعطوا الفلوس حیاً
 فی صفحه المجال
 چه شرمه کو هاوارا
 مه تا ابد نه میت
 هوار کچه جوانه
 خوش بو که چارده سالی
 یا ایها السکراد
 ضافت لنا البلاد
 ان الکرم من قد
 اعطی بلا سوال
 پاران بدت هواری
 دا کوب سرخوه یین

بگری داری شامی
 کاپی بی زه والی
 حاتم بکه ب تنها
 کردین مه نقد حاتم
 هاواره مثل بیژن
 کارستمی ژ ظالی
 هاوار درفتی کاوه
 کاغد قاشی ساده
 ژیره باران بشین
 کردنو بدل سلالی
 نه حوجه به کو بیژم
 چیتر ژمن دزانن
 هاوار چه قاس دلاله
 ناکت له د لالی
 والله یوم جگر خون
 ژده ردو آیشی کردا
 کسی د بیژی کردم
 گوه بدنه بر مقالی
 جگر خوبی کردی

ما ام تئی

چهین بلك دیمین برنگ
 ما ام تئی بی ناق و دنگ
 روژوهیفت وه کز پروزیف
 ما ام تئی دمرن گلک
 آقین زلال خورتین دلال
 ما ام تئی بی شوخ و شنک

هر کاف و وخت هر کس بوخت
 ما ام تئی بی تیز تفنگ
 هر کس بخوه رابو سرخوه
 ما ام تئی بی کچ گدگ
 هر کس بشیر تینه بقیر
 ما ام تئی بون آخ و ژنگ
 دژمن سوار لی ام بیسار
 ما ام تئی بی دست و چنگ
 بنجه ماجین هر کس دخوین
 ما ام تئی در کنجا طننگ
 روش چوا فا خاک بون زافا
 ما ام تئی وختی درنگ
 میرگوزئی ام گش رفین
 ما ام تئی ژوری فلنگ
 ستیر لمیزی عرد آرزی
 ما ام تئی پری کرنگ
 هییف درکد که مس تراکت
 ما ام تئی وک آفابنگ
 بلبل و گل دل کرن کل
 ما ام تئی بی شروچنگ
 دهشت وچیا یرف باریا
 ما ام تئی وک طابی بنگ
 هر کس شال ام بونه کال
 ما ام تئی بی روش ورننگ
 هر کس یکیف ام مان بچیف
 ما ام تئی صوتین برنگ

مصطفی احمد بوٹی

وتن) م برد، لیره داشتی هه به پی و بسته بی لیم: که
 (کومه لی زانستی) له چاو نه وه مو کهم که لکه می
 خوابا هه زار نه ونددی (بانهی سدر که وتن) که لکی
 بو، نازاتم (بانهی) چی بو، چه هیوا و نیاز بکیان پی ی
 هه بو نه وانهی کردیانه وه؟ بی ینده سدر باس خومان؟
 وتم، کوان اندامه کافی زانستی. به لام بی وسته نهوش
 بلم که نه بد بکیان دیارن به لام (به تا که دوستی چهله
 لی نادری) - شتی کی ترله هه موی ناخوش تر نه وه به که
 ای بینین، ناخوشی مه یانی اندامه کان کاره ساتی هیناوه به
 سهر ادارهی کومه له که دا - لیره دا خو به رستی دهرنه
 کهوی که نه مه شیتکه پی و یست نه بوله شو بئسکی
 وادا پی، به لی پی و یسته پیاوان له ریگهی خدمتی ملت دا
 ده ست له ده سکه وتی خوبان بشون - ده ست بده نه به که،
 پیسکه وه به که دل و به که گیان بو به رز کردنه وه ی شوینی

هاوار

کوتارا کردی * مجله کردیه

کومه لی زانستی

(جفتا زانینی)

له دواى نه وه که ده ور و پشتان که وخته خو بو
 ده رکرفى نازانى و بلاو کردنه وهى زانستی دستیان کرده
 ههول و ته قهلا، پى وسته ايمش چاوى به خوماندا
 بختينين ۴ روبکه بنه نه وانهى سدرى کاريان به دهسته،
 داواى حساييکيان لى بکه ين له هيچ بابه نيکه وه نامانه
 وى گوڤنو گوى بيهوده بکه ين، به لام به ناوى نه وه وه که
 من کورد بکم وحه ز به به رزى کورد نه کم پى وسته
 روبکه نه نه وانهى کارى (زانستى) يان به ده سته،
 چونکه نه که هه ر من به ته نيا ۶ به لکوهه مو کوردى نه به
 وى بزافى هه والى نه کومه له زانستيه چى به؟ وله چيا به؟
 تا ايسته چه نى دار پيتاڭ کرا و پاره به کى زور کو
 کرا به وه، به لام داخم ناچى، نهک من به لکو اندامه کافى
 کومهل خو تيان نازانن پاره که چى لى هات! چى لى هات؟
 مېستم له وه نيه بيلم خوراوه ونه ماده به لکو نه مەزى بيلم:
 له ديگه لى وه ايشه دا که پوى کو کرا به وه صرف نه
 کرا، هه رها دانراوه بون ونه بونى وهک به که -

کاشکى خراپى هه ر نه مه نده بوا به؟ بواره ادارى
 قوتايه کافى شه وى - زانستى - ۴ چه ريبكى و پيکى
 کى وانا بينى که دل خوش کات، تو خوا وره قوتايخانه لى
 زانستى له روژى کردنه وه به وه تا امر و پروگراميکى بو
 دانه تراوه که ماموستا کافى دهرسى به پى بلينه وه - هه ر
 ماموستايه له خو به وه موضوعى باس نه کات جارى واهه به،
 له صنفى به که مدها دهرس - علم طبقات ارض - نه لینه

وه - له گه ل نه مه شدا زانستى کم و زور که لکى بوه،
 به لام ايسته چوته نرخی نه بوان -
 بو ادارى قوتايخانه لى زانستى و کو ايداره لى مکتبه اهليه
 کافى ولاتان نه لى؟

بو چه ند که نجى له وانه که خويان به نشتان په رست
 نه زانن ناچنه پيشه وه؟ نالم به خورايى (مه روها) به لکو
 به پاره شه و دهرس بلينه وه؟

کوان نه و ماموستا لى روژانه لى خوبن به کوله که لى
 وولات نه زانن؟ بونا به نه پيشى؟ پى وسته له سه ر
 اندامه کافى کو مه ل لم شتانه وردبنه وه، نازانم له کوين؟
 نه گه ر ايشيان لى نا کرى بو ده ستنى لى به ر ناددن؟ ايا نه و
 روژه لى هه ل بزيردان و ادارى کومه ليان درايه ده ست
 نه يان نه زاننى چى پى و يستى بيکيان نه چينه سدر شان؟ پى
 و يست بو بزائن -

کوان ۶ له کوين ۶ که لى تا ايسته به کى له و نيازانه لى
 کومه لى بو دامه زرا پيک هيراوه؟ ارمانج لى کومه ل هه ر
 کردنه وه لى قوتايخانه به کى شه و بوله سلپايى؟ هه ر نه مه
 بو نيازى نه و کومه له لى هه زار رهيوامان پى وه نه به ست؟
 نه گه ر هه ر نه مه بونى، آه! گويان وقور پى وانمان نه وى -
 شيوهن وهاواران گه ره که - کومه ل هه ر سلپايى به
 کوردستان نه زاننى وه لوه پروگرامه دور ودر يژه لى دا هه ر
 کردنه وه لى قوتايخانه به کى شه وه بوله سلپايى - کاشکى
 نه و يش قوتايخانه بوا به!

نه گه ر نه مه هه مو ايشه که يان بو يات بد بخت خومان
 هه ژار و لى قه و ماو خومان -

با نه و بش لاي (يانه لى سهر که وتن) بگرى، با نه و يش
 بچينه گوره وه هه ر به ساوا لى - که ناوى (يانه لى سهر که

رَجْوِي عَزَائِفَ رَسْمِيَّةً
أبو نبيحان بن ميثاق

حفر جميع المعادن والآصوار الملونة واللوحات الخرسانية
 طبع بطاقات ودرسيات بحروف نائفة على الطراز الحديث

ملك الظاهر

دمشق

جزيرة

اندپوار

الطبيب

محمد حسين

الطبيب العامي بطرابلس ودمشق والعمارة والهندسة

صالحية

دمشق

اشتراقات مجلة هاوار

وفي غير هذه الأقطار		في سورية وتونسية والعراق وبلاد العجم وبلاد القفاس
عن سنة واحدة	١٥٠ فرنك	٥٠٠ غروش سوري - ١٠٠ فرنك
عن ستة شهور	٩٠ فرنك	٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك
عن اربعة شهور	٦٠ فرنك	٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

المراسلات يجب ان تكون باسم صاحب الجريدة : اندير مهودت عالي بدران - دمشق - جارة الأكراد

هاوار

کوفارا کردی * مجله کردیة

تبخستینین کوفاری

س	کومه لی زانستی
جیلی حاجو	رشوئی ذاری
هفتدی صوری	یکیتان
عثمان صبری	گازند و گلی
احمد جدی	خویا بونی کردی
ک	له کردستانی خویین دا
لاوی فندی	دردی تزاری بی
هر کول آزیزان	دو گهارتو
عبد الخالق نه تیری	هو جگر خوین
آیتین	بو خاون هاوار
جگر خوین	ز کر پاران را
مصطفی احمد بو طی	ما ام تنی
هین	سکالا
جگر خوین	شیر و پنگ و روشی
عبد الخالق اثیری	دری شه هوار
مصطفی احمد بو طی	بلی ام مان
مچوملی	خمی ظالم
قدری جان	دادی
دکتور ک . ۶۰ بدرخان	ولات ودلی من

SAL 1
HEJMAR 15
DUŞEMB
Çileyê-Paşê 1933

HAWAR

ANNÉE 1
NUMÉRO 15
LUNDI
23 Janvier 1933

Qoyara Qurdi * Revue Kurde

Têxistiyên Qoyarê

Sêx û axa û mineweran	Haco
Qaxezî aşîra	Lawîqî Qurdperwer
Du Sersal	Xeqî Vexwendî
Tûş ey Tebîet	Lawîqî Qurd
Cuhabên Qoçerî	M. E. Botî
Yeçyetîman	Hevîndê Sorî
Qîroşq û Qûst	Beqrî Kotres
Qitêban	Hawar
Hevin	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Qûy Qelan	Evdîlxalik Esfîrî
Delala Çavres	Evdîrehman Fewzî
Bo Xanimêq	Goran
Bêrtiya Welêt	M. E. Botî
Qulîlqên Ezêb	Dr. Q. A. Bedir-Xan

Bîrê Frensîzî

L'Alphabet kurde	D. A. Bedir-Khan
Parler de Hevêrqa	Hawar
Notice sur la bible-Noire	Dr. K.A. Bedir-Khan

çapxana Iereki

ŞAM - 1933

Dr. A. Kafy

**SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES**

Andiwar

Djéziré

Dr. M. Khidir

Opérateur et Oculiste

Damas

Safir

PHOTOGRAVURE
Egoubige Frères

*Inscription sur tous les métaux. Gra-
vure colorée, pancartes et tableaux en cuiv-
re. Impression de cartes et autres en relief,
suivant les procédés les plus modernes,*

Damas

Malek Daher

Abonnements

**Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase:**

1 an 100 fr.
6 mois 60 fr.
4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.
6 mois 90 fr.
4 mois 60 fr.

**Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan
Damas: Quartier Kurde**

Qiriyariya Qomelê

**Ji bona Sûriya, Tırqıya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê:**

Salqı 500 kirûş-sûrt — 100 frenq
Şeşmehtı 300 kirûş-sûrt — 60 frenq
Çarmehhtı 200 kirûş-sûrt — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqı 150 F. enq
Şeşmehtı 90 Frenq
Çarmehhtı 60 Frenq

**Her tişt bi navê xweyt têne şandin:
Mtr Celadî Alt Pedir-Xan
Şam: Taxa Qurdan**

Cejna We Piroz

HAWAR

Du Sersal

Nûsala Qurdeqî Mezin

Di Şeva sersalê de ji bo me qurdan re Qurdeqî mezin û bêwîne hate dinyayê. Heta niho em pê ne hesiya bûn, me heyjê nîu bû. Herê me nizani bû qo nivîsevanê (Destûra Zmanê Qurdi), boqeyê xebata serxwebûna Welatê Jêrin, Tewfik Wehbi beg di şeva sersalê de hatiye dinyayê.

Wê şevê dêya me Qurdistanê du çavên brûsqîn û jir xisti bûn ber roja welatê Qurdistanê, bin ezmanê wê ê heşîn û zelal. Hilgirtiyê van du çavan brayê me ê delal û serevraz Tewfik Wehbi beg e.

Tewfik Wehbi Beg par, pêrar, betir-pêrar sersala xwe li Irakê di nav qurdên welatê Jêrin de borandi bû. Vê salê Xwedê welê hez qir, ji me re li hev anî û Tewfik Wehbi di şeva sersalê de xwe li Bêrûtê dit.

Tewfik Wehbi dil qir qo wê şevê dinav yên xwe, di nav dost û brayên xwe de biborîne. Herê yên di wî li Sûriyeyê jî hene.

Tewfik Wehbi beg xwe ji bona şeva sersalê qar qir û herçî nas û dostên wî hene vexwendî bûn Bêrûtê. Mêvanên wî ji Şamê, ji Helebê, ji Entaqayê ji bona cejna sersala wî xwe gihandi bûn perê ziriyaya spî. Hin birûjgê, hineq bi du rûjan berî şeva sersalê.

Rûja Çileyê-Pêşîna sih û yeq, 1912. Ji êvarê ve mêvanên wî dest bi hatinê

qiri bûn. Tewfik Wehbi beg digel xorteqî Silêmanî derdiqet pêşiya mêvanên xwe, ew dihawandin û cih pêş wan diqirin.

Saet nizingî heştan bû bû. Paşya mêvanan quta bû, mêvandarê me em birin dora maseqe dewlemend û çeleng. Maseqe bi mezeqe zirav û qubar xemilandi. Ji savar û mehîrê pêve her tişt, her xwarin û vexwarin, di ser wê de dihate ditin û diqet destên mêvanan.

Daneqî biqêf, bineşwe û şêrin... Herqes bi cinar û pêşberê xwe re diaxafi, yarî diqirin. Carinan yeqî digot, ên mayîn tevda guhdar dibûn, yeq caran ji hemîyan bi tevayî digotin û tuqesî ji gotina xwe re guhdareq jî peyda ne diqir. Gavin hebûn herqesî xwe qer diqir û ji pêjna cûtinê û şingîniya qevçî û milêboqan pêve tu deng ne dihate bihistin.

Bi vî awayî pêleqe drêj derbas bû û dor gehiştê kehwê. Me xwe gihandi bû cihên xwe û di nav firên kehwê de gurz bi gurz dîya cixarên xwe ber li bani ve berdida.

Fi vê navê de yeq ji vexwendîyan, banû Polin-Eboş rabû ser xwe û bi gotinên Jêrin cejna Tewfik begî pêrûz qir.

«Banûno! xano! Perî çend rûjan me cejna zayîna Vesih şahînet diqir. Işev em gihastin dora dostê xwe ê delal Tewfik Wehbi beg, ji bona qo cejna zayîna wî şahînet biqin. Em hemî, pê geleq xweşbext in. Ne gereq e qo ez dûr û drêj pesnê wî bidim. Ji ber qo em herçî li hir in, wî weqe wî nas diqin.

Ji xwe, tirsî min e qo ez bibêjim jî mehim serî û ji hek dermeyim.

Tewfik Wehbi beg ji wan mirovên mezin e qo ji lawantîya xwe ve ji bona kenci û hêsahiya tevayiyê xebitîye. Ev

ji xwe re qiriye destûr û di wê re bêtirs
û lerz pêş ve çûye û her felaqet û talûqe
daye ber çavê xwe.

Tewfik wehbi ji qurên Qurdistana
şehîd ên xêrçar e. Ew Qurdistana qo irû
di destên neyaran de dinale û bûye sêpila
dijminan.

Herê Qurdistana me irû şehîd e lê
bextiyar e ji ber qo zarowên weq Tewfik
wehbi beg githandine.

Tewfik wehbi beg dev ji her tişt,
ji mal ji cih, hetani canê xwe berda û
ji bona armanca xwe a bilind xebtiye, irû
dixebite, heya dawiyê ji dê bixebite, û
hêj geleq germ û sermayên dinyayê de
bibîne. Ji ber qo armanca wî, armançêqê
bilind, giram û gran e; rizgariya welateqî
ye, azaqirina mileteqî ye.

Hin geleqî berpirsiyariyên giran
hene qo dostê me ê delal di ayendeyê
de hilgire û bide piştê xwe.

Berî kedandina gotina xwe ji min
re divêt qo ez spasinen cihê li vî boqeyî
biqim qo di xebala xwe de brayên xwe
ên file ji misilmanan veneketand û ji
bona her duwan xebitî û ji cibanê re,
careqê diin, daye zanin qo zarowên Qur-
distanê tenê di dema nimêjê de, liber
deriyên dêr û mizgeftê de ji hev vedike-
rin. An ne di her bal û deravî de yeq
in, yeqxwîn, yeqcan û yeqhestî ne.»

Banû Polîn li hir hiniq seqinî, bi
destê xwe re, tişteq di nav qaxezê de
pêçandi, weq rotiqeqî girover hildigirt.
Lêva qaxezê qışand, rotiq li xwe gêr bû,
jê aleqê qurdi derqet. Banûwê ala (bey-
dax) xwe bilind qir û gotina xwe pêş
ve ajot:

«Ji Yezdanê paq bêvî diqim Tewfik
wehbi û herçî qurd hene qo ji bona
felata Qurdistanê dixebitin, di bin siha
vê ala spehî û delal de qamiran bibin,
bigihin miraza xwe û me bigihinin wê.
Her bijt Qurdistan her bijt Tewfik wehbi
beg, her bijt zarowên Qurdistanê.»

Li gotara banûwê geleqî çepiqan

Qulilqên Ezêb

Ez bes te maç diqim, bi lèvên xewnê;
Hevina te qûre, hêviya dinê.

Brûsqên çavên te; weq gewherên ecêb;
Çavên te ên zelal; qulilqên ezêb.

Maça şêrin; qo lêva te bi min da;
Ez birîndar qirim û bi min ve da.

Çira dişewite; zimaneqî zêr;
Her pê ruhni dibe, nimêjgah û dêr.

Bo tihniya dili; lêva te qani;
Ji xewna çavê re; te sorgul ani

Dilê min mizgefta bédengî ye; sar;
Havina min bêsih, rêlên min bê dar

Mehfûra mirinê min bi qen raçand
Jinê ez xapandim, min qes ne xapan

D. Qamiran Ali Berî-Kan

xistin û yeq bi yeq destê wê guvaştin û
ew pêrûz qirin.

Di pey re Tewfik wehbi beg rabû,
spasên xwe pêşqesî banû Polîn û civatê
qir û got:

«Dosyeyên civata miletan guwah in qo
miletê qurd çendîn ji hindiqayiyên file re
xêrxwaz e, û dil qir xêrçar bibe. Heqê
di vê xebatê de para min heye û ger
hon dixwazin di min de meziyeteq bibi-
nin, meziyeta min a teqane ew e qo ez
ji wî millet û nijadî me.

Xwedê bi wan re ye qo ji bona
rasti û kenciye dixebitin. Xwedê arîqarê
wan mirovan e qo ji xwe re rêya rastiyê
bijartine û tê re bêwîçan û bêtirs diçin,
liber tu tiştî xwe natewinin, nawestin û
naseqinin.

Me ji xwe re ew rêbijart. Pêleqê tê
re çûn, irû tê dene, sibe ji tê re herin.»

Piştî Tewfik wehbi begî xweyiyê
Hawarê rabû û bi çend pirsan pesuê
destbrayê xwe da. Di nav tiştinen diin de
nemaze ev gotin:

«Guhdarên delalî!

Paş du saetan ji bona hemî diuyayê

Yeçyettman

5

Diqewe Ewistiryas le layêqewe helistan bo wergirtini serbexoyî xoyan. Her lew salane, me best le sali 1848 mira mezin Emin Bedir-Xan Beg le Cezîr û Botan serbexoyî xoy ilan qird we be nawi xoyewe Dirawî le siqe da, we dayiray huqmi xoy ta snûri naw, Sabilaş, we Mûsil bird. we keluy Sincar, Siird wê-ranşehir, Siwereqy dagir qird, legel kelay Diyarbeqir.

Le paş ewe le sali 1875 herayêqî diqe le Firanse agiri send, we hemisan be nav hemû awrûpaya bilaw buwe we, we serbexoyî we yeçyeti Italiya damezra. we be hoy têqoşîni Bismarq yeçyeti, we

saleqe nû de dest pê biqit. Di vê sala nû de, bi her awayî para me hemîyan heye.

Tewfik wehbî beg bi merdîyeqe bilind para xwe li yeq veqir û em xistin nav para xwe.

Ez ji her tiştî û ji her para sala nû bi vê parê xweşbext im. Ji ber qo ev para ha min careqe din dixê nîzingî desthrayê xwe.

Tewfik wehbî beg pehnava çiyayeqî bibinde. Ji bona qo mirov biqarî bi diyarê wî biqevit û weslê rêl, avşar û zinarên wî bidit divêt hilqîşt serê çiyayeqî welê qo jê bilîndtir û li raserî wî bit. Ez vê xûrtiyê di xwe re nabimin.

Tenê evende bibêjim qo ji wê rûja qo ez birewer bûm bi qurdauiya xwe bong dibûm. Lê ji wê rûja qo min Tewfik wehbî beg nas qir tîrseq qetiye dilê min. Heqe ez qurd ne bûwama...»

Pîşt re dest bi stran û govendê qirin û heta wexteqî dereng, mêvanan cejna mêvandarê xwe şahînet qirin.

Biqurtî cejna zayîna Tewfik wehbî begî şevareqe spehî û xweş bû. Herqes ji wê civat û şevareyê bi hîreqe abadiy veketiya.

Yeçî Vaxwendî

serbexoyî Flemaniya pêq hat, we tiqri gelperisti becarêq cêgay xoy girt.

Itir şer û şor le awrûpa da birayewe. Hemisan her lew salane bu, mebest, le sali 1878 m le wulati Şemzinanişda kiya-mêqî gewre desti pê qird. we serqirdey ew heraye şexî Nekîşbendîy gewre w be naw bang Merhûm Şêx Ubeydulla bû, we be çend salêq dayirey serbexoyî Qurdistanî bilaw we gewre qirdewe.

Le paş ew heraye itir Awrûpa sqûti qird, we xoyan xerîq qird legel senatqarî w şit dozînewe. Inca le heweli kernî bîstemîn wurde wurde rojhelatiyeqan cûlanewe. Itir lew salaneda bû qe iran herayêqî qird we destûri dana, we le sali 1908 be hoy têqoşîni lawanî turq we (qomelî yeçyeti w serqewtin) nizamî hiqûmetî turq serew jêr bû. Hiqûmetî mustebidde nema. Serbestî bilaw bwewe, we bonî gelperisti nexte nexte le rojawawe boyan hat. Itir Qurdeqanîş her weqî Erebeqan, we Turqeqan qewtine têqoş in, bo serbexoyî, we yeçyeti wulati xoyan. Her le sali 1908 da le Estemûl be nawi (qurd tea'li we terekki cemi'yyeti) qomelêqî siyasy qurd damezra. Danereqani em qomele: Emin Ali begî Bedir-xanî, Ferik Şerîf paşa, Şêx Ebdul kadir qurî şêx Ubeydulla y Şemzinanî, zaway paşa, Ehmed Zulqifil paşa bû..

Le paşan qomelani (Hêvî), we (serbexoyî Qurdistanî idarî) damezra, le paşan (Cemiyyeti tea'li Qurdistan) we le paş hemûy (qomelî Xweybûn) damezra we be hemû rengêq têqoşin bo serbexoyî w yeçyeti qurdan.

Esta ême qurdeqan le pêş hemû çîsteqa yeçyettman pêwiste. Yeçyetiyeqman pêwiste qe le ser bînaşey zîman, we edebiyat, we mêşiq ronqirdin rabuwestêt. Yeçyetiyeqman pêwiste qe le qurdayeti buweşê tewe.

Qiroşq û Qûsî

Rûjeq ji rûjan qûsî rabû û çû ba hevalê xwe qiroşq û jê re got:

— Lo braol ez hatime ba te ji bona serlan. Fz û tu ,emê hibezi heta wî giri, qa qî ji me beri êdî xwe bigehine binê gir.

Qiroşq ser vê gotinê qenî û xwe nepixand, û ji qûsî re got:

— Tu ji dil dibêjt, an heneqan diqî.

Qûsî li ser gotina xwe seqînî, soz û kerara xwe dan û birê qetin. Qûsî hêdî lê bifesa! û beseqin diçû. Qiroşq lê dinihêrt û diqenî û di dilê xwe de digot:

— Heta qo qûsî xwe bigibine nivê rê dinya lê bibe şev, ezê niho ziqê xwe biçêrinim û paşê bi derbeqê diqarim xwe bigehînim heta serê gir.

wilo ji qir. Di nav bistanan de ji xwe re qeleman nekandin. Qûsî ket ne seqînî pêda çû, li paş xwe ne nihêrt. Qiroşq paş qo têr giya xwar, serê xwe raqir û li qûsî geriya. Dît qo qûsî bi gavine hêdî lê pihêt, xwe gihandi bû gir û li benda wî dima. Qiroşq poşman bû, lê çî fêde, qûsî îşê xwe biri bû serî.

Qurdino! di berberê dijminê xwe de gereq e qo em qûsî bibin. mîna qûsî bimeşin, bêsîq emê herî wî xwe bigihînin wî giri. Bila dijminê me baz bide, çîva bide xwe, ger em naseqînî û pêda dimeşin emê herhal wî biwestinin.

Beqir Kotres

Imro yeqyetiyêqman pêwîste qe le ser qoleqey zanistî, we serqewtin, we bîna'ey me'arif rabuwestê qe hetaqû êsta bo eme we em xeyeye hiç teneqoşiwne, we ket em armanceman nexistuwete her çawman, we ket rêgayêqî makûl we rêq we ciwanman negirtuwe taqû bigeyne em pêwîste gewreye.

tewaw bû

Hevîndî Sorî

Hevîn

Rûyê te çelenge lêvên te gulreng
Çavên te stran in lê, bê gotin û deng

Çermê te spêde ye binê wî de tav
Lamên te rohelat! spehî yî bê nav

Lêva te sûlava maç û ramûsan
Bi sînga te dilê min çikas qamiran

Buhara eşk tu î, havîna hevîn
Rûj hene derman î, rûj hene birîn

Bîrina xortan î armanca mêran
Navê te dengîna e, kedrê te giran

Dil, can direcifin! maça te agir
Tu weq bager xurt î, weq zinar û gir

Lêvên te bi gul in devê te şêrin
Dengê te weq tir e, maça te birîn

Lêvên te piyan in devê te şerab
Te ez qîrim xulam, te ez qîrim xirab

Çavên xwe vedîqî roj derdiqevîn
Pora xwe vedîqî buhar diqênin

Devê xwe vedîqî mirarî û gul
Goşt digire birîn û xweş dibe gul

Bê te, ji bir diqim; zaro, bav û dê
weq çûqên birîndar diqewim erdê

Jiyîn bi te re bext, bihî gulistan!!
Qulîlq î ji ax û erdê Qurdistan

Birîn.. birîna te şêrin û geş
Bê te dil tarî ye û can dibe reş

Destên te de saz im; ranên min tar in
Xulamê te bûm ez ev hezar car in

Stêr, bext, armanc tu î, av, şerab û dew
Geh rast e biqen geh bi girîn derew

Ez bê te niqarim canê min têşe
Bê te sîngjar dibim jîna min eş e

Bê te ji bir diqin zaro, bav û dê
weq çûqên birîndar diqevim erdê

Dr. Jamîran Elî Bedir-Kar

Dialectologie :

Parler de Hewêrçan

Dilê min de heye go ez li vir çend xebera ji boyî welat û miletê qurda û ser xebeta go berî niha bûye û niha û pêş de Libê, bibêjim.

Êmrê min gihaye pênçih salî, min gelec germ û sermayê dinyayê û gelec tengî û ferehî ditine, û ji rexê di min gelec tişt ser welat û tiştê tede bûne bihistine û hin bi çavê xwe jî ditine.

Ez dibînim go vi wextî hineq ji xortê me ê xwenda divên ji boyî welatê xwe bixebitin. Pir qêfa min jî wa re tê, xwedê wa fehiqar meqê.

Ev xortê ha ji xwe re minewer dibêjin yanî mirovê xwenda. Ji xwe berî niha divî bû ev xortên me rabin û jî hona filitandina welatê xwe bixebitin, çima go xwenda ne, zana ne. Heqe heta niha ne xebitîne ji xwe sûceqî mezin e.

Lê ji rexê di ez dibihîzim go ev xortên me ê minewer jî şêx û ji axa ne rezî ne û eleyhdariya wa diqin, ev ne tişteqî rast e.

Dibêjin go şêx û axa fiqrê milet xera qirine û malê wa dixun û ev belengaz qirine. Di vê gotina de go dibêjin hebiq rastî jî û nerestî jî heye. Heçî go halê Qurdistanê kenc nas diqin, dizanin heçî hereqetê go di Qurdistanê de çêbûne; biçûq, mezin, kenc, xirab, disa bi destê şêx û axa çêbûne.

Xortê me ê minewer go hebiqî dixwendin, xwe nebihîstî diqirin, diçûne wa bajarê mezin û dût û xwe li qurditiyê ne diqirine xwedî.

Heqe wa jî xwe tevli şêx û axa biqirana û bi wa re xebitî bûna fêdeqe mezin wê jê hasil bibûwana. Çima go ew xwenda bûn, zana bûn... lê ne qirin.

Emê bêne ser mesela rehmetî Şêx Seidê go paştiya hemûwa çêbûye.

Gelo çima serxwerabûna Şêx Seidê rehmetî ne çû serî? Ji ber go qurmanc bû bûne du bir. Bireqî destê hiqûmetê girti

bûn, birê pê re hindiq bû. Çima go tirqo digote qurmanca: Ev Şêx Seid rabû, jî boyî peryê ingiliz, ber hiqûmeta islamê asê bûye. Xelqê weqe me nezan û nexwendî me behwer diqir û bi destê xwe mala xwe xera diqir, çima go nezan û nexwendî bûn.

i rexê di wextê go esqerê qurda biser bajarê Qurdistanê de digirtin, gelo ew xortê me ê minewer û xwenda li qû bûn, çima bi xelqê re ne dirabûn û ne dihatin, jî me re ne digotin mesela me wilo ye, ev jî bo xilasqirina Qurdistanê û qurda ye.

Heqe halo bibatana û bigotana em jî ne dihatin xapandûn û me ê jî milet û welatê xwe re xizmet biqirana, çima go em qurd in, welat jî welatê me ye. Ev e sûcê mivewera.

Relê şêx û axa jî bisûc in. Lê divê hon jî bir neqin ewê go rabû şêx bû, mela bû û ê go pê re jî bûn axa û pisaşa bûn. Lê heyfa min tê go yeqî minewer pê re ne bû. Heqe xortê me ê minewer û xwenda pê re hebûna, jî rexqî bi singa xwe artqarî biqirana û jî rexqî bi zmanê xwe jî xelqê re bigotana, fêdeqe mezin wê jê hasil bibûwana. Çima go wê çaxê keweta tirqo tişteqî pir hindiq bû di Qurdistanê de.

Êdî iro ne ew dem e go em loma û gazina jî hev biqin. Lê geli xortê me ê delal, pêlê mayî jî ê bihurtî bêhtir in. Halo zani bin go felata Qurdistanê bêytî şêx û axa nabê. Çima Qurdistan du bir in. Bireq jê bi şêxê xwe ve gireda ye, bi sebaba diyanetê û emrê wa nasqênîniin û birê di bi axayê xwe ve gireda ye. Ji ber go jî roja go himê Qurdistanê hatiye danin, çavê xwe halo veqirine, hialo ditine.

Ji lewra divê go mivewerê me van tiştê zani bin, jî bedela go eleyhdariya wa biqin, bi zanîna xwe artqarîya wa biqin û tevda bixebitin, çima go armênca wa û derdê wa yeq e.

Lê helê kisura şêxê ma, axayê me jî heye. Hineq jî wa di bêjin heçî xortê

L'Alphabet Kurde

12

Ā — Il correspond au son du (g) grec et du (ع) arab. Ce son n'est pas de ceux qui se trouvent généralement dans l'idiome des populations kurdes, il tend cependant à se répandre. Les kurdes qui n'emploient pas ce son le rend par le (x) kurde, tel qu'il est prononcé dans la langue kurde. Par exemple:

xevidin	xeyidin
aāa	axa
caā	cax

En conséquence nous avons noté ce son par un (x) surmonté d'un tréma. De cette manière, il n'y aura aucune difficulté pour ceux qui ne le prononcent pas et le convertissent en (x) kurde.

minewer û xwenda hene bédin in. Bi vè gotinè geleq nehek in. Bi xwendinè û bi meqteba qes bédin nabê. Ev-tîsteqî wilo ye go tenê Xwedê pé zanê.

Zilamê xizmeta welatê xwe û miletê xwe biqê her qî bê ew mikedes e. Ji lewra divê her du alî jî eleyhdariya hev neqîn û pev re bixebitin û rojeqê berê welatê xwe xilas biqîn. Ev cem Xwedê jî cem evda jî wê mekbûl bin.

Ji xwe şûxl bivi awayî diqê seri.

L'article ci hant inséré figure aussi dans la partie des caractères arabe de notre revue. Nous le reproduisons ici, avec les caractères latins, à titre documentaire du point de vue de la dialectologie Kurde. Nous le recommandons à nos lecteurs qui s'intéressent aux dialectes et parlent kurdes. C'est un pur parler des kurdes de Hevêrqa. Il a été rédigé tel qu'il a été dicté par son auteur, le chef des kurdes de Hevêrqa.

Entre autres on constatera surtout l'absence des (n) finals qui existent chez d'autres kurdes et qui, chez quelques autres deviennent nazals. Un autre caractère c'est la prononciation du (qo) qui est prononcé comme (go).

hawar

ع -

C'est le moment d'aborder la question du (ع) arabe, question très délicate, qui a donné matière à de nombreuses discussions pendant la transcription du nouvel alphabet kurde.

Ces sons ont-ils pénétré dans la langue kurde de telle manière qu'il soit nécessaire de les noter? Ne pourraient-ils pas à la rigueur, être rendus au moyen de l'alphabet que nous avons adopté?

Les recherches que j'ai effectuées depuis plusieurs années parmi les groupement de diverses contrées et parmi les différentes tribus de mon peuple, ainsi que la soigneuse analyse phonétique de leurs idiomes et parlés locaux m'ont fourni des résultats indiscutables, qui permettent de résoudre la question sans hésitation.

En général, les Kurdes ne prononcent pas le (ع) et le (ع), ou plutôt ne sont pas arrivés à les prononcer.

Deux catégories de kurdes seulement, ont pu prononcer ces sons; la première plus ou moins imparfaitement, la seconde dans tout leur pureté originelle; ce sont, d'une part, quelques tribus mêlées à des populations de langue sémitique; d'autre part, la majorité des étudiants de (Médresset), surtout ceux appartenant aux tribus mentionnées ci dessus ayant étudié le (صرف ونحو) arabe.

A l'exception de ces deux catégories les kurdes ont en général, dans les mots emprunté à l'arabe et comportant ces sons, soit modifié soit totalement abandonné ces sons.

Comme la population a traité ces deux sons de la même manière sans faire de distinction entre eux, nous nous les traiterons également comme un tout, sans les distinguer.

Ces sons peuvent se trouver au commencement, au milieu ou à la fin des mots. Nous suivrons cet ordre d'exposition:

1— Au commencement du mot:

Au commencement du mot, la lettre est considérée comme une voyelle d'après son (حركة) D'ailleurs le (حركة) est le signe qu'on place au dessus ou au dessous d'une consonne qui tient lieu de voyelle.

عال Dans ce mot, la syllabe (عا) qui possède une voyelle distincte correspond le (a) kurde, d'ailleurs long, celui ci a remplacé la seyllabe (ا) sans faire place au (ع), comme, dans les mots suivants:

adet عادت

adil عادل

aciz عاجز

alem عالم

عرب — Dans ce mots, le ع porte le signe de — qui a été rendu par un (e) kurde, d'ailleurs assez dure, il est devenu (ereb), parmi quelques tribus (erew)

esqer عسكر

eli علي

ezab عذاب

A ce sujet il est intéressant de noter quelques mots qui, à cause du (ع) ont été modifié par les kurdes. Le mot (عم) est devenu (Am) et non (em) pour éviter la confusion avec le pronom personnel (em), le même mot se dit aussi (mam). Surtout lorsqu'il est utilisé comme suffixe:

pismam cousin

dotmam cousine

Dans le mot (عمت) le (ع) a été supprimé et le mot est devenu (met). Le mot (عمر) possède, un (م) qui est un (ou) bref; comme dans la langue Kurde il n'existe pas de (ou) bref ce son a été transformé en (e); le mot est devenu (emer).

2— Au milieu du mot:

Comme ce son, au milieu du mot, a une articulation pour ainsi dire ac-

robotique, les kurdes l'ont rendu avec différentes modifications. Quelques uns l'ont même rendu par un arrêt. Dans la question de l'arrêt, il convient de remarquer que, le (ع) aussi fait subir un arrêt à l'athme, mais cet arrêt est plutôt guttural, tandis que celui des kurdes se fait plutôt vers le devant, si l'on peut dire, labial

dehwa, de'wa, dawa دعوى

sinhet, sin'et, sanet صنعت

qab كعب

nimet نعمت

ayile عائله

tayin تابين

mitala مطالعه

rehet, re'fet رأفت

rihhet, rifet رفعت

xayin خانان

tebtet طبيعت

saet ساعت

sûyzen سوه ظن

Ce dernier mot, en devenant aussi (sûzen), a élargi sa force d'expression pour exprimer le sens de méfiance.

«Ji hingi ve di navbera me da sûzenî hebû. Di rengê mênîqî de sûzen.bûm.»
«Parler de Serhedan»

Si l'on a donné les formes de (sin'et, re'fet) ce n'est point pour les fixer, mais seulement pour montrer aussi cette forme. Il est évident que les formes de (sinhet, reh'fet) doivent être préférées.

D'ailleurs cette forme, avec le temps pourra transformer le mot (re'fet) en (refet). l'arrêt pouvant être exprimé par une nuance phonétique dans la lecture sans être noté dans l'écriture, ainsi en est il dans le mot allemand (erinnerung) Si on devait écrire ce mot tel qu'il se prononce il faudrait l'écrire comme (er'innerung) puis

que après la syllabe (er) l'athme subit un arrêt.

3— A la fin du mot:

A la fin du mot, ce son est tantôt assimilé et tantôt supprimé.

bedî بدیع

rib رُبِع

Dans le mot (جامع) il a subi deux sortes de modifications:

Camih, Camî جامع

«Me nimêja xwe di (camiha) camiya mezin de qir. Em çû bûn (camihê) camiyê».

Ce mot qui a pénétré la langue kurde dans quelques contrées, a son équivalent dans le mot kurde (mizgeft).

Le mot (طعم) a pris également deux formes différentes: timeh, tima.

Jusqu'ici, nous avons traité la question de manière à fixer les règles qui ont servi à l'assimilation et à la modification des deux sons sémitiques, le (ع) et le (ع). Nous allons maintenant donner quelques exemples qui démontrent mieux la force d'assimilation que possède la langue kurde pour les mots étrangers.

Prenons le mot arabe (جماعت) le mot, après avoir été assimilé par l'diome kurde, devient (cimat) et (civat), et cette racine a donné naissance à une famille de mots que nous citons ci dessous: civan, civin, civandin, civanoq, civaqi, civati, vecivin, vecivandin, xweşcivat...»

De même nous avons tiré du mot arabe (قطع) la famille de mots suivante: «ket, kat, ketin, ketiyan, ketandin, veketin, veketihan, veketandin, veketandeq...»

Voilà une quantité de mots dérivés de deux mots arabes portant le (ع) et qui, en kurde, n'ont pas gardé la moindre trace du (ع).

Il y a quarante ans la dictée des mots arabes, pour tout peuple de croyance

Notice

Sur la Bible Noire

— 2 —

Mon courroux est pour le riche et pour le pauvre, pour le malheureux et pour l'heureux. Personne ne peut n'interdire un acte, personne n'a ce pouvoir. Je donne la douleur et la souffrance à ceux qui veulent me résister.

Ceux qui me connaissent ne peuvent jamais mourir dans la tristesse. Je ne permets à personne de rester au monde plus longtemps que je ne l'ai décidé, et quand je le veux je l'envoie une seconde fois. Avec la métamorphose je le renvoie même une troisième fois.

III. — Je révèle sans livres, bien qu'absent je donne la voie du bien et la voie juste à mes amis et à mes disciples; ce que j'enseigne est toujours adapté aux temps et aux circonstances. Dans l'au-delà, ceux qui agissent contre ma volonté et mes ordres, je les poursuis.

L'homme ne connaît pas les profondeurs des choses et par erreur fait perdre ses droits. Tous les animaux de la terre et de l'eau, tous les oiseaux de l'air, tous les poissons sont sous mes ordres et sous ma domination.

Les trésors qui sont cachés dans les entrailles de la terre me sont connus. Je les donne de l'un à l'autre. Je montre les miracles et les actes extraordinaires à ceux qui me connaissent et qui m'acceptent. Etre contre moi et parler contre moi provoque le malheur, mais eux ne connaissent pas ma somptuosité et la richesse que j'ai entre mes mains. Je donne cela aux gens capables d'une génération d'Adam. Le retard et la progression des révolutions du monde sont entre mes mains. C'est connu depuis une antiquité très reculée.

IV. — Je ne donne pas mes droits à un autre, ni au Roi des quatre temps, ni aux quatre principaux. Dans les livres étrangers on voit quelquefois des choses conformes à ma science et à ma façon d'agir.

islamique, avai un caractère sacré. Un profond fanatisme religieux défendait à toute personne de toucher aux formes quasi-sacrées des mots de la langue du koran.

(à suivre)

Djeladet Cali Bedir-Khan

Je suis adversaire de trois choses (1) ; je suis en courroux contre trois noms (2) ; ceux qui conservent mes secrets voient accomplir mes promesses. Ceux qui à cause de moi tombent dans le malheur, je les récompense dans un des mondes. Ceux qui m'acceptent sont ceints d'une corde pour qu'ils se défendent si un profane dit quelque chose qui est contre mes doctrines (3).

Devant les étrangers, ne dites pas mon nom, n'expliquez pas mes qualités et ne me louez pas; peut-être sera que vous le sachiez ils commettent des erreurs.

V. — Soyez hospitaliers à ma personne et à mon symbole, parce que cela me rappellera à vous et vous rappellerez ce que vous avez oublié de ma doctrine. Obeissez à tout ceux qui me servent et écoutez leurs ordres. Ils sont sortis de moi, ils ont ma vocation et avec la science de l'invisible ils vous voient.

Deux Prières Yezîdis

PRIÈRE DU MATIN.

O Dieu, Tu existes, Tu existes et je n'existe pas. Tu es la miséricorde, je suis le péché. Tu es le possesseur du droit, je suis ton serviteur. Tu es seul. Tu es plusieurs (Tu es partout). Tu es sans corps. Tu es élevé, Tu es sans paroles; et ont T'écoute. Ta place est toute la Terre. Toute la Terre est ta place. Tu es le créateur de tout l'univers; Tu as donné Adam.

O Dieu, tu donnes la vie, Tu enlèves les âmes. O Dieu, tu es le seul Dieu. Tu es l'Empereur et le savant des savants. Tu es l'empereur sur les têtes des empereurs. Tu ne connais pas la peur. Tu es sans enfants. Tu es sans voir.

Tu possèdes de toutes les richesses, tu es le propriétaire du rideau (qui est entre la vie et la mort) . Tout le monde est ta place; je souffre O Dieu, Tu es mon Dieu. Tu es le gracieux, Tu es digne de toutes les louanges. Tu es plein de tendresses pour ceux qui sont sans péché. Tu es la lumière des lumière, personne ne sait comment tu es.

Tu es la souffrance et Tu es son remède, le dominateur des empereurs et des esclaves? Tu es l'empereur des Cieux et du Trône qui a créé le boeuf et le poisson. O Di-

1- L'islamisme, le christianisme, le judaïsme

2- Moïse, Jésus, Mahomet.

3- Cette corde le sépare du monde extérieur.

eu, au nom de Ton Nom, demande dans quel état se trouve le Kurdistan. CHERAFEDDINE est le germe de la rose, annoncez la bonne nouvelle au Kurdistan, qu'on ouvre le cahier des croyants SEZEM est prince dans le divan. les temps derniers sont venus pour les Turcs, que Dieu détruise la maison des Taïchiques, voici que le trône s'élève et vient au Kurdistan

PRIÈRE DES MORTS

O homme, pauvre homme, ce monde est comme une maison d'ombre. C'est le rêve des nuits. Le monde n'est rien d'autre que les ombres des arbres et il est chaque jour l'ami d'un autre. Ou est SALOMON qui régnait? Ou est BEIKIS dont le nom était célèbre? Sois en repos, toi aussi, tu as quitté cette terre.

Ou est Salomon, le prophète?. Ou est Belkis, pleine d'or jaune?. Sois en repos, eux aussi sont allés sous la terre et sous la pierre. Ou est HIDIR, ou est Ali, ou est le Derwiche avec le chapelet et le bâton?. Sois en repos, sous la terre ils sont comparables l'un à l'autre.

O homme, ne désire pas trop ce monde, n'accumule pas trop de biens et d'or, le monde n'est pas resté même au prophète de Dieu.

Cette terre est la terre des Derwiches, ceux qui se promènent sur cette terre sont tous des soldats (subordonnés), personne en se faisant grand ne peut aller plus loin.

Ou est HAMZA, ou est ALI, ou sont les saints, ou sont les prophètes? sous le tombeau tous sont devenus poussière! la maison du tombeau, comme elle est profonde, comme elle est obscure! Elle est pleine de serpents, pleine de vermine.

O Dieu, (tu es si puissant que) tu peux même séparer les deux amants!

Venez, venez mes parents, dans ce moment je sens le besoin de pleurer. Je sens dans mon cœur les gémissements et les souffrances. Son être tendre et ses douces lèvres ne parleront plus. Venez, venez mes parents, venez que nous pleurons aujourd'hui avec les larmes les plus amères, la tendre couleur de cette fleur va s'éteindre aujourd'hui dans la poussière.

O Dieu, tout ce qui devient, tu le fais. Tu renforces le bien et le mal, tu fais vieillir les souffrances des cœurs (tu donnes ainsi le courage de les supporter), (à suivre)

Dr. Zamiran Ali Bedir-Khan

کتابان :

گورانی

فی پاشی بی کردی مریوانی ژ کوفارا. ره کتیه ک
ب نافی گورانی ربکر . ام گلک سپاسان لی دکن ،
خبات و کو ششای پیروز دکن و پیشکر تنکاوی
پیشکشی خوه ند قانون هاواری دکن :

« له بهر نه وهی گورانی زور تاثیر نه کانه سهر حسیات
و شعور به هیوای نه وهی که به حیاتی به رز و پاکتانه
وه نسلیکی نجیب و فدا کار پی بگه یه نن بو نوم ولات
وملته بد بخته و به امیدی نه وهی که له مه ولا گورانی
نایبه فی مکبی کچا نیش پینین نم کتیه مان پیشکشی
خوشکه خوشه ویست کانی ولاتی کورد کرد »
مه چافی خوه لی گران د . نقدا نالین و زارین ، سراسر
کوفان و آخ کسره . کوفانا ولاتی ژار ، کسرا ملتی
بدر دو بیدرمانه .

هر لازه یاری گلکه ، لی گلکه رش و زیزه . ژی
بها یار و نیار ژی تیت . تیده رنگی دوست ژی گونی دژمن
ژی هیه .

کتیبا « گورانی » وک گلستا نکسی به کو تیده هر
تخلیط کلیلک و بپنون هته . مروف در پروان ره عجیبایی

یکه . و هر کس بکیرا خوه دهات جزا کرن و پی شریعی
دچون . لی نهو کتیه دسته ترکو ده . ۱۴ دینین مه دگرن ،
دکژن ، دشیلین . جقاس ام راستی بی بیژن و سوند
بچون ، ژمه باور ناکن . لی وکی ام دروان و بی بختیان لوان
دکن نوکا ژمه باورد کن و اوله دین ژوره ام هیتی دروان بونه .
چنکی هر چی حقالی قرکی بتوی هر نکلی وی ناق . ۰۰۰ بت .
- آفرین مامی کو چر ، کال پرسا سسیان ژی قنکرینه .
ما هون کو چر چره هنده دنگی خوه بلند دکن .
- هکه دنگی مه بلنده اف نه ژمه یه . حچی دنگی مه بلند
دابه سبب باوی به - دقیت ژی بیته پرسین .

مصطفی احمد بوطی

بو خانیک

قاصدوتی بيم : بگره صبر ، خاتم اودا دبت . . .
سانه رمو . صبر بی به فدای خانکی به ری پیت !
حدر تکش او شانت و مل و گر دنه روم ،
وه خته بزم بو نفسی بونی توالت ! . . .
آم بوه ته هه وری به ری تینی هه تا و بوت ،
فرمیسکم نه دانم له هه مو ساحه بی سهر ریت ی
ههر دیاری که دا حاشیه بی حسی ملو کیت :

بو رسمی سلام نبض وله ضربی ترامپیت ،
گرهیل بفروی - ملکه م ! - نه ختی نشین ،
به خوابه ! له سهر دیده نه که م تسویه بی جیت ،
اینجا به په رو بالی ته رو فینکی بوسه
تیر تیر نه سرم ، خانمه کم ، گه ردی سفرلیت !
گر بیتو به دم ده سنی طمع بو ملی وصلت :
بهر تیری به ری عشوه که وی قلبی شه لوشیت ! . . .

گوران

دبنت و تزنت گورانی ژخوه ره بیژرت - کیفا مروف
ژهمیان ره ، آو چند تبت کو دل دکه بر نقاشی کشکان
بقرینه و ژوان گرز کی بیک پینه . لی صد . خانین رولین
هاواری نکرت وی گزی هلین . ژوراما نوژی
ژ کوفارا خوه ره نه گاستن .

لی ژیر کو ام لولو کردن ، کیفانه گلک ژلولوی ره
تبت و هر نشی کو تیده لولویه ب . مه خوه شه . درپاشی یافی
کتیبا ده لاد ککه پزدری هیه و ژی دنگی لولویی تبت .
ژیر فی بکی ام . ی لاد کی داتین برچاقین خوه ند قانون خوه :
خوش آمدینه ، صد جارن له من خوهش آمدینه .
نه تروه ره کوسکی خنجریده بالی خوت بترازنه .
نه تو وه ره بیست و هفت ربالان له پرو کی من ههل بسینه
انجا نه گرمین داک و بابی خوم لی بان پرسینه .
جاشرطه من ده لم له گه ره دبلا نی مالی خالم لی که ویتنه
وه ره لولولوهای دلای لوه وای زده رده اسرم .
هکه دیوانا شیخ رضایی تاله بان هاتیه چاپ کرن ام
ژ کردی مریوانی هیفی دکن بلا ژمه قربکت . هاوار

توشن ای طبیعت!

۱- له وه ختیكا كه له سدر جیگه نه تلامه وه له داخی اسارت و زلانی زمانه ، له وختیكا كه كسپه له دلمه نه هات بوبی دایكو باه کی هیتری و بی دایکی له ته نشته وه و تصوری عدالتی خوایم ا کرد ، له وختیكا كه جوام چو بوخووه له سدر قبری ده قنور فؤادو کال فوزی . . . و شهدا کاتمان نه گریام و قورم نه پیوا و نه پارامه وه له خلق یارمه تی بی باو کانی کورد بدن و شرکی اقتصادی بکن بو عانظهی ثروتیان که غایم استقلالی اقتصادی کورد بو آلم وه خته دابو راجله کم له خه وله گره گرمی هه ور له آسمان زوری پی نه چو باران و لافا وهستا . که یروسکی طبیعت ابداله ژوره کم و زونا کی ا کرده وه او سعادت هم اهانه پیش چاو که (ادیسون) پراوهی ما کینه ی الکتریکی ا کرد !! هه ر لم وه خته دابوم هاواری خلکی شاره کم که شاری فلا کته نه بیست ؛ ملت هاوار! ملت هاو بازار او بردی ! آی خانو کم روخا ، کوره کم کوا ؟

۲- به هیوای مردن سرم کرد به ژیر لیغه کجا که شتی دا به خیر کرامه وه و چومه ده ره وه . کاشکی بمر دما به و آویی بمر دما به و ملته فلکزه ده کاتم وابه زلیلی وزویری نه دیا به . برج ؟

۱ - کاسبه کاتمان سه رتا پا له قور بنشتبون .

ب - کر تاله اجنبیکان به فرده له کولان و شیوه کانا له آواره آگه ضاعیکانیا لی نه بو وه .

ج - خو گو بهی شکر و چاوه ک هزار سالی خالی کواینه وه و ابو .

د - گی خانو که چند روژیک له مو پیش وه ک بووک و ابون و ابان لی هاتبو که اتوت هزار ساله ، کلا وایه . . .

ه - خو که چومه جی نه خوش خسته خانه چوار لاشای بی بی کنهای منالی کوردی به سه زمان دی هبج شعورم نه ا وهاقه دره وه وه و گرم لی بکی بو آی ووت : آی فلک ما لایه فورگیری چه بد ا طوری تو چه رخه کانت تیک شکی چه تا همواری تو

و - خو جاده کاتمان وک به بومبا تحریب گرایته وه وای لی هاتبو .

ز - خو که چومه او مانله که دیم دایکی خمری اگو زان له قورا و میر ده که ی له وخر اپتر بو کور بکیان که به پیشکه که و آد بر دبوی آ گر له جگر و اعصاب به ر بو وک او ان ده سم کرد به شین به گریان .

هیچم پی نه ما ووتم آی طبیعت توش دوژنی کوردی (۱)

لاوکی کور

بو برا کافی شالیان ! ژماره ی ۱۱ هاوار له وقتی شینی . اقتصادی سلطانی دا هانت بوایمه .

أم ژماره یه پر بو له شین ، که دلی ای ههش رهش دا گیر سا بو . بزدان ایمه دوور خاته وه له نه گیتی وله جیانی انسانی . عالم و هنور و فدا کار انسانی خاش و منفقیر ست له ملت به تی .

ل . ل

چرا بین کوهری

دیژن کو وختکی ددوژ کرین بدرخان بگی ، ژ ستنبولی هاتبون کردستانی . ریاوان کتیبو سر بازاری طنازی . طنازی بک ژ بازاری بو طانه . دین کوزلامکی پیروی تی وقتا وان د که و گو پالی وی در زندا وی ده به . هانت سلاف کردو دستیان . هر دووان ژری پرسین : تو چه کسی - از غلام از کو چرم .

ژ هفره گوتن : خلک دیژن کو چر بی عقلن . امی می تستان ژری پرس بکنی . کاوی چاوان له فکرنه .

- هر می مای کو چر رکنین اسلامی چندن .

- رکنین اسلامی بکه ، حچی روژی و نمیزن تر کو دردانه ، حچی حج و ذکاتن . کوردان دردانه . نافرما هه حمیانده مابه کلا شهادتی . ژلوره رکنین اسلامی بکن .

- خبیراته به مای کو چر ، آفرین ژتره .

- مای کو چر پرسا ددووان ژری آقه ، هر چه کو چر چره هنده فر و دروان دکن .

- بلی ، حتا وختی باق و کالکین و ، وختی شریعی بو . دزی و کشتن و بی بختی نه بون و کسی ندویرا فان تستان

واروژی سهر که وتن هملات !...
وا کوردایه تی بو ژابه وه ...!

سوله یانی : لادیکلی کورد پرورد

— ئهم ووتاره ی سه ره وه له دلی وطنپرستی کورده وه هاتوته ده ره وه ، دلیکلی وه ها که هه میشه بو به کیتی و ته بابی لی ئه دا .

خاوهن ووتار به کیتی ئه وی و بو ئه مەش ، چاکی لیکداوه توه که ، ده بی له به کیتی زمانه وه ده سپی بکری . نو سهر بونی توفیق وهی بک ، که پسرپوریک به رزو ده گمه تی زمانی کوردیه ، له سوربه ، به همل ئه زانی و له بابته به که لاک نه هینانی ئهم هه له وه گله بی له ماموستای زمانه که ئه کا .

قصه ی خومان بی ، ئه گه ر توفیق وهی بک ، وه کو خاوهن ووتار تی گه پشتهوه له سهر شوپنیکلی وا بوا به نیمهش وه کو ئه وه ده سمان ئه کرد به توانج گه پشته ئه و توفیق وهی بگه که به دل و به گیان به بیروز و هوما بونی ده گرین و له پیشگای مله ئه ، له م به رانه ده که پهان لی ئه کرد . به لام چونکه له دوره وه کو کی و ریکلی نیمه و توفیق وهی بک به ووردی بی نازانی و ئه ترسین که له زور لاده خه لکی وه کو خاوهن ووتار تی گه پشته ئه م وه رانه مان نوسیه وه . توفیق وهی بک ئه روژی ژماره ی به که می هاوار ده رجو گه پشته شام و هر شهوی له شام مایه وه ، چو بو بیروت و ایستا گراوه ته وه بغداد - له وروژه وه ئاباله مه یانی خاوهن هاوار که بو دیده تی توفیق وهی بک له جار چوه بو بیروت و ئاباله مه یانی دو کتور بدرخانی برای و توفیق وهی بگدا هر له بابته زمانه وه نا ، به شکو له بابته به کتر خوشه یستی و دوستی ییکی به دله وه ئاهه ننگ و ته بابی بکی پایه دار هه به .

بو به کخستی شیوه جوی جوی کانی زمانه که بیر وایه که له کو کردنه وهی بیژه ی کوردیی په تیبه وه دهس پی بکوی و دهس به مه کراوه ؛ ئه گه ده فتهری فده ره نگو کی ههر دولا بچو پیرته وه ده پیزی زور بیژه یان له به کتر وه رگرتوه . لامان وایه کر کورده دی بیژه ی کوردیی په تی کاری نوخسته مینه .

دولاد هافرس

رونا هییا چاقین مه ته پرتاند دلی مه بی ته نایه صبران ته آگر دا مالان دلالی ! چاقرشان بی ته نایه خوان چلنگ سپی بنازی ئف بده و نیازی سودا ژمن دستنی آه ژ دردی آفینی دلالی ! چاقرشان بی ته نایه خوان ناز که م دلاله بی انباز وهفاله هر گاف اول باله هر کس ژ وی دناله دلالی ! چاقر شان بی ته نایه خوان رنگی ته رنگی بیون دهر دری دهر شون نا قی ته به دخوین دلین مه ئف بچوین دلالی ! چاقر شان بی ته نایه خوان از ترانم هرم کو دردی خوه از بیم کو هازار ل کو گازی کو همی شینه شادی کو دلالی ! چاقر شان بی ته نایه خوان سینگای دشت و زوزان بیسراوی آفروان اوه ژمره آف و نان توئی توئی کردستان دلالی ! چاقر شان بی ته نایه خوان باوی هیه خوه ش درمان حکیمی مه کاسران میری مه به بدرخان حاکم حکیمی بوطن دلالی ! چاقر شان بی ته نایه خوان بیرو تو زو بشینه درمانی خوه وشینه ام سیوی نه دپنه حالی مه ئف برینه دلالی ! چاقر شان بی ته نایه خوان

عشر رحمان فوری

به لام شتیق هه به ئه وه ده بی بلین ؛ له مه یانی نیمه دا له نویسی به کدو تمبدا (حرف) جیا وازی بک هه به که ریک خستنیانمان بو ناینده دانه وه . بی گومان له ناینده دا به ئاسانی له سهر ئه مانهش به کدیگیر ئه پینه وه . نیمه زور پهبان خوش بو که ووتاره که ی سه ره وه هه لیکر وای دابنی که ئهم راستیه بلاو بکه پنه وه و له بهر ئه مه سپامی ئهم لاوه وطنپروره ئه که بن . هاوار

کوی که لان

هو و سرو و اتيهه گه ابو ته بلند
 وه کوته و ساکه په يابوته نه وی
 هر چه فی کارو به رت ريك و توند
 که له نه شکه و ته چلو نوی هر نه وی
 ه چه ترزی که توده که و فی له هند
 له وه بهر ترزی له بورب بشکه نه وی
 پتری ایستاله نه و ساخو نغوار
 چاتر س نه له ت نه بهی بو که له پور
 تو که به دخاھی و په رستی و دلدار
 په له وهر هوشی فرشتی له تودور
 هه فی درنده و هه نندی بو یار
 که ی نه بی به رزه وه بی که بی ژور
 کسی کوی که س نخون پک بشخون
 چمن هه زاری که به جاری نه کوژن
 گه لی سهر که و توجه بو گوشتی نه خون
 زی به بخون راهی نه که ان نه ریژن
 که می کرژراو چیه بیخون نه بیخون
 کوی بو گوشتیه نه مان که لک نه مژن
 ره خنه مان لیده گهرت بو آیین
 ده وری بالای که سه و سهر به سنی
 ده ست و پایه سته ی دین دواپن
 دین نه سمل خواری ولا ریوستی
 که چی خوبان سده زار له و ماچین
 ره نچ نه دهن که بخش نه دهن بوره
 [هی دین په یوستی
 باب دیاری نه بو گه وره بوداک
 هه لده هاتن له پک هه وره که په له وره

کیو بیون خوارده مه نین گیاور لاک
 پیادی گه وره ی گه لی زانا و یه و نه در
 ده لین ایستا که و هابین بی باک
 له به رابی که س و نوایی پیکه
 [خوبی بیفه ر
 په رده ی آیین وره وشت رو که شی خو
 یانه خو که س جله وی لا نادا
 آره زو هات نه در ی په رده زو
 سه بر که روس چونی شه رم به ربادا
 کو وانی که س به رزوبه لندو چا بو
 هر له چمن روژی به چه شنی باه دا
 نه وه نه راسته بلیم بو به رزی
 کبرده ایستا که به پی ده ستوره
 خود پیکه کبرده نه گوری ته رزی
 سه ره نای به رزی له سوزه و اووره
 تپه ری زو نه له مانه وه رزی
 واله خوراوا نه مېستا نووره
 سه بریکه گوئی له ری کوی بی که لان
 که له گوشتار سه رنه فرازی عراق
 وه وله فی شاری هه ره پین جهان
 که عراق بوله ففت و کبرده تاق
 کلدو آتور بو له وی ده ولت نه وان
 که می باور به به ما که مته هوشی
 [له شولاق
 سیمه ری و کوس و ایلام بو نالین
 که له پین بابل و آتور نه له وی
 بون له زانستی وه کو هیزو هه دین
 سهره نای رشته ی زانین نه به وی
 گه پیوه تازه خویات باشی نه لین

له ویرانانه ی سوز کومه لی کولین نه له وی
 ده هزار سال له مه پیش کیلانان
 شمش هه زار سال له مه پین زانستی
 کارو کرده ی ریکبی شارانمان
 راستی زک در ی سوز ده رختی
 سوز عراق بو نشته که ی کوردی
 [خومان

بوچ به دو مانا نه خن گه و چه زان سنی
 نه درو باپی ونه مهر بکایی گشت
 گه لی آیین و له مدیا روپین
 له گه ل ایله ره گیک و پیک پشت
 خوله کلدان و آتوری جیاپین
 له زان و خو کردار وره وشت
 وه لی هه رده پیکن اروله په رستی و آیین
 تیکه خوبی مرو ژور نه یوه
 دین له پیانو کوی که لان وه که ده س و یا
 کار به هینده هه تا روحی چوه
 ناوی میژوی کبرا کان چون نه یا
 ده بده به ی میژوی کورد وه که نه یوه
 ده نگي لینا که ن و ناومان نه له: پنهان کپا
 نه وی و اباس نه که کت لا پوره
 له بیابانه وه هات دامه زرا
 دوه مین نشته شاری اوره
 گو تیان و یوه دیل دواپی برا
 گو ت و گو بوله و نه که ن به م چوره
 گو ت و گوی میژوی کورد بونه کوا
 نه مه بی کبرده و کاری عوسیه
 هو نه نیوی تیکه و ویسکته
 عبر اظالی له پیری

مرایانی بابان (ده ست بده نه ده ست او مرایانی بوتان ۶ به جاری بقیش بین :
 تا کو کورده کان هه مو کیف خوش بین و گولی
 هیوایان بگه شپته وه و نه مامی دیلیان آو بخوانه وه و هه مو
 وا او مرایانی بابان و بوتان ده سیان دایه دس په که !
 وا امرایانی بابان و بوتان په کیان گبرد ! ...

بیریا ولیت

آخا جزیرا	بوطان	سیره ژبومه خورتان
شرنخ وشاخ	هقلیر	تژبنه خورت واسمر
حمی نغده	بلورشان	روشن ژبومه کردان
حمی اهلی جفانتن	ولیکن بی ربانتن	
حمی مردن دلوشان	حمی شهباز و سگفان	
حمی میرن وکی شیر	ژن کو فینه بسرزیر	
نغ اهلی گوئند وخیل	ژن کو فینه بسک بتیل	
نغ چاوشن نغ خزال	نغ ریشینه برشمال	
نغ گردنن بوری	از ژوان ره ب م گوری	
نغ گردنن وکی مار	ماهن هنه نین یار	
نغ رویه وکی هیفت	حمی سیننه وکی زیت	
خابور و هیزل وشط	نغده دین بیک خط	
خوه شه بستانی زینی	رابن دا ام بچی	
حمی کردن نه تنی	خوه تاثیرن صوتی	

مصطفی احمد بوطی

له ناو چی دیک اوده ستوره به که لک ده هیزیت ، و کی
 یه وه ستوره ده دوی موله چی دی بیکدا (دالی قورگی)
 هه یه !! ...
 بزاتین دبتان ده ستوره که تان له ده و رو پشتی شاری
 سوله یمانی به که لک نه هات نه وه کو له زنگنه ، و جاف و
 هاوارمان و لورستان و که ل هور وارده لان و موکریان
 و سوران و بیهدبتان و بوتان و شمذبتان و وان و ارشروم . .
 له بهر اوه تکانات لی ده که م بیسه لمینین او ده ستوره
 که داتان ناوه (ده ستوری زیمانی شاری سوله یمانی) یه
 نه وه کو (ده ستوری زیمانی کوردی) بیت . چونکه
 ده ستوری زیمانی کوردی ، ده بی ده دستوری بکی وا
 بیت هه موخه لکی وولاتی کوردستان به چی اوه بدون
 و گفتو گو بکن .

انجا که وره ی خوم !
 تکای تایبه تم امه به قسه بی به نده چی خوی بگریت
 و جه نابنت (که ایرو له وولاتی سوربه له جیانی او

توخوا ! ایتر کورده کان به چی گوره بیکه خوبان
 پیشت به ستین ، به هیوای ههولی چی گه دره بیک بین! . . .
 به ناوی کوردا به تی به وه ، به ناوی کورد خواهیه وه ،
 زور تکانات لی ده که م ، واز له م نا کو کی یه پنین ، وه کو
 برا ده ست بدنه نه ده ست او مرایانی بوتان ، بیکه وه زیمانی
 ام قه وه زندو بیکه نه وه . شیوه جیاجیا کانی نریک بکه
 نه وه و له هه موی شیوه بیکه هه موی بو کوردستان
 بیک یانن . تا کو هیچ نه بیت بو ایرو (سوق العکاظ)
 بکی کوردی بیک هیزیت .

نازنام جه نابنتان بو چی له کورد پرورانی سوربه نریک
 نابنه وه له لابین زیمانه وه و شیوه کانی کورد به وه . نازنام
 بو چی وا تمصیکی تونده نوینیت بو شیوه ی زیمانی شاری
 سوله یمانی هرو ه کو هه سوله یمانیه بیک او تعصبه انوینی
 و پیشان ادا .

آیا ده ته بیت راسته و خو شیوه ی سوله یمانی ده هزار
 که سی به سدر شیوه ی کرمانجی شه ش ملیونی سه ر بجه بیت!
 یان وا ده زانی که اوشیوه به پا کترینی و صاف ترینی هه
 شیوه کانه .

بنده وایزنام هرو ه کو زوری زانیاران ایسپاتیان کیردوه
 و جه نابنی آمین زکی بگیش له کتیبه نایابه که پدا ده رچی
 کوردوه شیوه ی موکزی (سابلانغی) پا کترینی هه مو
 شیوه کانه .

که وایت ، نایب لهو بابه ته وه جه نایب له که ل
 او مرایانی بوتان تیک بچنت و نا کو کی له به بین تاندا بیک بیت .
 وایزنام هیشا جه نابنتان واده زانین که «ده ستوری
 زیمان کوردی» که داتان ناوه به راستی (ده ستوری
 زیمانی هه مو کوردانه) . به لی : قیسه که تان راسته له ناو
 شاری سوله یمانی ، کولانه کانی گوپزه ، سا بونکه ران . . .
 هند . ده ستوری زیمانی کوردی یه .

به لام ده ستان بدنه نه من ، بانه ختیک له شاری سوله یمانی
 دهر بچین ، بابجینه آبلانخ ، بابجینه پیشت گردی سه یوان
 و بچینه قیر که ، بابجینه سه راشخی گوپزه و شور پینه وه
 به سدر دیهاتی پیشت گوپزه دا ، بابجینه او دیهاته ، بزاینن

گافه زى استكرا

بو گرهه رى تاغانه كوردان توفين وهه بى بگن
 كه ورمه : همو دهمى جه نابت هر وه كو گه ورمه
 مله تىكى روژ آوايى پيش كه وتو بو مله قى بى ده ست
 هه لاقى خوت و هر وه كو مه زنىكى اورپا بى بو قه وى
 به سته زمانى خوت هه ولتان داوه . و هيو اى هه ره گه ورمه
 تان گوردانى نيزامى كومه لى و عمرانى كوردستان بوه بو
 نيزا بىكى وهه كه له قه و ميكي بهرز بوه شپته وه .
 و پيش خستنى قه و مې كورد له هه موبابه تيك و له همو
 لا پىكه وه . و به تا بيه قى همول و ته قه لا و قى كوشنى
 بى وچا تان له بى ناوى صاف كردنى زىمانى كوردى و
 دانانى ده ستوور بىكى چاك بو أم زمانه و پىك هينانى
 قاموسىكى همو ابى بو زمانى كوردى .
 ام ايشه گه ورمه و چا كانه تان له بىر هيج كوردىك و
 كورد خوا هيك ناچپته وه و دانما ناوى ابو له دلى خو پدا
 له شو بىكى بهرز را ده گريت .
 به لى ! جه نابتان او ايشه گه ورمه . تان كودوه و به ته
 تيا زور قى كو شيون و هه ولتان داوه . . . به لام به لكو
 خوتاش بز انن همو شتيك ه كومه لى پىك دبت ه و هه و
 ايشىكى گه ورمه به كومه لى ده تواتر تىت بانه لى بو دابنر تى
 و چى ايشىك له م زمانه دا به بى كرمه لى و به كد بگرى

ناسازبى و نالوت و ريك نا كه وىت ، به شكو پىك نايىت .
 رو بيشتنى جه نابتان بو سوربه و دانشتن تان له وى ۶
 و ايزانم ۶ ابو هى زور تريك كبرده وه له كورد خواهان و
 و كورد پرستان ، و ماوه بىكى زور چا كتان بو هه ل
 كه وىت بو قى كوشين به كومه لى ۶ به به كد بگرى ، به
 هه و ابى ۶ بو هه و ابى . . . انجا انسان ده بيت ماوه به
 كه لك بينيت هه تا بوى هه ل كه وىتوه . به لى ماوه بىكى
 چا كتان بو هه ل كه وىت بو هه ول دان به كومه لى له گه ل
 وطن پرور اى سوربه و به تا بيه قى خانه دانى شربنى بدرخانى
 كه وا اوه قوت و نوبىكه له بى ناوى كورد ايه قى
 قى ده كوشين ، هر قى ده كوشين . . .

ده بو ايىت جه نابتان ده ستان بدايه ده ست اوان ، له گه ل
 او سرا يانى بوتان به ريزه وه دابنشتا يىت ، به كومه لى ، به برا به
 قى ۶ به خوشه وىسى بو كورد ايه قى هه ولتان بدايىت .
 او سرا يانى بوتان و پاشا وى خانه دانى گه ورمه بى بدرخانى
 چه ند جار يك ده ستى خوشه وىسى بان بوتان در بژ كبرد و
 بو تريك بو نه وه هه وليان دا ، به لام هر جه نابتان بو لى بان
 دوور كه وىته وه ، و خوتان لى بان تريك نه كردوه .
 تو خورا ! عيب نيه بو پىا وىكى كورد خواهى وه كو
 جه نابتان وهه ايىت ۶ له باقى به كيونى ۶ ۱۰ بل تفرقه و دو
 دلى و نا كو كى بكات !! . . .

تو خورا ! امه عيب نيه بو ايمه . اكر بىگانه بى بى بزايىت

هندك بو ، د كود ستانى ده .
 نيدى ابرو نه او دمه كو ام لوما و كاژنا ژهف بكن
 لى ككلى خور قى مه نى دلال ، پىلى ما بى ژى پهر قى بيه ترن
 هلو زانين كو فلانا كورد ستانى بى بى شيخ و آغا نا بى ، چا
 كورد ستان دو برون . برك ژى ب شىخى خوه وه كبر دايه ،
 ب سببا دياتى و امرى و نا شكىنين ، و بوى دى ب آغا بى
 خوه وه كبر دايه . ژ بركو ژ روژا كو هيمى كورد ستانى
 ها يه دانين ، چافى خوه هلو فكر نه ، هلو دبته .
 ژلورا دقنى كو مورى مه فانشنا زانين ، ژ بد بلا كو
 طلهدار ايا و بكن ، ب زانينا خوه آر بكار ايا و بكن و نقه ده
 بچنين ، چا كو آر مينجا و ودردى و ايكه .

لى بلى قصورا شىخى ۶ ، آغا بى مه ژى هيمه . هندك ژوان
 ديژن حجى خور قى منور و خوه ندا هه بى دى بن . ريشى كو قى
 ناك به حقن . بىر خوه ندنى بى مكنيا كس بى دى بن
 نا بى . اف تىشكى ولو به كو قى خوه دى بى زاننى .
 زلامى خدمتا ولا تى خوه و ملاتى خوه بىكى هر كى بى او
 مقدسه . ژلورا دقنى هر دو آلى ژى طلهدار ريبا هف نه كن
 و بقره بچنين و روژ كه بوى ولا تى خوه خلاص بكن .
 اف جم خوه دى ژى جم ائدا ژى وى مقبول بى . ژ خوه
 شغل ب قى آوا بى دچى سرى .

مامو
 سر كى عشيرا هفتر كان

کوقارا کردی * مجله کردیه

سبیغ و آغا و منوران

دلی من ده هیه، گو آژ لفر چند خبزا ژ بوی ولات و ملتی کردا و سرخانا گوبری نها بو به وناه؛ پیشده بی بیژم - عمری من گپا به پینجه سالی، من گلک گرم و سرمایی دنیا بی و گلک تنگی و فره هی دینته . و ژرخنی دی من گلک تشت سرولات و نشتی تیده بو نه بیسته و هن ب چاچی خوه ژری دینته .

آژ دینم گو فی وختی هنک ژ خورقی مه ئی خوه ندا دفتین ژ بویی ولاتی خوه بختین . کملک کیفا من ژواره تی ، خوه دی و فیهشکار مکی .

اف خورقی ها ژخوه ره منور دینن یانی مروقی خوه ندا . ژخوه بری نها دفتی بو اف خورتین مه رابن و ژ بوی فلاناندا ولاتی خوه بیختین ، چپا گو خوه ندانه زانانه . هکله حنا نهانه خبینه ژخوه سوچکی مزه .

لی ژرخنی دی آژ دینیم کسواف خورتین مه ئی منور ژ شیخ و ژ آغانه رازینه و عایداریا واکن ، اف نه نشتی راسته .

دینن کس شیخ و آغا فکری ملت خرا کر نه و مالی وادخون و او بلگاز کر نه . دفتی کسوتنا ده کسودینن جبک راستی ژری و نه راستی ژری هیه - چچی گو حالی کردستانی قنچ ناس دکن ، دزانن چچی حرکتی کو در کردستانیده چی بو نه بچوک مزه ، قنچ ، خراب دیسا بدستی شیخا و آغا چی بو نه .

خورقی مه ئی منور کسو جبکی دخوه ندن خوه نه بیستی دکن دچونه و بازاری مزه و دور و خوه ل کردینی بی نه دکر نه خوه دی .

هکله وازی خوه نفلی شیخ و آغا بکرنا و بر واره خبنی بو نا فیده که مزت وی ژری حاصل بیوانا . چپا کسوا و خوه ندا بون ، زانا بون . . لی نه کرن .
أم بینه سر مسه لا رحمتی شیخ سعیدی کسو باشیبا حمو و اچیویه .

کلو چپا سرخوه رابونا شیخ سعیدی رحمتی نه چو مری ؟ ژ بر کو کوماخ بو بو نه دو بر - بره کی دستی حکومتی کسرتبون . بری چی ره هندک بو . چپا کسو تر کا د کسوته کرمانجا : اف شیخ سعید رابو ، ژ بوی بره بی انگلیز بر حکومتا اسلامی آمی بو به . خلکی و که مه نه زان و نه خوندی مه به هور دکر و بر دستی خوه مالا خوه خرا دکر ، چپا کسو نه زان و نه خوه ندی بون .

ژرخنی دی وختی کسو عسکری کردا بسر بازاری کودستانی ده د کسرتن ، کلو او خورقی مه ئی منور ، خوه ندا ل کو بون ، چپا ب خلکی ره نه درابون و نه دهاتن ژره نه د کسوتن ، مه لاهه ولویه ، اف ژبو خلاص کرنا کردستانی و کردایه .

هکله هالو بهانانا و بگوتانا ام ژری نه دهاتن خاپاندن و مه ئی ژملت و ولاتی خوه ره خدمت بکرنا ، چپا کسوا م کردن ، ولات ژری ولاتی مه به : اژه سوچی منورا .

بلی شیخ و آغا ژری ب سوچن - لی دفتی هون ژبیر نه کن اوی ، کسورابو شیخ بو ، ملا بو و ئی کو پیره ژری بون آغا و پس آغا بون . لی حیفا من تی کسو بکی منور پیره نه بو . هکله خورقی مه ئی منور و خوه ندا پیره هبونا ، ژرخکی ب سینگا خوه آر یکاری بکرنا و ژرخکی بر زمانی خوه ژ خلکی ره بگوتانا ، فیده که مزت وی ژری حاصل بیوانا . چپا کسوی چساخی قوتاتر کو تشکی

زكوة غراف ومطبعة
أبو بكر بن محمد بن عبد الله بن شيبان
 حفر جميع المعادن والصور الملونة واللوحات الخارسية
 لبيع بطانات وارديان بحروف نازعة على اللوحات الحديثة

ملك الظاهر

دمشق

الطبيب
أحمد نافذ
 اختصاص بالأمراض الداخلية والزهرية والأطفال

جزيرة

الندوة

الطبيب
محمد حسين
 اختصاص بالأمراض الجلدية والعيون والبرص

صالحية

دمشق

اشترارات مجلة هاوار

وفي غير هذه الأقطار	في سوريا وتونس والجزيرة والعراق وبلاد العجم وبلاد القفقاس
عن سنة واحدة ١٥٠ فرنك	عن سنة واحدة ٥٠٠ غروش سوري - ١٠٠ فرنك
عن ستة شهور ٩٠ فرنك	عن ستة شهور ٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك
عن أربعة شهور ٦٠ فرنك	عن أربعة شهور ٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

للاستلامات يجب ان تكون باسم صاحب الجريدة: ابراهيم جودت علي ب. رفان دمشق - حارة الأكراد

السنة ١
العدد ١٥
الاشهر
٢٣ كانون الثاني ١٩٣٣

هاوار

سال ١
فرمار ١٥
روش
٢٣ چله بي پاني ١٩٣٣

کوفارا کردی * مجله کردیة

تیخستییین کوفاری

حاجو	شیخ و آغا و نوران
لاوبکی کرد پرور	کاغه زی اشکرا
بکی فخوه ندی	دوسر سال
لاوبکی کورد	توش ای طبیعت
م ١٠ بوطی	جها بین کو چری
هفتدی صوری	بکیتیان
بکری قو طرش	کیروشک و کوسی
هاوار	کتیان
دکتور ک.ع. بدرخان	هقین
عبد الخالق نهیری	کووی که لان
عقد رحمان فوزی	دللا چافرش
گوران	بو خانیک
م ١٠ بوطی	پیر یا ولت
دکتور ک.ع. بدرخان	کلیکن عذب

م ١٩٣٣ مطبعة الترقی بدشق ١٣٥١

SAL 1
HEJMAR 16
DUŞEMB
15 Sibat (Gecoq) 1933

HAWAR

ANNÉE 1
NUMÉRO 16
LUNDI
15 Février 1933

Qoyara Qurdî * Revue Kurde

Çêxistiyên Qoyarê

Sehiti	Hevindê Sorî
Du bend	Cegerxwîn
Qurd û terbiye	Lawîqî Qurd
Zerêle	Evdirehman Fewzî
Berê çawan bû	L ^r . Q. A. Bedir-Xan
Strana çiyayîqî	D ^r . Q. A. Bedir-Xan
Dest jê bû	Newzad
Qanî axa qurdan	M. E. Botî

Bîrê Frensîzî

De la grammaire kurde	D. A. Bedir-Khan
L'Alphabet kurde	" " "
Notice sur la Bible-Noire	D ^r . K.A. Bedir-Khan

Çapxana terekî

ŞAM — 1933

Dr. A. Hafiz

**SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES**

Andiwar

Djéziré

Damas

Sakki

Dr. M. Khidir

Opérateur et Oculiste

PHOTOGRAVURE

Egoubige Frères

Inscription sur tous les métaux. Gravure colorée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes.

Damas

Malek Daher

Abonnements

**Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase:**

1 an 100 fr.
6 mois 60 fr.
4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.
6 mois 90 fr.
4 mois 60 fr.

**Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan
Damas: Quartier Kurde**

Qiriyariya Qomelê

**Ji bona Sûriya, Tırqıya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê:**

Salqı 500 kirûş-sûrt — 100 frenq
Şeşmehqı 300 kirûş-sûrt — 60 frenq
Çarmehqı 200 kirûş-sûrt — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqı 150 Frenq
Şeşmehqı 90 Frenq
Çarmehqı 60 Frenq

**Her tişt bi navê xweyî tene şandin:
Mîr Celadî Alî Bedir-Xan
Şam: Taxa Qurdan**

Qoyara Qurdî * Revue Kurde

SEHÎTÎ

Le Bo Yeqitiya Zmanê Qurdî

Ye qî ji nivisevanên Hawarê, nivisevanê delal û hêja, Hêvîndê Sorî, bi xurtiya hijişeqî civaqî tiliya xwe daniye liser birineqe me, birina me a xedar û rencûr: yeqîtî yeqûbûn, yeqitiya zmanê qurdî ...

Hêvîndê Sorî birinê şani me dide û dixwaze em tevda li dermanê wê bigerin. Em tu tiştî biser gotinên Sorî naêxin. Ji ber qo herçî diviya bû nivisevani bi xwe hemî gotine. Em tenê nivisara wî, bi her du zaran, bi zarê baqur û nivro, jêr ve belav diqin û li hêviya cuhabûn xwendevanên xwe dimînin.

«Hawar»

Ey Lawani Qurdî

Hemûtan têgeyîştûne sebebi pîrş u bilawî man, we fewtanman we gum qirdini serbexoyî man ber nebûni yeqyetiye le nawmana. We lem a'sre qe hemû kewmêq çawî qirdiwetewe, we wuşyar buwetewe we bo yeqyety xoy hewl dedat we şew u roj le pênawî yeqyetti xoya dequjêt we dequjret, debê çmes mişûri xoman bixoyî we bigeyne firay xoman. We bo yeqyetti xoman têbîqosîn.

We hemûtan dezanin payey yeqemîn. Beşqû payey here gewrey «yeqyetti» yeqyetti zimane. We be bê yeqyetti ziman we şîwe yeqyetti kewmî peq nayêt. We le Elemanya, we Italya we hiqûmetani diqe yeqyetti peq nehat, heta şîweqanyan nebûwe yeq, we heta şîweyêqî hemwayî peyda nebû le nawyana.

We hemûtan dezanin armanci here

gewrey em qvoare xoşewistie peyda qirdini yeqyetiye le naw lehceqani qurdî we nezîp qirdinewey şîweqani qurdî ye.

Êsta ew armance qe qovar heyeti, armancêqî taybeti niye. Beşqû hemwayiye, we îlakey heyê le gel hemû qurdêq we hemû qurdperistêq.

Leber ewe tiqa deqeyn le hemûtan, le hemû ew qesane qe dilî be kewmeqey desutêt we deqewêt nawi kewmeqey berz qat, cewabi em sê pîrsiyarey xuwarewe bidat:

1— Çilon zimani qurdî saf we paq deqrêt?

2— Çilon şîwe we lehceciya ciyaqani Qurdistan le yeq nezîq deqrêt we îş'qî weha deqrêt qe hemû qurdeqan le lehcey yeqtiri têbigen?

3— Çilon zimani qurdî pêşdeqewêt we be çî corêq serdeqiwêt?

Pêşrewi cewab danewe:

1— Nabê cewabi her sê pîrsiyareq le lapereyêq ziyatir bê le lapereqani (Hawar).

2— Debê cewabeqan be mireqeb binûsrêt we rastewxo bo xêwî Hawar binêrrêt.

3— Debê heta yeqî Gulan 1933 cewabi pîrsiyareqan binêrrêt. We çî cewabi kebûl naqrêt qe le yeqî Gulan direngtir be idarexane degat.

4— Nca xêwî Hawar yeqê yeqê cewabeqan le Hawar bilaw deqatewe.

Geli Xortên Qurdî

Hon tevda dizanin qo şerpeze bûn û qetina me û winda qirina biserxweyiya ma tenê jê ye qo di navbera me de yeqîtî nine.

Di vè babelîsqê (esr) de qo her kewm çavê xwe veqirîye, hişyar bûye û ji bona yeqîtîya xwe diquje û tète quştin, divêt em ji xema xwe bixun, liber xwe biqevin û ji bona yeqîtîxa xwe bixebitin.

Hon disan dizanin qo pèpeluqa yeqîtîyê a pêsîn, belqo a mezintir ji yeqîtîya zmên e. Bê yeqîtîya zar û zmên yeqîtîya kewmî naye pê. Herweqî li Flmanya, Italya û di hiqûmetên din de hetanî qo zar û zman ne bûne yeq û di navbera wan de zmaneqî tevayî peyda ne bû, yeqîtîya wan ne çû serî.

Disan ji we re nas e qo armanca vè qovarê a mezin xistina zarên qurdi nîzingî hev û pêqanîna yeqîtîya zmanê qurdi ye.

Edî ev armanca ha ne tenê armanca qovarê ye. Lê belê armanca hemîyan e û bendewariya wê digel her qurd û qurd-parêzî heye.

Her vè yeqê, em ji we, ji hemî qesên qo dilê wan ji bo miletî di sojî û dixwazî navê miletê xwe bilind biqît, hevî diqîn, li van sê pirsîyarîyên jêrîn vegerînin:

1— Zmanê qurdi çawan xwerû û paq dibit?

2— Bi çî awayî zarên Qurdistanê en cihê diqevin nîzingî hev û zareqî welê tète pê qo qurd hemî di zarên bev digehin. (zarên hev fehî diqîn).

3— Zmanê qurdi çawan pêş ve diqît û bi çî awayî biser diqevit?

Awayê vegerandinê:

1— Divêt cuhaba her sê pirsîyarîyan ji rûpeleqe Hawarê bêtir mebit.

2— Cuhab bi mireqebê tene nivîsandin û bi navê xweyîyê Hawarê tene hinartin.

3— Divêt cuhab heta serê Gulana vè salê bêne hinartin. Herçî qo jê wê de hatine hinartin ne lê ne.

4— Di pey re xweyîyê Hawarê cuhabên gihîştî di qovarê de belav diqît.

Hevîndê Sorî

Berê Çawan bû

çend rûpelên dîroqê

Biyanana millet, ziman û dîroq e. Zmanê me qetiye rê û rûj bi rûj pêşve diçe. Lê li ser dîroqa Qurdistanê zanîna me hêj geleq qem e. Nivîsandîna dîroqa Qurdistanê xebateqê dişwar û dirêj e.

Ji bo nivîsandîna wê, berî her tiştî divê em qanîyên dîroqan xweş nashiqîn, rind bizanî û gotin û kîseyên wan bigirin û bexî zmanê xwe.

Qitêba Ewliya Çelebî yeq ji wan qanîyan e. Ewliya Çelebî zilameqî tîrq bû. Di sala hezar û şestan de «1060» di Qurdistanê de gerihaye û welatê Qurdistanê bi çavê xwe ditiye û çawabûna wê hemî zanî û nivîsandîye.

Qitêba wî geleq binav û deng e û zanayên Ewropayê ji kedrê qitêba Çelebî digirin. Ewliya Çelebî dibêje:

« Di aliyê baqurî de Qurdistan ji Trzerûmê destpêdîqe; ji Wan, Heqarî, Cizir, Erdelan heta Bexda û Besrayê heftî (70) konax in. Ev erd erdê Qurdistanê ye, welatê qurdan e. Di gund û bajarên de şeşhezar «6000» eşîr-qurd rûdînin.

Lê Qurdistan kafi drêjahtîya xwe ne pehn e. Di rohelatî de; ji tixûbên Ecemistanê heta erdê Şam û Helebê bist, bistûnc «20,25» konax in. Erdê wê ê teng panzdeh «15» konax in. Ji vî welatî, ji welatê qurdistanê pênc sed hezar «500000» eşqer derdiqevin, hemî qurdên camêr û mîrxas in û ser mezhebê şafîî ne.

Qurdistanê de heftsed û şest qelên mezin hene. Qel, hemî ava û xweyîqirî ne.

Her qeleqe wê bajareqî mezin e.»

Ewliya Çelebî bajarên Qurdistanê en mezin bi awayê jêrîn dibêjmêre:

Meletya, Fgîl, Diyarbeqîr, Cizir, Mîrdîn, Xatûnî, Şingar, Meya-Farkîn, Hezro, Çalindir, Bidlîs, Wan, Xelat, Adilcewaz, Bargîrî, Xweşab, Elbak, Sîpan, Freceq, Pînanîs, Kotor, Elbok, ûmrtî,

Dumdumî, Şinow, Dimilî, Pîlewer, Dinor, Cemcewab, Sine, Aqire, Demawend, Derteng, Derne, Bîrecûq, Ferat, Rum-kele, Poha, Qoriq, Reka, Çermiq, Hesên-Mensûr, Bihisnî, Meraş, Egin, Erebgir, Xarpêt, Çepêkçûr, Genc, Atak, Mûş, Hezar-gol.»

Ewliya Çelebî ser Meletyayê holê dibêje: «Meletya di rojavayê Qurdistanê de qeleqe mezin û qevn e.

Navê wê ê qevn Rîqbe ye, ji ber qo bi destê Rîqbe hatiye ava qirin.

Rîqbe begeqî yewnanî bû.

Paşê qet bin hiqmê Şahê Ecemistanê Nûşirwanê Adil de.

Pîstre disan qet bin destê yewnan de.

Di wextê Harûn-el-Reşid de, Harûn ew ji xwe re zeft qir û di wê de qel û bedenên mezin da ava qirin.

Di sala çarsed û heftê û şeşan (674) de ji Siltanên Selçûkiyan Elaedin Meletya zeft qir û ji bin de xira qir. (Elaedin tîrç bû)

Pîstre ji mala mirên Danîşmendan mîr Mihemed qurê Panîşmend Meletya zeft qir û di wê de qeleq ava qir.

Qela Melatya, qo niho tê ditin ew e. Axir seba bajarê Melatya di nav beyna dewleta Zilkadriye ya Meraşê û Dewleta Qurdî (Merwanî) ya I yarbeqrê de; şerên mezin çêbûn.

Qurdên Diyarbeqrê qeleq enirin, hêrs bûn, Lewleta Diyarbeqrê esqerê xwe şand Melatya û qurd qetin hela axa Osmanyan de; Sêwas û Emasya zelt qirin.

Paşê Meletya qet destê Yildirim-Bayezid û Têmorlingî; û di wextê Siltan Suleymanê Kanûnî de, bû hevalbendê tîrçan. Bajarê Meletyayê:

Bedena qela Meletyayê bistûşeş «26» gaz bilind e. Çar dergêhên wê hene.

Dora bedena wê pênc hezar û sed «5100» gav in. Pêncêzar û du sed û şeş û pênc «5265» xanteyan wê hene. Her xaniqî wî rez û becxeyên wî hene. Dazdeh «12» Camî û bist «20» mizgeftê de hene.

Meqtebên wê qeleq in, yên bi nav û deng dibistanên Secah û Iwêz in.

Teqeyên wê ji pir in, spehî û avane, Teqeya Betal-Xazî qeleq binav e.

Di Meletyayê de yazdeh «11» Seray hene.

Xana Silehdar avahîyeqe mezin û bilind e; bi sed û heftî «170» mezelan e.

Bazara wê ava, pehn û dirêj û qeleq dewlemend e.

Di Meletyayê de heft «7» hemam argo serşoqên tevayî û sêsed «300» serşoqên xas hene. Ji bo mirovên rêwîngî tê de şeş xan hene.

Di her xaneqê de hezar «1000» zîlam cih dibin. Xelqê Melatya:

Çawan ev der Qurdistan e, peyayên mîr, mîrên camêr û mîrxas tê de zehf in.

Çawan ev erd Qurdistan e; çiya û zozan e, emrê mirovan dirêj e; xelqê tê de heftê û heştê salî emrê diqin.

Diqtorên wê bi nav û deng in, di Ewrûpayê de ji diqtorên wisa peyda nabin. Zanîna wan fireh û qûr û jûnêjve ye.

Heft cihên diqtorîyê hene, ango heft xestexane. Ev diqtor hemî qurd in û qeleq zana ne. Mezinên bajarî qurqên qwîzan, ebyên sîmqirî şal û şapiqên hevrişim li xwe diqin.

Ên navhîncî şal û şapiq û ên jar çox û cawên Meletyayê li xwe diqin. Solên wan sor in. Xelqê di bajarî de bi qurdîqe şerî û nazîq daxêvin.

Berxwerên Meletyayê:

Heft texlit genimê wê hene. Ji darên wê gezû peyda dihe. Heft texlit mişmiş û zerdelû û heştê texlit qarçiqên wê hene û binav û deng in.

Sêv, tîrî, xox, bihoq û gilyasên wê bi bîhn û av in, qeleq tamdâr in.

Hingivînê wê zehf spî û bihdar û xweş e, di dinê de bêheval e.

Jiyîna xelqê Meletyayê:

Xelqê wê xebatqer in, bi dan û standîne; bi destxetan û rezvaniyê mijûl

Dest jê bû

I lîlê min bi qul çav ji bi hêstir
 Dêrd ji dêrd zêde xem ji xem bêtir
 Feleqê vajî çerxa xwe gerand
 Leyla û mecnûn ji niq hev ketand
 Ez mecnûn rêwî, li dû ma Levla
 Li dû ma li dû yara dilara
 Ey yara ji min ceger dil dizi
 Ey axa tede bîrên min rizî
 Ey qevir quçên guwah ji bo me
 Evîna bê dûm tebah ji bo me
 Ey Şama şerîf erdê mikedes
 Bi xatîrxwazî diçim l'êdin bes
 Fz diçim rihê min ji ma ba we
 Ger min got «bes» bidil ê xav e.
 Ji lewra min got, me bin ket razî
 Hekikî nine, belqî mecazî..

Xweşreva di me yanî «Timomil»
 Herîqî gava lena ava nil
 Bê pîvan newal û deşt da ber xwe

dibin. Bajur ji tevnên caw û mehfur û xalîçeyan teji ye.

Di dora wê de heftdeh «17» qanî hene, ji qaniyan avên sar û zelal derdi-qevin. Dorên Meletyayê ji rez û bexçan teji ne. Xelq her sal heşt meh di wan rez û bexçan de bi dilxweşt ceju û şabî-netan diçin.

Ji her guheqî wê dengê stranên, dehûl û zirneyan û bilûrvanan û tililîyên dilxweşiyê tén û bilind dibin diçin ewr û ezmanan.

Li ser qaniyan kelisêl û parêv bibna xwe didin, bistiqên goştî bi sedan û bezaran li ser agirê sor tén zivirandin. Goşt di delavan de bi birha avê ber agirî dizivirin û dipêjihin.

Her kuncîqeçe wê teji avahî, xweş-dilî û malqarî ye.

Xelqê Meletyayê camêr delal û mêvanehewlî in.

Meletya cihê camêran, alim, zana û şairan e. (dûmahîq heye)

D^r Zamîran Alî Belîr-Xan

Bê hêjmar xemên min ji da ser xwe
 Gah serjêr gah ji fiteleq û hevraz
 Leylanin xuya weq min dil perwaz
 Carcaran cibnin xuya diçirin
 Bergelên şîhrê ehya diçirin
 Caran ji ev cih pêda bê rêwî
 Weq deşta dilim reben û sêwî
 Pêleçe wisan diçû, hem bê deng
 Min gereq min bû ew terz nekş û reng
 Min dixwest dinya tim tim qer û lal
 Ji hona lîlê min î purmelal
 Qo timî mijal bibit bi çawan
 Xeyaletên yar ne rev ji çawan
 Ez xilmêş bû bûm; xeyal ê yarê
 Fz hîmbêz qîrbûm nola her carê
 Em bihev şa bûn me hev diçir pûş
 Dengeqî hişyar qîrim axî efsûs...
 Vî degî digot «eva ev Himis
 «eva ye cihê te lî diçit pîrs»
 Min nêrî kaşo ev ji bajareq
 Çi bajar (î) yareb, ev xerabwareq
 Nîzanîm ji ber eklê mişewêş
 Ser û ber mîna bextê min î reş

Bisteqê şunda em bi rê qetin
 Dawet û zirne ji nû lêqetin:
 Bi dengê ewran baran hate xwar
 Bi sazê baqî ez bûm tar û mar
 Rîqriqîn diran û lîv ji serma
 Hetaî me got bajare Hema
 Dînd ji êdin tartî dibûyî
 Heta qo me got: ev Helep.
 Ji kaşî çû can, tewş û bê sebeb
 Wê şevê dinav mêvaxanêqê
 Heş ji min çû bû xewltxanêqê
 Sîbehê bi çend hêstir ên çavan
 Min da ser rêya Qaniya ereban
 Xeyalê canî disan li henber
 Lê vêcar hêdî hêdî rûşenzer
 Dihele û tî diqev dilê min
 Fv sira yeqcar neqet serê min
 Demeqê wisan, hat û bû xuya
 Li şûna xeyalê eser ji ne ma
 Ji lewra biçav ditin ne ma bû
 Dilê min tenê jêr hêlin ma bû
 Qaniya I reban: 4-2-33

Nîzad

De La Grammaire Kurde :

Avertissement

Plusieurs de nos lecteurs nous ont posé, par lettres, des questions au sujet de la langue kurde. La plupart de ces questions ont trait à la grammaire. Sans doute la grammaire kurde à laquelle nous travaillons depuis plusieurs années paraîtra dans un proche avenir, de même qu'un ouvrage en langue française.

Nous ne pouvons néanmoins attendre sa publication pour éclairer nos lecteurs sur ces questions; mais nous nous trouvons malgré toute notre bonne volonté dans l'impossibilité de leur répondre individuellement. Nous nous proposons donc faire paraître ici une série d'articles au cours desquels nous nous efforcerons de procurer une idée d'ensemble de la langue kurde et d'étudier les principaux traits de sa grammaire.

Si nos lecteurs désirent un complément d'explication au sujet des matières traitées dans les articles, nous les prions de nous poser de nouvelles questions, aux quelles nous répondrons par la même voie. Nous avons pensé que, de cette manière, nous pouvions éveiller un intérêt plus général, et qu'il y avait avantage à publier sans plus tarder une sorte d'aperçu d'ensemble de la grammaire kurde.

Nous avons remarqué que la plupart des questions posées jusqu'à ce jour concernaient l'article et la déclinaison dans la langue kurde.

Ce sont en effet là des points que l'adoption des caractères latins a eu l'heureuse effet de mettre en relief. C'est donc par des explications sur ces deux points que nous commencerons notre exposé.

Au cours de notre exposé nous traiterons aussi très brièvement de la

philologie et de l'étymologie en ce qui concerne les matières traitées.

L'article

Il existe dans la langue kurde un élément qui se place à la fin des substantifs et qui sert quelquefois d'organe de liaison, on le désignera ici par le mot généralisant d'article.

Mais, surtout dans sa forme définie, ce n'est point un article pris au sens de la grammaire française et analogue à l'article du français, qui accompagne le mot même lorsque celui-ci est dépourvu de complément.

En réalité l'article kurde est un déterminatif qui sert à modifier en quelque sorte l'étendu des noms, en restreignant l'application, de ces noms à un individu, ou à une classe déterminée, ou en faisant qualifier le nom par un autre mot quelconque.

L'ARTICLE DÉFINI — Comme dans la langue kurde il y a deux genres il y a aussi deux articles, le masculin, le féminin et le pluriel pour les deux genres:

M : ê F^o : a P : ên

Nous avons dit que notre article — surtout l'article défini — est un déterminatif démonstratif et un organe de liaison. Il ne peut donc accompagner le substantif que lorsque le sens de celui-ci est déterminé. Il est évident que pour cette détermination il est nécessaire que le nom ait un complément. D'où la règle que l'article défini n'accompagne le nom que lorsque ce dernier est suivi d'un complément; le nom reste sans article lorsqu'il est simplement défini.

Hespê Soro	Le cheval de Soro
Mehina Soro	La jument de Soro
Hespên Soro	Les chevaux de Soro
Mehînên Soro	Les juments de Soro

En examinant attentivement les exemples ci dessus, on trouve en kurde l'équivalent de chaque mot français sauf de la préposition «de».

Le cheval de Soro Hespê Soro
(Le — è) (cheval—hesp) (de — ...)
(Soro — Soro).

Si nous réduisons ces exemples à leurs origines nous trouverons aussi les «de» qui manquent.

De même que le français a tiré son article d'un démonstratif latin, le kurde a tiré le sien de son propre pronom démonstratif, correspondant en français au pronom (celui etc...)

yê min	le mien
ya min	la mienne
yên min	les miens, miennes

Dans leurs origines:

yê di min	celui de moi
ya di min	celle de moi
yên di min	ceux (celles) de moi

yê wî	yê di wî
le sien	celui de lui

Ev hesp	yê di wî ye
Ce cheval	est celui de lui

Ev hesp	yê wî ye
Ce cheval	est le sien

Fv hesp	yê di Soro ye
Ce cheval	est celui de Soro

Ev hespê di Soro ye

Ev hespê Soro ye

Ceci est le cheval de Soro

Hesqê Soro — Hespê di Soro

Le cheval de Soro

Dans cette forme nous trouvons l'équivalent du «de» français.

Hesp ê di Soro

Cheval le de Soro

Le cheval de Soro

Mehîn a di Soro

Jument la de Soro

La jument de Soro

D'ailleurs cette forme n'a pas complètement disparu. On la trouve régulièrement, mais en voie de diminution, dans le parler de quelques tribus des montagnes (Omeri) et chez les kurdes yezidis du (Welatê Şexan), on la trouve aussi, fréquemment dans le cas du pluriel chez plusieurs autres tribus, abondamment dans les anciens manuscrits, assez souvent dans les écrits modernes, surtout dans les morceaux en vers ou elle permet de parfaire le rythme et aussi dans quelques proverbes et chansons anciennes. On peut trouver plusieurs exemples de cet emploi dans différents articles et poèmes publiés jusqu'ici dans le Hawar.

Nous avons dit que quelques tribus (Omeri) et les kurdes yezidis du (Welatê Şexan), l'emploient régulièrement, c'est à dire qu'elles font usage de «di» dans les deux genres et les deux nombres.

A cette catégorie il faut ajouter les kurdes de khaymana(1).

C'est un fait vraiment curieux. Ces kurdes, qui, depuis de longues années, ont quitté le sol natal et ont vécu entouré d'éléments non kurde, n'ont pas pu suivre l'évolution de la langue. Ils ont gardé ces articles sous leur forme primitive tels qu'ils les avaient lors de leur émigration de la mère patrie.

Nous avons dit aussi que cette forme existait fréquemment dans le cas du pluriel, surtout du masculin pluriel, dans le parler de plusieurs autres tribus.

Dans le dialecte du nord, dans certaines contrées, les (n) finals, surtout les (n) des particules deviennent nasals et quelques fois disparaissent complètement lorsqu'il s'agit du langage parlé. Le (n) de l'article pluriel (ên) est également affecté par ce phénomène et dans le langage des tribus ci dessus mentionnées l'article «ên» devient «ê» et se

(1) Kaza situé dans le vilayet d'Angora.

confond avec l'article masculin «ê». De sorte que lorsqu'on dit (Hespê Soro), on ne sait plus s'il s'agit d'un seul cheval qui appartient à (Soro) ou de plusieurs chevaux de (Soro). Alors ces tribus là, pour distinguer le pluriel du singulier font usage de «di» et disent: Hespê di Soro.

Comme dans le féminin la confusion ne pourrait se produire qu'au sujet du genre du mot et que parmi les kurdes les genres sont assez connus pour ne pas être confondus on néglige volontiers l'emploi du «di». Ainsi, lorsqu'on dit (Nivîna Soro), on sait qu'il ne s'agit que d'un seul lit de Soro, et quand on dit (Nivîné Soro) on saisit qu'il s'agit de plusieurs lits qui appartiennent à Soro, en effet le mot (nivîn) est un mot féminin, donc il ne peut pas recevoir l'article masculin «ê» et ce «ê» tient évidemment la place de «ên», article pluriel pour les deux genres.

Après ce petit aperçu nous pouvons conclure sur l'article kurde comme ci dessus mentionné:

Masculin	ê	le
Féminin	a	la
Pluriel	ên	les

L'ARTICLE DÉFINI COMME P. O. NOM
Ce même article s'emploie devant les abjectifs et il sert alors de pronom, ainsi qu'en français, tout en gardant son caractère d'article.

ê kenc	le bon
hespê kenc	le bon cheval
a kenc	la bonne
mehîna kenc	la bonne jument
ên kenc	les bons. les bonnes
hespên kenc	les bons chevaux
mehînên kenc	les bonnes juments

REMARQUE — Nous avons dit que l'article défini n'accompagne le nom que lorsqu'il est suivi d'un comp-

lément. On trouve parfois des exceptions à cette règle. Mais dans de pareils cas le complément est sous entendu.

Dema ez gihîştîm Şamê

Au moment que je suis arrivé à Damas

l'équivalent du «que» français qui en kurde est «qo» est sous entendu dans cette phrase. La phrase doit être ainsi longue:

Dema qo ez gihîştîm Şamê

Lorsqu'on veut préciser on ne néglige point le «qo». D'ailleurs les mots (dema, gava, çaxa, pêla, wextê etc...) qui se trouvent ainsi accompagnés de l'article défini même sans qu'ils aient de complément apparent jouent le rôle d'une conjonction.

De même dans les phrases:

Qa Silêmanê hiqîm diqîr? Qa Belkîsa nav diqîr?

Où est Soliman qui régnait? Où est Belkis qui était célèbre.

Ces phrases devaient être ainsi conçues:

Qa Silêmanê qo hiqîm diqîr?
Qa Belkîsa qo nav diqîr?

Ici la suppression de «qo» sert à produire l'abréviation d'éloquence qui se rencontre fréquemment dans des morceaux littéraires. D'ailleurs les phrases ci dessus mentionnées sont tirées d'une cantate religieuse des kurdes yézidites.

L'ARTICLE INDÉFINI — Dans la langue kurde l'article indéfini se présente sous deux formes, selon qu'il se trouve à la fin des mots dépourvus de compléments, ou à la fin des mots pourvus de compléments.

Première Catégorie

Masculin	eq
Féminin	eq
Pluriel	in

Hespeq bat — Un certain cheval est venu

Mehîneq hat - Une certaine jument est venue
 Hespî hatî - Des chevaux sont venus
 Mehînin hatî - Des juments sont venues

Comme nous le verrons plus tard ces articles se déclinent.

Deuxième Catégorie

Masculin	eqî
Féminin	eqe
Pluriel	inen

Hespeqî kenc hat - Un bon cheval est venu
 Mehîneqe kenc hat - Une bonne jument est venue.

Hespînen kenc hatî
 Des bons chevaux sont venus
 Mehîninînen kenc hatî
 Des bonnes juments sont venues

On voit distinctement que entre l'article défini et l'article indéfini il y a une grande différence. L'article défini n'accompagne le substantif que lorsque ce dernier a un complément, au contraire l'article indéfini l'accompagne dans tous les cas, et de là ses deux formes.

Ceci est une conséquence naturelle du mécanisme de l'article de la langue kurde. Puisque le substantif au nominatif ou dépourvu d'un complément est sans article et a un sens défini, pour le rendre indéfini il est indispensable de le faire accompagner par un particule.

ORIGINE - Nous avons tiré nos articles indéfinis singuliers de l'adjectif numéral (yeq - un) et celui du pluriel de l'indéfini (hin - quelques).

yeq hesp	un seul cheval
yeq mehîn	une seule jument
hin hesp	quelques chevaux
hin mehîn	quelques juments
hespeq	un cheval
mehîneq	une jument
hespî	des chevaux
mehînin	des juments

Ceux de la seconde catégorie, orga-

nes de liaison, ont comme l'article défini tiré leurs origines du démonstratif (yê...) qui s'est transformé et ajouté à la fin des articles indéfinis de la première catégorie.

hespeq yê di Soro
 hespeq yê Soro
 hespepî Soro

mehîneq ya di Soro
 mehîneq ya Soro
 mehîneqe Soro

hespî yên di Soro
 hespî yên Soro
 hespînen Soro

mehînin yên di Soro
 mehînin yên Soro
 mehîninînen Soro

Reste à rendre compte de la transformation de (ê) et de (a) en (î) et (e).

Ceci on peut le trouver dans la flexion du substantif après l'adjectif numéral.

yeq hespî Soro
 yeq mehîne Soro

EMPLOI DE L'ARTICLE INDÉFINI DEVANT L'ADJECTIF - Les terminaisons des articles indéfinis de liaison s'emploient devant les adjectifs comme les articles définis.

Ev hesp î kenc e.
 Ev mehîn e kenc e.
 Ev hesp en kenc in.
 Ev mehîn en kenc in.

Il ne s'agit plus ici d'un article indéfini pris au sens propre, ni d'un pronom comme c'est le cas pour l'article défini. Dans l'expression:

Ev hesp î kenc e.

On veut dire que ce cheval est de ceux qui sont bons, mais non pas ce cheval est le bon et non le mauvais tel que dans la phrase:

Ev hesp ê kenc e.

On voit distinctement la différence

Notice

Sur La Bible Noire

- 3 -

L'année Yezidi

Mai, le mois des roses, Gulan, est le premier mois de l'année et le premier mercredi est le premier jour de l'année. Ce jour-là, dans chaque maison on sacrifie, des agneaux, des moutons et des poulets. On donne des aumônes pour les âmes des morts; sur les tombeaux on met des friandises; pour constater les métamorphoses les prêtres des Yézidis vont dans les tombeaux.

Durant le mois de Mai le mariage est défendu; parce que ce mois est le père des roses; les prophètes se sont mariés en ce mois. Dans chaque maison et dans les sanctuaires on fait de la musique et on célèbre des cérémonies. Les femmes mettent leurs plus beaux atours et hommes et femmes dansent pour fêter ce jour.

La nuit du premier vendredi on fait des cérémonies en l'honneur du Soleil et de la Lune; on boit, on prend du vin, et on mange

entre (ê) et (î). Ici (ê) a tout à fait le sens du (le) français.

Les phrases suivantes qui pourront être soumises à un examen minutieux arriveront mieux à donner une idée approximative à ceux qui ne connaissent pas la structure de la langue kurde.

Ev hesp, kenc e

Ce cheval, est bon.

Fv, hespê kenc e

Ceci, est le bon cheval

Fv hesp, ê kenc e

Ce cheval, est le bon

Ev hespeqi kenc e

Ceci, est un bon cheval

Ev hesp, î kenc e

Ce cheval, est de bon (bonne qualité)

On ne peut jamais traduire la dernière phrase d'une manière exacte. Nous

un pain fait spécialement à cette occasion et contenant un raisin sec; dans chaque maison l'on fait de ce pain et on invite une personne étrangère pour le couper; la personne à qui échoit le morceau contenant le raisin sec est considérée comme heureuse.

Les Drapeaux Des Yezidis

Pour les sept anges ont été créés sept drapeaux qui signifient l'autorité. Les drapeaux servent pour le ralliement et pour les cérémonies religieuses.

Le premier drapeau est pour le Kurdistan du Sud-Est, le deuxième pour Sindjar, le troisième pour le Tigrit, le quatrième pour tout le Kurdistan du Sud, le cinquième pour le Kurdistan du Nord, le sixième pour le Kurdistan de l'Est, le septième pour le centre du Kurdistan. Chaque année ces drapeaux sont apportés au tombeau de CHEIKH ADI et on se porte en grande pompe à leur rencontre. Les chœurs chaque année prennent ces drapeaux et une grande quantité de terre de tombeau de Cheikh Adi et s'en vont dans leur territoire. Quand ils approchent des villes et villages on envoie un héraut pour annoncer: On vous apporte les signes des anges. On les accueille avec respect et hâte, et avec de la musique.

en donnons une traduction avec explication. Le mot (î) employé seulement devant un edjectif n'a pas d'équivalent en français.

ARTICLE PARTITIF — En kurde nous avons aussi une particule qui donne au substantif un sens partitif. Comme l'article partitif a beaucoup de rapport avec la déclinaison et se confond avec elle, il sera expliqué plus en détail dans notre article traitant de la déclinaison. Ici on se contentera des exemples ci dessous:

Goşti bide min — Goştini bide min
Donnez moi de la viande

Avê bide min — Avîné bide min
Donnez moi de l'eau

Mewijan bide min — Mewijînan bide min
Donnez moi des raisins secs.

Djêladet Cali Bêdir-Khan

Alors le chantre dit: «Le Chiekh Adi et le Mélek Taous disent; donnez la bonne nouvelle à mes coryants Yezidis, Je donne le bonheur et la richesse, mais Je n'aime pas ceux qui souhaitent de moi quelque chose d'indigne, j'aime ceux qui sont généreux, ceux qui gardent bien mes secrets, ceux qui se prosternent devant moi, ceux qui m'aiment de tout leur coeur et ceux qui arrachent des lambeaux de leur cbair pour me les présenter. Je suis leur aide dans l'autre monde et je prie Dieu qu'il les fasse entrer au paradis.» Alors on fait beaucoup d'adorations pour les quêtes et pour Cheikh Adi et on met une statue qui représente le Melek Taous et on défile sept fois autour de cette statue en procession: d'abord les hommes ensuite les femmes; on embrasse la statue et on lave le Melek Taous avec de l'eau que l'on donne ensuite à boire aux gens.

La Métamorphose Chez les Yezidis

L'homme qui s'est bien conduit durant sa vie, acquiert durant sa seconde vie une personnalité supérieure; les enfants qui ne connaissent pas le bien et le mal restent quarante jours dans le paradis puis reviennent au monde. Les gens mauvais deviennent des renards, des serpents, etc...

Les Pretres Yezidis

Ils y a quatre degrés dans l'état ecclésiastique. Chez les Yezidis le pouvoir politique et le pouvoir religieux doivent être séparée et ils ont eu toujours un chef politique et un chef religieux.

Le Mariage Yezidi

Après que les deux parties ont donné leur consentement au mariage, on apporte un morceau de pain, soit de la maison de Cheikh, soit de la maison d'un Yezidi renommé pour son hospitalité, et les époux le mangent en l'honneur du mariage. Les chrétiens et les mohamétans, c'est à dire les prêtres et les hodjas chrétiens et musulmans, ne doivent pas le célébrer.

Un Yezidi qui est marié et a des enfants ne peut pas contracter un second mariage. Si sa femme ne lui donne pas d'enfants, il aura le droit de contracter un second mariage avec

L'Alphabet Kurde

13

C'était à cette époque là que Ziyaeddin pacha publiait son glossaire kurde sous le titre de :

(هذا كتاب الهدية الجميدة في اللغة الكردية)

(Ce très pieux et vénérable vieillard, qui avait su étudier minutieusement la phonétique kurde et la fixer dans ses moindres détails, ne se résignant pas à sacrifier la science à un fanatisme illogique a transcrit quelques mots arabes, à (ع) dans leurs formes assimilées, tels que les prononçaient les kurdes. En voici quelques exemples:

	dictée du glossaire	dictée arabe	page
Asê	أمي	عامي	34
Cehteri	جعفري	جعفري	74
Xelat	خلات	خلمة	98
Şima	شما	شمع	105
Rib	رب	زُبع	118

« à suivre »

le consentement de sa femme et il peut aller jusqu'à six femme; si la sixième ne lui donne pas d'enfants il ne peut plus se remarier.

Quand la nouvelle mariée entre dans la maison de son mari, le mari jette sur elle une toute petite pierre, cette pierre signifie qu'elle est entrée sous l'autorité maritale de l'homme.

On fait beaucoup d'invitations pour que le mariage soit connu dans le pays, on tire des coups de fusil, on fait de la musique et des danses pour célébrer le mariage; on emploie aussi beaucoup de fleurs.

Notes Diverses sur Les Yezidis

Prononcer le mot diable est interdit, les jurons sont interdits parce que le diable a été injurié dans les livres sacrés.

La danse et la boisson sont permises à la femme comme à l'homme.

Les versets de la Bible Noire sont faits de la lumière du Soleil.

Dr. Zamiran Ali Bedir-Khan

سترا ناھيا بيگي

ھشي من آزابہ ، دلي من بي بند
 منت من نافي قت من نه ديت مر بند
 باگر ، باندو و برف ، چيا ، کاش ، پال ، زنار
 او هفال وهو گرن ، ب من دوست و يار
 وک رهنی بي آزامه ، وک رنگ و رنگ
 من منت نه خواهست ، لورا از مام درنگ
 فرتل و بازهم ، لسر برف و چيا
 ستير کليلکين منن ب ميرگ و گيا
 خواه دی راستی به ، هو . . . حق من خواه دی
 حق من دلالة وک باف ، برا و دی
 باگر ، باندو و برف ، چيا ، کاش ، پال ، زنار
 او هفال وهو گرن ، ب من دوست و يار .
 رکور : ک . ۵۰ . بدرخان

وختی دفي خواه فکرو زورده تو کفر کی سرچافی وی ده
 برده دا دؤ و دماخ لی بشکین و تو زی خلاس بی .
 زربلی گوت آف خواهش خیره لی گلو راسته . روئی
 وک هر سال هات بی داری ویا کری :
 - زو کا فرخکین خواه باقیژه ، لی هي نه از هاتم سری داری
 زربلی بترس باکر : دفي خواه فکده دا از باقیژم .
 روئی دفي خواه فکرو زربلی زورده کفر سرچافی وی ده
 بردا ، دؤ و دماخ لی پرچقین . روئی سر خواه ره نهیری
 و آخینک کشاند ، کمت ری وچو . هوی هیدی نکار بو
 نه فرخکین زربلی نه زی بین تو حیوانین دن بچوت .
 ایرو حالی . کمدان زی و که حالی زربلی بی به . ام
 باورد کن فی راسته نیار د کارت هاکشت حتامری زنارین
 مه . ژلورا ام زی وک زربلی بی ترسهانه . . .

عقد رحمان فوزی

- اراده و تربیه : - ملتیک بوا هی اراده هی قوت بی
 پی ویسته له سدری اهمیت بدا به جوغرافیای وولاتی و تاریخی
 ملی و زبانی قومی . چونکی ام موضوعات شموری ملی له پیشکی
 ملتا خلق اکهن واراده به قوت اکهن .
 - تاثیر ی تربیه : - چون دارنا شیک له پارچیه تخته
 میزیک ویا کورسیه ک اکا هر وها تربیه انسانیکی به شرف
 وئی که یشتو خلق اکا .

لاویکی کورد

زه ریله

زریلکی هیلینا خواه لسر سپیندار کی چیکر بو . رو فیک
 هی ، هر سال وختی کو طبری فرخکین خواه درتابنن و
 دبین پاریک مزن لی هیژ بفری نه کتبین ، دی بچو و ابی
 سپینداری بسکنیا و بیکی خواه باقیته سر قومی وی ویا کرا :
 - زو کا فرخکین خواه ژمین ره باقیژه ، هی نه ازی بی
 نه زی ب وان فه بجوم .
 طیر دترسها و ددلی خواه ده دگوت فی راسته ، د کارت
 بی . رادیی فرخکین خواه ژیره تاقینن . چند سالان روئی
 ریشی آوایی حیلہ لی دکر و زربلا بلنگا زدهشت بی زیداهی
 یانی بی دوندان . حتاروژی کی قزکک هات نک زربلی وژی
 پومی و گوت :
 - از چقاس دنه پرم اف چندی و چند سالن تو زبدا هیانه
 ناپینم و تو هر د لشکستی بی اف ژچی به ؟
 زربلی بدلیکی بریندار آخینک کشاند و گوت :
 - حال وحوالی من و حیوانکی آفه ، هر سال بیت
 فرخکین من دخوت .
 وختی قزکی هولی صبح کر ، زانی او حیوانی حیلہ و کر
 رو فیه . قزکی گوت ئی :
 - ازی شیرتکی لیته بکم ، مانو زنانی او نکارت بیت
 سری داری . اوی بی ، حیللا خواه لیته کر به . تو نهو دو
 کفرین مزن بیسته نک خواه . دما دیسان وک هر سال هات
 ویا کر . ژیره بیژه : دفي خواه فکده دا از ژ نه ره باقیژم .

۲ - هه مو علمیکي مادی و عقلي نظریه ت و عملیاتو نظریاتیان زور رابطه یان همه به یکده به نه تی اگه بن نظریات عملیاتی که و بشر تی گه یشته . و عملیاتی طبیعی نظریاته و علم فیری زانین و فن فیری ایش کردمان اکا . هه مو علمیکي نظری فیکي همه وه کوهند مری میکانیکي بو تطبیقاتی فزیک دانداده .

و فنی کیمیای صنایعی بو تطبیقاتی علمی کیمیا داتراوه هتد . فن له علم کوتره ومدنی ابرو له تطبیقی نظریه علمی تازه کانه وه هاتوته میدان .

۱۱ - فن پینجه : - بنایی ، هیکتراش ، رسم ، فتوغراف چیتی ، موسیقی ، ادبیات .

خطبه ، لاسایی = تمثیل ، سما = دانس هتد له وانه ی سه ره وه جیا بوته وه .

۱۲ - له تربیه دا که لکی فن : - باأم قسانه ی [داروین] که عالیکی به حقیقی اروپا بوه بیدجو پینه وه نه لی : له نه وجوانی که آثاری «شکسپیر» م نه خوینده وه و گویم له موسیقی نه بو روحم تازه نه بو وه وه مو اعصاب نه رم نه بو به ، نه گهر بجومایه وه ده وری نه وجوانیم هر خهریکی نه وانه نه بویم» .

۱۳ - له تربیه دا علم : -

۱ - علمی مادی که لکی همه بو به هیز کردن تی بین ، وجیا کرده وه ، به راورد ، وحکم دان . و بناغهی علوی عقله وشاره زای طبیعتان ، کا .

ب - علمی آنفس شاره زای نفس خومان مان نه کا . هر دو علمیکه میشرک انسان اصلاح بکه .

بو به جی هیانی ایش اراده ، تأثیر کی به قوتی همه وه ک شکسپیر نه لی : - اگه رکررنی فرمانی باش به قدر زانینی شووک بوایه زنجی هزاره کان نه بو به قصری جوان وریکو پیک .

- ره وشت وخو : - ارسطو نه لی : - زانین بناغهی فضیله . أم فکره ته واوینیه . چونکی اراده گلی تأثیری همه به سدر اخلاقی انسانا له زیانا وه کوزور خوینده وارهمه که زور نه زانی ، به لام زورچاره ری چه وتا نه روا .

۶ - عقل چیه ؟ : - له به رامه نه لین ایله اول جارماده نه ناسین ، انجا خومان ، کوا بو ابی طبیعی عقل بدوز نیه وه . که ماده نه دوزینه وه محقق عقلا نه به کار دیبین . که ابو عقل آتی دوزینه وه وناسینه و طبیعی عقل به زانینی زانستی عقلی و مادی تی اگه بن .

۷ - بش جیا کرده وه ی زانستی کان : - بشر به هوی زانستی (فزیک) که وه که (بیکننا) پی نه لی دایکی زانستیان شاره زای محیطی غیر ی عضوی خوی بو . و نوژی = تو نیری زه وی = طبقات الارض و زانستی کان = علمی معادن و جوغرافیا که باس ارض واقوامی سهر ارض و حاصلاتی وولانان اکا و کیمیا که بشر تی اگه بنی چون ترکیبی ماده اگورری . علمی هیث .

۸ - بشمه محیطی مادی خوی به هوی علمی حیوان و نباته وه که به زبانی فنی پی نه ووتری (بی ولوجیا) وه تی گه پشت ، وه به هونسیو لوجیه بشر فیری جولانه وه ی اعضای حیوان و نبات بو وه به هوی علمی اقتصاده وه فیری قوانینی ده وله مندی و توزیمی ثروت بو علمی اقوام و اجتماع وانسان گلی تأثیری کرده میشرکی انسانه وه .

۹ - زانستی عقلی دووه شه ۱ - علمی نفسی ۲ - علمی آفاقی .

علمی نفسی یکیکه اویش علم النفسه که احساس . اتی داخلی خومان مان فیرا کا .

علمی آفاقی = منطق ، علم ماوراء الطبیعه ، و علمی شعور ، و علمی اخلاق ، علمی زبان ، ریاضیاته .

۱۰ - زانستی و فن : - بوامه ی رابطه ی زانست و فن تی بگه بن بازانین فن چیه ؟

فن دور معنای همه ۱۰ - معنای تایه . تی ۲ - معنای عام ۱ - تی گه یشتن جوانیه یعنی تی یشتنی اتحادی ماده و روح به م تعریفه و امان لی آشکرایی فن : به ماده و عقلو پیش ا کهوی .

«واکز» که متفنیکی گه وره به نه لی فن بی ضحکاریکی دانا پی ک نایه و زور جار جوانی . تصوراتی او صنعتکاره له ماده کداده را کهوی .

کورد و تربیه

- تربیه‌ی اجتماعی -

۱- اگر تماشای مطبوعاتی کون و تازوی کورد بکه ین ۶ له هه‌مو ستونیکێ غزته و بجله کاناوسینی تی گه یشتوانی کوردنه ینین که به ملت ته لین :- بخوبینه . امه شایانی فخره بونه وجوانانی اییرو که آم آمر ژ گار به جرانه به که لکه ته ینی . به لام آم فخر موده به نانه واوه ، بو تشبیح و تفصیلی آم مسأله مهسه ته بی لاونی اییرو به تنصیلاتیه بی خته میشکی ملت وه چه شعرا ، چه ادبا ، چه مرئی کاتمان اهی چاک بزاین به کلیمه‌ی (معارف چا که) ملت قیمتی حقیقی معارف به ته داوی تی ناگا ، ئه بیی ملت تی بگه‌ین که تربیه چه ؟ چند قسمه ؟ منسال چه ؟ طبیعت چه ؟ یاری چه ؟ معلم چه ؟ ته بی چون قدری معلم بگرین ؟ زبانی منال چونه ؟ اهمیتی تاریخی ملی و جغرافیای ملی و زبانی ملی چه تأثیریک ته به خشن ؟ بو چی ته بی ام علامه بخوبین له مکتبه کاتمان ؟ زور چاک ته بی بزاین حدی (۵) ی ملت کان له خوینده واره . بو بحای جهل ته بی هه‌مو دابکیک و باوکیک له تربیه دا به قدر معلمیک معلوماتی بین له تربیه دا . چونکی ملت به تربیه وه شخصیه تی سیاسی ، اخلاق ، ادبی اقتصادی بر خوی خلق اکاوا بی بزاین گه وره‌ی وده و لندی اقوامی حاکمه‌ی امروزه به هوی جوانی و چاکی ترکیبی تربیه یانه وه حاکمن ، دولندن ، مسعودن . واهه‌ر بو عینی غایه‌ه تم مقاله‌ی له کیهنی کی اینگلیزی که هی هرمان هورنه و عربی ترجمه کرده کوردی که هوام گه وره به هم دوسه کلیمه دهر گای اوموضوعه مهسه که تربیه به بکمه وه له کورد که ته به‌وی تی

وتین (ر) و (ن) هه‌ب تین گهرتن و کی نه‌سا دزگین و گرگین و غم گین .

فتیح - یانی مزنجارا کومادیزین فتیحی سری فلان کس هه‌فت چندیه گه له‌ک جارانب مزناپی تی خوندن .

هگر خوین

بکوشی ۶ بزی ۶ نه مری ۶ ونه فه وتی .

۲- منال چی له ده ورو پشتی خوی ته ینی : که منال

ته بی وتوزی گه : ره ته بی خوی نانا ، ونا زانی چه ؟

وچی له ده ورو پشتین . وه ک اناسیکێ کون ته‌زی وده‌س

اکا به زبان . انسانه کونه کان زور به بسیطی زیاون له گهل

امه شدا جیان زانیوه فیری مثالی خویات کردوه و او

معلوماته‌ی که اییرو هیه له ده ورو پشتی اییه له محیطاناهی

انسانه کونه کانه و نسل آقیاش گه‌لی معلومات له اییه‌ده را گرن .

۳- او معلوماته‌ی که واله ده ورو پشتی منال له چی

پیدا بوه .

؟ :- به علم النفس زانستی خویی ته زانین انسان تی اگا ،

زی اگا ، ته زانی . انجاله به رامه زانست کراوه به سه

که رته به .

۱- عقلی .

ب- عاطفی و شعوری .

ج- ارادی .

مه‌سی علمی عقلی ته گه یشتی حقیقه و غلط نه کودنه .

مه‌سی علمی عاطفی و شعوری تی گه یشتی جوانیه وله

ناشیرینی دور که وتنه وه به .

مه‌سی علمی ارادی چا که کردن و خرابه نه کردنه .

زوانست

۴- بشر له فجری تأریخه وه به هوی عقله وه هه ول

ته داوتی گه یشتی محیطی که طبیعته و که عیارت له زوانست .

که وایو زوانست اوه تانی که بشر به هوی عقلیه وه هه

ولی داوه بونی گه یشتی حقایق ام حاله .

زوانست دیوه شه ۱- ماده . ۲- عقل . انسان له

پیشا ماده تی گه بی انجا عقل - چونکی انسان یکهم جار

محیطی خوی ته ینی انجا اتوانی تماشای نفسی خوی بکا .

۵- ماده چه ؟ :- اویه که یاریه‌ی عقل ته دا به

احساسات یوتی گه یشتی و دوو به بشر .

۱- عضوی = له شدار . ۲- غیر عضوی به بی

له‌ش . له شدارا وه تانی که هه‌مو جز ئکی بی ویسته بوا

وانیتری ، بی له‌ش وانیه .

دوبنه

ژ احمد مری بك ره به

بگی گران و هیژا و برای سر بلند احمد حمدی بك !
 بگی من ته گوته در بندا خوه ده (گره که ام بر جانی
 دور بین ل میرین زانا و کر کر و گزار بگری تن وام وان ده
 رخن میدانی و بر مال و جان ل پروان مروقان برا وه ستن
 وه که چیا کپی مزن ل پشت دان خوه بدن دا چکاندن)
 اگر ده هین دن وه که ته هین و وه که ته بیژن هنگا
 ام کارن به هر آوایی کار بکن چاوا کو احمدی خای
 گوته :

گردی هه بوا مژی خوه دانك

جو مرد و جوان ونكته زانهك

من دی علما کلاسی موزون

عالی بکرا ل بانی گر دون

لی ناییم بکی ده وه مه ند ل جفاتکی رونی و بیژی
 از کردم و سیر مال و جانی خوه از لبر کردا دا چکاندی
 مه و ژوان ره چیا کی مزن و بادم ما ژ ته پیغه . لی ژ
 خودی هیژیدارم کوا ف گوته ته ژ ده وله مندین کردان
 ره بی نافتیدان و ده ستور . بلسکی همی پی هشیار بین . ام
 ژی بدل خوهشی ره نجبری یا وان دوله مندوسر بلندان
 بکن . بلسکی بداری بلنگازان و خامیا خوه نده قانات
 و بری دوله مندان ام بژین و سر بلند بین .

بلی بگی منو ، حتا ایرو به هزاران مروقین زانا ژ نافع مه
 رابونه و ژمه ره خبات و کارین بی ژسار کر نه ولکن ژ
 بلنگازی و دستنگی خوه ژر کردی تی دور و دور خسته
 یان ژ ده رد و کرل و ژانا دوله مندین مه کردا مر نه و یان
 بده ستین بد کار و نزانان هانته کوشتن . . ایرو ژی هه
 او مروقین کو تو دخوازی ولکن از باوه در دم کو اف
 گوته ته پیغه نه ئی او مروف ژی دی خوه ژر نه چساری
 ژ کردی تی دور و ده رخن یان خوه بدستی نیاران بدنه
 کوشتن . لی بگی منو زکی من تزه به از نکارم بیبشم .

غیاثین بگر فوین

چند گوتهین توش و کفتار بدمه زانین ژ عثمان صبری
 افندی ره . ژ جم خوه از دیژم :

ابراهیم - (برا) کهك (هم) کفوری مزن بانی برای
 کفوری مزن .

کسری - (کی) سه ركه و مزن (سری) ایوان
 بانی مزن ایوان .

کیخوا - (کی) هر کس زانی چیه (خوا) مزن بانی
 مزنی مزنان .

زارده شت - (زار) زمان (دهشت) راست بانی
 راست گوو .

نوح نوه - بانی جهان نوه آقا کر به گلک چاران (ج)
 و (ه) بر هف تینه گهرتن و کی نهاسپی . . سپی .

کردمانج - (کرد) پهلوان و خوت ریژ (مانج)
 رهش چاوا . کو ام دیژنه گه نی پری رهش منجک و دیژنه

تری رهش و نه باش منجولک و دیژن مه قره کرد و ام
 دیژن از کردی رهشم .

پیروز - پی سپی روز روژ . بانی روزاته خوشی .

پیر - ری سپی ، پی ، سپی ، ری ریش و موو .

کیقباد - کی ، قباد ، زانا چاوا کر ام دیژن (فلان
 کس قیده) .

کیخوه سروی پرویز - کی خوا سرو بانی سری ایوان
 پرویز پرویز بانی مزن خدانی سراپی پرویز عرب دیژن مبارک

ام ژی هیژ دیژن کیخوه سروی مبارهك .

خوارزی - (خواه) خوشك (زی) ژی بانی ژ خوهها
 من زا به وه ها رنگه برازی .

دوت ام - دوت ، کچ مام آب بانی کچا آپی من .

پسام - (پس) پشت (مام) آب بانی ژ پشتا مامی من
 تخته ره وان - تحت (روان) دو مانا ژیره هه بلک ژی نانی

بکی ژ کسره و یا به یان دن چونا خوه شه بانی تختی کسری
 یان تختی چون خوهش .

چیا - بانی ژ هف قناندی و جی جی .

مزگین - (مز) مزده (گین) گبر بانی مژدی دکری

کافی آغا کردان

از سند دخوم توپزان رونیا ارد وازمان
 ژ آخ و آقا کردان
 کسکه صورا بهاری آفین و دست ویاری
 پیدا بونه ژ کردان
 بروسک ولف گرزین بریندار و دلزین
 ژ تیر و قبری کردان
 چفاس شاهی خمرین پهنز بهسار و هافین
 حی ژ کیفا کردان
 چه تعلیم و چه دستخت چه حکمت و چه دولت
 حی ژ قومی کردان
 چه شهباز و هنرنند چه گوئند و نقش و بند
 بلاژ بونه ژ کردان
 چه جور دو میرانی چه شاپاش و نیشانی
 حی ژ اصلی کردان
 چه کلات و چه خلالت چه اصیل و چه مالبات
 ژ دست و اصلی کردان
 چه سگفان و نیچیرفان چه دنگیژ و بلورفان
 می هته نک کردان
 عور و سامی هر خواه شه ورت بچن لاله شه
 کافی آخامه کردان

مصطفی احمد بوطی

آوایی فگراندنی :

- ۱ - دفتیت جها باهرمی پرسبیاری یان ژ رو بلکه
 هاواری یتریمت .
- ۲ - جهاب بر مر کبی تینه نفیساندن و بر ناقي
 خوه بی بی هاواری تینه هنارتن .
- ۳ - دفتیت جهاب هتا پیشی یا گلانا فی سالی بینه
 هنارتن . هرچی کو ژ ی دی ده هاننه هنارتن نه لی نه .
- ۴ - در پی ره خوه بی بی هاواری جهابین گهاشتی در
 کو فاری ده بلاف دکت .

هفتقری صوری

۴ - انجا خوی هزاره به که به که جه وابه کان له
 (هاوار) بلاو ده کاته وه .

گلی خورتین کردان

هون انفا دزانن کو ضره زه بون و کتنامه ووندا کرنا
 بسرخوه بی یامه تی ژ ی به کو دنا فبرامه ده یکیتی نینه .
 در فی بابلسکی (عمر) ده کو هر قوم چسائی خوه
 فکریه ، هشیار بو به و ژ بونا یکیتیا خوه د کژوه و تینه
 کشتن ، دفتیت ام ژ ی سما خوه بچون ، لبر خوه بکشن و ژ
 بونا یکیتیا خوه بچینن .

هون دیسان دزانن کو ببیلو کا یکیتی بی آپشین ،
 بلکو آمر تر ژ ی یکیتیا زمینه . بی یکیتیا زار و زمین
 یکیتیا قومی نابه بی . هر و کی ل المانیا ، ایتالیا و در حکومتین
 دن ده هتانی کو زار و زمان نه بونه یک و در نا هرا وان ده
 زمانکی لفا بی پیدا نه بو ، یکیتیا وان نه چو سری .

دیسان ژوه ره ناسه کو آرمانجا فی کو فاری آمرن
 خستنا زارین کردی نیز نگی هف و پیک آتینا یکیتیا زمانی
 کردی به .

نیدی آف آرمانجا ها نه نه نی آرمانجا کو فاری به .
 لی بی آرمانجا میانه و بند و اریایوی دگل هر کرد و کرد
 پاریزی هیه .

برئی یکی ، ام ژوه ، ژ می کسین کو دلی وان
 ژ بو ملتی دسوژه و دخوازه نا فی ملتی خوه بلند بکه ، هیفی
 دکن ، ل فان می پرسبیاری پین ژیرین فگرینن :

۱ - زمانی کردی چاوان خوه رو و پاک دبت ؟

۲ - ب چی آوایی زارین کردستانی نین

جھی جھی د کفن نیز نگی هف و زار کی ولی تینه
 پی کو کرد می در زارین هف دگهن . (زارین
 هف فهم دکن)

۳ - زمانی کردی چاوان پیدشه دجت و ب

چی آوایی بسر د کفت ؟

هاوار

کوفارا کردی * مجله کردیة

سختی

له بو یکتیا زمانی کردی

یکی ژ نفیسه قانون هاواری ، نفیسه فانی دلال وهیژا ، هندی صوری ، بخورتیا بژ بشککی جفاکی نلباخوه دانیه لسه برینکه مه ، برینامه آخدار ورنجور : یکتی ، بکبون ، یکتیا زمانی کردی . . .

هندی صوری برین شانی مه دیده و دخوازه ام ئفدا ل درمائی وی بگرت . ام تو تشتی لسه گوتین صوری نائین . ژ بر کو هرچی دفتیا بو نفیسه فانی بچوه گوتنه . ام تنی نفیساروی ، بهر دوزاران ، بز زاری پاکرو نیژد ، ژ پرشه بلاف دکن و له هیفتیا جهابین خوه ندفانین خوه دمین .

« هاوار »

ای لاوانی کورد ۱

هه موتان تی که پیشتونه سبجی پر شو بلاوی مان و فه وتانمان و گوم کردنی سه به خوینی مان هه نه بونی « به که تیه » له ناومانان . ولهم عهسه که هه مو قهومیک چاوی کرده ته وه و ووشیار بوه ته وه و بو به که تی خوی هه ول ده دات و شهوو روژ له پی ناوی به که تی خویا ده کوژیت و ده کوژیت ، ده بی ایمهش مشوری خومان بچوین و بگه بنه فریای خومان . و بو به که تی خومان تی بکوشین .

هه موتان ده زانین پایه ی به که مین ، به شکو پایه ی هه ره که وره ی « به که تی » ، « به که تی زیانه » و به بی به که تی زیان و شیوه . به که تی قه وی پیک ناییت . و له المانیا و ایتالیا و حکومه تانی دیکه به که تی

پیک نه هات ، هه تا شیوه کانیان نه بوه بدک ، و هه تا شیوه پیک هه موایی به بدا نه بو له ناویانا . و هه موتای ده زانین آرمانجی هه ره که وره ی ام کوفاره خوشه ویسته به بدا کردنی به که تی به له ناو لهجه کانی کوردی و تزیک کردنه وی شیوه کانی کوردی به .

ایستا و آرمانیجه که کوفاره به تی ، آرمانجیکی تاییه تی نه ، به شکو هه موایی به و علاقه ی هه به له گه هه مو کوردیک و هه مو کورد پرستیک .

له بهر اوه تکاده که مین له هه موتان ، له هه مو اوه که سانه که دیلی به قه و مه که ی ده سویت و ده به ویت ناوی قه و مه که ی به رزکات ، جه و ای ام می پر سیاره ی خواره ده بدات :

(۱) چلون زمانی کوردی صاف و پاک ده کریت ؟

(۲) چلون شیوه و لهجه جیا جیا کانی کوردستان

له به ک تزیک ده کریت و ایشیکی وه هه ده کریت که

هه مو کرده کان له لهجه ی به کتری تی بگن ؟

(۳) چلون زمانی کوردی پشده که ویت

و به چی جور پیک سه ره ده که ویت ؟

پیش ره وی جه واب دانه وه :

۱ - نایی جه و ای هر می پر سیاره که له لا بهره یان

زیاتریت له لا بهره کانی (هاوار)

۲ - ده بی جه وابه کان به مر کب بنو سیرت و راسته .

و خو بو خویی (هاوار) بنیر .

۳ - ده بی هه تا به کی گلان ۱۹۳۲ جه و ای پر سیاره

کان بنیریت و چی جه و ای قه بول نا کریت که له به کی

گلان دره نگتر به ابداره خانه ده گات .

زنگنه غراف ومطبقة
اليونيين اخوان ابي مشوق
 حفر جميع العاوين والصور الملونة واللوحات التاريخية
 طبع بطانات ودرسيات بحروف تائفة على الطراز الحديث

ملك الظاهر

دمشق

الطبيب
احمد نافذ
 اختصاص في الاكزيما الجلدية والزهري والاطفال

جزيرة

انديوار

الطبيب
محمد حسين
 اختصاص في الجراحة وامراض العيون وجراحاتها

صالحية

دمشق

اشتراقات مجلة هاوار

وفي غير هذه الأقطار		في سورية وتركية والعراق وبلاد العجم وبلاد القفقاس
عن سنة واحدة	١٥٠ فرنك	٥٠٠ غروش سوري - ١٠٠ فرنك
عن ستة شهور	٩٠ فرنك	٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك
عن اربعة شهور	٦٠ فرنك	٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

المراسلات يجب ان تكون باسم صاحب الجريدة: ادمير ميلاوت هاي بررخان دمشق - حارة الاسكراة

سنة ١
العدد ١٦
الاربعاء
١٥ شباط ١٩٣٣

هاوار

سال ١
هزاره ١٦
مارش
١٥ شباط (گبروك) ١٩٣٣

کوفارا کردی * مجله کوردیه

تبخسنییین کوفاری

هفندی صوری	سجیتی
جگر خون	دوبند
لایوکی کورد	کورد وتویه
عقد رحمان فوزی	زریله
د کتور . ک . ٥٠ بدرخان	بری چاوان بو
د کتور . ک . ٥٠ بدرخان	ستانا چیاپکی
نوزاد	دست زی بو
م . ١٠ بو طی	کافی آخا کردان

١٩٣٣ م مطبعة الترقی بدشق ٥١٣٥١

S AL
HEJMAR 17
DUŞEMB
6 Adar 1933

HAWAR

ANNÉE 1
NUMÉRO 17
LUNDI
6 Mars 1933

Qoyara Qurdi * Revue Kurde

Têxistiyên Qoyarê

Şîx O aña û miveweran	Evin Ciweleq
Hawara biyaniyeqî	Hevîndê Sorî
Liber tîrba Şîx Seîd	L. Q. A. Bedir-Xan
Ax li me	Ehmed Melîq
Elfabêya Qurdi	C. A. Bedir-Xan
Dersxane	Hawar
Hubel weten	Qurdê Wanî
Çarîneû Xeyam	D. Q. A. Bedir-Xan
Qurdîstana bê dibistan	M. E. Botî
Tola Qarwên	C. A. Bedir-Xan

Birê Frensîzî

De la grammaire kurde	D. A. Bedir-Khan
L'Alphabet kurde	“ “ “

çapxana tereki

ŞAM — 1933

Dr. A. Hafiz

**SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES**

Andiwar

Djéziré

Damas

Sakir

Dr. M. Khidir
Opérateur et Oculiste

PHOTOGRAVURE

Eyoubige Frères

Inscription sur tous les métaux. Gravure colorée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes.

Damas

Mulek Daher

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
Irak et les pays du Caucase:

1 an 100 fr.
6 mois 60 fr.
4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.
6 mois 90 fr.
4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan
Damas: Quartier Kurde

Qiriyariya Qomelê

Ji bona Sûriya, Tirkiya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê:

Salqî 500 kirûş-sûri — 100 frenq
Şeşmehqî 300 kirûş-sûri — 60 frenq
Çarmehqî 200 kirûş-sûri — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqî 150 Frenq
Şeşmehqî 90 Frenq
Çarmehqî 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyî tene şandin:
Mîr Celadî Ali Pedir-Xan
Şam: Taxa Qurdan

Hawari Bêganeşêq

We Şiqalay Gevreyêqî Qurd

Beşqû hendêq le xwêndewarani Hawar bizanin qe le salî 1918 ewe heta 1920haqimî liway (Hewlêr) me best (Sorani) le Irak Mecer Hey bû.

Mecer Hey le salî 1917 hatibwe Irak we le 1918 bûbûwe haqimî siyasi wulati Soran qe deqewête nawer. İsti zêy Badinan we zêy qoyê, Çûnqê Qurdîstani jêrî debête çwar mentikewe :

- 1— Wulati Behdînan qe be şîwey qurdmancî kîse deqen, we qe ibarete le wulatani Aqrê, Amedî, Zêbar, Barzan, Dihog, Zaxo, Şexan, we, wulatê Şengarê.
- 2— Wulati Soran qe be şîweyêqî tûgel le qurdî jêrî, we, Qurdmancî kîse deqen.
- 3— Wulati Şarezûr qe ibarete le mehali Qerqûq we Suleymani heta sinûri Iran.
- 4— Wulatani ser awi Sîrwan (Diyale) qe be şîwey lori, yan nezîq be lori dedwin.

..

Inca Mecer Hey qe hatibûwe wulati Soran, çend carêq lem wulate gera, we xoy rebt qird legel hemû axaqani Soran, we dili xemûyani dayewe, weqû, Xurşîd axay Dizdeyl, Cemil axay gerdi, Heme axay Qoyê, Mirani kadir Begi Xoşnaw, Mustefa axay Mawloyî, şex Memed axay Baleqî...

Heta xêli (Sûrçî) herayan qird, we

şex (Mezo) y axayan hate Rewandiz, we dagîrî qird.

Itir le paş heray xêli Sûrçî, Mecer Hey gerawe wulateqey xoy, we, lewê le layin Qurdîstanewe, nemaze, Soranewe, qitêbêqî nayabi nivîstî be navi (du Salî Qurdîstanê), be inglîzi (Two years in Qurdîstan.)

Mecer Hey lew qitêbe nayanbey zor car le layin Qurdeqanewe fiqri xoy derxistwe qe detwanin istifadey lêbîqeyn. ciwantirini (kenctir) ew kîsane emey xwareweye, ême lêreda deybeşin, beşqû Qurdeqan ibreti lê werbigrin.

Mecer Hey bêjiwyeti: «Qurdeqan le civaqêqî (qomelêqî) xelat pêq haliwin qe ked beyeqewe nenûsawin, we, yeqdigiriyêqyan peyda neqirdiwe, we zor qem deyanewêt qe yeqyetyêq le nawyana pêq bêt. Ewan deyanewêt, we hêvî diqenq e le cêga sexteqani naw çiyaqan, we qwêstanan (zozan)bijên we rabiwêrin we wêrgi bidene herçi hiqûmetêq eger hêzdar bêt.»

Lepaşan her le a'yni lapere da be zimani xoy debêjêt.

«The day that the kurds awake to a notional Consciousness and Combine, the Turkish, and persian, states will crumble to dust before them.»

Tercumey : lew rojeda qe le naw Qurdeqan hisi kewmî peyda debêt, we hel-destêt, hiqûmetani Turq, we Ecem, tefrutûna debêt, we weqû toz le berdemyan defew têt.

..

Inca gwê bigre le xoman, mamhoslay mezîni Qurdan Emîn Zeqî Beg le

qitêbe nayabeqeyda, qe be (Muxteserêqi tarixi Qurd u Qurdistan) nav nirawe, çiy gotuwe, we çawan siqalay (nesiheti) Qurdani qirdewe:

«Hereqeti Evdulrehman paşay Baban, Mir Mehmed paşay Rewandizi, Ehmed paşay Baban, Emir Bedir-Xan Beg we qurani, Izzeddin şêri Botani, Şêx Ubeydullay Şemzînanî, Teymûr paşay milli we qurani, hereqeti Mir Ali Canpolad, Emir xani yeq-desti karemani şêri (Dimdimkela), we beray duwayty Milli Ibrahim paşa, be hemwayî bo ayni meksed û hedef buwe. Belam hiçyan seri negirt, we bêcege lemeş zererêqi zor bo mal we rûhî Qurda buwe.

Eger tozêq baş lem kiyamane we le dewri dewan we qujaneweyan tîbîfîqrîn, debînin qe esbabi muwefek nebûnyan:

Le xaricî ziyatir le daxilî xoyandaye. We hêsta bo em çêne şane pê-neqeyîstuwîn, we le weziyyeti siyastey dewr u piştyan ewende agahdar nebûwîn,

(Canpolad) qe le mudeyêqi qêmda binaxey hiqûmetêqi gevrey damezrand lepêşda tûştî te'erruzî leşqiri gevrey çil hezar qesi qurd bû, we eme bû be boney şiqan u lenawçûnî.

Şiqani I vdulrehman paşay babaniş jî derbendî Bazyan be qari Xalid paşay birayewe bû. (Rûpel: 235)

«Ilani serbexoyî Mehmed paşay Rewandizî Mira Soran le naw helistaneyan Qurda şwênêqi berzî heye. Eger baş lîy wurd bibinewe qe esbabi şiqani her qem tegbîrî, we qem agahdarî le dewr u piştî, we nezîq qirdnewey zori piyawanî (Mirovên) din, we xiyaneti (Melaya Xetê), we, emira Behdînan bû. We le paş lenawçûnî ewendey pêneçû emareteqey Mirî xayîni Behdînanîş fewta, we Soran, u Behdînan le-nawçûn.

Bêne ser heray mîra mezîn Bedir-Xan Beg. Boney şiqani emîş dîsanewe her le Qurdeqaneweye. Lew deme qe mirî

gevre beramber be leşqiri Turqan leşerda bû, Izzeddin Şêri xizmi legel Turqan bûwe yeq, we kelay (Cezîre) y dagîr qird, we bûwe boney şiqan we lenawçûnî Emir Bedir-Xan Beg. We le dûway eme nefsi ew leşqire le dûway çend şerêq Izzeddin Şêrişî le naw bird (Rûpel 236) Bem core emêratî Muqrar, Baban, Soran, Behdînan, Botan, we Şemzînan yeqe yeqe fewtan.»

Hemîsan le (rûpel: 193) Mamhos-tayê mezin dibêjît:

«... Qurd le derse başeqanî tarix neytuwani, we neyzanî îbret werbigrêt, we le şwêne mumtazeqey xoy desqewtî (istifade) biqat, we civaqêqi yeqdil damezrênêt, we beramber be lafawî yeq le duway yeq be qomelîyêqi bebêz rabuwestêt. Em bolayaney qe qurdî lem xo qo qirdneweye menî qird hemû deyzanî qe: Nezanî we Hejarî we Nîfak bû. We Qurd le jêr em bare giraneda piştî qomabuwewe; we siyaset we tefrêy qarbedestani; tûştî belay xo xortî qirdibû; we le battî piştî bidene piştî yeq we be dil sozî hewl bo rîzzarîy wulateqeyan biden, hemû demê be gîj yeqa deçûn. we şîryan le yeq deswtî.

Şeref-Xanî Bitîsî Rehmetî lem babetewe zor siqalay qirduwe, we be pêy halî ew zemanê rêgay başî pêşan dawê, we teqlîfî yeqdigîrîyêqi siyasi le naw hiqûmetan, we emaretanî Qurda qirdiwe, be corêq qe (hiqûmetanî yeqdigîrî-federesiyon) ê lê peyde debû, we nawçey (merqezî) em hiqûmatî yeqdigîrîyês (Cezîr) dibû. Belam cêgey esefe qe be qari ifsadati turqan qe bo zor qirdinî dujminayeti beynî Qurdan serf deqra; em siqalaye başe qari le umerayanî Qurd neqirdiwe. we le ser şwênî qevnyan royîstuwîn, we bere bere weqû deybinî hemû lenawçûn. (Rûpel: 194).

Hevîndê Sorî

Ax Li Me

Geleq camêrên zana nezaniya me di rûpelên Hawarê de bi axin û waxin nişan qirine. Lê ev tenê hundirê minî şewitî re nabe tu derman. Ji ya min be her roj û her gav vê nezaniyê, vi qurmê qo hestiyê me diqoje ji miletê xwe re nişan û derpêş biqim. Hêyhatî ev ji ji destê min nayê. Ya qo ji destê min tê ev e, ezê çend pirsê biqerê bibêjim, guhdari hebe ibreteqe mizin e.

Irû li deşta Sirûcê bi qêmani 200 gûndê qurmancan hene, di her gundi de bi qêmanî pence mal hene. Ev malên ha bi sanlan ve zaroqan tinin û dimirin. Gelo ev zarona bi çi hawarî dijîn? Bê şiq e qo hemî liber naxir û pez bigavanî û şivani emrê xwe diperitînin, tîşteqî ji dinê hîn nabin, werga di weşûyeta mezin dibin û li dê û bavê xwe da dimînin.

Vecar em werin ser biyaniyên dinêv me da: Tro li nahiya Qaniya creban çend malên fileh û sirvani hene û çikas pir bin, ji panzdeh bîst zaroqê wan pêve tune. Lê livê mêze qin du dibistan û çend mamostayên wan hene û biser veda çendeq ji zoroên me, bi hezar lavayî li cem wan dixwin. Çima em çavê xwe venaqin; Ehlê me geleq jê axa hecî û sofine û teva ji dewlemend in. Ma evên ha niqarin qirtiyarê hawarê bibin û di nav xwe da bi zmanê xwe metebeqê veqin. Çima qo pere wendan qirin heye, pere qarqirin tune. Eger mana vi tîstê kenc bizanin, qara mezin eve...

Em vi suçî li sereqê xwe dibinin. Çima qo ew zana û birbir in. Lazim e ji vi miletê nezan re rêya rast nişan biqin.

Ev derdê hanî ne qo li cem me bite li hemî derên qo qurmanc lê ne wergî ye. Ji ber, vê yeqê bila ehlê me bi kerf ne gerînin, bi tu, kestê xerab nabejim, tenê ya rastî.... Qaniya Freban 18-2-933

Elmed Mêliq

Li ber tirba şêx Said

Sura êvarê leva xwe hêdî, hêdî digebîne tirba te.

Bêdengiya wê demê de tenê dengê te êt bihîslin.

Eniya min giran û tari, rûyê mia sar û dilê min hişî e, hatim ber tirba te rawestiyame.

Qelâ te nabinim, axa te hêj nerm e. Tirha te ne navqirî û bêrewş e.

Navê te bi herfên xwindar û rubn, li ser rêya Piran, Xarpêt û Diyarbeqrê de nivisandi ye.

Navê te ser pola û hesin, ser fers û li ser dilê camêran de digirise û dibrûşqe.

Ev çend sal in qo çêbûye, lê niho ji, ji navê te dijmin dilerize.

Fêç û şopa pâyên te di dest û çiyayên Qurdistanê de tînin ditin. Tu diroqa me de veşarti, dilê me de xuya yî.

Drejahiya tirba te sê gaz in. Zaroqeq bi pâyên xwe ên qicîq di bihneqê de diqare wê lipive.

Ji tirba te irû tu deng naye. dijmin pê li tirba te diqin.

Fzmanê me reş û bi ewr bû, tu weqî rûşqeşê jê derqet û lê daqeti.

Min tu li ser qopeqî bilind dîtî, di ber lingê te de geh ava Dicleyî a biqef û geh ava Feratî a bixwin diheriqin.

Niho ji ez te bi çavê dilê xwe dibînim. Rû û eniya te zer in. çavên te girêdayî ne, sînga te brindare, te xwe dirêj qiriye lê tu nanivî !!

Tirêjên rojê nagehin te. Lê gorna te ne tari ye. Jê ruhniyeqe ecêb derdiqeve, ruhniyeqe lûleper, ew ruhni dilên qurda ji hevina welêt teji diqe.

Xaçerêyên hişên me dibin rê û şehre. Barana çiloyî li ser tirba te dibare, dar û qulîq ji bo te digirin.

Li ser ala te bawerî; camêrî, rastî û bext nivisandi bûn.

Dengê te, dengê azayiyê bû. Tu ji

Elfabêya Qurdi

13

Ev dengdêra ha qo di xwe de dengdareqê vedîşêre; herweqî pêşdeltr bête raveqirin, dengdaran, nemaze çendeqan, ji dengên xwe ên adeti stûrtir dide xwendin.

Me goti bû qo (u) ne qina (û) ye. Ji ber qo di denganiya qurdi de dengeqî dengdêri carinan qin û carinan drêj nabit. Herçend ji bona guhên nehînbûyî di cara pêştin de weq nizingî hev xuya hibûn ji di rastiyê de ji hev cuda ne û cihderqên wan cihê ne.

Guheqî qo kenc hîni denganiya qurdi bûye bê tu dişwariyê diqare vê terkê rind bibihîse û tederîne.

Digel vê hindê em diqarin burhanîna welê peyda biqin qo bê arîqariya guhan, rast bi rast bi çavan bêne ditin û seh qirin.

Ji bona vê yoqê ji emê bala xwe ji hin dengdêrên biyaniyan re hidin qo weqê diqevîn zmanê me xwe diguhêrin. Zman wan napejirine (kebûl naqe) dengdêreqê xwe dixê şûna wan.

(*) a erebî (û) yeqê qin e. Lewma qo di zmanê me de (û) ya qin ûne di wan pirsên biyani de qo (*) hane ev (*) yên ha diqevîn û li şûna wan (i) yeqê qurdmancî radibit.

(dûmahîq heye)

Celadet Ali Bedir-Kan

qenê welêt şa dibûyî û ji qenîna şûr û xencerên pola!!!

Weqê roj ji pişt çiyayên Pîranê derdiqet û tava wê li çeqên peyayên te dida rûyê te ges, dilê te şa dibû.

Tu bêqen mezin bûyî. Şîna welatê te, dilê te de bû. Tu bê ax û giri çûyî.

Te tola xwe ji çeliyên Qurdistanê re hişt.

D. Zamîran Ali Bedir-Kan

Çarinên Xeyam

Veşartiyên pêşiyê ne tu dizanî û ne ez
Ev herfa kewsele ne tu dixwînî û ne ez
Gotina min û te di paş perdeyê de ne
Qo perde qet ne tu dimînî û ne ez

Nivîna axê de raqetiyân dibînim
Di bin erdê de veşartiyân dibînim
Çendan li deşta neyinê mêze diqim
Nehatîyan û çiyîyan dibînim

Dinê ji jîna me a peritt awireq e
Ceyhûn; ji hêstirên me ên xwîn aveq e
Dojeh ji cefayên me ên bêtişê çirisqeq e
Bihuşt ji dema dilxweşiya me bibneq e

Ewên qo dorhatiyên zanîne bûn
U hi berhevqirîna zanîne xetrefrên
[civatan bûn

Ji wê şeva tarî rê derneêxistin
Çêroqeq gotin û qetin xewê

Bê vîna min ez anîme beyne
Jinê ji heyraniya min pêve tîştê zeyde neqir
Bi zorê çûn û me seh neqir çî bû
Ji wê hatin û mayîn û çûyîn miraz

Piyana teji a rengê xwe girti
Şqênandina wê serxweşeq çawe babet
[dibtne

Hevkas ser û ran û qef û destên delal
Bi hevîna qê gihan hev bi erna qê şiqestin.

Vexwarina şerabê û şabûnî ayîna min e
Destqîşandina ji qufr û dîn dînê min e
Min ji hûqa dinê re got-kelenê te çî ye
Go: dilê te ê şa kelenê min e

Di çerxa dinêya bê bînt da
Bi dilxweşî vexwe şerabê, dem bi cewr e
Qo nob giha dema te; ax meqel!
Ev piyanêq e qo beşîyan re didin firqirin
[bi dor

De La Grammaire Kurde;

Les Parties Du Discours

Dans la langue kurde il y a dix parties du discours au lieu de neuf en français.

La dixième partie est le mot de nombre. Nous avons été obligés de classer ce dernier comme une partie indépendante du discours, tel que le (zahlwort) allemand.

En effet le mot de nombre kurde est une espèce de mot qui dans la langue est un élément indépendant et qui a sa propre forme de déclinaison tout à fait différente de la déclinaison générale réservée aux deux genres du substantif qu'elle fléchit uniformément sans distinction de genre.

Nous nous contenterons de donner ici quelques exemples et nous réserverons les détails pour l'article qui traitera exclusivement de la déclinaison.

Min ev hesp ji nav bist hespan bijart

J'ai choisi ce cheval parmi vingt chevaux

Min ev mehîni ji nav bist mehînan bijart

J'ai choisi cette jument parmi vingt juments

Min ev hesp ji nav çel hespi bijart

J'ai choisi ce cheval parmi quarante chevaux

Min ev mehîni ji nav çel mehîni bijart

J'ai choisi cette jument parmi quarante juments

Min ev hesp ji nav milyoneq hesp bijart

J'ai choisi ce cheval parmi un million de chevaux

Min ev mehîni ji nav milyoneq mehîni bijarti

J'ai choisi cette jument parmi un million de juments

Une autre caractéristique des parties du discours de la langue kurde est la variabilité des mots. En français et en plusieurs autres langues et en général l'adjectif est un mot variable, tandis qu'en kurde il est invariable s'il n'est point employé comme substantif. (1)

(1) Voir à ce sujet l'adjectif anglais, l'adjectif allemand, comme adjectif attribut et adjectif complément ou épithète.

En conséquence les parties du discours kurde peuvent se répartir ainsi du point de vue de la variabilité:

MOTS VARIABLES — le nom, l'article, le pronom, le verbe, le mot de nombre.

MOTS INVARIABLES : l'adjectif, l'adverbe, la préposition, la conjonction et l'interjection.

Le Genre

Comme nous l'avons dit, il n'y a dans la langue kurde que deux genres: le masculin et le féminin, et pas de neutre.

Il est évident que les noms l'hommes et d'animaux mâles sont du masculin et que les noms de femmes et d'animaux femelles sont du féminin.

Quant aux noms de choses bien que nous ne soyons pas encore arrivés à fixer une règle générale pour leur genre, nous avons pu néanmoins arrêter des règles telles qu'en classant les noms de choses d'après leur sens, leur nature et leurs lieux d'appartenances on obtient des groupements permettant l'identification du genre.

Au commencement de mes recherches j'avais essayé de fixer des règles pour le genre des noms de choses d'après leurs structures et terminaisons, comme c'est le cas dans la langue française pour certaines catégories. Et j'avais dressé à ce sujet des centaines de listes qui ne me donnèrent que des résultats négatifs. Ce travail négatif continua jusqu'au jour où le mot (savar) m'a servi à découvrir le secret du genre des noms de chose. (Savar) désigne une espèce de blé moulu qui constitue un de nos principaux mets.

C'était pendant la saison durant laquelle on prépare les provisions d'hiver. Entre autre on préparait aussi le (savar). Evidemment ce jour là on parlait beaucoup du (savar); s'il était lavé, moulu, séché etc.

Tout d'un coup je fis attention qu'a-

avant d'être cuit nous le désignons par (savare me) et après être cuit en forme de mets, par (savara me).

Ceci m'a donné l'idée que le genre des noms de choses devait être fixé d'après leurs sens et natures et pas d'après la structure des mots. En effet (savar) avant d'être cuit est du blé (ceh) et le blé en kurde est au masculin, et après avoir été cuit c'est un mets cuisiné (xwarin) et ce dernier en kurde est au féminin.

Les règles que je vais citer sont encore en cours d'examen et quelquefois on leur trouve des exceptions. D'autre part, avec le temps, nous arrivons à trouver de nouveaux groupements qui nous servent à diminuer le nombre des groupements et nous pouvons dès lors former des règles plus générales et d'une plus grande portée. Au cours de ces études nous arrivons aussi à déterminer les motifs pour lesquels certains mots font exception aux groupements auxquels ils devaient appartenir.

C'est ainsi que nous avons fixé, pour le moment, les règles du genre des mots kurdes:

Sont du genre masculin

- 1— Les noms d'hommes et d'animaux mâles
- 2— Les noms collectifs, sauf le mot famille et groupe et toute collectivité qui a ce sens.
- 3— Les noms des couleurs employés substantivement et le mot couleur lui-même.
- 4— Tout les noms de nombre ordinaire, toutefois (yeq - un) a deux genres.
- 5— Tout les noms de cour d'eau et le mot rivière lui-même.
- 6— Tous les minéraux, autant qu'ils n'ont pas changé de nature et perdu leur forme primitive.
- 7— Les mots qui servent à désigner les côtés et les directions, y compris les noms des points cardinaux.
- 8— Les mots représentant directement l'âme et l'esprit. Ceci est dû au fait que l'âme et l'esprit ont été considérés par les kurdes comme

des matières concrètes du corps et du cerveau. Et plusieurs fois ces mots ont un sens commun.

Sont du genre féminin

- 1— Les noms de femmes et d'animaux femelles.
- 2— Tout les noms abstraits.
- 3— Les infinitifs employés substantivement (noms verbaux) et les mots dérivés de ces derniers.
- 4— Les noms propres géographiques, excepté les noms des rivières
- 5— Les noms des lettres de l'alphabet.
- 6— Tout les noms désignant un emplacement ou un lieu.
- 7— Les noms des moyens de transport.
- 8— Les noms de temps.
- 9— Tout aliment cuit et préparé en forme de mets.
- 11— Les corps célestes et tous ceux qui descendent du ciel, le ciel lui-même est au masculin.
- 11— Les noms des maladies, douleurs, boutons, ulcères etc.
- 12— L'eau, les matières liquides, toute apparition naturelle de l'élément eau (excepté la rivière) et même l'eau transformé par exemple en vapeur.
- 13— Le papier et toute chose faite du papier, les accessoires d'écriture, et objet de bureau
- 14— Tout instrument de musique.

Comme nous l'avons dit, toutes ces règles, sont encore en cours d'étude ainsi que d'autres qui montent au nombre d'une trentaine et que nous modifions chaque jour en les réduisant à un nombre plus petit. Si nous publions néanmoins quelques unes d'entre elles, ce n'est que pour donner une idée du phénomène des genres des noms de chose kurdes.

Divers au sujet du genre

En kurde nous avons des homonymes homographes qui avec le changement du genre, changent aussi de sens.

Sont du féminin

Dar arbre vivant
Mal foyer, maison
Av eau

Sont du masculin

Dar arbre abattu
Mal bien
Av rivière

Erd	la terre	Erd	champ
Gaz	aune	Gaz	tensilles
Qêl	épitaphe	Qêl	pointe d'aiguille
Ber	sections de tribu	Ber	pierre

Dans des mots composés si le dernier composant est du masculin et si le sens du mot est féminin le mot est évidemment du féminin et en conséquence il prend l'article féminin.

Qeça mamê min	la fille de mon oncle
Qeçmama min	ma cousine
Jina bavê min	la femme de mon père
Jinbava min (démari)	ma belle mère

Et vice versa:

Qurê meta min	le fils de ma tente
Qurmîê min	mon cousin

Il arrive parfois que des mots du genre masculin reçoivent l'article féminin lorsqu'ils sont pris dans le sens figuré. Le mot (xulam) nom masculin qui désigne un domestique mâle, ne peut être employé pour désigner une femme et prendre l'article féminin. Cependant il est féminin dans les vers suivants:

Qezi-zerê, Qezi-zer
Xulama memiqên girower
O tresse blonde, tresse blonde
«a» sevitew des seins roudes

En effet c'est la fille qui est « la porteur » des seins.

De même dans les vers suivants le mot (can) qui est du masculin a reçu l'article féminin, parcequ'il est à représenter la fille:

Qezi-zerê, mala min
Gewrê, bozê cana min
O tresse blonde, tresse blonde
O blanche, blanche, mon âme

D'autre part nous avons des mots qui désignent une qualité propre et qui est applicable soit à l'homme soit à la femme. Ces noms là ne modifient pas leur genre à l'occasion du changement de l'individu qui subit le cas. Les mots

(kurban) et (heyran) qui signifient, sacrifice et extase, peuvent être employés par l'homme et la femme, pour l'homme et pour la femme, sans changer de genre. Puisque dans ce cas ce n'est plus le mot qui représente l'individu mais c'est l'individu qui se charge de la qualité.

L'homme : ez kurbana te me
La femme : ez kurbana te me

Formation du féminin

Une quantité des noms ont pour correspondant féminin des mots indépendants, ainsi qu'en français:

Tî	frère du mari	gorîm	sœur du mari
Bûra	frère de la femme	dîsh	sœur de la femme
Yeqane	sanglier mâle	mehû	sanglier femelle
Nêrî	bouc	bitzin	chèvre

Mais ordinairement pour former le genre des substantifs on leur ajoute les mots (nêr) et (mê) qui correspondent au mâle et femelle. Quelquefois on fait précéder les substantifs par ces mots et on obtient des mots composés. Dans ce cas là on ne fait point usage de l'article. A certaines catégories de mots on peut ajouter aussi les mots (dêl) et (mang) pour former leur féminin:

perdrix mâle	qewê nêr	nêreqew
perdrix femelle	qewa mê	mêqew
âne	qerê nêr	nêreqer
ânesse	qera mê	maqer(mangqer)
loup	gurê nêr	nêregor
louve	gura mê	dêlegur

Toutefois on fait usage de ces mots sans y en ajoutant le (nêr) et le (mê), l'article suffit à désigner le genre. Dans la phrase:

«Gura te qera min xwar»

Les articles montrent bien, qu'il s'agit d'une louve et d'une ânesse. De même qu'on dit (hespa min—mon cheval femelle) au lieu de (mehina min) qui tient lieu de jument.

Des mots comme (heval, dost, c'nar) qui signifient (camarade, ami, voisin) et qui

n'ont pas de formes spéciales pour chacun des deux genres, sont considérés comme communs aux deux genres, est c'est d'après le genre de la personne qu'ils changent d'article.

Hevalê min	mon camarade
Hevala min	ma camarade
Dostê min	mon ami
Dosta min	mon amie
Cînarê min	mon voisin
Cînara min	ma voisine

De même :

Dosteqî min heyê	j'ai un ami
Dosteqe min heyê	j'ai une amie

Le Nombre

Un des faits les plus caractéristiques de la langue kurde, c'est le nombre du substantif.

Dans presque toutes les langues lorsque le substantif n'est plus au singulier on désigne son nombre en lui ajoutant un suffixe comme en français le (s), ou bien en modifiant sa structure. Dans la langue kurde il n'existe point un élément pareil pour désigner le nombre du substantif.

C'est à l'aide d'autres éléments qu'on arrive à savoir si le substantif est au singulier ou au pluriel.

Généralement c'est le verbe qui se met au pluriel et dans les cas où le verbe n'est pas au pluriel c'est la déclinaison du substantif qui est au pluriel. En outre, dans le cas où le substantif est accompagné d'un complément l'article montre aussi bien son nombre que son genre.

Dans les cas où le substantif est précédé de l'adjectif numéral, celui-ci aussi peut désigner son nombre.

hesp hat	le cheval est venu
hesp hatin	les chevaux sont venus
min hesp dit	j'ai vu le cheval
min hesp ditin	j'ai vu les chevaux

Dans ces phrases ce sont les troisièmes

personnes du puriel des verbes (hatin) et (ditin) qui montrent que le substantif cheval est au pluriel. Le substantif lui-même reste invariable comme lorsqu'il est au singulier.

De même :

ez hespî dibimin	je vois le cheval
ez hespan dibinin	je vois les chevaux

Dans la première phrase le mot (hesp) a un suffixe (î) qui est la déclinaison du masculin singulier, dans la seconde le même mot est accompagné d'un suffixe (an) qui est la déclinaison pour le pluriel des deux genres. Nous donnerons de plus amples détails à ce sujet dans notre article traitant de la déclinaison.

- 1— Hespên kenc hatin
Les bons chevaux sont venus
- 2— Du hesp hatin
Deux chevaux sont venus
- 3— Du hespên kenc hatin
Deux bons chevaux sont venus
- 4— Ez du hespan dibinin
Je vois deux chevaux

En examinant ces phrases nous remarquerons que chacune d'entre elles contient plus d'un élément de pluralité; à savoir; la première, l'article et le verbe; la seconde l'adjectif numéral et le verbe; la troisième l'adjectif numéral, l'article et le verbe; la quatrième l'adjectif numéral et la déclinaison.

RÈGLE— Dans la langue kurde il n'y a pas un signe quelconque ou un suffixe spécial pour démontrer que le substantif est au pluriel.

Lorsque le substantif est au pluriel on désigne sa pluralité en mettant le verbe au pluriel ou en faisant décliner le mot au pluriel.

Ces deux éléments, destinés à désigner la pluralité du substantif ne se rencontrent pas dans la même phrase. La présence de l'un rend inutile l'existence de l'autre.

Tout de même dans la phrase suivante, du moins en apparence, on trouve ces deux éléments en même temps.

Şemaran revîn Les chammaras fuirent

En réalité cette phrase est une abréviation de la phrase (Seqmanên şemaran) ou (Pepayên şemaran revîn) qui veut dire (Les fantassins des chammaras fuirent) et la terminaison (an) dans le mot (şemaran) a été ajouté parce que ce mot est le complément de (seqman), car en kurde tout nom qui sert de complément à un autre se décline, et comme tel a été décliné et non pour désigner le nombre du substantif, puisque le verbe (revîn) le désigne.

Djêladet Ali Bedir-Khan

L'Alphabet Kurde

14

tam	طام	طعم	161
tima	طا	طمع	164
mita	معا	متاع	237

A ce sujet on peut citer des exemples historiques. Dès le commencement de l'islam les conquérants arabes constataient bien que les peuples de race et langue arienne n'arrivaient pas à prononcer les sons qui sont propres aux sémites et qui manquent dans les langues ariennes.

Ebou-Mousslimi-Khorassani, qui fut amené par ruse chez le Khalif Mansour, ayant compris qu'il allait être exécuté, lui adressa la parole pour lui dire:

استبقي لعدوك يا امير المؤمنين

«Gardez moi à ton ennemi ô Emir des croyants»

Comme il n'arrivait pas à prononcer le (z) et le (ç), il dit:

استبکني لعدوک یا امیر المؤمنین

De même un esclave de Zeyyad-Ibni-Abih, de race et de langue iranienne, qui voulait dire à son maître, que son fils avait chassait un âne sauvage:

لقد اصطاد سيدي حمار وحش

N'arrivait pas à prononcer « ق، ص، ط، ح » lui dit :

لكد استاد سيدي حمار وحش

Zeyyad n'ayant pas saisi le sens de la phrase l'esclave voulut nommer l'animal par son propre nom « عبر » mais comme il n'arrivait pas non plus à prononcer le (ç) au lui de dire « عبر » il dit « ابر ».

Les explications que nous venons de donner prouvent suffisamment que les kurdes, quoique ils aient emprunté à l'arabe des mots portant le « ع » et le « ا » ne sont pas arrivés à les prononcer. Il est évident que nous non plus ne pourrions pas admettre dans notre alphabet des sons qui n'ont pas pénétré notre phonétique.

« ا » - Le « ا » qui représente une double lettre, n'existe pas non plus dans la langue kurde, et n'a pas pu d'avantage pénétrer par le canal des mots arabes. Dans de pareils mots l'une des deux lettres est supprimée.

Şidet	شدت
Nûredîn	نور الدين
Selabedîn	صلاح الدين

(à suivre)

Djêladet Ali Bedir-Khan

« تولامه تولا كاروين ، كارى مه گرزوچك »

جەوادى عالى بەرەمان

« ۱ » کردی کافر بیش « ۲ » بجمی بر کالو وقت نه گوت لولو « ۳ » ژ پاش ، ژ رخ بازون ، لقا بقدين « ۴ » چیر چیر و کاسیابندی سلیفی ناسه - لگورادی سیابند گا کوئی یک کشت و در دما کو اوشر ژیکرا لنگینوی شحتین وکت لسر سیخی دار که هسک . پاشی خج ژی خوهر بردا لسر سیخی ، سیخ دین وان ده شکیا وهر دولاش کتن نوالی . ل شوناوان دوسیندار رایون وشین بون . ژیر کو سیابند وگا کوئی بو بون دژمتین هف وسیندارژی لیدساوان رایون گا کوئی هر ساله دهاتن و پلین وان دخوارن .

د کته ناث کاروانی ل وان د کر ئیریش
چاوشی گوت ضابطی «اندم ایشته» هالو
«کبردی کتدی کلو هیج دیدی لولو!» (۲)
حنکی خوه پی کرب ، کالی رین تازی
برفی ده ما بو بی کلاف هاته دین مری
ضابطی گوت «اولان به ، اف کُردی چاکه»
«نه بجوه به ژیل کلاف بی کیریمه مات پا که»
اث را بون ، پیا سوار ، بیری کتن پیشه
دچون لی ئیدی رین ، هن ژار دمان باشه
ضابطی دیت و کاروان ، هن برهن دبودریژ
وسطا و بی درمان ، ربونگی بو بون نف گیز
چاره چارومی برسی ریز گرتبوت بوری
وک بری ریز نه دمان ، فرک دبو بون هری
گافتن نو دکتن ناهرا خیز و ریز
ژچاران و سسی یان هن ل پاش و بی خیز
ملازم ژخوه دقیا ژدل و جان دخوه ست
هر چند هیه او چند هزماران بکه راست
ژخوه کار او نه بو کوبسر کفه توران
ژلورا دقیا بو کو کیم بین پوران
ضابطی گوت اوناشی ، چاوش و عسکران
«آرقه دن یاندن سورک ، دوشیرن به طو بدن» (۳)
دستان ده نازانگ و شور دریل کاروانی کرن
هرچی شیرمیژ و گدک بن لنگین خوه بیرن
زارین رابو و نالین ، ژ کاروانی دلش
رانکی صورل اردی بو ، بلاف ، پنی ویش
مژی نف پرچینه ، خوریانه چند مری
جرگ و دل سینگ ویر ، بو بونه گش حوی
نفتکین خوه راست کرن ، ددان ژپیش و پاش
تق و زق قز و فتکین ل وان دهاته باش
یک دومی چار دکتن ، سرچا و بچون کامباخ
تقی ژژنان دهات دنگی زارین و آخ
دمر میر نه دنگه نه آخ و زار نالین

باشلا هف دکتن هفتو را گورن هیلین

چه گلی ونوال بو ، برف دکت پیل ب پیل
چار نکار و هاور گیش دفی زار دریل
وران و بریل دوری ، ری دهاته گرتن
ضابط و عسکر گشان ، اف حال خراب دین
تیرس ولز کت دلی وان ، برن نیزنگ دین
نیشمری کاروانی خوه ، همال وی همتن
ضابطی دا پیشی بی ، عسکر ژ پاش ه چون
نفلی هف ذبری ده ب لژ وندا دبو
بر جندکان درقین ، ژبا و برف و بوک
گه ل داران دکتن گه ل قلم و توك
کاروان ماجهی خوه ده ، گه نالینه گه آخ
پرنه آژوت نیشمری قفلین بون نف آخ
ب روژان هه برف باری بو کرشه و قسا
هیژ دهات و دباری سرانسر و پیدا
کاروان دین ده ما ، گرگ رابو بلند
هیکل ژ کاروانی ره ، سپی ، هلس و رند

بلی او جیه نواله ، سیان دیر و سر
سیانی ملاقی به ، تریا خجی ل بر
سیانبد و خج تیده ، هر دو سپیندار دیار (۴)
ناوبرا کاروان و تریب کیل ژوانزا او دار
زقستان پاش هه مابو ، دنیا بو بو بهار
سپیندار بیسر کتن ، شین بو بون یار
گا کوفی و که هر سال سر سپینداری گهان
کو کتن بداری هف تولا خوه گی بردان
بلی شین ، سپیندار شین ، شاخ و چقل ل پیل
لی دبر کاروانی ده ، بر ترابوان ده کیل
نه خوارن لهف هاتن و دنگ ل وان کرن
«ام دیوه بهورتنه ، سپیندازتون ورن»
«ام بونه دوست ویرا ، تولا مه ژیل یک»

تولا کاروین

گر و کوچ ژن وزارو ببر ری کنن دچن
تازی روت ، لاش ببرین یوف وحری این
جوان ، کال ، شیرمیژ کدگ بک هاوی نه بی دننگ
دیوی نه ل وان تازی ، گون بونه زر بی رنگ

کاروانک ، کاروانکی زیز ، د گهیزن ، دچن
د گهیزن ، ژ کول کول کول ، دچن بی سروین
نه ناسه ژ کوتین ، دنی حالی عجیب
رئجی ده ، پیش و کسر ، هفالی وان عزیز
شواته ، لمی به ، ژ برچی بازداغ رفین
هن هه ، دناغ وان ده پور گیز گیزی وک دین

سرفوتن ، پیخواس و روت ، هتا ناقران و جیب
ری آسی ، کفرو کوچ ، بهیشیا وان نف شیب
در کئی ، در کئی نه هشتنه ایل ، ولات

عشیرن ، تیده هه ، طورن و چند تات
جیوه لک ، جو تکار و بگک پسمیر ، آغا و میر
ملانه ، شیخ و سیدا بک آوانه بین نیر

دستبستی ، گردایدی مل ببر و ریس ، زنجیر
سربند و کلمچه نه ، کاروا نه کی هسیر
پیسانه نیتوک کئی پخنی بونه قشیم

ژ فروش وزنار ولات داتین دچن چم چم
پیسانه بیخوه پیا ، لی محافظ سوار
ژه ندرمه عسکری ریش ژ بیل و پیر و پار

اونباشی و چاوش و بک ملازم اسر
گه بیز گه بیز دچن ببر کاش و بر
دستان ده تازانگ وشورملین وان هه لئنگ

تازانگان دده شینن ب دانگی رنگ و فنگ
شلفین وان خوه دپیچن ل روگردن و بر
کو ژ بون ژ شو پاوان نف خونین تینه در

قهرینک ، نالین وآخ ژ کاروانی کر چو
ژه ندرمه ناف ددن وان «هی کافر گرد بورو» (١)

شفت وروژ ریشه دچن ، بی وچان و قیه
کال و پیر خورت و کچک نف خو پانه وک سیه
دیوی بک دابوری ودل کر کوسح بکه
لی هاته فکرا ندت بنده قت برس بکه
کردن و کردمانج دچن بی آرمائج

بی خوه بی ، بی خوه دی نه ، خوه دی هشتی رین
برچی ، نیز ، نه گزوبه ، نو خوه دی او یکن
عیسی ژی ، محمد و موسی ژی ناس کرن
بری خوه چند جاران ل ته ژی راس کرن
نه نهو ژ میژفه توناسکری اف قوم
نه حیفه صد مخاین قت مزابه اف لوم
یزدانو مبه نوژی بونی هفالی خورت
بی گنه و بی سوچ ، تئی کردن و کرد

چون چون چون ، دبر دسر نوال و گاز و گر
آرمانجا بی آرمانجان هینا خو پانه کر
ری ل وان هاته گرتن ، پرفنده ، پوک عاشوت
زیبک و طپروک و برف داتین سرروت و قوت
ل کافلی گندکی سوار بو بون پیا
دناغ پیلین برنی ده پیا بو بون و ندا
هسبک بی ملازمی هبو اصیل ، کحیل
دشتی بو قته دی بو ، چیا پوک ، برف و پیل
بکی کال ، ژ کاروانی لی هبو به کلاش
ملازم ژ اونباشی ره رابو گوت «هی صه باغ»
«کلاقی هره بینه ، هسبی من بی دا که»
«زینی وی لی بهیله ، لی هساری را که»
ضابط وژه ندرمه عسکر بن بانه کی خوه دان
گرد کوچ ژن و پیر نفده مایون بی بان
ژ درفه ناف برنی ده ، بین زیبکی ده مان
هورانی بی شفا رش نفی لخیص و بان
صبه تر هله مات روژ ببر تازانکی جاویش

پیلکه خواهش لِسِر فی آوایی بسکنن ژئی . بی چند خورتین مه هیتی نفیساندنی دین و هاوار دکفه نایف خلکی و راست یراست دبه کوفارا وان .

ژر خواه اف شعر و بند کین نو گهشیمان نه بیکیرن ژئی . اف نفیسارین ها ژر یونامه ، ژر یونا هر کسی کو چائی زانین و زانا هی بی لی هته و خسار یونا نفشائی گلکی هیژا و بقیده نه . دوان ده آوایی گوتین ولی هته کو ژر گند ل گند دکیرن و بی لیگری فی نا کفن دست .

ژر خواه بسر کتن و تکوز یونا زمانسکی وک زمانی مه بی چند آوایی خبائی تپته بی . بی نفیسارین زانایان ، بی نفیسارین وان مروشین کو هما خواه نندن و نفیساندنی دزانن و هرو کی پخوه دیزین و داخیشن و ژر دفی خلکی دهبیزن ، بی کو توتشئی وی بگهیرین د گهیرین رو پلان .

ژر همیشه تشسکی دن ژئی هیه کو هم و بگهی میانه . اوژی دابا (ادبیات) خلکی په ، ستران ، چیروک ه . پ . . .

دفی بائین ده خواه ندقائین هاواری قه نه خبیتنه . هر چند مه ژوان ره چند جارن گوٹ و نفیساندن ژئی . هیه لخواه دانان نپته مروقی نه زان ، دنگیژگی آن مظر بسکی بین پیشبری خواه و گوتین وی دانقیسین . بی لی جیتر دبتنه کو ژر خواه بنفیسین . لی نه ولی به . اف تخلیت نفیسار ژر هر تخلیتی بیتر ب کیرییه تین و هیژانه . ژر هر گو تیده ژر آلیسکی آوایی گوتین ایرو و ژر بی دن آوایی گوتن و پهرسین چند صد سالین هده کو ایرو دزمانی آخاتنی ده نین و بکجاز و ندا بونه . بی دستی مه ده چند یک هیرن . مه او بلاف کر نه . لی اونه بسن . اف کانی هنده کوره کو بنیاوی زو بز و نابه دین . گوردستان ژر برچه بین هولی نیرئی به . بی سالان قه بیته نفیساندن کتا ناین .

مه لِسِر مستلا نفیساران و دورا وی ده - کو پیره گردانی نه - هن تفت گوتن . ام نهو فکرن لِسِر درسخانه بین خواه و لِسِر قستا خواه آبنگهی .

هژمارین هاواری بونه هفده . بی نفی چند خواه ندقائین مه هته و چند کخواه پخوه هیتی خواه ندنی دین . لی اف نه بسن . ژر کی بیته پهرسین - نمازه ژر مروشین خواه ندا - هون

چرا فان کردان هیتی خواه ندنی نا کن . جُحا باوان جُحا با نکیرها نیانه . ما ژوره دیزین : ما م چه بسکن کانی دبستانا کردان ، افچند دولندین مه هته بلا یک ژوان رابه و ژر مه دبستانکی آقا بسکه ه . پ . . . بی لی خیراوانه . ایرو دبستانین مه نین و دولندین مه ژئی گه نادن .

« مادام حتا ایرو ژناف مه او دولندین جامبر »

« درنکننه کو بدو بسکی هزار زیوان بدن و ژر یونا »

« ملتی خواه دبستانان و بنیانین خیری چیکن . . . »

[ژر بَشگرتنگا نظامنا ماجفانا خیری]

ام ژئی بدریکی نکارن دبستانان چیکن . گلو ام حتا جیونا دبستانان د هیتی بی ده بیین ؟ هکه ولی ، هنگی ملت هیژا کلک فخوه ندی و زنان دی بیست . گلو ژیره تقدیره به ؟ بی له به و گلک هسانی به . اوژی فکرتا درسخانه .

لِ بیروقی قدری دودد مال کو دین اوموی و دورا میردیی هته . ژر خواه ره حمائی یی دکن . دکتور بدرخان

هرچی خورتین وان - تیده هن مه وهه و بیبج مالن ژئی هته - گهاندنه هف و داته خواه ندنی . باش کو شاکرت گهانه هژمارا بیست و بیبجان دکتور بدرخان فر حکومتی رخصتا درسخانه کی خواه ست و گرت . ایرو ل بیروقی ب آوایی دسی و ژر آلی بی حکومتی ناسکرتی ، درسخانه که کردی هیه و تیده ژر سعی بیتر کرد و خوین و مامبوسته یی وان . ملتی احمد بولم به .

ایرو او لِسِر خواه نداین کودان و غلیفه به ، فرضه . و فرضه که عین ، لی نه کفایه : فکونا درسخانان . . .

ژر عندیوری حتا جرابلسی بی نفی چند خواه نداین مه هته ، بلا ژر خواه ره درسخانان ، وک درسخانا بیروقی فکن ، و فی ملتی بختوش و بلنگاز کو ژر نژانی یی بو به خلاصی بیا نیان بچوبین و بگهیرن . هکه دفتت ژر حکومتی ژئی رخصتا وان بستین . بی شکه کو هه گو قنچ هاته خبیتن هن ژوان درسخانان صبه دین دبستان . ژر کو اونه لیروقی ، دارد که ولی ده بپنه فکون کو خلکی وی کردماجن .

هر وکی هاوار توتئی الفانیا یانو ب اردی و کر که درسخانه ژئی دین هم و توتئی دبستانان .

هاوار

حب الوطن من الإيمان
 لي في هوى الاوطان قلب يخفق
 ويحب الكرد (الجزيرة) ينطق
 أنا صب أرضك يا جزيرة اني
 دامي الحشى بك مستهام شيق
 أنا عاشق، والوجد غير مفارقي
 وطيك مني عبرة تترفق
 أنا شاعر اهبو وامدح انما
 قلني باعلاق المحامد اعلق
 قلبي تعلق يا بني قومي بكم
 وأنا اسير هواكو لا مطلق
 تالله لم اصغ التعريض تساخراً
 ليقالت عني شاعر متدشق
 ولربما قد قال آخر انه
 عذب الليث بسحره يتمشق
 لا لافاني يا بني قومي بكم
 ولكم عليكم مقلتي تتدفق
 ابكي بني وطني وانذب مجد من
 كاودا الزمان وكادهم تفرقوا
 اسفي على جنات (بوطن) فكم
 كنا اربيع المسك منها نشق
 لمني على حور واحرار مضوا
 ومضى الزمان ولم أزل المشرق
 ايكبهو، بدم ودمع آيه
 هذا العقيق وذا اللجين اليق
 قومي، وانتم خير من فوق الثرى
 انت المكاهم فيكمو تعلق
 لكنكم لا علم عندكمو ولا
 لكمو يد فيها المعارف تعلق
 الجهل اعصاكم ومزق شملكم
 ولينا فاكتركم فقير علق
 الكرد في ارض الجزيرة جلمهم

متخاذل متناذب متشقق
 وكذا يارض الترك اوبجوبها
 ابدأ غراب البين فيها ينق
 اما هنا في صالحية (جلق)
 حسد وبغض ثم جهل مطبق
 العلم مفقود وجهل بيكمو
 بسائكم يا قوم فهو علق
 ولكم يقودكمو النبي كما يشا
 ويديركم فظ غليظ احسق
 انالست انسى الترك حين تمزقت
 راياتهم وعفت وضج المشرق
 قاموا بارم الدين يدعون الملا
 نالعرب قد تعدوا ولم يتسابقوا
 والترك اكثرهم تخاذل انما
 منهم فريق صادق وموفق
 وضعوا بايدي الكرد ايديهم وقد
 حلفوا بين السيف ثم تعانقوا
 جنباً لجنب في القتال صنوفهم
 في وحدة ارواحهم خلاصق
 هم اقسوا ان لا تلين قناتهم
 حتى يبيد بها العدد الأزرق
 ولقد تطهرت المواطن كلها
 بمجراهم وبدا عليها رونق
 لما استتب الامر للترك انطوى
 ذاك التحالف ثم لاح فتفتق
 وبدا لهم ان يدعجوا الاكراد في
 ترك وتلك سياسة وتمخرق
 ان السياسة تلك لادين لها
 والله يعلم ما اقول فاصدق
 هدروا دماء الكرد لم يبلتوا
 لدم يطبل بغير حق يبرق
 لاسامح الاترك ربي انهم

غصوا حقوق الكرد لم يترفقوا
 مرقوا من الدين الحنيف سياسة
 ومضى فطاحلم بها يتأفق
 للعلم والعرفان شادوا متبراً
 بسيوفاكم يا كرد وهو محقق
 كل الشعوب بدت لها قومية
 في العالمين واتصحو لم تلتقوا
 لاموطن لكو ولا قومية
 لم تعرفوا بين الشعوب وترتقوا
 الله يعلم انك اسد الشرى
 لكنكم بالعلم لم تمنطقوا
 العلم والبتار لم يتفارقا
 واذا بدا فتق فذلك يرتق
 رومي صلاح الدين ناجت في العلا
 فاحاط بي اسد يليه فيلق
 فلمحت فيه من الجلال مهابة
 وطلعي برديه هزيراً يزقق
 وبدا يقول بلهجة كردية
 ودوى صدها شباب مني المرق
 (شبر كوه) ما هذا التناذب يا نخي
 من فعل قومي كاد قبري يلق
 اني نظمت الشرق وهو مبشر
 روحاً موحدة فتم توثق
 لكنهم بعدي تخاذل جمهم
 تفرقوا وتشتتوا لتمزقوا
 الشرق شرق انما اصل البلا
 هي نكرة جنسية تنطق
 ولاجل ذابا قوم هبوا وانهبوا
 بل اوجدوا قومية هي اعرق
 وخذوا من العلم الصحيح مفيدة
 اما الفنون بديلها (تعمشوا)
 الكردى الوافي

آيشين بيكة ژمار «مفرد» آباشين پره ژمار «جمع» . .
 بل ب في آواين هاوار بو بو بوستانا نو گهشتيان وتيده چند
 خورتين مه كيم وزيده هيني نهبساندي بون واپرو دين زي .
 ازخوه ، مادام نقيسه فانين مه تين ايرو افن ونقيسه وان ژناف
 ازخوه ندقانان تينه هلبازرتن ، دقيبا بو بركي هاواري بيكته
 دستي وان . ميناكو كتيه زي . مه زي دستوردا . امي

گردستانا بی دبستان

چه بکین ژته گردستان ته پر هنه شهر ستان
 ولیکن بی دبستان
 چه بکین ژته آی ولات درنگ لته روزملات
 ابرودیت پر خبات
 خبات خباتا میرات هون وک پلنگ وشویان
 هون لث چوبین بکیران
 خبات خباته زیرین هون لث هش ویبیرین
 هون باش اگه ریکیرین
 دیزاره ژه ان شیفه گردستان تو باخیفه
 ازوستیام مام ریفه
 ری دویره ان درپژه گردستان نشکلی یژره
 دلی من لث قرپژه
 گردستان میژ توساخی خلک کوکین توشاخی
 گردستان تونث داخی
 دنالم از هر وختی ازم زلامی رختی
 چی ساخ کم آل وتختی
 مآل وتخت او چه نه حچی هبت بک ژنه
 دزانت دردی منه
 آل بلنده دهر وخت دخوازت زانین ورخت
 دبی ازم بخت وتخت

مصطفی احمد بوطی

هن هیون بر دستی مه ده بچوه دی وهینی نفیساندنی دبون.
 بقی نفی اف ژئین دن در کتین . لی نین مایین ژی هیدی
 هیدی ، بـرخوه ندنا هاواری وبـ تصحیحین کومه دنفیسارین
 وان ده د کرن آوایی نفیسانداخوه بـ گلکی عدلانده .
 سح کرنه که لثونا (من ژبرخوه گوت) «ژبرخوه
 من گوت» نایه گوتن ، دژمانی آخانتی ده بها تاگوتن ژی
 دژمانی نفیساندنی ده نه راسته . دیسان رند کته سری وان
 کو مروث نکاره (مهین من) بنفیسنه لی گرکه وکی تپته
 بلیشکرت (مهینان) بنفیسینه وهکه مهین ژریکی
 بیترن ، د هن شیوان ده (مهیتی من) پته گوتن ژی ، دژمانی
 نفیساندنی ده دقیت «مهینین من» پته نفیساندن . ژبرکو

لی دوی چندی ده هن نفیسارین نوگشتیسان دهاتن
 ود گانه مه . بقی نفی حق نوگشتیان ژی دهاواری ده
 هبو . ژرخوه هاوار ژمه بیتر یلوان بو . ژبر کوام بین ابرو
 و او بین داوی بی نه . وژمره دفیسا بو کوام وان بگینین
 وریچوه دی بکن دا کو بکیری ملت و ولاتی خوه بین .
 ژر لورا دلی مه هبو ، ا ژوان ره ، ژر نوگشتیان ره
 ستونکه جهی فکن . هروکی مه فکر بوژی .

لی بی زمانی فه مه دیت کو دسوری بی ده ژفان پیغه
 تو خوه نداین ولی نین کو پیدا دسوتنن هاواری ده
 نشتنن بیکر و بـ آواکی قنچ ورامت ، بـ گردمانجیکه
 خوه رو ، بکارن بنفیسن . وکی ام گردمانجیا خوه رو
 دیژن ژی قستمه نه اوه کو تپده پرسین عربی نین بن .
 بلاهبن ، لی دقیت آوا کردی وپرس کرداندی بین .
 بلی مه گوت بلا تپده پرسین عربی هبن . لی نه او چند
 و ولی یفصالب کو شونا «برفی بکی» «بنا علی ذالک»
 پته گوتن .

دیاره کو کردین ولاتی ژبرین ژمه در کتنه و بند و شعرین
 میژا نفیساندنه و دنفیسن . ژرخوه ولی ژی دفیسا بو . چکو
 کردین عراقی د ولاتی خوه ده نه ، نینژگی ملیونکی نه ،
 نمازه ژبری فه د بازاری سلطانی بی ده بـ کردی دنفیسین ،
 ژو پیغه اف ده سالن د دبستان خوه ده بـ کردی دخوین .

لی ام دسوری بی ده ژر آلیکی کیمن ، ژر آلی بی
 دن دزاف مه ده -- خلکی چه ودر کتی - خوه نداهند کن .
 هبن ژی هیژ رند هینی نفیساندنا کرده انجی بی نه بونه .
 بلی دقیت هین بین ، ژبر کو بـ زمانکی نفیساندن نه تی
 بـ زانینا وی زمانی تپته پی ، لی بلی دقیت مروث بـ
 وی زمانی هینی نفیساندنی پت .

بلی د انجامی ده مه دیت کو نفیسه فانین مه نین ابرو افن
 و نه هنکین دن . بر فی درافنی مه مه نائل قرارا خوه دارو بلین
 هاواری ژر هر تخلیت نفیساران ره فکر . ولی ژی گرک بو .
 ژر آلیکی خلک هینی خوه ندن و نفیساندنی دبو ، ژر ملی دن
 چند نفیسه فان دهاتنه گاندن . ژر و پیغه هاوار زقییا زمانی
 کردی بی به دقیت بـ فی زقی بی هر تخلیت توفینه و رکون .

در سخاڻه

مه جي دل ڏڪر وڌوخه ست ڪو ڪوفار ڪه مه هبت .
ديسان هر ڪسي لي بڪ بو بو ، الفابي يا ڪردى آڻو ڌڻيت پيٽه
بلاڻ ڪون وهر چي خوردتڻ ڪرد هڻي وي بين .

بِ صدرنج وڌشواڙي بي وپاش خبا تڪه ششمين ، مه
دستورا ڪوفار ڪي بناڻي هاواري ستاند . هاوار ڌٺاف مه
ده دا ڪت . بو هاوار وگازي . هر چند هيه او چند لـ
ولائي ڪردان و پياڻيان هانه بلاڻ ڪرن . شاپاش و پروزي ،
لوولي ، ڏنگ و بيڙن ، هرثت ، . . . جي قنچ ، جي رند ،
نق سهي و دلال . . .

لي تشڪ هيو . ڌڻيا بو ڪو هاوارا ڪردان ٻڙيت
و بسر ڪفت . هاوار دهانه هاواري . لي گرڪ بو ڪو بهاناڻا
هاوارا هاواري ٿي . ٿيره پرگيان و گازيقان ڌڻيا بون .
هر ڪوفار وروڙنامه ، نازه ڪوفار ڪ وڪ يامه بدوتشان
ڌڪارت ٻڙيت . سرميان و خوه ڌڻان .

امي ارو تني قالا خوه ڌڻافان بڪن . لي پئي هينجني مه
دل هه به يري پشڻ هنڪي قالا نقيسه ڦانان بڪن وڙي
بڪفن قستا خوه اڻنگهي . ٿر خوه نقيسه ڦان ٿر خوه ڌڻافان
ٽينه هلياڙرتن ويو ڪي وانن .

وڪي هڙمارا هاواري آڀيشڻ درد ڪت ، مه ڊڊلي خوه
ده ڊگوت ڪر پاش چند هڙماران نفيسار ل مه ولي بيارن
ڪو امي ڊڙارتني ده عجيب مايي ميين و پشڪي پاڙين سر .

لي ولي نه بو . هيڻيامه نه چو سري . ٿر چند شعر وند
ڪان پيشه تشڪي خورت و بگوش نه گهايه دستي مه .
ڊگل في هندي مه بهناخوه فوه ڊڪر وڊگوت : خوه ڌڻاڀين
مه هيڙ ڪار نه بونه ، روزا بار ڪرني ٿر نشڪانه . بسروان ده
گوت ، هين خوه پيڪ ڌڻين ، قلمين خوه — وڪ شوري
ٿر ڪالائي — ٿر ڊيوٽين خوه صبه آن دوصبه دي بڪشڻين .

ٿر خوه هڙمارين پيشڻ ٿر بونا هنڪرنا الفابي بانو و آواڻي
نفيسانڌني ، بچند بندين ڪو ب هر دوحرفان دهانن نفيسانڌن ،
درد ڪتن . هتا پروڙي او آوا دوم ڊڪت و جارانان هن بند
ب هر دوحرفان ٽينه چاپڪرن .

هيات ! چي پيڻم ؟ چي قامي يوسف صيائن ، فوآڏن ،
ڪال فوزي ٽن ، اخئي ٽن هنه رشاخوه گر بدانه وڌشيني دانه .
پشني پر سياريه حال وحوالي مه ٿر بندا آڻي قال ڪر .
نقدا خپيدي بون . بينر ٽمن راچي گوتن :
« اي آڻين جيوه لڪ !

نيدن پر مه پي جم مه . حتافي هنگي تو آڙ ب بو بي .
لوماڙته نه ڊيون . لي ايرو ٿرته آڻاڪي ڪچڪ آڻي . بلي
جيوه لڪ وي ڪچي پرامده . هيڙ حتاني ايرو دي وپافان
ڪچي ورگا نهائينته ڊني . پر خوه شڪه ، لته پيروزبه .
لي جيوه لڪ بالاخوه بدي ، پوري ڪچڪي بي شڪي
ورگا هاتيه شهڪرن ڪو ڌٺاف مرجا ڌڻراني في ده چندڪ
ٿي درانين ماران بجه بونه .

بلي آڻاڻي مه ڌٺاف بنداخوه آڻيگو هراني ده چند ٿي
ڊرانين ماران بجه ڪر نه . ڊيڙهه : « وڻي ڪو عسڪري
ڪردا بسر باٿاري ڪرستانني ده ڊگرتن ، گلو او خوردني
مه ٿي منور ، خوه ڌڻا لڪو بون ؟ »

ل آليڪي ڊن نه نيڪلونا خوه ٿر ٽرانپيا خوه ڊرپيش ڊڪه
گر جناني آڻي ٽزان بوو ٿر پوڻي بڪي نيڪلي شري سر
خوه بوني نه بو ، چاوان ديه ڪو جهي مه ڊزاني بو . ام لـ
ڪويون ، ڊختين آن نه ڊختين ؟ ماهر ڪس زانه آڻاڻي مه
هنگي لـ ڪر بو وچه ڊڪر . نه گر ڪه ام بيڙن . هڪه
نهر دخوازن بدن ري يامه بين جم مه . بلا ڪرم ڪن جهي
قالا جم مه گلڪ هيه ، لي پئي شرطی ، نقبا ڪو ام تيدا
هاتنه بلا بين . . .

آڻا بخوه ڊيڙهه « نيدي ايرو نه او دمه ڪو ام لوما و گازانا
ٿهڻ بڪن » گر ورگايه چا بخوه ڊڪه ول مه رادبه .
داوي هيڙ ڊپيشيامه ده به . گر خبتين ام لوان ناگرن . .
لي بلا يقان گرتنان ڊين آڻا سارده روحين مه معڏينين .
ٿر بونا ايرو اڻ بسه . . . »

ڪلي خوه ڌڻافان ! فايا گوتنا سريان . ڪوري چي بڪت
امي ڊيسا فڪرا خوه بيڙن . لي يا چيتر آوه ، شونا ڪو ام
لوما و گازندا ٿهڻ بڪن نقدا بخبتن وڻي ولات و ملني
بلنگاز خلاص بڪن .

آڻين جيوه لڪ

هاوار

کوفارا کردی * مجله کردی

شیخ و آغا و منوران

د: هه‌مانا هه‌لاری آ‌پاز دهان و دئی ستونی ده ، ب‌سار ناما زور ب‌ن بند که حاجو آغا در کتیبو . هر و کی هیشی هبو بکئی ژرخوه ندانین هاواری لی فکرا ند .

ژرخوه دهر کوفاری ده مناقشه ب‌ن هولی چیدب‌ن و اف تشتکی . قهجه . ژبو کو فکرا هریری خلکی پی دخویه ، ملت پی بندوار ده و دناف کونین هردو آ‌لیسان ده لی راستی بی دگره .

ژرخوه هاوار وک کر سبکی به کو هر کس لی دکاره هه‌کشه و فکرا خوه ژی بیژه . تنی ب‌ فی شرطی کو هر دو آ‌لی ژهاویرا ادبی در مکفن .

هر و کی مه بندا آ‌غی بلاف کر بو، بندا ژیرین ژی بلاف دکن . هکه آغا ، آن هرچی کو میلدار بیا فکرا وی دکن ، لی افین جیوه‌ک فکرا ندنه رو پلین هاواری ژوان ره ژی فکری نه .

لی تشتک هیه . (افین جیوه‌ک) نا فکی فشارتی به . هر و کی ده‌هاواری ده گ‌لک بند و شعر بناقین فشارتی بلاف بونه و بلاف دین ژی .

لی گوزا اصولکی چاپخانان و روژندان هر چی کو بناقین فشارتی د نسین نا قین خوه‌ئین راستین ژ روز نامی ره ددن زانین و روژنامه ب‌ وان دزانه لی تو جاردان وان بلاف نا که . ژلورا ژ شهو پیدا هرچی کو بناقین فشارتی دی بنفیسین د قیت نا قین خوه‌ئین راستین ژمه‌ره بدن زانین . هر و کی ژ افین جیوه‌ک پیغه خوه‌بی ب‌ن نا قین فشارتی همی ژی دانه . آن‌نه نسیار ب‌ن وان ناین

بلاف کرن ، او ژی لی کوفاری نکارن بکرن . ژبو کو پیغه ب‌ اصولی فه نه چونه . . «هاوار»

رسلط مریمان

مه بندا شیخ و آغا و منوران خوه‌ند . گر که ام راستی بی بیژن . بلی لی پر عجبایی مان . مه د‌لی خوه‌ده دگوت آغا بی مه ئیدی پریشان بونه و دخوازان ژبونا راختیا ملت و ولایت بچینن و پی گه‌ئین خوه بدت عقبو کرن . نه کو ل‌س منوران رابن ولوما ژوان بکنن . مینا آ‌غی گونیه ام قالا مستلا شیخ سمیدی رحمتی بکنن .

هر چی ل‌س شیخی رحمتی چون ، پ‌راشر کرن و نه هه‌شن ایشی رحمتی بچه مری و کورد استقلال خوه بستین گ‌لو او آغا بون آن منور . د‌سا ابرو هرچی مجاهدی مه کو لی ولایت ب‌ بی بختی تینه کشتن گ‌لو ب‌ دستی آغا یان منوران دمرن .

لی از ناخوازم فی بختی در یژ بکم . چا کو ابرو از دخوازم ژباخوه بتر فکرا مریمان بیژم . بلی فکرا مریمان فکری شهیدی منوری کوردان . لی هونی بیژن تو چاوا ، دکاری فکرا وان ژمه‌ره بیژی . بلی حتانو دگوتن ، ژمریمان

تو خبرنه هاتیه ونایی ژی . من ژی ور گ‌ا دزانی بو . لی ابرو ازیره شبلکا مریمان درو پلین هاواری ده بلاف بکم . بی شکه کواف خبر اوی گ‌لک خوه ندانان عجیب

مایی بهیله . . . ، نا ، نا گ‌لی خوه ندانان ، نمازه ، برائین کورد ، قط عجیب مایی نه مینن . بیاوری و بی تاسواض بخونین و بزبان ، ژی عبرتی بگرن .

بلی ژ چند ره ژان چاره کی بخونی آن بیخالی دهرم دنیا دنی و پ‌ر سامر ب‌ن خوه‌دم . چاوا کو دومی یشف د‌سا بیخالی ، من گ‌ر گ‌ا هک لی ناف مریمان چیکر . . .

زرارة غرافية طب مشقة
اليونانية اخوان ابن مشقة

جميع الجوارح والظواهر الملونة واللوحات الخارجية
 طبع بطائفة دار طب مشقة نائفة على الطراز الحديث

ملك الظاهر

دمشق

جزيرة

اندريوار

الطبيب
محمد حبيب

ادوية صامية بالبرازيل ورامسة العيون وجرامتها

صالحية

دمشق

اشتركاك مجلة هاوار

وفي غير هذه الاقطار

100 فرنك	عن سنة واحدة
90 فرنك	عن ستة شهور
60 فرنك	عن اربعة شهور

في سورية وتركيا والعراق وبلاد العجم وبلاد القفقاس

500 غروش سوري	- 100 فرنك
300 غروش سوري	- 60 فرنك
200 غروش سوري	- 40 فرنك

للارسلات يجب ان تكون باسم صاحب الجريدة: د. محمد جودت عالي بدرخان - دمشق - حارة الاسكراة

سال ۱
العدد ۱۷
العدد
العدد
۶ آذار ۱۹۳۳

هاوار

سال ۱
هزمار ۱۷
دوشنبه
۶ آذار ۱۹۳۳

کوفارا کردی * مجله کردی

تیخستییین کوفاری

افین جیره لک	شیخ و آغا و منوارن
هفتدی صوری	هاوارا بی نیکی
دکتور . ک . ۰ . ۰ . بدرخان	لبر تر با شیخ سعید
احمد میلک	آخ له
ج . ۰ . ۰ . بدرخان	القابی یا کردی
هاوار	درسه نه

الکردی الوانی	حب الوطن من الايمان
دکتور ک . ۰ . ۰ . بدرخان	چارینین خیام
م . ۱۰ . بوطی	کردستانانی دبستان
ج . ۰ . ۰ . بدرخان	تولا کاروین

۱۳۵۱ • مطبعة الترقی بدمشق • ۱۹۳۳ م

SAL 1
HEJMAR 18
DIŞEMB
27 Adar 1933

HAWAR

ANNÉE 1
NUMÉRO 18
LUNDI
27 Mars 1933

Qoyara Qurdî * Revue Kurde

Gêwishtiyên Qoyarê

Xwe binas
Qurd û Qurdistan
Şer û gayê zer
Fcêbên Dinyayê
Elfabêya Qurdî

C. A. Bedir-Xan
Revindê Sori
M. E. Botî
Xeberguhêz
C. A. Bedir-Xan

Şehnama Şehîdan
Çarînen Xeyam
Welatê Qurdan
Gottîna Gewr
Ji Qitêba Goranî
Cuhaba dayiqê
Rûja nû

Cegerxwîn
Dr. Q. A. Bedir-Xan
F. Hesen
Ibrahîm Mela
Esîrî
Hawar
Dr. Q. A. Bedir-Xan

Birê Frensizî

De la grammaire kurde D. A. Bedir-Khan
L'Alphabet kurde " " "

çapxana terekt

ŞAM — 1933

Dr. A. Kafiz

SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES

Andiwar

Djéziré

Dr. M. Khidiz

Opérateur et Oculiste

Damas

Sahii

PHOTOGRAVURE

Eyoubige Frères

Inscription sur tous les métaux. Gravure colorée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes,

Damas

Malek Daher

Qiriyariya Qovarê

Ji bona Sûriya, Tirqiya, Ecemistan,
Irak û welatên kevkasê :

Salqî 500 kirêş-sûrî — 100 frenq

Şeşmehqî 300 kirêş-sûrî — 60 frenq

Çarmehqî 200 kirêş-sûrî — 40 frenq

Ji bona welatên din :

Salqî 150 Frenq

Şeşmehqî 90 Frenq

Çarmehqî 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyîyî têne şandin :

Mîr Celadî Alî Bedir-Xan

Şam : Taxa Qurdan

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase :

1 an 100 fr.

6 mois 60 fr.

4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays :

1 an 150 fr.

6 mois 90 fr.

4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire : Emir D. A. Bedir-Khan
Damas : Quartier Kurde

Qurd û Qurdistan

Zor car qurdeqan xoyan debêjin qurdeqan hetaqû êstaqe neyantuwaniwe çîstêq biqan, we hiçyan pêqewe nenawa.

Çend careqîş xom gwem lê buwe qe biyaniyaqan galteyan be qurd qirduwe we gotûyane qe qurdeqan çîyan bo xoyan neqirduwe, we çîş bo xoyan naqen.

Kiseqey xoman raste, Kiseqey biyaniyaqaniş dro niye.

Belêl kewmî qurd le tarix we betaybetî (nemaze) le kernî hejdamin, we, nozdemtn we bistemîn, zor herayan qird, we zor car bo pêq hînanî serbexoyî xoyan helsan, belam bêcge le mal wêraniyêqî zor hiçyan pê nebra we çîyan negird.

Belêl Be hoy ew herayane we kiyamane qurdeqan hiçyan bo saz nebû, çunqê qurdeqan ew herayane, we kiyamaneyan qirduwe hedef, we xaye, we, armanc, we be bê tedariq we xo hazir qirdin xoyan îredawete agiri serewe.

Betû yeqêq biyewêt le peyjejêq serqewêt; pêpilqe, pêpilqe serdeqewêt, yeq ser natewânêt le jêrewê bo ser serbiqewêt, eger yeq ser serbiqewêt, deqewête xwarewe, we delewtêt.

Hetaqû êstaqe qurdeqaniş wayan qirdwe, yeq ser wistuyane serbiqewin, we bigene serbani. we pêpilqe pêpilqe serneqewtûne leber ewe le niwe rêga qewtûnete xwarewe, we brîndar bûne w le zerer ziyatir lew serqewtine çîyan pê nebrawe.

Betû insan le dunyada xaye, we, armanjêqî hebêt, hîwayêqî hebêt, nabêt ew hîwaye biqate hedef we xaye, beşqû tefeqqur biqat, we tê bibinêt we çend

rêgayêqî rast u rewan u kinc bidozêtewe qe bigeyênête ew armanj we xeyeye.

Imro bêt û hinorin le tarixi qurdan, tèdegeyn qe boney here gewrey serneqewtîni qurdan, netuwaniyan pêqhênani yeqyeti xoyan buwe.

Belan her nebêjin «nebûni yeqyeti» we waz bînin.

Daxo qurdeqan hetaqû êstaqe bowa rêq neqewtûne.

Belêl Çunqê heşta bo ew core îşe pêneqeyîstûne, we heşta mêşiqyan ron neqrawe, we tehzib neqrawin, we le xoyan teneqeyîstûne.

Belêl Heşta 7. 99 y qurdeqan nexwêndewarin we ew sedyeqe qe mawe niwey ziyatir le ser fiqri «bêgane peristî» we, «xo newistî» xwêndewar bûne.

Betû Qurdeqan hemû xwênda bibin, berzi fiqri gel-peristî, we qurdxohi têbigen, we xizmeti wulateqeyan pêşxene ser xizmeti xoyan, ew deme zor be asandî yeqyetiyan bo pêqdehat.

Ey lawani Qurd !!

Em dewre dewri nûstin niye, dewri têqoşine, we hewl dane.

Em dewre dewri medeniyyet, we, pêşqewtine, dewri kewmiyyate.

Medeniyyet le to xelebey tebia'ti devêt. Tebia'ti wulateqet, we kewmeqet tefrekeye.

Debâ to em tefrekeye bibezenî, hetaqû ew toy nebezanduwe.

Wa pir be demim dektjenim, we delêm:

To le rêgay wutati Qurdistana bimirî lewe çaqtire qe wulateqet bo jiyan, we, manewey to bimirêt, we bifewtêt, we birwat, we dinya lea'netî lê qat.

Fléwindé Sorî

Ji Qitêba Gorani

Wextê emînîş haqîmî mecmûî cihan bûm
 Merwane elem roje qe bê naw û nişan bûm
 Nusrawe le tarîxî beşer qirdeweyî min
 Bais be nezanîne le tu men qe nihan bûm
 Ew roje Hemorabi serewjêr bî le destim
 Nawî mine ew roje kîseyî ferdî cihan bûm
 Ilam bûwe furs emînîş gurdî ewan bûm
 Min bûme sebeb xatimeyî dewletî Asûr
 Min muncîî t anyal benî israilîyan bûm
 Babil be kuweyî leşqerî min bû be xirabe
 Fstêreperest bûn û menîş ehlî iman bûm
 Walim le biraşme hebû ceyî esteyî Izmir
 Lew wexte hiqimranî rom û yunanîyan bûm
 Çend car Yemenem girt û ehalî bûwe
 [milqeq
 Gurzim hebû sahibî tîr û qeman bûm

Esîrî

Xulamên ne ji xwe

Ji paşa, beg û axa û gernasên qurdan ra:
 Ez diqim ji we re çend pirsan liser
 xulamên we bêjim. Çiman hon xulamên
 ne ji xwîna we ne bixwedî diqin. Xulamên
 ne ji xwîna mirovan bireq ji wan di
 cihê teng û asê li quştina mêran de dibêjin,
 boyî çî em xwe bidin quştin û heman
 mirovan di wî cihê teng da dibêlin, terqa
 mirovan diqin û direvin. Bireq ji wan
 di wî cihê teng da bi bêbextiyê mirovan
 didin quştin û bi destên xwe ji mirovan
 diqujin û serê mirovan didin destên
 neyaram.

Jû pëve hin tîştên din ji destên
 wan têne der.

Gelo xulamê Şêx Evdîrehmanê Garîsî qo
 ji xwîna wî ba ma ket serê rehmetî diqet
 destên neyaran. Çawan xulamê wî ji par
 re gûle berda nav piştê wî wekta qo reh-
 metî xencer qîşand û lê zivîrî bêhav
 cardin gûle berda nav depê stoga wî û
 çû ser. Serê wî jê bi xencera wî jêqir û
 berdan destên neyaran wî.

Belê, hon diqin bêjin qo xwîna miro-
 van serên xwe ji mirovan ra natewinin.

Pîrsa we ye, lê xwîna mirovan qo
 çikas ji weqê xulamên din nabin di cihê
 teng û asê û rijandina xwînê da terqa

Gotina Geyr

Ba dihatin, dar dihejîyan
 Qes ne ma bû, lê bigerîyan
 Meh diqû bû, sal dihatin
 Rûj drêj bûn, ket ne hatin
 Ser guhên qes, pê bihista
 Lê bigirîyan, û bilista
 Deşt tîjêl bûn, qaş ne ma bûn
 Mêrg hişq bûne, nub zer bû bûn
 Ev çend hezar, sal bê mal in
 Ket ne dtin, bûn bi heval in
 Wextê Zerdest, heta niho
 Min yeq ne dit, got hawar lo
 Metirs bêje, ser Qurmanca
 Hela bêjim, çend armanca
 Lo welato, ji bo te em
 Winda bûne, man bê xem
 Ket te ne bihist, çî bû lewra
 Bû serîyeq reş, rût ji pora
 Pir me ne got, ev çî hal in
 Em seqînin, ew dibatin
 Dil ne qûr bû, wext ne reş bû
 Carê me dit, ber me reş bû
 Şin me danî, wî go qanin
 Qes nema got, we çî anîn
 We çer qirin, we çî birin
 Em siqûl bûn, dilqî birin
 Ket ne dit me, ser me gotin
 Hon hêja bûn, bê ser qirin
 Em Poran in, ne tûran in
 Naseqînin, ne berdidin

Fbrahîm Mela

xwîna xwe naqin û narevin û nabêjin;
 em ji boyî çî xwe bidin quştin. Ma we
 ket bihistîye qo neynûq û goşt ji hevdu
 ketiyane. Ma we çirçiroqa perîyan ne
 xwendîye qo Evdê Siltaneqî çî qirîye. Ji
 mezinên qurdan hêvt diqim çiman ji tîştên
 wiha ji yeqê da heta bi hezarî hisemend
 nabin.

Lawê Fîsîdî

Elfabêya Qurdi

14

Weqî niho di pirsên jêrin de:

Mirad	مراد
Midir	مدیر
Mihtac	محتاج
Misilman	مسلمان
Silêman	سليمان

Ji lewra weqê zmanê me bi herfên erebi dihate nivisandin di nişanqirina vî dengî de dişwartye qe mezin dihate pê.

Ji xwe, ev deng di nivisarên qevn de tucar kenc û rast ne hatiye nişan qirin. Ji her qo di nav herfên erebi de jê re berdêlqeq ne dihate ditin.

Ji bona rind xuya qirina doz û gotina xwe em bi pirs (sund) xerîq (mijûl) bibin. Di pirs (sund) de dengê (u) yê bi () qê an bi () qê dihate nişan qirin û pirs (sund) di şîqlê () an () de dinivisandin. Lê di her du şîqlan de ji dengê (u) yê weqê xwe xuya ne dibû. Ji ber qo bi () ê dengê (û) dihate nişan qirin û () dengeqî welê nişan dide qo di zmanê me de nine. Lewma qo () a erebi qo (û) yeqê qine di zmanê qurdi de nine.

Lê bi her çî awayî ji hate nivisandin ev dengêra ha dengê xwe ê pîşîn winda ne qir, di devê xelqê de weqê xwe ma û gehîştîye me.

Ji aliyê din ev dengêra ha di nav zmanê de bi dengêrinen din diguhêre û pê ji xuya dibe qo ev dengêra ha ne (û) yeqê qin e.

Gubêrîna wê bi du awan qedilît: bi (i) û bi (o)

Di şîqlê pêşîn de gubêrîna ne bitevavî ye. Ji (u) qo ji (w) û (i) ye hevedandî ye (w) diqeve û (i) bitenê dimîne:

swiwar	suwar	siwar
şwiştin	şuştin	şistin

Di şîqlê duwim de (u) digel dengê raqo di paş wê re têt winda dibit û

li şûna wan dengêre qe bilind, (o) yeq radibit:

cuht	cot
suhtin	sotîn

Fv (u) carinan, dengêra jî bi xwe re dibit:

bihurin borin

Fv dengên ha, berê di zmanê farisî de jî hebûn. Lê pêşdetir jê qetîne. Dîgel wê hindê di nivisandinê de şîqlên xwe weqê xwe hilanfne:

xwaxer	xaxer	خواهر
xweş	xoş	خوش
xwaxten	xaxten	خراستن
xwaxce	xaxce	خواجه

Herweqî nivîsevanê zmananazî ye qe farisî (رمضای فارسی) kala wan qiriye, lê bi awaqî natevav.

«Di zmanê farisî de jî van pêve du herfên din jî hene qo mirov wan diqare bi () yeqê bi sê nîktan û bi () yeqê bi sê nîktan nişan biqê. Ev dengên ha hetanî frû di zmanê farisî de dijîn û di dorê kurdistan, Xozistan û di Şîrazê de tene bilêvqirin»

Mayîna van dangan di wan doran de jî biqemê dengantîya qurdi ye. Ji ber qo qiyayên Qurdîstana Ecemîstanê heta Xozîstanê drêj dibin û li Şîrazê geleş qurdên bextiyarî hene.

Ev () a qo bi sê nîktan tene nişan qirin jî (xwe) ya me pêve ne tu tişt e. () a bi sê nîktan jî (q) eyeqê qurdi ye qo (u) yeqê me qetiye pêşiya wê. Ji xwe me berê jî gotî bû qo (u), nemaze hin degdaran, jî ber qo di wê de dengêre qe veşartî heye, stûr dide xwendin.

Nivîsevanê rehnîmayê rind bala xwe da bû qo ev () yê hî jî adetî stûrtir, lê jî () ê sîvîqtir tene xwendin. Ji lewra bi zêdeqirîna nîkîteqê ser () ê dil qiriye dengê wê binermîne û dengeqî navbera () û () ê hîseqîntîne. Ev deng jî jî dengê (q) yê pirsên jêrin pêve ne tu deng e. (qul, qur, qun, qurç)

(dûmabîq heye)

CelaDet Ali Bedir-Xan

Çarinên Xeyam

Rûroj rabe û were ji bo xatîrê me
Hel qe mişqileqê weq daxwaza dilê me
Şerbiqeşe şerabê bine de em vexwin
Ji pêş dema qo şerbiqan cêbiqîn ji axa me

Eya qo bijartiya cihan î, ji min re
Delaltir î, ji can û çavan ji min re
Rûrojêl ji canî şerintir hiç nabe
Tu sed car ji canî şerintir î ji min re

Dinê de berê dara rastiya qûr ne giha
Lew oi wê rê de hemî ne rênezan
Herqesî destê xwe bi çikleqi sist girtiye
Irû weq sibe, sibe weq rûja pêşin e bizan

Wey ji wî dilî re qo tède agir nine
Ji bo delaleqe rûroj ne dilqetî û din e
Rûja qo beşerab te ji xwe borandî
Ev e ruja jinê a windatir bê jin e

Em irû dilqetî, diwane û mest in
Irû dera spehtyan de mey perest in
Ji heyina xwe yeqcar dûrçetî ne tev
U di mihraba elestê de destbest in

Meyger qesera min bilindawaz bû
Serxweşiya min bêbend û bêgaz bû
B'porên spi serxweş im, ji şeraba te
Buhara dilê min ciwan û saz bû

Tira ecel re ma heye sipêr?
Hiç e lûleperîya zîv û zêrll
Çendan dinê re mêze diqim
Kencî kenc e, hewll mayî bêqêr.

Jinê de pesna şerabê lêvzîna min e
Xeynê şerabê tu tişt ne dilxwaza min e
Mela, qo seydayê te hiş e, xweş bell
Seydayê te bizan fekehê min e

Madam çûyî nê guman e, ma bûn ji bo çî?
Xaçerêya timayê de westa bûn ji bo çî?
Herweqî mayî n tune ne bû û nabe
Bîrçîrîna çûyî nê û dilxweş bûn ji bo çî?

Spêde ye rabe ho gewherê naz
Nerm, nerm şerabê vexwe bi od û saz
Ên xewê de, veşartî ne zanin
Ji ên bori qes venagere çûn bê awaz

Meyger binêre min, dil ji teşkeleyan vala ye
Şer hemî çûn niho daristan vala ye
Her şev piyana ezmên qefên şerabê diavêt
Irû qo noba me ye piyan vala ye

Lêva avê digel piyan, şerab û meyger
Bihuşta min û te ye delal e ew der
Dest ji gotina bihûst û dojhê bişo
Ma qî çû dojhê û hat ji bihûsta zer

Bide şeraba lalereng û ronaq
Biqşin ji kiriqa misinî xwîna wî a çaq
Çiqo irû ji şerabê pêve
Ne ma dosteqî delal û dilpaq

Piyana te de yakûta ruhn heye, ho meyger
Dilê min weq yakûtê geş qe ho meyger
Piyala teji bide destê min ho meyger
Da bi wê, canê xwe vejînim ho meyger

Bide şeraba reng-gulberoj, ho meyger
Ji qeserê can hat ser lêvê ho meyger
Da qo bêhiş biqevim û baz bidim
Ji hişî û dinê ho meyger

Berî qo xem şevradanê biqê
Ferman qe delalê şeraba sor binin
Tu ne ew zêrî... holl... jîrê nezan
Qo ji axê wedigerînin ji nû ve tinin.

Dixwazim tiştêqî ji te re bêjim
Bi du herfên gewherî n bo te bêjim
Bi hevîna te ezê biqevim erdê
Bi hevîna te ezê jê lûlqevim

Duh her meyxaneyê re derbaz bûm bê
[hiş û mest
U min pîreq serxweş dit mistn bi dest
Min ji pîr re got ma tu ji Xwedê şerm
[naqî ho
Go qerem ji Xwedê ye, de here şerabê
[vexwe lo

L'Alphabet Kurde

15

Quelques mots arabes, qui ont pénétré dans la langue kurde, subissent à cause du « - » des modifications, par exemple le mot اتفاق qui est devenu «tîfak».

De même que dans des mots composés kurdes lorsque la lettre final du premier mot et la première lettre du second sont les mêmes, pour ne pas donner lieu à un redoublement de lettres on ne prononce que l'une d'elles et on supprime l'autre:

rast	tir	rastir
exacte	plus	plus exacte

et pas (rasttir).

paş	şiv	paşiv
après	dîner	sonper

et pas (paşiv) ainsi de suite.

(Fin de la première partie)

Ev rûjeqê xweş e, hewa ne germe ne sar
Ewri toz şuşt ji lamên gul û dar
Bilbil bi zimanê xwe gula zer re got
Rabe, dema vexwarina şerabê ye digel yar

ji hatin û çûna me qar çî ye
Berê hêviya jîna me li qû ye
Di çerxa canî de çend zilamên paq
Şewitn û ax bûn dû li qû ye?

Gayeq ezmanî de ye navê wî Perwîn
Yeşî din, di bin erdê de xwey nivîn
Weq qûrbînan çavê hişyariyê veq
Jêr û jora du gayan, garanê qeran bibîn.

Heyf strana ciwanî çiqihaye
Ev buhara şahiyê edî nemaye
Ew çûqa cejna qo navê wê ciwanî hû
Hawar, çawan hat û qengê fiiriyaye.

Şerabê bide destê min, dilê min tîbn el
Ev jîna hebext direve, weq bîhn el
Rabe, şahiya dil, xewna şevan e
Rabe, agirê ciwanîyê av e yeq bîhn e.

Dr. Zamîran Ali Bedir-Kan

De La Grammaire Kurde:

De la Déclinaison

La langue kurde est une langue de déclinaison. En d'autres termes dans la langue kurde les mots variables se déclinent et en conséquence les mots déclinaibles ont deux formes différentes, selon leur rôle dans le discours. La forme comme sujet et la forme comme complément.

Les mots kurdes se déclinent comme les mots allemands, latius, grecs etc... Seulement avec cette grande différence que dans la langue kurde on ne rencontre point les différents groupes de (schwa-che) et (starke) déclinaison.

La déclinaison kurde, uniforme d'une part pour tous les mots, ne subit pas d'autre part de transformations pour les différents cas du substantif.

Essentiellement elle consiste en ceci:

- 1— On décline le mot masculin en lui ajoutant la désinence (i): hesp-hespî
- 2— On décline le mot féminin en lui ajoutant la désinence (ê): mehîn-mehîné.
- 3— Pour le pluriel des deux genres - qui leur est commun, comme pour l'article- on ajoute la désinence (an): hesp-hespan, mehîn-mehînan.

Nous avons dit que les formes de déclinaison des mots kurdes sont essentiellement celles que nous avons citées ci dessus. En effet en ce qui concerne le masculin, il existe encore une autre forme. Après avoir indiqué également cette forme nous parlerons en général de la situation actuelle de la déclinaison dans la langue courante, puis nous donnerons des détails au sujet de la déclinaison en examinant un à un les mots variables, ainsi que quelques invariables dans des cas où ils sont employés au lieu des premiers.

La seconde forme de déclinaison

des mots masculins se fait de la manière suivante: Dans les mots comportant une des voyelles (a) ou (e) on forme la déclinaison en changeant ces voyelles en (ê) au lieu d'ajouter la désinence (i):

Ez hespi dibînim } le vois le cheval
 Ez liêsp dibînim }
 Ez ji aşi têm } Je viens du moulin
 Ez ji êş têm }

Dans les cas où le mot contient à la fois les deux voyelles susmentionnées c'est à la seconde que l'on substitue un (ê)

Ezman — Ezmani — Ezmên
 Welat — Welatî — Welêt

Les kurdes qui font usage de cette forme de déclinaison et qui ont presque totalement abandonné la première forme ne déclinent point les mots masculins qui ne contiennent pas une des voyelles (a) ou (e).

En conséquence les mots masculins comme (gur, goşt, dil, hiş, gund, şûr, poz) ne se déclinent pas dans leur parler et ils gardent leurs formes primitives aux différents cas.

Cette seconde forme qui néglige la déclinaison des mots masculins dépourvus de l'une des voyelles (a) ou (e) tend à ouvrir le chemin vers la disparition future de la déclinaison des mots masculins.

En effet vers l'ouest du Kurdistan du nord et surtout dans les parlers des habitants des grandes villes on constate que quelquefois les mots masculins s'emploient sans être déclinés même s'ils comportent un (a) ou un (e). Ces kurdes au lieu de dire (Ez ji aşi têm) ou bien (Ez ji êş têm) disent tout simplement (ez ji aş têm).

Nous devons aussi noter que la seconde forme a tendance à pénétrer dans les parlers de la population qui font usage de la première forme. De la sorte on trouve des populations qui utilisent simultanément dans leurs parlers les deux formes.

Ce phénomène se produit surtout depuis une dizaine d'années; pendant la guerre et la révolution de 1925, les kurdes de différentes contrées que les déportations en masse et la vie commune des exils mettaient plus que jamais en contact, ont échangé beaucoup de mots et d'expressions issus de leurs parlers réciproques.

En conséquence la déclinaison des mots masculins se trouve aujourd'hui dans un état de révolution et on peut s'attendre à ce qu'une sélection se produise, sans trop tarder, dans les années qui vont suivre.

Quant à la déclinaison des mots féminin, celle-ci est intacte; on ne trouve aucun groupe de population, même aucune personne qui néglige la désinence casuelle. De même que nous le verrons plus tard il va des cas, dans les quels la désinence casuelle du masculin, elle aussi n'est jamais négligée.

En effet on ne pouvait pas la négliger, puisque dans la langue les mots ont deux genres et qu'on néglige quelque fois la déclinaison du masculin. Ce n'est donc qu'en gardant celle du féminin qu'on pouvait distinguer le genre du substantif.

Nous devons aussi dire quelques mots des aspects de la déclinaison selon les différents dialectes de la langue kurde.

La langue kurde comprend trois dialectes principaux: le dialecte du Nord, celui du Sud et celui du Nord-Ouest. Il est évident que la déclinaison ne peut exister que simultanément avec le genre et aura disparu avec celui-ci.

Comme le dialecte du Nord, le (Qurdmanci) et celui du Nord-Ouest le (Dumili) ont gardé le genre ils possèdent aussi des déclinaisons. Quant au dialecte du Sud comme il a perdu le genre il a également perdu la déclinaison. Tout de même, partout, on en trouve des traces. Vers le sud au point où cesse le

dialecte du nord proprement dit, le kurde de (Muqri) qui est un parler moyen entre le dialecte du nord et celui du sud et que d'une part les nordistes et d'autre part les sudistes revendiquent comme plus proche de leur dialecte, possède les traces les plus saillantes de la déclinaison. Dans ce parler on trouve des mots non déclinés mais dans la forme déclinée, qui sont comme des clichés de mot non soumis à la règle de la déclinaison et qui sont employés comme tels dans la conversation.

Dans ce parler il est probable qu'on trouve aussi des traces de l'article. Il y a quelques années j'ai eu l'occasion de rencontrer et de causer avec un pasteur de la contrée de (Muqri), des montagnes de de (Sawicblax). Evidemment le pasteur ne me parlait que de son troupeau, de ses chèvres...

Pendant cette conversation j'ai constaté qu'il se servait de l'article défini, pour distinguer le genre des animaux en question. Il parlait des chèvres d'une année et disait (gisqê min) et (gisqa min).

En s'éloignant du (Muqri) vers le sud ces clichés commencent à disparaître et on ne trouve plus les traces de la déclinaison que dans les proverbes, dictons populaires et chansons anciennes, qui persistent à garder leurs formes d'origine.

Déclinaison des différents mots

Nous avions dit que tout mot variable se décline.

Comme dans la langue kurde nous avons cinq espèces de mots qui sont variables, nous donnerons ici très brièvement des règles d'ensemble pour la forme de déclinaison de ces différents mots, sans beaucoup toucher les détails,

Un mot variable tant qu'il joue le rôle de sujet ne se décline pas, sauf dans le cas des modes passés du verbe transitif, où il permute avec le complément

de ce dernier. D'ailleurs ceci sera expliqué en son temps et lieu,

Dès que le mot variable n'est plus sujet du verbe et qu'il est son complément direct ou indirect ou bien le complément d'un autre mot, il se décline. Il ne se décline pas lorsqu'il est attribut.

Déclinaison du substantif

Dans les phrases suivantes les mots (hesp) et (mehîn) ne sont pas déclinés. En effet ils jouent le rôle de sujet et non de complément :

Hesp hat	Hesp hatin
Mehîn bat	Mehîn hatin

Les mêmes mots dans les phrases suivantes sont déclinés.

- 1— Ez hespî (hêsp) dibînim
Je vois le cheval
- 2— Ez hespan dibînim
Je vois les chevaux
- 3— Ez mehîné dibînim
Je vois la jument
- 4— Ez mehînan dibînim
Je vois les juments
- 5— Ez li hespî (hêsp) suwar dibim
Je monte sur le cheval
- 6— Ez li hespan suwar dibim
Je monte sur les chevaux
- 7— Ez li mehîné suwar dibim
Je monte sur la jument
- 8— Ez li mehînan suwar dibim
Je monte sur les juments
- 9— Xweyîyê hespî (hêsp) kenc e
Le propriétaire du cheval est bon
- 10— Xweyîyê hespan kenc e
Le propriétaire des juments est bon
- 11— Xweyîyê mehîné kenc e
Le propriétaire de la jument est bon
- 12— Xweyîyê mehînan kenc e
Le propriétaire des juments est bon

Dans les huit premières phrases les substantifs (hesp) et (mehîn) ont été

déclinés comme compléments directs et indirects des verbe (diftin) et (stwar bûn). Dans les quatre dernières qui avec le mot (xweyi) forment un sujet composé, ils sont déclinés seulement comme complément du substantif (xweyi). Autrement, ni eux-mêmes ni le mot (xweyi) auquel ils servent de complément ne peuvent être déclinés. En effet ils forment les différentes parties d'un sujet composé. Si nous les décomposons et leurs laissons le même rôle dans le discours, la déclinaison des mots compléments disparaît:

xweyi kenc e	hesp kenc e
xweyi kenc e	mehin kenc e

Les noms propres sont également soumis à la règle de la déclinaison.

« Zinê û Memî ji nû vejînim »

Ehmedê-Xanî

« Que je ressuscite de nouveau Zin et Mem »

On peut aussi décliner les mots féminins qui se terminent par une des voyelles (a) ou (e) en substituant à ces derniers la désinence (ê).

Ez maseyê dibînim Ez masê dibînim
je vois la table

Ez çîrayê dibînim Ez çîrê dibînim
je vois la lumière

Et lorsque un mot féminin se termine par un (ê) il ne varie pas en général dans la forme déclinée:

Ez ji rê têm Je viens du chemin

Déclinaison de l'Article

Parmi les différentes espèces d'article seul l'article indéfini non accompagné du complément se décline. D'ailleurs l'article défini qui est toujours accompagné d'un complément et la forme de l'article indéfini en état de liaison, variant et se transformant d'après le genre et le nombre du substantif, ont déjà de ce fait un état spécial de quasi-déclinaison.

Ez hespeqî dibînim
je vois un cheval

Ez hespînan dibînim
je vois des chevaux

Ez mehîneqê dibînim
je vois une jument

Ez mehînan dibînim
je vois des juments

Ez ji hespeqî qetîm
je suis tombé d'un cheval

Ez ji mehîneqê qetîm
je suis tombé d'une jument

Ev xweyîyê hespeqî ye
celui-ci est le propriétaire d'un cheval

Ev xweyîyê mehîneqê ye
celui-ci est le propriétaire d'une jument

Nous avons dit que dans la langue kurde aussi nous avons une particule qui sert à donner au substantif un sens partitif et qui fait fonction d'article partitif. Ces particules sont les mêmes que les désinences de déclinaison, ainsi que nous l'avions vu dans notre article traitant de l'article.

En effet lorsque nous disons (ez hespî dibînim) cette même phrase a un double sens: (je vois le cheval) et (je vois de cheval). De même que (avê bide min) (donnez moi l'eau) et (donnez moi de l'eau)

Nous avons marqué aussi la forme de (avîne bide min). Dans cette phrase le (in) du mot (av) c'est l'article indéfini du pluriel, le (ê) c'est la désinence de déclinaison féminin, puisque le mot (av) est du genre féminin. Evidemment on ne peut en conclure qu'il s'agit d'un article partitif pris au sens propre.

Dans la phrase (avîne bide min) on peut décliner le (in) de (avîne) au pluriel, comme dans l'exemple (hespînan). Mais alors il devient (avînan bide min) et il ne signifie plus (donnez moi de l'eau) mais (donnez moi des eaux) qui veut dire, donnez moi des quantités d'eaux de différentes sources ou carafes. (à suivre)

Celâdet Olli Bedir-Xan

روژانو
کی قامی مه دلشکه ، نو دلنرم
کی قامی مه ساره و وک مه گرم
مال ، مندال ، بوک ، زارو ، ژن نه ماکس
باوری ، تول ، کین و شور مانه ، بس
خد دبل نه خوه ست ، هیس آفراند
دستی مه بیر خنجر و شور شداند
شری مه صوره ، دستی مه پولا
دوست ره گوری نه ، دژن ره بلا
ترسامه ژ خدی به ، هژ ۰۰ جامیر
زارو چین مه ژی خورت و نیر
راهه ، بکوژه ، بیوه ، فلات ۰۰۰
ئیدی دینم ، دکنه ولات ۰۰۰
تشنن مزن چیبون ، دی چینین ؟
دینم دستی دکمه ، روژ که دن ۰۰
روژا نو بو دنیا یا کردستان
رنگین بو ازمان و رنگین جهان

شری مه صوره ، دستی مه پولا
دوست ره گوری نه ، دژن ره بلا
دکتور کامران عالی بدرخان
ولاتی کردان
کردستان خوه شه جهی کالکان
ئف خوین دربژن نوال و چالان
هقالو رابن ئف دوست و بران
هلدن آفدینی ژ فان نیاران
گلی بی زیلان گلکی تنگه
بو دوست یاران نه ماتورنگه
چین سر حدان چین دلال
زارو بیچ ئیدا بیر آخ و نال نال
چین سر حدان همو زوزان
صد حیف ژ بومه ام کش تران
برینانم کورقت لب میرس
چما تو وسان بی قهرو بی حرس

چومه سر حدان ژ بونا گشتی
ژئی هاواری چه دنکی خوهش فی
فی هاواری از دکم بینم
کل و نر کیزان بی پرشینم
ل نانا کردان ژی بکرینم
رئی فان بو کان ژی بی هلینم
ما تو بیرنایی ای لادی کردان
بیشی بین ته زور بون ل حواردان
اکباتان جهی شهرشاهی مه
کی آخسار شاهه اوژی ژمه به
کیقبادلی او ژی ژمه بو
پر عقلمند و ملتیر و ربو
آستیاغ هری اوژی ژ کردان
ولاتی مدان بلند و یشان
ولاتی مدان ولاتی کردان
زندنی زمانم ام چیلی بی مدان
ع . حسن

زافایی دخواست ژ ناخوه قتی پتی نه دهشت - هرهما
ساعتکی درد کت دبارا مالی دکر ودهات فه - ژ بوکا
خوه را گوشتی خاف ، هرمی وهر تغلیط نیکی دآئین -
لی روژکی هرچکی دن یوان حسیا وداشو یا هرچی
زافا - ژ کوفه هات و خوه لبر دردی بی شکفتی تلاندول
هیچی بی ما - حتا کو هرچی دن دگل سلیکاخوه درکت
وداری کو هره سوکی - هنگی هر دو بر درپژی هف
کون و هف چون - مد که درپژ هف خستن - دوی
چندی ده دلی فاطمی ژ بیرته چو بو -
پشتی دمکی فاطمی دخواه کر بو در - ژ درفه تو پیژن
ودنک نه دهاتن - هیدی هیدی چو حتا دفتی شکفتی و
دیت کو هرچان هفدو دراندو کشتبون -
فاط بیهاواری خوه گهاند گند و بسر هاتیاخوه ژ
خلکی خوره گلی کر - لی نه پرتن و دینن کو کچکارین
آفیس مابو - دژکی خوه ده کتکی شش مهین دگراند -
گای گو شخوره امرووف م کیاخووم کوشخورن

هن حیوان ژی وکمه نه - لی پرائیوان آن کوشخور
آن کیاخورن - بین کو کیایی دخون گوشتی ناخون
و بین کو گوشتی دخون دفتی خوه نادن کیایی -
لی کیایی بچوه نه وکمه نه ژی وک حیوانانه راست پراست
نه کییا خور نه ژی کوشخورن - آوایی ژیناوان و که دنه -
هردی زمره ناسه کیارا بین خوه برددن بن اردی و یوان
خوارنا خوه دبیزن و دژین -
د کال فی هندی دولاتی آمر بقایی ده کیایک هیه وک
کر دروئی راست پراست کوشخوره ، گوشتی دخوه -
اف کیایی ها کیایی سببی و ب کیلیکه گلبکین وان سببی ،
ب موون زراف دور کرتی نه - هن هنه کیلیکین وان ژ
زورفه قل و مینا دفتی نه - درخوینین وان زی هنه - میش
تین یوان داتینن - هنگی کیلیک آفتکه هنگین برددن
و میشان تیده دخقینن ، درخوینین خوه غلوه د کرن و هیدی
هیدی گوشتی نیچیرین خوه دحلینن و دادخون -
غیر گهریز

شیر و گابی زر

دبیژن جار کی می گاهبون . یک زر بو ، یک رش بو
 نو یک سپی بو . هر می هفال وهو گرین هف بوب . بر
 هشره شیر خوار بون . نو دخوه شی وفره پیده مزن بو بون .
 نوهییا خوه دابون هف . نو کتیبون ناف قامبشکی آسیده .
 ژ بو پاراز تناخوه ژ دهیان . چند جاراب گوری وهرج
 و پلنگ ل وان در کتن ، چون کو وان بکوژن . دپن
 کو هر می هشره هفالبدن وخیرت وزخمن وهاروهیچن .
 نویران خوه لوان بدن و بقومین . توری ژ بو کوشتنا
 وان ندپن ، زفرین چون نک شیر کی . وژیرو قسه کرن
 و گوتن : می گاهوسان ل فلان دری ده هنه . ام چوپین
 وان بخون مه نویرا خوه لوان بقومین ومه توری ژ کوشتنا
 واتره ندیت . . .

شیر گوت : ری وعلاج لک منه وازدزاتم .

شیر چو سحیتیا وان کر ، دیت کو وسانه هرو کی ژیره
 هاته گوتن ، نویره خوه راست راست لوان بده وبقومینه .
 شیر رونشت وملهزا کوشتنا وان کو کا بچه آوایی تینه خوارن .
 ری دیت وهیدی هیدی بچند که کی کچک وچاقین سست
 ونزم گهانک وان . کیف خوشی لوان دا وگوت : ماهون
 بزنان از چقاس ژوه هزدکم دحیران دمینم . از هاتمه دا ام
 نغده رابن ورون و بن چار برا وهشره بژین .

هر می گاه هف شیورن و گوتن : ام سسی نه و او یک بر
 تقی به او بجه نکاره بلا دگل مه به ، نو هفالتیا وی قائل بون .
 چند روزان فیکره بوراندن وهف عولبون وزانین کو بونه
 دوستین راست . روژ کی شیر گابی سپی و زر نپندی
 کرن و پستی وان دا وگوت : ام هر می سپی و زر و نیزبکی
 هفن وژ یک رابینه . ما آف گابی رش و بیس دگل مه چه
 د که ونه ژرا وخنونامه به وزبده به . وهفالتیا وی ژمه ره
 فابه و ام هر می بکیری خوه تین .

بونه یک وئی رش کوشتن . شیر بچونا رش شابو وچاقین
 خوه بل کرن هفتیکمی دی شیر زرو نپندی کر . وژیرو
 گوت : ای دستبرا از دینم تو ژ سپیو گلک سپی تو

خورتر ، زختر و عقارتی رای من و ته دمین هف . ما ام
 نکارن خوه بهار یزن سپیو زهف دخوه وچیره خلاص کر . لی ام
 مانده ولی . دئی اوزنا ناف مه در که فهدا کو خوه شی می لمه پنه .
 سپی بو ژی کوشتن . پستی چند روزان . نو کاهش
 وعقلی زرو هاتن سری وزانی کو هفالتیا شیر نه ژ دوستانی
 وهژ کرنا وی به ژوفان بو لی ژوفانی دست نه کت . و ببرا
 هفالین وی هات بیری وزانی فیجا دورا کوشتنا وی به .
 ژلوره زانی تقی نکاره شیر . نو توری ژ بو خلاصیا خوه
 ندیت ژ دسئی شیر . . . پی لنگین خوه آخ د کولا و سری
 خوه دکر . قوری وگری وهندری وی شوطی . شیر
 لی نیرت وگوت : آری برایی زروماتو چره دقوری و دگری .
 نو آخی سری خوه ده دکمی .

زرو گوت : گری بی من ژ بی تفایان و بی بختیا ته ،
 نه دوستانیا ته به ، روزا کو رشو هات کوشتن . از هاتم
 کوشتن نورزا سپی بو چو از چوم . از دزاتم آبرو
 دورا منه ژی . . .

شیر لی زفری و پنچک لیدا کولا بین خوه گهانک سر کدبا
 وی وگوت : دوستانیا من دگل ته و بران آفه زرو . . .

مصطفی احمد بو طی

ژعیبین دنیایی :

هر می ژنه اسپز

ژ بریفه تپته بهسنن کو هر ج هژی ژنان دکن . دئی
 بابئی ده گلک چبروک هنه . نمازه دناف چیا بی بان ده
 چبرو کنن ولی زهفن .

قی بانئی پی در اچه داغی ده هر چکی کچکک رواند .
 لگورا گوتقی مسئله هولی قومی به :

کچککه گندی ، بناقی فاطمی ، در بیلکی ده دار
 دبری . ژ تشکافه هر چک لی درکت . بی تقی کچک زهف
 ترسها . لی هر چی نهشت کو ترسا کچکی دوم بکت .
 خوه خسته نیزنگی وی ودلی ری رواند . ژیره داسح کرن
 کو ژمیژفه هژی وی دکرولی دگریا . کچک ممبیز کر
 ویر شکفتا خوه . بو کاخوه تیداجه کر . ژ بلین داران
 ژپرا تفیکه بو کوکین راخست . قدری شش مهان بهرا مان

أو دناؤ۔ خودہ نہ خوش بین ، پش بجن ژى ، لته دهن
بك ، دستين خوه دردن هف . ژبر کو ژته کيستن .
کيانی يادوان وان دگهته هف .

ژخوه د طبيعی ده ژى ولی به . تشين قنج و هيژا
هند کن ، نه هيژا و بيگر زهنن .

مانوزانی کو د گند کي ده دومی هسپين کچيل هين ،
د گارانی وی ده بصدان گا و چيلک و دوارين رش هنه .
لی نك خلکي گندی نه پرانی يا گارانی ، لی هند کاپي
باهسپين کچيل يقدر وهيژا به .

هر و کي من گوت نو گه مده وان . هر چي کو عليهدار
پيساته دکن ، ابروان بکفه ، زدان مخيده . او پسيابن
نکيه هاتي و مفرونه .

نکارن ، نزان ، ز لورا کُرت و پست و کُشکناوانه .

خورتو ! خباتاهه ميند دنگکي به . ما دنگ ب پفکرنی
تي تي قمراندن .

کداته ميند چرابيکي به . ما چرا کنگي ب دنگ
و پيژني نمری به .

تو هر بخته ، قه مسکنه ، کاری خوه يسرخه .

دنگي ته کوژ ب فکرنی ناترسه اوی هر بلندتر ، چراته
کوژ ب پيژني نالزه اوی هر گستر بيت .

کچی ! دقان گوتنان ده پاراته نه هند که .

کچی ! تو کچا وی جايري ، ژنا وی مردوی ، دييادی
خورتی بی کومن شيرتان ليکر و کاروخياتا وی شانی وی دا .
بلی کچی ، أف خورتی ها خورتی ته به . دمه دکی ده
ته اولوراند . د داوتی وه ته ژيره تليلاند . دروزا قوماندنی
ده ته ناؤ دروی دا . ژخوه تو بر کي وی بی .

کچی ! من ژنه دفتت ، تو خورتی من ولی بجنوده دی
بکی و بگهی کورل پس وشا باشان مزابت ولوما ژي مبت .
کچی ! تو دهر کارو درانی ده آر بکارا خورتی منی .

توئی پيره بڑی ، پيره ژي بيري . **جهودت عالی بدرخان**

غازه د کارين نو دستيکری ده ، پريچار ، کيانی هنه .
هکه ته از کيانی دپتن ، هما درېزی وان مکه . لی بخته
کو تو بکفی ناؤ وان ، آر بکارييا دانيسان بکی ووان
کيانیان بعدليني .

هلوه شاندا ستونکی هيسانی به . هنر دراست کرنا ستونا
خوبل ده به .

خورتو ! هولي بخته ، آن بجنوه چيکه آن آر بکارييا
أوان بکه کو چيد کن ، آفاد کن .

لی هه گر تو نکاری بجنوه چيکي ، نه ژي آر بکارييا
چيکروغان بکی هنگي ب نين چيکری شا و کيفخوش
پيه . ژبر کو او ژ بوانه ، ژبونالمنی ته هانته چيکرن . ناؤ
دروان بده ، وان بپسبننه .

خورتو ! ته دپت . کو باز کي کفر وشکک گرتيه .

مبيژه ، ما گرتنا کفروشکی ژي نشتکه . لی بيژه ته
خوالک گرتيه . ژبونو کو بازه رل خزالی بگره و بده پی وی
خورتو ! من گوت هکه تونکاری چيکي . لی باوريکه ، اوله به
کو ته دل هبه توئی بکاری ژي . هر چي کو دخوازه د کاره ژي .

و کي تو دخبتي دخسکر ژ دورانه کيم ناین . تو گه
مده وان ، گوتهين وان دامينه بر دلی خوه .

هکه دري يا خباتا خوه ده شمتی و کتی ، توزانی اوی
چه بکن . مبيژه کو اوی بين بدستی ته بگرن ، بر بين ته درمان
يکن . نو ، اوی هفتدو پيرسن ، گولونگی وی نه شکيا به .

ب خباتا خوه يناف و دنگ بی . خلکي قنج ، خلکي
ولانپاريز پسنی ته دی بدن ، توئی گرام بی . نين دخسوک
توزانی دی چه بکن ! مبيژه کو ب خلکي ره چيلکان
لته خن . نو ، د خس وان ناهيله . اوی بيژن : ما اف چه
کويه ، ژبونو خوه خبتيه و يناف و دنگ بويه ، دهر دري
ده سنی وی ددن . ما اف ژي نشتکه . . .

خورتو ! هر چي کو پته بربري به دی بکن ژ ته بيژن .
ژخوه د دورا گلکي ده ستيري پيژاری نه .

سرخاما شهیدان

بین کوریشی شیخ سعیدی رحمتی شهید بوشهری

پر ۱۰

دخوارم ای دلو زارو بی چاکی
 هه‌ری میرین وه‌لاق مه تو راکی
 پیژوت ای شهیدین دین و ملت
 به‌سه راین سه‌ری روزامه درکت
 بگ و آغا ژوه ایرو دگازن
 به‌سه راین وه کی میران ، مه رازن
 دلو زارو ژ خاله به‌ک ره پیژه
 بی سمریستی تو به‌ک نطقی بر پیژه
 پیژوه خالده رایه ده‌ره‌نگه
 همی کوردان بی هه‌ره دابه‌ده‌نگه
 ژوی رایه هه‌ره پیژه فؤاد به‌ک
 ژ کر دمانجباره ریزانی تویی شه‌ک
 قلم فیده دکی آبرو تو رایه
 خه‌وا شیرین ژ بومه پر عزابه
 دخی و ختی کسی وه‌ک ته‌نه‌زابه
 به لی چیکم ژمن آبرو جدایه
 دلو پیژه کمال فوزی تو کانی
 تودل خوش به بان روزی جوانی
 دزائم کو دخی وه ختی تو رایجی
 وه‌لاقی مه ژ خویتریزان جدایی
 دلو یوسف ضیا را که ژگوری
 به‌ره کشتن بی جاره‌ک بده‌نه دوری

ژبو کوردان بکن جه‌دو خه‌باته
 هه‌لا رایان بسیا عیدا وه‌لا‌ته
 رضا رایه جبات بویه س‌رافراز
 د دنیا مانه تنهام به له نگاز
 بی تیرن هون جمعی تخی شرفخات
 خراب بو به ژ دست‌ی لادوی توران
 ابا صالح به گئی هینی هه‌لسته
 وه‌لاقی مه‌ل سه‌ره‌ته ژارو‌مسته
 به‌دستی خوه‌تو بگ‌ره شوروی کوردان
 بی دغ‌پیژه ژ بومه وعظی قرأت
 دلو رایه پیژوه حاجی اخقی
 برا رایه خودانی نخت وینجی
 کورین ته‌تف دکن قیرین وه‌اوار
 ژ کور داره هه‌می بونه فداکار
 لجی رایه ژجی رایه حقی به‌ک
 ل شون بازان دخیونین حاجی له‌ک له‌ک
 وه‌لاقی مه غه‌لا را کر ل شیران
 نه‌ها صیده ژبو کندی شکیران
 وه‌ره خیری بگی رایه ژ دیرم
 ژ ته حالی وه‌لاقی خوه به‌یرم
 هه‌ری او معدن و باغ و ره‌زانا
 گه لو راسته که ته‌دستی نه‌زانا
 به سه‌رامم تو رایه ای افه ندی
 بی‌نوبته تو زمان وزاری زندگی
 به‌یره خوش ل‌ئی جه‌د و خباتی
 ز روز آقا حه تانی روز هلاقی
 ژ هیزانی تو رایه سه‌ره‌خوه برهات
 تو برهانی ژ بو دعوا مه کوردان

ب نائی ته دکن جه‌د و خباته
 نه تیجا مه به‌لی تولا وه‌لا‌ته
 وه رایه معلم تو ژ پیران
 نه پیرانه به‌لی پیره ژ دردان
 که له‌ک ژاره‌ژ برده‌ده‌دی کورین خوه
 خراب خان ومانن هوندورین خوه
 طیب عالی وه‌رن جاره‌ک شیران
 قلم بگرن ل شین بوزان سوارین
 به‌لی زانم کوام پیکشه بین به‌ک
 ای گوگی به‌ری خه‌لکی بین شه‌ک
 وه‌ره رایه سلیمان لادوی احمد
 ولاتی ته همی زوزان و سرحد
 به‌سه رایه ژ بونه هاتی فرزند
 بلی فرزندکی رستم هنر مند
 وه‌ره رایه عقیف بک وه‌ک عگیدا
 ل میدانی بدن غارو جریدا
 عشیرا حیدران وم جلالی
 ژ میدانا کالی مانه خالی
 پیژوه یوسف رایه ده‌ره‌نگه
 ل هراتی به‌یره قال و جنگه
 ولاتی ته همی میرگ دهبشته
 ده‌لالی من تو رایه چاغی گشته
 دلو خالده بگی یوسف بیینه
 ژخه‌و را که کرم بک پیره بیینه
 پیژوه ای هنر مند و س‌رافراز
 تو رایه بوته حاضر بو به داخواز

بگر خوبین

بکن ، دیوار آن بانه کی وی چیسکن . ناف ددانی بی
 یدن . لی نه کو بدخسن .
 آفا هیکه چند تابین و مزاین برچی بکی . ل آفا کرنا
 مالا مزین بر خراب کرنا آ کچک دستبی مکه .
 بلی خورتوا در دورا خوه ده کیم وزیده ، کچک مزین ،
 جشات ، کوم ، جشا نوکان دی بیینی .
 در دنیا بی ده توشنت فینه کو تکوز بیت . دهر توشتی ده ،
 تو کتی بی جیناری یا بکی کو آفا هی یک ب دوزلان
 آنبه بی . تو دخواه ره وی خورتی بی دینی کو بکاری

لی پښر و تفرین وان نه ل آفاهی بان لی ل لنگ واژنوبین
وان دکفن .

توزانی خورتو اودک چی وکی نه ؟

او میناوی مروقی نه کوسری خوه درسر ستویې
خوه ره تواندیه ولسینکا ازماني لال تف دکه . تو
بجوه بیردیی نه ، کو گلپز لوان قدگړه و دکفه رویین وان .
ژ خوه ریشن بون ، بکجار دین سک .
بلی خورتو ! دخسی تو کشتی ، بربری بی تو مراندی ،
بلاقی بی تو کفاندی .

هن هنه دخوازان بختین ، لی تو کس ناخوازه لیر
دستی بکی دن ده بختبه . دل وچاچی هر کسی دسرستی بی
ده به . هر کسی دخوازه بیه آغا ، لی چاچی تو کسی د
پیا ق بی ده نینه . ژلورا دناق مهده آغانین وهر کس
آغایه . لی توئی هولی ناکی . تورب آوا کی دن بجوه دی
بوی و هاتی گهاندن .

بلی توژی ل مزناهی بی بگری . توژی دی بخوازی
بی آغا . لی نه یثی رنکی .

خورتو ! که بدیر . رند بالاخوه بده . بری پیشین
توئی بیخی سری خوه کو تو خلاصی ملت و پالی بی ولای خوه .
بی توئی خزمناوی بکی و ژ بوناوی بختی . دیسان توئی
بزانی کو آغانین راستین اون کو خلاصیا ملتی خوه دکن .
نین دن نلدا آغانین دروبن .

دما کو تو دخبئی قت لیدورا خوه منیره . هکه نین دن
دخبین آن نه . هرچی کو دخسته کاری خوه پیک دینه
و کاری تو کسی ب خباتا بکی دپتر ناچه سری . هر دار
ب پلین خوه سایه داره ، نه ب پلین دارین دوری .

نونه یثی بی . ددوراته ده هنین دن ژ هی هنه کو
دخبین . هکه ته تشک پیک آتی لیدوراخوه فدره ،
ل تشک لی بگره کو بی نه بیتر و تکوزیت .

هون همی ژ بونا آفاهی بکی دخبتن . هر کی ژوه هیجی
وی دانی به خوه دی ژی رازی بت . پسن ژیره بت ، حتی
وی به . هون ژی هون دار و قرش ، حری و کفوری پیدا .

ب ری کتی بی . هر چی کو پری دکفه دگه ژی . آرماتجاه
آرماتجا چند نقشانه . نه تنی آرماتجاه و نقشاته .
گلک روی بین دن دی بین و بدن شوپاته .
هر روی ری یا آرماتی کوت دکت . ثی نو ژوی
دستی دکت کو بیش بی وی ل روی هشیه .
ری به ژ ری باقشین قی آسیره . ژیر کو گینسی خوه
دکی اردکی ولی کو هیژ تو گین لی نه کتنه . ژقیاته
پیاره . دقیت گینسی ته ژ فولابت ، دستی ته هسن .

خورتو ! پسر کلامه ده گرته . ژ دروه دژمن درپزی
مه کر به . ژهر پیل نه ریش .
د هندری کلی ده شرکی دن ، بی امان و ژئی پیشین
مزن و دژوارتر هیه . شری مه ب هژودوره به . درمال
ده ژی دژمن .

هری خورتو ! برینامه آژمن و خدار دخسه ، بربری به ،
ژانا دخسی به . ام سبنگژاران . ژ درقسرما له دخه .
ل هندرام ب ژانی دکفن .

د ناف خوه ده ام چند بون . برکی کچک سری
خوه دانی به لسر سبنگا ملتی ، ل هلاقیتنا دلی وی گهدار
پویه و ژ خوه ده بی دنگ و بیژن دخسته . لدرمانی بخوه شی
خوه دگره .

بر کی دن هیه ، لوان ناماشاد که . پیا بین فی بری دینن کو وان
تشتک آیه پی و هرو دتینن . لوان د دخسن . هنگی
اوزی دل دکن تشکی بکن . لی مینا تشی چیکری
آن ژی چیژ نکارن بین بی . لی هیه کو ب آوا کی
آریکاریا چیکروغان بکن وئی چیکری پبشقه بین
ویسرخن . لی دخس وان ناهیه . آخ او ژانا خدار
ب پسر اوان گرتیه ، وان دیشته ، د کژه .

ژ برکو چنکونه و نکارن چیکن ، ناخوازان
نین دن ژی چیکن . چکو ژوان ره نه پسته ، ژ وان
ره پی توناف و دنگ چینابه . نوهولی چاچی خوه ددن
خرابی بی . ژ نکیر هاتبا خوه ب تفر و بفر لسر آفاهی
پین کو هنکین دن لیکر نه ، رادین . لوان دکفن ،

جہا با دایکی

ژ نو خوری بی خوه قدر برجان ره

قدری قدری جانی من کُر کُری من چافی من
 نفیسا رانه گها خوه شفقام و یو بجا
 هری زیزه بیکله خوهش بهنه اوصور گله
 م دنگه م لازه به خوهش کلامه بیژه به
 سلافه م پرگی به پیامک ژ ریوی به
 برخکی من دکالی ل ماکا خوه دنالی
 ژ دایکی دور کئی نالیناته کور کئی
 بلی نوزا نوزاری لی دکئی طرادی
 شهلوندی سواری خورق سنی ل کاری
 هر چند دوری و چوبی نو خوری من لی تویی
 ناپت ژیر نو خوری ب کُری دن ونئی
 دلی خوه هر خوهش بکه بهنونا خوه گش بکه
 ژ پاشلادی در کئی ناق برا کین خوه تو کئی
 تو کئی ناق برازان عشیر که پوز بران
 ایله که اف گلک کفن خدان ریزک خدان نفن
 ل مروجی سرحدان پیدا دین ل ایران
 خوه شجفانن دمکشن دیشری ده شور کشن
 برازی نه برازن وک خزالان دیزن
 عشیر که سینک ب پرچ کومزن بون دین (هرچ)
 سپی ، چلنک و (بوز) هنی بلند ب پوزن
 هن پرسین وان بیه هین خوهش مقامه بموزین
 فوهنگا خوه بکه بر لی مبیژه (بازمیش کر)
 ا گورشمش بون ژی هیه توافاها قت مبه
 هیشتر دبین دغه هره اف پرسکه کفتناره
 کردمانجیکه خوه رویه شکری مه گروبه
 بیخاطری ته کری من ب ته فه بدلی من

هاوار

ما مروئین هشیار کو دخوه دکن در تینه کشتن .

خورتو ! ری یاته درپژ ، آرمانجا ته هیژ دوره . لی تو

توزانی چرا خورتو ؟ لوما کو هر دولنگک نه بکن .
 نافر اوان ده بکیتی نینه . دفتیت ، تو بچینی فان هر دولنگان
 ب آلیکی فه باقیته .

خورتو ! چارنکار گرتی به . د آلی بین روژ هلات ،
 روژ آقا ونیفر وده می ملین دن هته . چاف و گهین خوه
 بل کرته ، لته فد کرن . لی نه ژ بونا قجی به . هرسی
 ژی دژمین ته نه .

تو ایرو دین نیری وان ده بی . نه دشدین . بیخوه دترسن .
 دترسن کو مری خوه را کئی . ژخوا خوه آگران و کفن
 هشیار بی وهر تشی بیر بی .

بلی تو هیژ جوانی ، زارویی ، زانی ، هوفی . لی ب
 خورق یا ملین خوه یوان دکاری . او گهاشتی نه ، پیرن .
 مزن زخم و خورق تریونا وان نه مابه . هرو کر تو زیده بکی
 اوی کیم بکن . گاغا پلین درخکان شین دین ، بین دارین
 کفتناره دوشن .

دگل خورق بین خوه دترسن . ژ بر کو خورق یوان
 درشکی به . ب طوب و ننگانه . لی بیخوه ب لاش و جانین
 خوه کال و کو کمن .

بلی خورتو او دخوازن کو تو ژوان ره بی خوشکی .
 کر نه مری خوه ته داخون . زمانی ته ژ بکن و بین
 خوه ب دفتی ته نه بکن . دا کر تو نکاری کردانی یا
 خوه بلیش بکی .

لی تو ، مترسه . او ترانن کو آقاین اردی ب ژوا کرنا
 بنگافین رویی اردی ناچکه .

دیسان ترانن کو گردنه آقرین ، کافی نه . بی دا گرتنا
 چم روبار پته گرتن ژی مری کافی بی نابی . او دزی
 و در برندان ده د پنگره ، روژکی یوان تینه هف ، دسروان
 ره دهر که ووان دین پیلین خوه ده هلدوشینه .

خورتو ! تو ژ بونا هشیاری بی دخیتی . مات نشقی به .
 د خوده به . ژ لورا تینه کشتن .

بین ته دخوی ده بون . اوان پسر بین ته ده گرتنه .

د پاش مه ده کاروانکي دريو، ريو ي بين بيهژمار هغه
کو دوان تقبان ره دی بيورن .

هر چند هلد کسي و ژدشتي دور دکفي، دوستي، لي
او چند زخم و خرت دي . هاوير در گهږه، تشتن ولي
ديني کوب ته نه ناسن . ژدوره درناف ليلانان ده،
دنيا که نو، ژبونه نو بچوه کفن لي ژبير کري، ديني .
او دهر گلستان، گلگشتهکه . تيده آفين زلاب
دهر کن، ميرگين رنگه رنگ وک کسکه سورين آزمانی
دچرسن . دارين وي انف کسک و بشکفي نه، خلکي وي
دلال، جوان و خرت، هر چي مير زاډا، هر چي ژن هيژنو
بو کن . او دنيا تو بچوه بي، او کړداني به .

جارنان لنگين ته دشمنن، دکفي خويشه يان، دشاوان
ره دچي، دير زانديوران ره دسکني، لي کوريبا وان
دنهپري . چاښين ته شنه رش تين، خلماش دي، دلي ته
ژبيره، دچه، پيلکي لي وي ديني . اردقلاجه، شيناهي
نه ديارن . دوروازه ده تقي چند پل هتاف هغه . بي هينوان
دخوه دکي در، هشار دني وددي ري .

خورتو! ته بري خوه دابه، مزگتسکه ولي کوژ
اوپزه وفانوسين وي تني ژهينا خوهش بي دهر که . تو تيده
دژهنی وتاری بين وي ده بچوه بحسي بير بي، بيره وري
هينوا خوه بي . تو ئي بزاني کو هتانهو نيبي ده بو بي .

خورتو! آرمانجا ته رزگاري به . رزگاري يا ولات
وملنکي به . نافي آرمانجانا نه کړده، کړداني به، کردستانه .
آرمانجانا ليرته سکني به . دشکلي سروکي ده به .
تولي دنهپري، عجبپايي ديني .

هری تو ديني، دست، لنگ، مل، پول، پارسو،
پارهان هر تشين وي هغه . لنگي وي بي راستي بره پيش،
بي چپي بره پاش دچت . لاش دچي خوه ده به . خوه
نه دده پيش، نه ژي پاش . ژبر کو ژا ليکي پيشه،
ژآلي بي دن پاشه تپته کشاندن .

ته اف ري ژخوره بزار تپه ونيره دچي .
هيژ گلک نه چوي . تني چند سالکن کو تو تيده بي .
جارنان دچي، جارنان دسکني، شاش دي، عجبپايي ديني،
لي دوراخوه دنهپري، خوه بچي ديني، ددي تپنديان .

اف پيلکه، ام نفدا ب رپاچيا کي آسي ډه دچن .
هر چند ام ژجعي خوه ئي پيشين دور دکفن هاوير، چارنکار
فره دين، با تيده خورته، پيشي يامه پيدا بانډف و باهوسه .
بلي ري، ريبکه آسي، پکفر، پيشپامه لات و فرش
سنين زنار، کوپ و گازن .

لنگين مه ده نه صول، نه پيلاډ، دمينن . جارن هغه،
ام کراسين خوه دچر بين و ژلنگين خوه تين بر بنداره
بي رشکان چيد کن .

بب دستين مه ره چمين هدين هغه . سرين وان دکفن
کسچ و برين ري . او وان در آلسن، بريفا و بي او کړت
دين، ام دسروان ره دطوه، پشامه دوتا دبت . لي هر
چند چمين مه کن، يشتين مه دوتادين ري بامه ژي او چند
کړت دبت .

رؤژن هغه ليه تاري به، روژامه گرتي به . لي ام بـ
ر هتاهيا دلين خوه هاوير دوراخوه دينين .

شهن هغه خوه ليه دچت . لي ام دهشاري و درامانا
آرمانجا خوه ده جاين خوه دسهين .

خورتو! ته ژديرو کاملتي خوه، کارک لسرخوه گرتيه،
او باره کي گرانه . ژخوه بارين گران پاراميران، پاراميران
بارين گران . ته او ليشتا خوه کريه و دابه کاشا چيا بين
کو بريفا بلندتر و آستير دين .

دوان ده نه برقرار نه شنه زري نه ژي شوپ و رپاچيا
پيشي يان ديارن .

ام بچوه، بب لنگ، دست و نينو کين خوه در وان
کاشان ده رين نو ډکن، شوپا خشينوک و دولکات
دهلين و پيشه دچن .

هاوار

کوفارا کردی * مجله کردیه

فوه بناس . . .

بلی خورتو خوه بناس ، لی نه سر پلکی ، خوه قنج ،
 بر دهکرو بنگه بناس . . .
 خورتو ! هکته مهزارا هاواری آپیشین خوه ندبه ، دثیت
 بزانی ویتته بیراته کومن ژر هاواری ره یفی دنگک و آوایی
 دستپیکرو درخیزاوی آپیشین ده گوتهو :
 « هاوار دنگی زانینی به . زانین خوه ناسینه . »
 « هر کسی کوخوه ناس دکه دکاره خوه بده ناس کرن . »
 هاوار : سال ۱ هزارمار ۱ روپل ۱
 یکشعب : ۱۵ گیلان ۱۹۳۳

ایرو از قد کرم مرثی گوتهی . تو ایرو ژر بری ، ژروی
 چاخا کو اف خیزین هاهاسته چا پکرن خوه ندا تروزانا تری .
 بلی ازی ایرو فان گوتهان ژر ته ره واقمک ، ژهفت درینیم
 وماناوان بدم زانین و ته ژته ره بدم ناسکرن . دا کو تو ،
 هون یتشایی ، بکارن خوه ژر بیانیان ره ، ژر جهانی ره بدن
 ناس کرن .

هیناته ، هینا ملتی ته ، تی بر هانتن ناسینی تیتته بی .
 هتانی کو تو مه بی ناسکرن ، خوه مدی ناسین ، دناف کوما
 ملتان ده جعی ته نینه .

اف کتیبو کاها ژر یوناشی بکی هاتیه نقیساندن . بلی
 آرمالجاوی آف : ته ژر ته ره دان ناسکرن .
 تو کی بی ؟ ژر کیژان ملت وژادی بی ؟ زمانی ته به

(*) دقان روزان ده کتیبکی یفی نانی دی بگت
 چاپی . ام چند روپلین وی دگهزین سوتنن خوه و پیشکی
 خوه ندفانن خوه دکن .

زمانه ؟ تو بری چاوان بوی ؟ ایرو درچی حالی ده بی ؟ ژری
 چاوان دکاری بفتی ؟

قنج بچوینه ، رند بالاخوه بده ، همن برین وی ژر بریکه .
 پاش کوته اف خوه ند و مسح کر ، ناس وهقالین خوه ره بده
 خوه ندن وژنخوه ندی بان ره بچوه بچوینه و بده زانین .
 هکته ته هولی کر ، ب گوتن و بندین من فه چوینی ،
 تو خورتی منی ، خورتی ملتی خوه بی ، مزایا شباشن و پستی .
 آن نه . . . ژخوه دستین من ژته دبن .

نسرین آیینا کروانی بی

خورتو ! ژبیناته ، ژبینا ملتی مه بر هر آوایی روز که
 قوما ندنی به . لی اف روز نه مینا روزین دنه . ساعتین وی
 نه بیست و چار لی بهژمارن ، روزتیده بر جارین بی پیفان
 دچت آفا وهلتیت .

تو دروژا قوما ندنی ده زاپی ، نیده دژی ، هیه کو
 دوی روژی ده ببری ژری . ژخوه تو ژر پینی بیتر ژبونا
 مرثی هاتی دنیایی .

اف ژبین ژمه ره گر که ژبونا کوم دردماخوه ده وی
 یدن برچاشی خوه و بمرن .

خورتو ! تو چیلی بی ملتکی کفن ، نژاد کی مزنی .
 پیشی پین ته در روپلین دیروکی ، درگور نین گرناس و
 جامبران ده راکتی نه .

تو کزری گردان ، نئی بی مدان ، داهاتی بی آریایی .
 لی ایرو نه نوی ، دلی ، ربن و بلنگاز ، ژاروقلس ،
 دولتکی و بندستی .

لی ته سوندخواریه ، لیر بخت و خنجرا خوه . صبه تویی
 آزا ، سرا فراز ، بختیار ، کامران ، سر دست و یسر خوه بی .

السنة ١
العدد ١٨
الدرجعة
٢٧ آذار ١٩٣٣

هاوار

سال ١
هزار ١٨
دوشنبه
٢٧ آذار ١٩٣٣

کوفارا کردی * مجله کردیته

نیخسنییین کوفاری

ج ٥٠٠ بدخان	خوه بناس
هفتدی صوی	کورد و کوردستان
م ١٠٠ بو طی	شیر و گای زر
خبر گریز	عجیبین دنیایی
ج ٥٠٠ بدخان	الفابی یا کردی
جگر خوین	شهنا ما شهیدان
د کتورک ٥٠٠ بدرخان	چار بنین خام
ع ٠٠ حسن	ولانی کردان
ابراهیم فلا	گوتنا گور
انیری	رژ کتیا گورانی
هاوار	جها با دایکی
د کتورک ٥٠٠ بدخان	زوژانو

م ١٩٣٣ مطبعة الترقی بدمشق ٨١٣٥١

SAL 1
HEJMAR 19
DUŞEMB
17 Nisan 1933

HAWAR

ANNÉE 1
NUMÉRO 19
LUNDI
17 Avril 1933

Qovara Qurdi * Revue Kurde

Gêzizliyên Qovarê

Qurd û Qurdistan
Xewna Rastîyê
Sebat
Dengeqî Zerdeştîyan
Biyantîqî çî dîtine
Bi xwalê xwe ve
Ferhengog

C. A. Bedir-Xan
E. Hesen
Ş. M. Şahin
Hawar
Hereqol Azîzan
Nezîr Lewend
Hawar

Hêwa û Dildarî
Serhedan
Welat
Çarînen Xeyam
Şehname Şebîdan
Lawîqo

M.
Miço Mîlî
Azayê Mirdêstî
Dr. Q. A. Bedir-Xan
Cegerxwîn
Stranyan

Bîrê Frensîzî

La femme Kurde

Dr. Q. A. Bedir-Xan

Çapxana Iereklî

ŞAM — 1933

Dr. A. Hoafiz

**SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES**

Andiwar

Djéziré

Damas

Sakiz

Dr. M. Khidiz

Opérateur et Oculiste

PHOTOGRAVURE

Eyoubige Frères

Inscription sur tous les métaux. Gravure colorée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes.

Damas

Malek Daher

Qiriyariya Qovarê

Ji bona Sûriya, Tirqtiya, Ecemistan, Irak û welatên kevkasê:

Salqî 500 kirûs-sûrî — 100 frenq

Şeşmehqî 300 kirûs-sûrî — 60 frenq

Çarmehqî 200 kirûs-sûrî — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqî 150 Frenq

Şeşmehqî 90 Frenq

Çarmehqî 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyîyî têne şandin:

Mîr Celadî 'Alî Bedir-Xan

Şam: Taxa Qurdan

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase:

1 an 100 fr.

6 mois 60 fr.

4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.

6 mois 90 fr.

4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan
Damas: Quartier Kurde

Qoyara Qurdî * Revue Kurde

Qurd û Qurdistan

Bi çavê Niganîyan

— 1 —

Fünf Fortrage über den Islam

Leipzig : 1912

Qurd em in, Qurdistan welatê me ye. Bivê nevé em xwe û welatê xwe ji herqesi, ji biyantyan bêtir û çêtir nas diqin. Qitqitên her gund, eşîr û bajarê xwe weq hundirê bêriqa şalê xwe dinasin. Di nav me de mirovên welê hene, diqarin zer û zinarên çiya û serjoreq û serjereqên bilincihên welatê xwe ji ber bijmêrin.

Digel vê hindê hin tiştên welatê me bene qo em xwe bi xwe, niqarin wan bibînin, hêj bêtir niqarin wan ji hev derêxînin, û liser vebin.

Her qes hundirê mala xwe ji xelqê çêtir nas diqe. Lê biyant weqê diqevin nav maleqê ji xweyîyî bêtir kenci û qêmaniyên wê dibînin. Ji ber qo ew ji bona ditin û seh qirîné hatine û teqetine.

Lê em qo ji xwe tede ne û çavên me lê hin bûne, rind bala xwe nadin, li dîwar û banên xwe nanihêrin. Binihêrin ji niqarin weq xelqê biyant bibînin. Jê re çavînen din divêt. Ji hêla din ditina kenci û qêmaniyên welat û mileteqî ne tişteqî hêsantî ye. Ji wan re ji ditina wan re mirovînen zana û pisporin gereq in. Nemaze pisporînen biyant, da qo her tistî bê altqarî û meyeldarî bibînin û bibêjin.

Geleq mebin ji hin biyant hene qo hatine, qeline nav welatê me, lê temaşa qirine, qêm û zede hînt zmanê me bûne û di hekê me de qitêbin nivisandine.

Qitêbinen welê di her zmanê ewrûpayî de hene, rûsî, elmanî, trensîzî, ingilîzî, talyanî h. p. ...

Min dil heye, ji wan qitêban birinen biqêr wergerînim qurdmanciyê û di van stûnan de belav biqim.

Heye qo ew biyantiyên ha carinan di eleyhê me da ji got û nivisandî bin. Ji xwe piraniya wan di lêhê me de gotine û meyl-dariya me qirine. Hêrçî ji bit her du texlît nivisar bi qerî me tèn. Yên qo eleyhdariya me qirine — heqe ne xerezqarî ye — qêmaniyên me şantî me didin. Em bi wan qêmaniyên xwe diediltînin. Bi ên din qo di lêhê me de hatine nivisandin, milên xwe ên rind nas diqin û xwe bi xwe kedre xwe dizanin. Heqe mirov bi xwe kedre xwe nagiritî niq tuqesî bikedr nabit. Belê ev, nav di me didin.

Di me, di millet û welatê me de tiştînen welê hene qo em hêj liser wan venebûne.

Ji rexê din ew nivisarên ha di senifandina diroqa welat û mitelê me de arî me diqin. Di nav wan de tiştînen bene qo hêj bi me ne nasin, Me ew ne ditin ne ji bihistine.

Di wergerandinê de bi rêz û tarixê ve naçim. Hêrçî qo diqevin destê min û bi qerî me tèn ezê wan wergerînim qurdmanciyê û hêdî hêdî belav biqim.

Ezê wan bi awaqî welê wergerînim qo mana rind bête seh qirin û kîse herçend heye, ewçend qurdandî bibit, ne qo pirsan yeqo yeqo wergerînim qurdmanciyê û tişteqî welê binim pê qo pirs qurdmancî lê awa biyant bibit.

Ji milê din, di zmanê me de berdêlqa

her pirsê hêj ne hatiye dîtin û hevedudanîn. Ji lewra di mehcetê de ezê awayê hin kisan gora pirsên me biguhêrinim, ji hev veketînim û pêş û paş biqim. Lê jê re ne qêm ne ji zêde diqim. Ezê bala xwe bidim qo kesta nivîsevan û giyanê nivîsarê weqê xwe hilinim û weqê xwe bidim zanîn.

Ezê hi nivîsareqê qurt lê hêja dest pê biqim. Çend xêz ji Marten Hartman.

Hartman zanâyeqî elman e. Di nav Qurdistanê de geriyaye, hîni zmanê me bûye. Qitêbêqê wî heye, «Botan», qitêbêqê hêja û qûr. Herweqî ji wê qitêbê xuya dibe Hartman li her tiştê welatê me hûr mêze qirîye. Min ew qitêb li Germanyayê dit û xwendî hû. Lê irû ne bi min re ye.

Li gora bihistîna min Hartman Memozîna Xanî werdigerand elmanîyê, lê emrê wî têr neqir. Paş qo çend rûpelên wê wergerandi bûn qû rehmetê.

Xêzên jêrin ji qitêbêqê wî hatine girtin. Navê qitêbê (Pênc gotar liser islamê) ye. Li Leypcîgê di sala 1912de hatiye çapqirin.

«Rûpel: 135— Heqê di kelemrewê Osmanîyan de pêşveqetîneqê manewî û xurt hête pê, eva ha ji nav wan miletên misilman dê dest pê biqit qo ne tîrqnîjad in. Ev miletên ha herçend li tîrqn raser bibin jî heta niho bindestîya wan qirine. Di nav wan miletan de mirov diqarî Frnewid, Ereb û Qurdan bijmerit.

Rûpel: 137— Weqê ez di nav miletên qo li çanda ewrûpayî tene wergerandin navê qurdan jî hildidim, dizanim qo pê biqevim pêşberê berberîyeqê dijwar.

Belê bişqahîya adetên qurdan nas e. Ji aliyê din tete gotin qo qurd jî zorqirin û nijdê re meyîldar in û jî aşt û rahetîyê direvin. [1]

Digel vê hindê herçî rêwîyên qo di nav wan de geriyane bi yeq dengî wesfê wân dane û gotine qo qurd di nav kalîqeqê hişq de şanî hesasiyeteqê qûr û zirav didin. Ji milê din bi guvahîya geleqî nivîsaran tete zanîn qo qurd di tûjzêreqîya tebîî, zûbîrbîrî û di dayîna hiqm û kerarên

[1] Xebera wî ye. Ma em bi xwe nabêjin: Şer ji betalîyê çêtir e. (Hawar)

Welat

Ew çiyayên bilind, avên di sar, parîzên [rengin

Ew deştên birez, gundên bipez, bajarên [zengin;

Ew lawên delal, xortên şepal, hingên [qurêzal;

Ew bedewên çaq, daylanên paq, zeriyan [narîn;

Çer bûne? Qûde çûne? li qû mane? he bêje Ev derdê hêderman qo wa ez qirime dîn.

Evîneqê dilsoj, te êxiste hinavê min Bi pêta vi ari tim û tim digrîn Mem û Zîn.

Di rêya felata te de, ger çikas biwestim. Pê qêfxweş dibim, bilahî ez nabim [xemgîn.

Ez minetê nagirim ji bona mayîna Sûriyê. Hê vir ji nebit eve di rex min de Felestîn

Bisteq niqarim te bîderxim jî bira xwe Dixwazin bila min bişînin nav Çin û [Maçîn

Dema qo niqa bim li êrdê Sûriyê baxewî Min destê xwe daye birayê xme ye [Cegerxwîn

Axayê Mirdêsi

rast de jî ne qêm in.

Qurd di navbera erebê heç û livoq, di têgehîştinê de bilez, şit û xasûq; û tîrçê tîral, di ramanê de tenbel qo bidîşwarî hint jiyîna civatê dibe, tipê navîn e.

Qurd pismameqî eceman ê rastîn e. Lê ew bi teqîlbûna bireqî mezîn jî xwîna tîrqn li xwîna wî û bi bawerîyên tesewîfî, weq pismamê xwe xerab ne bûye, xwe paq û zindî hilaniye.

Heqê ev miletê ha, rûjqê, mirovê rastîn peyda qir bi xurtî û zexmîya xwe û bi vena qo xwe li çanda dinyayê a irû dê wergerîne, dinyayê tevda ecêbmayî dê bihêle

Ji xwe bê şîqê qo jî bona zmanê xwe ê rengin û geleqî nigardar, û jî hiqmê zmanê biyanîyan paqhilanî herfên latîni jî dê kebûl biqit.»

Heqê berbîni û herbêjîyên Hartman hêj tevda ne çû bin jî serî evçend heye qo em irû zmanê xwe ê rengin bi herfên latîni dinivîstînin.

CelaDet Ali Bedir-Xan

Lawîqo!

Ji stranên çiyayê Şingalê, ji devê Ehmed
Fermanê Qiqî

Lo lawîqo!

Çiyayê Şingalê, çiyaqî bimêw e
Çi xweş têt dengê şexşana
Lawîqê simokî çerîna qêw e
Ramîsanê me qeçîqê yeztdiyan bisêw e
Kereberbangê sibê der mala bêw e
Liber meşqa dêw e.

Lo lawîqo!

Tu dixwazî, tuê qeşgewra xwe bibîno
Fabe şexşanê piqê xwe hilîno
Emê daqevî nav hejîrên mala Eli Beqo
Min qeçîqê tu ji xwe re bibîno
Pîra qeser û qedêr, dilê te de nemîno!

Lo lawîqo!

Bira li me ne hata ji ba, bayê quro
Bira lêxîsta pozê çiyayê Şingalê, rûbarê diro
Dê were ramîsanqê ji memîqê min bistîno
Bira ji rûyê rastê û ji rûqê diro
Hejîrê Çiyayê Şingalê bînavîqo
Xurmeyê Bexdayê bêdendiqo

Lo lawîqo!

Çiyayê Şingalê va bişûjo
Agir ji devê şexşana, lawîqê simokî, va
[dirîjo
Min sund xwarî serê Eli begî Mirê
[yeztdiyan
Ez naqîn terqa lawîqê simokî
Heya xwê şîr bibê kantîr bîzo

Lo lawîqo!

Bira li me ne hata ji ba, bayê va çiyân
Bira lêxîsta li pozê çiyayê Şingalê
Serê newalan devê van geliyan
Min sund xwarî di pey lawîqê smokî
Serê xwe nadim ser tu ban û tu balgihan

Stranvan

Dengeqî Zerdeştîyan

Di Hekê Qurdan De

A Great Nation's Spirited Struggles

The kuadish revolt seems to be crushed for the present, and some patriots of that ancient and honourable race have given thier lives in the attempt, either on the field or by execution. It is sad to think that a remedy cannot be found for granting national liberty to over three million brave souls yearing for it. Their constant appeals to the League of Nations have proved vain. This leads one to think that that august body is more swayed by expediences and influences than by principles of right and justice. However Turkish patriots themselves can find some means of pacifing this great people by seeing a way of meeting their wishes without involing themselves in any peril. It will never do to keep always in leash a spirited nation of born warriors.

The Iran League: Bombay

Miletêqî Mezîn

Di Kewînanîneqê Xurt û Dijwar De

Brayên me ên zerdeştî, li Hindîstanê,
di Bombayê de qovareqê bi navê (Iran
lig) û bi zmanên inglîzî û farîst derdixînin.
Qovara zerdeştîyan di hejmareqê xwe
de kala serxwerabûna mîletê qurdan
giriye û di hekê me de çend pîrsên bihek
û dilovan nivîsandine. Herweqî me ew
bendiqa ha jor ve û weqê xwe guhastîye
stûnên xwe, jêr ve ji werdigerînin zarê xwe.

« Ji bona îrû welê xuya dibe qo ser-
xwerabûna mîletê qurdan hatiye qevan-
din, û hin welatperwerên vi mîletê qevn û
birûmet an di meydana şerî an di bin
darên meşnekê de, xwe dane quştin.

Belê zîz e, mirov bîfîqire qo ji bona
anincîha azahîya mîlt qo ji sê milyonan
bêtir giyanên dilevra lê laveqar û dax-
wazqar in, tevdiqê naye ditin.

Ev camêrîn ha çend caran berê xwe
dane civata mîletan ji, lê hercar jê dest-
vala vegeiriyane. Di ber vî deravî de, mirov
bivê nevē difîqire qo ev civata bilind ne

FERHENGQ

Di vê ferhengqê de pirsin hene qo di bandên hejmarê Hawarê a hejdehim de derbas bûne. Ji ber qo hineqan ji xwendevanên me mana wan ji me pirsiine em wan li hir radiveqin.

(Biyant)

Herçî qo ne ji wî eslî ye qo çel lê diqin, yanî kala wî diqin. Qurdmancin hene li sûna (biyant)(xerib) dibêjin. Xerib pirsêqê erebî ye. Biyant, xwerû qurdmancî ye. Xelqê welatê jêrin jê re (bigane) dibêjin.

(Liservebûn)

Nas qirin, ji hev derêxistin. Ez carqê hâtî bûm vê derê, lê niho liser venabim. Bijişq liser nexweşîya min venebû.

(Pispor)

Mirovê zana qo zanahîya xwe di zanîneqê de qûr xistiye, lê hûr nihêrtiye û di qitqifên wê gihêştiye.

(Kelemrew)

Tevayîya erd û welatên qo di bin destê dewleleqê de ne.

(Nijad)

Tevayîya pêşî û paşiyên mal û mileteqî. Her millet vedigere nijadeqî û çend millet di nijadeqî de digehin hev. Herweqî Qurd û Ecem ji nijadeqî, ji reyeqî ne. Her du ji ji nijadê arî ne.

di pêqanin û parastina bingehên hek û rastiyê, lê di litifqarî û meyldarîya zexman de xurt e.

Digel vê hindê tirq bi xwe diqarin rîqê peyda biqin û bê qo tu qêmanî û talûqê bigehînin xwe daxwaza wî miletî binin cih û wî razî biqin. Ji xwe ne rast e qo mirov bixwaze biceribîne mileteqî xurt qo peyayên wî tevda ji dêyê xwe cengawer zane, heta dawiyê di bin nîrê de bihêle.»

Hawar

(Zûbîrbîrî)

Xurtiya zûbîrbîrinê, filan zûbîrbîr e, zû bîr dibe, têdigehe, dizû bîrbîriyê de xurt e.

(Tip)

Şiqî, texlî, nîminendeyê şiqleqî. Tipê ber miletî cihe ye. Tipê qurdan ji tipên din bi hin wesfan tete veketandin. Tip û (pit) welê dimine qo ji yeq rayî ne. Pit, bi mana qîçiqê her tîştî ye. Piçiq pitiq, piçqoq, piteq h. p. Qurdmanc weqê banî jinên xwe diqin dibêjin (pitê) yanî qîçiqê, spehyoqê. Disan heye qo (pit) û pîrsa frencezî (petit) ji hev ne cuda ne.

(Qamiran)

Yê qo qama xwe dirane, pêş ve dajo. Qam bi xwe miraz e.

(Nependî)

Cihê qo qes lê nine, ne sêpîla xelqê ye. Ji pandinê têt, cihê qo ne pandî ye, lê napên. Nepenî ji tete gotin.

(Duta)

Ta bi xwe kat e. Duta, dukat. Xantqî dutayin, xantqî bi du katan.

(Nîş)

Çêliyên zemanêqî û ziqeqî.

(Mivro)

Mirovê netevav, tişteqî wî qêm (niv-mirov) herweqî qor û quleq.

(Qevandin)

Mîna qevanê tewandin û li erdê xistin.

(Dilevra)

Dilê wî bilind û paq, çavtêr û mihirban. Alicenab.

(Babelîsq)

Tevayîya sed salt. Sedsaleq babelîsqeq e.

(Serpilqî)

Ne ji bîni, ji rû û ser, ji derve û dûr. Ez filan qesî serpilqî nas diqim, yanî navbera me de nasî hebe ji ne ewçend qûr e, ez wî nas diqim lê nîzanin çî mirov e, kenc e, xirab e.

(Raman)

Dan serê xwe . Fiqirin ji tete gotin, lê ev ne bi qurdmanci ye. Raman qurdmanciyeqe xwerû ye, lê di nav qurdmancan de qem bûye. Ji ber qo zû ve ye me dev ji ramanê berdaye. Ma em ket diramin û didin serê xwegelo balê me dê bibe çû?

(Vên)

Bi xurtiya dilê xwe xwestin, liser wê xwestinê seqinin, pê bikerar bûn. Pehmetî Xanî dibêjit:

«Xweşî, şin û zanin û vên û qelam»
«Bihistin digel diti bû temam».

(Berbîni)

Ditina tişteqî berî qo bête pê. Berbîniya wî ne çû serî, yanî di hekê filan tistî de digot holê an welê dê çêbibit lê çenebû. Berbin: ewê qo berî çêbûne dibine.

(Berbêji)

Kewimîna tişteqî berî qo bikewime gotin. Berbêj, ewê qo berî qo bikewime dibêjit.

(Pend)

Şîret e. Pendên ayîna qurdaniyê. Ew penqên qo mirov di ayin û xebata qurdaniyê de divêt pêve biqit, qar û xebata xwe li gora wan saz biqit.

(Çand)

Ev pîrseqe geleş mihim e. Divêt xwendevanên me kenc bala xwe bidin û di ser zmanê xwe re bixin. Ji ber qo ev pîrsa hê ne di zmanê me de ne ji di zmanên cînar de jî heye. Ereban jî vê paşiyê xistine zmanê xwe.

Ji tevayîya ilm û bîner û pişeyên spehî re çand lête gotin. Me ev pîrs ji çandinê girt. Ji xwe di her zmanî de jî welê ye. Ji ber qo herweqî ceh û genim bi erdê tene wer qirin, ilm û pişê jî bi ser û mejiyê mirov tene wer qirin, çandin. Çanda ewrûpayî: tevayî û awayê zanîna xelqê ewrûpayê. Em diqarin çanda qurda jî bibêjin. Pê dîroq, çîroq, stran, dilan, medhelûq, mamiq û herçî rêziq û adetên me heine tene zanin.

Çarinên Xeyam

Dinê de xwesteqên te sergirtin, ma dawî çî ye
Te nameya jînê gi xwend ma dawî çî ye
Bibêj te çawan xwest welê sed sal mayî
Bibêj sed salên di jî bimînt ma dawî çî ye

Em gi dilqetî ne û şerabperest in
Ej qavilî de rûniştine serxweş û mest in
Jî spehîti û qirêtiyê, wehm û xiyalan dest
[qişand
Ji me hiş mexwaz em gi şerab bidest in

Gulrûyê piyan û şerbiqê şerabê bigire
Pê lêva avê û mîrgê û çîmenan bigere
Ev feleqa bêbextî zêlf rûheyvan
Diqe sed car şerbiq û sed car piyan

Ev dinê qo çend rûj bû pêgehê me
Ji xemê pêve hêq ne bû destgehê me
Wey li me.. pîrseqe me jî hel ne bu
Çûn û hezar bîrî man di cergê me

Ji tiştên he neqetî rûyê xwe zer meqe
Bi tiştên nebati dilt de şer meqe
Ji dinêya bêbextî para xwe bibir
Herî qo dinê te lal û qer biqe

Avahiya meyxanê ji şerabvexwarina me ye
Xwina du hezar toban li ser stoyê me ye
Qo min guneh neqir rehmet jî bo çî
Rewşa rehmetê ji gunehqariya me ye.

Em ji neyinê paq hatin û bûn nepaq
Em bêqeser batî û bûn xemnaq
Em bûn rondiq li ser agirê dilt
Jin dane bagerê bûn ax û sêlaq

Rûjeqê jî benda dinê aza ne bûme
Bihneqê jî jina xwe şa ne bûne
Herçend, min pîr fekeltiya dewranê qir
Lê dewrana dinê de bêj seyda nebûme

D. Zamiran Alt Belir-Xar

La Femme Kurde

Une notice sur la situation de la femme kurde est un sujet qui nous semble assez intéressant pour le lecteur occidental. Les kurdes qui, comme toutes les autres nations orientales, mènent une vie moins développée, se caractérisent dans leur vie intérieure par la compréhension témoignée, depuis les temps les plus reculés, aux droits et à la dignité de la femme, que celle-ci soit considérée comme une dévouée camarade de la vie conjugale, ou comme un facteur économique, voire même politique de leur évolution privée, sociale et publique.

Comme point de départ, je signalerai un trait qui me semble vraiment assez caractéristique: l'absence du gynécœum, institution qui créant un monde propre à la femme la sépare du monde des humains. Cette institution, adoptée même par les anciens grecs, a dominé et domine encore en grande partie la vie des peuples orientaux et surtout musulmans.

Il est bien naturel de se rappeler que la vie des anciens grecs étaient fortement colorés par l'influence des goûts et des habitudes asiatiques. La liberté accordée dans les temps les plus anciens par les Romains à leurs femmes trouve précisément une parallèle dans la vie et situation de la femme kurde: celle-ci la dépasse d'ailleurs dans ce sens que cette liberté féminine kurde n'a pas subi les lourds progrès conventionnels et les restrictions tenaces du Droit Romain. En effet, la liberté réservée à la femme kurde paraît être dictée par le bon sens naturel et l'objectivité d'une vie salubre et indépendante.

On cherchera en vain la trace d'un progrès par étape dans la vie et l'émanicipation de la femme kurde.

Les principes de: Tutor optivû, tutor cesicius du tutor fiduciarius et enfin de complio principes et idées ingénieux et peut-être géniaux des grands juristes Romains, « destinés à combattre des préjugés iniques est injustes » manquent totalement dans les coutumes kurdes.

Le kurde, tout en ayant une idée très nette de la différence des classes humaines et tout en mettant à tort ou à raison des limites nettes

entre les différents éléments sociaux, a eu à peine l'idée de la différence des sexes; il n'a jamais pensé à des restrictions formelles ou matérielles vis à vis de la femme; en effet, il la considère, au point de vue ethnique digne de la même confiance et apte aux mêmes droits et aux mêmes responsabilités; au point de vue psychologique, assujettie aux mêmes tentations, munie des mêmes vertus et des mêmes vices que les autres êtres humains.

Cette disposition d'esprit est digne d'être soulignée; elle indique, en effet, l'absence de ce terrible fond d'égoïsme propre, en général, au sexe fort.

Les différentes études faites sur le Kurdistan et surtout sur la femme kurde sont remplies de détails très intéressants. Les auteurs sont unanimes sur ce point que le vie de la femme kurde est plus libre que celle de toute autre femme de l'orient.

Les voyageurs Européens ont particulièrement remarqué que la femme kurde employait chez elle des serviteurs mâles sans les assujettir à la malheureuse amputation des amputations des eunuques des harems orientaux.

Comme suite à cet aperçu général, j'essaierai de présenter la vie de la femme kurde très objectivement comme jeune fille, comme fiancée, comme femme, comme mère et comme représentante de la famille et enfin comme chef politique d'une tribu ou d'un territoire.

LA VIE D'UNE FILLETTE: Il est difficile de prétendre que les conditions hygiéniques et éducatives sont bien remplies dans le milieu où vit ce petit être humain.

Mais, ce qui est essentiel, dès sa naissance elle est bien aimée et, compte-tenu du niveau intellectuel et de l'aisance de la famille, elle est bien soignée, bien nourrie et bien surveillée. Dès sa petite enfance elle apprend les chants nationaux, la danse, monter à cheval.

Les travaux manuels, la broderie, la couture, le tissage des tapis fins, et d'autres occupations analogues développent chez ce petit être un sens excellent du rythme, de la couleur, de l'harmonie et de l'ornementation. Il faut noter que c'est sa mère qui est chargée de son éducation; elle ne supporte jamais la surveillance, quelquefois un peu sévère d'un père nerveux et las des travaux journaliers. Surtout après l'âge de

dix ans le père de la famille kurde n'a jamais l'habitude d'infliger à sa fille un châtement corporel même très modéré. C'est de la mère qu'elle dépend.

La jeune fille au delà d'un certain âge commence à seconder sa mère dans le travail du foyer sans jamais perdre son bon droit d'avoir au temps libre pour goûter les plaisirs de sa jeunesse parmi ses camarades. Il s'agit particulièrement des danses, qui une fois par semaine, peuvent avoir lieu; on danse en compagnie des jeunes gens, et ceci donne justement, même à la plus timide l'occasion de voir de près le mari futur. Les danses qui, surtout dans les festins de noces ont une durée de 3 à 7 jours finissent dans la nuit et commencent quand le soleil blanchit à l'orient. C'est un tableau curieux de voir dans ce cadre lumineux des jeunes filles kurdes fraîches comme l'aube du jour goûtant le charme du rythme en compagnie de braves et beaux garçons.

LA FIANCÉE : Ce ne sont pas seulement les danses qui permettent et facilitent des rencontres agréables; la femme kurde jouit également de toute sa liberté pour ses promenades à cheval, dans les jardins et pour les invitations elle goûte sagement les plaisirs d'une vie frivole, innocente et enfantine, et elle la garde comme un souvenir très agréable de sa jeunesse.

Ces réunions, ces sociétés rustiques remplissent de joie l'âme et la candeur de la jeune fille, et c'est alors que commencent -souvent, sinon toujours- des rencontres fortuites dans un coin de jardin, à l'ombre des arbres, traversé par l'éclair argentin des étoiles au milieu des nuits immenses et pleines de grandeur. En respirant cet air tiède et embaumé ils commencent les premiers aveux, les premières paroles d'amour, de joie et de tristesse, de promesse et de fidélité.

Des promenades solitaires et nocturnes ne doivent pas être considérées comme bien graves à condition que leur intention; soit bonne et si ce n'est pas tout à fait exclu, il est rare que toutes ces caresses de jeunesse tournent au drame lyrique.

LE MARIAGE : En général, c'est le mariage qui justifie toutes les imprudences et ces libertés en posant la base d'un foyer solide, fort et résistant.

Comme on sait, la guerre et les dangers sont presque continuels et inévitables dans le

pays des kurdes, où ils sont nourris par l'amour de la liberté.

Dans ce pays jeune et entouré de montagnes gigantesques l'âme se développe fortement dans l'amour de l'indépendance avec une énergie farouche et irréductible.

Le kurde voit dans le mariage le côté divin et le côté humain également.

Le «divini et humani foris communication» du Droit Romain retrouve une vie fraîche dans la compréhension du mariage chez les kurdes. Si cette compréhension, théoriquement et formellement, est inexistante dans une grande partie du peuple qui a embrassé l'islamisme, car chez l'islam le divorce est permis, elle existe pratiquement. Les cas de divorce sont très rares chez les kurdes et il est considéré comme un acte déshonorant.

La direction de la maison relève de la compétence de la femme, c'est elle la vraie propriétaire de la maison et des biens, et la gardienne de la tranquillité du foyer; c'est elle qui connaît le bilan des biens, c'est elle qui dirige les travaux et c'est elle enfin qui surveille les moyens d'existence de la famille. L'homme gagne l'argent nécessaire pour l'entretien du foyer. S'il n'est pas capable seul de s'acquitter de cette obligation la femme l'aide de son mieux.

Le mariage ne transforme pas la vie de la femme en une vie dénuée de plaisir, elle conserve toujours le droit de jouir de la vie, de la musique, des réunions et des danses mixtes, et ceci jusqu'à la limite cruelle de l'âge. Comme ses mœurs sont solides, elle tient à sa dignité personnelle et dans tous ses actes elle n'a plus la frivolité et la nonchalance d'une jeune fille. Dans sa réserve chaste et subtile, elle vous fixe, en parlant, avec ses yeux doux et charmants et elle parle d'une voix bien timbrée et belle sans cependant être coquette.

Elle parle, rit, bavarde et tout son entourage considère ces faits comme les choses les plus naturelles du monde. Dans les révolutions, souvent elle accompagne son mari, des fois armée, ordinairement comme son auxiliaire. Dans ses exploits, elle est vive et joyeuse.

Dès le bas âge elle comprend cette

rude nécessité que pour vivre il faut mourir ; une règle tragique et paradoxale, mais malheureusement bien juste pour les peuples opprimés. Le ravitaillement des guerriers, le secours aux blessés sont organisés et soutenus par les femme de guerriers, par leurs mères et leurs filles. Dans une défaillance c'est la femme qui enlève l'arme déshonorée et des chansons populaires ont chantées dans des strophes chaudes et sublimes les femmes héroïques de ce beau pays du Kurdistan.

Chez les kurdes, c'est une habitude nationale de donner le nom d'une femme vaillante et guerrière à son enfant dont le père n'a pu rivaliser avec le zèle et la gloire de son épouse.

La femme joue aussi un rôle prépondérant dans la vie littéraire, le cœur kurde avide des jouissances au rythme et de la couleur, aryen au sang et éminemment poète, prend une éducation chevaleresque qui émeut le cœur et la sensibilité et produit une littérature subtile et profonde, une littérature populaire qui ressuscite dans l'esprit les troubadours du Moyen Age. Une grande partie des chansons et chansonnettes, des berceuses, des romances, des sérénades et des dialogues sont composés par les femme. Composition pleine de douce mélodie de la nature et de l'amour caressés par l'affinité physique.

Toutes les élégies et les chansons élégiaques sont de leur inspiration : Elle est tellement connue dans le pays comme poète et comme compositeur, que si on demande à un kurde l'auteur d'une chanson, on aura comme réponse probable : « sûrement c'est une femme, mais le nom m'échappe ».

Vis à vis des étrangers, en cas d'absence du mari, la représentation du mari incombe à la femme. Avant la Guerre Générale dans la zone de Pichder existaient deux femme chefs dont le souvenir est resté cher au peuple. L'une était « Pura Halim » et l'autre « Quah Nerkiz » la première de la tribu « Kafourouchi » et la seconde de celle de « Chouvan ».

Après l'assassinat de leurs maris par les turcs, à la tête d'une bande elles combattirent la domination ottoman durant des années. Les chansonniers de Pichder chantent encore dans les soirées de printemps de « Bazian » et sur les rives des eaux écumantes de « Zab » des chansons relatant les exploits de ces femmes, des chansons pleines des sacrifices et des luttes d'un peuple en danger de mort et qui ne veut point mourir. Ce sont presque de épopées.

LA VIE POLITIQUE : Pour ne pas remonter aux temps anciens on peut prendre un exemple des plus récents. Celui du Chef des tribus de « Adile Hatoun », mort en 1924. Cette femme magnifique a dirigé toutes les affaires sociales et politiques de Djaff durant 15 ans. Elle était la femme de Osman Pacha Djaff. Ce dernier étant incapable de remplir la tâche du chef, ipsofacto le pouvoir a glissé entre les mains de l'épouse qui en était digne. C'était une scène des plus brillante et des plus majestueuses que de voir « Adilé Hanim », cette patricienne d'une taille svelte et grande avec un beau visage et des yeux noir d'ébène, d'où resplandissait la dignité et l'intelligence assise chaque après-midi dans le Divankhané (salon de réception, avec salle de délibération à côté) dans un cadre charmant et étrange, à « Haleptche », et expédiant les affaires et résolvant les litiges de ce petit Etat appelé Djaff, avec toute justice, clairvoyance et bonté.

Comme tout dernier exemple, on peut encore citer « Hafsekhan », la belle sœur de « Cheikh Mahmoud » qui a bien mérité de son peuple en déployant des efforts suprêmes pour défendre les droits de ses concitoyens.

Cette petite notice sur la femme kurde et sa position sociale et politique est encourageante pour l'avenir de cet élément considéré par plusieurs orientalistes comme un des facteurs de la renaissance orientale.

Dr. Sami'an Uli Bedir-Kan

نقیساندہ . کافا از فگرم هرم ولاتی خوہ هرچی کومنت
گردا خودہ سح کر ودبته در روژنامان و کتیبان ده دی
بلافت بکم .

چند جاران لہ قومی یہ کو ژ گندین کوام میسانی
وان بون ، ژندرمان پیاددان هف و دیرن . او بیابین هانا
قدگریان .

روژکی من نشتک دبتیه کو توجار ژ برتاکم . ام بریقه
دچون . کردکی کالب ژی ، عمری وی دناقرا بینجه
وشیستی ده ، پیل مه قہ دہات . ژندرمہ کی ترک ، خورتکی

بیست سالی ، ژشیفہ ری بیکی لہ دربو . کالو بکم و دستمال
بو . دہمبیزا وی دہ زارو کی دوسالی ہو . ژندرمہ خبرن نہ
قتیح ژبرہ گوتن و دریزی وی کر . بر تازانگی لرویی

وی دخت . روپی کالو دریا ، مری زارو کی شکیا .
کالو مری خوہ ددایپیش و دخواہست پی زارو کی خوہ
بپار یزہ . داوی ژندرمہ وسنیا و سکنی . کالو مری خوہ

هلدا . مه دگوت دگری ، کی بو و اولی بگوتا . نہ ، نہ
دگری . روپی خوہ دابو عزمین ، ژندرمہ دنہرت ولی
دکنی ۰۰۰ چه بیژم ۰۰۰

گندک ہو ، پر پیچارام دچون ئی . دروی گندی ده
دوستکی مه ہو . گرد کی صدو دوسالی . نزام چاوان بو
پیلکی ام نہ چو بون گندی خوہ . مه بیری یادوستی

خوہ کر بو . می چار هقال مه گوتنا خوہ کر بو بک وام
چو بون زیارتا دوستی خوہ . کالی مه کالکی سر خوہ بو ،
بر کب و دست ، درانین وی ہیزہ بون . هرشت درخوار

وهر گاف دفکشوک بو . وی روژی دیسان بدبتنامہ
شابو بو . لی نکار بو وک هر گاف . ژجھی خوہ رابہ و در کفہ
پیشی یامہ . دل دکر کو رابہ لی لنگین وی نکار بون

لاشی وی هلکرن . لنگین وی درمی بون . تہ دگوت ق
پی بین وی نیخان دیون . مه ژی برمی . کالو بسرا تیبیا
خوہ گلی کر :

— یری پازدہ روژان ژندرمہ هاتبون گندی .
سلح درانہ هف . سلح ل کو ، دولت مری کیل مه می
سپارتنہ نوقتی . مه ج خوہ کیرژی نہ هشتہ . هرچی

خورتین لوند ، ملین وان گردان و بخورہ برن . او نما
و گریان . ہون ژی دزانین خورتین ولی فنا گرن . دور گہا
من ژی . من گوت : حیران نینہ ، قربان نینہ . گہ نہ دان

از آقیم اردی ، لنگین من هلدان و قدری پینجه چو لین
خستن . ژلنگین من خونین قدر کی . نہ سخماون بو . دلی من
بوری ، از ہشتم اردی وچون . ژہنگی قہ دناف جہان ده

بوم . ہیژ دھی رابوہ سرخوہ . لی ہین نکارم بریقی بجم .
لین مگرن کو ژبرفہ رانہ بومہ .
مه ژی برمی : ماجرہ او چند لیتہ خستہ ؟

— ژبر کو از کردم .
لی پیرنہ آژوت بر چافین ترمی لدر اوخوہ نہرت و گوت :
— نہ ، نہ از شاش بوم . بری بری ، از کرد بوم .

نہو از ترکم . درقی ولانی دہ هر کسی ترکہ
رین ہیژ دترمی . دہہ کو ژمہ ژی .

مائشتکی ہولی قت ہاتیہ دبتن و ہیپستن . بر صدسالین
خوہ کو ککی ولی کو تو لوماژی نابت و بر دو سالین خوہ
ئین مابین زارو ککی شیر میژ . چاوان دستی مروث لوان
هر دیوان را دبت .

مانہ بسہ . نزام کیزانی بیژم . ولاتکی ولی کو دستورا
وان آفہ . ہیدی بہ از ژترہ ہتر کی بیژم : « تورک اب کو بوک
ملت ، تورکیادہ یا شار تورک ، بوق باشقمی » . لی اولہ بہ

نیدی تر کیا نکارت بڑیت . مٹر کی دن بری هر تشتی ژ
ترکی رہ مرنی دی بیست . هکہ از بی ترس فان تستان
دیژم نہ بی سبہ . از چوم سنتبولی ژی . من حالی وان ل
وی دری ژی دبت . خوہ او چند بلند کر نہ کو نما دکارن

سر لنگان بسکتن ، دفت ہکفن .
ژو پاشی ، اوی ہر تشت ژمن برسین و نلک خوہ نقیساندن .
مه دستین هف گشتاشت و ژمف تفتیان .

ژبر کر جامبر بخوہ دل نہ کر کونانی وی ، نہو بیقی
بردر کرن از وی فشارتی دگرم . لی گافا بخوہ در ولانی
خوہ دہ بیرین خوہ بلافت کرن ہنگی امی وان پیران دگل
نائی نقیسه فانی بگہیز بین سعوتین هاواری .

هر کول آریزان

بیانیکی

دردستانی وہ میر دیتے؟

ناسکی من ژمن رہ گو تبو :

— ماہہ ہی ژئی نیتہ ، روزنامہ نقیسه کی اورو پائی کو
در کردستانی دہ گر پایہ ، بیر بیواری ، ہاتیہ شامی .
نامی من اف تئت ژمن رہ گو تبون ، لی جہی نقیسه
قانی شانی من نہ دابو . پانز کو من ریباخوہ بیچند . ماٹخانہ
بین شامی خستن من میر کی خوہ بیچہ کر و خوہ داناس کرن .
— ہاوار ، نہ ؟ بلی وکی از اکر کردستانی بوم ہن
ولائی بین دہ ژمن رہ گو تبون کو دسوری بی دہ کوفارک
بیر فی نافی درد کفت . من گلک دل دکر وی بیچم .
من چند ہژمارین ہاواری بیچوہ رہ آئی یون . من اودانہ
وی . چافی خوہ لوان گراند و گو تہ من .

— دلی تہ میہ ژمن ہن تستان لسرولائی خوہ پیری
نہ ؟ ہن تئت ہنہ کو من ژئی دفتیت ژتہ بیچرسم .
پرسیلاری باتہ آیشین نہ اودہ کو من در کردستانی دہ
چہ دیتہ ؟
— ہری اودہ

— من تشتین ولی دیتہ کر ژتہ و ژوان پیٹہ کو
رند ناس دکن ترک چہ بہ تو کس ، خما پیاکی اورو پائی ،
نکارہ باور بکہ - ہرچی کو من دیتہ باور بکہ بری

دوہزار سالی ژئی دردنیایی دہ چیند یون .

— حکومتا اتقری ناہیلہ کو بیانی ، نمازہ روزنامہ
نقیسہ ک بکفہ اردی کردستانی . چاوان بو کو تہ پیک
آئی ودریاسی کردستانی یویی .

— خبراتہ بہ ، بلی تو کسی ناہیلن . تہ تنی بیانیان خلکی
جہ ژئی بی دستورا وزارت داخلی بی نکارن دریاسی ولائی
کردان بین . لی بری اولی من نہ گو تبو کو از روزنامہ
نقیسم ، پاشی ہن مشہری بین من ہنہ کو ژئی مرقفہ ل وی
دہری نہ . بدستی وان لی دیسان ہزار دسواری بی دریاسی
ولائی وہ بومہ .

قدری شش مہان در کردستانی دہمام . تو تزانای دنااف
وان شش مہان دہ من چہ عذاب دیتہ . تنی اٹچند بیژم کو
دتر کان دہ نہ تنی حسین مروقیٹی لی تو تئت نہ ماہہ . در
دنیایی دہ تشتن ہنہ نہ تنی ژر دستی مروقات لی ژر دست
جناوران ژئی درنا کفت . لی ژوان تبت .

ام در « » لی دہ دمان . جارنان ری پی دکت
ژر بازیر درد کتب ، بر بر روژ ہلاقی فہ دچون دنااف گند
وعشیران دہ در گریان وفد گریان جہی خوہ . دگل ٹی ہندی
ازنہ چومہ حتا ولاتی سرحدان و دشتا موشی . لی ہقالین مہ
کر دچون ژمہرہ دگوتن ، ظللا کول وی دری دہاتہ
کرن ژظللا کو دبیش چاقین مہ دہ دبو بیتروخرا بتر بو .
ہرچی کو من دتر کی دہ دیتہ نقد لدا لقترا خوہ

نہک بہ اسیری و بہ نا مرادی
نہ ریژین نہ شکی ہدرو کو باران
بیچیزین دردو ذاختی ہہ ژاران
بنیژین داری شربنی و آشتی
دلالت شادبکہ بین بہ پادی جارن
بی دابنشین لہ نیو گولشہ نا
لہ بن سی بہری دارودہ ونا
بو سہر بہ خو بیو دپی شکہ و تنی کورد
گوتو گو بکہین لہ گل ونا
(۰۰۰م)

شہریکہ لہ سہر زامی برینم
یگانہ ہیوا و غایہ لہ ژینم
نہ وہ بہ : تولای ولات بسینم
بادہی مہ دہ ہانہ سربنی چہم بی
خوراکی مہ باہر دہر دوغہم بی
دوایی لہ خو بیی دوشمن دہست نہ شوین
ہہ رچی چون بی ہہ رچہ ندہ کہم بی
بی دابنشین دور بین لہ شادی
بیرین بہ مہ ردی و گہردن آزادی
بیرین لہ ریگہی تو لہ سہ ندنا

خوشی لہ بولبول خوشی لہ خاران . .
خوشی لہ مردہ خوشی لہ زندو . .
لہ پیرہ میردان ، لہ جوانی گلرو . .
خوشی لہ چاوان خوشی لہ زاران . .
خوشی لہ دارہ و خوشی لہ بہ ردو . .
خوشی لہ عالم دور لہ دلہی من
شہ فیم بو خاران دور لہ گولہی من
زنجیر پیروزی دل سردوان بی
بڑی بہ مہ ردی اسکہ سلہی من
شیوہی شیرین کہ لی خوینیم

هيووا و ذلدارى

«بو غونبیره وارانی بر زلفی هاوار»

«هونبته وهی فومیسک وهك ریز کردنی مرواری نیه، به خوبی دل وینهی ژیان بگیری، جبابه له گهل نه وهی که به مه ره که بی سور بنوسری، له کورهی دله وه ها لادی غم بینه دهری، چو به له گهل نه وهی که له جیمه بی خیال چه ند گولیکلی آلی جوانه مه رگه بذری، شندی سوزی به یان، دوره له گیزه لو که ی ره شبا».

لهم دومی دیره بی سهر و پایه زورتشک نابهم که (قصیده ی) «هيووا و ذلدارى» ی ا م ۰۰۰) ی هاور بیتانی پی پی شککش بکهم - به کم لام وایه که واته به که خوشخوانیه که ی له مه زار لا به ره ی - سپاس وستایش من چاک تر خوبند وارانی هاواری خوشه و بست له شاعره که ی شاره زانه کات .

شعره کان زور جوان ریک نه خراون، نار بکن، ی

سهر و پی من - به لام توخوا؟! ابو بلین، فومیسکالی خونین چاو، دلو بائی شه و قنچی گول، مه نسکالی به کولی شیوه، خه وانی خوش رابور دو، هیو ابانی شیرین له مه و داله وه جواتر ریز نه کری !!! نه گهر نه کری ابو هونان له باقی من و (م ۰۰۰) ی هاوریشم بی کهن سهر رای چا که گهلی - سپاسیستان نه کهن -

له ده ایبانه وندنه یزانن که من چه ده ستیکم نیه له دانان وریکستنن تم شعرا نه دا - ته نها نه ونده مه به که (م ۰۰۰) خوی کور بکی زور شدر منه - نو سیننه کافی خوی، دلو بائی فرمیسکی، خه ندانی زاری، غونچانی هیوای له منیش نه شار بته وه نه وه کو گالته ی پی بکری به لام من نه م چه ند شعره م ده ست کهوت وله فینی نه و خوبند وارانی خوشه و بستى هاواری نه نیرم، انجانه واپش باگالته ی پی نه کهن و کو خوی نه زانی ویا ستایش نه کهن - و کومن نه زانم - (س ۰۰۰)

من به گول دزی تو به دل دزین
 هه زار بهل بده بین وه پشت دزانا
 بی دا بنیشین چه بن چناران
 له چادی مستی دبنده خماران
 بهری بته یان وسهر له ابواران
 باده بنوشین به یادی جاران
 بی دابنیشین دیدنه پرته سرین
 توی هه مدی چاک توی بازی دیرین
 (نهوا بههار هات که ژو کوره نگیان)
 (دلی عالم شاد، دله ی خوم غم مگیان)
 نهوا به هار هات به سه برانه وه
 به لی لی ولولو و به حیرانه وه
 به له نیجه ولاری نگارانه وه
 به ده نگي خوش هوزارانه وه
 بهار هاته وه، خومن له یاران . . .
 خوشی له دره رخت، خوشی له داران . . .
 خوشی له کوری باده گوساران . . .

به شادی کربین به غم فروشی
 دله ی زاسارم اراپی نه گرت
 تا کو له باده ی عه شقم نه نوشی
 نه وساکه چو مه ریزی دلداران
 بومه سهر داری هوزی هه ژاران
 (بیابنیشین چه پای دیواران)
 (زنجیره له گهر دن چون گاهکاران)
 شادی ژیانم وه بینانه وه
 کوره ی ده روزم وه گوناته وه
 (شیرین بیره لام نوره پاته وه)
 (دهرمانی ده ردم هاوه لاته وه)
 شیرین هه تا که ی دوری بچیزم ؟
 فرمیسکی خوبینن تا که ی بر یژم ؟
 تا که ی له گو شه ی دلی زارمدا
 غونچه ی گنجی و جوانی بیژم ؟
 بی دابنیشین له نیوره زانا
 غونچه بکیشین وه روی خه زانا

دله ی زامارم بوجی نه نالی ؟
 بو توش گیره وهی دودیده کالی ؟
 خونینی وهك گول، ره نگیان وهك دول
 بهره ی شمالی توش وهك خاك و خول
 دیدنه چونت لیزمهی بارانی بهها
 نه شکی خونیت پیدایه ته خوار
 گریان کرده وهی بی دهسه لاته
 بی دهسه لاتان نه مرن له ژیر بار
 دوبه رگه ی کتیب بگره و بچوینه
 هاورپی دانابه نه زان مه دوینه
 گردن آزاد که له کوته ی دبی
 یاازا بزی، یاخو مه مینه
 برینی کونم کولایه وانی
 بفری خیالم قوابه وانی
 بالنده به ختم جیکه گیر بو بو
 به ناله ی خهرین ته رابه وانی
 ژپام سه رده می به که یف و خوشی

فوناراستی بی

روژ کی از راکتی ، دخوا شیرین دا بوم . من دبت
 دننگ مات گھی من و از ژخوي هشیار کرم . من مری
 خوره را کر کچک دسر من ره سکینه وژمن ره دگوت :
 « ای خورتی کرد ! یدی بسه ، ژخه و راهه ، میزه که
 همو هفال و هو گرین وه به مرایي خوه شا بونه . هون تی
 ل شونا واران مانه . چافین خوه شکه ، قنچ گهدار بیا من
 بکه . آزی ژته را چند گوتین کردواری بیژم . لی بر
 ئی شرطی کو توفان گمتان ژحی کردان ره بدی زانین :
 از کچه که کرد ، نو گهشی ، چارده سالیسه . کزی پین
 من صور ، چافین من بلک ، بزنا من زرافه ، ل بسکین من
 افین ، گل ، نیر گیز ، یاسین ، رحانان رشاندی نه . گافا
 بایی کُرئی ل بسکین من دخینه . بهناوان لسر حوملتان
 حکم دکه . از کچکه ولیمه کو چقاس خورتین دئی
 هته چی قصدا من دکن ، دخوازن جارکی ریباخوه بسر
 من خن و من ره دیدار بین ۰۰ لی صد حیف ژ چقاس
 بابلیسکان فه به از کتمه دستی نه ارات . ایرو ژي
 گهچتین بی باف اوبسکین من ئی دلال و پربر بهن ددن
 بر پوزین خوه ، پی بر خور دار و کیفخوهش دین . من ،
 ژبونانا فلانا خوه ، ب هزاران ، خورت و سرگردی پین کردان
 دناف سینگ ویرین خوه دا خدی کزن ، ایرو ژي خدی
 دکم . من ژوان هیئیکه مزند کز : من ددی خوه دا دگوت ،
 روژک دی بی ، اف خورتین هیژا ، هنرمند درپژی نه یاران
 بکن ، کزی و گلپین من ژدستی نه یاران دی بدرخین .

هاوار ! بر پیاچند سالان ، روژ کی من بزنا خوه گریدا ،
 چافین خوه کلدان ، بسکین خوه حنه کر ، چاقمهر بیا خورتین
 کردان کر . یوه کی ژکردان درپژی نه یاران کردن
 هزاران کوشتن سرداری نه یاران کردن خوری گران
 وهرچان ۰۰ لی ، هنک ژ کردین بی بخت درکنن ، نه
 هشتن ب مرایي خوه شاپین . ایرو ژي گهدار بیا وه دکم
 و ب شق ، روژان کاری من کری ، ژ چافین من هستری
 خوبنی دهر کن .

ع . م . ن

نبات

دزمانی بوی ده دو حکمدار نیاری هف بون . ژفان
 هردوان یکی میره بو کو اوژی تم قلس بو . هرچقاس باژوتا
 سر نیاری خوه دیسا لهرئی دن دبار نه دکر . اف حال
 بیبچ ، شش جاران قوی . نیری کو شولی وی ناچه مری ،
 دف ژ شری بیکی برادا ۰۰ روژ کی دناقا باغچه ئی خوه دا ،
 لسر دارکی پیره فو کلک دیت کو چقاسات هیلانی خوه
 چید که ل آلی بی دن بلخراب دکه ۰۰ لی ئی پیره فو کی
 دف ژ شولی خوه برانه ددا دیسادت بیجکرنا هیلینا خوه
 دکر ۰۰ اوسرداری کو اف حال دیت ژي عبرت گرت
 و دیسا لشکری خوه جفاند و آژوت سر نیاری خوه .
 فیجار خوه دی ژیره لفقو آتی ، دژمنی خوه شکاند ۰۰
 هو ۰۰۰ برانو ! دفت ام ژي بی هیئی نه بن ؛ دف ژ خیانا
 ولاتی خوه برامدن . دا کو خوه دی ژمره ژي لطف پینه .
 هیئی ! هیئی !

شاهین مصطفی شاهین

د گوران ده دلوران ده چقاس
 ژوان دورم وه کی کورم دطاری
 هزار رحمت ل گورنا وان یباری
 بلی روزا گو کشتن چون وه قاته
 چه خوش روژه وه کی جزئاره لاته
 ژوي روژی جگر خونین و جگر سوز
 ب قربانا وه بم عیدا وه پیروز
 جگر خونین

بهره من بر هر مزگان یزدان
 شیار بونه بلنگا زین در کردان
 ننگ چویه نهو دور هاته خامه
 خوا شیرین ل چائی مه حرامه
 بنیرن هون ل زوزان و دیارا
 هه می سورن ژر خونینا عزاری
 کچ و دخت و جوان و قیز و بوکان
 ژ دهردی مه کتن ردنگی پیوکان
 نه بس کشتن آفن لی ام نه ناسن

حچی کرده وه کی ده خون درپژه
 ب قربانا وه من صد شاه و کیخوه
 دگل مال و عیال و زارو بین خوه
 دلویس بس خلاص ناین عبارات
 هزار رحمت ل زوزانی آزارات
 هته تپده شهید و شیخ و غازی
 نه وه ک شیخ و شهیدانی مجازی
 بلی سوندی دخوم جارک ب لالش
 بزاردشت و بیروز و هیف و وانش

شهادت شهیدان

بر - ۲

وهره ای شیخ سعیدی پر منور
 پسه رابه تو ایرو ای دلاوهر
 زمانی ته نه او چاهه تورا زی
 یسرستی تو حتی مه یخوازی
 بلی ودهختی ننگ و طوپ و شوره
 عزیزی من نجاتا مه نه دوره
 تو عبدالقادر شیخی ل نهری
 د عالم ده تو مشهور و بی فخری
 کز مکه رابه سرخوه ای تو سرور
 ژبو کردا نوریزان و توریور
 تو شمس الدین روزا دین و ملت
 ژ قامشلو تور رابه پرب همت
 بلی زانم کو قهراته چه دوزه
 وهره جرگی نه یاران بی یسوزه
 وهره شیخ عبداللہی مه له کانی
 شهیدی تو دنافا مه له کانی
 ل روزانان پیره تو ل خوینی
 ل جانی مه تو نانی یربنی
 وهره شیخی مه ایوبی ب سماغ
 پیره تو ل روزانی قره ژ داغ
 همی گنند و همی کانی همی وار
 خراب بونه ژ دستی ظلمی نایار
 وهرن رابن گه لی شیخین درجانی
 پیرن هون ل فی آخر زمانی
 قلک بی بخته لورا خوز و خواره
 حتا ایرو بر کرداره نه یاره
 وهره شیخ عبداللہی نارکی زوو
 پیره تو ل مه بک جاره کی زوو
 ولاتی مه وهره کی آشی نه یارا
 سزجی کردا دهرت هرب یارا

وهره ای شیخ شرفی صاحبی دین
 ژ کرداره بلی زانم تو دورین
 تو باوهره هونی روکی پیرین
 اُمی حیفاه وهره دی جاره کهلین
 دلو ژاروهره نک عبدالرحمن ۰۰۰
 اوه شیخ و شهیدی دین و ایمان
 نوگه بگری توگه پیره بناله
 بلی شیخی نه پر قنچ وده لاله
 هزار حیستیز ب یک چائی یزیره
 ادب بگره ل بروی ژیره بیژره
 جگر خون بوته هر دم پسنه داره
 هزار رحمت ل گورنا ته ییاره
 ژ طبی رابه سرخوه ای تو سیدا
 رحی شیرین ژبو کردان ته کیدا
 چلو صبراته فی ایرو دگوری
 برابن ته کهن بن دهستی زوری

بر - ۳

وهره باطویان عمر آغا ده لالو
 ل حالی من پیره ای تو خالو
 ژبو وهره پر فہیت و عارو شرمه
 کزین جنگیز ب جاره کتند سرمه
 وهره رابه فتاحی حاجی دہلی
 ولاتی ته همی روزان و گه لی
 پیره نول ولاتی ژورین
 همی کردن کزین بهرامی چوپین
 تمر آغا ژ هیزولی تو رابه
 پیره تو ل بختی مه فراه
 بلی ایرو هنک یاره ژ بومه
 بلی چسکم کو آبشاره ژبو مه
 وهره یوسف بگی زازی بگوری
 بدیره گوہ هواره کی ژسوری
 حچی کردن وهره کی رستم کوری ظال
 وهره چسکم نه هن حال و نهن مال

وهره رابه توسیف اللہی هینی
 تودی حالی ولاتی خوہ یینی
 ولاتی ته کته دستی نه یارا
 هچی کردن ل سر شاخ و دیارا
 دلو ژارو ب یادو ره خبرده
 پرا رابه مجالا قومی کرده
 وهره جاره ک ل کردام پیرین
 همی خورت و پلنگ و شپرو مین
 وهره رابه ژناف بوطن نوگرگین
 تو دل خوش به ژبوته هاتی مزگین
 برابن ته شپار بونه بچاره ک
 دناف وان ده نه مابه قط نیاره ک
 اری صبری کرمی فارو تو کانی
 گه لو دیسا ل سر شاخ و چپانی
 بلی زانم دگوری ده دنالی
 تک و تنها و ژارو بی هغالی
 ژارغن رابه شوقی پریشوقی
 ژ کرداره تو دل خوشی و یزوقی
 پیره نول ولاتی مه دیارن
 همی کردن ل سز و انافران
 ژناف قوما تو رابه ای محمد
 همی کردن ژنک ته تا یسرحد
 وهره کی ته او همی شپرو پلنگن
 ب یک جاری بقیل و قال و جنگن
 حسو تیلی براهیم بک تورابه
 ل روزانی ارا راتی خوبا به
 بڑی دیسا بڑی دیسا براهیم
 ژ کرداره تووی دیسا براهیم
 دلو بیژره علی جان و سید خان
 شهیدن هون بلی خوبانمه کردن
 بلی زانم جھی وهره پسر بلندہ
 پرا راین سخا شیرین نه رنده
 ژ توفیق و هفالین و پره بیژره

بخوالی خوه فیه

ام دین درز . له دبه هیڅه رون . گلی بران ، هقال
 وهو گرین من . چا دنګ ژوه نایی . خلګ زوجین ، ام تنی
 بی ژن مان . ژینځی من را دنیا و هابو . بس ژرددی وه .
 ایدی مو یزمانی مه څه هات . قت نه غماوه به . ۴۰ جلاک بی
 ناموسی بی کشاندیبه سری خوه . آتابین ۴۰ مزین مه دریمه
 دا خوه کشته . دیسان قت نه غماوه به .
 بی اف همی ژ بی عقلیامه به ، ام نایژن کافی ولاتی مه ،
 مالی مه ملکین مه ؟ از زمانه گلاو اف ژ میرانی یامه به یان
 ژ بی ناموسیامه به .
 ولاتی مه خوه شه ، دلال ورنده . نف زبف وزیره .
 چه فیده لی خوه دی نینه . که پزی بی ششان .
 ولاتی مه کانیا قیز و خورناته . ولاتی مه همی هتاره .
 خورتین دروان فنا گری هاره . قیزین وان نندا گردن
 بیوری نه .
 من بان گر ، من گوت : قیز نو ! خورنتو ورن . . .
 فنا گری برچی ، من دی خوالی من جگر بخوین درکت .

ژ بنا جفاتی دبه ، تپیی نائینه .

گردپسامسکی عجمان ئی راستینه . لی او بر تیکلونا
 بر کی مزن ژخوینا ترکان ل خویناوی و ب باوری بین
 تصوفی ، وک پسامی خوه خراب نه بوینه . خوه پاک ورندی
 هلاینه .

هکه اف ملتی ها ، روژ کی ، مروثی راستین پیدا کر بی
 خورتی و زخمیا خوه وب قینا کو خوه ل چاندا دنیاوی
 آبرو دی ورگرینه ، دنیاوی نندا عجیجایی دی بهیله .
 ژخوه بی شکه کو ژبوننا زمانی خوه ئی رنگین و گلکی
 نگاردار ، نو ژ حکمی زمانی بیانی یان پاکهلانی حرفین
 لاتینی ژی دی قبول بکت . «

هکه بریبی و بریبزی بین هارتمان هیژ نندا نه چوین
 ژی سری ، افچند هیه کو ام ایرو زمانی خوه ئی رنگین
 بچرفین لاتینی دنفیسین .
 م . ۶ . بدر خان

شاهه ، شاهکی بی چو . سواره ، سوارکی بی هسب . هنگی
 من گوت : بسه خوالو ! ژ عقدا ران راگو تنګ به ۴۰ ژ
 دینان راصد گوتن ژی هند کن .

ایدی ، کز باسن رش بو ، ژرددی هواوی . یشف
 و یروژ خوین نینه ژ مثالان . گلی کردنو ل جفانا
 هاواری مفاطه بن دام جفا باف ویرا کین خوه هلین .
 دا کو کینا کچ و خورتین مه بین ، ژبوننا کو کینا نیاران له
 نه بی . ام دینان ام مهاجرن . ولاتی مه ژ خلکی را بو به
 مال و ملک .

ز قستان هات له ساره . ژبر کو ام ژ هف دورن . ورن
 ورن بکهن نیز کی هف . جانین مه درهلا هف دا کرم
 دین . دی ام فکرن ل چه واری خوه .

دیر کاخوپان بشوته نه تو واره * پرو گر مه یشف ساره *
 تتارو کا کامیباخ چه وسکانا دوست و یاره .

لولو او کو ! من بهیست نه یك خوه ستی * ازی بینم دا و ناته
 بتا قنکی سپی بدلکی شکستی * ژ مه چیتر به لته پروز
 به * اگر ژمه خرابتر به * چکی ته نف خونی بی برتی دستی .
 لولو او کو تلغری * باقی ته دچو کارامن و ته دکری *
 حتا باقی ته دهات خلکی شیرانی و مهر دبری .

چه پرچاک عوری سر میردینی * کوی گوزل دخوه ند
 سر هیللی * یا کو هاتیه سر سری من و هاری * نه هاتیه
 سر ثوبا عوزینی .

چه پرچاک عوری سر دنګی * گلی پالقه دا بو نیر گری *
 ازی توکا هواوی نام * حتا خوی شین نه بی قانتر نه زی .

نزر لوند

سر همدان

لسر حدان هیه جنګ دنګی لاوان نف پشنگ
 ژ کلیلکن رنگه رنگ نه زل مایه نه ژی بنگ
 دل دریشه ژ دردان خوه لی یاه ای کودان
 بگری « مچو » تو بگری خراب بو یه سرحدان
 مچو ملی

دنکسی زردشتیان

روحی گردان وہ

برابین مہ نین زردشتی، ل هندستانی دی بمبایی وہ کو فار کی یناقی «ایران لیگ» و بزمانین انگیزی۔ فارسی دردخین۔ کو فارا زردشتیان دھڑمار کہ خودہ فالامر خودہ رابونا ملتی گردان کر بہ و دحقی مہ دہ چند پرسین بحق ودلوفان نفیساندنہ۔ ام وی بنداھا ژیرفہ وردگر بن زاری خودہ :

« ژبونا ایرو ولی خودیا دہہ کو مر خودہ رابونا ملتی گردان ہانہ کفاندن، ٹوہن ولاتبرورین فی ملتی کٹن و پرومت آت در میدانا شری دہ آن دین دارین مشتقی دہ، خودہ دانہ کٹن ۔

بلی زیزہ، مروث بہ کرہ کو ژبونا آئینجا آزاہیالی، کو ژمی ملیونان بیتہر گیانین دلافرالی لافہ کارو داخوواژکارن، نقد یرک نایہ دہن ۔

اف جامین ہاچندجاران بری خودہ دانہ جفاناملتانژی، لی ہرجارژی دستقلا فکر بانہ ۔ لہرٹی دراتی دہ، مروث ہٹی نفی دفرکہ کو اف جفانا بلندنہ در پیک آئین و پارستنا بنگہن حق و راستی بی دہ لی دلفنگاری و میلدار یبازخان دہ خودہ ۔

دگل فی ہندی ترک بخوہ دکارن ربکی پیداہکن و بی کو تو کجانی وتالو کہ بگہین خودہ داخوواژاتی ملتی یین چہ ووی رازی بکن ۔ ژخوہ نہ راستہ کو مروث بخوواژہ بجر بینہ ملتی خودت کو پبایین دی نقدا ژ دی بین خودہ جنگاور زانہ، ستا داوی بی دین نیری دہ بہیلہ۔ « **هاوار**

گریانہ ب یکدنگی وسفین وان دانہ و گوتنہ کو کرد دناف قالککہ شک دہ شانی حساسیتکہ کورو زراف ددن ۔ ژملی دن ب گٹھاہ یا گلکی نفیساران تبتہ زانین کو کرد درتوژ زیرکی یا طبیعی، و زویبری و درایتنا حکم وقرارین راست دہ ژی نہ کیمن ۔

کرد دنافبرا عربی ہیج ولقوق، در تبگشتی دہ بلز، شیت و خاسوک و ترکی توال، درامانی دہ تبدل کو پدشواہری ہنی

دین و مقدو دانین، ژرورا در مہجتی دہ ازی آوایی ہن قسان لگورا پرسین مہ بگم پیرینم، ژہف فقینم و پیش وپاش بکم ۔ لی ژیرہ نہ کم نہ ژی زیدہ دکم ۔ ازی بالاخوہ بدم کو قستا نفیسہ فان و گیانی نفیساری و کہ خوہ ہلینم و و کہ خوہ بدم زانین ۔

ازی ب نفیسار کہ کورت لی ہیژا دستپی بکم : چند خیز ژمارتن ہارتان ۔

ہارتان زانابہ کی آلمانہ ۔ دناف کردستانی دہ گریاہ، ہنی زسانی مہ بوہ ۔ کتیبکہ وی ہیہ (بوطان) ، کتیبکہ ہیژا و کور ۔ ہرو کی ژوی کتیبی خودیا دہ ہارتان لہر تثنی ولاتی مہ ہور مزہ کر بہ ۔ من او کتیب لہر گرمانیایی دبت و خوہ ندبو ۔ لی ایرو نہ یین رہ بہ ۔

لگورا ہیستامن ہارتان موز بنخانی وردگرداندالمانی بی، لی عمری وی تیر نہ کر ۔ پاش کو چندروپلین وی ورگرا ندریون چورحتی ۔

خیزین ژیرین ژر کتیبکہ وی ہانتہ گرتن ۔ ناٹی کتیبی (پنج گوارا لیسر اسلامی) بہ ۔ در لپچگی دہ دیسال۱۹۱۲ دہ ہانہ چاپ کرن ۔

« رویل : ۱۳۵ — ہکہ در قلدروی عثمانیان دہ پیشقہ کتیکہ مانوی و خودت بیتہ پی، آفاھا ژ ناٹ وان ملتن مسلمان دی دستپی بکت کونہ تر کٹوا دن ۔ اف ملتن ہا ہر چند لترکان رامر بین ژی ہتانہو بندستی یادان کرنہ ۔ در ناٹ فان ملتان دہ مروث دکارتار نوود، عرب و گردان بڑمیرت ۔

رویل : ۱۳۷ — وکی از دناف ملتن کول چاندا اورو یابی بی تبتہ و گرداندن ناٹی کردان ژی ہلددم، دزانم کو پی بکم پیشبری بربری بکہ دژوار ۔

بلی ہشکامییا عادتین کردان ناسہ ۔ ژا لی بی دن تبتہ گوتن کو کرد ژ زور کرن و نودی رہ میلدارن و ژ آشی وراحتی پی درفین^(۱)

دگل فی ہندی ہرچی ربوی بین کو دناف وان دہ

(۱) خبراری بہ ۔ ما م بخوہ نابیزن : شر ژ بطلالی بہ (ہاوار) پیترہ ۔

هاوار

کوفارا کردی * مجله کردی

کردوگردستان

بچاتی بیانیان

- ۱ -

کردامن ، کردستان ولاتی می به - بشی نفی ام خوه و ولاتی خوه ژهر کسی ، ژ بیانیان بیتر وچیتو ناس دکن . کتکین هر گند ، عشیر و بازاری خوه وک هندری بیرکاشالی خوه دانسن . دیناف مه ده مروفتین ولی هنه ، دکارن زر و زنارین چیا و سرژورک و سرژورکین بلند جهین ولاتی خوه ژبر بزمیرن .

درگل فی هندی هن تشین ولاتی مه هنه کو ام خوه ینخوه نکارن وان بیین ، هیژ بیتر نکارن ژهف دریغین ، لیسرفین .

هرکس هندری مالاخوه ژ خلکی چیتو ناس دکه . لی بیانی وکی دکفن ناف مالکی ژ خوه بی بی بیتر قنجی و کیانی بین وی دینن . ژبر کو او ژبونادین و سحرکفی هاتنه و تیکتنه .

لی ام کو ژ خوه تیده نه وچافین مه لی هین بوته ، رند بالاخوه نادن ، ل دیوارو بانین خوه نانپرن . بنهیرن ژی نکارن وک خلکی بیین . ژبره چافن دت دثیت . ژهیلا دن دیننا قنجی و کیانی بین ولات و ملتکی نه تشکی هیسای به . ژول ره ، ژ دیناوان ره مروفتن زانا و سپورن گوکن . نمازه سپورن بیانی ، دا کو هر تشی بی آلیکاری و هیلاری بیین و بیژن .

گلک مین ژی هن بیانی هنه کو هاتنه ، کتنه ناف ولاتی مه ، لی تماشا کرنه ، کم و زبده هیفی زمانی مه

بوته و درحق مه ده کتین نفیساندنه . کتینن ولی دهر زمانی او رو پایی ده هنه ، روسی ، المانی ، فرانسوی ، انگلیزی ، تالیانی ، پ . س . پ .

من دل هیه ، ژوان کتیباف بونن بکیز ورگرینم کردمانجی بی و دغان ستوان ده بلاف بکم .

هییه کو او بیانی بین ها جارنان درعلیچی مه ده ژنی گوت و نفیساندین . ژ خوه پرانی یاوان در لیبی مه ده گوته و میلدار بیامه کرنه . هرچی ژی بت هر دو تخلیت نفیساند بکیرییه تبین . بین کو علیهدار بیامه کونه - هکله نه غرزکاری یه - کیانی بین مه شافی مه ددن . ام یوان کاتی بین خوه درعدلیتن . ب ژین دن کر در لیبی مه ده هاتنه نفیساندن ، ملین خوه ژین رند ناس دکن و خوه ینخوه قدری خوه دزانن . هکله مروف ینخوه قدری خوه ناگرت نک تو کسی بقدر نابت . بلی اف ناف درمه دردن . دیمه ، درملت و ولاتی مه ده تشین ولی هنه کو ام هیژ لیسروان شه بوته . ژرخنی دن او نفیسانین ها در سفانان دایروکا ولات و ملتی مه ده آری مه دکن . دیناف وان ده تشن هنه کو هیژ یه نه ناسن . مه او نه دینته ، نه ژی بهیستنه .

دورگردانی ده یو یز و تاریخی شه ناچم . هرچی کو دکفن دستی من و بکیری مه تن ازی وان ورگرینم کردمانجی بی و هیدی هیدی بلاف بکم .

ازی وان ب او آکی ولی ورگرینم کردمانجی بی کومانانا رند بیی سج کرن و قسه هر چند هییه ، او چند گرداندی بیت . نه کو پرسان یکو یکو ورگرینم کردمانجی بی و تشکی ولی بینم بی کو پرس کرده انجی لی آوا بیانی بیت . ژر ملی دن ، دزمانی مه ده بر دیلکا هر پرسی هیژ نه هپایه

زنگنه غراف ومطبعة
أبو يوسف الخوانساري
 حفز جميع المعادن والصور الملونة واللوحات التجارية
 طبع بطانات وادريبات بروف ناضرة على الطراز الحديث

ملك الظاهر

دمشق

جزيرة

انديوار

الطبيب
محمد حسين
 الاختصاص في الجراحة وامراض العيون وجراحاتها

صالحية

دمشق

اشتراكات مجلة هاوار

وفي غير هذه الأقطار	في سورية وتركيا والعراق وبلاد العجم وبلاد القفقاس
عن سنة واحدة ١٥٠ فرنك	عن سنة واحدة ٥٠٠ غروش سوري - ١٠٠ فرنك
عن ستة شهور ٩٠ فرنك	عن ستة شهور ٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك
عن اربعة شهور ٦٠ فرنك	عن اربعة شهور ٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

المراسلات يجب ان تكون باسم صاحب الجريدة: الاستاذ محمد علي بدرخان - دمشق - حارة الأكراد

العدد ١٩
العدد ١٩
العدد ١٩
١٧ نيسان ١٩٣٣

هاوار

سال ١
هزار ١٩
دوشب
١٧ نيسان ١٩٣٣

کوفارا کردی * مجله کردیه

نیخستییین کوفاری

ج ٠٤٠ بدخان	کرد و کردستان
٠٤ حسن	خونا راستی بی
ش ٠ م ٠ شاهین	نات
هاوار	دنگکی زردشتیان
هر کول آزیوان	یانیکی چه دینه
نزیر لوند	بخوالی خوه فه
هاوار	فرهنگوک
م ٠٠٠٠	هوا و دلداری
مچوملی	مرحدان
آغایی مردیسی	ولات
دکتورک ٠٤٠ بدرخان	چارینن خیام
جگر خون	شناما شهیدان
ستراخان	لاو کو

١٣٥١ هـ مطبعة الترقی بدمشق ١٩٣٣ م

SAL 1,
HEJMAR 20
DUŞEMB
8 Gulên 1933

HAWAR

ANNÉE 1
NUMÉRO 20
LUNDI
8 Mai 1933

Qoyara Qurdî * Revue Kurde

Gêzistiyên Qoyarê

Heytneqe yeqsalî
Du Dengbêj
Xurtiya Binahtyê
Hêvind
Ferhengog

Nivîsanoq
D. Q. A. Bedir-Xan
Çtroqbêj
C. A. Bedir-Xan
Hawar

Lavelav
Serxwerabûna Mirîşjan
Revandin
Cuhaba Lawanî
Berziqê Hawarê
Dilber
Çarînen Xeyam

Osman Sebrî
Cegerxwîn
D. Q. A. Bedir-Xan
Kedrtcan
H. Smalî
M. F. Botî
D. Q. A. Bedir-Xan

çapxana terekî

ŞAM — 1933

Dr. A. Hafiz

**SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES**

Andiwar

Djéziré

Damas

Saïï

Dr. M. Khidès

Opérateur et Oculiste

PHOTOGRAVURE

EGOUBIYE FRÈRES

Inscription sur tous les métaux. Gravure colorée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes,

Damas

Malek Daher

Qirîyariya Qovarê

Ji bona Sûrtiya, Tirqîtya, Ecemistan, Irak û welatên kevkasê :

Salqî 500 kirêş-sûrt — 100 frenq

Şesmehqî 300 kirêş-sûrt — 60 frenq

Çarmehqî 200 kirêş-sûrt — 40 frenq

Ji bona welatên din :

Salqî 150 Frenq

Şesmehqî 90 Frenq

Çarmehqî 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyîyî têne şandin :

Mîr Celadî Alî Pedîr-Xan

Şam : Taxî Qurdan

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse
l'Irak et les pays du Caucase :

1 an 100 fr.

6 mois 60 fr.

4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays :

1 an 150 fr.

6 mois 90 fr.

4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire : Emir D. A. B. dir-Khan
Damas : Quartier Kurde

Qovara Qurdî * Revue Kurde

Heytneqe Yeqsali

Belê Hawara me bi vê hejmarê dibit yeqsali.

Zaroqeqe yeqsali hêj şirmêje, hin ne qetiye ser lîngan ji. Carinan diceribine qo lîser lîngên xwe biseqine, destên xwe dide diwar, qurşî û hûrmûrên dora xwe.. Lê tişteq heye, ev zaroqa ha ji dêya xwe bûye. Bi serê xwe heytneqe. Êdi ne weqe berê ye, ne hêviyeqe. Bi çavan têtê ditin, bi destan têtê girtin. Bi canê xwe ê hûr û zirav têqilî jiyina me dibe. Di civatê de ciheqî wê heye. Fm pê mijûl dibin, ew bi dora xwe beadewar e.

Belê Hawar, ev zaroqa yeqsali di jiyîna milîtê me de heytneqe welê ye qo bimê zmanê me daniye. Êdi zmanê me ne tenê zmanê axaftinê ye, bûye zmanê nivisandinê ji. Ji milê din vê zaroqa hani ji me re ev herf anîne û pê nivisandina zmanê me geleqî hesani bûye û her dengê zmanê me yeq bi yeq û weqe xwe, lîser qaxezê, hate seqinandin.

Gelo berî Hawarê zmanê me tewr ne hati bû nivisandin. Herê, hati bû û di zemanên geleq qevn de. Berî çend babelîsqan hin camêran bi zmanê me qitêbînen mêzin ji çêqirine. Lê wan nivîsarên ji me re zmaneq ne dianîn pê. Ew nivîsarên ji hev cihê, ji pîrsên biyanî teji, ji zarê xêlqê — zmanê xwerû — dûr û tenê bi hin pîrsên xwe qurdmancî bûn. Lê herçî ji bit dîvê qo her qurdê xwendî û birewer navê wan camêran bi pesn û sipas di dilê xwe de hilgire û kedre wan bizane. Nemaze Ehmedê Xanî. Heqe Hawarê

himê zmanê me daniye Xanî giyanê wî afirandî bû (1) Ji xwe qurdaniya birewer bi Xanî re dest pê diqe.

Em vegerin ser gotina xwe.

Weqe em dibêjin zmanê nivisandinê, nabit em bawer biqin qo zmanê me ge-hîştîye wê rêzê qo pê her tişt têtê nivisandin û ew mîna zmanên din zmaneqî teqûze. Bi zmanê me irû tenê hin tişt hene qo rind têne nivisandin û merov ji hekê wan bê qo xwe bide zeviya pîrsên biyaniyan, dertêt. Nemaze tiştinen welê qo ji me re ji ser û ramana me bêtir ji dil û hisên me hildeqevîn.

Qemaniyên zmanê me, gava em ji ber vwe dinivîstinin geleq naqevîn ber çavan. Ji ber qo mirov, hingî ramana xwe gora pîrsên zmanê xwe diedilîne û cila ramana xwe ne li pîrsan lê ya pîrsan li ramana xwe diqe. Lê weqe em ji zmaneqî din werdigerinin zmanê xwe dişwari û qemaniyên zmanê me wê gavê di ber çavên me de bel dibin. Ji ber qo êdi mejiyê me rast bi rast nazê, lê liber tişteqî din digire û em bi raman û awayê gotina yeqî din ve girêdayî ne.

Ji xwe ji bona zmanê me weqe din ne dibû, niqari bû bibe. Ji lewra qo zmanê me hêj zmaneqî hov e, hetani irû pê tenê tiştinen herûnî û dan û standinê hatine gotin, herçî qo qurd pê dorgirti bûn, di hawira wan do peyda dibû, çavên wan bi wan diqet.

Lê tişteq heye qo li geşbûna dawîya zmanê

(1) Ji xwe me dil heye û ji xê ve em li nivîsarên qevn digerin da qo pêdetir daba xwe a nivîsarî bisenîfînî û bi rêz û tarîxê ve belav biqin.

me nişan diqe. Tovê zmanê me toveqî geleş xurt e, di her zewiyê de zû şîn dibe. Em diqarin bêtirs bibêjin qo ji geleşî zmanê zûtir û çêtir. Çimqî di zmanê me de zêreşîyeq heye qo ji bona tişteqî nûjen bi pirsên xwe pirsêqê nû ditine pê û lê diqe. Herweqî di zmanê elmanî de. Ji xwe awayê hevdudanîna pirsên qurdi û elmanî geleş nizingî hev in. Pêşdetir bi bendeqê cihe ev nizingahî di stûnên Hawarê de dê bête raveqirin.

Bi bîst hejmarên qovara me qo heta niho belav bûne me dil qir em her awayê nivisandinê biceribîn û bêxin zmanê xwe. Herweqî awayên hingehî, nezm û nesir û çend şîqlên nesrê qem û zêde di Hawarê de belav bûne.

Tenê awayê temaşayê hebû qo hêj ne qetî bû zmanê me. Mîna qoxwendevanên me di vê hejmarê de dê hixwînîna me ew şîql û awa ji ceriband û xiste zmanê xwe. Temaşaqe qîçîq bi navê (Hevind). Ev mewzûa ha mewzûa qîtêbeqê ye, ne mewzûa çend stûnan. Lê herweqî hale gotin ev tenê ji bona ceribandana û existîna zmanê temaşayê li zmanê me hatiye nivisandin. Ji lewra heye qo nivîsevan di hin cihan de bi isulên temaşayê ve ne çû be ji. Divêt holê bête zanî û xwendin.

Di babeta nivîsaran de çend pirsên me ji ji nivîsevanên me ên delal re hene.

Heta niho ji bona gihandîna wan me guh ne dida û her texlîl nivîsar dixistin qovara xwe. Emê dîsan bêxin ji, lê ket mebit di nivîsaran menzûm de divêt wezn hebît. Ji îrû pêve em şilrînen bêwezn naêxin qovarê. Ji xwe mesela weznê, bê aheng û xeyalînen bilind û zrav, tişteqî hêsanî ye. Ma qî heye qo heta çaran û pêncan niqare bijmêre.

Ev in çend nimûne:

Ê	le	qe	ev	ge	leq	qevn	
1	2	3	4	+	1	2	3
Xu	dan	rê	ziq	+	xu	dan	tevn
1	2	3	4	+	1	2	3

Ze	vî	bûn	be	yar	+	gun	dên	me	xe	rab
1	2	3	4	5	+	1	2	3	4	5
Ji	dij	mi	nan	ra	+	me	da	ye	cu	hab
1	2	3	4	5	+	1	2	3	4	5

Qa	nî	Dêr	gul	+	qa	He	re	qol	+	qa	Qe	pir
1	2	3	4	+	1	2	3	4	+	1	2	3
Qa	zo	za	nên	+	Ba	vê	Tê	li	+	qa	qê	bir
1	2	3	4	+	1	2	3	4	+	1	2	3

Herweqî têtê ditin di xêziqên pêşin de du ling û di lingê pêşin de çar, di duwim de sê moviq hene. Di xêziqên duwim de ji du ling hene û her ling ji pênc moviqan hevedudanî ye. Xêziqên sêyim sêling in, di lingê pêşin de çar, di duwim de çar, di sêyim de sê moviq hene.

Belê mirov diqare her xêziqê holê li yeq veqe, lê bi vî şertê qo moviq ji lingeqî derbasî lingê din mebin yanî divêt her pirs di nav lingeqî de bîmînit û hecaqe wê derbasî lingê din mebit.

Em hineqî çavê xwe li awayê belavqirîna qovarê ji bigerin. Hawar di Gulana sala 1932 an de dest bi derqetîne qirî bû. Hingî me geleş da bû serê xwe gelo em wê di çend rûjan de carqê dertînin. Me nêt hebû em wê biqin dehrûjîqî û di serê deh rûjan de carqê dertînin. Lê me nedîwêrî. Ji lewra we ew qirî bû panzdehrûjîqî, pêşdelir me ew biqira hefteqî. Herweqî di hejmara pêşin de me gotî bû. Lê ne tenê me ew ne qir hefteqî, serê panzdeh rûjan de carqê ji derneqet. Di zîqê hev di serê hejdeh rûjan de carqê belav bû û ji lewra di paşîya salê de li şûna qo bîst û çar hejmar derqevin, tenê bîst derqetin. Heqî zane ji xwe zane

Di despêqa benda xwe de me gotî bû, Hawarê himê zmanê me daniye. Divêt bête zanî qo zman ji himê heyîna me ye û bê zmanê xwe em niqarin bijîni û di nav qoma mîletan de weq mîleteqî serxwe bîmînin û paydar bibîni. Ji xwe ji bona her mîletî ji holê ye. Nemaze ji bona me û ji bona wan mîletên qo qetîne rîqanê mîleteqî hevöl.

Ji ber qo miletên bindest heyîna xwe ji serdestên xwe bi du tîştan, bi keweta du çeqan diparêzînin: Ol yeq, Zman dudo. Lê heqe ola miletê serdest û bindest yeq bibe, hingî çeq yeq bitenê ye, û bend tenê zman e.

Halê me qurdan ev e. Em qetine bin destê sê milef û dewletên misilman, piraniya me ji misilman e, em û serdestên me ji oleqê, ji dineqî ne. Her sê ji xebateqe zor dixebitin qo me tîxin miliyeta xwe.

Lê herçî miletên nemisilman, weq filehên ermenî û yûnanî, qo bi babelisqan ve bin destê tirqan de mane û piraniya wan bi zmanê xwe ji nizani bûn û bi tirqî xeber didan, dîsan miliyeta xwe wînda ne qirine. Ji ber qo ew û serdestên wan ne ji oleqê bûn, ji olinen din bûn. Ola wan ew diparastin û nedihîştin qo wînda bibin, di nav miliyeteqe dînde bihelin, bibin tirq, ereb an ecem. Jê dixuye qo zman hingî olê ne xurt e jî, xesma zmaneqî qo hêj ne qetiye nivisandinê.

Carin hebûn, bê wînda qirina zmanê xwe jî, tenê bi hînbûna zmanê wan em diqetin tora wan û dibûn ji mileteqî din. Ji ber qo ola me ji xwe em dighandin

wan, bi hînbûna zmanê wan, benda zmên jî ji navê radibû û zmanê me qo tenê zmanê xafîninê bû di devê me de weq zmaneqî biyani dima û bi zemanî ve me ew jî bîr diqir. Çimqî zmanê miletê serdest zmanê nivisandinê bû, me pê dixwend, dinivisand û zanayên me qitêben xwe pê çêdipirin.

Eve zman, ev e qurdanî, ev e wînda bûn, ev e çeqên me.

Ji gotinên jorin rind dixuye qo çeqa qo di destê me de ye çeqeqe ne teqûz e jî, nivçeqeqe. Ol li raserî wê ye. Heqe me ew jî pêş ve ne bîr, wînda qir, hingî divêt em destê xwe ji heyîna xwe bişoyîn.

Gotineqe nas heye. Di hêjn qo : ew meletê qo qetiye bin destê mileteqî din û zmanê xwe wînda ne qiriye mîna dileqî ye qo mifta zîndana wî di destê wî de ye. rûjê deriyê zîndana xwe vediqe û jê derdiqewe.

Lê ye qo zmanê xwe wînda qiriye mifta zîndana wî edî ne di destê wî, lê di destê dijminê wî de ye û dijmin deriyê zîndana girtiyê xwe tucar venaqe.

Ew mifte, trû bêj di destê me de ye.

Nivisanoqa Hawarê

Lavelav

Yareb tu tinê li min biyar be
Ev dinya bila liser min bar be
Tu şinê bide min ez nawestim
Dê hezar salî welê rawestim
Heşt sal in te xistim bin vîbarî
Ez qirim dergehvanê vî arî
Ne min diquje ne min dijine
Her dem dilê min î bibirîna e
Gava dibare weqe xunav e
Dema diêşe jana zirav e
Qela gihanê li min didere
Dil û binavan li min dihere
Herçiyên qo weqe min bine
[din
Her demê dixwazînin Ceger-
[xwîn

Pirsan diqe tir dixê Qûvanan
Her rojê çêdiqe xweş xuwanan
Dê geh bigiri dê geh hibêje
Derdê di dilê xwe de birêje
Bi vî awayî heqim û zanan
Bi vî rêve çûna pîr û danan
De niştirê li gula xwe xîne
Qem û kirêjê lê biderxîne
Ji ber qo te wa çêqirne bêvîn
Bê qer û nezan bê jir û bişîn
Derdê min hemû di dil dimîne
Li lewre holê tim î bibirîne

Ne temûrling im nejt Siqer-
[der
Bixwazim dinê bigrim seran-
[ser

Ne ez Memim qo dilê min Zîn
[be
Ne Ferhad im derdê min Şîrîn
[be
Welatê delal qo berê em tê
Her eşîreqê sed Zîn û Mem tê
Fv xortê qo fro bûne bê per
Kail nedibûn biquerê Siqender
Ji bo zeriye welatî mizgîn
Her gavê didin Ferhad û Şîrîn
Ez qurmê evinê dil sotî me
Qurdanceq im bendeyê Xanf
[me
Min can felata hemû qurdan e
Li niq şîna te qeleq hêsan e
Min ne akil e nehiş ne tevdîr
Min nîne xwedî heval û hevtr
[ser
Ez cendeqeqî bê dest û pê me

Dilqeti û şerxosê vè rê me	vegerime niq Yûnis û Cirçis	Romi; mêrû mezinê me quştin
Yan derdê min bêxe gora şîne	firo ji hatime erdê mikdîs	Qita namûsê dime nehîştin
Ya hîn zêdetir bide min vîne	Hinde geriyam dilê minbû xav	Kira me anîn evan bê havan
Da biqaribim liber xwe ragi-	ez çûme warê Isayê bê bav	Weq gurê di nav pez bê şivan
[rim	Gava qo li wirji bûme bê fer	Qemend û zencir diqin Rewa-
Dilê xwe yê xêr nedi hê dag-	Min da rê çûme niq Qurê Azer	[lau
[riu	Min gotê herabe qurdê qevnar	Weq berxa şerjêdiqin Şepalan
***	Tirqan kewmê te qirin axa sar	Ji xwe re dibin Qeçan û Bûqan
Ey gewretirê seh û emîran	Hêviya giştîqan ma liba te	Davêjine nav êgir Biçûqan
Mihrivane bîqes û fekîran	Di ber hemûyave hatme bate	Dibêjine — weteni Egilmi —
Lew hinde dirêj diqime peyi-	Ji bo felata me dê çi biqi	Yandiriu qafiri Qurd degilmi
[vau	Çi mizgîniyê di destê minqi	Qrê qo bi me bûne dirêjin
Da qo ji bo min bibi dilovan	Diqevime bextê te hezar car	Em biqarin hemûyî bibêjin
Ne insaf e qo yeqî gunehqar	Min neqî rê destvala rûsar	Em hinde diqin Hewar û carî
Tu hewce biqi ber destê neyar	Da qêta neyar li me nebe xwes	Bi sev û bi roj gazî û zarî
Ez suxteyê evinê ji mêj im	Piçeqi dilê me ji bibe geş	Dibêjine em vi bari nagriu
Diqim çiroqa xwe bo te bêjin	Ewî ji li min neqir xwediti	Me şin nema qo êdî xwe ragrin
Ev bare giran te da milê min	Herweqî evê dinê min diti	Li dest diçiyê êdî Rawa te
Ev arê xwerû te qir dilê min	Bazgûri hemûyan bûm yeqa	Min destê xwe avêtî dawa te
De care li halê min binêre	[yeq	Bawertiya me geleq wezaye
Rehm û qerme li min bidêre	Mingazî giştîqan qir teqa teq	Piça vîne li niq me nemaye
Ger quda diqim dibên evin e	Ket qesî negote min tu qî yî?	Ev halê qirêtu qo wa dirêj be
Ji lewre qeseq min nahewine	Daxwaza te çiyê? tu b'xweçiyî?	Bawerî li dilê me rej be
Ne Tirqiye, ne Irak û Iran	Di behra umîdê bê mefer mam	***
Ne Suriye, Felestin, û ne Eman	Di pûgu bilêqê de li der mam	Tu li hemûyan çetir dizanî
Hemûyan li erdê xwe qirim	Her dem mefere dermanê	[dînan
[der	Çendeqî gerim l'Xidir û Ilyas	Hêya fro me neqir qêmanî
Ez holê mame rêbê û se ser	Her Çendi hene kulên te yên	Ji bo qo navê té bête gotiu
Pir dil diqime xwe bidme	[xas	Me mal û ceger li xwe da sotin
[quştin	Mideqî wanan ji ez xapandim	Menamûsa xwe qire ber peyan
Vê qulê bi xûynê bidme şuştin	Ji vê roja dest vala ghandim	Mendal û gedeqîştin li rêyan
Belbî vê janê li dil biderxe	Pê uebûn qo ji bo min fekiri	Bi derqetin li Gûnd û Zeviyân
Ah û qeseran hemû bi berxe	Berê xwe bidin derê te mîrî	Weq Hirça xwe dabû serê
Pir geriyam min nedi kada şer	Derdê dilê min bô te bixwînin	[çiyau
Tu lawe havan nebûne rêbet	Çend lavayîyan liser biwûnin	Bi leqan mîrxas me dane qu-
ez sondê dixum bi lewhimeh-	***	[ştin
[fuz	Min hêvi tinê mabû Mihemed	Ew welat bi xwîne da bû şûs-
Ez hêtu caran nebûme me'yûs	Tim tim mefera dilê min Eh-	[tiu
Kesda min ewe bighêjim ar-	[med	Egîl Boqeyên bi nav û deng
[manc	Pir dil diqir qo herim Medîne	Di me de neman ke Şêr û Le-
Ji bona felata lor û qurdmanc	Ji wî şehîre veqim birîne	[heng
Geleqî gerim di vi warê de	Bêjim : rabe ey zanayê Gewre	Hawer liser me agir dibari
Min tu rê nedi di vi arîde	Dinê li me qurdan teqde ewre	Li pêş me rawesti bû zîvarî
***	Tirq û kcem tev li me bûne	Ji birçîna me lingê xwe dalast
Min mefer nedi li tû zindîyan	[gur	Bi vi awayî ola te parast
vêca vegerîme ser miriyân	Guhpebu e diquje li baqur	Gori teme binêre l'qeda me
Kîreqe xwes da tirba Cizerî	Li nivroyê me Erebe neyare	Hêjaye bixemile geda me
Hêya çûme ser gornâ Herîrî	Mirin û quştin li me dibare	Divyabû em ji bi tzu nazbin
		Li niqte geleqî serfiraz bin

Revandin

Zerdelper e, bergehê çavan de, roj veniri
 Guleqe sor di nav av û ezmanan de miri
 Dema hevîn û ramûsanê !! ji bo dilqetîyan
 Her gotin dibe şerîntir ne qul dimîne ne jan
 Delal diqene, stêr diqenin û sura êvar
 Sar dibe rêwîngî ye li ser rêya gund û war
 Zendên bi gurçiq himbêz diqin bejnên
 [nermin
 Bayê şahiyê li ba dibe dermanê birin
 Bin silba daran de qeçiqeq diqe ax û hawar
 Çavên wê tejt hêstir in spehî ye weq adar
 Rengê wê dibe zer û sor lamên wê dibin
 [germ
 Çikas şêrin e rûyê wê, dilê wê çikas nerm
 Rûyê wê weq rohelata buharê; ter û tol
 Xulama xwedê ye, bi xwe ji xwey din û ol
 Li çar dora xwe mêze diqe bi tirs û guman
 Deng naye, bi tinazi stêr diqenin li ezman
 Ne reprepên hespan, ne ax, girin, ne abeng
 Dinê sar, weq miri hêdeng, weq hewa bê
 [reng
 Dixwaze bin lingê wê de erd biheze, xwe
 [veqe
 Ew ji biqeve, tê de weq miriqê raqeve
 Tariya şevê de sê çar suwar xuya dibin
 Weq şehmêr û ejdehar in ji erdê radibin
 Qeçiq xwe davêje ser hespeqî; heyy diqene

Ne heyy tenê tariya şevê ji bi qen e
 Qeçiq cû, revandin, «xweli li ser wan
 [pismanan»
 Dimirin bê deng «namirin li rêyê dot-
 [maman»
D. Zamiran Ali Betir-Xan

Xurtiya Bînahiyê

Bibna guri nine. Lê dibêjin bînahiya
 wî zor e. Ya mehinê ji jê ne qemtir e.
 Carqê gur û mehin bi hev re şert qiri bûn,
 gelo bînahiya qijant zortir e.
 Guri got: Şev reş e, sûv reş e, mîh
 ker e, berx liber e, min ji hev qir dere...
 Mehinê got: Hev li çardeh, erdeqî
 rast, lê danî bûn elbeq mast, tê de mûqî
 sipî, min ji hev qir nas...
 Heye qo bibêjin, çawan bû qo gur û
 mehin bi darê hev qetin, ma guri drêjî
 mehinê ne qir? Ne diwêre, jê ditirse. Carqê
 kesta ciwaniya wê qiri bû, mehin pê
 hesiya, bû firihna wê, gur tirsîya û got:
 Mehin e guhmisîn e
 Xwalê xwe ê gur dibizdine

Çixoqêj

DI VÊ HEJMARÊ DE :

Rûpel 3 stûn 1 — li sûna (serdestên
 me) û (serdestên wan) (serdestên xwe)
 û (serdestên xwe) bixwinin.

Disan ji xwe davêjim derê te	Bilahi ev gis li te ya ya Reb	me hovan li hev re biqi qedî
Hezar sondî duxum bi serê te	Vê rûsariyê tu bûye sebeb	Oa qem ji li halê hev diyar bin
Heya tu li me neqî duayê	Her gavê ez wayî der bi der	Bi tevgera hev rebendewar bin
Yezdanê Gewre nede rihayê	[bûm	Bi vi awayî Osmanê nadan
Her ezê li ber derê te bim seq	Li erdê ava ezi sê ser bûm	Derdê di dilê wî biqi derman
Heya qo raqim tola Xalid beg	Vîn ne bû pakij biqim kirêjê	Vê carê ji qêsa turq di mexî
***	Ma nexweş qarîn biqin nimêjê	[serxt
Ew bû Hêhibê te ê dilovan	Derdê nexweşan ava heyate	Carê qê qoça wanan ji barqî
Key roqê li min dibûn mîh-	Her lê digêrim binim li ba te	Li ber nigê me tu tar û marqî
[rivan	Tu qesi bo min neqir delilî	Wê hingê emê tola xwe raqim
Ew qês ji li min borî qete jêr	Vêca min hewar e bi zelilî	Himê wan di hindavde bi-
Li dest vi emelê min ê bê qêr	Ya Reb tu bi hekê Mistefa qî	[lavqin
Li pêşberê wî geleq rusarim	ê gilaciye li nav me raqî	Dê xweş bibe qêfa Dê û Bava
ij bo qo li guneban î barim	Tu pêleqe xîretê bi medî	Ger vê zû biqi mala te ava

Osman Sebri

Du Dengbêj

Di wextê qevn de kesrege hilind û xemilandi hebû. Rewşa wê diqet ser qulilq û mîrgên deştan, hetanî avên çem û robaran.

Çarnîqarên kesrê bi bexçeyên tîrreng û tîrbihn, gul û qulilqan girti bûn.

Fw bexçe weq taceqe zivîn û zêrîn û kesr di nev de weq rûyeqî sêrîn û tirijtav dibiriki.

Ji şehderwan û kulteynan avên zelal û qet xwê hildavêtin û bilind dibûn bal ezmanan ve, weq qesqesoran reng didan û dilop dilop mîna mirariyan diqetin ser lêva gula sor, ser pora sosina zer û ser çavê xencelisqî ê reş de.

Li wê kesrê de miroveqî zalim rûdinişt.

Ewî zalimî ew kesr ne bi xurtiya xwe girti bû.

Lê Qurdistanê ew weq mîvaneqî ezimandi bû niq xwe. Qurdistanê got:

— Ev misilman e, brayê me ye, nav beyna me de çî ferk heye, bila kesra me a mezintir û spehitir jê re bit û emê bindestiya wî biqin.

Ew zalim di wê kesrê de li ser texteqî bilind û zêrîn û bi ebanos û hestiyê fil xemilandi rûniştî bû, girtin û berdan di destê wî de bû. Xira û ser xwe çû bû.

Her fiqra wî bêbextî, her awira wî ern, her gotina wî xirabi û her nivisandina wî xwin bû.

Rûjeqê du dengbêjên suwar diçûn bal kesrê wî ve, yeq bi ceyndiq û temeriyên zer ciwan ê din bi porên-spî pîr bû. Yê pîr ji ciwan re digot:

— Qurê min, stranên me ên spehî û xweş bine bira xwe, zexmî û xurtiya xwe, stranên me ên bi qên û girin û bi şahî û şin dane serhev, dengê xwe ê zirav û melûl hêdi hêdi berde, em diçin kesra qo tê de zalimê me xedarê miletê me rûniştîye, divê em frû dilê wî ê bişq û polayî binermijînin.

Zalim bi hevalbendên xwe ve di diwanxaneyê de civa bûn.

Zalim ser textî runiştî bû weq ewre-qî reş, teniştî wî de jina wî Sinemxan, jineqe qurd mîna gulê geş.

Dengbêjan dane ji derî ve, ditin diwanxanege bi xeml û rewş, ji zilaman teji, lê bî deng, halin pêşberê textî seqinin.

Çavên bi ern û qinên qomê qetin ser ruyê dengbêjan, tinê du çavên delal weq du stêran li wan qentî.

Ê pîr dest û tiliyên xwe ên spî û zirav ser telên saze ve ani, ciwan bi dengeqî melûl û şewitî destpê qir.

Straneqe spehî û bêhevri bû, straneqe delal û sêrîn.

Ji buhar û lievinê, ji dilqetî û dezgîranê, ji şahî û şinê distiran; ji her tiştê qo dilî nerm, hişî bilind diqe, ji her tiştê qo can pê diqeve, divesihe an brindar dibe û dişewite û sîng pê diqelişe.

Dengbêjê pîr bi dengeqî kehe û giran li dengê degbêjê ciwan ê zirav û melûl vedigerand.

Weq strana paşin dest bi strana welatê Qurdistanê qirin û dax û birinên wî yeq bi yeq hildan.

Stran kediya, Sinemxanê ji sînga xwe guleq veqir û avêt bal dengbêjan ve. Eñiya zalimî kermîçî, rûyê wî tîqre çû, ji çavên wî agir dibarî, da ber kira û ji denbêjan re got:

— Ji jinên min di destê min de tiuê ev ma, di vî welatî de we her tişt jehr qir, niho hon dest jin û canê min ji diqin, hiş û dilê millet qet destê we, xelq ji bo navê qurdi dest ji jina xwe berdidin, xwe bi mirinê ve girêdidin!...

Zalim ji cihê xwe rabû, sûreq danî dengbêjê ciwan û di qezeb û pîsta wî re derqet; xwîneqe germ û sor ser sînga wî de heriqî.

Bêdenq her du dengbêj ji diwanxanê derqetin. Du hêstir ji çavên Sinemxanê rejihan û weq du mirariyan qetin li ser tiliyên wê ên zirav û nerm.

FERHENGQQ

(Nivîsanoq)

Bi du manan e. Tevayîya nivîsevanên rûj-name an qovareqê, qoma nivîsevanan. Cih an mezela nivîsevanan. Hevînd ji nivîsanoqa Hawarê ye, yanî ji qoma nivîsevanên wê ye.

(Hevol)

O! ew tişt e qo mirov pê ewle û bawer e. Ola Zerdest, Ola Mûsa. Perîcar em jê re diyanet dibêjin. Hevol: yên qo ji oleqê ne.

(Destrêj)

Pirseqe qevn e. Weqê reqên me tir û qevan bûn û di serî de qevanqesana qevanên xwe bi hev re diqîşandin û tirên xwe berdidan jê re destrêj dihate gotin.

(Lavelav)

Ji lalavîyê têt, Liber geriyan. Lavayî girin. Weqê mirov ji Xwedê lavayî diqe û daxwaza xwe jê re dibêje ji wê daxwazê re (lavelav) tete gotin.

Dengbêjê pîr hevalê xwe ê ciwan bir û ji kesrê derqetin. Bexçeyî de rengê xortî zer bû, cendeqê wî recîfî qet erdê û mir.

Wê demê dengbêjê pîr destên xwe ên bi xwîn raberî ezmanan qir û got:

— kesra bêbext, paşîya te şewat, hilweşandin û xirabî be. Ji rewş û xemla te bila sih ji ne mine, qulîlqên bexçeyên te bila edî nebişqivin. . . . Bûqa buharê tucar nîziqî te nebit, ji bêriya bîhu û reng, xweşî û geşîyê bimire, vemire! bila navê te wînda bibe, xirbeyê te ji memine.

Himên xirbeyê te di sînga welatê Qurdistanê a spehî û delal de weq birîneqê her bimîne û şerm û ezabên esaretê bîne peş çavên Qurdistanê.

Dengbêj got xwedê bihist.

Ev çend sal in herû bereq ji dtwarên kesrê diqeve. Diqîn naqîn pêq ve nacebire.

Dr. Zamiran Ali Bedir-Kan

Çarînen Xeyam

Ji deftera jinê navê me dê rabe
Dawî, destê ecêlî de mirin e, çare nabe
Meygerê çeleng xweş, xweş bîne
Emê bibin ax, daxwaza me şerab e

Hevalên canî ji dest derqetin
Hemî li pey ecêl re qetin
Civata jinê de hevalşerabên me bûn
Çend zêde vexwarin û sermest raqetin

Fela rindan ji hevalan bibe gir
Li dawa zihda zahidan biqeve agir
Ew xirkeyê sed pine û ew hiriya heştin
Biqeve bin peyê dilrindan û bibe pir

Qo Şeraba te heye toba şerabê meqe
Tobedar hezar car jûvanî dê biqe
Gulê çara xwe ketand, bilbil diqe hawar
Ma li dema weq vê tobe dibe qar

Hulê gul û şerabê şerabperest dizanin
Ne ên tengdil û tengdest dizanin
Nebîrewer ji nezaniyên xwe bêsioc in
Vê şîverê de xweşîyeq e, mest pê dizanin

Dilê min her ji rûyê gulî re girêda ye
Destê min her bi piyana şerabê dada ye
Fz ji her pişqeqê behra xwe dibim
Berî qo behra min bi hemûyan hevda ye

Hawarî nanê pehtî li destê nepebtîyan qet
Xweşîya dinê li destê bê çêran qet
Ew çavên spehî qo bergehê dil in
Di ser sînga xulam û nezanan da raqet

Meyger gul û çîmen bûne sor û qar
Bal bide pişt hefteqê ev dibin ax û jar
Vexwe şerabê û gul biçîne bihneqê de
Gul dibe ax û çîmen dibe jengdar

Zahîd got bihuşt bi hûrtîyan ronaq e
Fz dibêjim şîliya tîrî çaq e
Ya berdest bibe, ji yê bê, dest biqîstne
Dengê dehulê ji dûr ve paq e

الطير والنوتر والشعر

على الاغصان طير الرض غنت
 بالحاء عن الاوتار اغنت
 وناحت بالنوى والرصد والت
 فيالله ما بالرصد اولت
 وغنتنا بلحن الكرد حتى
 علمنا انها لا الكرد حنت
 ولما ايقنت انا طربنا
 عن التغريد قد رغبت فكنت
 فقلت لصاحب الأوتار هذا
 اوانك فالعادل وبك حنت
 عن الأطيوار خذ لنا فاني
 عهدتك عندليب بل واحيت
 فاصلح عوده وبدا فأبدى
 حجازاً والصباب من حيث اصبت
 وزنگراناً وعشاقاً رخيماً
 واتبمه نهاونداً وبيت
 والقي العود من يده فقلنا
 ولم هنا فقال يداي كلت
 فقام الشعر بالالحاء فينا
 مقام المنشدین وما تعنت
 وانشد قطعة انشا سداها
 بابداع كلحمتها تحلت
 واودع في معانيها شعوراً
 واخلاقاً مكارمها تجلت
 ونادى قومه الأكراد هيا
 فهبوا وانشطوا فالناس هبت
 الا يا ايها الكردي صبت
 عليك مصائب عظمت وجلت
 فلو نزلت على (سنجار) مادت
 رواسيها الشوامخ بل ودكت
 الى العلم القويم ونيل فضل
 به الأسلاف من قبل استظلت

کتیبان : قسه‌ی بیشینان

ما موسنا اسماعیل مفی

در دما در کتتا فی هژماری ده چند نقشین کتیبازوین
 گهانه کو قارامه . سپاسان لثقیسه فانی وی دکن و خباتاوی
 پیروز دکن . . زبر کو دئی هژماری ده جه نه مابه ام
 پروژی تئی چند ما مکان د گهر بین ستونین خوه .
 - دوستی دوستم دوسته ، دوزمنی دوزمنم دوستمه .
 - آئی له خیالک ، آشه وان له خیالیگ .
 - وک وم شوقی بو بنی خوی نی به .
 - سال به سال خوزگم به پار .
 - که چهل حکیم بو وایه ، درمائی مری خوه نه کرد

الی نیل المعالی بالعوالی
 الی النهج السدید فسر تثبت
 وجار الناس فی علم فانی
 رأیت الصالحین به ترقت
 الی الشیء الحدیث ابث نصیحی
 وقداماً قد بثنت له فانصت
 وعاهدنی وعهد الحر دین
 علیه والنصوص بذاک نصت
 ولكن قلنا رعیت عهد
 بهذا العصر والجلیل المشت
 لسان الشعر قال الناس طراً
 علی سنن الطبیعة قد تمشت
 یعلم ثم فن وارقاء
 بجد واجتهاد حیث جدت
 واما الخامل الکسلان عضو
 اشل بیره الأيام یوت
 فسمعاً ایها الكردي سمماً
 بقول قدبدا کالسیف مصلت
 الی العرفان ان لم تمس قلنا
 الا تبث یداک یداک تبث
 اللرمی الوافی

سرخوه بونا مریشان

- ژبرای من شوکت بگ ره به -

دیکه هبو شهره زا
 ژوان ره گو هیدیکا
 ورن یژن مریشکا
 بری خوه دانه جسم بوم
 هن چلنک وهن کولک
 تظی کرج تف ابل
 هاتی لشکرکی گران
 بری خوه دانه بالان
 یکی رابو گوته بوم
 وی پادشاهی طیران
 ژبو مه بیژه ابرو
 گلو هیه ژی زه رار
 باکن باری پهلوان
 وی چو بلز گوته باز
 شاه ته ابرو دخوازی
 دستی خوهل سرهف دانی
 زول من که بازی من
 بلز رابه هره خوار
 فوک دا خوه هاته ژیر
 هاته جسم دیکی پیشی
 نطقک ژیره درزاند
 گو ام خلکی بد لیسن
 دیک غیدی لی دا دار
 دیک ژی داری خوه دانی
 ام حق خوه دخوازان
 گو تونه زانی ای کر
 ازم شاه و جهان گیر
 دی گو اوژی وه کی وی
 کسی نه گو از وه زیر
 حتا گها ئی پا شی
 لی بر دستی بوم دانی

تلور تفت لی یونه کوم
 ائت هاتنه ژمالا خوه
 بو گو بازی دلادر
 گو تف آغا وء مین
 بوم هیدی رابو سرخوه
 گو ب تاجا مری من
 راین وهک پهلوانان
 هاتن طیرین دو براك
 گو هون وه رن بنون
 دیکان خوه دان اینشکا
 گو فرمانا مه را بو
 ئی کو کشتن ئی کومان
 وان ژی وه کی مه کردان
 علوک و تو تک و قاز
 همی کتن کوخی رهش

هگر غوبن

میلجی

ژدوچشان دبارن تیر
 مسلام بی بی پیر
 ژبو چهین ته از پروان
 دحیلانده توئی رهوان
 توبس یسکان بکه چین چین
 ژحظ وقوسه بین برهین
 ژهرمو کین ته تی بک دننگ
 شفق دابه حتا خرچنگ
 ته آور دا بر بندارم
 شف دروژی پهوارم
 بخوازه دیلرا من تو
 حمی شیرت هیچی تو
 وره زلفان بده بابی
 دنیرم بژت وپالایی
 بیه سیوان لبر تاقی
 تورنگین که بزیراقی

دنیایی کرم هسیر
 ژبو ژینی دفتین شیر
 ژبوخزمت دچم کروان
 بدست وپی کتم داوان
 ژناف عالم توئی زیرین
 دینم هر کسه اودین
 دپیژن دیلرا سرهنگ
 ژئی کونی هلافی رنگ
 ژبی چاری کریدارم
 از بی نیسان وآدارم
 دجهانده سرا نسر تو
 ژروژی پر خویاتر تو
 ژناف عالم هلین تایی
 بیه قربان وره رایی
 توروژی تشکی بائی
 بکز بوپی دوی گاتی
 مصطفی احمد بوپی

مه بابالو اتل ديسا هاواری

دادی ا دادی هاواری
 گلکی از کیفخوش بوم
 ښکاف حالی من قنجه
 اف حال وسان مینه
 فرهنگنا من پر دبه
 جه مه دل فرکاک دبه
 آپی (هرچو) دپیژه :
 هاواری پس نه هشت
 او میرین گلی گویان ،
 دخوت بر عقلمندی
 دگل ښی تونه بونی
 سپاسات پیشکش دکم
 ککی (بوز) لسردکه :
 ام ، گش کردن اخویناترک
 ازیمه سرفکرا خوه ،
 بهنا من پر فره بو :

قدری جان

برخکی هاواری

هاوار هاوار دلالی تو رهینا چاښانی
 نو خوری یا ملتی ریزانی هم بریبری
 برخکی ته هات گها خوهش مقام و پر بهیا
 برخکی پر دلال خوه شجفات و خوه شفال
 کتیه ناف برازان عشیر که ناقراگان
 خوه شجفاتن بشورن درشران ده مشهورن
 عشیر که سنگ بر پرچ پر خزی دکن دین هرچ
 او (بوز) ن پر دلان هفالان ره هفال
 بلی (یا ز میش کر) هیه لی نه اف سوچ بی مه به
 افه سوچی مزناف کوا اف حس زودا نه دان
 بخساطری ته هاواری بهر که روبراری

میش اسماعیل

[سگان دین دو پر و چاره چارریز دگرن . بری خورشید
 آغاسری خوه دایه شفه ری . بری لوند آغا آلی بی روهلاتی]
 لوند آغا - هفالون ! ماگر که از ناف دروه بدم . هون همی
 میرین شردیتی و کاری خوه بری بری نه . تنی ژایرو پیدا
 شری مه ژشترین بوری گرا تر و دژوار تر بین . ژلورا
 دفتیت هون ژی ژبری خورت و زختر بین . دلین فه ددو
 گرچیلکین وه چار . هفالون ! بلا چاښین مه هرگکاف ل
 پیشی بی بین ، و کی ام پیشفه دچن ددن پی صرنی و گکافا
 کوام خوه ددن باش صرن د کفه پی مه
 لی هرو کی رحمتی گوته ، هر چند ژمه تبت دفتیت ام جانین
 خوه بیاریزین و زوزو خوه مدن کشتین ، دا کو دژمین خوه
 بی دژمن مهیلن . پیشفه زارونو پیشفه ، خوه دی ب مره به
 [سگان نفدا مارشا ژیرین دخوین و بری دکفن]

مارشا سگانان

ام برانه تقدی کردن انی بلند سراقراز
 جهین مه نه شمار ، زنار ام ایلونه طیری باز
 ولاتی مه دی یامه به ام تف ژیره گوری نه
 هشیار بونه هرچی کردن دمین تاری بوری نه
 داخووازه حقی مه به دوزامه به سرخوه بون
 ام دخوازان سر خوه بین دمین دپلی نه مان چون
 مه صند خواری سر بختی خوه برومت و بختبر
 ولاتی مه آزا بت ام بین ژی که بریکه
 برن ، برن ، برن هبت فی ژینی ره بی سری
 ښیدی بهسه ، دپلی بهسه شرمه کردره هسیری
 طوب لیدخن ، تفنگ تقین دنکه ، جنگه تو ! تو !
 شره ، شره ، لاونو شره تفه ، رفه لو ! لو !
 درشری ده وکی شیرن کس نامینه ، پاش . . . پاش
 پیشفه دچن خورتین مه تف پک دومی چار مارش مارش
 قباد - (د کفه دیاری . خوه دگپنه پاشی یا سگمانین
 لوند آغا . تفنگ بر ملی وی ، دورینا سرور بکی بستو
 بی وی فه به . دستوی ده کراس) افه کراسی وی ښی بخوین
 [پرده دانبت]

تشت دښته . لي چاځين مه ژ توښتي نه ترسيانه و دږ هر
 دشواري يې ده دلين مه خور تر و زختر بونه . ام ټډامالك
 بون . ژن و مير زارو زېچ ناف هف دا دمان . هر کسی
 کاری خوږ ، وظيفا خوږ کړېه . تو کسی نه هښېه کو لوما
 ژي پت ډيرميراني و ډدا کاری يې ده هون ژهف در کتنه .
 ووزن هبون ام برچي دمان . شفن هبون ام ژسره ابي
 دقلين . لي گلي و گازندنه دهات بيرامه . نه دهات بير
 تو کسی . هر کسی ژبونا ولات و ملتي خوږ هر زحمت
 د کشاند و پي شادبو . ژير کو هر کس بيره وري کارو
 خبانا خوږ يو .
 کوردنون ! ام اړو مالا خوږ بگهېز بين . امي مالا خوږ آ
 چارسالين بردن ، ژي در کفن . لي دفي گهاستي ده امي
 بين دوږر . خلکي چکهلگر درباسي کړي دن بين ، بين نه
 چکهلگر خوږ بدن دشنا عجمستاني ، ناف گردين عجمي .
 کو خوږ دي حز کر پيشده تر امي ديسان هډو بينن .
 دفي نافي ده هرچي کو ژمه سر نه دين هيمي آفاهيا سرخوږه
 بونامه . هرچي کو دمدين ستون ددوږا برين وي . آفاهيا
 بي هم نکاره بسکته ، هم پتي يسراردی نا کفه
 [خلک خوږ که رد کن و لهډو دنهېرن . خورشيد آغا
 بيان دږيرو . بړ يشک بير بنداران . ژول دبه]
 يريندارک - ماچره ؟ از ب چکهلگران ره ناچم ،
 ير يناهن سفکه
 يکي دن - هکه خوږين ژمن دچه از هر م کودري ژي
 بريفه بږم
 لوند آغا - زارونو ! وختي مه هند که ، دف ژ کړت
 و پستان بردن . بيا بين کو دښت بينه هلگرتن ژمه ره نه
 گر کن . در بړ مکن ، دښت هر کس قبا خوږ يقدر خوږ بينت
 قشم و منيژه - (ژلوند آغا ره) ما آغا ام ژي نه چکهلگران .
 ته ب چاځين خوږ ديت ، مه چاډان شر دکر
 لوند آغا - (کچکان همبیز د که) بلي خبرا وږيه ، من بږ
 چاځين خوږ ديت ، هون چکهلگر و سگاتنن رندن . لي
 خورتن هنه بي ټفنکن . امي ټفنکين وه بدن وان
 کچک - ما ام نه خورتن . تومه پيرد حېيني . توژ کو

زاني کو ام هنگ خورتن ته نه ميرن . کا کي نه ، وان
 شاني مه بده
 لوند آغا - چاځين من ، جاني من ، بي فيده به
 [کچک ډدگون نک دستگرتي بين خوږ ، خساطر
 دخوازن و دکفن ناف نه چکهلگران]
 هډند - (ژ دستي خورشيد آغا درډه خوږ ليشيا لوند آغا
 داږچکينه) آغا ، از دکم ژتره دو پسران بکم
 لوند آغا - تو هيژ نکاري ټفنکي هلگري ، هين نه ، ده
 سالي يې
 هډند - هون ژي عجيب لو ! از ژوه ره جاني خوږ پيشکش
 دکم . هون ژمن سالين من دپرسن . ما هون هاتنه هره تي
 ژبونا کشتي ، هکه ولي به رابه من ژي بکړه . نه هه گر
 وه من ژي دايه چاځي خوږ هنگي از بکيري کشتي
 تم ژي ما بکيري مرنې ژي نام . دما کو تو بيري از
 دکم شوناته دمرم و نه دهيل ژبونا کو تو بکړي وولي
 بکيري وه تم . نه سح کر آغا او !
 بړ يشک - ژخوږه او پر دستي يې منه
 هډند - (درډه نک بړ يشکي) آږو از خلاصې دستي ته مه ، من
 مهيله ، اف لوند آغا ظالمکه ، دخوازه من بشينه دشتي
 بړ يشک - مترسه ، تو ئي بين ره بي ئي
 [کارواني نه چکهلگران پري دکفه ، خلک ژهډو
 خاطر دخوازن . قشم کتبه بن چنگي منيژي .]
 قشم - (ژ منيژي ره) خوږ زي ام کچ نه بو وانا
 منيژه - ما هنگي ام اچنډ يقان هه گر بدايي دبون
 ژنکک - هون کچ نه بو وانا ، ام ژن نه بو وانا کي اف
 جاميرين ها در آئين .
 قشم - بين کو آئينه
 ژنک - بين کو آئين مر نه آن تا دتښن ، دښت صبه
 هون ژي ژبونا دو صبي بينن
 منيژه - يادي دډي ژمه برده
 [پاشيا کارواني ژدياري کتا دبه]
 لوند آغا - ټيدي دمه ، دښت ام ژي پري کفن
 بړ يشک - نه ژخوږه

خوه کوفی و گلی بین وان دعدلانندن از ژي کتم همبیزا
 چپرین دژنمان واف دانه هف
 [خلک نندا دکنن]
 قسم — (هفتدی همبیزد که ورا دهمسه) توجی خورتکی دلالی
 هفتد — کچی اولی میژه گریگین آغا دی بدخسه
 [خلک دیسان دکنن]
 پیره ژن — خوه دی ته بهیله ، کوو درفی حالی ده ته
 ام کناندن
 هفتد — دحالی مه ده چه هیه ، مه دژمن کفاند ، گه پنچن
 رفاند ، بو کین خوه جفاند . ژ خوه نالانی باقی ایلی دادته .
 ازی هرم ل بژیکی خوه بگرم . (خوه دده شفهری)
 قسم — چه لاول ککی دلال وبدله
 منیژه — خوه دی وی بهیله (ژ قشعی ره) برینا گریگین
 چاوانه
 قسم — ژ حالی وی خویابه ، تونایی حالی وی نه توحاله
 گریگین — گه مده خوه هی ، ماتو تزان قشمه ، ژ خوه ره
 دیژه . تو تشق من نینه ، نهو دکارم ننگی هلگرم
 منیژه — خبرا قشعی به ، توئی چاوان بکاری ننگی
 هلگری ، تو نکاری خوه هلگری
 قسم — تو تزان چه خوین ژته جو به
 [ژ شفه ری پیژنا لنگان ودنگی میران تینه بهیستن .
 لوند آغا وهقالین وی]
 جفانوک - ۱۷
 نین بری ، لوند آغا ، خورشید آغا ، بژی شک ، هفتدو پیاپین
 دن و پیشده تر فباد
 لوند آغا — (ل خلکی دنهیره و ژ هقالین خوره) مه تو وخت
 نینه کو ام وندا بکن . دقیت نافل دست ب خباناخوه بکن
 خورشید آغا — بلی ، هما نهو
 بژی شک — دی ورون ، ام باخینن
 [خوه ژي خلکی ندفقین و ددن قجسکی]
 لوند آغا — ژ خوه رحمتی ری یامه شانی مه دایو
 خورشید آغا — ماژو پیشه ری هیه
 بژی شک — هنگی از و خورشید بگفن ناف پیاپین . خلکی

چکهلگر ژبی نه چکهلگر فقتینن وکاروانی نه چکهلگران
 بری خن
 لوند آغا — ژخوه ائه ، توشیور و میشورا دن نینه
 خورشید آغا — نئی ، دقیت قدری ده بانزده بیسان ژي
 بشینن بر بر انیا سر ، آر بکاریا فلیت بکن
 لوند آغا — نه ژخوه
 خورشید آغا — بر بیان ره توئی کی بشینی
 لوند آغا — بلا گریگین یوان ره هره
 بژی شک — گریگین برینداره ، بلا او بته ره بی
 لوند آغا — هنگی فله میز ، هر دوژی هیژانه ، یک ژي
 نیدن چیتره
 منیژه — آخ
 لوند آغا — (یلوه دزقره) اف چه دنکه ؟
 فله میز — نه توتشته ازینی ، دنگی بریندارکی (ژ منیژی ره)
 دین به
 منیژه — دنگی برینکی
 فله میز — (دقی منیژی دگره) کچی ، دین به
 خورشید آغا — توزانی ، لی بین از بچو اما چیتره دیو . تو
 ل پیش ازل باش . تو سگائین مه بگپنی کیری دت
 از ژي هرم پیشیا دژمن بر فلیت راحتا صبه ایفاری پیشیا
 دژمن بگرم و پاشی دگل پیاپین به خوه بگپنم وه
 [بژی شک ولوند آغا ل هفتدو دنهیرن]
 لوند آغا — (ژ خورشید ره) ککو تو گلک و ستیایی .
 دهر در آفی تنگ ده تو . لی هکه ته دل هیه
 خورشید آغا — دلمبون ژي هیه . ژ یونا سلامتیا نغایی پی
 دقیت از هرم
 بژی شک — پزی نیر ژبو کیرابه
 منیژه — (ژ فله میزره) ته دیت ژته میر تر هته
 فله میز — (یرن) ژمن مز تر هته
 خورشید آغا — نیدی دقیت ام دست بکاری خوه بکن
 لوند آغا — (ژ خلکی ره) ژنون ام میرنون ! اف یو نه
 چار سال ام نندا رفان چیاپان ده ژ یونا آزاهی و سر خوه یونا
 ولاتی خوه دخبتن . دناف فان چار سالان ده مه گلک

پیرہ ژن - کو دنگی تشنگان دورد کت
بر بندار - کو دنگی تشنگان دورد کت ، مزی دخوبہ کو
دژمنان باز ددن و پین مہ دردن پی . . .

کالو - خبراوی بہ خوبہ می . نہو تو نژانی چہ کیفہ . دژمن
درہ فہ ، پین مہ د کفن پی . جارجن ہنہ بـ سری بان بـ
سینگی لطف دقلبن . ہنگی تشنگ وک چو نہ . تی زبقزقا
شلقا خنجرانہ . (بدننگی نرم دہوور بنہ :)

لی خنجری لی خنجری
ققدرشلی کالا نوری

از لنتہ گریام دلالی ! چاقوشی دلالی ! تو کئی ، انیزیری کانی
ژنا کالو - مامن نہ گو توتو خورفی بی ، مادما بردولائی پی بہ
کالو - پتی تو کہ رہہ ، تو ژ کو بزانی ، بلی بردولائی
ماز بچی ، ماتو ژ کو بزانی وکی دنگی طوب و تشنگان
دہیسیم چاوان دلی من ہلدا فیژہ . ہری مرن ہوا کال ہون
نہ بوآ . خوبہ زی ! خوبہ زی ! لوان وختان ، لوان زمانان .
حنا کو ام نہ دگہان سینگی ہفت مہ تشنگ بر نہ ددا ہفت .
نہ ژ پاش تالہ و نافع چبران . ہر نشت کردمانچی بو .
ژخوہ عسکری رہش یکجارجہ نکار بو . ژ ہفت بائی
وان زبیدہ بو کو ہلکشن چیان و بسکفن وارین مہ . کومہ
خوہ دگہاند کوتارا چچی آوان روپین خوہ باددان . ژمہ
قدبون ، حنا سالادن ، حنا ہنگی کرام د کئین دشتی
[دنگی تشنگان یکجارجہ دورد کفہ]

جفانوک ۱۶ -

ئین یری ، قشم ، منیژہ ، گر کین ، فله میزو پیشدہ ترہفند
[نئدہ ژشہ ری درد کفن . منیژہ بر بندارہ ، فله میز
او ہلکرتیہ . گر کین ژ ی بر بندارہ ، قشم کئیہ بن
چنگی وی . برینین وان نہ خدارن]

کالو - آغانو خیرہ
گر کین - خیرہ آپو

پیرہ ژن - مالانی ، کچک ژ ی بر بندارہ ، من دگوت
مچہ ، لی گہ نہ دامن
بر بندار - مامن نہ گو توتو دژمن شکیاہ
فله میز - بلی شکیاہ

گر کین - شکیا و کشیا رو باری دن ، پین مہ دانہ پی ،
حنا کو وی بین بازون ہندا نوالادن

فله میز - دژمن گلک نیشیا ، دنوالی دہ بکارہ خوہ پیاریزہ .
ژی ، حنا کو خوہ بعدلینہ ژیرہ چند روژ دقینن

کالو - ژ پین مہ پراہانہ کشتن
گر کین - کشتی پین دژمنان پیترن

کالو - ژ پیران پر ژ ہند کان ہندک
بر بندار - پسام ، گلویتنا ، زین مہ چہ پیہ ؟ ماژمہ رہ .

ژی تقدیرک نایہ دینن . از بکتام پشتی کشر کی من دکار پیو
تنگی بشولینم . لی چاوان خوہ ؛ گینم حتاوی دہری

فله میز - (پی حمتی خوہ) کو خوہ دی حزرک ، اوژی
دبت (ژ ی منیژہ رہ) چاوان گلک دہیشی

منیژہ - ما از کدگی ددستی نو دہلماجانی تہ دہ دہیشم ،
تتی دترسم . . .

فله میز - ژچی دترسی ؟
منیژہ - نہ ژ توتوشی ، کو از بیژم ، مہ بہ کو بچیدی .

فله میز - ناخیدم ، کایژہ چہ پیہ ؟
منیژہ - ماتو نژانی ، بلی دترسم کوتونم دیسان بریدی .

ام دیسان ژہفت فتنن . ماچرہ ژمن فتنی ، تہ نہ دبت رخ
تہ دہ من ژ ی شرد کر . تہ پچوہ دگوت ، بر کین من قت

شاش نہ دیون ، دگہان آرمانی ، نیدی ام ژہفت فتنن نہ ؟
فله میز - نژام کچی ! کارزانہ ، درب زانہ . از چہ

بیژم ، دنیا شرہ ، شر ہرو ب آواکی بہ
ہفتند - (پداگ وقبر ژشہری درد کفہ بدستی وی رہ .

چند بومبہ ہنہ) باش ایشار آغانو ! ہون چاوانن ، راختن ،
نیدی مترسن ، دژمن گلکی دور کت . پشتاوی شکیا ،

زوزو نکارہ فگرہ (بوسبان شانی وان ددہ) اف سیفین ہاژہی .
ژوہ رہ ریکرنہ

[خلك دکنن]

گر کین - تہ اف ژ کو پیدا کر نہ
ہفتند - ککوہک ناخیدی ازی بیژم تہ

گر کین - قت ناخیدم ، ہما بیژہ
ہفتند - وکی دژمن بازدا و ہون کین پاشلا دستگرتی بین

لی بی بی ! ربی ! دو تاما خوه لیسر
 لی بگری ! لی بگری ، دلالی ! توری
 وای لین ، وای لین پور کری آخ ازی
 [دیار پیلکی فالادینه . ژانی باشر دنگی طوب
 ومترالیوزان تبت . هیدی هیدی دننگ نیزنگ دین .
 قاصدک ژشفه ری ده تی ود کفه دیاری لدورا خوه
 دنهیره کسی ناپینه پیشفه دجه - دنگی تشنگان هیژ
 نیز نگهر وخورتر دبه]

جفانوک - ۱۳

لوند آغا ، بڑیشک ، قاصد ، هفتد ، قشم ، منیژه
 وپیاپین دن فدگرن
 لوند آغا - (ژقاصدره) ته دگوت جه ل بین مه تنگ
 بو به - دژمن کتبه نوالی ود کشینه پحنافی
 [دننگ وپیژن هیژ نیز نگتر دین - چند برک لپحنافی
 د کفن - سگناک بر بندار دبه ود کفه بڑیشک لی دتوه ،
 یکی دپتر ژهی]

لوند آغا - هر چند امی فی کوی فالاد بکن لی نهونکارن .
 مه هیژ کارو باری خوه نه کر به . ژو پیشفه دتی حالی دهام
 چاوان پشناخوه بدن دژمنان ودریلمی کری دن بین ژلورا
 دقیت ام بی نیریشه کی دژمنان ژ چیران هلکن وباقیزن
 روبری دن - دی خورتو ! زارونو ! هرچی کو زیوائی
 وی تنکه بلا بلاشی بی بیبت ، نیریش زارونو نیریش . . .
 [نقداخوه ددن شفه ری . لوند آغا د کفه پیشی بی .
 پیادبزن دکن کو ژهفت در کفن . بریندار گهانه
 جانکشی بی]

بڑیشک - (لدورا خوه لکچکان دنهیره . رادهیژه
 تشنگا گشتیکی) از کو دژانم بریشان درمن بکم دقیت بزائم
 برینان ژی فکم (دده شفه ری)

جفانوک - ۱۴

قشم ، منیژه ، پیشده تر خلککی نقل هفت
 قشم - دژمن دیسان حار بو به
 منیژه - عمری سه بی حار نه درپژه
 [دنگی تشنگان لیسرهفت تبت . گوله د کفن دوری ،

گره گرا بالافران ژی د کفن نافی . قیدین ، آخ
 ونالین - ژ آلی بی روژ آفای خلککی نقل هفت : ژن وژاروه
 کال و کوکم ، چند بر بندار د کفن دیاری . هن لیسر
 لنگانن . هن ژی بر ز کیشی خوه دگینن هفالین خوه .
 ژنوالی فه دننگ تین . گه نیز ینگ دین ، گه دور .
 بالافرتین ، دچن ، بومبان داقیزن . گریندک . . .
 بالافوک بر ب ژیر دبه ود کفه نوالی . . .]

منیژه - مام چره سکینه . بر بندار نه مانه کو ام لوان
 مقاته بین . پراتی بر برینن خوه کتسه . نین مایی بی مه
 ژی د کارن آن اوی صاغ بین آن خوه دگینن هفالین خوه .
 نیدی جعی مه ژی چیره ، افی یاشره (رادهیژه تشنگاسگانی
 مری و دده شفه ری)

قشم - ما اژته کنگی بی تی دهیل (دده پی وی)
 پیره ژنک - کچی ! کچون ! کوفه ؟ کوفه ؟ خوه لی
 لیسری وه مبت . مالامی . . .

جفانوک - ۱۵

نین بری ژ دو کچکان پیشه
 کالهک - (ژ پیره ژنی ره) توژی دنگی خوه پیره
 پیره ژن - ژخوه من تشتک نه گوت . افه من دنگی خوه
 ژی بری
 کالو - خوه دی او ! تو برهما خوه یکه . لبرتی حالی
 چاوان هداراته تبت . هکه ته مروین دیندار دقینن ، امن .
 هکه ته میرین قنج ، خدان بخت ورومت دقینن دیسان امن
 پیره ژن - (بدننگی نرم) خبراته به برا . لی کسی یشولی
 خوه دی تزانه

کالو - (اوژی بدننگی نرم) بلی خوه هی ولی به . لی
 اف شول بیداری چافانه
 [دنگی تشنگان هنکی دورد کفه]

بر بندارک - هی ، از قربانا دست ولپین وه بیم . بین مه
 پیشفه دچن . دژمن پشنا خو داوان
 پیره ژن - ما تو ژ کوزانی خورتو ؟ توژی وک مه لری ،
 تو کسی ناپینی . آن ناف دمه ددی
 بر بندار - یادی ، ماتو ناپیسی کودنگی تشنگان دورد کفه

دژمن شکياوخواه دپاش . سگانين مهخوه گپاندنه چيرين مه
 څيچا دژمنان ديسان پري خوه دان شکفتي . لي شکفت
 ښدي لوان رانديو . هاتن و کښن ئي . شکفت وهژده
 جندک کښته دستي وان

سرور بگ - در نوالی ده
 لوند آغا - دژمنان عسکری خوه بشوندا کشاندن . نوال
 و که پری به . تودنگ و پيژن ژي نايي . سه مری پين مه
 و قدری صد جند کين دژمنان لي يقانه نه . دگرې شيران
 ده ژيو کو توستينگين سگانين مه نه مانده ، دژمن گوله و
 پوکين خوه دافيزه روپي آخ و کفران . مه مری کافي بي
 ژ دستي دژمنان دريختبو . في پاشي بي ديسان ژمه زم
 کړنه . لي مه او چند جند کين وان خسته نافي کو دڅي
 کافي بي پري يقيه واق صور دهر که ...

سرور بگ - دهر دزي ده ميرانی، دهر دزي ده گرداني .
 لي دژمن سر دست ، ام قلس و پيکس ، ژلورا دهر دزي
 ده بندست . بلي ميرانی قنجه ، دهر نشي ، نمازه ديشري ده
 ميرانی شرطی پيشينه . بلي ميرانی گيانه . لي ژبونا کو
 گيان بلغه ، تف بگړه ژپره دست و لنگ و ژوان دستان ره
 شور ورم دښتن . نه پيانه نه چک . چار مه دڅي کړي
 ده دور گرتي ، هرو پياوچک کيم دين . لشانوان تونا بي .
 آقا کو مری خوه نه دايه کانکي ، روزکي دي بچکه .
 (دنگي وي دگپيره ، پښن وهشکي) آغانو ! قراراره چه به ؟
 ښدي دمه ، دښت هون قرار که خوه بدن

لوند آغا - بگ ، اصل توئي . هکه قرار دښت ، ديسان
 توزاني . ته چاوان امر کړامي ولي بکن . ما کنگي مه بي
 امر پيانه کو

سرور بگ - لي هيه کو ازنه مام
 [هميان خوه که ره دکن ، دنگ ژتوکسي نايي . بښک
 دکفه نيزنگي سرور بگي ، زنداوي دبه دستي خوه .
 بښک بي ماده]

لوند آغا - بلي بگ تو چي امر دكي ؟
 سرور بگ - بي من ، دښت هون خلکي چکهلگر ژي بي
 نه چکهلگر ففتن . زارو پيچ پري غن بلا بسکفن دشتا

عجمستاني هرن نافي گردین اردلانی . ښين چکهلگر ژي
 کړي درياهي کړي دن بين و ستا پاشي بي
 لي پيښن . خوه گران بفروشن . بلي خوه رند پيساريزن
 زهرو خوه مدن کښتن . ژهر گاڅي پير ميري مير گڼو
 بين ونه خوه گڼو . دا کو دژمني خوه لي دژمن مپيلن ودردي
 کردستاني ده آگري سرخوه رابوني مدن نمراندن (دنگي
 وي نبتنه برين ، نمادلفه)

بښک - (خوه دگپينه وي مری خوه دکه سينگاوي ،
 چافين وي هسيتر دکن) چو ، هري سروري مه چو ،
 ستونا مه آبلند وخورت هلو شيا

[قباد وهفند خوه دافيزن لنگين وي ، کچک دگرين ،
 چافين خلکي هسيتر دکن . پيلکي دڅي حالی ده دميين]
 لوند آغا - هقالنو ! سروري مه چو . هروکي بښکي مه
 گوتيه بايه که نه پښير ستونا مه آبلند وخورت هلو شاند ،
 کښي مه دسر مری مه ره خست ، لي دښت ام کوني خوه
 را کن ، دژمن دشوپا سروري خوه وندامکن

برانوا نه ژمن نه ژي ژ کسي دن نيت ، هروکي دښت پښي
 سرور بگي بدت و لبر بکفت . هکه ام دخوازن گياني
 وي شاينک دښت ام پښين ووصيتاوي پيښن چه . دژبناوي
 ده ام بمری وي څه دچوت ، پاش مرناوي دښت ام
 پوصيتاوي څه هرن . (آلي ژ شکپري دبه و ب سرور بگي
 داد که) بگړا دژبنا خوده ته او هلدگرت ، دمرنا ته ده
 دښت او ته هلگرت

[لوند آغا ، بښک ، قباد و پيا پين دن دارو بستې هلتيښن ،
 داتين سر پي پين خوه ، هيدې هيدې دچن ، خلک و
 دن پي وان . قشم دافيزه سر :]

واي لين ، واي لين ، پور کړي آخ ازي
 سرور ا سرور ا سرور ا سروري قومي
 شهيدې ، بلندي ، شهيدې پښتي
 له خست نه بچاف بوکي کورکي
 سروري ، گرمي آخ له واي ازي
 پخترشي دايکي ! دتوامي پور کړي
 رشا خوه گریدن ، سرور چو گورني

سگانی پیشین - زُهیا چافین کردستانی بو
سگانی دووم - نه میری گورنستانی بو
سگانی پیشین - ژبونامیرانی بی ، ژبونا قوماندنی ژدی یا
خوه بو بو

[دوی دمی ده پیابک دکفه دیاری ، بید دستی خوه
ده دور بین وشددریا سرور بگی دگره ، خوه دکفته
داروبستی وسراژنوبین خوه دسکنه .]

چفانوک - ۱۱

ئین یری ، قباد پاشی هفتد

قباد - (ب دنگگی بگرین) آخ از بی ، از گوری من
دگوت خوه او چند مده پیش . مام صه بین ته نزام ژبوچی
بون . ته کری بی خوه چاوان بی سری هشت . از گوری
من دگوت از گورې باسری ته بهم ته از کرم کیلا گورناخوه .
بگو ! بگو ! بگی زراف من ژبونه هیژ گلک زویه . دنیا
دن راحتی به . تونه میری راحتی بی . تومیری شرو قوما
ندنی بی . اف چیا ، گر و گازتی پدنگ و ناقتیدانا ته
شین و سرخوه نه . بی ته چیاژم ، روبار زووا ، ازمان بی روز
وتافه . تو ب مرنا خوه گلک نشتان ژمه دبی کو ابرو
ژهردی ییتر ژمه گر کن . تو قبا خوه بی مرنی دتینی
لی ام نایین . تونه بی خوه بی ، تویی مه بی . مروفین وک
ته نه قصرن ، کاروا نسراین . حقی روشنتا هر کسی لی هیه .
بگو ! بگو ! ته هرشت ، دی وباف ، زارو زیچ ژبونا
ولاتی خوه هشتن . نهو ولاتی خوه ژبونا چی وکی دهیلی ؟
مانابه بیراته وکی ام یری دکتن ، دوئاما ته ژتره چه دگوت .
فرخوست ب مه ره وره . ته نه دهشت . ژتره ره دگوت :
« تو من ژبونا ولاتی خوه دهیلی ودچی ، ما ازته ژبونا کی
بهیل وهرم کر ؟ ولاتی من ژی تویی ، برده از ژی هرم
ولاتی خوه ، از ژی بی ته ره بیم »
هفتد - (دکفه دیاری ، لیدورا خوه دنهیره ، لیداروبستی
سراژنوبان دسکنه ، هر دو دستین سرور بگی ماجودکه
و بدننگگی زیز) آخ من نزامی بو کر مروف دکاره دوجاران
ژی سیوی مینه

قباد - آخ ازچه دیژم . مازانم چه دیژم . بگر ! بگر !

بگی زرافت رابه ، سری خوه هلده
سرور بگ - (چافین خوه نیف بل دکه ، لیدورا خوه
دنهیره ، چافی وی لقبادی دکفه . بدننگگی نزم) قباد
تو لهری ؟

قباد - بلی از بی ، ژبی فهیتیا خوه هیژ همه و لهرم .
هیژنه مره

سرور بگ - ممره ژی - داکو کرامی من نی بجنون بی
مال ، بدی دوئاما من ، کُری من نیده بجنوه دی بکن ،
زو بگهین و بیخن خزمتا ملتی . ملت نکاره گلک ل
هیچی بی مینه . ژیره جانقا و جانهبیزان دقین . ژدی یادی
ره هولی بیژه

قباد - ما چره از بی ، خوه دی حز بکه تو بجنوه کُری
خوه بجنوه دی بگی و بگهینی . برینین ته نه خدارن

[ژدنی سرور بگی خون تبت و دیسان ژ برقه دجت]

قباد - خوه زی من اف نه گوتانا . خوه زی من اف
دم نه دبتانا ، دترم بی دلی خوه خرا کر به

سرور بگ - (دیسان چافین خوه فد که ول هفتدی)

هفتد کری من تو ژ لهری

هفتد - بلی از بی لهرم - امرکی ته هیه

سرور بگ - نه کُری من ، لی هر وکی من ژنره بری ژی
گوتیو ، سری خوه ژ چیری گلک در میخینه ، ته مسح کر

هفتد - بلی از بی در نایخینم

چفانوک - ۱۲

ئین یری ، لوند آغا ، بژیشک و چند پیابین دن

لوند آغا - بگ چاوانه

قباد - (بی حقی خوه) راحتی

سرور بگ - هون بیخیر هاتنه آغانون . سگانین شکفتی

چاوان بونه ؟ دترسم دژمن لوان هاتیه هف ، دیل کتنه

لوند آغا - بلی از بی دژمن لوان هاتیه هف ، لی دیل نه

کتنه . ژخوه و شکفتی ده بیستو پینچ پیا هیون . قدری

دو صد عسکری دژمنان یسروان ده گرتبون . پین مافی پاشی بی

دومترالیوزین دژمنان خستبون دستی خوه . بر نیر ییشکی

لیدژمنان بونه دهر . ژ دو ساعتان ییتر بهیف چون ، داوی

آخ کچی دژمنان تونه کشتی، ته از کشتم . هندک مابو
 از دین دووم . بی ته منی چه بکرا، آخ کچی آخ . . .
 منیژه — دلی خوهِ رونبته ، توتوشتی من بنه ، برینکه سفق .
 لی من ژ ته ره نه گوتهو حالی مه نه تو حاله . توانیینی دژمن
 خوهِ گپاندیه حتا پختا فامه . ما ژ هر وی ته چه هه به ؟
 امی هرن کو . چارسال ، ثقاف . او چند ستر و خبات ، او
 چند خوین . زن ، میر ، پیر ، زارو هوقاس کشتی دمری .
 ماهمی ژ یونا فی پاشی بی . ژ یونا کو ام پختا خوهِ بردن
 دستی دژمنان . ژ خوهِ دستی مده اف گیر ، اف کر مایه .
 گلی بی زیلان وتند و رک کتنه دستی دژمنان . دناق
 کوردستانی ده تنی اف کر مایه کو دمری وی ده ام در
 دورادی ده دژمن تنی کشتن

قشم — هیژ راسترد دستی مه ده تنی اف دهر مایه کو ام دکژن
 وولی تینه کشتن . در دین دن ده گرد ناینه کشتن . لی
 وک پیز و دواران تینه شر ژ بکرن

جفانوک ۸ -

نین پیشین ، هفتد

هفتد — (ژ شفهری درتیت) بو کون ، ژوه ره کفارت به
 (ژ منیژی ره) مالا منی بر بنداری (مادی وی دگپیره)
 یوزناته نه خداره ؟
 منیژه — تشکی سفق

هفتد — (لیدوار خوهِ دنپیره) کا آلامه خویانا که ، چو کو ؟
 [تقدال آلی دگرن ، ژ نفاق کفران در دخین ؛

در عدلین و ژنوفه دار چکین سری شکرکی]
 هفتد — بر فی بومبار دمانی دژمنان ام گلک ایشاندن ، من
 دگوت قی تنی در چبران ده ، لی دینیم اف درژی . دفتت از
 هرم نک قباد (خوهِ دده شفهری)

جفانوک ۹ -

قشم ، منیژه

قشم — بلی مه چه دگوت .
 منیژه — منی بگوتا ، ژ خوهِ نایه بیراته ، بری چند روزان
 او خورقی بیر جلین تنگ کو دیژن لی اورو پایی خوهِ ندیه ،
 روزنامه که دژمنان در خوهِ ند و ژ دورا خوهِ ره دگوت :

« بلی خیراوانه . اف شری ها ، شری مه دگل وان نه وک
 شرین زمانی بری به . بری ، مه لیسر تمچوران میری بی .
 ستر در کر . جارج هیون ژ یونا خوهِ بیکی ژی . لی ابرو
 ژ یونا ولیت وهینا خوهِ شرد کن ، در قومین . بلی اف شرین .
 ها کو چند سالن در ولاتی مه ده دین شرنن بیر آرمانجن .
 اوخسته سری خوهِ مالا مه ز دستی مه بین . او مالا کو ژ
 منیژه ژ پینچ هزار سالی ته ام تیده نه . او مالا کو گلک نیار
 و دژمن حواندنه ، لی تو جار نه هشتیه کو او تیده چه بین
 و وارین مه ژ مه بنتین . بیاز ، و کی دهاتن و ولاتی مه
 فدگو تن مه خوهِ دردا جیان . نوژ ژورور ل چون وهاتنا وان
 دنپهرت . لی ابرو نه ولی به . هلد کشن چیاپین مه ژی ،
 ناهیلن ام در سروان ده ژی بسکنن . ژ لورا ، ژ یونا مه دوری
 نین . ری یک هیه . دفتت ام دژمنی خوهِ ژ مالا خوهِ
 در بین و خوهِ بی بی مالا خوهِ بین »

قشم — بلی منیژه ولی دگوت . خیرادی به ژی . قستاوان
 قلندنا مه به . دلی وان هیه نافی مه ژ دنیا بی را کن

[ژ شفهری پیژنا لنگان تیت . کچکان خوهِ کهر
 دکن و بر بیر پیژنی ته دچن . برک بر بندار خویا دین .
 من ددا روستان ده هنین دن دپشتا میران ده هلگرتی .
 دارو بتا پیشین دیدین اردی ، کچک دچن سر . ل
 بر بنداری دنپهرن و وک مهینن فجنقی خوهِ ددن پاش]

جفانوک ۱۰ -

نین پیشین ، سرور بگ ، دو سگمان و پیاپین دن
 هردو کچک پهره — آخ ، آوه ، خورقی جلتنگ

[بر بندارین دن دین شکفتی و چند کان ژ دیاری کاشد کن]
 سگانی پیشین — سرور بگ بخوه به
 سگانی دووم — قُر بانا میرانیا خوهِ به
 سگانی پیشین — بربری هزار میری بو
 سگانی دووم — سرک بو سر کن ره سری بو
 سگانی پیشین — خوهِ ندا بو ، زانا بو
 سگانی دووم — پیر آوایی هیژا بو
 سگانی پیشین — خلک پی دسکنین
 سگانی دووم — دژمن ژی دلرین

ژنوالی فه دنگی تشنگان . دستریژ که خورت ژ شفه
ری چند بیادرد کفن ، دناث شکیران ده دسکین ،
گرگین وفله دناث وان ده نه]

جفانوک - ۶

قشم گرگین ، فله میز ، چند سگان وعسکر

قشم - (ژرجهی خوہ) گرگین توئی ، فله میز

گرگین - قت ملقه ، جعی خوہده بینه

فله میز - منیژه لکویه ؟

قشم - اوژی لهره ، دناث کفران ده

گرگین - خوہدرپژ بکه (ژ هفالین خوہ) کانی عسکر ،

دابون پی مه

فله میز - آفه تین

[ژر شفه ری قدری ده پازده عسکری رش درد کفن ،

سگانین کردان وعسکر د کفن بداری هف . لطف

دخن . ژ عسکران می چارک تینه کشتن . عسکرین

دب ژی تین . هر دوآلی خوہ دتلین ، شره . پاش

پیلکی پشتمیرین کردانه .]

پکی ژر پشتمیران - هی گنه پنخون من هسب بر سر

میلاکا دی یاره دا او . . .]

[چند دستریژین دن ، عسکر درفن ، سگانین کردان

ددن پی . دنگی تشنگان هیدی هیدی دورد کفه .

دبار فالادینه . جندکین کردان و عسکران نقلی

هفل اردی نه]

جفانوک - ۷

قشم پاشی منیژه

قشم - (ژرجهی خوہ سرمی خوہ هلدهه و بان دکه) منیژه ،

منیژه (ژر خره خرا مرپان پیشه تودنگ لی فنا گرینه .

چارکه دن بان دکه) منیژه ، منیژه ، کچی (خوہ بخوہ)

مالامنی ، چه لی قومیه ، مبه کو . . . (د کفه ناٹ چند

کان لی دگره . منیژه دناث کفران ده دقروثولیا به .

قشم وی دیننه . خوہ لی دتوینه و دکشینه همبزاخوه . روپی

منیژی بخوبنه . قشم روپی وی دشوت . منیژه هیدی

هیدی خوہ دلغینه . بریناوی سفکه . منیژه رادبه سرخوه)

نه هولی ، چند روژ شر ، پاشی چند روژین دن ژی راحتی .

فی جاری ژچاره مان بیره نیریشا دژمنان دستپی کریمه

وقت نزانه بسکنه . بری شر د کو تارین چپی ده دبر .

دژمن هیدی هیدی هلکشیا وخوه گاندبه بلند جهان .

مابری ده روژان برکین دژمنان قت لی پختاقامه دکن .

لی نهو پختاقامه ژرچیری خرابتر بو به . ژر آلی بی دن مزنان

دگوتن زاد ژر خوہ بکجارنه مایه ، برکین سگانین مه ژی نه

گلکن . هروکیم دین

جفانوک - ۴

تین بری ، هفتد

هفتد - (ردستی وی ده چند پاکیت بنبو د کفه دیاری .

لی کچکان دنهیره ، بکن دیژه وان) کچنون وه خیره ،

از دینیم هون هر دوژی ماده کری نه . باور بکه ترس گلک

گهابه وه . مترسن ، از ککی وه مه ،

منیژه - دی ، توژی بقیهش . . .]

[هفتد د شفه ری ده وندا دبه]

جفانوک - ۵

تین بری ، هفتد پیشه

قشم - چره دخیدی منیژه ، بخوہ دی زارو ککی دلاله

منیژه - بلی ، از ژی دزانم ، مادما یاری بی به

[ژر دورقه گره گرا بالافران تینه بهیستن]

قشم - آفه دیسان دیوین گهدرزی و بالافر ، هروکی

درچیروکان ده دگوتن

منیژه - فد کره قشم ، راست بر است یسر مه ده تین

[کچک لی عزمین دنهیرن ، بالافر نیزنگ دین ، لدوری

گوله د کفن . پاش بیستکی لی پختاقی ژی . قشم و منیژه

خوه لی اردی درپژ دکن . می چار بومبه سرهفت

د کفن هولکی . دنیا طوز وتاری به . چاف چاقان

نایینه . بالافر حتا قداندنا بومبه بین خوہ دسر پختاقی ره

دگرن . گافکه دن فد گون قرار گاهه خوہ . دنیا

هیدی هیدی فدهه ، هولک هوشیایه ، درجهی وی ده

چالان خو یا نه . ژر برینداران یک ژی نه مایه . دناث

شکیر و زاناران ده هن سرمی ، بل وهستی تینه دین .

و کُربن ته - ام زى قلس ، بى چک ، بى توتشت - چارمدورامه گرتي ؛ ژهر آلى رى يامه برى ، ژهر ملي دژمن . چارنکارنيار ، نيار خورت ، هر کس يارى نيار ، دوستى زخم . بلى منيژه ولى . مه چه دگوت ربن چو ، گلو ددلى وى ده چه هو . ما تشكى وى نين بو کو بيژه

قسم - هبو ، دردمباشين ده ، و کى کتبو جانکشى يى ، تشک دگوت

منيژه - بلى دل دکر کو بيژه ، لى نکاريو ، ليفين وى نه دگهان هف . ناک دمر ليفين وى ره دگريا ، لى نه دهاته در

قسم - بادر بکه نافي کچکى بو

منيژه - بى من دگوت زبزي

قسم - بى من زبني

منيژه - نافي دستگر تيا خوه دگوت . کى زانه دستگر تيا وى زى چه کچککه دلال و چنگه . آخ دنيا ، هيژ مرين خوه نکربون بالهگى . هرى هر حال دلاله . ما نايژن کچين دبر سيمي گلک سبهى نه ، کزن ، چافلکن . آخ هکه بين مه زى در ئى دم وساعى ده

قسم - منيژه چره هولى ديژى ، خوه دى مکت

منيژه - ماخوه دى مکت زى هبه . تو نايي گوله ژخوه ره کر به عادت هما خورت وزانا و دستگرتيان دژيره . طوه دانا بينه دست بده پير و کو کان

قسم - ته خيره منيژه ، چره ايرد هولى بيمادى و تشتن نه قنج و نه بخير ديژى

منيژه - تو دخوازي رته ره راستى يى بيژم ، لى نزام چاران بيژم ته . دلى من ده تشک هبه . بلى تشک ژمن ره ديژه

قسم - آخ لمن

منيژه - آخ

[کچک دکفن همبىزا هف و بدنک دگرين . دمکى دمبىزا هف ده دميين . قسم خوه ژهمبىزا منيژه يى فد که هبستران ژروبي خوه دماله . منيژه عجيب ما يى لى در نهيره]

قسم - مگرى خوه هى مگرى . ژمه ره شره کو ام ژ

بين خوره بگرين . هر چى کو دشري ده نه تفدا برا بين مه ، ميرين مه نه . همى بين مه نه . گرين هبه ، دوت ام ژبونا هميان بگرين . لبر کتن هبه دفتت ام ابروان بکفن کو در ميراني يى ده ژ نين دپتر کيمتر بون . بلى لبروان بکفن کو در جهى خوه ده خوه نه دانه کشتن ، ژ مرنى رفين ، رو بين خوه رَش کرن و صاغ مان . بين مه در پيشيا هميان ده در چن . ژ مرنى نارفين . هه گر حتا نهو صاغ مانه و صاغن زى ، نه ژوى يه کو خوه نه دانه کشتن ، لى مرنى ندويرى دست بده وان

جفانوك - ۲

نين برى وهفتد

هفتد - (ژ شفه رى لوان در دبه - ليدورا خوه دنهيره ، دکفه هولکى ، دردکفه ، ژ کچکان ره) کچنون پنبو لکويه ؟ کاچند با کيتان بدن من قسم - نك مه نه ما . هره شکفتى ، لوى هبه [هفتد باز دده ، بر ب شکفتى دچه]

جفانوك - ۳

قسم ، منيژه

منيژه - بلى ، بلى خبراته به قسم . خوه دى مکه ، بين مه نه مردى بکن ، ژخوه کى کر به ، مانابه بيراته در شري زر کتى ده طوبا دزاف تقى کى ستانديون . نه هر دويران ، نه بين مه ، گرگين و فله ميز

قسم - چاوان نابه بيرامن . ما تنى هنگى ، دهر شري ، دهر دراقي تنگ ده خوه بى ميرانيا خوه نه دانه ناس کرن [دنكى طوبان خورتر دين]

منيژه - گه بده قسم ، دنكى طوبان نيزنگ دبه

قسم - طوب دجهى خوه ده نه ، با گهبرى به ، ژلورا

منيژه - هکه هيژ نه بو به زى ، دى بيت . قسم از ولى دينم کو در فان چيايان ده آقامه نه مابه . ما تو نايي تنى در روزين باشين ده بالافرين دژمنان ژده جارن بيتر له فريان و گوله بين خوه آفتنه حتا پحنسا قامه . مانه خويابه ، فنى جارى فکراوان خرابه . بينه بيراخوه . اؤ - بونه چارسال ام در فان چيايان ده آمى نه . بلى هر گات تقى وره شره . لى

هاوار

کوفارا کردی * مجله کردیه

هفته

تماشا (۱) پرده

سرور بگ	ژتورنن سرحدان
لوند آغا	سرکی عشیرکی
خورشید آغا	سرکی عشیرکی
بژیشک	پس آغا کی مادی
گرگین	پس آغابک
فاله میز	برای دی
قشم	دستگرتیا گریگین
منیزه	دستگرتیا فاله میز
قباد	خلامی سرور بگی
هفتد	سیویکی دوازده سالی

قاصدک، زاروز بیج، کالک، پیره ژنک، میر بندارن، سگان و خلک

[درفونا پرده بی ده پخناقا چیا کی کردستانی خویا دبه - دور دئی وزنارن - چه چه شکیرو قرش، دایلیکی ده هولکک، دمر هولکی ره آلکه کردی ل پیل دبه - ژآلی بی روژ آغایی شفه ری بک در بژ دبه و پخناقی دگینه نوالی - ژ دورقه سرین چیا بن برف دیارن - دیر دئی هولکی ده قشم و منیزه رونشی نه، دبهژن -]

جفانوک - ۱

قشم، منیزه

قشم - (دخوه دتینه درو ژ منیزی ره) خووهی دئی؟
منیزه - (بهر هلفرینکی چافین خووه فدکه) نو، لی نزام چه لین قومیه - مری من گران بو، دلی من بوری قشم - (دکنه) ژ خووه خوچه یه؟

منیزه - نه خووه هی، خو لیکو، مادئی دمی ده ازچاوان

بنم - بر بندارین مه چاوان؟

قشم - دنگی وان نای - باورکه راحتن - نی سیفانوک

شکستی حفا صبعی دنالی و ژ پسان خبر دیدا - چه خورتکی

دلاله، دیزن او چند ژ میره - بر بین وی خدارن -

نه بیکه نه ددو - هفت هشتکن

منیزه - ژخوه بری صبعی ده، تو نه لهر بو یی، بر بندارن

دن داین و دبرن شکفتی - بژیشک یوان ره بو - کته

هولکی لی نهیرت، مری خووه هیزاند و ژمن ره گوت - بی

فیده به حالی وی نه تو حاله، گلک نامینه -

[ژ دورقه دنگین وک گره گرا عزمانان نینه بهیستان]

قشم - گه بده، طوب دیسان دستپی کره - مالا منی

بین مه، حسن و اگر دیسان دی بیارن مری وان -

طوب بین مه ژ هیووانا نه خم بو - ددو ژ دژمن ستاندیون

لی گوله نه مانه - مترا لیوزین مه هه لی چه فیده، شونا

طوبی ناگرن -

[ژ هولکی نالینک تیت، کچک دیزن و دکفتی - پاش

گافکی نالین نزم دبه و لشونا وی خوه خوه ک نیت بهیستان،

پیلکه دن نه نالینه، نه خوه خر - کچک ژ هولکی

درد کفتن، چافین وان هیستردکن -]

منیزه - چو، زین جو - مه نانی بو ژ کریم، ژ کیزان

عشیری به - تپی دگوتن خاکی دیرسیمی به - دیرسم لیکو،

سرحدان کو - زین هاتبو مرنا خووه

قشم - نه خووه هی! هاتبو شری ولاتی خووه

منیزه - بلی شری ولاتی خووه، زرگاریا ولاتی

خوه - ولانو! ولاتو! ولاتی خوپان، نیارین

نه زهف، دوستین ته کیمن، دوستین ته تپی امن، کچک

تجو غراف ومطبقة
أبو عبد الله محمد بن أحمد بن محمد بن الحسين
 خزانة جميع العادين والصورة الملوثة واللوحات الخشبية
 بيع بطانات دار ديوانه بحرف تافهة على الطراز الحديث

ملك الظاهر

دمشق

الطيب
أحمد نافذ
 اختصاص بالاختصاص الدائرية والبرقية والأطفال

جزيرة

انديوار

الطيب
محمد حسين
 الاخصاص بالاختصاص الدائرية والبرقية والأطفال

صالحه

دمشق

اشتركات مجلة هاوار

وفي غير هذه الأقطار		في سورية والعراق وبلاد العجم وبلاد آفاناس	
عن سنة واحدة	١٥٠ فرنك	عن سنة واحدة	٥٠٠ غروش سوري - ١٠٠ فرنك
عن ستة شهور	٩٠ فرنك	عن ستة شهور	٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك
عن اربعة شهور	٦٠ فرنك	عن اربعة شهور	٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

للارسالات يجب ان تكون باسم صاحب المجريده: نومبر مهلوت عالي بدرخان دمشق - حارة الأكراد

هفته ۱
عدد ۲۰
شماره
۱۹۳۴ آبان

هاوار

سال ۱
شماره ۲۰
پوش
۱۹۳۴ کلان

کوفارا کردی * مجله کردیه

تبخسینیین کوفاری

تبخسانوړك	هینکه بکسال
دكتورك ۰۶۰ بدرخان	دودنگیز
چپرو کیز	خورقی یا پیناهی بی
ج ۰۶۰ بدرخان	هفتد
هاوار	فرهنگوړك
عثمان مبری	لافه لاف
جگر خوین	سر خوه رابونا مریشکان
دكتورك ۰۶۰ بدرخان	رفاندن
قدریحان	جهاپا لاوانی
بش اسماعیل	برخکی هاواری
م ۱۰ بووی	دیلبر
دكتورك ۰۶۰ بدرخان	چار بنین خیام
الکودی الوانی	الطیر والوتر والشهر

مطبعة الترقی بدمشق ۱۳۵۱ هـ ۱۹۳۳ م

SAL 2
HEJMAR 21
DUŞEMB
5 Hizêran 1933

HAWAR

ANNÉE
NUMÉRO
LUNDI
5 Juin 19

Qoyara Qurdî * Revue Kurde

Têzisiyên Qoyarê

Sehili	Laweqî Qurd
Li Gornistaneq Amedê	Osman Sebri
Ilyas Ffendi	Cegerxwin
Şin	Hawar
Ji dîr ve	Osman Sebri
Eyloyê Pîr	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Qurd yeq in	Şêx Heyderê Êzîdî
Kiseyî pûç	II....
Birhatiyê	M. E. Botî

Çarînên Xeyam	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Peyameqê Cegerxwin	Cegerxwin
Fz bi şûr im	Ebû-Înad
Fermana Qurdan	Remoyê kenco

Birê Frensîzî

SinêmKhan	Dr. K. A Bedir-Khan
-----------	---------------------

çapxana terekî

ŞAM — 1933

Dr. A. Hafiz

**SPÉCIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES.**

Ardiwar

Djéziré

Damas

Sakie

PHOTOGRAVURE

EYOUBIYE FRÈRES

Inscription sur tous les métaux: Gravure colorée, pancartes et tableaux: en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes,

Damas

Malek Daher

Qiriyariya Qovarê

Ji bona Sûriya, Tirqiya, Ecemistan, Irak û welatên kevkasê:

Salqî 500 kirûş-sûrt — 100 frenq

Şeşmehqî 300 kirûş-sûrt — 60 frenq

Çarmehqî 200 kirûş-sûrt — 40 frenq

Ji bona welatên din:

Salqî 150 Frenq

Şeşmehqî 90 Frenq

Çarmehqî 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyîyî têne şandin:

Mîr Celadî Alî Bedir-Xan

Sam: Taxa Qurdan

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse,
l'Irak et les pays du Caucase:

1 an 100 fr.

6 mois 60 fr.

4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays:

1 an 150 fr.

6 mois 90 fr.

4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur
propriétaire: Emir D. A. Bedir-Khan
Damas: Quartier Kurde

Qoyara Qurdî * Revue Kurde

Eylojê Pîr

Mir Tacin pîr bû. Lê di kesra wî de cariyên spehî û ciwan hebûn û hemîyan hej mir diqirin, çimqî ew xweyagîr û xurt bû. Maçên wî şêrîn û germ bûn. Jin hej ramûsanên şêrîn û germ diqin. Ji xwe jin ji zelamên hevîngerm û hisqûr hez diqin ew zelam ciwan an pîr in weq e.

Xortî hevîn e, xoratiya rîvîna dili ye, ne çermê ter û lamên kîrmizîn e.

Hemîyan, ji pîrî hez diqirin, lê pîr tinê hej weqê ji wan diqir, Perixanê qeçiqeç Şingari.

Mala wî de sêsed carî-hebûn, porzer û çavheşîn, pores û çavqesq, diranirari û lëvgul û hemî ji weq ruhniya roja gulane zelal û weq qulîqên meha Adarê spehî bûn.

Lê qeseqî ji wan hinde qeçîqa Şingari hevîn seh ne diqir û hejîrîna wê kasi a şingari ter pel û pereng nebû.

Ev sêsed jin bi xwarinên tamar, bi bihnên xweş, bi şiraniyên spehî wextên xwe diborandin. Bihna xwe bi blûr û qemançe, bi dehûl û erbane bi stranên çaq vediqirin. Mir pîr caran ba xwe ban Şingariyê diqir.

Li cem mîr her tîst hebû, dewlemendiya dinê, spehîtiya jinan, rengê mirari û gewheran û xweşdiliya azahiyê.

Di qoşa kesra xwe de canê xwe ê westayî divesihand û rûjên jina xwe ên paştin bi qeyfê diborand.

Qurê wî Gurgin xorteqî camêr û

mêrxas bû û navê bavê xwe her bilindtir diqir. Ji talanên wî gencineyên kesrê û xezineyên serayan teji bû bûn.

Mir Tacin ji Gurgin re her bi çavên hejîrînê mêze diqir û dizanî qo destê wî de navê wî tucar ji rewşa xwe winda naqe, her bi nav û dengtir dibe û her nêv dost û dijminan de xweyrumet dimîne.

Gurgin ji hertalanî kîmaş û kedifeyên giranbiha û şêrên kevdzêr û qalanziv gerdeniyên mirariqiri, mehfûr û xalçeyên hevrûsim û qeç û jinên rûperî dianî mal.

Rûjeq ji rûjan Gurgin di şereqî mezin de zora Tirqo biri bû. Xelqê Qusdistanê pê şa bû bûn.

Mir,axa û sereqên eşiran, qoçêr û dêmanî hemî ji bo serdana wî hatin û di burca bavê wî de heft rûj û heft şevan jê re dawet û şahînet danin. Şeva xelaseqê bavê wî ji textê xwe hat xwar li qurê xwe nêrî û jê re got.

— Tu qureqî çaq i Gurgin, Xwedê her ariqarê te be. Ê mezin Xwedê û paxemberê wî ye. Xwedê çikas mezin e, di jina min de mêrxasiya te nişa min qir û ez bi çavên xwe ên kerimi dibinim qo navê min û navê malbata min de bite her bîji.

Te daye ser bavê xwe ve.

Xwedeyo ez her evdê te me, te ez qureqî baş, qureqî bi hiş û bîr, qureqî destveqiri da me. Gurgin de ji min re bêje, bavê te dixwaze ji te re tîsteqî bigerîne diyarî qa dilê te çi dixwaze? Her çi tîstê qo daxwaza dilê te ye divê jê bigiri.

Dengê bavê wî hê nekediha bû çavên Gurgin weq stêrên ezmanan çirîştin û wî bi dengeqî lerizî got:

— Bavê min, mirê min ê mezin, ji min re qeça çiyayên singarê Perixanê bide. daxwaza dilê min ev e.

Mir bihneqê bêdeng ma û xwe qer qir. Hawara dilê xwe a bişewat dibihst.

Pişt re bi dengeqî xurt û lez got.

— Wê bistine.. piştî belav bûna dawetê bila ji te re bit.

Gurgin sor bû, çavên wî ji Şahiyan de çiristî ji cihê xwe rabû û ji bavê xwe re got:

— Min zani te ew damin, bavê min fermandarê min ê mezin, ez xulamê te me, ez qurê te me, ez qoleyê te me.

Ez xwina xweli her te de didim, ew xwin ya te ye, wê dilop, dilop ji canê min biqêşe!!

Mir got:

— Ez tişteqî naxwazim, û serê wî qet ser singê wî.

Piştî saeteqê dawet firiqt û her du di teniştê hev de bêdeng diçûn bâl aliyê malê ve.

Şev gelecq tarî û reş bû. Ewri keteqe ji ezmanan û rûyê stêran weşarti bû. Bav û qur wisa dimesiyan, naxir Tacin dest bi gotinê qir û jê re got:

— Rûj bi rûj jina min vedimire û dilê min ê pîr her rû sisttir dibe û agirê singê min her xwe qem diqe, tinê hej-qirina Şingariya xweş, bû bû ronî û germiya jina min. Gurgin qa ji min re bêje tu gelecq hej jê diqi? ji cariyên malê bi sedan bistine tinê bila ew bimîne niq min.

Gurgin bi dengeqî tehl bihna xwe diqîsand.

Mir ji nûve got:

— Di dinyayê de çend rûjên min mane, tinê çend rûjên qurt... rûjên bihejmar.

Şahiya dilê min a paşin Perixan bû, ew min nas diqe, hej min diqe û diqare sebra xwe bi min bine.

— Ji bill wê qî diqare ji min ji vî zelamê pîr û qetî hezbiqe.

Tu qes... qes ji wan...

Gurgin bê deng dima.

— Çawan ez diqarim jinê de biminin. ez bizanim qo tu wê himbêz û maç diqi? Qo xeberdan ser jinan e ne bav heyê ne ji qur Gurgin!

Èvara jina min dê ji min re gelecq dişwar bibe.

Ji min re xweştir bû ger birinên min ên qevn vebûyan, xwina min jê birejiha û min ev şev nedîta.

Qurê wî di sa bêdeng dima.

Li ber deriyê malê rawestan. Her du wan serên xwe êxistin ber xwe de.

Dormedora wan reş bû, bayeqî xurt pencereyên kesrê dihejandin di ser banan de, di nav şax û çiklên daran de straneqe qûvî distira.

Gurgin bi dengeqî nerm ji bavê xwe re got:

— Bavê min, ez ji mêj ve jê hez diqim.

Bavê wî lê vegerand û got:

— Belê ez wê dizanim û dizanim ji qo ew hej te naqe.

Gurgin got:

— Qengê lê bira min, dibinim qo dilê min her pê ve girêdayî ye.

Metheloqên me xweş in, dibêjin jin ji şerî diwartir e, qo spehî ne dilê biyaniyan diqeve wan qo qirêtin dilê mêrên wan ezêb dibîne.

Mir got:

— Hiqmet û gotinên qur ne dermanê êşa dilan e. Qurê wî lê vegerand.

— Ma bavê min daxwaza me pêşberê hev de giri û gazind e, ma em pê dil-nerm qirina hev digerin..

Mir serê xwe ê porspi raqir û bi çavên qovan û qeser li qurê xwe nêrî, qurê wî got:

— Dixwazi em wê biqujin?

— Tu ji min û ji wê zeydetir hej nefsa xwe diqi.

— Tu ji

Dîsan her du bêdeng man pişt re Mir got:

— Belê ez ji !!

Mir ji qul û kehrên wê demê weq zaroqeqi lê hati bû.

Qurê wi ji nû ve pirsqir:

— Çawan dibêji... dixwazi em wê bi-qujin? Bavê wi bi dengeqi girin got:

— Ez niqarim wê bidim te... ji min nayê!!

Qurê wi got:

—Lê ez ji edî niqarim bê wê biseqinim, an min biquje an wê bide min.

Quriq disa jê pirsqir:

— Dixwazi em wê bavêjin avê?!

Dengê bavê wi weq di xewnê de hat ê:

— Belê, emê wê bavêjin avê.

Her du qetin aliyê malê, Perixan ser xalîçeyê spehî û rengin raza lû pîş wê de seqin û lê nêrin.

Hêstirên germ ji çavên mir diqetin ser riha wî a spî û di ser wê de weq mirarîyan dibirikin.

Qurê wi bi zor û zehmet xwe digirt, bi dengeqi zirav ba qirê.

Gava Perixan ji xewê hişyar bû û mir dit lèvên xwe ên sor da wî û jê re got:

— Eyloyê pîr, min maç qe!

Mir dengê xwe nerm qir û bi melûli got: Ji cihê xwe rabe... divê bi me re bêt..

Qengê Perixanê ew dîtin îş çî ye zûqa seh qir, çûnqî zêreq bû, hema got:

— Ez tîm, kerara we ev e, ne ji bo te, ne ji bo wî. mîrxas wisan diqin.

Her sê bédeng bal avê ve diçûn. Ser şivereqe asê û xwehrûviç bayî bi dengeqi qûvi lib li her xwe dibir.

Perixan naziq bû, zûqa westiya, lê çawan ew xirayî bû ne dixwest hevalên wê pê bibesine.

Gava gurgin dit qo Perixan şûnde dimîne jê re got:

— Tu ditirî?

Perixanê lişteq negot bi çavên xwe ên delal mêze wî qir û pèyên xwe ên kusayî û bixwîn nişa wî dan.

Gurgin destên xwe dirêj qirê û got:

— Fzê te hilgirim!

Perixanê xwe avêt bedena mîr. zendên

xwe li stoyê eyloyê xwe ê pîr werandin. Mir ew hilanf û li ser zendên xwe weq guheqî siviq hilgirt.

Perixanê bi destê xwe çiklên daran dida aliqî û rûyê xwe jê vedida.

Gurgin ji paş ve dihat ji nişqa ve bavê xwe re got:

— Bihêle ezê biqevim pêşiyê, revîna agirê sor diqeve dilê min, ez ditirsim xencereqê li stoyê te bidim.

Mir got:

— Here pêşiyê, bila Xwedê li kusûra te menêre ji wê gotinê min tu estw qirî.. hevîn çî ye ez dizanim.

Êdî gûsgûsa dengê avê dihat.

Gava gihan serê zinareqî mezin, bin de di reşiya şevê de ava şetî weq qortaleqe qûr û tarî ji wan re xuya bû.

Bi dengeqi tehl pêlên avê qefdidan û diheriqin.

Ev der sar, hov, tîrtirs û tomet bû.

Mir Perixan maç qir û got: Xwedê bi te re be.

Gurgin ji xwe di peşberê wê de nizam qir û got:

— Xwedê bi te re be.

Perixanê berê xwe da qortala qo tê de şeklên avê strana mirinê distiran. Gava qet ber rex qortalê laşê wê lerizî û singê xwe bi destê xwe givaşt û got:

— Min bavêjin!!

Di wextê qo Gurgin destên xwe dirêj diqir wê û bihna xwe bi qovan dibilqêşa...

Mir Perixan ber singê xwe ve hilanf givaşt, maç qir û ji serê zinari avêt avê de. Tu deng û axin jê sehneqirin.

Ezman reştir, ewr her taritir dibûn. dengê bayî edî dengê mirinê bû.

Gurgin ji bavê xwe re got:

— Bavo de em herin.

Mir hêdî, hêdt digot: Biseqine û bala xwe dida, heçqo gubdariya dengeqi diqir, lê tu deng ne dihat. Wexteq borî, qurê wî disa got:

— Bavo... de em herin.

Mîr lê vegerand:

— Bihneqe di biseqîne.

Wexteqî di borî naxir mîr got:

— De were em herin.. çend gavan bi hev re çûn ji nişqa ve mîrseqîni û got:

— Ma ez diçim qû?! ma ez ji bo çî diçim?! jîna min hemî vê re bû, ma qo ew çû jiyin û raheti ji bo min çî ne, çî re ne.. qerî çî tèn. Ez pîr im, qes êdi hej min naqe û jîna bê hevîn ma ne dîntî ye?

Qurê wi got:

— Bavê min, tu bi nav û deng î; di destê te de girtin û berdan û dewlemendi heye..

Mîr got:

— Gurgîn ji lêva wê ramûsaneqe bide min û dewlemendiya min ji xwe re bibe.

Ew tiştên qo te hejmartin tiştên mirî û bêcan in; tinê hevîn û jin rengdar û bihndar in. Qaniya jinê jin e. Yê qo bêhevîn e bejin e, jar e, perîşan e, û rûjên wî bi xem û qeser bi qovan û hêstir in. Bila Xwedê her ariqariya te biqe Gurgîn, Şev û rûjên te bi tenahî û xweşî biborin.

— Mîr ev xeber gotin û dest çûyîna aliyê avê ve qir.

Gurgîn kîreq da û got:

— Bavê!! û seqîni, niqari bû tişteq di ser ve zeyde biqîl. Ji zelamê qo jîna wî jê re tehl bûye û mirin pê diçîne û wî gazi ba xwe diqe jê re çî tê gotin.

Bavê wî lê vegerand:

— Dest ji min berde. Qurê wi got: û xwedê.

Mîr got:

— Ew her tiştî dizane û bi lez giha serê zinari û xwe avêt avê.

Dengê bayî li nav dar û çîyan xurt û tîj dihat.

Gurgîn berê xweda ezmanan û gazi qir.

— Xwedêyo ji min re jî dileqî xurt bide.

Çavên mîr Tacîn di şeva mirinê a tari de welê nekîhan.

Dr. Zamîran Alî Bedir Xan

Ji dîr ve

— Şihra Mensûr —

Ji nûrê min ê delal Mihemed beg re

Qula min a çambax dîsan serî hilda. Dostinon nexweş im ez.

Weq agirê Zerdest giş bûme pê. Yarinon dilateş im ez.

Ne qaş dibêjim, ne çiya, ne dest, ne newal. Serkot û pêxwas diçim, ber bi armançê, bo gihanê dimeşim ez.

Nizanim, ji hev nayînim der. Çi reqe ecêb e? Rojqê dibim Rîstîm; dilhişq, qezebhesîn im, key qeleş im ez.

Foja dotirê dibim Dodiqê kulingvan. Weq dilên dibêr destê tirqo bextreş im ez.

Kojin hene, di nav hevalan de spehî û çeleng in, ji wan ra yûsif im ez.

Lê hew te di sibetir, ewçend dibim siq key hebeş im ez.

Suc bibe qurqê qûzin, ma qes li xwe diqe? Min milên xwe di wî ra jî qiriye, rûreş im ez.

Geh solî me, geh gebr û tersa, carînan dibim durzî. Di civat û li ber masan da demqêş im ez.

Herçend ne î jêhati me, lê di roja gîhana bedewê de şûrçêş im ez.

Ev demdemî tev jî bîxwedîtî, gerîmin xwedîti zana hebe hêrgav duşêş im ez.

Herçî qo dil heye, bibe dîn û eware, bila bête niq min, beya roja gihanê pê ra dimeşim ez.

Li her vê defa bêşivîq, tembûra perdebelav, gubîqşestî, bîsteqê dienirim, bîsta din qêfxweş im ez.

Cide: 1933

Osman Sebri

Çarînen Xeyam

Şev nîne qo hiş heyran ne be
û ji girîna dawa min teji mirarî me be
Piyana serî bi hevîne teji nabe
Her badeya qo devnexwîn e teji nabe

Şeraba sor yakût e madena wê piyan
Piyale cendeq e şerab e giyan
Ev pîpoqa belûrîn qo ji şerabê bi qen e
Hêstireq e tê veşartî ye xwîna can

Qurd yeq in

Ji qurdên di misilman, êzîdî, fileh û xaçparêz re!

Gelî bran! bizanin qo di nav me de tu ferk nîne. Bila hineqên me misilman, hinên di din êzîdî an fileh bin. Em tevda qurd in û qurdmanc in. Em hemû ji yeq rayî ne. Miletê me zmanê me yeq e. Zmanê me qurmancî ye. Şîrintirê zmanên di dinyayê ye. Ji lewra xwedê ji pê axaftiyê. Pelê qitêba me dibêjt: « xwedê bi zmanê qurmancî ê şîrîn axaftiyê. Ber wê yeqê Mishefa - Reş bi zmanê qurdmancî dahatiyê.»

Bela brano! qurd yeq in û ji hev venaketin. Qurd weq zenda destî ne. Her saxê tiliyeqê bireqî wî ne. Yeq misilman, ê din êzîdî, ê dîtir fileh û wisa. Ew yeqo yeqo ne xurt in, kels in. Meriv tili bi tili li serê dijminê xwe lêxîne, ji dijmin re pê tîstêq dibê? Na, nabê. Lê heqe meriv tiliyên di xwe li hev bigemînine, dibê qulm. Hingî meriv li serê dijminê xwe lêxîne serê dijmin dipereqîkîne û ji xwe digerîne.

Gelî bran! wisa mîr bin mîna şêrê nêr. Mîrêni galeq şîql in, ne tenê bi şîr. Di nêv xwe de civatan deynin, mezin bigûqan, zana nezanan hişyar biqin. Rûjeqê berê xwe ji bin destê xelqê derêxînin. Bila dîsan her yeq liser dîne xwe bîminin.

Ma hon nabinin xelqê çikas şîr liser nexweşê xwe qir, hetanî sax qir û li nêv xwe de rûnand.

Îrû ji hemû mîletan bêtir nexweşê me bêhal e. Lê re şîr û hizneqê giran gereq e. Heqe em bitevayî, bixweşdît xebîtî, nexweşê me zûqa sax dibê. Tenê yeq bibin û ji bîr meqîn qo hon hemû tiliyên cuda lê bi zendeqê ve ne.

Şax Heyderê Êzîdî

Sinemkhan

Je me souviens d'une histoire charmante, entendue l'hiver passé dans un village kurde. Accompagné de quelques connaissances de passage, j'étais arrivé tard dans la nuit à un village des bords de l'Euphrate. Son chef, un ancien officier de Hamidieh (formation militaire organisée par le Sultan Hamid) nous offrit l'hospitalité. C'était un brave homme, d'allure encore très jeune, malgré son âge très avancé que nous avons connue par la suite.

Après un long voyage dans le vent et la pluie, le confort de la maisonnette rustique de cet officier de Hamidieh était bien appréciable.

Très fatigués, nous avons dîné sommairement et nous nous sommes retirés dans la petite salle qui devait nous servir de chambre à coucher. Le chef du village nous souhaita bonne nuit, non sans avoir d'abord obtenu la promesse formelle que nous resterions chez lui au moins une journée entière, afin qu'il puisse nous offrir la vraie hospitalité Kurde. C'était déjà minuit; de la fenêtre, on voyait la blanche clarté de la lune et pour le lendemain on avait la perspective d'une journée moins sombre. Le lendemain de bonne heure, nous étions debout. Une nuit de profond et tranquille sommeil nous avait complètement rétablis, je me sentais en pleine force et pris d'une envie folle de parcourir ce territoire inconnu et presque sauvage. Le soleil brillait dans un ciel clément et doux; c'était presque une journée de printemps. Une fois achevé le petit déjeuner qui équivalait à un lunch anglais je fis part de mon intention au chef du village. Il se montra très content de l'intérêt que je portais au pays et il proposa de m'accompagner. Je lui dis qu'un de ses fils suffirait; il n'insista pas, car le kurde, dans la crainte de déranger, n'insiste jamais. Je quittais le village accompagné pas Tajdin, le fils cadet de l'agha. Le village qui était situé entre deux collines, ne laissait pas deviner la vraie physiologie du pays. A peine avions-nous franchi la colline que le sifflement de quelques balles, tirées dans notre direction me surprirent. Tajdin riait de son rire de bon en fait, et disait:

— J'attendais ça... Il a manqué son but; ce sera pour une autre fois.

La journée est très belle. C'est une journée pour vivre. J'étais étonné de cette indifférence et de ces quelques paroles vagues. Mais, Tadjin en me fixant avec ses yeux d'aigle et un sourire amèrement ironique me fit le récit suivant: Cette histoire date de l'année dernière. SinémKhan, une jolie fille de la tribu B. s'était réfugiée dans notre village avec ses parents et son cousin. Vous savez pour employer un terme très doux que nous avons de perpétuels ennemis sur la frontière. Le commencement de l'hiver est assez maussade chez nous. Je venais de perdre ma fiancée que j'adorais comme on adore la femme bien aimée, la première femme qui donne cet élan divin au cœur vers la beauté et la vie. La mort dans l'âme et le cœur triste, je passais mes journées dans ma chambre, isolé des miens et plongé dans une méditation sombre.

Une pluie forte et un grand vent frappaient toute une semaine les vitres de ma chambre et empoisonnaient mon désespoir. Des vieux paysans farouches avec de visages tristes et soucieux circulaient sans cesse dans les rues. J'attendais une journée belle et lumineuse pour me consoler au moins dans la tendresse de la nature. J'ai pu goûter cette journée consolatrice, sinon dans le paysage de notre village, tout au moins, et plus belle, dans le beau visage de SinémKhan, dans sa tête dorée et dans ses grands yeux bleus, du ciel. Comme je n'ai jamais quitté ce petit village et ses alentours je n'ose pas parler du monde et de l'âme humaine en général; mais une chose est certaine chez nous c'est que, le kurde, est capable d'épuiser une très grande énergie de désespoir. Comme il est très enclin au mouvement et à l'activité, l'inertie du désespoir cause chez lui une réaction très forte et il en résulte une poussée ardente et énergique vers la vie. Le souvenir de ma fiancée que j'adorais à mourir au point de me sacrifier pour lui assurer un tout petit plaisir de faire toutes les folies pour contenter son plus futile caprice ne m'empêchait pas de chercher la consolation, la joie et l'amour près de SinémKhan. Vous connaissez l'habileté avec laquelle agit un jeune homme qui commence à aimer avec un cœur las de la tristesse et assoiffé de l'envie du bonheur.

Où comme c'est une chose belle et entraînante. C'était dans une nuit d'hiver, bien douce qu'elle me parla de la monotonie de sa vie; elle ne pouvait créer un foyer en raison des exigences de son père, qui demandait pour sa fille une dot inabordable même pour les plus grands chefs du pays.

Ces préludes nocturnes qui mettaient entre nos cœurs d'enfant un peu de l'intimité du secret commencèrent à nourrir quelque vague espoir, un amour qui m'était très cher et que je caressais dans la solitude avec plaisir et enchanterement. En fin je me risquais à demander à SinémKhan pourquoi elle ne voudrait pas faire fuir un jeune gaillard qui l'adorait et la calmerait avec dévouement le plus absolu. Elle me regarda avec de grands yeux et étonnés, et me répondit que vu le rang de noblesse auquel elle appartenait, personne n'aurait le courage de risquer sa vie dans une pareille aventure; elle ajouta que ce serait suivre un fil fatal et maudit. J'entendais toutes ces paroles murmurées par sa voix comme une douce chanson. Je connaissais tous ces empêchements et son père avec son visage froid et son cœur sec et nullement agréable; mais cette fille rayonnante d'un attrait énigmatique me donnait l'envie de n'importe quelle folie. Quelques jours plus tard nous eûmes dans notre village une très grande animation. On célébrait le mariage d'un grand de la contrée. Je pus voir SinémKhan pendant toute la journée, presque jusqu'à minuit, et elle accepta ma proposition de s'enfuir avec moi. Vous savez combien c'est facile d'avoir un secret et comme c'est difficile de le garder, surtout s'il s'agit d'un secret d'amour. Bien que sûrs des mesures de prudence adoptées par nous deux, nous remarquions bientôt, avec un véritable étonnement, que mes parents et la mère de SinémKhan étaient au courant de notre décision et de ce voyage clandestin. La nuit du départ quand j'attendais au lieu précis, ma bien aimée manqua au rendez-vous. Par la suite, j'ai su qu'elle avait été gardée par sa mère pendant toute la nuit, jusqu'au matin, mais vous savez que quand on est amoureux on ne se lasse pas et pour la jeunesse rien n'est difficile ni désespéré.

D'accord avec SinémKhan nous avons

fixé à nouveau pour la date de départ. La première nuit du mois des roses (moi de Mai) à huit heures du soir; j'étais prêt, mais tout d'un coup mon père accompagné de mes deux frères et de mon oncle entra dans ma chambre. Ils ne dirent rien, absolument rien. Tous étaient silencieux et graves. Ils s'assirent un peu, sans rien dire, à peine un quart d'heure. Puis mon père me souhai'ta la bonne nuit et sortit avec un de mes frères en laissant chez moi mon oncle avec mon frère aîné. Pour éviter, une remarque amère je me couchais; mon lit était préparé, par l'ordre de mon père, entre ceux de mon oncle et de mon frère aîné. Le lendemain, j'ai su que Sinem Khan laissé sans surveillance avait pu gagner l'ombre des quelques peupliers, bord de la petite rivière, mais au lieu de n'y trouver rencontré mon père et deux de mes parents, tous impassibles et immobiles fumant des pipes et ne regardant pas même dans la direction de Sinem Khan. Nous avons mis à quelques jours l'exécution de notre projet en le gardant et chérissant bien dans le coeur. Enfin nous avons réussi; mais comme nous étions très surveillés nous sommes vus obligés d'aller à pied, chose peu avantageuse pour une pareille entreprise. Nous avons marché toute une nuit. La lune promenait sur la tête dorée de Sinem Khan sa lumière bleue. Vers l'aube, nous étions sûrs que la zone dangereuse était franchie et que nous étions hors de toute poursuite; mais hélas la terre à peine était éclairée que du loin je vis un point noir qui grandissait, je pensais que c'était un pâtre et en vérité, c'était le père de Sinem Khan.

Quand je le reconnus, il était déjà trop tard et je vis qu'il était accompagné de quatre de ses hommes. Sans armes il m'était impossible de dé fendre ni ma bien aimée, mon amour, ni ma vie. Sinem Khan fut reconduite par son père, et je m'en allais avec ma blessure peu grave dans le bras, la meurtrissure et le désespoir dans le coeur. Par la suite j'ai su que Sinem Khan était envoyée loin, très loin, et ce coup de fusil qui nous a surpris, c'est celui de son cousin qui cherche à satisfaire la haine de son amour méprisé.

بیر هانیک با سنجی من

دسالا هزار و سیصد و چهل و نهان ده دخر متا حضرتی شهیدی گوره و بهوشتی، شیخ عقد الرحمن آفندی ده بوم . لغامیشلو کی مه نمیشا عیدا حاجیان امزن د کر . پیره که که د گول چند زارو کین خواس و سلازی و سر کول و پریشان لبرمه ره بورین حضرتی شیخ بزاری خوه ئی شیرین ژوان پرس کر .
— هون چه کسن خوشکی .

— ما ما چه زه ره بیژن آم مهاجر و بلنگازین هیلا هزا روی نه . دسالا برفا گران ده شابه بصرمه ده هات و گند و بازارین مه لبرخوه برن و آم ژهرتشی خلاص کرن و یقی و نگی آم لغان دری و کولانان اینجستین .

قیره قیره چند هیستین و که مراریان ژچهشین رش و بلك رژهان و سر رویی صور گلی و مبار که هه کین .

— ماهون چه براؤ ئی سری وی شاپی گهابه وه زی .

— بلی آم زی وه که هوه لبر کتی ببن وی شاپی و لپی

ته . لی آم وه که کفو کا نوفرخین بون . ژبر هوج و برها

چنگین مه او شابه بو پوزله و لبرنای کت و آم زه او بارزی

در کتن . بزانه خوشکی برفا کو بو شابه و لبر لنگان کت

ژو کا دحلت و چیا ببن وی زورش دین و کلبلکین بنده مایی

ژو د بشکفن . بهتا بزانی پاک آبرو آم اون . آ کهر نو

باور ناکی هره لولاق خوه بگره و سوا کفه سری کوپ

و کمتین بلند و فتح زیره فانی بی بکه . هنگی توئی بزانی آف

تشت حمی راستن و آف دلی ته ئی پرتی و شکه ستی دی

گودت بگره و پشتازه دی راست بیه .

لی چه فیده به فلکا شیخی من زو گرتبو و نه گها رشاتیا

وان چیان و وان بو ککین نو هادایی و بشکفی تیر دینت

و یوان کل و کسرو کو فانا نته پشتاخوه دامه و چو رحمی .

مصطفی احمد بو طلی

Tadjir en riant et toujours bon enfant ajouta: au fond, il a bien raison, sans l'amour de Sinem Khan, la vie est une chose monotone, laide et fade. De la nature je n'ai rien vu, mais au fond l'amour et la femme est tout de même sa plus belle partie.

Dr. Zamiran Ali Bedir-Kan

فسره بر رو بووچ

س - نه وه بوچی هدر هاوار ده به یته بهر هاوار؟
 ج - ناشکوروی نه بی خو ایوه هبچ کوفار بکی ترمان یته .
 س - نهی ژبان چی؟
 ج - نهی نه ترانیه ژبان سگه له سعادتمآب و فخامآب
 وه خیر هاتن وخوا حافظلی هبچی ترانوسی .
 س - نهی بوچی روزنامه کافی بغداد وه وصل هه مو
 شپک ده نوسن؟
 ج - کوره ناخر ایوه بیادمان له مآله وه یته وهدر نیشمان یته
 س - نهی کوفاری زاری کردماهی چی؟
 ج - نه دیشیان هه اگر توجی مه زر که کهش لی سه ند .
 س - له سه چی هه! نگر ت خو نه وشتی خرابی نه د نوی؟
 ج - چونکه بیانووی تر نانی چوینه
 س - نهی بوچی جریدهی کرخ و أمثالی هه لنا گرن؟
 ج آبی! نه مهش پی گوئی نه وی : چونکه له خویانه .
 س - نه وه بوچی نه وه نده لا لوتی لی بان

ج - تو ناکت لی نیه ایوه چه ندوخت به هه مو جو ریک
 هه ولان دا بویان تایشه که بان سه برگرت له دوایید شلیسکی
 ته در بان بیادان او ایستالوش لوش بی ایش و کار ده گه درین .
 س - قه بنا که مده کتانه بی له وه چا کتریش نه بینن
 س - نه وه بوچی بوری ناو رانا کیشن له نیو شاردا؟
 ج - بی قه زایی شه میانی وویسکی کس نه یده خوارده وه
 س - راسته نه لین عمادیه و پینجوین نه کرین به هه واره
 هاوینه (هافینگه)؟
 ج - به لی راسته نهوا په پنجا هزار دینار له بو دجه دا
 بو عمادیه دانرا وایستابه دست بتجاری موصلی په وه به
 و پینجویدیش خرابه په ناگوی .
 س - نه لین وزاره تی معارف نه مسال بهه بکی زور له
 کچ و کورر نه نیری بو ده ره وه بو اکمال تحصیل وایه بان نا؟
 ج - وایه انجا به ایوه چی!
 س - بوچ له ایوه نا نیرین؟
 ج - نه خیر ، خیر بو خویش نه که بو ده رویش .

ژوان ره دلال گهجن و عرو
 عرب و عجم گهجن ژي یوان
 دست دانه هشدو توران و قحطان
 بلسگاز خزان نه حال وحوال
 مالی مه یفا خوینامه حلال
 ل قفقازی ژي شو پین مه هه
 گلک مین ژي چند کردلی هه
 بهرسی کردان قومسکی بوشه
 بو شیکه ولی هشدو دسوزه
 روت و تازی نه نه شاله نه شاپ
 ژ دژستان ره مه دایه سجاب

نه خورت خویانه نه کال ديار
 کرد بون بو گنه کفره کردانی
 چمکی ام میرن وحشت میرانی
 سر دار نه ساخن سگان بریندار
 داروستان ده چه لنگه چه دار
 نه کچک هشتن نه ژن ژنوبی
 تف خفقاندن بن دار ودقی
 دل بی برینن ، دردی مه کوره
 فلانا ولیت تزام دوره
 ژ د قانی ژي چو ژ دستی مه
 رین و پوک تف مار گتی نه
 دستین خومه تف برخوه ده بردا
 دست هلینن لو ام بین سرخوه
 من هدارنایه برقی درافی
 تف جعی خوده تی بونه باوی
 هوما (۶) تو یژه ما اف ژي بی
 کردین ته سرور بکن خلاصی

نه رومت مایه نه ناموسی نه دنگ
 قی ام مری نه بی خوین و بی رنگ
 نوال ل مه کورد دین مه گران
 سن ل مه تزن بر چین مه ویران
 زفی بون بیار گندین مه خراب
 ژ دژستان ره مه دایه سجاب .
 ره موریل فنجو

- (۱) د زاری سلجانی بی ده کونی ره ش .
- (۲) گردی سیوان د رباری سلجانی بی
- ده گورستانکی پدارو ریله . دی وختی
- شری مزن ده عسکری ترکان دارین
- وی برین ، کیلین وی شکیباندن
- و گورستان خراب کره .
- (۳) بازارکی کردستانانجامهستانی به .
- (۴) سیر انکلیزی ، بیلی بی .
- (۵) سیر فرانسیزی ، بی شک ، هر حال .
- (۶) د زاری پالویی ده خدی .

الباس افندي جو رحمتي

الباس افندي پڪ ٿي نور و ملتپوري ڪردان جو - خيات
 وفدا ڪاريا افندي دناف هفالان ده نه وندابيه . ٿر هفالان
 وه دلا وري ، ميرانيا افندي اشڪرايه . ٿو ڪس نڪاره
 انڪار بڪه . الياس افندي دبري بيست سالان ده حتا آيرو
 ٿر ولاق خوه ره خيات ڪريه . چڪو افندي ٿري ده
 هو گري مالا جيل پاشا بو . پوان ره چقات و فلوپين ڪردى
 گلڪ جاران ٿڪر بون . وختي مالا جيل پاشادا ڪنن سوري پى
 وپاشي هلڪشيان چونه دورا ماردين دڦگري ده جنابي وى
 پوان ره هانه ناه ڪردمانجى جزيرى .
 پاشي بو پڪ اعصابي جفانا بلنگازان . چند جاران افندي
 ٿرجفاني ره ل زاد و پيران دگريا . چند شرفي ڪردى ٿر
 دزانبون . ل ڪو روشتتا جفانا خوه پسرپى هابين ڪردى

دل خوهش د ڪرن . افندي نه بس تهي منور بو . زبده تر
 آغا ڪي مزن وهيزا بو . چيپاي مازي نيزيڪي چار هزار مال
 دين دستي وى ده هيون .

افندي چند جاران ٿمه ره دڪوت « از دخوازم ڪو
 دشري سر خوه پونا و لاقى خوه ده دشري نيار و ڌرمانان ده .
 ييمه ڪشتن » ولڪن خدايي جهان نه دفا بو گويڪي و ڪي
 افندي دشري ڌرمانان ده وه ياخود بـ گلا بلنگازه ڪي
 پيٽه ڪشتن .

ديميا نغانا عامودي ده بـ قدم حڪ آفاشيرين جاني خوه
 سيارته آخا سار . پشتي مرنا افندي چند طومويل ٿهفالـ
 و دغوازا ٿو چند سوار ٿاغا و ڪردمانجان بـ جند ڪي افندي .
 ره مشيان ٿو برنه ابو جرادي . ٿر خورتين جزيري ٿه از
 سرخوه شيما مال و مروئين وى دم رحمتا خودى لى پى .

جگر خويون

دستان :

فرمانا ڪردان

— ٿر جگر خويون جگر جويون ره —

فرمانه ميرو لو ميرو فرمان
 فرمانا مه به فرمانا ڪردان
 نه تتي فرمان بو ميرو آغان
 فرمانه مه به فرمانا گشگان
 فرمانا ملت ، فرمانا وليت
 دل پشواته ، دورامه ٿي پيت
 خوشين مه بونه برگا ڌرمانان
 محرم نه هشتن ڪنن هر زبلان
 مه تشنڪ نه ما ، نه نافه نه دننگ
 لى ام دقورن قلنگي بي چنڪ
 ٿر خاتيني حتا فراقى
 ٿمه گرتنه آفي ولاقى
 ڪنن جهي مه ام مانه درفه
 ٿهريشه ٿهريش ٿر ٿورو ٿهرفه

بي ستون مانه ڪون و خيوتات
 رشتالين (۱) مه ٿي ٿف ڪرن تالان
 دقصره خوده ام درگفانن
 دمالا خوده ام گي ٿخلامن
 زوزان نه مانه هافينگه بيار
 ريلين مه بي بلنگ نوال بون پسار
 هافينامه سار ٿرستان گرمه
 ما از جه بيٿم اف حال نه شرمه
 ديار بڪراخويان بسوروب تات
 گري سيوان (۲) ده گيلين مه بون لات
 سناندزاهه (۳) مايه بي دزدار
 ميرين اردلان لى نابين گهدار
 دبين چڪيا روبراي مه زاب
 ٿر ڌرمانان ره مه دايه جهاب
 * * *
 لو ميرو فرمان فرمانا ڪردان
 آخ و نالين تبت ٿر ڪيچ و بو ڪان
 پراني امن بون هند ڪا بي
 دمالا خوه ده ام بون بياني

پڪ فڪر نه عرب و عجم
 رومي ٿر خوه ناسه نا ڪه تو ڪرم
 ڪر مڪاري ڪوتشف ستمڪارن
 ري يامه گرتي دور ٿي شهارن
 ٿين اور و پايي او ٿي هفالان
 هفالين وانن چمڪي ام ٿان
 ڪيل ڪاري خوه وساپيڪ آفي
 ل هندرو ديلى ٿر درفه گرتي .
 برتيلڪري نه دولتين دوري
 جفانلمان نا ڪه توشورے
 اوجفانڪه گلڪ بلنده
 وڪ دوخو نستان ب صورتڪ زنده
 گوتنا « ولسون » ٿف ڌر وه درڪت
 گهچن و فونگ ٿر ڪرن عادت
 ٿف درويون نه تفي « ولسون »
 زيري پچوڪ ٿي آفه « هندرسون »
 « به مهي بهس » (۴) ديٿرن « سان فوت » (۵)
 [ٿي ڌر وه]

آزِ بشورم

هاتمه ژ تار کی کتمه ولاتکی
ولات ولاتی یونان دست و عشر هستان

آزِ بشورم بریم

کردستانی تو دلال گوری ته بن خورت شپال
من تو دینی ژ دروزه عاشق بو مه ژ کورقه

آزِ بشورم بریم

آز کردم بیداروخین ککی منه جگر خونین
دشنامه کور گو یلند ولاتی مه دلال رند

آزِ بشورم بریم

خوهدی آز کرم جندی کور شربکم برندی
شر بو فلانا کردان آزا بیت کردستان

آزِ بشورم بریم

بلی من شور و رومه حیفا من ژی آورومه
شوری من بارو بیت خدمت بکت بو ولایت

آزِ بشورم بریم

ابو عناد

رحمتی ژدل و بدل کنی و لمن فکرا ند:

— از چه بیژم ته زورامن بر (دیسان کنی و بسرخست)
دی کردانی بی ده تو کجایامن نینه از پهر وصفی خوہ کرد کی
تکوزم و زمه ره چند کلام گوتم و آم پی شا کوکوت .
مخدی گیانی وی در آخر فی ده زارو بیچین وی دی دنیا بی
ده شابکت .

الیاس افندی هیژ جوان و سرخوہ بو . چاقین دی بی
آگری ژبری بی دچرسین . عقلمند و خدان لُقد یرو .
ری پی بکتنا د کاربو خدمتا ملت و ولاتی خوہ بکت . ژ
زیقاری بی، د نائف بلنگه ازی بی ده مر . ژ ی یتر حیف ژمه ره .

ب . م . ب

پاش کومه خیز کین ژورین نفیساندن ودان چاپی بندکه
جگر خونین لسر رحمتی گهامه . و که خوہ و ژیره ده د گهیزین
ستونین خوہ . جگر خونین یزار کی ریز مران و فشارتنا وی
ژمه ره دده زاین .

کو پی دزان و بخوہ د فنان ستونان ده بیر که وی بلاف دکم .
بلی ، دچاخا سر خوہ رابونا آگری بی ده مه گلک
فالارحتی دکر . بب هن هقالین مه ژ ولایت هقدو ناس دکرن .
ژیره دشاندن و ژی دستاندن . بوان ره رابو و آوری خوہ ده
یقوماندا . لی هر و کی ناسه تو کسی نه قوماندورل مه قوماندن .
پیشده ترام آنی بون شامی . هنگی مه بهیستبو کوالیاس
افندی دربابی خطی بو به هاتیه سوری بی . لی حکومتی
أو ، وک هفالن دن ، نه هشتبو کور لسر تخوی بینه و هنارتبو
دیرازوری . چندمهان ل وی دری ماو بانی فکریا سری
کافی بی . لی مه هقدونه دیتون . حستانی کوز ، بری
دوسالان ژبونا چند روزان ، چو بوم حسیحی .

لی حسیحی ام دجفانکی ده روشنی بون . دناف مه تو
بیانی نین بو . لُقده کرد ، لُقده درکتی
یکسی ژمن ره گوئبو کور دنگی الیاس افندی سبھی
به . ب هینجکی من ژی هیفی کر کور ژمه ره تشکی
بیژت . لی من فکرا ند و گوکوت :

— لسر چاقان ، کورمن ژته ره نه گوکوت ازی ژکی
ره بیژم . لی دنگی من نینه .
فیجان ژیره گوکوت :

— ازی ژته ره لسر دنگ و سترانا کردان چپرو که
کی بیژم . و کی ازی آلمانی بی بوم روژ کی پروفور کی
المان کور بر کردانی بی ژول دیو و لسر کردان گلک
کتیب خوہ ندبون ژمن ره گوکوت : « من در کتیبکی ده
خوہ ند کو کرد گلک هژی موسیقی بی دکن و تو کرد نینه
کو مزانه بسترینه . از گله کی دخوازم تشکی ژ موسیقیا
کردان بهیژم . تشکی ژمن ره ناهورینی ؟ . . . » ژبر کو
من دنگ نینه من نکار بو ژیره بسترینه . مانه گر که از
بیژم کو گلک شرمسار کتم
الیاس افندی هنک فکری و ژمن برمی :

— اوی چه گوته ته ؟
— ژمن ره گوکوت : لگورا دستورا کو هر کرد دزانه
بسترینه ، ستراندن وصفکی کردانی بی به . مادام تو نزاری
بسترینی در کردانی بی ده وصفکی ته کیچه ، تو کودکی
کی و صفی .

سین :

الیاس افندی

کری حاجی عثمان آغایی رشو بی دیرکی چورحمتی

الیاس افندی کری حاجی آغایی رشو بی دیرکی درسه بی
سزیرانا فی سالی دروژا شمبھی ده چورحمتی .

لگورا کو ژمهده هانه نفهساندن رحمتی بر میثانی چو
بو عامودی . او ژ چند هقالین وی حتا درنگی شفی در قهوه
که عامودی ده رونشجون . و کی ژ هف فقیان الیاس
افندی سرخوه و یکیف بو . دن نه دهات برراوی ، نه
ژی بیرا هقالین وی . جهی وی ل گراژا عامودی چیکر
بون . صبه تر حتا وختکی درنگ خوه شانی نه دابو .
هقالین وی چو بونه بالی . گاژا کتن مزلاوی دیتنه کو
کری حاجی عثمان آغا ژبونا خوا خوه آبتنین و آبادین
خوه دربری نقینا خوه کر به . ژنی دنگ نه دهات . پاش
خوه ره مالک و ولانک هشجون . نیدی دنگ ژه ان دی
جهاتا و آوی گهداریا وان دی بکرا . رحمتا خدی لی ول
مالبانای بی بت .

«هاوار»

بیرکه الیاس افندی

ژ برهاتیا رحمتی تشکی تکوز و هیژایی نفهساندن
نزام . لی ژبونا شا کرنا گیانی وی بیر که وی دی بشخم
رو پلین هاواری .

الیاس افندی ژگره گرین دیرکی به . زوفه بر کردانیا
خوه حسیا و ژبونا آراهیا ولاتی خوه خنبیه . من ناٹی وی
ژبری فه دهیست . ژمن ره گوئیون کو کتیه چسی ،
درکتیه پیشبری استقلالی ، جهابین زیرک دابونئی وهو .
ژلورا از نفهساندن ژبنه نکارییا وی ژوان ره دهیل

کی رازایه ومن پشتا دستنی خوه بی راستی درخ خوه دهل
کچکی دابه و خوینا گرم لی تی . «هیشیاری» ژنی
دستی من ده تنه بو . شه وه تی هین نوه که ور کر بو .
مصوع ، کفتیا دریا باصور : ۱۵ گلان ۱۹۳۳

عثمان صبری

ژبونا راستیا خبرا ملک منل چافین هفالان نهبری . کمال
قوزی سری خوه هژاند گوت «راست دیژه» . من گوت :
- ما جزایی ماینا من نه آوه کوتم ل فریمینم ؟ ژخوه آز ژنی
منیکاری وی بکی مه .

خوه دی زانه ملک زحف خیدی بو کولان سور کر بو .
- ده زو رابه آن نه آزی گازی روحستین بسکم .

- ده هره ره لو . ماتو من ب روحستین دترستی ؟
(تو فکریه سر فواد) برا اب بیکتیا یزدان وب کسر
ودلی وه بت کو آز نه منیکاری چوبنی مه . من دئی لنک
وه مییم . نه من جفتینا مزت دبت ونه ژنی شیخ . ما هولی
چوبین دبت ؟

- نو . . . ما پناته نه راسته . ال فرچی هیه هکه
ولانه ل دنی به و خبات ژنی ل وره . ژبونا دبتنا شیخ
وجفتینا مزن شه فه که دن وه ره .

هین پرس ددئی مه ده بو من نهبری ملکی مه هساکلی
خوه دابه پی خوه وهات .

- هکه تو ناچی آوه روحستین ؟ . . .
ژیر کو جاری دنا فیرا بارزان و بیره کپر ده من
روحستین دیتبو ژمن ره ناس بو .

- هره بافوه هره ! روحستین دانسم . و آز نه کسی
کو ب فر دیقان بترسم .

هر دو ملکان ژهف نهیدین و گرتن «براست سری فی
حشکه پرس پیده ناچن دئی روحستین بخوه وه ره»
و چون . کال فوزی گوته من .

- ته نه قنچ کر تو پی چوبونا گاژا آف گلی بکن
روحستین دی وه ره . دئی اول دربونا وهاتنا بی فیده چی لی تی

لسر بیادیا هفالان ایدی من نه خواست ل ور بیم
«هیشیاری» یا کود دستنی خوه ده من پیچا کوتیخیم

یو بکا خوه . من دبت دستکی مژن دربری بردئی من بو .
من ناس کر دستنی روحستین بخوه بو . دستنی منی کو

هیشیاری تیده بی همدن ل دستنی روحستین دا و کتیری .
ب هلوه شاندا دستنی من ره نیشه کنی لدلی من خویا کر .

من چافین خوه فه کون کول ژیریکا بحری ل سرمیرگه

علي جان وتوفیق آغا به هنده هقالین خوہ فنه هاتن ؟

— آری توهانی وأو هاتن لی نه وکی داخوازامه . توبی چه وښ وار مایی هنگا ام کتن بیراته . آفت میر خاصین هانی ژی نه کو هابهاتانا دقایو مری وان دهیمی بنگهی ولیت کتانا وجنده تی وان بهاتانا فر . گافا هسان مری وان پیره بو . دیاره کول دست بی کیر بیا وه آفت شیرانا مرن زخیرا واژی نگها ولیت . هله توفیق آغا هنده گلی بی وه بسریشه کی کری به هکه ته بیونن دترسم برسین گله کی سار لی روښی ته خینن .

— زخوه من ژی دل هیه کو بجم دیاری جفینا مزن . کو چی بدنه روښی من از ژی دی ولی بدمه روښی هقالان . ماژ در بدر بوښی ویدازی هیه ؟ خودی دحینی هاواران کی ژوه ره تنه ؟

— حاجی اختی تنه . مادخوازی نوژی « هیشیاری » کی یره ژه هقالا نره ؟

— زور سپاسان دم . گله کی منیکارم کویکی بیونم بیم . لسرا اشاراتا دکتور کال فوزی رابو بناف چاپخانه ده چو . من ژی لی چاپخانه دنهیری چی چاپخانه ک دلال چی ریزیکه ک پاک . تونه ما کال فوزی فکهر بیا هات « هیشیاری » ب دست ده بو . خوهر بوښو فین نوه بدر خستون هشت روښل بون . کو چی گها دستي من سره کی من چاښ لی گرانده . نچاتی من به شعر که دلال کت ، لی من وزناوی نه در آتی دهر . شعرا دکتور فواد بنافی ژیشکی ولیت بو . لوما ژ کور دین دفی دکر . نه گره ، نه شیخ ، نه منور دهشتن . دپاشی بی ده سپاسان لی جامه برین . کور در بند دکرن کوتیده شیرین و که برو ، احسان و فرزنده رابو بون . هین من دخوست بندک دود ، ین دن ژی بخونیم من نهیری دستک ل ملی من کت . بری خوہ دایی کو ملکه که گوت : — ده رابه خورتو ا شده فنی گهور کری به دفی توژ گورستانان بدر کفی .

— مالاچی زو هی شو هام شغلی من هیه آزی آروژی ل فریمیم و شغلی تی دی هوم .

— نابه پشٹی شه وه فی بکی ل هر بیته دیتن دفی اولسر دفی فنه گره وام ژی بر پرسیار دین .

هفت سالن کو چاره که تتی چومه جفینا مزن . کوری من فنه توهر نکي . هر گاف لسر آخافتنا ولاتی خوهر وه دره دیتن — وهی صد جاري خوازي بدلی ته مامو فنه هفت سالن تو جاری کتیه جفینی . بسري ته کو دژان هفت سالانده هی چاره کی ژي نه کتسه جفینی . من و کا پر چسکی بری خوهر روچکانده حویان پرسین من شغل دیتن . بچاف هژان دکن . لی من هین دیاری جفینا ته دیتیه . چکو حمو دزان دفی من ناسه کنه . ژیر کولک مه ژی چافگرتن هیه ژلوره . ده بلا او درد بینن دجهی خوهر ده . هه من بیه دیاری جفینا مزن چاره کی ل تفکرا وه بهیرم .

مامی من داپیشی بی . ام ب ری کتن . قصره که بی آوامزن هاته پیشیامه . من پرس کر گوت آف قصره جفانا زانیی یه ؟ ومه خوهر گهاندی ، نوه آفا کربون قصره کولومزن بو کو « بلدیز » نابین بیرا مروث از عجیب مایی بو بوم . گلو تویی قصره جفینا مزن چارو ؟ ام گهانه دری قصره از انبی مامی من گوت . — کوری من دزانی ؟ (هیشیاری) لی هر ه بدر د کفه . — از بی منهو فنه کری به ؟

— نه ، فه کری به دخوازی ام بچن فواد بک هقالان ، سره کی بیونن ؟

من دل کونا خوهر نشان دا ، به آسانوری ام هملکشین طبقایا زده هان . چاپخانه ل در بو . خورنکی دل ل بردری چاپخانه راهه سقبو . مامی من پرسابگان کر وی گوت : — حسن خیری بک بنافی روژنامی چویه ل جفینا مزن گهداری بی دکه ، بگین مایی ل هر ه نه .

مامی من ل پیش واز ل لومام کتن نانا چاپخانه . دکتور فواد بندک دنفیساند . ددما دست گفاشتنی ده چافین من لی کتن سرناموی « جنده کی بی مری ، دستین چونه » . بو کال فوزی ژي هژمارا هاواری یا هفده هان بدست ده بو « تولا کاروین » خواند . من پرسا حاجی اختی کر گوتن چویه ولیت ژمه دره خبران بیته پشٹی دل وخاطران دکتور گوت — مال آفاقه هون بسر مه ده ناین . دفی هون بکچاران ل حالی به پرسن وهنه ک ژي به مال ورن .

— آفه بسر مه ده هاتم وب مال ژي برهو به مالباتا خوهر فه ، شیخ عقد الرحمن ، برك خورتین کر ، سید خان ،

آز دخوازم بيم جفينا مزن بيونم وشغلي من هيه .
 لسر فان پرسان آغی بری خوه دا ژیر و چند پر م گوتن .
 فگه ری سر من . و گوت :
 - ما کسی ته بی جفا کی ل هره هیه ؟ کو بکار بی وری
 دیاری جفینی .
 - آری آغا : هکه او ژی نه و کامن سی سرین دومامین
 من ل هره نه . خبری بده شکری ونوری بی مردیسی بلا
 دستورا من بگرن دا کو ورم تک وه . مانو من ناس ناکی ؟
 مال آقا هنده ام نف دجسی ده مان . نهو از لغای ته بوم
 تولن رادی بی .
 - گاغان من تو دیتی هی سپه بوی ژیروی من تونه
 نامی . ل قصوری منیره تو نه بیانی بی دکاری وری . برا
 آز درگه فانی جفینا مزن دایقار ده ولو امر دایون ژیروی
 من هنده تو کر کری ده کر مکه وه ره .
 از چوم ، عزیز آغا از همبیز کرم و داخسته ژیر . دیسان
 دري دادا . گاغانا ما دکن ژیر چی بنهرم وراژي طاله ک
 لی عاله که آقا . ری ، آقاهی ، نف گرتشه کی ز عقل
 دربو . هله کار با ژستیر کین آزمین پرتیون . بری هرشتی
 من پرسا شونا جفانی کر . گوته من : دتی لسر ریز کامه
 تو مامی خوه بیونی قارتکی بده ته دا کو بکاری بچی دیاری
 جفینی . من پرسا مامی خوه بی شکری کر گوت : « نه دناقا
 جفینی ده به نهول مال هات » پرسا حسن خبری کر
 ودا کت بر دجه . گازی خورتکی کر و قوبتی لی کزن .
 عزیز آغا مال بر دری از ب خورترا دا کت بر دجه . مامی
 من دست میژ دگرت گاغا چاچان کت هات از همبیز
 کرم ودلی خوه لمن خوه ش کر و دستورا خورت دای ،
 خورت چو . من پرسا مامی خوه بی دن کر گوت :
 - اول بهشتی دینه هرو کی ل دنی ژ سیاستی کانگ
 دمان ل فوژي خوه ولی کانگ دگري به .
 - مامو ا ما فورا نه بهشته ؟
 - نو ا هره قادا خاناتا ولته . دخوازي ته بشین کن
 حامی ته هره ل بهشتا شهیدان هیره که ؟
 - مامو ته زمانی خوه یکجا ر گهاریه . از دترسم کو

توهین لسر زارا آقایی ولت بی . لی دنهریم پیفته تکوزه .
 - آری کوری من ا حیا دوسالان بری ام هر کسی
 لسر زارا آقایی ولاتی خوه داختن . لی پیرار کو تورو کو شیخ
 اسعدی هفیری بداردا کرن ، هات جنار بامه وب تبه تیا
 جامیر جفانک با زانیی هاته بی نهو لسر زمان دختن .
 - سره کی جفاننا زانیی کی به ؟
 - سره ک شیخ اسعد انیدی به ، نفیسه فان صالح بکی
 هینی و دوازده ژي لباتین وي هنه . آف سالکه بر
 پیک آینا فرهنگنا مزن مژول دین .
 - تو زانی مامو ا تور کو زمانی مه را کري به ؟
 - نه ، بری چاره روزان من د (هیشیاری)
 بی ده خواندبو .
 - مانو روژ نامه بین وه هنه ؟
 - بناقی (هیشیاری) بی روزنامه که مه یاسیامی هیه .
 آژي بوسالک بر میرانیا فو ا بکی بهف کت . فو ادبک
 گر بنده بی بر پر سیاره ، کال فوزي گر بنده بی چا پخانیا
 به ، حسن خبری سر نفیسه فانه و حاجی آختی خبر گهانه .
 - ماژ بوچی هون احمدي خانی نا کنه سره کی
 جفاننا زانیی ؟
 - احمدي خانی چاقداری لغای با خبانین زانیی به .
 - پرانیاه دیوقران آن آرستوقرات ؟
 - ژروژ نامه فانان پیشه حو آرستوقرات . هر بکی
 حجتک دین چنگانده به هنده ناغاله کی .
 - مامو عزیز آغا گوته من جفینا مزن هیه دخوازم
 تو من بی : از بیونم .
 - کوری من از بخوه ناچم جفینی هکه دخوازي
 قارتکی بده ته هره .
 - ماژ بوچی ناچی جفینی ؟
 - لای من فی دري ملکنه . پرسین راست تین قملن .
 دمانشتک بی فصال دبه کو کی کري به راسته راست
 ددمه روبان و گلی یز وراژي بر سر نیسه کی دم . فیچاچا فین
 خوه ل . کرین هف دگرن . توبخوه دزانی بهنمان ژي تنگه
 و خوه رانا گرم . داوي دلی حو هفالان لمن دینه ژیروی یکی

دسرهيل وبن هيلامن ره درباس دبون . آز دجعي خوه ده
 مام پشتي دمكي دني قرييسا و كرو هر كس نفست . نتي
 دنكه كي بر شين ژ دجله دهات . سركي من دور آلين
 خوه چاڅكر ل نياران نيشان نه مابو . هين تيرزا نوري ب
 حمدي خوه شهول ددان . ژبركو دوامين من ژي دوي
 عردی ده فشارتنه من زانبو كو كي شير ل ور رادزي . . .
 « شيخ سعیدی كال » من هیدی هیدی خوه گهاند تیر
 ژي . فيجا زماني من هانبو گرتن زانبوم چي ييژم . سركي من
 ودل لبر هندا كارمين نه دبو ، من نكاربو دو پرسان بجه
 بكم . ولو دست بست بري من ل تير ژي وراوه ستيا بوم .
 بستكي بشونده زمان حبكي بگر كت ومن گوت :
 — اي كعبا قوميتا من شيخ سعیدی كال ! ته . . .
 ته . . نه زنجيرا ديلي يا قومي من ب زخميا دل ، پراييازاتين
 وراستياخوه قناتد . و كاشير كو دقسي ده بدر كفه . أف
 قومي كو چار صد وهنده سالن خوه ژبير كرو ، خوه وندا
 كرو ، بي نافي وبي زانين مابو ، كه تيو خه وامرني ، دوي
 خه وپده او شير ته هشار كر . نياري كو دخواست مه
 وناقي مه وزماني مه ژدني هليته ته ددستي وپده ليداوشكاند .
 ژروژا كوته سري دانيه وقرده كيژان كود چي بكه ول
 كردستاني چي بيه حمو كرين ته نه چي كو بنگهي وي خاني
 ته فدا وهيسي وي ته داني .
 حيا كو دني هبه او كسين كو دبن نافي كردي
 وكرديقي بي ده بژين منتدارين كر وقتجيا ته نه . چي كو
 ژوي روژي وقرده باقي كرديقي بي پاشين تويي ودي هرتوبي .
 بنده ژمنتدارين ته كرده كي بچوك ، بي كيره .
 ژبر كو يزدان دلي من وك دلين براين مني كر د زخم چي
 نه كره به ژنتئين بچوك ومرت زو ديشه . ديشه لي نه
 ديشه ك نضوشي ، ديشه ك آيني . . . گيش دبه آگر . . .
 آگره كي ولو كو جنايي زردشت لـ پيشه بونا وي
 فدجنيقه . . . جان وجندك لمن پرتاندي به ، جهنكي نكارم
 بي غم وراوه ستم ، گيش شوات . . . صوتن . . . ژان . . .
 تازان . . . تير . . . ولفايجن . . .
 اي قنجي خوه دي | قصدا من : ديتناوليت وئي عردی

كوژ شير ولمنگان تزي زيارت كرن ؛ وژئي ژاناد دلي خوه ره
 ژي درمانك ژ جنايي وه خواستن بو . لي آفي تير ژي پرين
 من صوتن و كشمه خار ، قامه كانو ژمن ره چي ديژي ؟
 تو دنك چي نه بو . هات بيرامن كوهي نزانن دني قوري به
 وگيش نفستنه ژلوره توجواب نه دان . ديسان من كره زاري .
 — اي گه وره تري قومي من ! تو . . . نوب كسرا
 دلين فان شهيدين لنك خوه وب كولا دلي شهيدين كلاخوي
 دكي كو جهابك وكي دلخوازا من بدی . . .
 ديسان ؛ كاري دني كر . . . تو دنك چي نه بو . جاردن
 بدنكه كي زيز لا بژم .
 — اي شهیدی گه وره ! پشت ميري اولا محمد ! هيسي
 هينا كرداني به ! توب آفينا خباتا شهيدين كرت وسيدخان
 وعلی جان دكي كورنده من بي فرنكي ، ما آزنه هيژايني في دخوازيه ؟
 ديسان توتشت بدرنه كت . ايدي بجالان و خوه را گرتي
 نه مابو . فرقاتا گري كتيو قربكان من بر هيل دنكي خوه
 من كره گمازي وزاري .
 — اي هشيار كري قومي من ! توب ميرانياد دلي فرزند
 واحسان وب گورنا برهود كي كومن أف قاس شر پزه نكي .
 جهابك . . . دو پرس . . . دل خوه شي بك . . . چي دبه ؟
 ما آژي نه كردم ؟
 بر صبح كرنا هرمي نائين داوي بي ژروژ هلاقي تير ژي
 ده دريكي مزن ژ عردی فه بو و بكي سري خو بدرخت .
 چي بو بوم ؟ كو عزير آفاني سلوبي به . من اونامي لي وي
 آزنه ناسيم و أف خبر ژمن ره گرتن :
 — برا اژبو خوه دي هنده مكه قبرين وزارين . ايشفت
 جفتينا مزن هيه كو كس نكايته نك مه ، ماتوژ ربا خوه دي
 كتيه كو ولي دكي به گمازي . هين پر دريژ كي امي خبري
 بدن ملكان . دوزه نيزبنگي به مه دي چند زبانيان بشينن وب
 آگر برا ته دن ولنا فچاغا ته بدن حيا دمري لي ته گنه
 رانه وه سته هره مالا خوه .
 — هي لو ايهبو كو ! توژا آگر درمي ما آگر ب من چي
 دكه ؟ آگر كي كو خوه دي ايضتي دلي من هكه بوم
 بلادوزه ژي بترسه كو او دي بي زباني بينه ل وي بشونده

بیامکه جگر خوین

ژ عثمان صبری افندی ره

یگوری ب ژبوته ای برای من توکانی
ژ دوری فته ده ستی خوہ دنیفت ده ستی من دانی
ب من و ته دو دستین بی چپ و راست ای برادر
بلی هر دو قوی ژارن دیک لاشی گرانی
مه پرسی دهردی ژردمانجان ژ چرخا آلتسا ژور
ته زانی بو ثقات درده بلی لی مه خزانی
بلی زیره بلی زیره بلی زیره بلی زیر
خوہ دانی وی جهان گیره بلا کریت دخانی
ژبومه نه عقل فیده دکی نه خوندنا پر
ژبومه چو دفتین دا ژ ترسان بدنه بانی
فک فابه موم ایرو ژ دنیا از هلا تم
بگوا خوہ ب چرخا خوہ ته داخو از ما نانی
جگز خوینم مرز ام چوم ژبومه صبری یک ما
اری مهربی کرده وه لی بی وه جی اسمانی

جگر خوین

لیکور نستانک آمدی

ایشف ژشفا پر ترهنا من تنگ بو بو . دیسان دردی من
سری بدرختبو . شاغین مودل کولامنا دف برنخوت
دیاربون . نازان و نفاانجان ژدل خوہ درپژی کلوخ دکر .
طه زین ساردینی لنگان حیا قوتی سری دچون . قفسنگ لمن
تنگ بو بو و تیرادی من نه دکر . و کی نخوہشی کوتا لب
سری دده من دخواست جلین خوہ بچرینم . خوہ بدانه که
سار و زلقوبک ب آنی من کتبو . من ل دردی خوہ کر بو
دەر ۴ لی مکونای تته بو . کلا گیپانا ولیت . . . کلا
گیپانا ولیت . . .

من داخوه و رابوم - نافیرا مالامه و بحری دوصد گاف
هبون - یوقه بحری چوم (هرچار کوف کلا لمن رادبون
آز دچوم بر بحری . ژیر کوردین من ووی بهفت دمان کو
تمی ب پیله ۴ خوینی یا من بی دهات) هیدی هیدی دچوم
گومینا پلین بحری ۴ دنکین و یرویر و کان و زارینا طیرکی
شقی دزک هفده وک لورکا دیان لبر درگوشی ب جانی من
شادیون . دلی من فره و خوش بو ، لی کلامن پر تر رادبون ،
لمن ولو قویی کوبی من پری جار ند گیپان عودی .
چنگین من رادبون . وی گافی من فرا طیران دخوازانندن .
بشینا یزدانی گه وره باکت بن چنگین من و فیر پیام .
دفر پیام لی زو کاژ طیران و بالافران و کاملکان دفریم - ب
وی چوینی دساتکی ده من دکار بو دسر محمودی ره درباس
بیم . جی بی از بچو یامانی تزینگ بو دهنکی ده فلسطین ،
شرق الاردن ، سوریه درباس کر ول تالامری کانی بی ل
سنوری ولیت راپرم . دناقبرا میردین و ویران شهری ره
من خوہ گیپانده سردیار بگری . لی گافا گپشتمه دیار
بگری ل هیلادری چیان تیر ژه نوری و کاکسک سوری
لی ستور بپرچاقین من کت . چاقین من لی دلیان هنه کی از
ور مات مام پاشی من خوہ لی گرت و چوم . گافا گپشتمه
تیرژا نوری و کا پر پر وکی کو پر دشه و تن از ژور دها تمه
خار و کتم . هین ابشار ژو بو . جعی از کتی ل پیشیری راوه
سته کا بالافزین رومان بو . کلس (عسکری تورکو)

۲ - که فهر هنگ (قاموس) آماده کراشه بی
شرکتیکی مطبوعات بگری و آثاری کون و تازه چه نه ده
بی ، ایجتاعی ، زراعی ، صنعتکاری ، تجاری به کتیب بنو
سری وغه زه ته و کوفار بلاف بکاتنه وه به نه رخیکی همر
زان ، اچی له بی رمان نه چی بوئی چاپ وزه نگوغراف جدا
پی ویسته بو مو فیتی ام شر کته .

۳ - کومه لی بزار چه هی خواری وهی ژور و نه بی
سدر نیج بداته نه و حکیمانه ای که کررته ، و پر دهنا به
واصولی ایلائی توفیق وهی بگ ویدرخانیکان له بک بداه ،
ووه ختیک نه توانین به لایینی بنوسین که سهر به ستی بین
وادبا و شعرا کانی کورد بلاو بتر بنه وه و او انیش نه بی قدری
نه و تشجیمه یزان وواز له کولن آلو چادی ره ش بهین . . .
خوبده نه نه ده بیاتی روژ آفا به کانیس . . . ایتر حرمت
بودوسته کانی کوردی .
لا زیکلی کورو

هاوار

کوفارا کردی * مجله کردیه

بکینیا زمانی کردی

- ۱ -

۱ - کومه لی بزار : - بو پاك كردنه وهی كوردی له گلهی بیکانه ئەم کومه له به باش نه زام؟ که نه بی خوبنده واره بی فرمانه کات و به تابه به تی ده وله منده کاتیان بی کن - کومه ل؛ چه هی بزاری، چه هی دروینه بی به پاره فرمانی جی به جی نه بی؛ پاره ش به پیتاک، تمبیل پسانقو؛ زورباش پیک دی . فرمانی أم کومه له آبی بکری به پینج که رته وه .
 نه وانهی که گلهی صنعتکاران نه دوزنه وه نه وانهی که = تجارت کو نه کنه ده .
 « « « زانستی «
 « « « زراعت «
 « « « ایشوکاری داژهی حکومتی کو نه کنه وه
 هه مو په لیکی أم کومه له پی وسته به لادی دا بگه ری و کاتی به تی جوانی کوردی بدوز بته وه وچه په لیک کلیمه ی جوانی دوز به وه خه لات بکری کورده کاتی خواری به جیا، براخوشه وسته کاتی ژووروش به جیا بو پیدا و خاق کردنی أم کومه له هه ول بدن هه کومه له به جیا کوفار بکی نه ده بی ده بهینی ، مملانی کورد نه بی بین مبشر بکی باش بو بلاف کردنه وهی نه و کاتنه که به کوفار بلاو اگر بته وه دامه ز رینه ره کاتی ئەم کومه له پاش خه ریک بوینی زور قونفره بک بکن یونوسی قاموسیک وهه چی کاتیکی جوانی ژوورو وه خواری هه به لی بژیرن و بیکه نه قاموسیک .

صحیبتی

له بو بکینیا زمانی کردی

نقیسه قانی مه فی دلال وهیژا هفتدی صوری دهژمارا هاواری آشانزدهات ده ژبو بکیتیا زمانی کوردی انکتیک فکری بو .
 لگورا شرطین انکتیجی جهاب حتامری گلانا فی سالی بهاتانا هنارتن ود هاواری ده پیدا بلاف بو بوواتا .
 بی چند جهاب گهانه مه . لی نه او چند کومه هیشی دکر . نمازه ژ عراقی ژ جهابا ژیرین پیشه تو تشت نه گهشته کوفارامه . ژیر کو هاوار ژ زوفه به ناچت عراقی و دستی مه ژ کردین عراقی بو به .
 أف شش من ، حکومتا عراقی ناهیله کو کوفارامه بکفت اردی عراقی . حتانوه ، ب هشی یا کو حکومتا عراقی امری ممنوعیتی راکت وو که بری دستورا کوفارامه دی بدت ، مه دنک نه دکر . مه چند جارن مراجعت کر ، مه ژوان ره دازانین کو هاوار کوفار که ادبی به و طلیهدارییا عراقی نه کر به وناکت ژی . مه خوه ست ، ایروژی ام دخوازن فی مسئله بی بر قنچی و دخلوشی صافی بکن و بهفت مکش . لی هکه نه بو ، هنگی أم ژی فکو و گوتنا خوه مسرفی مسئله بی بیژن . لی ئیدی بلا له مگرت ، مه بهنا خوه ، شش مهان فره کو . هروکی بجوه دیژن ، سوج ئی دستپسکری به « البادی اظم » .
 نهو أم فگرن مسرانکتیاخوه . هروکی مه دهژمارا شانزدهان ده گو تو ام جهابان بر ریز و تاریخی نه بلاف دکن .
 أفه جهابا پیشین .:

تجويزان ومطبقة
الون يهراوان (البدمشوق)
 حفر جميع المعادن والصور الملونة واللوحات الخيرية
 طبع بطاقات ودرسات بحرف نائفة على الطراز الحديث

ملك الظاهر

دمشق

الطبيب
احمد نافذ
 اختصاصي بالأفراض الداخلية والزهرية والأطفال

جزيرة

انديوار

الطبيب
ناجحة حبيب
 الاخصائية في الجراحة واورام العيون وجراحها

صالح

دمشق

اشتركات مجلة هاوار

وفي غير هذه الأقطار		في سورية والعراق وبلاد العجم وبلاد القفقاس
عن سنة واحدة	١٥٠ فرنك	عن سنة واحدة ٥٠٠ غروش سوري - ١٠٠ فرنك
عن ستة شهور	٩٠ فرنك	عن ستة شهور ٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك
عن اربعة شهور	٦٠ فرنك	عن اربعة شهور ٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

للاوسلات يجب ان تكون باسم صاحب الجريدة: الامبرهات عالي بدرخان دمشق - حارة الأكراد

العدد ٢١
الاشهر
حزيران ١٩٣٣

هاوار

سنة ٤
حزيران ٢١
روشب
حزيران ١٩٣٣

کوفارا کردی * مجله کردیة

بئخستین کوفای

- | | |
|-------------------|----------------|
| لاویکی کورد | صحیی |
| عثان صبری | لگورستانک آمدی |
| جگر خون | الیاس افندی |
| هاوار | شین |
| عثان صبری | ژدورقه |
| دكتورك ٥٠٠ بدرخان | ابلوی پیر |
| شیخ خیدوی یزیدی | کرد بکن |
| | قسهی پوج |
| م ١٠ بوطی | بیرهاتی بک |
| دكتورك ٥٠٠ بدرخان | چارینین خیام |
| جگر خون | پیامکه جگر خون |
| ابو عناد | از بشورم |
| رموی قنجو | فرمانا کوردان |

مطبعة الترقی بدمشق ١٣٥٢ م ١٩٣٣

SAL 2
HEJMAR 22
ŞEMBIH
1 Tirmeh 1933

HAWAR

ANNÉE 2
NUMÉRO 22
SAMEDI
1 Juillet 1933

Qovara Qurdî * Revue Kurde

Gêxistiyên Qovarê

Hespên xweşxwanên qurdî	Gegerxwîn
Şîna xwalê min	Kedrican
Mîr Mihê	Cegerxwîn
Tirba sîpt û mare kut	F. Hesen
Sehîttî	E. S. Gewrî
Sehîttî	Osman Sebri
Îbret	Gegerxwîn
Nivîsevan	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Çarînên Xeyam	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Talrxeq	Evin Cîweleq
Berdêlq	Lawê Fendî
Wefdi Qurdistan	Pîremerd
Tola havan	Heval Şîqrî
Bo xawenî Hawar	Ewnî
Ax û qeser	M. E. bottî
Newzad	Hey dîngî fan
Civatmiletûn	Selam

Birê Frensîzî

Besna Hereqol Azîzan

çapxana terekî

ŞAM — 1933

Dr. A. Hafiz

**SPECIALISTE DES MALADIES INTERNES
VENERIENNES ET INFANTILES**

Ardiwar

Djézire

Damas

Saïd

PHOTOGRAVURE

Eyoubiye Frères

Inscription sur tous les métaux. Gravure coloriée, pancartes et tableaux en cuivre. Impression de cartes et autres en relief, suivant les procédés les plus modernes.

Damas

Malek Daher

Qiriyariya Qovarê

Ji bona Sûriya, Tirqiya, Ecemistan, Irak û welatên kevkasê :

Salqî 500 kirûş-sûrî — 100 frenq

Şeşmehqî 300 kirûş-sûrî — 60 frenq

Çarmehqî 200 kirûş-sûrî — 40 frenq

Ji bona welatên din :

Salqî 150 Frenq

Şeşmehqî 90 Frenq

Çarmehqî 60 Frenq

Her tişt bi navê xweyîfî têne şandin :

Mir Celadî Alt-Bedir-Xan

Şam : Taxa Qurdan

Abonnements

Pour la Syrie, la Turquie, la Perse, l'Irak et les pays du Caucase :

1 an 100 fr.

6 mois 60 fr.

4 mois 40 fr.

Pour tous autres pays :

1 an 150 fr.

6 mois 90 fr.

4 mois 60 fr.

Adresser toute demande au directeur propriétaire : Emir D. A. Bedir-Khan
Damas : Quartier Kurde

Qovara Qurdi * Revue Kurde

SEHITI

Le bo zmané qurdi

— 2 —

Weqê Hawara şanzdehan giha destê min û min dest bi xwendina wê qir d.t qo tîde bendeq liser yeqitiya zmanê qurdi heyê. Pêgeleq şa bûm û min dil qir ez ji fiqra xwe di vê babetê de xuya biqim. Ezê ji gotina xwe bi çend pirsên biyaniqî dest pê biqim.

« Major Soane yeqî ingiliz qo di nav Qurdistan û Ecemistanê de geriyaye û hîni zmanê qurdi û farisi bûye liser Qerdistana jêrin qitêbeq nivisandiyê. Major di qitêba xwe de bi zmanê qurdi û bi zarê muqri ji mijûl dibe. Ev e gotinên Major Soane.

« Yê qo zmanê qurdi rind dizanin qêm in. Ji lewra hineq debêjin qo ev zman ji zmanê di farisi û erebi hevdu danî ye, pirantiya pirsên xwe ji wan girtine. Hineqên din dibêjin qo ev zman zareqî farisiya qevn e, û pêş de ne çûye. No, her du gotin ji ne rast in. Zmanê qurdi zmaneqî qeşeq qevn e, ew çend qo ji zmanê farisi û nuh ji qevntir e. Zmaneqî tequz, bi zmanazineqê binizam. Ji hêla din zmanê qurdi ne qetiye bin hiqmê zmanê erebi weqê farisi û pirsên ari ên xwerû wînda ne qiriye. Lê farisi ev wînda qirine û dewlemendiya xwe bi pirsên erebi aniye pê.

Di nav zarên di zmanê qurdi de zarên paqtir û xwerûtir zarên muqri û qurdmaci ne. Ev her du zar geleş nêztîqî zmanê zendi, zmanê Avêsta ne.»

Carqê hevaleqî min ji min re gotî bû

qo zarê muqri zarawaqî zarê lolo ye. Ji xwe qurdiya lolo zarê qurdmaci ye. Hawar ji bi pirani bi zarê qurdmaci derdiqewe.

Niho min divêt ez fiqra xwe liser yeqitiya zmanê qurdi bidim zanin:

1— Zmanê qurdi bi bijartina pirsên qurdi, ji hemû zarên, û bi xistana wan li şûna pirsên biyani qo qetine nav zmanê me (tirqî û erebi).

2— Beri her tîştî divêt em zareqî ji bo xwendin û nivisandinê bibijirin, pişt-re pirsên zarên din bexin nav wî zari

3— Zmanê qurdi bi awayê di jêrin pêş ve diçî û biser diqevit:

A : berhevqirina şîr û pendê di bapir û qalan, da qo qaniyeqê edebî biqewe destê her nivîsêvanî.

B : danina dibistanan di nav bajar, gund û eşiran de.

C : wergerandina qitêbên biyaniyan ên hêja li zarê xwe.

D : belavqirina rûjname û qovaran.

F : danina du civatên cihê, zanistî û dinî. Ev her du civat bi lûlbijartina pirsên qevnar û bi peydaqirin û hevdedauina pirsên nuh de mijûl bibin.

Eli Seydoyé Gewri

SEHITI

— 3 —

Di hejmarê hawarê a şanzdehan de liser sehitiya zmanê pirsîyar ji qurdên xwenda qiri bûn. Bi van çend xêzên jêrin gotina xwe û bi geleş silavan ve peşberî hingo diqim.

1— Yeqitiya elfabeya qurdi.

2— Heqî xortên qurdan yê qo îrû

Nivîsevan

Jina paizê bê reng û tam e, ji lewre dema werihan û mirinê ye.

Rûjên cûn, ezmanên bêroj, Şevên res çikas nexweş in.

Bayê qûvi liba dibe, sih qûr û sar e

Ewrên giran û tari di ezmanan de digerin sihên wan diqevînin dilên mirovan û dilê wan tehl diqîn.

Key nexweşiyêq ji xewê radibe û li dora dinyayê de digere.

Di paizê de sistiya jinê, zayin û mirin diqevînin pêhev. û insan ji xwe re dipirse:

— Ma ez ji qû hatim û diçim qû?

Jin çiyê? Ew hatin û çûyîn ji bo çî.

Rûjêqê ji rûjên paizê dilê Iblis teng bû ji xwe re got ezê herim gornistanê yeqî ji mirîyan ji xewa wî hisyar biqim û pêre baxêvim û weq gotina xweqir û çû gornistanê û ser tirba nivîsevanêqî seqinî û ban wîqir û got:

— Hol gubhîde min! ji cihê xwe rabel ji gorinê dengeqî kebe lê veqerand?

Ji bo çî ezê ji tirba xwe rabim.

— Divê tu ji tirba xwe rabî!

— No ez ji tirba xwe ranabim!

— Çima?

— Ma bêje tu çî yî.

Tu min nasdiqî

bî zmanê qurdî re bendewar dibine ji qurdên her welatî xorteqî bijartin û ji van xortan civateqê zanistî anîn pê.

3— Di vê civata zanistî de berî her tiştî ferhengeqê gewre, di pişt re qitêbên qevnar û nûjen, temamên wan liser hemû zarên qurdî bilav qirin û di piştê bi yeqîtîya zmanê qurdî mijûl bûn.

Bi vî awayî heya deh salan di xwendinê de yeqîtî û di axaftinê de nîziqayîyê hêsantî dibûnim.

Xwedê vê bendewariya Hevindê Sorî bi mîletê qurd re dirêj û berxurdar biqê.

Osman Sebri

— Waliyê tirqo?

— Ha... ha... ha no.. ez ne ewim.

— belqo tu qomandarê esqeriyî

No.. no.. te dîsan sehneqir.

Ma çî yî bibêje...

ê z 'blîs im:

— qo wisa ye baş e baş e, zûqca tîm

Qal ji cihê xwe kelikî axê xwe veqir û hêdî hêdî cendeqê zelamî ê hestî angû keltaxê wê ji erde derqet

Iblîs jê re got:

— Pûja te xweş be. Nivîsevanê lê veqerand:

— Ez niqarim selawa te li te veqerînim Mirî geleq nîzm digot û dengê wî ecêb bû key du hestî hev digemirandin.

Şeytên got:

Mêze kîstira min meqê min nedîviya ez selawê li te biqim.

— Xem tune.. lê dixwazim bîzanim..

Te çima han min qir?

— min ban te qir ji lewre min ji xwe re digot, emê herin bigerin!

— Çaqe.. ger ji hewa ne hevkas spehî ye.

— Tu ji sermayê natîrsî?

— No.. bi xwedê ez natîrsim.. Min di jina xwe de geleq serma hilanî.

— Belê... niho tê bîra min, te serma hilanî, ne sax qetî û wîsan mirî.

Li tenîştê hev bî rê ve diçûn.

Baraneqê hûr dibarî û bayeq dihat li hestiyên ser û perastiyên nivîsevanî re derbaz dibû qo êdî dileq tê de nedilivî. Ji qortiqên çavên nivîsevanî ronîyeqê heşin derdiqet, diqet erdê û rêya Iblîs rondar diqir.

Nivîsevanî ji şeytên pîrs qir?

— em diçin bajêr?

— Qo dixwazî serseran. qeyfa te tê?

— çawan nayê

— ma di bajêr de çî heye qo nîziqî dilê te ye.

— mirov

— Çima

— Çi bêjim... ez çikas ji bo wan xebitîme.

Iblis diqenî û qeyfa wî dihat û digot

— Insanê reben!

— hem reben hem bextiyar

Iblis milê xwe dikelikand.

Ji gornistane derqeti bûn, li ber pêyên wan de rêyeqe pehn xwe dirêj diqir, di her du rexên rê de avahiyên mezin babûn rêz. Rê tari bû, ronîya fanosên rê hindiq bûn wê qemanîyê, qemanîya ronîya dinê esqere diqir.

Iblis disan pirsqir...

— de bêje.. di gorinê de tu çawanî, tu çawan li xwe dihesî.

— Niha qo ez tê de hînbûme, ne xirab e, rahet û bêdenge, lê dizanî despêgê de giran û geleş dişwar bû. Wî qerê girêdayî qo tabûta min bismar qirî bû bismareq li mejîyê min de ji qutabû.

Dizanim qo ne tiştîqî giran e lê ez pê geleş aciz dibûm.

Min ji xwe re digot ew bi kesdê wilo qebû, min bi eklû mejîyê xwe îş'în pir zelaman xirab diqir dixwestin mejîyê min ji xirab biqin, û paşê qurm peyda bûn, ew jî îşeq bû. Ez hêdî, hêdî dixwarim.. geleş hêdî. Iblis digot:

— gotina te ye.. wisa dixwin, ma çî dixwazî, ew goştê tehl û weq zirav jî zû naye xwarin.

— Lê dizanî cendeqê min jî ne tiştîqî bû, goştê wî geleş qem bû!

— Tirq jî goştê we zeyde ir hezdiqin ne holê ye?

— Belê.. gotina te ye. ma çawan nizanîm, ew goştê me û gundê me û her tiştê me hemî bi hev re zû dixwin!

— Pehîzê de gorin çawa ye, hêmi ye?

— Belê.. ne bê hêmi ye, lê mirov lê fêr dibê. Lê heq rastîyê dixwazî ez jî hemî tiştan zeydetir jî wan ehmekan aciz dibim qo tîn û di tirban de digerin û ser tirba min de radiwestin,

Lê dizanî ez nizanîm jî çî wextî ve ez mirî me.. êdî wext çî ye sehnaqim

— Fv çarsal in tu di axê de yî niziqê bibin pênc.

— Holê ye? di vê navbire de sê zelam hatin ser tirba min rawestan yeqî jî wan navê min xwend û digot naveqî wisa min tucar ne bihistiye. Niq dilê min di vê gorinê de qes veşartî tune.

Çawa bibêjim dilê min geleş aciz bû, ez çend salan jî bo welatê xwe xebitîme, piştî vê xebatê yeq têt ser tirba min û dibêje, min navê wî zelamî tucaran ne bihistiye û jî gotina wî derdiqeve qo ez di gorna xwe de ne veşartîma.. ma tiştên wisa tîn qîşandin.

Ye diu navê min nasdiqir lê wî jî digot qo min xulamîtiya tirqo qirîye bila cibe min bibe doje. Ye paşî digot ew çikas bê eklû jîna xwe jî bo serxwebûna Qurdistanê xelasqir.. Her tengîyê de ma û wisan bê pere mîr, qitêbên wî niho di gund û bajarên Qurdistanê de tîn xwendin, herqes hej wî diqe lê mirî jî pesnên xelqê û jî hejîqirina wan bê hay e.

Diviya bû jîna xwe di xweşîyê de biborine.

Wextê qo qetin nav bajar de Iblis guhdariya dengeqî qir û jî nivîsevanî re got bibihîse.

Nivîsanî guhda û bilîst şagirtên dibistanê yeq jî şihrên wî distiran, pê geleş dilxweş bû û di sa dest meşê qirin.

Xelq li her qitêbxaneyên mezin qom bû bûn, qetîna nav wan de û nivîsevanî dit qo yeq jî qitêbên wî bi herfên ziv û zêr çapqirî peşberê xelqî de ye, xelq bi çavên geş lê dinêrin û herfên qitêba wî weq stêran dîtayisî.

Qo Iblis şahîya wî dit pê dilxweş bû û jê re got:

— dixwazî em herin durtir; nivîsevanî got;

— No.. naxwazim, dixwazim bizivirim ser tirba xwe; min dit qo jî bo min mirîna nîve.

Vegera xwe de disan dibihîst qo zaroyên Qurdistanê şihrên wî dixwinin.

Dr. Zami'an Ali Bedir-Kan

Çarinên Xeyam

Delala qo dilê min jê re har bû
Çiheq di de ji xemê re giriftar bû
Çawan diqarim pê dermani bigerim
Dermanqerê me nesax û jar bû

Ber çavên qûrbinan çi spehi çi qirêt
Warê dilqetiyar çi dojehi çi bihust
Sitarên bêdilan çi etlas çi caw
Bin serê dilqetiyar çi balîşne çi nivîn

Gava hevîna pêşiyê ez lihev dam
Ji min re a berê dersa hvînê dam
Piştî ji partiyê zêrê dilê min
Çêqir mifteya genceyên manan

Ev qarwanê jinê ecêb dibore
Ballêde dema şahiyê dibore
Meyger xema xaviyan meqşîne
Bine piyanê şev dibore

Dilê min tucar ji zanîne bêpar nebû
Hindiq man veşartî qo ji min re qar nebû
Di jîna xwe a heftê û du salê de
Jîna min borî ket li min aşiqar nebû

Xwe bigire ji giyani tuê dûr biqevi
Li paş perdeyê weşartiyên Xwedê qûr
(biqevi)

Şerabê vexwe tu nizani hatiyî qû
Dilxweş be, tu nizani dê biçî qû.

Şerabê vedixum lê serxweşiyê naqim
ji bilî piyanê destdirêjîyê naqim
Dizani kesda min ji şerabperestiyê çi ye
Da qo weq te xweperestî meqim

Dinê diti û her çi diti hiç e
û her tişt qo goti û bihisti hiç e
Heqê dinê ser bi ser geriyayî
An ji goşeya malê de rûniştîyî hiç e.

Rûja qo hespê ezmani tê de zîn qirin
û Mîsterî û Pewîr rewşa wî qirin
Ji diwana kezayê nestbê me ev bû
Ma gunehê me çi ye kismetê me eve qirin

İbret

Eminê Ehmed hate quştin
Kederê du mehan e, Fminê Ehmed,
bi naveqî din Eminê Perixan bi destê
tirqan hate quştin.

Emin axa yeq ji axayên welatê me bû.
Mina axayînan din ji tirqan re xebateqe
mezin qirî bû. Digel hevalên xwe çêq-
hilgîrên eşîra xwetda bû hev û çû bû
liser rehmetî Şêx Seid efendî. Piştî qo
Şêxê rehmetî hate bîdarve qirin Emin ji
weq axayên din baz da û hati bû nav
qurdên Cizîrê.

Pas çendeqê tirqan efweq belav qirî
bûn. Fmin û çend hevalên wî her tişt
ji bîra qirin û veqeriyar çûn ber destê
roman. Wan yeqo yeqo ew axa wînda
diqirin. Tenê Emin ma bû. Vê paşiyê
dora wî ji hat û li ber çemê Bişeriyê
bi du beriqên malxrab hate quştin.

Qurdinê de ji xwe re ibret bigirin.
Eve qurd dibêjin: rih dibe bost neyar
nabe dost.

Cegerxwîn

Berî qo navê te ji dinyayê biçê
Vexwe şerabê xema te dê biçê
Qeziyên delaleqê ji hev biçê
Berî qo laqê te ji hev qeve

Sernijdevanê rindên xerabat ez im
Ji gotinên bê cilî gunehqar bûyî ez im
Ê ji vexwarina meya zelalê bê xew mayî
û bi xwîna qezabê lavelav qirî ez im

Gulê got rûyeqî ji rûyê min spehîlir nîne
Kevkas westa bûna gulavgirî ji bo çi ye
Bilbil bi zmanê halê xwe got
Ma ji bo qenîna rojeqê qî saleq negirî

Yeqî ji kehbîqeşê re got tu serxweş î
û her gav di dawa yeqê de rewş î
Jinê got: melayol herweqî tu dibêjî mê
Ma tu weqe xwe yî?

D. Zamîran Ali Bedir-Kan

Tarîxeq

Sala bezar û sêde hem çel û çar û yeq ro
Rabû ji kewmê qurdi siltanê textê xisro
Bidin, mal û milyet bi ilm û iz û hiqmet
Şexê terik û irşad ji nifşa qurdên Palo

Ev Ristemê zemani Behramê wextê me bû
Ji çar mehên buharê tirqan digel wi şer bû
Çend keymekam û wali girtin di vê buharê
Tirqan diqirne kîrin: emanî ji destê qurdo
Pir qirin hîleqari tirqan di kewmê qurdi
«Hey!» dane şex û axan makûl hem ji
(mîro)

Ev tevde çûn Hewarê wan xwe bixwe
(hev quştin)
Li ser xwe qirin dewlet Qurê xunxwa
(Holoqo)

Sed Şah û axa û mir quştin ji kewmê qurdi
Doyê selâe danin hem qindirê weqe mû
Zaza fena pilingan bi şûr û dar û gopal
Bi dengê milyetê kirin didane tirqo

Bi sond û ehd û îman rabûn digel vi şahî
Berê xwe dane roman gazi qirin «fro ro!»

Dengê tifeng û topan diçûn semaê bani
Xun bûn rewan ji xortan nîl û firat man
(co co)

Hineq ji qurdê ehmeq xafin dibûn didilde
Ax Lew bedoê sersem, ax Lew bê bavê kuso

Wan şexê me girtin, derdestî tirqo qirin
Wê rojê çel mucalid xistin şerîte barû

Zaza Qurmançê jorin heta Cezira botan
Agir bi wan ve danin manendi nift û penbû
Pivaz çî sor û qewr e her tebhê wê heraret
Qurmanç çî dest û dijmin dujwarê Qurê
(Hirto)

Mela û şex û beg ler quştin serê di wana
Liber tifeng û topan manendi gog û qaşo

Ziqê jinan kelaştin zaroq ji wan deranin
Ew dane her sungiyan wan go «Hewar e
bavo»

Pir û ciwan û bûqan bisqê xwe tev kusandin
Wan şeng û şux kamet ebr û hilalê rû rûl

Textes et Traductions:

Besna

Ji devê Ehmed Fermanê Qîqî

Bi şerani, bi delali ji min ra dibên Besnayê
Xwedîya qulan û derdayê
Şerîna liber dilê xortayê
Li min porsorê, porbelayê
Li darê dinyayê tu nemayê
Li mim qedqirî, tabwindayê
Li min qihêla serê tewlayê
Qaxez û nivîstê min windayê
Qetim tora mêrê xerab
Qirim bergireq, ji bergirê tatayê

Bi şerani, bi delali ji min ra dibên Besna
(Xelilê)

Bejna min zirav, nava min kendil e
Meşa min, mîna werdeqên dora çeman
Sing û berê min sipî ne, mîna çira şîr in
Mîna sevê Melotê, sevê qanûnan liber
(serê nexweşan)

Hem tirs, hem tehl û hem şerîn in

Min rebenê, min riseq diristî ji xuharê
W' ezê bişînim ser hoste Melqo, culhê
(bêxwedîya Darê)

Bira çêqe ji Amûdê heta ber Enbarê
Bavê min xêrê biqe, xêrê nebîne
Çima ne dam torinê mala Hesen axa
Ez dam Brahimê Temo, mîna qundê
(kelaçan, mişqê ber qevarê)

Gazî diqirne bari yareb xuda tu zanî
Em mane zar û melrûm bî mal û
(inêr û zaro)

Min di yeqî ciwanmêr qo «ev xeber
(me guhçer)

Yanî (Fvin Cîweleq) ev xehera go be go
Dilê min her bû qebab ji eş û derdê
(qurdan)

Ji eşqê çesmê min xun bu Nil û Dicle
(der bû)

Ewa Cîweleq

Nizam bextê min reş bûye, çima sipî nabê

Ji min ra dibên Besna, Pesna Eminê
Bejna min zirav e, serê guliyê min şûgê
(zivîne)

Bavê min xêrê biqê, xêrê nebîne
Çima ne dam torinê mala Hesen axa
Ez dam Brahimê Temo, kelaçê Sirêçqê
Çoqa min liser çoqa wî
Niqare heyfa şevê ji min hilîne

Navê min Besna ye, Besna Xelîla
Memîqê min mîna şevê Zinarê, paşqela
(Merdîne)

Serî sor, qoq sipî ne
Çavê di reşbeleg meşîni ne
Zêrê enîya min Mehmûdî ne
Mala bavê min ne bi xana Xwedê bê
Çawa ez ne dam torinê mala Hesen axa,
(apê Behrî)
Ez dame Brahimê Tsmo, mîna gayê pîr e

Birê, birê bi xumarê
Ezê rabim cilê torinê xwe bibim ser
(culhê Darê)

Mala bavê min ne bi xana Xwedê bê
Çawan ez ne dame torinê mala Hesen
(axa, apê Behrî)
Ez dame Brahimê Temo, mîna mişqê
(bin qevarê)

Birê, birê bi teşiyê
Sersotê nav beriyê.

Werê kutiyê dilan veqîn
Ji derdê dinyayê, biqul û birîn e
Feleqa min dawî nîne, dinya derewîn e
Bavê min xêrê biqê, xêrê nebîne
Genim biçîne, zîwana reş hilîne
Çima ne dam torinê mala Hesen axa
Xortê di Omertyan, simbêlsorê ser xaniya
Ez dam Brahimê Temo, mîna gayê pîr e
Dranê wî qetine rîya wî a sipî di lînarê
(rêyê min ra bûne)

Çoqa min liser Çoqa wî
Niqare heyfa şevê ji min hilîne.

Traduction

Avec douceur et grâce on me dit Besna
La possesseuse des douleurs et des souffrances
La douceur des cœurs des jeunes gens
O moi ! aux cheveux blonds, aux cheveux
[denoués]

Celle à qui rien ne reste dans l'univers
Qui a agi mais dont les efforts sont perdus
O moi ! la plus noble jument du haras
Dont la généalogie est perdue
Je suis tombé dans le filet de l'homme mauvais
Qui fit de moi une bête de somme de ceux des
[lât [1]]

Avec douceur et grâce on m'appelle Besna
[khalîlê]
Je suis svelte, ma taille est fine comme un
[can lil]
Son allure est comme celle des canards des
[bords des rivières]
Ma poitrine, mes seins sont blancs, de la
[blancheur du premier trait de lait]

Ils sont comme les pommes de Malatiya[2] qui
[dans les nuits d'hiver au chevet des malades]
Sont aigres, amères et aussi douces

Moi, pauvre je filais un fil de laine tendre
J'enverrai au maître Melko, le tricoteur du
[malheureux Dar [3]]
Pour qu'il me tricote, (en tissus mes douleurs)
[de Amoude jusqu'à Enbar [4]]
Que mon père fasse du bien, mais qu'il n'en
[voie jamais]

Pourquoi ne m'a-t-il pas donné au gentilho-
[imme de la maison Hassan agha]
Et il m'a donné à Ibrahim Temo, pareil à
[l'ibou des ruines, au rat des alentours
[du grenier]
Je ne sais pourquoi, ma chance noircie ne
[devient plus blanche]

On m'appelle Pesna, Pesna Eminê
Ma taille est fine, les pointes de mes tresses
[sont pareilles aux extrémités argentées
[des bouteilles]

Que mon père fasse du bien et qu'il n'en voie
[jamais
Pourquoi ne m'a-t-il pas donné au gentilho-
[mme de la maison Hassan agha
Et me donna à Ibrahim Temo de Siretch (5)
Mon genou sur son genou
Il n'arrive pas à prendre de moi la vengeance
[de la nuit

Mon nom est Besna, Besna Khelîla
Mes seins sont comme les pommes de Zinar (6)
[derrière la citadelle de Yardin
Les pointes en sont rouges, les souches blanches
Mes yeux bigarrés ressemblent à ceux des
[agnoux
La serre-tête de mon front est faite de l'or
[Mahmoudi
Que la maison de mon père ne voie pas la
[prospérité du temple de l'ieu
Comment ne me donna-t-il pas au gentilho-
[mme de la maison Hassan agha
Et me donna à Ibrahim Temo, semblable à
[un vieux heul'

File, file (la laine) avec réverie
Je vais me lever prendre les habits de mon
[gentilhomme au tricoteur de Dar
Que la maison de mon père ne voie pas la
[prospérité du temple de Dieu
Comment ne me donna-t-il pas au gentilho-
[mme de la maison Hassan agha, l'oncle
[de Bahri
Et me donna à Ibrahim Temo, semblable au
[vieux rat du grecier

File avec ta quenonille, file
O tête brûlée, éfoncée dans la boue

Viens, ouvrons les boîtes des cœurs
Qui sont à cause des douleurs du monde,
[pleines de plaie et de blessure
O sphère, je n'ai point de fin (d'avenir) le
[monde est mensonger
Que mon père fasse du bien et qu'il n'en voie
[jamais

Qu'il sème du blé et qu'il n'en récolte que
[du (ziwan) (7)
Pourquoi ne me donna-t-il pas au gentilho-
[mme de la maison Hassan agha
A un des jeunes gens Omeri, aux moustaches
blondes, debouts sur les terrasses
Il me donna à Ibrahim Temo, semblable à
[un vieux boeuf
Ses dents sont tombés, sa barbe blanche
[m'égrotine les joues

Mon genou sur son genou
Il n'arrive pas à prendre de moi la vengeance
[de la nuit.

Besna était une jeune fille de la tribu Omeri, belle et séduisante. Elle était d'une famille moyenne et aimait l'un des fils du seigneur de sa tribu. Malgré elle son père la donna à un homme âgé, Ibrahim Temo, dont le nom se répète au cours de la chanson. Besna après avoir supporté cette vie, pendant quelques années, se fit enlever par un jeune homme et se refugia avec lui chez les (Pendjinarau).

Cette chanson est très populaire en Kurdistan et compte différentes variantes. La présente m'a été chantée par Ahmed Ferman de la tribu (Kikan). Une autre variante a été enregistrée par une compagnie de gramophon, d'après le chanteur (Isa Derwiche) de (Zekho).

(1) Tat: C'est la plus basse classe de la société kurde, classe qui n'appartient en aucun clan de tribu.

(2) Malatiya: Ville kurde située à l'ouest du Kurdistan de la Turquie, renommée par ses fruits.

(3,4) Dar, Amoude, Enbar: sont des villages kurdes. Amoude actuellement se trouve en Syrie et est centre de Nabiya.

(5) Siretch: Village rocailleux des montagnes Omeri, d'où le mari de Pesra tire son origine.

(6) Zinar: En kurde signifie rocher, et est le nom d'un quartier de Mardin qui est situé sur un rocher, habité par deux tribus, (Dayichan) et (Mechkinan).

(7) Ziwan: plante parasite qui croit dans les blés.

Heceqol Azizan

مزي ماران ژ نژانیا خوه ، ب چفانا خوه قه نه شیوری
و ب محمد رابو دستبراک و ژیرا گوت :

— برادو دفتیکه من هیه ازی روژی زیر کی بدم ته
چوزیرک ژ محمد را آتی و محمد چوما لاخوه . هر روژا
خو ، دی کاری محمد ائب بو . مدکه پونه آژوت محمد بـ
بری مار دولمند بو . دل کر کوهه دان وستاندنی .
بریا کوهه بانئ کری خوه کر و گوت :

— لا وو آمی هرن جهی

نو کړی دایې وچونه فلا مار . مینا دینی سره ټکی
لمرو ټکی به میرک بانئ مار کر و گوت :

— مارو در کف درقا

— ماردرکت بردری ، محمد ژیرا گوت :

— فی کړی من قنچ ناس بکه ژ اړو بشوندا هر روژی
زیر کی بده کړی من مار گوت — رنده ، ازی روژی
زیره کی بدم وی

محمد ب کړی خوه ټه فگر بان هاتن مالا خوه و محمد
چو کړین وفروتنی . کړی دی لسروي قراری روژی
دچو زیرک ژمار دستاند . لی پی رازی نه دیو . روژی
ژخوه را گوت : « ازی فی ماری بکرم و دفتیادی بـ
چاره کی بنجوم » شورې خوه کړین پاشلا خوه وچوسر
فلا مار . دل کر کوب بی بختی مار بکوه . شورې
خوه ژ کالان کشاند ودا پشناخوه . دننگ ل مار کر
و گوت :

— آپو کازیری برازی پی خوه پته

— مارزیرک گرت وهات نک کړی محمد . کرک شورک
آقیته مار . شورې وی سربکی مارقت کر و مار بـ
دلکی شوتی لی فگرایا وپیشه دا ، کشت .
جند کی وی لبر گروژوژی ما .

— شفانکی هات ولا شی وی دبت . چو ژمالا وی را گوت .
مالا وی هاتن لاشی وی یرن تر بکه سپی ژیرا چیکون
وتیدا فشارتن .

— باش مدکی محمد ژ کړین وفروتنی فگرایا هات مال . او
بری کو د دستنی دی ده یون همی وندا کړ بون . پرسپیار

بر دیلک

— ژ قدریجان برارا —

آخ ولانو آخ ولانو ظلما نیار ژیرا هاتو
عمری من چومی سال ددبت من نه دبت روژی هلاته
باټ ویرین خوه دپرسی اړو خبر ژوان هاتو
هن بری نن هن کشتی نه اوین دی ژی لسر شپنه
او خوین شین گریدان لی لسر ټیگررو نشپنه
چافین وان کی هیستروخوین تم دگرین ل خوه دخین
دگرین ول خوه دخین قدریجان ژی پی دخین
آف خیرا ژچه بیان ژگوتنا یکی جوان
آف جوانا فلتیه ژ دست نیاری کردستان
آف جوانا پسمام ته په او ژخوین و دمانه په
لسر سران لسر چافان هاته جم مه میشان مه په
بانی لته کر بوره بور او نالینه . قی پی ژ ژور
او کاغذانه آب خوین بانی ټیدن هات سرمه دور
قت مقرسه خوهی کړی په بامه دئی : اړو هیمه
رنج و تنگی مه پر کشاند یزدان غفور ورحیمه
سازي ته گر نه دریره لی ژ چافان خوین دریره
ژ رنج وظلما نیاران ام بون بیهوش کړو گیژه
قدری برا آف چه حاله نه هو گرمان نه هقاله
شینا اړو پر لی جی په حتا قامتی باله

لوی فندی

— با کړی خوه کر . ژیرا گوتن :

— توساخ کړی ته ماران پیشه دان . محمد دؤ . کره
برینا خوه . هنگا زانی بو کو درباوی ژ کودا لی کت .
رابو چوسر فلا مار گازی کر و گوت :

— برایی مار در کفه وزه مه زودا هقدونه دپتیه ، ام
هقدو بیین . مارسری خوه ژقلی دربیخت ولی فگراند ،

— ژ بردری پی من هره ، نه توتر باسپی ژیر دکی ، نه
آزسری قه . . .

ع صبی

میر محی

اری آف چند جاران خوه دی بی هاواری ژ خوه نده
فانین خوه چیروکین کفتارہ دخوازه . ژ لورا از دخوازم
ایرو چیروکا میر محی دناف رو پلین هاواری ده بدم
بلاف کرن .

ایا میر محی بک ژ دلگیرو اقینداری ولاتی کردانه .
ب خوه بک ژ میره کی هیزانی به . چاوان کوری سپی
ومزنی ولاتی مه ب بک دفت و بک زمانی دیژن .

باقی میر محی میری ولاتی هیزانی بو . د ساخینیا خوه
ده کچا برای خوه ژ کرمی خوه ره بدو آرزانی خوشتبو .

بلی هر دو بچوک بون باقی میر محی ہشتی چند سالان ب
ریا در گاهی پادشاهی بک تاو خوه دای جهان فہ
مشیا و جانی خوه ئی شیرین سپارته آخا جیانا و تاجی
میرانی سپارته برای ئی مائی ، ہشتی چند سالان میر محی
گھا چاخ و بنگا خور تانی بی . چند جاران دستگرتیا
خوه ژ آپی خوه خوه ست . بلی مامی وی ہردم ژیرہ
دگوت « حتا کو شہادتناما علوم و فنون دینی و جہانی نہ
ستینی از کچا خوه نادم تہ »

ژ نہ جاری میر محی بری خوه دا ولاتی جز برا بوتان .
مرا پیرا کتہ بن باری شیخ و ملا ، ژ دیوا نخانا درکت کتہ
ناف توژا مزگفت و مدرسان . چند سالان ژی عمری
خوه ئی عزیز بقی آوایی در با سکر . ہشتی گو شہادتناما
خوه ستاند فکریا ولاتی خوه . ہانہ مرسوزا خوه و مامی
خوه . ل دری بازاری ہیزان دی خرگہ لہ کہ زن
ل ناف جیانا دا کتہ ہانہ مدرسا فقیان . ژوان برمی
گو آف چمی بہ گو « ما تونہ زانی سینیا کچا آپی تہ مرہ »
ہی ژ نوقہ آخینکہ گران کشاند ژ بشوقہ فکریا . ب
سری چول و چیاکت . و دگریا ل بر نومی گیا کی
رونت و خوشخوانکہ گران ل سرسینا خوه گو تہ .
پلین گی بی ژ بر دژوار یا آگری وی وہ شیان .

ازی چند بندان ژ خوشخوانا وی ژ خونده فانان رہ
د فرودہ پڑم :

ازی ہیزانی دجینم دو جاران تی بہارہ
ازی وکی بلبل دخوینم ل سرگلان و خارہ
ازی ہرم سینم بینم دنیا منو بنم اف جارہ
معی تول دنی دگریا کسی ندگوسینم نہ خوشہ
ازی دہاتم حجرو کی فقیہا دتقیسن کیل و فرشہ
نتیبھی بکمل مارین مرہا برہ نہ خون ابروین رہشہ
تہ روہیفا نوری نہ شوقی دابہ امنی
تہ گردن شو شاہبشینہ نقطہ نقطہ خال کھی
ہچی سینم ب پینہ بی شک دچہ جنتی
چند جاران دگل ملا احمدی جزیری ہفالی کر بہ .
جارکی رش بلکل ژیرہ شاندیہ . بندک ژی ہیزا فابہ دبیرا
من رہ بہ

سلا ما من حقیری صدقک دئی تیکن
ایرو د جزیری حقہ ل ملی کتن

میر محی عمری خوه ب اقینداری و عشقبازی ل شاخ
و جیابین کردستانی بہر تہ . رحمتا خوه دی لی بت .
سر ہی ہاتی بی میر محی دناف کردا دی بی ژ مارہنہ . لی
فرودہ لٹ نانینہ گوتن . اگر خوه دی بقی ازی چندہ کی
دی ژی بلاف بکم .

بگرمخوین

ترباسی و ماری قُت

مروفک بناقی محمد روژ کی چو گشت و سیرانگامی .
لبھی ب آف و بگل و گیا . جفانکہ ماران دبت . دناف
جفانی دا مارین ہرستور و دوسری ہنہ . ژ ماران پرتوسیا .
کر کو دی جفانا ماران پدربکی بکرہ . لی نہ دقداند .
دا عقلی خوه و کور فکری . ددلی خوه دا گوت : « از
ایرو فی جفانی ب عقامندی بلاف نکم ، مکن نینہ وی
روزہ کی من بکزن ، نافی من ژ دنی راکن » سرفی بکی
بانی مزنی ماران کر و ژیرا گوت :
— شامی ماران کیفا من پرت جفانا وہ راہات .
از دخوازم ہنہ برا کی د بنم .

له بوجہ اتملتان

عصبة الام كومه لي گه وره ??
 به پيچو په نا به فيلو دوره !!
 له دور به دورو بو حقي كوردان
 تكانت ادا خوت دا شرنگان
 به جوشو كول بوي بو كوردی هه ژار
 اتگوت ام قومه اكه م رستگار
 لوجنهي انتداب مرخصي هات
 گه را كشي كرد سراسر ولات
 اگر راست نه كه ي هه لي سورينه
 به م بو سياست هلافت په رينه
 (طريق ناپيتو نوچيت پي اكه م)
 (كوته كي دستي ميستر هندرسن)

۲

خوتو وصي بوي نه قوام بون هه تيد
 دمي كوردت كرد به ته له ي ته قيد
 غايه نسطوري ناوي كورد بردن
 لايق به خوته پيچو ناو آخن
 ناتو نه گه راي به نا و ما نا
 دستان گرتبو به كلا و ما نا
 بوج كوردت فوتان بم به ندو و باوه
 ايسته له (ژدينوه) خوت ملدس داوه
 منشأى فتنه كومه لي تدوير
 وا ادى حقي اقوامي صغير ?
 كومه لي فساد معدني محن
 (كوته كي دستي ميستر هندرسن)

۳

بواقليات كه و تپه سما
 خزمي نسطوريت له كوي بيا له نا?
 هره به هيچو پوچ بم دنگو باسه
 تو خو بوني كوردت بو كرده كاسه?
 هر چوار اطرافان لي بو به دژمن
 ايران و تركو عاربي كلكن

نومى ايمه كه م نه كه پته وه
 وها نسطوري ربك نه خيته وه ?
 له عدالته اما كه ي دا به
 باخو هر شيوه و اصولي غربه ?
 كارخانه ي فساد جيكه ي مكر و دن
 كوته كي دستي ميستر هندرسن

۴

له عدالتان واقم ورت ماوه
 له سياستمان سرم سوز ماوه
 خو بوني مليوني كورد نه رژيني
 بو اما نه ختي تورك به ترسي
 خو بوني مظلومي كوردی روت و قوت
 حلاله له لاي عاره بي لنگه روت
 له سلجاني جاده بر سرا
 بچو ينادي كورد اورسين كرا
 تونه بي نايكا ديشمن به دژمن
 حق بو نسطوري ايمه بو كوشتن
 چون عاجز نايي لهم خو پير شنه
 له لاي توالت حقوق كو شنه
 نا ترسي تاريخ لعنت بكن
 كوته كي دستي ميستر هندرسن ?

سلام

سهران

لو ميرو لولو ميرو!
 رو دهاتي نيژا نيرو
 اودا ميروي من بسورنگه
 حچي دوستاوي فونگه
 عمري وي عمري قلنگه
 لو ميرو لولو ميرو!
 رو دهاتي نيژا نيرو
 اودا ميروي من بچنه به
 حچي دوستاوي قله به
 عمري وي ز عمرا زبده به

هي ۰۰ دنيا فاني

هي دنيا فاني ۰۰ هي دنيا فاني ۰
 بي كو تو چيكر قانونك داني
 گوت «هرچي بائي عشقي لواي
 » كرك تم بزين بشا دمانی «
 محبان، هيها! او گوتن نه ما
 او پيمان زودا كت آقبن چا
 هي دنيا فاني ۰۰ هي دنيا فاني
 لال مبه وسان او قرار كاني ?
 ب هيژمار ايروشش و نيغ من
 نوزاد و نهبير لدوري هشن
 هي دنيا فاني ۰۰ هي دنيا فاني،
 ل م عاشقانت كا دلوفاني ?
 نزانم چه بو او بژنا زراف ?
 پيدا كر لمن آخ ! ژانا زراف ،
 هي دنيا فاني ۰۰ هي دنيا فاني
 او شنك و شوخي قاستي كاني ?
 هشن ان نه هشت قط ناهن شفا
 او چاقين درش خزينا و فا
 هي دنيا فاني ۰۰ هي دنيا فاني
 پر ملول م كه في شيرين جاني
 او رخي روبان وك سيشين خلاط
 سور و زر ديون هر لي روز هلات
 هي دنيا فاني ۰۰ هي دنيا فاني
 ايرودور كتم ژوي زماني
 وي عشقي ويواخ ! گرفتار كرم
 آئينك نهو بر بندار كرم
 هي دنيا فاني ۰۰۰ هي دنيا فاني
 دبندارا ياري درماني جاني
 آخ مكه (نوزاد) ژبوته شر مه
 داوپا وا هي پرتا كه گرمه
 هي دنيا فاني ۰۰ هي دنيا فاني
 زير وزير به او چرخا خامي
 نوزاد

سینا خوالی من

د سسی بی حزیرانی ده ، لـ آزمانی کردان ، طوفانك
عجیب قومی ، هستیر كهك پر بشوق و پر بنور ژ نشكافه
رژ پیا ، خیدی ، خوه دا ریا دنیا كه دن و نه هات !
ژیرتی حالیه كو ایرو لـ دنیا مه روانه کی ، حزن
وملال زیده تر بو به ؛ اهلی دنیا كردان - نمازه
روشنداری ژ روشوا وی هستیر کی - كذب برین
و دل بخون مانه . بك ژی آزم ، باغی گیانی من : مژ غماما
شینگی گرتیه ، هندری من ژخم و خیالان جایجان ژون و پر بنداره .
گلوچه بو ؟ ماهین دی چه بیه ، خللی من ، ولایتی من ،
ماموستا وریبری من دستي خوه ژمه قطاند و كت بن
آخارش و سار . هه یواخ ! هه یواخ !

خالیمن ژ باقاندہ خصمی من بو ؛ لی روزا کو از آگاهی
چی ییو خرابی بوم او بو دوستی من . ژلورا کوه لیتپور و کی
هیژا بو . . . ترسا باف و بری من ، ر پیمان لسر مالای نه
بزی ، هدی بیدی سروئی من سته و رمان . . . من بروخی خوه ژمه
او دپاراست . وی ژی بدلی خوه ژه ژمن حزد کر . . .
گلوژ بوچه ولاتی خوه یی بهشتین ترك کر ، دست ژ
خانان و شانینی خوه کر و هات لفان چول و جیلان در بدر
گر بیا ؟ وی بخوه اف پرس ژ خوه نکر بو . عشقا ملیتی
هرتشت لبروی بی قیمت کر بو . . . هاتبو خیانا ولاتی خوه ،
تولا کشتی بی ملتی خوه . هیهات اخدی بیره نه بر سر ، پینا
آگری هندری وی او کشت ، سرازوی وی بویره چو گورنی .
نو ! نو ! نه سرازوی وی نه او بخوه ژی نه چونه
گورنی . سرازوی وی سرازوی مه ، سرازوی گشکان بو .
ژلوراب مره ، دمه ده دژي و حنا روزا پاشین ژي
دی بژي . بخوه ژي نه چویه . گورنی . ژ بر کو هرچی
دری با ملتی خوه ده دمرن لاشی و ان بکفه اردی ژي
کیانی وان بر بـ از منان ژه بلند دین و او بخوه دـ دلین
ولاتی بین خوه ده دژین .

آفندی د لا وایا خوه ده کر دپور بو . دمتار کی ده
جفانا کپردی لدری کی آشکره فکر ، او بخوه بو سرووی

جفاتی ، ژ هر آلی لبات (اعضا) جفاندن . پری ژه اتیدو ،
هیز بیست و چار پینج سالی بو ، بو مره کی دو می عشران .
مأموری تر کو ددستی خوه دا ددلبستن . دشتری شیخ سعیدی
رحمنی ده جفاس بك و آغابین ولاتی مه و نیزنگی مه هه هب
پیانین خوه ژه چونی همبری شیخ . لی افندی نه چو .
بسر دا بچند پیانی خوه ژه درکت چپانی مازی . آژوت سر
قره قولا کندی (شواش) بی . عسکر و جیخانان وان
دیل گرت . گافا شهیدی شبرین کال فوزی بك هاته گرتن
افندی بهیست کو اوی کال فوزی بك در پیا سیوره کی ده
بین انادولی . ژ بر بهیستناشی خبری برای خوه صالح بك
(آژوی بو شهیدی ملتی خوه) بچند بیان ژه شانند سر ربیا
سیوره کی کو کالی فوزی بك ژ دستي نیاران بد خینه .
لی صد حیف در پیا خار بیی شانند بون .

د پی شکستنا شیخ ده سرووی دلالاتی بون بر پر ساریا
استقلالی . لی خدی ژوی آفاتی خلاص کر - شوندا
سور گونی انادولی کرن . لوی ژی راحت نه دسکینی ؛
هفالی خوه یی زران ایقاظ وارشا د کر ، ب هفالین زانارا
جفات چید کر . ژلورا ل جیکی سکنای تونه بو ، دو
روزان لچیکی نه دما . ب دره که دفته دشانند .

پشتی عفوی دیسه هات ولاتی خوه ، خورت لدرورا خوه
جفاندن . جفانا مزن ره مخابه کر . . . ژ خورین دورا وی
بك ژی از بوم . نشستی وی ژمه فشارتی تونه بو . گافا کو
هاته سورنی خبر دامن و چند هفالان . لی هر و کی هاداری
نقبساندیه خدی ژ نو وان رالمقد و نه آتی .

بری وی بژیرفه راست کرن ، پشتی هانناوی زارو کی وی
ژی جانی خوه خلاص کرن . لی دفقری و زلولی .
سالک نه چومن ژی دادو : مه ل حسچی همدودیت ژ
بر کو براز بکی وی مامکی مه کشتبو ، نا فیرامه بچی
سار بو . لی دهات سر کردینی بی ژیری گرتن بو .
افندی بیگان هیژا بو . هفالی وی کم تینه دپتن .
ژ بوئی وفانا حزین شین و گری ، رشگر یداین لمر کردی
خدان رومت دکفه . خدی رحما خوه لی بکه مه ژی
برحمای شابکه . . .
فردی هان

آخ وگسر

از مان هشین أم نه خوه شین
 از مان بستیر أم مان بی کبیر
 از مان گرگر أم مان بی خیر
 از مان بدنک أم مان بی رنگ
 از مان زلال أم مانه لال
 میرگ و کافی ما باف کافی
 لات و زنا ر کا دوست و بار
 و لات شپال أم کرن کال
 بیر یا ولیت آگر و پیت
 سیبان خللات ما کا ولات
 کرکوک هفلیر لی بی سر بیر
 شرنفخ جزیر أم کرن پیر
 خوخ و مشمش أم مان بی هش
 شیر و پلنگ بی دست و لنگ
 نیار دوستی أم نی خستی
 نیار بیدیر بدست و شیر
 بی تیر خنجر أم کرن در
 دوست و بران کوشنن بران
 دوست و بران چه کر نه خان
 شیخی بوٹی میلک صوطی
 شیخ بو آرمناج خلک یون مرتاج
 شیخ بو برین خلک بی کنین
 دوست قی پری مسر ژي فري
 فد و شمال ریکه ت ز مالی
 چو گورا کویر أم هشتن دویر

مصطفی احمد بوٹی

له دنیا شادوخندان و بلندو به ختیار یان که ی
 خدا یا کامران سه رفیراز ویا به دار یان که ی
 نه وهی شیران کوردان یعنی خیزانی بدرخانی
 کویسحق : ۲۴ کانون نانی ۱۹۳۳

لاویکی کورد عوفی

بری سمی وفد اکاری گلی شیرینه وک شکر
 وطن پرور عزیز وگه وره به زور برزه عتوانی
 تماشای خاکی ژیر پیمان له بو ام خلقه جی نیژه
 کسی ضرب وشاند معلومه بو خوش ضرب چیژه
 اوی رازی که قومی قوربه سه ره به د کرد به دیژه
 نتیجه ظلمو خونر بژیش نیشانه محوی خون ریزه
 رواء روزی ستمگر حدرمانه و هه رپریشانی
 که می مژده حتی مرگرت اگه رصده سال بی پک روژه
 کلانی منجلی میردان به حفت سال نه که به پک روژه
 که س بابی به کوژرتین هه و روژ هه راول دوژه
 کوشنده حتی کوژرانه سگ هار عمری چل روژه
 نصیبی ظالمیش محو و فنا به و خانه ویرانی
 له تار بچندا چلون معلومه مظلومی سه را یاسور
 اوی ظالم بوروی سگ رفیق بیت و گورانگور
 له شاهی راست امه تیان ابو شاهانی صاحب جور
 له اخردانه بی اتلت کراضحاکمی انسان خوز
 به دهستی کاوه بی آسنگرو اتباع و خویشانی
 له سه رکورد لازمه امر و بنامی که وره کافی خوی
 قیاس لی بکات ژینی قدیمی وزلت امری
 به که وره و گچکه وره بکتر بناسن شاه له گل اگری
 افه رموی حضرت زرده شت له اویستا که وره حتی خوی
 کتیبی دین و دنیا بو له لای ما گوشو آترانی
 به امیدم له لای په روه ردگار و حضرت بیجا
 که کوردان سه رکوی پیاو بکی که وره بی به شاهنشاه
 قناره هل بجا بو چند حسود و خائن و بدخواه
 نهایت اهل مندهاردی له ترمی هر مزی خیرخواه
 به دوزخ شادابی روسی خبیث و جمله دیوانی
 دنی غیری به ایرادی وطنان زور هوس ناکا
 له بو ایچه به چی ما مزرعه و مرغی له م خاکا
 له بو ژینی سه ره به رزی ایچه هه وهاچا کا
 له باشی مدح و نناه بو کومه لی عالی وهاچا کا
 بکهم بو عزة و اقبالیان توزی دعا خوانی
 اوی دشمن به کردانه هلاکی ژهری ماریان که ی
 خدا اوقه و مه نازداره که حفظ چاره ژار پک که ی

وفدی کردستانی

وفدی کوردستان وطن فروشان
 هرزه و کیلی شاری خاموشان
 پاشه به روی باغ ویران وطن
 چون بايقوش به حالی وطن خنده زهن
 دهسکی له و گوله ی باغچه که یه سرا
 که به خوبناری ملت آودرا
 بیسه ن به پیشکش عرشی عراقی
 بلین یار باقی م صحت باقی
 تارای خوبی سوور به رن بو آمیر
 بلین پاش کوشتار هیشتا تو ی دلگیر
 دهک خجالت یین له روی محشردا
 ایچه خاک ی غم ده که یین به سه ردا
 ایوه نه و عرشه ی به خونین گولم ننگه
 سجده ی بو ده یین هیچ نالین نه ننگه
 خرجراکه تان ماره پیتانه
 خوبی ملته نه و ضیافتانه
 دلتان خوش نه بی شه ری کاورانه
 خوبی سیادهش خوبی کوردانه
 کوردنا بریته وه خیالی خاوه
 براتی بخت به خوبن نومراوه

من بو به رهنگی سورم خوش نه وی
 مژده ی شفیق لی دهر نه که وی

پیره میرد

اف شعراها ژوی وفدی راها
 تبوتقیاسندن کوپاش کشتارا سلیمانی
 یی درکتبو پیسنیا قرانی عراقی و چوبو
 دست وداوای .

تولا بافان

ل با کوروان آرزل نیفر و سپیان
 پینج سالان لیبل بو آلامه گردان
 یوهو گرین خوه نه، فرزند احسان
 زو پروت زو پروت ای لایین گردان
 کردستان فراندن فان هر می شیران
 بری مه ل آرمانیجی، پشنامه لیزدان
 لیش مه رادستی ولات، کردستان
 دستی مه ب خنجر دفی ده قرآن
 زو پروت زو پروت ای لایین گردان
 کردستان فراندن فان هر می شیران
 هر دم ب موران مژ، برقه اگری داخ
 نیاران کر ولات زلول و کاباخ
 مافی نالمسه ام کو بینن صاخ
 زو پروت زو پروت ای لایین گردان

کردستان فراندن فان هر می شیران
 هفت سالن ل کردتی بورینا میران
 ملین خوه دانه هف هر وکی شیران
 لسروان گرمینان طوب و خه میران
 زو پروت زو پروت ای لایین گردان
 کردستان فراندن فان هر می میران
 چک و پوساتین خوه هلگرت یلز
 نه چیا و نه دشت هون مه بین ب بز
 تمقا ایروهرن ل مه بو یه فرز
 زو پروت زو پروت ای لایین گردان
 کردستان فراندن فان هر می میران
 از دکه هریم فنا گرم مالک
 یادی توفت مینر کا کوچو (هفال)
 ژبونا من یسن کردستان و آل
 زو پروت زو پروت ای لایین گردان
 کردستان فراندن فان هر می شیران
 دی یزوری یگرم کردستانا خوه
 از ی داچکم لاسر آلاخوه
 هنگا تولا بافان تیخم بالا خوه
 زو پروت زو پروت ای لایین گردان
 کردستان فراندن فان هر می میران
هفال شکری

و کو معلوم و مشهوره اویش گوریگی گوردانه
 بلی کورد زور قدیمه صاحب مردانی میدانه
 به شاکاری بلندتان روحیان شادانو خندانه
 صلاح الدین وحاجی قادر و شیخ احمد خانی
 امیدم وایه ام کاره که ده بکه زوت هلستینی
 له ناوولا فاوی جهلا دسته گپرت لی درت یینی
 بشرطی شیشه ی جهل و نفاقا یینی بشکینی
 امینم آخوی ام عزمه تان روزی آخاتینی
 چه روزی جزنه کی خرشتر له سه دنوروزی سلطانی
 له نیو جمع ملل امر که کورد مظلوم و مقدره
 او اتاحق سیری هلدان حق مفقود و مستوره

به قول عارفان صاحب امیده بویه مسروره
 به تاریخ و به علم و تجربه معلوم و مشهوره
 که حق ژبرنا که وی تاحق ضعیفه و سسته بنیانی
 له مرشافی کس امکاتی بی جهد وطن فرضه
 له نیوام ملنه ایوه ن رشادتان بعد ترزه
 نوه آل بدرخانی له جیگه ی حضرة حمزه
 له قلب مات کورد موقعی ایوه گلی برزه
 بلند ترصد هزار دفعه له نوشیروانو ایوانی
 سبب هر گوشه لایق ای بو تاجو لاسر
 له تاریخدا تماشا کهن چه ملت پرده ره حیدر
 که زاخی خون له خنجر دا بچوری در که وی جوهر

بوخا ولا نی هاوار

هراپوهن خانه دانی ملك و ملت میر جلادت بك
 هراپوهن فخری كورد صاحبی غیرت میر جلادت بك
 له پاشی او هراتوی ارکانی دولت میر جلادت بك
 امیری محترم ای فخری ملت میر جلادت بك
 نوه شیری جزیر وقهرمانی ملكی بوتانی
 له دنیا دا هراپوهن ناوتان لایق به تسجیله
 تمنای مرغوبی ملتی كوردت به تسجیله
 له سایه ی لطیفی اوبه محنت وشادی كه تبدیله
 به راستی خاندانان لایق تعظیم وتبجیله
 له سر كورد لازمه دائم بكا عرض ثنا خوانی
 له فكري كورد بچر كو كه به هم نقشه كه بستراوه
 به فریسی كی هزار چاوی خوبیوی نه شوراوه
 امه کاری كی پیرانی قدیمه تازه و تراوه
 له ناو قلب همولا و بكن كورد ام شعره نومراوه
 كه شایسته ی سپاسو شكره فامیلیای بدر خانی
 له میره كان تاكو ایستانا دگاته پیرو پاشانان
 نیه مانندی هم شاهه فدای بی سر وتوجانان
 صلاح الدین كه دنیای گرت امه ش برهانی حائسانان

آ - گر - ب - كور - دس - تا - فی - كت
 لو - را - د - د - كت - هه - وا - ره - دل
 هی مامستاخلکی پردی * شورده كپشا له دو گردی
 هی - ما - مس - تا - خل - کی - پر - دی
 شور - ده - کی - شا - له - دو - گر - دی
 هر لجه خانم لجه به * لجهت به نوکی پنجه به
 هر - لن - جه - خا - نم - لن - جه - یه
 لن - جت - یه - نو - کی - پن - جه - یه
 ژبونا ایرو آفچند . زخوه اف لی لی به ، هكه خوه
 ندقائین هاواری پی بندوار بون ، لولو ل پی به .
 هر وکی خانی بی رحمتی گزته ؛
 چه بكم كو قوی كساده بازار نین ژ قماش راخر یدار

مگر فوجین

له ناو تاریخی ملت قهرمانی جدی اعلاتان
 امند مشهور ومعلومه نیسه حاجت به اعلانی
 نه بو شخص بكا سمعی له دنیاو نجاتی كورد
 له دنیا دا هموتا لا نو كشتن بو براتی كورد
 به غیر از اوبه کی ماره سعی كابو حیاتی كورد
 هراپوهن گه به شیر وگه به خاهه بو نجاتی كورد
 سرو ماتان فدا كهن هرله بوتان تاكو بابانی
 بدو نیکی منالی گربه پیری بی علامتدا
 له كس نابی سوال بگری له پایانی قیامتدا
 امه پشمه حیا گیره امه راسته جوابتدا
 له خوابی دل به بدناوی له ژیر ظلمی اجانبدا
 نه مایو زهره وجدانو ملی ونوی وطن دانی
 حیف بیوده بو چند مدیكه لعو گر هرمان
 نه بو قدری له لا مان چو پختورا معدن زمان
 اویستا گر علاجی كه ین به نیزه ونوکی خنجرمان
 له آغا تاكو نوكرمان له تاجر تاكر رنجبرمان
 هو مستو خرابات بون به باده جبل ونادانی
 امه پشمه داین شیخی له موپیش صاحب ارشادبو
 ازی آغا وبگ ومیر بوسپا هی جلی امدادبو
 فقیر وی بیما مایو اوی دانا واستادبو
 غروری قومی حب وطن وك كفرو الخادبو
 شرف تنها عبارت بوله جی خیل تورانی
 هتا ایستابه هاوار وبه افغان بوجی هلمستان
 اگر مردوی قبرستان بان له برتائیری هلمستان
 اویش خوی هاته میدان نره شیرو رستمی دستان
 هتام نمره شیرانه گیان گشت له هلمسان
 چه كرامنجوچه زلزا نادگاته لورو گورانی
 همو واچاوه ری لطیفی اتون ام كورده بیچاره
 فلک پا بندی كردیون به زهری قاتل اسحاره
 دبا سعی بکه ین گه وره وبچوك مردانه له م كاره
 له سابهی بزمو رزمی اوبه ملت زهر امید وراه
 نجاتی بی له پنجه ی دشمنی بی دینو ایمانی
 كه كوردستان چیاكانی همو آناری ساسانه

چوژ - تا - لا - نی - بر - زی - ره
 آخو امان چچانی * کچا احمد کیانی
 آ - خو - ا - مان - چه - چا - فی
 که - چا - اح - مد - که - یا - فی
 دفرده ازنه کارم هسپین سٹک تغان گریدم . اگر فلکا
 مال خراب دستمکار پری چرخا خوه ل من ندی
 ازی ژوه ره دورو درپرخوه شوخوانین کردی تغان کوم بکم
 وژوه ره بلاف بکم آخ آخ سوارو کرمانج دیژن نو چه
 بیژی ل بزنا سواری مه فی .

هسپی روان

هسپی روان بری جارن پالغان و خوشخوان کو دیژن
 هسپکی شیرینه ، مسرنزه ، روانه و کی آفا گران دیزی ده
 بالا خوه بدی سرارو دلانو .
 هسپی روان د: گافان داقیزه . هر گافکی هشت موٹک
 فی ده هسه . ازی چند کان دیساکت کتی بکم . هونی ابدی
 کارین بی سرگیژی ودل آیشی تفسان باژون و یبزیبن
 گافاپیشی : بزنا زراف شفا زبرو
 گافاپاشی : یوزب قولی خزیم تیرو
 موٹک: ۸: بژ - نا - ز - راق - ش - فا - زی - رو
 موٹک: ۸: پیز - ب - قو - لی - خه - زیم - فی - رو
 مه چه گوئی تو غیدی * آفا گولال مه جمدی
 مه - چه - گو - فی - تو - غه - بی - دی
 آ - فا - گو - لا - له - جه - مه - دی
 سلاما من سنا خوانی * سحر گه گه هر فشان بت
 سه - لا - ما - من - سه - نا - خوا - فی
 سه - سر - گه - گه - هر - فه - شان - بت
 گوندو بیری بیری بیری * گوندو بر خو بانو بیری
 گون - دو - بی - ری - بی - ری - بی - ری
 گون - دو - بر - خو - پا - نو - بی - ری
 وی لسر بانی چک دشوشتن * زند و بازن نف هله شستن
 وی - ل - سر - با - فی - چک - دشوش - تن
 زند - و - با - زن - نف - هل - مش - تن
 اگر ب گردستانی کت * لورا دکت هواره دل

عبانی عبانی * گوری مه رادایی
 عه - با - بی - عه - با - بی
 گو - ری - مه - را - دا - بی
 له سفاندا له سفاندا * گه زهك له روخاندا «سورانی»
 لهس - فان - دا - لهس - فان - دا
 گه - زهك - له - رو - خان - دا
 اری سوارو ته چقاس هسپی شمس موٹک د بین تو
 کاری ل وان سوارو بیژی اف هسپی لاغره .

هسپی سٹک

او هر دو هسپین کو چون دناف کردمانجان ده کسین
 و هندک مرهف کارن وان یبزیبن . بلی اف هر دین
 کو تین دناف کرمانجان ده پرن و هر کس کاره وان یبزیبن .
 هسپی سٹک دو گافان داقیزه . هر گافکی هشت موٹک فی ده
 هسه . ازی ژوه ره چنده کان ژهف کتکی بکم . ابدی
 هون کارن ژمن چیترو بهتر باژون و یبزیبن .
 گافاپیشی : زه کوزه کوزه بچی
 گافاپاشی : هات کار وانی حلایی
 موٹک: ۷ زه - کو - زه - کو - زه - نه - بی
 موٹک: ۷ هات - کار - وا - فی - حه - له - بی
 هی هاتن هاتن هاتن * کوچرژ زوزانان هاتن
 هی - ها - تن - ها - تن - ها - تن
 کو - چرژ - زو - زا - نان - ها - تن
 ده یار ده یار قدره فی * طوبا خوه دی لی کتی
 ده - بار - ده - بار - قد - ره - فی
 طو - پا - خوه - دی - لی - که - فی
 لی تیر گری کو چری * ترس بافی کو چری
 لی - تیر - گه - زی - کو - چه - ری
 ته - رهس - با - فی - کو - چه - ری
 خم خمی طوری بافی * کفو کامری بافی
 خم - خه - می - طو - ری - یا - فی
 که - فو - کا - سه - ری - با - فی
 فرحو بافی عزیزه * چهژ تالانی برژیره
 فو - جو - با - فی - عه - زی - ره

هاوار

کوفارا کردی * مجله کردیته

هسپین خوه سخوانین کردی

پ نافی یزدانی پاک ئی دلو فون ومهربان
 توبزان ژربشه هسپین خوه سخوانین کردی چارن .
 ئی (چلنگ او ئی (لاغر) و ئی (سفک) و ئی (روان) .
 هسپینی چلنگ د: گافان دافیزه . هر گافکی پینج موفک
 ئی ده هنه .

ئی لاغرد: گافان دافیزه . هر گافکی شه ش موفک ئی ده هنه .
 ئی سفک دو گافان دا فیزه . هر گافکی حفت موفک
 ئی ده هنه .

ئی روان دو گافان دا فیزه . هر گافکی حشت موفک
 ئی ده هنه .

از هیئی ژ همال وهو گران دکم اگر کبابی یک دهسپین
 من ده دیتن بره راست بکرت و درباس بن چکو هسپینی
 چی ب کتنکی فهشکار نابی .

اری از ی ژوه ره چند کان ژهفت کتنکی بکم کو
 وه ناسکرن . پاشی هونی ژمن بهترو چیترو ییزینن .
 چکو هون ژمن بهتر ل فان سوار بونه وسوار دین .

هسپینی چلنگ

گافا پینشی : ازو دلالی

گافا پاشی : چونه قرشکا

موفک : ه از - و - ده - لا - لی

موفک : ه چو - نه - قر - ش - کا

مالی مهل مصری * کوفی مهل عبری

ما - لی - مهل - مص - ری

کو - فی - مهل - عب - ری

شپل زیری * شپل ملانی

شه - پل - زی - ری - فی

شه - پل - مه - لا - فی

کچکی ته بدنه * میری جزیری

کچ - کی - ته - بد - نه

می - ری - جه - زی - ری

اری سوارو چقاس هسپین وکی فان ته دیتن نو کاری

ییزی اف هسپینی چلنگه مادو گافه پینج موفکه . وکی نهافان چند

هسپین کو ب شوقه تین .

دستار گریال * دورا باژ پرو

لولو پسامو * لازم ب لازم

ده هورک هورک * هورک ده قیا

هسپینی لاغر

هسپینی لاغرد: گاف دافیزه . هر گافکی شه ش موفک تیده

هنه . از ی ژته ره چند کان زی کتنکی بکم . ابدی

ئی ژمن چیترو بهتر کار بی ییزینی .

گافا پینشی : بشارو نه ماوو

گافا پاشی : دیرا کوند گریاوو

موفک : ۶ بر - شار - رو - نه - ما - وو

موفک : ۶ دو - را - گوند - گر - یا - وو

کنم درپژ نام * کنم کنم لی

که - نم - د - ریژ - نا - م

که - نم - که - نم - لی - لی

کال کالی فرچکی * کال میری کچکی

کال - کا - لی - فر - چه - کی

کال - می - ری - که - چه - کی

محرران ومطبعة
أبو بكر بن محمد بن عثمان بن كثير
 حضر شيخ المعادين والصورة الملوحة واللوحات الخيرية
 طبع بطانات دار سياحة بلاد الشام على الطراز الحديث

ملك الظاهر

دمشق

الطبيب
أحمد نافذ
 اختصاص بالأمراض الداخلية والزهرية والأطفال

جزيرة

الندويار

الطبيب
محمد حسين
 الاختصاص في الجراحة ومرض العيون وجراحاتها

صالحية

دمشق

اشترى كات مجلة هاوار

وفي غير هذه الأقطار		في سورية وتركيا والعراق وبلاد العجم وبلاد القفقاس	
عن سنة واحدة	١٥٠ فرنك	عن سنة واحدة	١٠٠ فرنك
عن ستة شهور	٩٠ فرنك	عن ستة شهور	٣٠٠ غروش سوري - ٦٠ فرنك
عن اربعة شهور	٦٠ فرنك	عن اربعة شهور	٢٠٠ غروش سوري - ٤٠ فرنك

للارسلات يجب ان تكون باسم صاحب الجريدة : الامير مهديون عالي بدرخان دمشق - حارة الأكراد

کوفارا کردی * مجله کردی

نیخستییین کوفای

جگر خوین	هسپن خوه شخوانین کردی
قدر بجان	شینا خوالی من
جگر خوین	میر بچی
ع . حسن	تر باسپی و مازی قه
علی سیدوینی گوری	صحیتی
عثمان صبری	صحیتی
جگر خوین	عبرت
دكتور ك . ع . بدرخان	نفسه فان
دكتور ك . ع . بدرخان	چارینین خیام
أفین جیوهلك	تاریك
لاوی فندی	بردیلک
پیره مرد	وقدی کردستان
هفال شکری	تولا باقان
عوفی	بوخواوه فی هاوار
م . بوطلی	آخ و کسر
نوزاد	هی دنیا فانی
سلام	جفا تملکان

SAL 2
HEJMAR 23
SÊŞEMB
25 Tirmeh 1933

HAWAR

ANNÉE 2
NUMÉRO 23
MARDI
25 Juillet 1933

Qoyara Qurdî * Revue Kurde

Wêzîstiyên Qoyarê

Zarê Dumilt	C. A. Bedir-Xan
Sehîttî	Gegerxwin
Sehîttî	Lacê Hent
Herweqt hate gotin	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Qurd û Qurdistan	Hereqol Aztzan
Elfabêya Qurdi	C. A. Bedir-Xan
Çarnên Xeyam	Dr. Q. A. Bedir-Xan
Xwe nas biqin	Feridûn
Dilmestî	Evîn Cîweleq
Qeleha Xursê	Bijîşqê Miran

Dirê Frensîzî

Memê-Alan	D. A. Bedir-Khan
-----------	------------------

Çapxana terekî

ŞAM — 1933

www.arsivakurdi.org

Qoyara Qurdî * Revue Kurde

Qurd û Qurdistan

Bi çavê biyanîyan

— 2 —

Yeş ji ewrûpayiyên qo qurd û Qurdistan ditine û di heke me û welatê me de nivisandine, marşal Moltqê ye.

Marşal Moltqê serdareşî elman e. Ne tenê di welatê xwe, di hemî dinyayê de bi nav û deng e, kederê çar salan, ji sala 1835 heta 1839 an, di Tirqiyayê de maye, di Qurdistanê de geriyaye. Hin tiştên qo hingi di Qurdistanê de kewimîne bi çavên xwe ditine. Moltqê di leşqerê tirqan de wezîfe girti bû.

Moltqê serdar, bi kelema xwe ji xurt bû. Liser geleq tiştan qitêbin nivisandine. Ev nivisarên ha pêşdetir hatine civandin û di bin navê (Tevayîya nivisar û hirên Marşal Moltqê) di sala 1892 an de li Berlinê ji nû ve hatine çapqirin. Qitêba duwim qo sernama (Nivisarên tevlihev liser meselên rojhelatê) hildigire kala qurdan û Qurdistanê ji diqe.

Em jê birê jêrin werdigerînin zarê xwe û diguhêztînin stûnên xwe.

Bûpel: 209

Milet û welatê qurdan

Li gora xebereşî di Qurdistanê de serxwêrabûn û şer ji nû ve dest pê bûne. Ev xebera ha qo rastiya wê heş kenc xuya ne bûye di dêmeqe welê de tete bihistin qo herqesî ji dil bawer diqir û digot qo qarên Tişqiyê bi teqîlbûna çar dewletên ewrûpayî ên mezin saz bûne û hi rê qetine. Nemaze mirovên qo bi mesela rojhelatê bendewar in li vê serxwêrabûnê ecêbmayî de biminin.

Paş serê Nizîbê biqimê padişahî liser miletê qurdan yeşcar ne ma bû (1) Ji xwe miletê qurdan hetanî irû bi tevavî ne hatiye meşlûb qirin û tirqan ew tu caran ne qevandî bûn û ne existî bûn bin destê xwe. (2)

Êdî tu biqimê biqûmetê liser xelqê çîyan ne ma bû. Hiqûmetê ew di çihên xwe de rahet dihiştin.

Lê niho qo topên îngilîzî û ewistûr-yayî ji hiqûmetê re di bilindçihên asiyaşê de rê veqîrine, dewlet mîna berê, ji qurdan dîsan mirî, kemçûr, pere û eşqer dixwazit. Bi van xwestinan ji eve serxwêrabûn û şer xwe şantî didin. Heqe heş xwe şantî ne da bin ji bê şîq e qo di van rûjan de de destpê bibin.

Ev mesela hanî dîmîne lehiyeqe dişwar qo di nav newala xwe de bi rûyeqî hilûs û rast û bédeng diheriqe. Hetanî qo lat û zinar diqevin pêşîya wê. Hingî fûrîn û guşguşa avê xûrtiya lehiyê xuya

(1) Misr di zemanê berê de eyaletaşê tirqan bû. Waliyê Misrê Mihemed Eli paşa li biqûmetê rabû û welatê Misrê serxwe ilan qir û leşqerê xwe ajot Sâriyê. Qurê wî Brahim: paşa serdarê leşqerê wî bû. Padişahî ji leşqerê xwe rêqir pêşîyê. Leşqerê Siltan di Nizîbê de şîqest û Brahim paşîçû heta nizîngî Stenbolê. Hingî dewletên ewrûpayî ên mezin qetin navê, leşqerê Misrê dan şûn ve qîşandin û xwe teqîlî şuxlên tirqiyê qirin.

(2) Xwezi Moltqê irû serê xwe ji gorna xwe hildaya û halê wî miletî bidita. Çawan tewihaye û hatiye qevandin û ji hev qetiye û stowê xwe xwar qiriye.

diqin.

Fmê li bir biqurti kala milet û welatê qurdan biqin qo di vê demê de seza ye çavên Ewrûpayê bi aliyê xwe ve biqîşînin. Lê ji bona vê qirînê em naxwazin vegerin zemanê qevn û bi ksênefon (3) dest pê biqin. Ne ji kala wan Qardûxên(4) nerahet biqin qo ne tenê hingi, lê irû ji ji bona herqesê qo dixwaze biqeve welatê wan û ew zemt biqe dijmineqî dijwar in û hej irû xaniyên xwe, herweqî serdarê yûnanî gili diqe, di şiqle qelehan de, bi burcan dorgirti, lêdiqin qo di wextê serî de ji wan re talde û şergeh in.

Dîsan me dil nîne em biqevî diroqa vî miletî a drêj û tarî û hixebitûn wê bexin ber ronahiyê. Ne ji seh biqin heqe ev merovên ha dahatiyên nijadeqî tûrani ne, an hej bêtir neviyên Medên qevn û Xeltan in qo zmanê wan hej di incilên gundiyan qo fileh mane û liser tixubên Ecemistanê rûdinin, hilantî ye. Emê tenê halê qurdan û welatê wan yê irû dê bibêjin. Herweqî rêwiyan qo rê bi wan qetiye û bê qo bi tu zmanan bizanin di nav wan de geryiyan, mane û di bin hezar talûqeyên rastin û xeyalî de, bi hawarî ji rêyên Bidlîs û Colemêriqê ên asê û dijwar derbas bûne û dane çiyayên Qurdistanê, ji me re didin zanîn.

Qurd geleqî bi erdê xwe ve girêdayî ne. Ewçend qo di dinyayê de tu millet ji wan bêtir pê ve ne girêdayî ye. (5)

Qurd, ev miratxwerên cotqariyeqe

(3) ksênefon serdareqî yûnanistana qevn e. Bi 2300 salt beriya irû digel leşqerê xwe ji welatê Qurdistanê derbas bûye û weslê millet û welatê me daye.

(4) Di zemanê ksênefon de ji qurdan re qardûx digotin.

(5) Xebera wî ye. Ma irû ji ne welê ye. Qurd diçin heta Emerikayê, lê çavê wan dîsan li welêt e. Ji xwe em bi xwe ji nabêjin: « Şam seqir e, welat şerintir e ».

qevn di zozan û newalên welatê xwe de dijîn. Yeçqar bejtî destê naçin. Herçend di wan deştan de robarinen zelal qo ji çiyayên welatê wan datên, diheriqin.

Belê qêfa wan ji çiyên te têt qo tede zivistaneqe dijwar hiqm diqe û ji deştê re nayê qo havineqe drêj û spehî lê heye.

Di nav wan de şivaninen yeçqar qoçer gelec hindiq in. Piraniya wan tevda xelqeqî cotqarî ne. Ji tevayîya wan re qoçar tete gotin ji ber qo, weqê dinya germ dibe û di cihên nizû de ji germê aciz dibin û tirêjên rojê berlên çiyân dihelînin, hingi pêpelûq pêpelûq qeriyên xwe ber bi bilindcihên ve diqîşînin û xaniyên xwe bi qonên reş qo ji mûyên bizinan çediqin, diguhêrinin. An nê demanî ne û li havîne dertên havîngehan. Ji lewra û ji vî awayê jiyîne di hundirê welatê wan de cihên şaristan û bajar qem in. Herçî bajar ji ne di nav, lê di dorên Qurdistanê de ne.

Heqe xêzeq di ser Diyarbeqr, Mardîn, Nisêbîn, Cizira-Bolan, Wan, Mûş, Palo, Meraş û Adyamanê bête qîşandin, Qurdistanê xwerû di nav vê çêxêzê de dimine. (6)

Di nav van tixuban da bajarinen mîna Zaxo, Sêrt, Hesenqêf, Şîro, Petîrqa h. p. tene ditin. Xelqê van bajarên bi piranî û tevayî qurd in. Yeç carinan û tenê di deştên Xarpût û Meletyê (7) de di nav

(6) Ne hemî Qurdistan. Ji birên Qurdistanê, herçî Marêşal bi xwe ditine.

(7) Di van her du bajarên de ji. ji biyaniyan pêve xelqê cih tevda qurd in. Lê ji ber qo zmanê xwe kenc hilnanîne herçî qo pê nizanin ji wan re nequrd dibêjin. Hetanî irû weqê ji xelqê tete pirsîn xuya dihe qo pêşiyên wan ji eş rên dorê hatine û di wan bajarên de cih bûne. Mirovên wan. ap û pismam, hej di nav eş rên de ne, û bi her awayî qurd û qurdzman in.

xelqê de geleqî nequrd peyda dibin .

Di van û di bajarinen din ên mezin de di nav xelqê de, ji aliyê zman û nijadî ve tevliheviqê temaşa her pê bûye.

Fileh xelqê cih ê qevintir in, neviyên asûrî û gildaniyên qevn in . Pêşdetir ermeniyên mihacir ji hatin û tîqilî wan bûne. Ên paşin bi piranî yakûbî û nestûrî ne. Ji ber cuda bûna mezheban bi hev ne xweş in. Ên paşin bi qinîsa rûm ve girêdayî ne . Tenê çendeq bi propaganda Roma û Vened qê ji yê xwegeriyane û bûne qatolîq Qurdên cînar ji berêve xwe tîqilî wan qirine. Bi ser van da bi hênceta şerê ehlê selîbê ereb ji hatine û qem û zêde şopên xwe liser van hemîyan hiştine. Paşî, hiqm qete destê tirqan.

Cuhîyên qo di çola dinyayê de mîna hesin in, di van welatan de ji ne qem in.

Nemaze ber bi nivroyê ve welatê qurdan bi kûntarên çiyayînen asê tewerbati ye. Jê wê ve êdî ereb destpê diqin. Di van nekeban de avahiyên qurdan nînin. Hebin jî hema çend bajar in, ew jî di şîqlê qelehan de û bi diwarên stûr dorgirti ne. Qurd bi van, xwe ji nijdên ereban diparêzînin.

Ji rexê din Çiyayê Şingarê - bireqî welatê qurdan - asê û diwarwarî biser deşta navbera çeman a bêpîvan diqeve. Ji vaji ve (bileqîs) di aliyê baqûr û rojhelat de qurd û ermenî nav hev de diheriqin.

Tenê di baqurê Palowê di çiyayên birêl de qo hêj ne esqereqî tirq ne ji biyaniyeqî pê li wan ne qirine, di wan cihên asê de qurd biserxwe mane. Hafîz paşa (8) da bû çavê xwe vê bermaya serxwebûna qurdi ji hilweşîne û bêxe bin destê dewleta xwe. Lê şerê Mîsrê hat û qete navê û nêta Hafîz paşa ne çû seri.

(dûmahîq heye)
Hewqol Azîzan

(8) Hafîz paşa ji sala 1838 an heta 1839 an serdarê leşqerê tirqan bû. Di Nîzîbê de Brahm paşa zora wî bir.

Herweqî hate gotin

— Ji deştera Şêx Seîd —

Ji bo na welatî mirin, ma çi jê spehitir e?

Ji bo welêt mirin û di qozîqên pêşin de.

Dest ji welêt berdan û revîn, ji gund û war; bîstan û bexçe; qîmt û zînar; mîrg û çiyayên welêt dîrçetin, di rêya xurbet û bêqesiyê de perîşan bûn, ma jê xirabtir çi ye?

Bi bav û dê û zaro û bi jineqê jar di welatê biyanîyan de bê kedr û perîşan, bê xweyî û sermîyan geran!

Dilê tu qesî de agirê hevînê û dostiyê ji bo qetîyan nîne.

Dilê her qesî ji wan re sar e, dinê li wan neyar e.

Navê wî zelamî bînamûs derdîqeve, helaqet û bêbextî diqevîn pê şop û rêça wî. Jê tê pîrsqirin welatê te li qû ye? Tu çima ji welatê xwe derqetî?

Qo tê de dijmin hebûn divtîya bû te pîsîrên wan bigirta û ji welatê xwe re ariqarî biqira. Gava ev xeberên rast û tehl digehin te, dilê te dişewite, rûyê te sor û zer dibe, tîqre diçe û tu ji xwe re dibêji:

— Wey li min ezol!

Lawo! dilê te niqare vê bînamûsiyê hilgire. Lêxa bi camêrî bê tîrs û tomet xwe havêje ser rêya welatê xwe û ji bo wî û jîna xwe dest ji xebatê û ji şerî û berberiyê meqşîne!

Sîng û bedena xwe bi mîrani û dil-xweşî ji welat û jin û zaroyên xwe re biqe mertal!

Fabin.. rabin xortnoll Rabin jibo şer!!!
Dilê we bila tucar sist mebe!!

Wey ji wî dili re qo tede tîrs heye, wey ji wî çeng û basqî re qo di şer û êrişê de sist dibe, dilerize!!

Divê ew erda qo bin pöyê we de ye û ew dijminên qo di peşberê we de ne ji mîraniya we bilerîzin û sist bibin!

Divê dilên we ji polayê kahimtir bibe
û dilên we bibe mertalên we!

Weq zaroyan xwe bi jîne ve girê nedin!!

Mêrê mêr careqê dimire; tirsoneq hezar
caran dimire!

Ne mirin lê tirs tehl e. Revîn ne
gotineqê qurdi ye. Yê qo direve jin û
zaroyên xwe, welat û namûsa xwe dimi-
rine û laşê xwe ê bêqêr daveje tariya
bêbextiyê.

Berde, bila singa te de gulên şerê
welatî bibişqivin!

Ne rûyeqî zer; lê singên mêran ên
bixwîn spehî ne.

Berde bila xwîna te a sor û germ
liser pirçê singa te de biheriqel! Beden
û rûyê xorteqî mirî di nêv qulilq û çime-
nên qurdistanê de ji bûqan spebitir e.

Rabel Rabel Ne şer û quştin, radanser
û êriş lê revin û bêbextî giran in.

Bi cir û qomê radin ser

Xort e Qurdistan û camêr

Destê rastê de şîr, tifeng

Weq şêrên nêr, bi kir û deng

Weq bav, qal, qaliq û bapîr.

Xwîna me germ e nabe tir!

Welat sax be, serbest be hew!

Ala me her serdest be hew!

Qo hon bi rast qurên Qurdistanê ne
rabin dema şerî ye!

Kabin bi camêrî û mêrxastî, Xwedê
tucar rehmet û arîqariya xwe ji camêrên
xweynamûs û bext qêr naqel!

Ji bejmara dijîmanan, ji boşbûna wan
metirsin!!

Xwe bavêjin baza êrişqeran!

Bila tîrsa ji jîne ne êxin dilê xwe de!!

Dilê we bila geş be, dilê we bila şabe,
di siha mirinê de azaliya welatî û bext
û namûs veşartî ne.

Roja xweştya Qurdistanê ji siha mirinê
de xwe bilavêje!

Kedr û mezinabî û nav û deng di
siha mirinê de veşartî ne.

Çarînên Xeyam

Heqê min dest dirêjiya guliya te diqir
Ne mecazi bi rasti min ev diqir
Min guliya te de dilê xwe ê diwane dit.
Min ji dilê xwe re destdirêji diqir

Şerabê vexwe erdê de dirêj raqevî
Bê jin bê heval û yar te biqevî
Vê veşartiyê bo qesî tu car mebj
Guleqê werihayî çû ne bişqivî

Ev şerbiq weq min aşikeqî zar bû
Destê wî li ser guliya yar' bû
I v destiqên di gerdena wê de dibîni
Desteqe qo li gerdena yarê giriftar bû

Şeraba sor dixwazim û şîr û diwan
Bihneqê aza û hineq ji nan
Qo qetin dest, rûniştina xirbeyî
Xweştir e ji welatê mîr û siltan

D^r. Zamîran Ali Bedir-Xan

Me piyana bindestiyê a tehl çend caran
vexwariye.

Me zeriqa bêbextiyê û mirinê çend caran
tam qiriyel!

Qezeba me birindar e, dilê me teji xwîn e,
lêva me şewitî ye.

Yên bêtirs û bi mêranî radidin ser,
naqevin; qetîyan û vezeliyan radiqin.

Yên ditirsin, xwe, namûsa xwe û
welatê xwe hildiwêşînin.

Tuê welatê xwe vejîni!!

Yê qo şerî de recifiye û dest ji na-
mûsa xwe berda; ew niqare wê tucarê
peyda biqe.

Tu gotin bi kast mêrantiyê ne bilind e û
tu gotin bikasî bêziravîyê ne nizm e.

Wey li wan, yê qo birinên wan di
piştî wan de ne.

Partz : 1933

D^r. Zamîran Ali Bedir-Xan

Strana Qeleha Xursê

Weqê liber mîr asê bûyin

Berhevanê wê, Bijîşqê Mîran

Mîr çû geliya, mîr çû geliya
 Bî kubkuba kibristiya [1]
 Me sibehê şer e, liser xursiya
 Hûr nijîni, hûr nijîni
 Smail axa bi xulaman ve liser seqîni
 Elî Hemanê wê li Hemdan diqir gazi
 Tu bi axayê xwe ve girtiyê mirê min î
 Hemdan dibêje: bi ehdê, bi emanê
 Heta bête ser min top û cebîrxane, jî

[bajarê Wanê

Ez nabim girtiyê mirê Elî Hemanê
 Ez Hemdan im. ez Hemdan im
 Ez xweyîyê tîfîngî xare me, şîrê dev-

[heştî im

Ez kesabê serê Qeran û Mûsan im
 Qeleha Xursê wa li zinarê wa li zinarê
 Li min xweş têt kubkuba gewiqê wê

[Qabarê [2]

De werin keltiyê gamêşê deştê Mîsarê [3]
 Ber de qaş e, der de qaş e

Qeleha Xursê ber de qaş e
 De werin ê gelî xweyîyê debr û mîaşan
 Binêrin, binîya qelehê, seyra term û

[qelaşan

Derbeleq e, derbeleq e
 Qeleha xursê derbeleq e
 Lê difirê cuhtê ordeq e
 Xayînê qumê kûçî beg e
 Qeleha xursê qurîsî qurîsî
 Hemdan bi şîr rekîsî
 kûçî begê me li silhê pîrsî
 Em xursî ne, em xursî ne
 Em deh malî (in) dwanzde rêspî ne
 Em axa ne tucar mîr û haqîm ser xwe

[ne dîne

De werin ê, de werin ê, mîaşxwerîno.

[1] Texlîteq tîfînga qurdmancîye, mîna
 helkedar h. p...

[2] Çiyayî jî çiyayên cihê Bolan e.

[3] Dî şerî de axayên deştê Mîsarê
 hatine quştin, çelî li wîna diqe.

Dîlmestî

Meyger! civat temam bû, meseqîne weqe lal
 Babe jî xwîna kelbîm camê biqe malamal
 Ger qeqabê wê rûjê, jî cegera min nebit
 Ev rindiyên besindil sermest bûna wan

[mihal.

Meyger eman zû bi zû, canê xwe bilivîne
 Vê diwana natiwan, zinhar tu merevîne
 Bêqestîya sibehê li balê irû bîne
 Çavê xwe veqe berxî, li pêşîya te yeqal
 Meyger bala xwe bide, ger badeya te

[tîre

Çend hêstirên çavê min, wê diqe ava

[şîr e

Badenûşên berî me wîsan qîrîn bîne bîre
 Bizan dekîka nîba bî me tene hezar sal.

Evin Cîweleq

Elfabêya Qurdi

15

Lê, jî ber qo zmanê farîsî zemanêqî
 drêj bi herfên erebî batîye nivîsandin û
 pê dabeqe wî mezin heye û geleq pîrsên
 erebî têqetîne û denganiya erebî bi geleqî
 lê hiqm qîriye, ew dengê qo me bî (u)
 nişan qîrî di zmanê eceman de yeqar
 wînda bûye û bûye () qe erebî

Nivîsevanê rehni mayê jî ber qo niqarî
 bû dengdêrê bibîne, hawer qîr qo ev
 dengê dengdareqe serxwe ye, jî (a) e cihê
 ye. Jî lewra ew bî (a) qe sê nîktan
 nişan qîr.

Herweqî xwendayînen me qo di med-
 resan de xwendîne û di bin hîbmê îsolê
 elfabêya erebî de mane dibêjin: qo di
 zmanê qurdi de jî, jî (a) e pêve du (a)
 êu din bene. Mîna dengdarên ereban: ()
 û () , () û () .

(dûmahîq heye)

C. A. Bedir-Xan

Notices sur la littérature
moorée et coutumes Kurdes

13

MEMÉ-ALAN

Mem après avoir quitté le vieillard continua à suivre le chemin que ce dernier lui avait montré, la route qui conduisait à (Cizîr-Botan).

Au bout d'un instant, en effet, il rencontra un cavalier qui poursuivait une gazelle. La gazelle avait tellement devancé le cavalier qu'elle était sur le point de lui échapper. Mem se mit à sa poursuite et put l'atteindre sans grand difficulté; avec la crosse de sa canne et il la donna au cavalier.

Le cavalier se fâcha et lui dit:

— Mais qui es-tu, toi qui viens me prendre la gazelle que je poursuivais?

Mem répondit aimablement:

— Ne vous fâchez pas, si je l'ai prise, c'est pour vous la rendre, j'ai vu qu'elle vous échappait.

— Non, je ne veux pas, lâchez la, et si vous voulez faire courir votre cheval avec le mien attaquons la ensemble.

Mem lâcha la gazelle et tous deux se mirent à sa poursuite. Mem de nouveau l'attrappa le premier. Le cavalier furieux de sa défaite, proposa à son adversaire de se battre avec lui. Mem lui laissa le premier coup et sut parer et faire dévier la lance sans être atteint; puis à son tour, seulement pour lui montrer sa supériorité, il lui donna un coup et le fit tomber de son cheval et perdre connaissance.

(Tacin) lorsqu'il reprit ses sens reconnut sa défaite et invita chez lui Mem qui n'accepta pas.

Beqo, travaillait toujours, devant son miroir monté sur un entonnoir. Il sut alors que Mem se rapprochait de (Cizîr). Il appela sa fille, lui raconta l'affaire, lui donna les instructions nécessaires et l'envoya auprès de Zin.

La fille de Beqo raconta à la princesse qu'elle devait aller quelque part et qu'elle n'avait rien de convenable à se mettre. Zin sans même bouger lui montra l'armoire. La fille de Beqo, conformément à ce que son père lui

avait dit, prit la robe que Zin portait dans la fameuse nuit d'enlèvement.

Mem s'approcha du fleuve de (Cizîr). En effet, comme le vieillard l'avait dit, il n'y avait ni pont ni passage. De l'autre côté on voyait une fille qui s'appretait à la lessive, debout devant un chaudron. Mem l'interpella et lui dit:

— Je suis un étranger qui ne connaît pas les routes, ne veux tu pas m'indiquer le passage de (Cizîr) pour que je m'y rende.

La fille de Beqo, éprise de la beauté de Mem, lui répondit:

— Grâce à Dieu, tu es enfin venu. Il y a six mois que je t'attends, ne me reconnais tu pas? Je suis Zin, ton hôtesse de la fameuse nuit. Et voulont jouer un double rôle, au lieu de faire tomber Mem, au piège tendu par son père, elle chercha à se faire passer pour (Zin) et à le suivre dans son pays. Elle ajouta:

— Pourquoi veux tu aller jusqu'à (Cizîr). Je suis venue exprès à ta rencontre, pour ne pas te laisser entrer à (Cizîr) où te peux risquer ta vie. Viens me prendre sur ton cheval et volons vers ton pays

— D'où sais-je que tu es (Zin), découvre toi, ouvre ton visage.

La fille de Beqo, en lui montrant la bague, lui répondit:

— Comment peux-tu te défier de moi, voilà ta bague, que tu m'avais donné.

Mem insista pour qu'elle se découvrit. La fille de Beqo ne consentait pas. Mem avec une flèche de son arc lui enleva le voile de de son visage. et au dessous apparut un visage presque aussi noir que le voile lui même. La fille de Beqo, vaincue, commença à suivre les instructions de son père et indiquer à Mem l'endroit où passer le fleuve.

Mem à l'endroit que lui avait montré la fille de Beqo, lança son cheval. Bozê-rewan, se précipita sans hésiter. Mais après un instant il tomba dans un champ de jonc et de roseaux qui lui piquaient la peau comme des flèches. Et de toutes parts surgirent des serpents, des dragons et toute espèce d'animaux

, féroces. Bozé-rewan luttâ contre eux jusqu'à ce qu'il baigna dans le sang. Boz vaincu recula, se retourna vers son cavalier et lui dit:

— Comme cheval je ne peux plus lutter. Mais comme dragon de mer je les tuerais tous en un instant, à l'instant même je peux retourner à mon origine, mais tu m'es trop cher pour que je te laisse sans monture. En effet, pour que de dragon de mer je redevienne cheval domestique, il me faut ton grand père Neriman.

Mem touché de ces paroles voulut descendre du Bozé-rewan et le laisser retourner à son origine et vaincre ses ennemis. Boz n'accepta pas. Et ils regagnèrent le bord.

Mem de retour sur la rive rencontra un troupeau, puis son pasteur. Il lui demanda le passage du fleuve. Le pasteur l'emmena à un autre endroit et lui montra un passage, en lui disant:

— Sans crainte tu peux lancer ton cheval, des centaines de fois j'y passé.

La fille de Beqo suivait Mem de l'autre côté de la rivière; en le voyant passer la rivière gagna l'autre bord, elle se déshabilla et se mit sur sa route. Et lorsque Mem s'approcha d'elle, elle commença à crier:

— Après m'avoir mise en cet état comment veux tu me quitter et fuir, j'appellerai au secours et tout le monde viendra me voir dans l'état où je suis, alors tu auras à répondre.

Mem protesta, mais la fille de Beqo insistait dans sa ruse, et elle lui proposa enfin cette solution:

— Promets moi qu'en retournant dans ton pays tu me prendras avec (Zin). Moi aussi je m'appelle (Zin). Seulement je ne suis pas la princesse, mais la fille du magicien de Cizra-Botan, favori du prince.

Mem seulement pour s'en débarrasser, consenti et dit:

— Quand est-ce qu'on a vu le loup mourir de deux bouches au lieu d'une.

La fille de Beqo après avoir entendu la parole de Mem lui donna ces conseils:

A l'entrée de la ville il y a un vieillard qui t'attend, et qui t'offrira l'hospitalité. Il te proposera de descendre; ne quitte point la selle et va directement au palais des trois (Celaliyan)

les seuls qui pourront t'amener à ton but. Ce vieillard est mon père, Beqoyé-Awau, le magicien de Botan que par sa magie a connu toute ton histoire d'amour avec Zin.

Mem remercia la fille de Beqo et continua son chemin.

Mem heureux de s'être débarrassé de la fille de Beqo avait complètement oublié les conseils qu'elle lui avait donné. Et en effet à l'entrée de la ville un vieillard s'approcha de Mem, le salua cordialement comme quelqu'un qui le connaissait depuis longtemps, et lui offrit l'hospitalité. Mem refusa catégoriquement. Le vieillard voyant ça sortit de sa poche une lettre et la remit à Mem. Mem reconnut tout de suite l'écriture de son père et la signature de ce dernier et de ses oncles. On recommanda Mem à Beqo. Mem s'étonnait; Il se rappelait bien que malgré tous leurs efforts, son père et ses oncles n'avaient pas trouvé quelqu'un qui connaissait le chemin de Botan. D'où venait cette lettre par quelle voie? et D'où connaissait-on Beqo? Mem décida de suivre le vieillard jusque chez lui et il se mirent en route. Peu après on aperçut distinctement la maison de Beqo. Elle était telle que sa fille l'avait décrite. Alors Mem se rappela ses conseils et mit son cheval au galop.

Mem tour à tour rencontra les misérables de (Cizir), passa au marché aux chevaux, et se mit en contact avec les commerçants de la ville. Mem apprit par eux que (Zin) depuis six mois était en deuil et s'était retirée dans ses appartements, ne s'en sortant point et ne recevant personne.

Parmi tous ces hommes-là il ne trouva personne pour lui montrer la maison des (Celaliyan). Tous lui offraient l'hospitalité. Enfin il prit contact avec des proches, eux aussi à sa question lui répondirent en lui offrant l'hospitalité. Mem insista beaucoup. Ils lui expliquèrent:

— Chez nous, c'est quelque chose de mal de montrer un nouveau venu une autre maison que la sienne. (à suivre)

خوره ناسی بلکن

ژ ما جو اناغی دلال ره بیستکی دکم
 ای دل تر وره بکه تماشا
 کاناچ و درفش و کانین اوشاه
 کاشا هشاھی جهان فریدون
 ایرج منوچهری تکیه گردون
 نوزر ای بدوده هاتی زابه
 کاری وی بکیر ژبومه زابه
 کر آپی وی کیقبادی زور دل
 اوستیاغ ددریستاره ویده بی دل
 کیکاوس و خسروی تک بوش
 فاقی وی د دقتاده فیروش
 لهراسبی فرزی وی رحام بو
 قدمی ژ نهری تار و مار بو
 کشتاسبی دین و اول زرادشت
 بهمن چو بدوده دوت همالیست
 دارایی های چه ژیر دبیر بو
 زردشتکرنا جهان دبیر بو
 دارایی دوم چه ازدها بو
 کرهین و مغین ژیر رها بو
 دارایی سیم کوهات جهان
 فرخنده نهات بو آریانه
 اسکندری هیک زهر ژیر دار
 بلیش کیش دکرن ژبو ملک دار
 جنگک لکیکیا یک لارییل
 دارا دشری دوم ده بو دیل
 سردار بون ژ نوح هتانی سیصد
 سه سالی بری مسیح دناث مد
 آشوری دروز هلات جهانگیر
 در شهری آژاده بونه بار گیر
 آلابازرفش گهشته یونان
 هند وین وولاتی توران
 * * *

کارستمی کرد و کانی چوپین
 کانیلوفری عکیت و کورگین
 سلطانین بلوچ و غور و سیستان
 سلطانین هرات غزن و آفغان
 بابیره ژواره شیری چوپین
 سلطان لوان ژ نسلا کرگین

یزدوایر ویز و نوش و تبرداد
 سه مروی وه بونه شاهی آزاد
 ایوانا بنود ژناچ و گرزان
 در گوشه ژبوتلودو دهبان
 پشقی کو مسیح دیوبه رهبر
 ساسانی لدو دپونه سرور
 دوژا کو حسین دیوبه زاقا
 روژاوه دبلخی چویه آقا
 سلطانین یوبه و حاکمانین
 بدلیس و جزو کرانی وان
 اف کسرو یوکیانی کوردن
 دوزامه درسته پی خیردن
 تیزداد ژ کری خونفیساند
 ای کوردی کری و کردی آزاد
 شیرگوهی ژ کرنا آزریچان
 شیرگوهه بلی د فتحا برجان
 بوسف بصلاح الدین ناث دار
 پرسای بکه ژ فلیب و ریشار
 فرزی وی اکر کو فتحاسی
 چیکرا بزمانی کردی قدمی
 خلکی نه دگونی فاطمیبو
 زانایی بکین زمان بری بو
 زانایی جهانها مراسم
 پستی وی د دن بخامیادر
 پشت خاتی انبیاب پنج صد
 شبعصت سالی دیو ملک خدی بند

هشتا ژ افاانا هشتی سالی
 سلطانین کرن بلا ابالی
 در مصر وین حجاز و سوری
 بایزید وولاتی شهر زوری
 هسکیف ملکانی وی ژوان
 شیروی بخو فرزی واکران
 مروانی و آمدی لکومان
 نوط سالی دویده مانه سلطان
 میری د جزیرا شهری بوتان
 کردیتی نما لدو بدرخان
 سلطانین بناف سلیم وقانون
 باغی مه له کرینه کانون
 هیژابو کو خانی ته ادریس
 زیر حل بکرا در شهری بدلیس
 کردمانچ ته کرینه باژکی تورکان
 بون بوکی رمان جوانی ایران
 ای کوم و جقاتین اور پایه
 دیل بون بشی طریزی قی رواپه
 بلغار و بخاروسای لبنان
 آزاد دین زبیل مه کردات
 ویلسون لکومابه سوزکاته
 موسیو کلمنصو گوتنانه
 لشکر کشی انگلیزی کانی
 سوزاکوته گونی ژارا کانی
 راست گری جهان امیل بودجو
 گفتاراته گوتبو چه راست چو
 بیژنه تو بزشکیه چه دارو
 درمانی نه ساغیامه یارو
 یکتی ژمره چه خوش علاجه
 بات بون دمه ده چه بی رواجه
 ای کوردی چپای دشت و زوزان
 امید می کن ژ دست گیران
 ب - فریرونه

(۱) زمانی کوردی چاوان خوہرو و پاک دیت ؟
 (۱) مانائی پرسیاری دیت وہ هابت . زمانیکی کوردیکی
 ته قای (عمومی) چاوان تی په بدا کرن کو هه مو کوردان -
 کورد مانج ، گوران ، لور ، کلهور ، بختیاری ، زازان ،
 هاورامان . . . - ژور و ژیر ، روژ هلات و روژ آقایی
 کوردستانیدا ، تی بگینه وه کاربن پی بنویسن و بچوبن .
 چما قاپر سالازی وه هابت ؟ چنکی زمانی کو هه مو
 کوردان ، کیم وزه حف تی بگینه هیژ په پدانه بو به ، ونه
 هاتیه میدانی کومه روف ، بیاقیزی و صاف کرناوی مه
 ژول به وه بچه ریکه .
 هه رکس زانه کو ، صاف و باقیژیا زمانیکی هانجا پاش به
 کیتی (وحدت) وه لهف آیتنا زاربین وی تی زه حف تی
 تصور کرن . ژبو وی جوها باقی پرمی وه ولی وه هاردین
 سه فاکیا شنائی سرازای ، و په بدا کرناوی آرمانجی ،
 دیت بهری هدر تشتی چقاس زارین وزمانین کوردی -
 وه ک کورمانجی ، بابائی ، زازایی ، لوری ، فیل ، بختیاری ،
 هاورامانی . . . - هه نه به هه مو واسطه بیان و باویکی زانینی
 (اسلوب علمی) وه ره چفاندن و به لافکرن . بانی هه رزارو
 هه ر شیوه دایکی - علی الاقل - دومی کتوبک دیت
 وه ره چاپکرن کو هه مانا و نفیسقانی کوردان ، کاری
 بن ژبی فیده بینن وه شجرو گوئن وه نفیسا خونان ، یسه
 و پیرس و گالگالاهه مو زارین و لهجه کانی کوردی چیکن
 وه درستن وه کاری بن قسه و پیرسانی بیگانه یان به ردین
 وه هیدی ، هیدی ده ستاوان ژبی وه ره کشاندن هه مانا
 بتوانن باویکی کوردی تی خالص و مخلص بیژن و بنفین .
 ۲ - پچی آوایی زارین کوردستانی نین جعی جعی
 نیزیگی ههف دین . تواره کی وه لی تینه پی کو ، کورد
 هه مو دزارین هف دگهن ؟
 نینک بونا زارین وزمانتی کوردی ، هیدی ، هیدی ،
 توجو بچو آبخاش پاش چفاندن و به لافکرنیا وان دیت .
 چونکه وی چاغی هه ره کی ژخورت و جوانانی کوردان
 ژخورا زاریکتر - بی زاری خو - دعبینه تدقیقات
 و خه پاتا خوسه روی زاری دیشینه . وقایا مده یک دوام
 دیکه نتیجه پدا چقاس زارو لهجه بانی کوردان هه نه ، تینه

به لافکرن ، لاکین باویکی زانستی . وه ره خوهندا وزانا
 و نفیسان در کاره بو نریک کرنا عه زمانتی کوردی
 وزارینی کوردمانجی و زازایی نفیسا خونان پیرس
 و گالگالانو آوایا هه مو زارو زمانتی کوردی تهف لهف
 وه تیکهل بکه . وشهف و روژ یی آرمانجی مه ژول به .
 و بونا کو هه مو کوردانی زانا و نفیسکاران زانین و تدقیقات
 خویانکه لسمو لهجه بانی کوردیدا یکس وره خواندن
 و تیکشن ، دیت املایی (آوای نفین) متفق علیه موجود
 بی هه که لاتینی بی هه که عربی . مثلاً املایی عربی بی که
 پی زمانی فارسی و عثمانی مری تی نفیساندن ژبو کوردی
 ژبی - ولو موقتاً - چا که و باشه خواصا ملامتا پینا زانا و منوراندا .
 نه کو وه ک برانی مه تی کوردانی وه لاتی ژیرینی کوردستان
 که نفیسا خویان بچووف مقطعه بنفین هه مانا مطبوعه پدا ،
 بیه وه ک شوربه تهف لهف و تیکهل ، سروفت نکار پی ژانف
 دهر که فیت .

۳ - زمانی کوردی چاوان پیشه دچی ، و بچی آوایی
 بسر دگفت ؟

هه مو نفیسان و خواندا فانرانسه کو فابرساریا نتیجه
 باپرساریا یکم ونی دودویانه بانی لپاش چفاندن و به لافکرن
 هه مو زارینی کوردی ؛ و په پدا بونا زاریکی ته قای ، زمانی
 کوردی خو بچو سر د که هه مو پیش چوینی ته هه سباندن .
 وه لی سفا که زوسه بکه هه مو زه حف زه نگین وره نگین
 به ، لازمه پشت ساله کی ژفاخه باتانان ، چفاته کی هه
 موایی = ته قای (مؤتمر عمومی) بوزمان وه ره لهفت وه .
 ژبو نا په ککرنا آوایی نفین (املا) وزارینی کوردی
 (لهجات) ودانینا اصطلاحا حانا زانستی = زانینی مه ژول په
 و بچه ریکه . وقراراتی که فاکصو صادا دهر پدخه دیت نک .
 هه مو کورد زمان مقبول بت و بدل وره تنفیذ کرن . و دیت
 هه رکس بزلی که سرو فیتی نو قدر و قیمتاوی بشوغلاندا .
 زمانی باف و با پیرودی و دتقمان تی ناسکرن وزانین .

ژبه روی لازمه لسه ره مو کوردانی وه لات پاریزان ،
 زارو زیجا خویان زمانی کوردی تی ته قای هین بکن وه هه مو
 نفیسا خوبی زمانی دایکی بنفین .

مصر القاهره

لدی هه تی

صديتي

نه بو بکينا زماني کودي

— ۵ —

زماني کودي ، پراستي زماني پر شيرين نوزده حفت زهنگين ووره نگينه . چونکي گالگالادي (مفردات) زور، آوايي قسه ييژي (لهجه واسلوب) گلگک زه حفته . نهوژي ژبه ره بلاڤونا کوردانه لسره حدان ، وه پارچه کرنا وه لاق واني ده لالي کوردستانه لساڤهرا دومي ملت نو دولتاندا . لوما کورد ، ژمه ډوره قه تيانه و ژمه ډور که تنه . وژ څلر وې بختياد زمنان استبداد و تحقير ا بيگانه يان ، باژيران و گوندان بهردانه . چونه که تنه نافت نه والافت نو ده شتان نو ده رکه تنه سهر چيان نو زاران ، دورلدنيت نو محروم ژرعل او عرفاني .

سه څاوي زماني واني کوردي ئي پاک نو ده لال ، ژر نعمتي خوه نندن نو نفيساندين محروم مایه . وه (ته ئي = تنها) لئاف گوندي وعشيراندا هاتيه پيښ نو قسه کرن . نه ما خوه ندا نوزاناي کوردان — هه که گوندي نو عشيروي هه که باژيري به — گشک زماني بيگانه تونه ياران علم او عرفان هين بونه نو خوځيان زانانو خوه ندا هين کوردان حسابانده ، نو تو زماني باڤ ودي پرس نه کر نه . سه څاوي گره نو رباتاکه نافيهره کوردان هه بويه ، وندا بويه او ب بيگجار ژ نافت وان رابويه ؛ نه کو لئاف ههر بهرک . ژبهرا کوردان ئي مه زن نوگه ووره رابويه . به لکو ههر عشيروي ژ کوردان خوه ته ئي کورد حسابانديه و بستقبلي ئيدينان نه خواستيه علاقه دار بيه . بشي آوايي ، ته ډدا بيگانه ي هه ډدو بونه . ياني چاره پنج مهر و فتن کورد نه گهر لچيکي بچمن وه دل بکن که لسره وه لاق خونان قسه بکن وه ژبه له نگازياوي پاس بکن ؛ بي شک نکارن پاساني نوبگه نگازي مرزاز خونان فهم کرن بدن ، ونه توانين مقصدا خوځيان هين پين . چنکي ههر بهرک لوان باډايکي قسه ډکه ودي خودا ډيبي ؛ نه ژه ئي کوردم . ئيدن نه گهر کوردي بين زماني کوردي نزانن . چا ؟ چونکه زارو شيويه وي نزانين .

والحال نه وان هه مو (هه مه ۶ - هه مو ، - هه مه ، گشک ، ته ډدا ، گيشتي) زارو نولوايني ملتيکي به کرمان ويکنژا دنوبه کخوينن . وه لي ژله ف نه هاتيا شيوه نو زارين وان ، نکارن هه ډد ن ناسيکن وه خوناسکرن ډدن . نه گهر خوه ندا نو زاناي ملتيکي بشي آوايي نکاري بن يقسه و نفيسا خوځيان ملي دهستي هه ډد دين بگرن وآر بکاري خونان بکن ؛ بي شبهه نه ممکنه نشتکي دبندازي دهستي هه ډد بگرن وبه کفکرو به کبسن پين . چرا ؟

چنکي نشانه به کيتيا ملتيکي وبه کيونا کومه ليکي هه بون وهه بيا زمانکي — يکي ياني علي الاقل لئفيسي دا — به ک نسق وبه کاوايه . بي فاي نشتکي دن چي نابه ونابه ډرستکرن قط . نو هاتيرا پرسدک ئي بالا هه مو خوه ننده څان و نفيسه څان نه وژي فايابه ؛ چاوان زمانکي کورديکي بيکنسقي ويکاوا (علي الاقل) لئفيسانيدا ئي په ډدا کرن کو هه مو کوردان ئي بگپينه و پي مرارزو مقصدا خوځيان يقه دبن وه چاک ادا بکن ؟

څان نفيسا خوځيان ئي نفيسي ، و بونا که (هاوار) راري بکم تمبیز کر يوم ، وه بجوهابا وي پرسي مژول بووم . ژر مارا (هاوار) ئي شازدهان دا پرسيا رايکي هيژا دور آلياڤي موضوعي ، موضوعي نفيسان مراداهاتي بو بلاڤکرن . وه بيکورتني حه باني به کييا گولاني جوڅاب دهات خواستين . وه ختا که من آف ديت وخواند . دلي من ډه بو وچاڤين من ژوني بو وه از زور پي کيف خوهش بوم . سه څاوي مجبور بوم جوڅاڤي کو بوتاميا نفيسارا خو حاضر ډ کردم همان بتعديل و تغير بيک هندک بنقسم و بدم بو نه ډد پرسيا راي کول (هاوار) ډداهاتيه بلاڤکون ، و پاشي ډه که رم لسره تماميا نفيساري (مقاله) خو ، وه دورا ليا زارو مينسا کوردي ، خواسما زازاږي (دوملي = دونلي) دا هنگ زانيني بو هورتي وزماني به للاف بکم کو حه ياني اږرو نشتک ژوي نه هاتيه نشر کرن . هيڅيان ژيري ده لال وهيژا خودي ئي هاواري مه هه مو کوردان نه ډه کو ژئي نفيسي شتک دهره نه خه ژير کو ډريره و مخالي شرطي پرسيا راي هفتندي صوري به (۱) .

(۱) هيڅي وداخوازانه لسرسران وسر چاقان .

صحيبتی

له بويکيټا زمانې کړوي

- ۴ -

ژ برهمسي پرسان فه از ديژم
 ۱ - گره که جفانک ژ چار کارين کردستاني چي پيه
 سيداو زانا و چند مروئين گرب لهجښن کردستاني نغان
 زانن تيده کوم بين
 ۲ - شيوکي سفک و بلند و شيرين کو پرين کردان پي
 مژول دين بگرن نين دن نغان بگرن اگر پرسک ژوي ئي
 پيژارتي کيم بي ام کارن ژ شيوين کوشتي بدزن
 چان ۰۰۰ گوام وها بکن دژواري دگهي دو مليون کرد
 لي اگر ام شيواکي ژ نغان چي بکن هنگا دژواري دگهي
 نه ده مليون کرد .
 چاوان گو ملتان هميان وها کربه ياني شيواکي پرشيرين
 گرته نين دن کشته .
 بلي دقونفري ده هي بيترام کارن دلائل و نيشانان ژ فکرو
 پيراخوه ره درېژ بکن ابدی هفال ساغن .

جگر خوږين

بو و نه ب شيواسيورکي لي ب يا پيچاري بو . يکي
 ب نائي احمدی خاصی چيکروبو»
 لي ملا نذير کوژ دولي يا سيورکي پيشه تو دولي لي
 نا عجيبنت ديژه : « بلي احمدی خاصی ژي مولودک
 چيکربه و او مولود گايه سيورکي ژي . من او دتيه .
 هماسی چار په لک بون . ژ پرسين گرده مانجيري تيژي
 بو . لي پستي کو مولودا عثمان افندي درکت او بطلال بو »
 لي ژ بر کو من دل نينه ازوي بطلال بکم ژ خوهند
 فانان هغي دکم هکه بي دزانن ودکارن پيدا بکن
 نقششکه وي ژ من ره ژريکن دا کو از وي ژي
 پيخم چاپي .

شام ، تارا گردان : ۱۶ تيرمه ۱۹۳۳

مهردت عالی پدريخان

آر بانچي زحف پي وش بي . خو حذرره کرد .
 کرگک رافا :

- از ان ميدان د فلك بکين . تولى تانزي
 و بويجان دکري . اگرکي آب لوي آمه تاي
 جري بر قسى : او توي ره فاجو : « هي کرگي ،
 کبگي . . . از نو بوري تولى ليچکاني توي يا »
 باجيت ترا فاج : « هي آب آر بانچي ، بي
 تير ، ت بخوو بويجي قندي »

لوي امي ميدا ، فاند کزگک داه کرگک
 شي ، ترا فا : قتيگي ت انکه ي من بوري
 من ري و شو از بنديکه کي برقس
 لوي فا : خو لو

دستی يوو بني گز د . کرگک ترا فا :
 بنديکه کي ماري دپري بکي
 لوي فا ، هي کرگي . کرگي از انکه ي
 ت و ليچکاني ت پيا بوري .

کرگک فا : سه رهي منو ، هي آب آر بانچي
 بي تيرت بخوو بويجي قند يا
 لوي ترسا ، فا : انو مه فاج ، آخري از
 ترستا . فالي خو تمام کيردي آب آر بانچي فچيا .
 تانزي و بويجي هلاکک لوي دي ، د حال ده
 گرت و خنقنای . آر بانچي ب لوي ، کرگک
 وليچکان شابي .

پاش کر من مولود و اف بندها تقيساندن هر دو شابي
 براى شيخي رحمتي شيخ عقد الرحيم افندي دان .
 هنگي اوي ژ من ره گوت کو ژي مولودی پيشه
 مولود که دن زي ب زاري دولي مانیه چيکرن و پسر
 خست : « لگورا کو د پيرامن ده مايه ژي درېژ تر

لوی جری فا: فاندی چی چی؟

کرگک جری فا: لبرک بول ورد کی
لوی زانا دو د کس چنیو فننگ نی کرده
شی . کرگک کورت قساوت . نوری لیرکان
دو را فزیا . شی آری هی هت . اژا آشوانچی
ئی دینای . کرگک هاوار کرده جری فا:
- اورو لوی بین مارا پیدای ، من ری
فا . نزد نو بورا . من جری فا حتا حوت روژی
فندی . لوی شی ، فننگ نی کرد . ت نکا
تازی و گیکان حادره ک حتا ددی لوی ینو .
آشوانچی فا: بول رندو

او وخت پوستی لوی نوای چتوری کردی .
آشوانچی خیلی پی و هس بی . کرگی ری فا:
- آزونو میدان دلانین یکین . آزونوری
گنک و تازیان د کون . اگر ددی لوی آمه
تنکی ای در را کای بکه . او دو نوری
فاژی: «ای کرگی ، کرگی ، کرگی ! آزو
تو بوری توری آبر کان» . بادوت جرافاژ:
«ای ددی آشوانچی ، ت بجه و کینکی فندی
بی تبر»

لوی آمه میدان ، فندا کرگک ، کرگک شی ، جری فا:
- چرنکی ت نکا من بوری ، من ری وشو
تنکی کاری کران

دستی ژوینی گروتی . کرگک جری فا:
من ری دیری یک
لوی فا: ای کرگی ، کرگی ، نکا آزونو

بورا توری لیر کی تو

کرگک فا نوبتا مناء دست پا کرد:
ای ددی آشوانچی بی تبر ، ت بجه و
کینکی فندی
لوی ترسا ، فا: هونی مفاژ ، آخر از ترسو
قسهی تمام کردی ، ددی آشوانچی فزیا .
تازی و گیکان وختو لوی دینای ، گروتی وفتسنایی .
آشوانچی ب لوی ، کرگی وب لیرکان بی شای .

رومییا بالوری

رومیجی زویجا دو بیکی ده هوار کورت .
شاری دو پیرو رمای . میانی دو ، جامند کیرگک
تولی دس لیچکاکا . بنه ری لوبیک پیدای
زحف فیشان . کرگک زحف ترسه . لوی ترا فا:

- آزونو بوری تولی لیچکافی تووی یا

کرگک ترا فا: فندر حتا حوتنا رو میجی
لوی ترا فا: قی چینا

کرگک فا: لیچکی زحف فچی
لوی زانا نی دو ده چو چنیو ، فننگ
ن کرده شی . کرگک کت دشمش یابیش .
دو را تولی لیچکافی خوبا فچیای . شی آریه .
أوجا آربانچی ییدی . کرگک هاوار کرده . ترا فا:
- آبرو لوی یک من ری پیدای بی . من را

فا آزونو بوری . من ترا فا فندر حوتنا رو میجی .
لوی شی فننگ ن کرده ت انکی تازی
و بو میجی حدرک ، حتا آبو لوی ینو .

اربانچی فا: زحف حو لو

آن وختد پوستی لوی نوای چتوری کیردیه .

افه فرقين ڀنگي دناڻهرا هر دو ٺهڻستان - ڊ ٺهڻستا ملا
نزير ده مه تقي ٺهڻتن ولي گهارتن ڪو بريفه رنگين
خوه ٺين بناڻي وندا ڪريون ورنند نڪتن وزي .

زارين زماني ڪردى ٺين ڀنگي سسي نه . زارى
ولائي ٺورين ، ڀي ولاتي ٺيرين و زارى دولي .
هروڪي ناسه زارى ولاتي ٺورين ڪردمانجى به و
ڊ ڪردمانجى ڀي ده فرقين زاراوا وشيوان هبه ٺي
زارى ڪردمانجى ڀي تو ڪپاني شاني بڪيٺيڪه زمانڪي
دهه . لي زارى ولاتي ٺيرين نه ولي به . دناڻ خوهده
لي زارتن دن بلاڻ دهه و جه جه ٺ هڻ فڊقه ه
مينا بابا ڪردى و لوري . ٺو پيشه ڊ وي ولاتي ده
زارتن دن هه ڀ گلڪي ٺ زارى ولاتي ٺيرين دورن
و د ڪفن نيزنگي زارين دن .

زارى دولي : افه زار زماني ڪردين دولي آن
زازانه . ڪردين دولي ڊ ولاتي ٺورين ڊ روز آڦاي
وي ولاتي ده روشني نه . ڀ پراني ثقلي ڪردمانجى ن
و ٺ زارى خوه پيشه ڀ ڪردمانجى ٺي ڊ زانن .
ليگورا ڪو من سح ڪر ڊ زاري دولي ده ٺي چند
پروهه لي ڊ ڀنگي ده اف ڀرين ها دڏونه . ڊ ناڻ
ڦلن هر دوپران ده ڊ ڊنگاني و قواعدى ده فرقين
اُشڪره ٺنه دڀن .

ڊ ڊنگاني ڀي ده : ڊ زارى سيورڪي ده حرفا (ڙ)
ڀقاسي ڪردمانجى ڀي ٺين بهڙي ، ڊ هن ڀرسان ده ٺنه
دڀن . لي ڊ دولي ڀين ڊن ده مينا زارى پالوي ده
(ڙ) يڪجار ٺنه وشوناوي (ز) بڪ آن (ج) بڪ رابويه .
ٺ لورا هڪه ٺ دولي يان ره ٺ برڪر لئونا (ڙ) يا
ڪردمانجى (ز) ڊيڙن زازا هانه گوتن دولي ڀين پالو
و مادني ٺ دولي ڀين سيورڪي ڀير زازانه .

ڊ زارى دولي ده ڀرسيڻ هر زارى ڪردى ٺنه
دڀن ، ڪردمانجى بابا ڪردى هورماني ه . پ . . .
و ٺي زارى ده (ڦ) هه به و گلڪه . ده ٺ
ڪردمانجى ڀي ڀير ٺي . لي ڊ هن ڀرسان ده ٺي (ڦ)

ڀي مينا بابا ڪردان ڀ (و) ي دگه ڀرين و لئونا (آڦ)
و (شف) ي (آو) و (شو) ڊيڙن .

ڊ قواعدى ده : زارى دولي ڊ قواعدى ده ٺ هر
زارى ڀير نيزنگي ڪردمانجى ڀي به . ڀري ڀيشين پروناڦين
(از) و (من) ، پروناڦين زندي ، دڻي زارى ده و ڪه خوه
مانه و (از) ٺي نه ڪيه . ٺ لورا هروڪي ڊ ڪردمانجى ڀي
ده به ، ڊ دولي ڀي ده ٺي فلين لازم و متعددى جعي جعي
ٺنه تصريف ڪرن .

تقي ڊ مهه لاجسي ده زاري پالوي ڪيم ڪريه .
لي زارى سيورڪي ڀي و ڀيرين خوه و ڪه خوه هلا ٺنه .
ڊ هن جهان ده مهه لاجسي ڊ دڻي زاري ده ٺ ڪردمانجى ڀي
ڀير ، ڪورتر و هورڪتره . اوچند ڪو ڊ فلان ده ٺي
ٺنه دڀن .

ڀاش ڪو مه افه فرقين ها ، بڪرتي ، گوتن امي
ٺ خوه ند ڦانان ره منوڪي ڀ دوزاران بدن زانن ، ڀ
ڀي سيورهڪ و ڀي پالوي .

آڦ منو چيرو ڪه مڪري به . پار خورتڪي هڙ ده
سالي ، ٺ ولاتي مڪري ، اف چيروڪ ٺ من ره گوتيو
من ٺي ٺيسانده بو . من اف منبو اهر دو زارين ٺيرين
دا ورگراندن . ڀي ڀيشن ٺ ملا نذير و ڀي دووم ٺ
جعي الدين ره دا ورگراندن . جعي الدين خلڪي پالوي به .
ٺ ڪندي مان ٺ عشيرا قاسمان .

ٺ بونا ڪو بڪ ڊ ڀين حڪمي زارى ٺي دن ده جينت
من ٺ هر دو وان ره منبو وا مڪري خوه نندن وڙي
لي زارى وان دا ورگراندن ، ڀي ڪر بڪ يا آڊن ڀينه .

دومليا سيورڪي

روڙي روزان ڊ ڊوين ڊ هاوار دا ڪوت .
شاري دو ڀيرو رماني . دوي ميان ڊ ڪرگين و
ڊس ليريڪا ڊ مندي . لوي ڀندو ڦشان اينان .
را پيدا ڀي . ڪرگڪ . خبيلي ترسا . لوي آي ري ڦا :
- اُزدو تو بورا توڙي ليرڪان
ڪرگڪ جري ڦا : حتا حوت روڙي ڦندر

لی نه کُر نه باق نه چون ستبولی ومولود نه کت چاپی
و خدی ژ عثمان اندی ره حَز نه کر کو کداخوه
پچرفین رهش بیبت - ام ثی چاپی ژبونا شا کرنا
گبانی وی پیشکشی وی دکن .

ژ هیلا دن من دزانی بو کو نک محمد علی عونی
افندی^(۱) ژی نقیشتکه مولودی هیه . من ژیره شاند
ونقیشتاوی آنی . مه هرود نقیشت دانین برهف . مه
دبت کو دناقبرا وان ده کیم وزیده فرقه هه .
بری پیشین د دستپیکا نقیشتاوی ده ده بیت هه ،
دیامه ده تقی سسی نه . من اف ژ ملا نذیر ره
خوهندن . آزی گوت « بین بیتین زیده پاشی هاته
پسرخستن ، هر حال یکی ژ برخوه گوتنه »
دثی باقی ده از تشکی نابیزم . لی هر وکی خوندقان
بخوهدی بیین د وژنا وان بیتان ده خواری و گبانی زیده نه .
عثمان افندی بخوه نکار بو بین بی وزن آن خواروزن
پنقیسینه . ژیره مولوداوی گواهمه .

دگل فی هندی ام وان بیتان بی کوتو تشی وان
بگهزین ، راست یراست د گهزین هره :

بنامی واهیری نو آرد و آزمین

که مادست کرد ب نو گروه رنگین

شما حمدی خوه اللابیری یاران

شو وروژ قاپی دای د بقارن

پیغمبری ری صلواتی بوان

تم و تم دردی جی فر د بنان

مثالی نادنی زانی ت مردم

(۱) محمد علی عونی افندی ژ خوهندا بین گردان
نین ولاتپاریز و ملیتپروره . بخوه ژی خلکی سیور کی به .
لمصری د ازهری ده خوه ندیه . اف ده سالن د دیوانا
قرانی مصری ده مترجمه ، ل شرفانما کو فی پاشی بی
لمصری هاته چاپکرن پیشگو تنسکه هیژا نقیساندیه .

ت جتیرینی گروهی توژی تو خم

که توزانانکی نو دنیا سنینو

بزان آدی جایی جو نیو

و دارو ای چه کی جتیر بکارو

کی جتیر چی کارت ای و دارو

بسو توبه یاران هی غدارین

دنای د توحی هول بکارن

گاهد خوری آری بن بنان

برژن حرسی چانرا بکان

بیو عفیو گوناھی مایی فیردو

گوناهکاری کی عمری خو د کردو

صلواتی بوانن رند و بولی

بره سنن پید ماگان د رسولی

ژو پیقه د منهوری (متن) ده ، د گلك جهان ده
ناقبرا نقیشتامه و با محمد علی افندی فرقه دن ژ هیون .
مه اوفرک برپیل و دین ره ویکویکو نشان کرنه .
لی فرقه بینا پیش و پاشیونا پرس و حرفان و
گهزینا جیوکان نه هیژایی نیشانکرنی بون . هر وکی د
بیت و مصرا عین ژ برین ده تینه دین .

چاغو قربان بی د فی اللای رسا

وقتا قربان بی د فی اللای رسا

کامکی آدر را خلاص خوری واشت

وا بوانو ئی رسولی ری صلوات

کامکی آدر را خوری خلاص واشت

وا رسولی ری بوانو الصلات

کردو اینان آرد باللای بول نیاز

کرد اینان و آرد باللای نیاز

أو و عثمان افندی بیعت نه خواهش بون . چچکو بربری بیعت د کړن . پاش بلاقیونا مولودا حجی یوسف میلدارین وی دگوتن : « ملاقی وزانانی هولی دبه . نه یب گالگالان . . . » أف گرتو پست ب گهی عثمان افندی فه ژی د کړن . نه گرکه أم بییون کو هر دولماژی کړد و کړد زمان بون .

وکی عثمان افندی اف بیستن ژ ناسین خواه ره گوت : « هکه زانانی ب نفیساند نامولودی بی از مولود کب زمانکی ولی بنفیسینم کو بی هیژ تو کتیب نه هاتیه نفیساندن ، نه ب ترکی ، نه ب کړدمانجی لی بی دولی . . . »

نوبی فی آوایی و ژ وی بربری بی اف مولوداها هاته پی . نک دلی من اف جار پیشینه کو ژ بربرها دو گردان تشتکی قبیج بر پی بو یه . عثمان افندی پار لسیورکی چو به رحمتی . رحمتا خدی لی یت .

دیسان لگورا گوتنا ملا نذیر عثمان افندی مولودا خواه ب پینج سالان بربرها مشروطیتی ، یانی د سالا (۱۳۱۹) ده نفیساندیه .

مولودا حجی یوسف یانی آترکی ژ خواه هنگی کتیبو چاپی . لی یا عثمان افندی نه دکت . جارکی نفیسته که وی شانديون دباربکری ، او نفیستا کو من یا خواه لیر نفیساند . لی ژ بر کو زوانی بون بخونین بشوندا فگراند بون . هر وکی د پلي وی ئی پاشین ده یترکی نفیساندی به : « بالخاصه سلام و ننادنصکره استفسار خاطر ایدرم . مذکور کتاب ولایتدن کرو اعاده ایدلدی . سببی اوقو یامامشاردر . باقی - لام . ۱۲ حزیران ۳۲۲ - امضا نایته خوهندن »

پشتی مشروطیتی پسامسکی من ، فائز بگ بدرخان ، بوبو قیقامی پتورکی . با فی ملا نذیر حجی ابراهیم چو بو بالی . مولود شانی وی دا . بر نه آوت فائز بگ هاته عزل کرن و فکریا سنبولی . مولود ژی بخوه ره بر کو بیخه چاپی . لی لستبولی ژی او نکار بون بخونین . هنگی فائز بگ ژ حجی ابراهیم ره نفیساند بو کو آن او بخوه آن کړی وی خواه بگهین سنبولی . مولودی ژوان ره بخونین دا کو بکارن چاپ بکن .

— تو چاوان هینی دولی بی بو یی ؟
— ژد یا خواه هین بومه . بقی من ژ دیرشوی هاتیه سیورکی ، ل سیورکی دیا من مهر کر یه . دیا من بخوه زازابه . کچا ملا سلیمان ، ملا سلیمان کړی حافظ عیسی یه ، او ژ پسامی عثمان افندی ، مفتی بی سیورکی به . یانی از خوارزی بی زازانم . از بخوه د نذیر زازان ده مزن بومه . ژ خواه ل سیورکی بی دولی خبر ددن ، لی ب کړدمانجی ژی دزاتن . خلکی دورا سیورکی ژی زازانه . از تم دجوم گندان و من هر گاف ژ خلکی را مولودا زازاک د خوهند . نیدی من زانی بو کو پاش چند سالان راستی صروشی خواه هاتیه . ملا نذیر بکیری من پهانا . دولی زمانی دیاوی ، زمانی وی بو . لی بی زمانی یانی خواه ژی ، وکه خواه ، پاک دزانی بو . د کاربو هر تشین دولی بی ژ من ره بی کړدمانجی مانابکه . ملایی من ملاکی زور ، ملاکی کتیب بن چنگک بو . مولودا زازاک ، یا ملایی یانی و پنج الاناما ملاخلیلی سمردی پیره بون . پاش دوروزان ملایی من ژدری فهدا . هر سی کتیب د بن چنگک . . .

ملا نذیر نفیستا خواه د سالا (۱۳۲۱) د پانزدهی مها نیسانی ده بخوه نفیساند بو .

لی ایرو چاقین وی ژ بر نخوهشی بکی او چندتاری بونه کو دستنقیسا خواه نما دکاره بخونیه . ژلورا من ژیره هریت بکویکو د خوهندن ، اوی مانه دکر زیر و زیر د عدلانندن ، من ژی ب هر دو حرفان ، عربی ولایتی د نفیساندن . د دما نفیساندنی و ب هینچتا هر پرسانو من بالا خواه ددا قواعدی ، دستورن زمانکی دانین درو یوبیل د نفیساندن . بر فی آوایی از دگام بنگهی زاری دولی ژی و من او ددانی بر کړدمانجی بی . ژ هیلادن دقیا بو از بزاتم و ژ خوهندفانان ره یدم زانین ، گلو أف مولوداها کنگی هاتیه نفیساندن و بی چی آوایی ژ عثمان افندی ره هلمکتبو .

لگورا گوتنا ملا نذیر بکی ژ ملا بین سیورکی ، یثانی حجی یوسف مولودک بزمانی ترکی نفیساند بو .

هاوار

کوفارا کردی * مجله کردیه

زارى دوملى ومولودا عثمان افندى [*]

برى چنداكى، بربِ خلاصكا نارى شه دجوم -
دنيا له بوبوتارى - من وهفالكى خوه مه خوه دا بو
ين چراكى و مه فئتكك دخوهند .

د پاش مه ره كالك دهات - عمرى وى در دورا پينجه
و شىستى ده - سلاف له كمر وخوهدا ناس كرن . ملا
محمد نذير كرى حى ابراهيمى ديرشوى . برى پانزده
روزان ژ ولىت هايتو و ين درگيا كو ژيره آن براى
وى ره كاركى پيدا بكم . من گوت :
— قنجه ، صبه و ره مال ام فد كرن .

لى زمانى وى نه زمانى خلكى جهى بوطان بو . هيز
بيتر دجو سزاري دشنا ديار بكرى .

صبه تر كالوهات - پسر هاتيا خوه ژ من ره گوت .
ژ بر تركان ، ژ برستمكار پياوان باز دا بو . د نافع آخانتى
ده من سح كر كو هر چند بائى وى ديرشوى بو لى
بخوه د سيوركى ده ژ ديبسا خوه بويه . ژ لورا زارى
وى نه زارى جهى بوطان بو .

ميفانى من ملا ، ملاكى مدرسه ديتى بو . كيم وزيده
بجرفين لاتينى ژى دزافى بو .

وكى من نائى سيوركى بهيست ومن زانى كو محمد نذير
ملايه زارى دلمى ومولودا زازا كى هاتن بيرامن .

ژ ميزقه من دل هبو هنكى ب زارى دوملى ژول بيم .
نازا مولودا عثمان افندى بيخم دست . وى ب يكي ره كو
رند ب دوملى يا سيوركى دزانه بخوينم ، لير بنفيسنم و بدم

[*] كتيبخاناهاواري دقان روزان ده مولودا زازا كى چاپ
وبلاق كرده . اف بندها پيشگو تنكاوى مولودى به .

چاپكرن . ژ خوه د قى زارى شيرين ده ژو پيشه
تشتكى دن نه هاتيه تفيساندن . هاتبه ژى من نه ديتيه ،
نه ژى بهيستيه .

بلى ژ زده شه به ازل فى مملودى دگر بام . برى دوسالان
نشتهك كتيبى دستى من لى ناقتاف . ژ پيشى و پائى يى
چند روبل كيم بون ، نين ما بين نيف چراندى و دهن
جهان ده پرسين حشفاندى هيون . دگل فى هندى پياكى
از پى ژول بوم ، بكيبر نه دهات . من ژى تشتكى
هيژا ونكوز نه آنى در . ژو پيشه ژ من ره آر بكارك
ژى دقيا بو . آر بكاركى ولى ، هر چى كو من تزافى
بو بكاره ژ من ره مانا بكه .

ملايى من هر چند كردمانج لى سيوركى بو . من
ژى پر مى هكه ب دلمى دزانت . ژ خوه اولى وراژى
ين فگراند :

— هتك كردمانجى يى ب دلمى ژى دزانم . ژ
ژنكى ره (جنيك) ژ صرّف ره (صردم) و آفې ره
(آو) ديژون .

لى دلى من ليكوتنا وى رونه دنتش . ژ بر كو
بخوه كردمانج بو . گللك كردمانج هنه كو ب دوملى
دزانت ، لى د آخانتى ده هر دوزاران تظلى هف دكن
و و كه خوه نزان پيژن . لى زازا بين هنه كو د كردمانجيا
وان ده تو كچانى نينه ، مينامه ب كردمانجى دزانت . ژ
بر كو كردمانجى دناقبرا كوردين ولاقى ژورين ده زمانى
تفابى يى په و ستران و ديلو كين زازان ب كردمانجى نه .
بردى بكي ژ من ره بك دقيا بو كو دلمى زمانى
دى و بائى وى بيت . من ژ مللى پر مى :

کوفارا کردی * مجله کردیة

تبخستیبین کوفاری

ج ٠٤٠ بدرخان	زاری دومی
جگر خوین	صحبتی
لاجی حەفی	صحبتی
دکتور ک ٠٥٠ بدرخان	هروکی هاته گوتن
هر کول آیزان	کرد و کردستان
ج ٠٤٠ بدرخان	الفابی یا کردی
دکتور ک ٠٤٠ بدرخان	چارین خیاام
فریدون	خوه ناس بکن
أفین جبوه لك	دلستی
بژیسکی میران	کله خرمی

TÎPGUHÊZIYA HER 23 HEJMARAN

www.arsivakurdi.org

ji tîpên erebî: **Emin Narozî**

HEJMAR 2

Gundê Nûava

A vên herikî... bax û baxçe... di nav van baxçeyan de her textît darên bi ber, li ser van daran ji her cinsî çivîk pevdîçin û bi her zimanî dixwînin! Ji van çivîkan a ko kezeba min dişewitîne û hundir li min dipertîne; şalûl e. Bejin û xwendina wê ruhniya çavê min û qînata dilê min e.

Gundê me di nav van rezan ji panzdeh malan hevdudanî ye; wargehê me, mezela civata gundê me ye. Paşîvan li ser wargeh, navaerojan di nav mêrga rezê me de em, dicivin. Pirs û galgalên me teva pev xweş in...

Kula welat çima holê giran û ji bîr nabe? Heta niho me digot: Em bê der û poxan in, ji lewra hergav birînên me diaxivin û ji hesreta erdê bav û kalan em din dibin vêca me çi divê? Gund gundê me, bexçe û baxên me. Tekûz e; herîşt, herîştê me!

Ma qê wusan e? Carekê werin, hundurê min verojin dilê min jê derînin û bi kêreke tûj çînî çînî bikin, wê gavê ev çiniyên dilê min ewê bêne peyivîn û pê ra bêne girîn. Lê dizanim hûn xwe nagirin hêstirê çavên we, ewê çemê Amediyê derbas bike. Şûnda hûnê bizanin ko ez, ne tenê dilketiyê xweşikiya şalûlî me. Ez dilketiyê dengê wê me ji ko jîyina me ya der li der di nav nikilên xwe da tewtew dike û bi vê dawî kilamê dawî tîne.

– Xweyî bin li gundê Nûava! Gundê we; mizgîn û hawara bajarê we!!

Qedri Can

BERDÊLIK

Ji Qedri Canê cambira ra

Jiyîn xweş e bi xurtî
Li Kurdistan bi kurdan,
Bav û biran çi bikim?
Hemû min tê bi derdan.

Min dil tucar nenalî
Min zar tucar nekalî
Bi dilhişkî bi lalî
Singa xwe da ber riman.

Min îşev dît xewna rast
Deng û gazî çi xweş hat
Digot rabin kurdino!
Tev biran û tev xwehan.

Derban li me tu zanî
Rim nîne giş nezanî
Xopan kirin kurdanî
Ev tiral û nezanan.

Hawarê, xweş awa kir
Dilê kurdan pê şa kir
Zar û ziman ava kir
Jîn û xweşî bela kir.

Kaniya Ereban 18-5-1932

Osman Sebrî

HEJMAR 3

LAVELAV

Xudan mal î, xudan perde
Cihê te giş, hemî erd e.
Bi awazê tena denga
Te xulqandî, te kir ava.
Tu hem derd î, tu hem darû
Te kir meh ro, te kir şev ro
Te na xafa, te na xurde
Tu davêjî dilan perde

* * *

Ya Rebb tu yî, tu rehm û nûr î
Tu destek î tu hesin û şûr î.
Tu rehm î, tu efserê, mela yî,
Gencîne yî tev, şeh û geda yî.
Ya Rebb tu î tu, tu şahê dewran
Textê te li ser Stêr û ezman.
Textê te sereferşerên şehan e
Bejna te ji çavê min nihan e.
Ser çend şehan tu bûyî xunkar
Lewra nedikir tu kes jî inkar.
Ya Rebb tu hî tu padîşah î
Tu merhema herbirîn û ah î,
Bexşende tu yî, lê derdimend im
Serferşikî mam û jar û bend im.

Dr. Kamiran Ali Bedir-Xan

PÎROZNAME

Birayê gewre û xoşewîst Mîr Celadet
Alî Bedir Xan!

Le paş destgûşîn. Demêk bû çawriwanî
sitareyekê gelawêjî kurdeman dikird. Ta ko
diwênê be çawî xwuman dî man ke ewêş
kovarî "Hawar" ke çawî hemû kurdêkî ron
kirdewe, hîwa man wa ye ko be tênî pirişkî
geş Kurdistan ronak katewe we hemû kur-
dêk be dem em Haware we biçî ta bikewênî
ser rêgayî rast we bo yekîtû kurdan hewl bi-
deyin.

Bo nawî geş lawekî kurdî Iraqewe pîrozî
"Hawar" tan pêşkêş dekem.

Rîca ekeyn le me û diwa hewl biden bo
tewhîdî lehcat ta we ko hemû kurd wek yek
îstîfade le Hawartan biken. Amade yin bo
hemû xizmetkarîtan. Îtir yarîde û dewamî
Hawartan le Yezdan teleb dekeyin.

Hamid Ferec

BI HINCETA PÎROZNAMEKÊ

Herwekî di sitûna xwe de bêt dîtin, ye-
kî ji xortên kurdên Îraqê, bi navê
Hamid Ferec, ji Hawarê re pîroznamek

şandiye. Tê de ji ber xwe û ji ber hemî xortên kurdên Îraqê ve derketina Hawarê pîroz dikit.

Heta niho me Hamid Ferec nas nedikir. Ev cara pêşîn e ko em bi heyina wî dihesin.

Ewî jî me nasnedikir. Lê ji ber ko Hawar - herwekî Hawara her xortê kurd e - Hawara wî ye, Hamid jê re xweyî bû.

Hamid Ferec xortekî kurd, şagirdekî dibistanê, Hawar dikeve destê wî, pê bendewar û şa dibe. Ew roja ko Hawar ketiye destê wî jê re cejn e, cejneke mezin, cejna vejîn û vejandina zimanê kurdî ye. Tawil kiryarî Hawarê dibe û dilbendiya heval, nas, nenas, tevayiya xortên kurdên Îraqê dike û ji me re, ji Hawarê re pîroznamekê rêdike.

Ji hêla din xwe dide pêş, beremrê Hawarê, beremrê zimanê xwe disekine. Ji me dipirse, gelo çi xebat, çi kar heye ko pê xizmeta zimanê xwe, xizmeta nijad û milletê xwe bike.

Tu kes nikaribû ji Hawarê re diyariyek ji pîroznama Hamid Ferec, mezintir, bi qedir û hêjatir bişîne. Diyariya Hamid Ferec diyariyeke welê ye ko bi kirînê naye kirîn, bi daxwazê nakevit dest. Ew rişteki beha ye ko ji vîn û ji xurtî û dilbaweriya kurdaniya Hamid zaye.

Hamid Ferec herçend bi vîn û dilbawer e ew çend bi hiş û jîr e jî. Hamid dixwaze û rind dizane çi dixwaze û jê re çi divêt.

Herê ji me re şîretinen qenc û beha dide. Ji me hêvî dike û dixwaze ko em ji bona yekîtiya zimanê kurdî bixebitin.

Belê xebera wî ye. Ji xwe me, di pronivîsa xwe de ew esas, bi mada jêrîn ve danî bû.

2- sehîtiya zarên kurdî û ber hevdanîna wan . . .

Ji bona yekbûna milletê me welê jî diviyabû. Ji ber ko yekbûna milletan bi yekîtiya zimanî dest pê dike.

Bizmark yekbûna Almaniyayê li ser yekîtiya zimanê Almanî danîbû. Vê yekîtiyê Lûter jê re çêkirî û pêk anîbû.

Yekbûna kurdan jî bi yekîtiya zimanê kurdî çêdibe. Yekîtiya zimanî jî bi yekîtiya herfan dest pê dike. Yanî di yekîtiya zimanî de yekîtiya herfan gava pêşîn e.

Pesn û spas ji Yezdanê pak re Hawar elfabêya kurdî belav kir û ew gav avêt.

edin divêt herçî xwenda, xwendewar û zanayên kurd hene bi vê elfabêyê binivîstînin û nexwenda jî hînî wê bibin.

Celadet Ali Bedir-Xan

Ma çiman diçî?

— Ji Ekrem Beg re —

Dilketî me, dil im ez, domîr û fermanîdar î tu!
Sal û hîv herdem tu î, hem rovejîn hem rohilat,
Dîl im ez, dîla welatî; ez jî qurabana te me,
Gevre [gewre] ye hêvîn û jîn, lê gevretir al û welat! . .

Dîktor Kamiran Ali Bedir-Xan

HEJMAR 4

EY KURDINE WUŞYAR BIBIN

Xakî Cizîr û Botan, ye'nî wulatî kurdan.
Sed heyf û sed mexabin deyken bi Ermenîstan
Wa rêgatan debeserê 'elatê Caf û Bilbas
Ger mirduwin le germiyan, memnû'e biçne kwêstan.
Karnî kiç û hetîwî şêrîn bi raydekêşin
Hawar debene berkî peş me dexîl û aman.

Sertan le qur hilênin werin halman bibînin
Çonîn le destê zulmî bêdîni dîr le îman.
Em qiseye ke kirdim nagate çend salî tir
Em halte debînin yek yek bi çawî xotan.
Herçî we ko beyanim bo kirduwin be tehqîq
Peyda debin segane kam qor bikeyn be serman.
Lem bikne îtîfaqê peyda biken be merdî
Ferqî nebê şîwan cotyar û mîr û gawan.
Ger hîç nebê be oyun tabî' be dewletê bin.
Bêgane çak e, dujmin nek dujminî le xoman.
Romî weku benî m'ûn kes piştyan pê nebestê.
Kewtûne dawî xoyan pejmurde mawin heyran

Kiwa! Walî Senendûc, begzadekey Rewandîz
Kiwa! Hakimanî Baban, mîrî Cizîrî Botan
Kiwa! Ew demey ke kurdan azad û serbixwo bûn
Sultanî mulk û millet sahibî ceşş û îrfan
Çoşêk biden weku heng tedbîr biken be bêdeng
Esbabî şer peydaken top û tîfing û hawan
Haçî kesêke bê kes bo êwe qor dipêwê
Gwê lê de kî zerîfe nayken bela le xotan

Hacı Qadir Koyî

GOTINA WELAT

Welatê min digotî min: Birazî
Li nezmê guh bidêre ger dixwazî

Cegerxwînê kurê min tu ji derda
Silavan zû ji min bigihîne kurda

Bibêje ez keçîk bûm ta ko bûm pîr
Nedî min xwe wekî vê salê esîr

Serê min bû spî, pûş û pelax e
Li jêrî min çu nîne xeyrî ax e

Ji çavên min diçin sed av û sed co
Ji min êdî dikin gazinde zaro

Xerab bûye ji min sed xan û qonax
Nemaye bo yetîman xeyrî yek max

Nekarî bête nik min merdê rêwî
Heçî nik min hemî zarok û sêwî

Kuranê min ji xwuşkê xwe re pak in
We lê pirsê li dapîra xwe nakin

Cizîr û Şehrezor û qit'ê Îran
Hemî qîzê min in pîrê bi qurban

Cuwan in surperî ne serbilind in
Gellek xûb û zerîf û gewr û rind in

Efîf in pir delal in berzewac in
Gelek pak in we lakîn bêrewac in

Ricakar im ji te ey lawê kurdî
Tu xwuşkê xwe nexî ber êş û derdî

Bide heryek cihangîrek zemanî
Wekî Yûsuf, Selaheddînê sanî

We lê bêje ji bo wî re eyan e
Ev e xwuşka min e rind e cuwan e

Ji hersêkan tu kîjanê dixwazî
Tu nasnakî ji bil navê mecazî

Sîdaq wan tifaq û îttîhad e
Tu kê bigrî ji bo te ew mirad e

Amûd: 11 Hezîran 1932

Cegerxwîn

LAWIKÊ MIN

Gava ko fermana kurdan rabû em hêj
Gnû zewicî bûn. Şevêkê tu pir dereng
mayî û gava tu hatî mal, di destên te de ti-
fingeke nû û çend sed berik hebûn. Dilê
min tirsîya û recîfî, min ji te re bi dengêkî
lerizî digot:

– Gurgîn . . . dîsan çî heye? Te li min bi
hêvîna çavan û bi kesera dilan mêze kir; pa-
şê bi dengêkî xurt li min vegevand.

– Dawet dest pê dike.

Di welatê de şeş meh şerekî zor çêbû, jin bi
bûn zaro sêwî man. Kurd destpêkê de dij-
min şikandin. Lê, paşî bi bêbextî hatine şî-
kesrin. Gava tu di şer de bûyî min ji te re

kurikek anî. Êvarekê, ez li ber deriyê malê
sekinî bûm, çavên min li rê bûn. Min dît tu
hatî. Herdu destên te bi xwîn bûn. Di ser
singa te de birîneke kûr û vekirî hebû. Te,
ez himêz kirim û te got eskerên dijmin di
ser şopa min de ne; bawer ke niho ew ê bèn
û min bigirin, megirî!!!

Tenê vê demê ji bîra meke. Paşê tu bi ga-
vên lez çûyî ser dergûşa kurê xwe ê pênc
mehî Tacîn, û te ew helanî û jê re got:

– Tacîn! Dilê te ji bona arîkariya kurdis-
tanê ye. Xwîna te ji bona şer û rijandinê ye.

Te kurê xwe dikir nav dergûşê û eskerên
dijminan diketin hundirê malê. . .

* * *

Lawikê min! Îro pênc sal qediyane ko em, ji
hev dûr hatine êxistin. Tu niho di kortalekê
de bi çarsed camêrên kurd radikevî.

Xwedê dizane . . . çermê rû û sînga te pe-
rçiftî û laşê te riziyaye.

Lê, Gurgîn. Bizane ko herşev berî here
rakeve kurê te Tacîn zend û destên xwe ên
nerm davêje ser situyê min û bi çavên xwe ê
zelûl û bi keser li min mêze dike, min maç
dike û ji min re dibêje:

– Dayê! . . Dayika min bavê min re bini-
visîne ko mezin bûme. Dilê min ji bo hejki-
rina Kurdistanê ye xurtiya min ji bona arî-
kariya Kurdistanê ye, xwîna min ji bo şer û
rijandinê ye!!!

Dr. Kamiran Ali Bedir - Xan

HACÎ QADIRÊ KOYÎ

Hacî Qadir Koyî şairê qewmî, berz û bi
qîmetî kurd e. Le salî 1232 [1816] h.
[hicrî=koçî] le gundi Gorqerec nêzikî Koy-
sinceq hatuwete dinya, le paşan çûwete Es-
temûl û le wê mewanî kuranî Bedir-Xan
paşa buwe û le salî 1312 [1894] le wê wefatî
kirduwe. Hacî Qadir yekemîn şair e ke hel-
bestî qewmî û millî danawe û be we xerîkî
wuşyarkirdinewey kurdan buwe û lapeday
helbestî xeramî pêwe dawê.

Hevindê Sorî

HEJMAR 5

WELATÊ KURDAN

Kabira Merwane mal û xaneyî wêranî mîn
Tê bige zanîni fen û kirdewe w îrfanî min
Roleyî kurd im silahşor im le meydanî şera
Alem eyzanê çulon bû Rostemî meydanî min
Go biroy geşt û guzarî bax û baxatim bikey
Her delêy Allahu ekber çend xwoş e seyranî min
Awî bermawey min e nîwey cîhan têr aw eka
Bo Îraq û el-Cezîre rûh e em awanî min
Mezr' ey kêlgey wulâtîm bo te enbarî cîhan
Rizqê Îran û ereb tê mîn eka xermanî min

Bo bilindî xwoy be qurbanî jiyani gel eka
Giyani û malî hîç e la serkirde w goranî min
Rû bida bo dîn û millet zereyê kurtî w be dî
Giyani eden nakin tehemmul alim û şexanî min
Ew kese bedbîn e ispatî cehil bo xwey eka
Wa eka înkari zor û debdebe w dewranî min
Laperey tarixî alem şahid e bo dewrî min
Diyar e hêştâ taqî Kîsray dewletî Sasanî min
Îddî'ayî 'ilmî musiqa emin îspat eka
Rast û sîgaw û beyat û lawik û heyranî min
Piyawî wek Sultan Selaheddîn Eyyûbîm biwe
Fexr e bo Îslamî alem kirdewey sultanî min
Înqilabî çonî pêk hêna le Îslam û ereb
Mîr Ebû Muslim bû serkirdey gelî şerani min
Nadirî Efqarî, Ebdulkerîm Xanê zenî
Dwênê dengî da le alem setwetî şahani min
Guftugoy ba intihay bê xatîmeş bê bem qise
Nisbetî Arî bes e bo 'en'ene w inwanî min

Ebdulxaliq Esîrî Kerkûkî

Bironkara mezin û xoşewîst a hemîyan Mîr Celadet Alî Bedir - Xan

Mîrê Mezin! Kovara Hawarê pirdeng
Mû binçîney 'ilm û zanînê û payey
tund û qaimî sin'et û fen, pilley nerdewana
çûna berew jor û serkevîna ezmana milletê
kurdî beste ziman û mayeyî firehbûna gote
û lawij berî bera rê lê hundabiwanî kur-
manc û çiraya xwêndevaranî pir hoş be he-
zar dibxweşî û kêf û stranînê me le horga
(meclis) Îsmail Beg da xwend.

Gelêk bira û xweş hawalanê dilsojî rûniş-
tibûn. Me ke be kenîn û kêf ve xwend.

We bo ev pîrozî û geyîştina Hawarê hore-
ge xo me daye razandin be yadî rûhî pakî
bira ciwan û saxî û selametî hê paşiyêçî ma-
wan û be şerefî mezin û xawer himetî me-
zintan me dest kir be kêyf û şadî û ûd û ke-
mançe û gramofon nêzîk sê seat me hogirî
xwoyî berneda.

Kovara zarê kurmançî ko ta niha me ra-
girtibû ji wan rojan da dê derkewêt. Me
nîskey wan teqdîm dekeyn. Êtir Xudê ha-
wale we bêt, Mîrim.

Seyid Hizni

HEJMAR 6

JI BONA HAWARÊ

Ji bo Mirê zirav û giran û serfiraz û hurnemend Mir Celadet Alî Berdir-Xan

Bende go bi navê Cegerxwîn hatiye nas-
kirin destê te maçî dikim û bêhejmar
silavan li cenabê Alişan dikim. Hebûna serê
te li cîhanê ji padşahê mezin dixwazim û bi
van çend xweşxwanê jêrîn ez Hawara te pî-
roz dikim. Welê dîsa wek pîroznama Ha-
mid Ferec nabe çiku wî ciwanmêrî berî her-
kesî Hawara te pîroz kir.

Hezar carî pîroz bitin ev Hawar
Hezar ah û zarîn dikin lê ez im
Gelek xûb û rind e wekî gul'izar
Ji wan bilbilan tê Cegerxwîn û jar
Gulîstanê zarê me ye ey ciwan
Dibêm: ax welat ax welat ax welat
Ji bo bilbilê dilnexweş bû bihar
Evîna te kuştim kirim tar û mar
Çi mêwek şêrîn berê wê giha
Welat pir xweş e çol û deşt û çiya
Pesendîd e go min berê wê dixwar
Li zozanên jorî di cihên avên sar
Çi bostanekî pir xweş û pir bi av
Di nîva welat min diye sê bihişt
Heye tê de xox û bihok û hinar
Kilêbî û Şaxê û çola Hesar

Li ber wê heye bexçevanek mezher
Hesar gelek xweş e deşt û çiya
Şahînşah û paşa ye û xwendkar
Rez û bax û baxçe beroj û zinar
Serfiraz û comerd e ew bexçevan
Hawar e pir ciwan e keç e nûgiha
Didî herkesî wî berê avîdar
Gelek dilber û nazik û nazedar
Hezar bilbilê dilşewat û bixwîn
Qelen kêm e erzan e pêncsed qirûş
Di nêv baxê wê da dikin ah û zar
Bixwazin ji Alî Celadet bi xar

Cegerxwînê Kurdi

GULBANKÊ HIŞYARIYÊ

Çavê xwe veke ji xwabê rabe
Mêze ko welat hemû xerab e
Carek li welatê xwe binêre
Rovîgahê piştî çûna şêr e
Ew deşt tijî ji mêrg û ava
Roj tê de ji zû ve çaye ava
Ew goh zimrudên di ser de
Berf in dihelin û bax di bin de
Ew baxê tijî gul û lale
Murxî seherê li ber dikale
Lewra ko refek ji kund û zaxan

Hêlîn kirine di nava baxan
 Bilbil ko bi zarê xwe dixwîne
 Zax jî ji xwe deng bi derdixîne
 Ber jî rebat e gihaye jêrîn
 Cîkê xwe yê jêr bi jor bigorîn
 Carek here ser çiya û zozan
 Bi awazekî jinê banke kurdan:
 Bêje hemû yek bibin bi hev re
 Canê xwe bidin biçûk û gevre

Mela Elî

JI KURDÎ LI EREBÎ

Şiroveya gotinên kurdî bo zimanê erebî

Di hejmara pêşî ya kovara me Hawarê de me got ko ew bes kovareke edebî û zanistî ye, mebesta wê yekbûna zaravayên kurdî yên cuda ne û hînkirina kurdan ya xwendin û nivîsîneke bi rêk û pêk e li gor biryarên ko hatine girin.

Ta niha me gotinên biyanî bo hinek zaravayên kurdî ferheng kir.

Lê ji vê hejmarê û pê ve me biryar da ko di kovara xwe de sitûnekê ji bo ferhengkirina gotinên kurdî bo zimanê erebî veqetînin, ev yek li ser daxwaza hinek xwendevanên me yên hêja pêk hatiye. Nexwe ji niha û pê ve çî peyvên ko xwendevanên me ji me bivên em dê wan di bin sernavê "Ferhengok" de bicivînin. Em ji zatê wan hêvî dikin ko şiroveya temamê gotin û hevokên ko ji wan re zor in ji me bixwazin, da ko em di vî cihî de zû bersiva wan bidin.

[Wek ko ji nivîsê jî tê zanîn ew bi erebî bû min ew wergerande kurdî lê ji ber ko Ferhengokê bi xwe gotinên tekstê yên kurdî bi erebî mane dikir min tu pêwîstî bi wergerandina wê nedît- E. N.]

Navê Roj û Mehan

Hinek xwendevanên me ji me pirsana navê roj û mahên kurdî kirine. Li vir em vê daxwazaiya wan tînin cih û li jêr wan navan dinivîsin:

Di zimanê kurdî de ji bo mehan du cure nav hene. Cureyê ko tê zanîn navdana mehan bi navên wan yên serbixwe ne, lê cureyê duyemîn taybetî ye ko ew jî navdana wan li gor demsala wan e. Ev cure nav di stran û helbestan de bêhtir tê. [Ev nivîs ji erebî hatiye wergerandin lê ji ber ko navê roj û mehên kurdî li hember yên erebî hem bi tîpên Latîni û hem jî bi yên erebî hatibûn nivîsîn min wergerandina wan pêwîst nedît - E. N.]

CUWABNAME

Bo Newrozî muste'ar xawenî meqale zî-maneke be ser lewhey "Bo Şairêkî Kurd" le jimare 24'emîn zarê kurmançî da neşir kiribû.

Meqaleyek ke hewt sal le me û pêş le tenqîdî şî'rêk da le defterî xatîratî xota nûsiwete îmro êxeyete sahey întîşarewe û le cerîdey zarê kurmançî da 'erzî xwêndewaranî ekey. Eme himet û tewanayekî berz e, cinê teqdîr û teşekkure.

Umêdim wa ye ke ew defterî xatîrate xezîneyekî zengin û rengîn û be î'ûbarî muhtewiyatî tuhfeyekî niwênî giranqîmet bê. Herçendî tenqîdeket be rastî me'qûl û meqbûl e belam eger aciz nebê dekêm: Ke bo neşrî ew tenqîde le intixabî ziman da isabetî nekirdiwe. Çunkî tenqîdî fi'lek usûlen ya le wextî kirdinî ew fi'le da we ya le eqîbewe dekirêt. Eger wa nebûwaye tarîx bo ême nedebû be dersî îbret. Saniyen tenqîdekê be tewcîhî hedefêkî mu'eyyen bikrê. Eger wa nebî bê eksî seda emênitewe. We lem new'e tenîdeş ne, xwêndewaran le heqîqet agahdar ebin û istifade ekin û ne ew kesê tenqîdeş ekirî le xwoy agah. Le ber eme bebî mudafe'y nefî mehkûm û bem tehrîşî elbette me'zûr emênitewe, min lêre da herze û gêlî nakem eger tenqîdeket muweccihî minîş nebê, çunkî tenqîd hel egîrêt le nûsinewey em cewabe da xwom her be musîb ezanim. Me'e ma fih ê we tenqîdî şî'rêk eken ke hewr sal le mew pêş neşir kirawe û le miyaney tenqîd da efermoyet ke "Çi milletekî tir heye le esrî fen û ilm da le zmanî irfan û sen'et da şaire pir hoşekanî le paş hemû ra-

bûradinêk le şî'r da basî (mujgan û çawî kal û lêwî al biken) Em sualetan le çî dereceyek da le gel heqîqet tetabîq eka le we behs nakem. Feqet wa ezanim ke heqîm heye tenqîdeketan muwecihî xwom bizanim. Çunkî min teqrîben heşt sal le me w pêş le şeşemîn jimarey xeztey "Umîdî Istîqlal" da xezelêkim neşir kirdiwe ke eme metle'eke ye tê:

"Mari zulfî nû ye çî xezney 'eqîqî al ebê

Tîrê mujgan pase danî dûrî çawî kal nebê

Diqqet efermoy ke 'ibareê "Mujgan û çawî kal û lêwî al û . ." ke herfiyen le meqaleketan wergêrawe le gel med'î xezelêkem çend minasebetdar e? Carê le pêş hemû şîrêk da 'erztan ekem ke min le w tenqîdetan zor mutehessîs û pê xweşhal bûm. Çunkî dubarey ekem we qîsekanetan heq û rast e le gel emeyîş da "zemêkî te'hrî el-medh" (avêtina bi pesindan); çunkî du beşî meqaleketan dilalet le bilindî mewqî' (cîh) û şexsiyetî munteqîd (rexnegîr) eka le nezer êwe da inca le ber emey min layiqî em teqdîrate nebûm demêk le nûsinewey cewab da mutereddid mamewe. Feqet fikrêk ke cesaretî cewab nûsinewe û (xwo tê helqlandinî) pê bexşêm ewe bo ke le teqdîrateketana weku tenqîdeketan namusîb in. We illa eger le cîhet tenqîdeketanewe le edemî isabettan emîn nebûmaye mumkin nebû xwom bew şexse berze bizanim ke êwe tenqîd eken. Belê lutfen eger temaşey serlewhey xezelêketan bifermiwaye û tozî lê wurd bibûnaye we detan zanî ke ew xezele bû tecrîbeyêkî qelem û le jêr meqsedêk da nusrawe çunkî serlewhey "Bi Terzê Qedîmen" û bi 'l-xasse şî'r û meqalekanî pêş ew nusxeye kafiye bo izharî meqsed. Bem munasebetewe hikayetêkî biçûktan bo bigirmewe:

– Serdemêk dîsanewe le xezeteyêkî biçûk da çend şîr û meqaleyekem neşir kird le şî'rekan da zorim se'î ekird ke lasay şî'ra tazekanî tirk bikemewe muteceddîd be mêş-kekanî weku tu zoriyan teqdîr ekird. Feqet rojêk le mecellekê da be'z lew teceddud pir û raneyîş hazir bûn ke "Qedîmen Perist" yek hucûmî kirde serim û tenqîdî kirdim le ciyatî mudafe'ê be uslûbî kon çend şî'rêkim neşir kird ke ew û em mîsalî ew e û lêyan me'lûm bû lew meydaneş da le "Qîr qaç" la nadem dûbare geramit we ser rey ewil nazanim halî boy ke xezelî "Bi terz Qedîmen"yîş teqrîben be meqsedêkî wa nusrawe? Ke wabû reng e me'zûrim bibênin. Eger le 3 ziban da (Kurdî, Farsî, tirkî) eş'ar û xezeliyatî bindet çaw pê kewetewe xwêndûtewe elbet le meselekem tégêştûyî. Me,e ma fih le rexmî emane û le rexmî ewe tê ke be xilaf eqîdey êwe edebiyatî bê'işq û bête'bîrî se'hîhî (edebiyatî bê xett û xal) le nezer min da weku (awêney mis) wa ye. Dîsanewe teqdîrî berzî hisiyat û bilindî mefkûretan ekem. Çunkî min ezanim êwe kên?...

Helîm Rifqî

Herwekî me ji nusxa pêşî ve gotiye; Hawar, Hawara kurdan, Hawara her kurdî ye. Ji lewra me benda jorîn ko cuhabek e bilav kir. Heke "Newroz" dil kir û lê vegerand rûpelên Hawarê jê re jî vekirî ne.*

Hawar

ZARÊ KURDMANCÎ

Kovareke kevn e. Ev heft sal in xweyiyê wê ê xwedan vîn û himmet, mîrza Husayn Hiznî Mukriyanî kovara xwe di Rewandizê re derdixênit. Mîrza Hiznî berî hingê li Helebê bû. Ji xwe re çapxanek saz

kir û bi xwe re biribû Rewandizê. Zarî kurdmancî di wê çapxanê de tête çap kirin lê sed heyf û mixab in ko Zarî kurdmancî ji bêxweyîti, ev du sal in rûpelên xwe li xwe girtibû û nikaribû derkeve.

Di bîst û siyê ûrmeh û 1932 û di roja şembê de ji nû ve vejeriya jiyînê û derket. Tê de gelek tiştên qenc û bi fêde hene. Xêzên jêrîn ji bendeke wê ye ko sernama ser bihûrdiya (biserhatiya) kurdî hêldigre:

"Serbihurdî gevre û nawdaranî kurd le salî hezar û dusedê hicrî heta hezar û sêsed. Lem kovare da yek be yek ev piyawe gevra-ne basî ekeyn we deyxeyne ber çawî xwêndeware xwoşewîstekanî zarî kurdmancî.

We evane be kirêbiş teqdîmîyan ekirî, le esrî sêzdemîn we heta esrî çuwarde bergî yekemîn û le ewilî em esrewe heta emro be bergî duwem nawunrawe."

Hawar hevala xwe ne a nûza lê ji nû ve za bi germiya dilê xwe himêz dike û tê xweşhatina wê. Ji Yezdanê pak jê re jiyîneke dirêj daxwaz dikir û pê re ji xwendevanên xwe hêvî dikir ko kiriyarê Zarî kurdmancî bibin da ko ev kovara kurdî bikarîrî bijtî û xizmeta mîlet û welatê xwe bikir.

Hawar

Ji xwendevanan re

Bendên xwendevanên me ko gihîştine Hawarê gelek bûne. Tevda û di nusxekê de nayêne belav kirin. Rûpelên Hawarê qîm nakin. Ji lewre ev bendên ha bi dûrî dê bêne belav kirin. [Ji] ber vê yekê divêt ko xwendevanên me li me megirin û li dorên xwe bisekin. Hêdî hêdî, [ji] berê ve hemî jî dê belav bibin.

*) Xuyaye ko di vir de tevlihevîyek heye çûku çendî ew di nav rûpelên hejmar 7'an de hatine jî lê li serê van herdu rûpelan " rûpel 4, hejmar 6" hatiye nivîsandin.

HEJMAR 8

JI XANÎ RA

Çend xeberekî Kurdwarîne digel ruhê Ehmedê Xanî

Xanî tu bes e bike hawarê
Rabe tu biliv ji wê mezarê
Bifikir tu bibîn diyarê Zînê
Sor e wekî gul hemî ji xwînê
Dûman û girî ji xan û manan
Çawan digehête asîmanan
Feryad û fixanê duxt û bûkan
Zarî û hawarê van biçûkan
Cewra weledê heram ê Cengêz
Ne rez hiştine ne bax ne parêz
Wêran kirine kelat û bajar
Talan kirine mezar û bazar
Cîkê zerî û delal û rindan
Lê irira hirç û bûm û kundan

LÊ

Bê hêvî mebe binêr tu carek
Kurdên bi şîraq bibîn mubarek
Îro qe nemaye wan nîfaqek
Pêkve hemî bûne îtîfaqek
Taûsî û Îsewî û Musilman
Ji Sêwas heta bighête Loran
Yek can û dil û yek hawar in
Bi 'l-cumle li gaziyê bi kar in
Şeş sal e hemî bixwîn dibazin

Azadî û xwebixweyî dixwazin
Ya dê bimirin we ya bijîn mîr
Qet laîq e kurd bimînit êsîr

Bayezîd 15 hezîran 1932

Behmen Zerdeşt

HIŞYARNAME

Hawar kurdino nekin nekin!
Renca neyar jibîr nekin
Şev û rojê hûn xew nekin
Mêraniya xwe hûn zêde kin
Hawar kurdino nekin nekin!
Yekitiya xwe winda nekin
Namûsa xwe peymal nekin
Hawar kurdino emê pir in!
Çavên me kesî nabirin
Naxebitin pir xizan in
Em bi qanûnan nizanin
Hawar kurdino bilezînin!
Zarokê xwe bixwênînin
Bi qanûnan bizanînin
Belkî doza me hilînin
Hawar kurdino nekin nekin!
Bi zimanê neyar gal gal nekin
Zimanê kurdan hûn fire kin
Keç û bûkan paymal nekin

Herê lê herê lê herê lê zeriye
ezê nexweş im nexweşê li tayê yo
Bira cîkê min deynin li zozanê Mêrgemîrê
li ber belekiya berfê yo
Belkî keç û bûkê êla rengîn
bên herin seyrangaho
Çelenggewra min destê xwe bide
bin serê min evdalê Xwedêyo
De wayê de wayê feleka malşewitê
xayinê [xayin e] me ra nayê

Deştê Sirûcê 14 tebax 1932

Lawê Findî

EZ GORIYA BANGÊ TE ME

Hawar hawarî kurd e
Deng û gazî welat e
Mizgîniya xwe nasîn e
Hatîn be dengê Hawar
Qîz û kur pîr û ciwan

Hawar hate çiyayan
Deşt û gund pê lerizan
Bangî azadî kurdan
Yekbûnî xweşî dilan
Kewte naw mal û xêzan

Herdem be demî Hawar
Pêk dekoşîş û hawar
Huşyar debina kurdan
Ladeban şîna welat
Ez goriya bangê te me

Akre 28 hezîran 1932

Mamoste

HEJMAR 9

MÎR Û KEŞE

Carekê Mîrê Cizîrê derketibû gerê. Riya xwe xistibû Tora Hevêrkan. Şevêkê di gundekî Felehan de ma. Di wî gundî de dêrek hebû. Mîr çûbû ziyareta dêrê.

Ji keşeyê dêre re got:

– Ez ê ji te sê pirsan bikim, lê ne niho piştî sê mehan û ne li hir li Cizîrê, heke te li wan vegerand ez ê te bikim pitrîq û heke te nezanî vegeerî ez ê te ji keşeyê bêxim û bikim dergevanê dêrê.

Mîr da rê û çû. Keşe kete texmînan. Keşe ro bi ro diçilmistî, ji sibehê heta êvarê riha xwe dikir nav destên xwe û vedikişkîşand. Di dilê xwe de digot: "Xwudê tu ew Xwudêyê min ê çak î, ez jî keşeyê te ê rind im, ev çi bela ye ko te aniye serê min, ez ê çawan li Mîr vegeerînim?" Keşe xweyîyê pez û şivan bû. Halê keşe diket ber çavê şivanê wî jî. Carekê şivan ji keşe re got:

– Bavo, ev çi halê te ye? Çi dest daye te? Ji sibê heta êvarê difikirî û ber xwe dikevî, ka bêje xulamê xwe belku min tevdîrek jê re dît.

Ji xwe keşe li yekî digeriya ko derdê xwe jê re bêje. Rabû derdê xwe ji şivanê xwe re got, şivan kenî û got:

– Ma ev jî tiştek e? Mîr çi dikare ji me bipirse ko em nikarin lê vegeerînim? Qet xem mexwe, min bişîne Cizîrê ez ê bizanim lê vegeerînim.

Keşe pê qaîl bû û dilê xwe rahet kir. Sê meh bûn temam keşe şivanê xwe rêkir Cizî-

rê. Şivan xwe gihand Burca Belek û derket hafa mîr. Mîr bi kêf bû, ji şivan pirsî û got:

– Keşe, ka bêje di behrê de çend dilop av hene?

– Hejmartina dilopên ava behrê gelek hesanî ye. Tenê divêt tu emir bikî ko devên çeman bigirin.

Mîr kenî û got:

– Xweş cuhab e. Pirsiyariya diduwa, heke ez xwe bifroşim çend zêr dikim.

– Bîst û neh.

– Min ev seh nekir ev çi hejmar e?

– Mîrê min tu zanî ko Îsa Pêxember bi sih zêrî hatibû firotin. Herhal qaîl î ko jê bi zêrekî kêmtir bêt firotin.

Mîr ev jî eciband û jê pirsiyariya paşîn pirs kir:

– Keşeo, ka bêje min niho ez di dilê xwe de çi dibêjim?

– Ez xulam ev ji hemiyar hêsanîtir e. Niho tu dilê xwe de dibêjî ko ez keşe me, ne? Lê ne welê ye, ez şivanê wî me, keşe li gund e. . .

Koçerê Botan

ZÎNINE XEW

Şewêkî ronak wek çihrey dildar,
Asman bê pele, zewî xamoş bû,
Cîrîwey estêre le dûr weku tar,
Bo dilî birîndar zor be xuroş bû.
Le laye şindî dilguşay şemal,
Le laye bulbil mest boy gul,

Minî bêçareş gîrûdey xeyal,
Badem pir ekird le xwênawî dil.

Hêndem xwardewe xwênî geş û sûr
Nema tiwanay seyri tebî'et,
Bazim da, derçûm le cîhan, le xilqet
Firişte asa firîm serewjor. . .

Katê mandû bûm, şabalim şika,
Niştîmewe le naw gul û gulzarê,
Cêyekî tenha, nebû giyandarê,
Mamewe bêkes, bêyar, bênewa.

Ta çaw bir bika her lalezar bû,
Giyandarî tenya balindey bê xem,
Tar û rubabî dengî huzar bû,
Hiç bû le çawya baxekey Îrem.

Xistimye tirsewe çolî û tenyayî,
Hatewe bîrim belênî Yezdan,
Bihuşte, wutim, êre bê guman,
Nema lam îtir bîrî dinyayî. . .

Hawarim kirde Êzedê bêçûn,
Firyadi resim bê lem wehşetzare,
Ya rehberim bê bo rêgay derçûn,
Ya ne halim ka lem ser û kar e.
Nagah le penay darêkî berza,
Hate derewe pîrêkî fanî,
Serapa bergî spi le ber da,
Pîrçêkî dirêj heta ser şanî,

Du çawî geş î beraq û pîrmûr.
Rûyêkî beşûş royîştinêkî weqûr.

* * *

Nîzêk bo û lêm fermûy: "Ey role,
To çît, çi kareyt, ademîzad î?
Bendet, azad î, mat î, dilşad î?
Çon rêt kewtûte em cêga çole?"

Wutim: "Min kurd im netewey Sasan
Peristişkarê Azer û Êzed,
Hatûm bibînim ehdi pêşnyan,
Têbigem dewrî Dara w Yezdegird.
Birêjim boyan firmêskî xwênîn,
Hawar berme ber tacdarî Midya,
Bila lêmewe, bikem zar û şîn,
Ta ko Hirmizman biga be fîrya."

Fermûy: "Ba biroyn bo lay Akbatan
Le wê bibîne be herdu çawit,
Giyani pêşnyan, Mîdya û Keyan,
Êstayş hewl eden bo berzî nawit."

* * *

Be cote royîştin ta geyîne şarê,
Pir le awazey şayî û zemawen,
Pir le fireşte w perî şox û şen,
Nemdî le nawya xembarî carê.

Le her la yarî, goyîn, cilêtîn,
Le her la teqey nalî şore siwar,
Le her la cilwey rûyêkî nazdar,
Le her la lencey yarêkî şêrîn.

Le her la şorê saz û newayê,
Le her la destey şoxanî xwoşgul,
Le her la bangî, sêga w sebayê,
Le her la çîmen, sehney xwoşgul.

Lewlawe koşkê berz û serazad,
Pencey lê eda le gel kehkeşan,
Serfirûy ebû mangî direxşan,
Dax le dili bo Babil, Ur, Akad.

Desteye gurdî ciwan û cengawer,
Poşîde zirî û bergê asinîn,
Gurz û rim be dest, cengî w dilawer,
Dewreyan dabû, bûbûn be perjîn.

Pirsîm le rehber: "Kê ye xawenî,
Em koşk û sera, em qesr û cah e?"
Fermûy: "Niştîman paytextî şah e,
Mufêr ke xolî, dar û dewenî."
Le paşê kir noş û spasî Yezdan,
Destûr man wergirt bo xizmetî şa,
Çûyine asîtanî Keywan le asman,
Le taw debdebey serî sûr ema. . .

Xwawendey Babil, qeyserî Roma,
Fir'awnî Misr û şahî Naramzîn,
Hemû secde ber, zan û ber zemîn,
Bo textî Dara w eywanî Kisra.

Şahî kişwergîr bom hate guftar,
Fermûy: "Pêşkêş ke spasî Xusrew,
Be kurdî bedbext, be kurdî hejar,
Bire pê mujdey jiyaneî new,
Rojî her heldê firar eka şew
Be rast egerê axir zinîne xew."

Pîrot

ÇEND PEND

Nakes hemî bûne mîr û axa
Yê ev kirî mala wî ne ava

Rabe here nik heval û kalan
Da tu nekevî newal û çalan

Dermanekî çêke bo birînê
Da tu nekevî di nav nivînê

DAXWAZNAME

Min dî ruhnikî hilbûbû ji Damas
Şefeq dabû Cizîrê û erdê Qafqas

Berê Burca Belek lê pirsîyar bûn
Min gotî wan kî pênc herfê Hawar bûn
Nedî Namî li nav kurdan yekî mêr
Ji bo çapa Hawarê çêbikî zêr
Silavê gewheranî le'le û dur
Ji ber kurdê Cizîrê hedyê rêkir
Tu xweş hatî Hawarê ser serê min
Te suhtî can û cergê dijminê min
Ricûkar im ji mîrê xwe Celadet
Wetenperwer xwedanê text û dewlet
Tu roznamakî kurdî bo me çêkî
Serê salê bi herfên nû verêkî
Bes e Namî xebêrdana go pir bî
Wekî dur bî ewê her bê qedir bî

Ehmed Nami

MARŞA KURDÎ

Gelî biran werin cengê
Bişoyin dil ji vê jengê
Bibêjim ez heta kengê
Nehin yek j' me bi vê rengê

Hawar heye em çi bikin?
Werin da em xwe kar bikin
Karê li çîyan kar bikin
Da hûn ji xwe re kêf bikin

Gelî biran bigrin govend
Bigrin cîkî delal û rind
Binpenc bikin wekî esed
Dê j' we bixwazin her meded

Kêf û xweşî her pê we ye
Hûn vê bizanin her we ye
Ev welat û cîkê we ye
J' biyaniyan re bê fêde ye

Hûn çi bikin bêlome ye

Çavnêr in em l' destê we ye
Bizanin ev şanê we ye
Welleh û Billeh ev we ye
Ez ko kurd im ez kurdî me
Ji cîkê xwe re ez gorî me
Ne bêdost û bêxwedî me
Gel ala be li serê rê me

Ez ko kurd im divê bikim
Evan biran ji xew rabikim
Ez bidîm şîr wan gir bikim
Bav û kalan pê sax bikim

Bav û kalên me pir baş in
Lê em digel hev dilreş in
Îro qewî em nexweş in
Maçû dikim çavên geş in

Ez kurdiyê Şerxatî me
Xulamê Mîrê Botî me
Herwest ji wan re gorî me
Celadet Alî begê me

Ey beg û ey mîr, ser û şah
Wek xurşîd, ewr û ba û mah
Her ji me re pişt û penah
Daim ji we re her Ellah

Mustefa Ehmed Botî

FERHENGOK

Çawa me di hejmara şeşan ya rojnameya Xwe de jî gotibû, hinek ji xwendevanên me xwestibûn ko em hinek peyvên kurdî yê zor ji wan re bi erebî mane bikin. Me jî daxwaziya wan anî cih û ji bo vê yekê rûpelek amade kir. Lê ji ber ko tu daxwazî

ji xwendevanên me yê hêja çênebû me di hejmara heftan de ew mane nekirin lê ji nû ve, ji xortek ji kurdê Salihiyê nameyek ji me re hat ko ew bi tîpên kurdî yê nû nivîsandîbû û dixwest em hinek gotinan jê re mane bikin. Di demeke kurt de ew baş bi ber ketiye û ji bo vê xwedana wî em wî pîroz dikin û jê re spas dikin. Herweha em ji temamê xwendevanên xwe yê giranbiha hêvî dikin ko daxwaziya hemî gotinên ko ji wan re zor in ji me bikin.

[Ji ber ko ji vir û pê ve gotinên kurdî bi erebî dihatin manekirin min wergerandina wan ji erebî pêwîst nedît- E. N.]

ZINÎNE XEW

Di rûpelê sisiya de bi vî sernamî şe'rek heye. Tê de çend nerastiyên çapê hene. Em ji xweyê wê hêvî dikin bila li me megirî ji ber ko em bi zarê Babakurdî rind nizanin, lê em jê û ji xwendevanên me yê din hêvî dikin bila bi du şî'rên xwe bi xetekî rind, gir û pirsan ji hev veqetandî binivîstînin da ko em bikarin rind û rast bixwînin û bend û şî'rên wan bê xeletî derînin. Nerastiyên Zînine Xew ev in:

Zînine xew: Zînine Xew

le laye şindî: lalaye şiney

Ader û Êzed: Azer û Êzed

le paşê kirmûşê: le paşîşê kirmûşê.

EKSÎ SEDAYÎ HAWAR

Bo Xawenî Serberzî Kovarî Hawar:

Be xweş dil û gişayişi giyanewe çend nusxeyêkî kovare giranbiha ke tanim xwênde-we. Be rastî dilî teng ekatewe û bîrî wuşk helhatu aw dedatewe. Yezdan paydarta bi-kat!

Ewey ziyatir hêwa ebexşet û tên edat be-tiwana; ew rêgay teceddud û tazegiyeyeke kirdûtane be nişane. Hewel gewahî eme wergirtin û bilaw kirdinewe tîpî (hirûfî) fi-rengî ye. Be rastî bo jiyandinewey kurd û edebiyatî kurdî eme hingawêkî palewanane ye.

Le rojêk da ke cihan le naw şorişî û heray nemanî dinyêkî kon û damezrandinî dinyêkî taze da etlayewe, le rojêk da ke bawerêkî hezar sale legel bawerêkî çend roje da kewti-biwe zoranbazî û le rojêk da ke sîberî hu-mayûn Êzed û giyanit pakî Zaratuştra le naw nêzey xwênawî wî rimî sor helgira û Îran zemînî be cî hişt û firîn debû barîgahî asmanî – a lew roje da zimanî kurdî – Avestaî be zulm û zor bergî şêrîn û nazdarî xwoy le ber daketra û cilêkî la'iyey le ber kira ke him pê kem bû û him lê nehat.

Em cile xeyr tebî'î ye legel xwoy da zor ser û sîpalî xiste naw hestî zimaneke man diwe, ahingî şêrîn û dilniwazî "Avêsta"y şê-wand, giyanî zerdeştî zwêr kird û bem çeşne pereyekî bihadarî tarîxî kurdî pêş Îslamî şar-dewe.

Niyazim niye lem çend di êre da bo tarîxî konî kurd bilawnême we ya zamî dil bi-kolinême. Belam eme wey ewende bilêm ke keşfiyatî zimanşinasî û filolocî be tewayî be hemû kes pêşan edat ke ziman kertêk e le hestî me'newî millet, zadey millete û be we nûsawe. Û bew î'îbareke ziman wasitey derxestî bir û hoşî millet e bê guman zimanî her milletêk le terz eda û me'na da fir-qêkî gewrey heye legel hê [ê] melêtekî tir. Sereray emeyş tefawutî 'îrîq, muhîr û isti'dadî esasî millet tesîrîkî zorî heye le pêkhênan û rêkxistinî ziman da. Lem ruwewe hemû zimanêk hendî "karekter" taybetî heye ke le zimanêkî tir ciyay ekatewe lam wa ye her bûye le zimanî firengî da be tîp (hirûfî) elên: "karekter". Kurdî bêçare legel gelî şî tîr da tîpekeşyan pê wazelî hêna û eweşyan bêre-wa nebênî. Şayanî dilxweşî û spas e ke paşê hezar û ewende sal wa hoşî hatewe ser nete-wey Sasan û Mîdya û bergêkî ciwan û be cî bo zimanekeman helebijêrit. Bem munase-betewe du şitim hatûte bîr ke eme wey bi-êxeme ber çawî karbidestanî kovarî xwoş-wîst. Le paşî erk û xerîkbûnêkî çend sale ye-kêk le zimanşinasî qîmetdarekanî kurd – Tewfîq Wehbî Beg – le ser bîney Latînî tîpî bo zimanê kurdî helbijard, elfaberêkî le ser ew tîpe dana û gelê lawanî kurdî Îraq fêrî ew tîpe bûn û êste be kelkî ehênin. Ke çî le serêkî tir ewe karbidestanî xwoşewîstî govarî Hawar çeşne tîpêkî tîryan helbijardiwe ke legel hinekey Tewfîq Wehbî Beg rêk nake-wêt. Aya mumkin niye bo ewey rê be ser lê

têkçûn nedirêt. Komelêkî şareza lem du tîpe wurd bînewe, ya yekikiyan helbejêrin we ya yekiyani bixen û be ew terme tîpêkî yek-reng bo zimanê kurdî daynin? Bîrî duwem le babet lehcey Kurdistanî xwarû û serû we-we ye. Herweku carêk govarêkî îngilîzîkî nûsîbû: "Tebî'eteş beramber milletê kurd xedar e" û be mewani'ê tebi'îye Kurdistan be new'î le yek ciya kirdûtewe ke danîştwanî xwarû le guftugoy danîştwanî serû tênagat û be tebi'et hal heta le yek têgeyiştin kem bêt dil le dil dûr ekewêtewe û yekbûn giran ebêt.

Lam wa ye pêş hemû stêk wezîfey xwêndewaranî kurd hewl û teqeladan e bo yek-xistinî lehcekanî zimanî kurdî. Be lay min ew e govarî Hawarî etiwanê lem babetewe yarmetêkî başî bikat. Weku:

Bêguman le zimanî kurdî da hezaran kelimey wa heyê ke le hemû lehcekan da maneyan yek e û ferqiyani niye. Heta bitwanîrêt meqalat bew kelimane binûsirêt ke muşterike û cigewêş mesela hendî kelimey lehcey Babanî têbixirêt ke mumkin bêt Soran û Botan be qerîne têbigen û dîsan hendî kelimey way Kurdistanî şimalî be kelk bihunrêt ke kurdî cenûb bitiwaniin be qerîne le manakey halî bibin.

Nûsînî ferhengoke zor kelk e, belam eger manekey be kelimat muşterike (ye'nî ewaney ke malê hemû kurd e û be taybetî hê lehceyek niye) binûsirêt îstîfadey gelê ziyatir lê ekirêt.

Mîni umêdim wa ye eger Hawarî xwoşewîst bo mudetêkî munasib le ser em rêgayê we birwa ûsa lehceyekî muşterikî kurdî da-emzirêt û bo le yek têgeyiştin mecbûr nabên be kelkhênanî zimanêkî ecnebî.

Pîrot

AX KURDISTAN

Hemd û sena bo ins û can
Bo xaliqê kewn û mekan
Xasma ko ev new'ê insan
Daye jê ra eqîl û ziman
Hubba welat ji îmanê
Ax Kurdistan ax Kurdistan
Çiqas selat û hem selam
Ew bit li ser xeyrê enam
Hem ehl û eshabê kîram
Ev e riknê dîne Îslamê
Hubba welat ji îmanê
Ax Kurdistan, ax Kurdistan

Heçî kurde mensûb bibit
Bal xeyrê xwe mel'ûn dibit
Bi nessê hadisî isbat dibit
Bêbav û bêqîmet dibit
Hubba welat ji îmanê
Ax Kurdistan, ax Kurdistan

Kanî welat bav û biran
Kanî ew deng ka dilberan
Kanî çiya kanî zozan
Kanî ew berf kanî baran
Hubba welat ji îmanê
Ax Kurdistan, ax Kurdistan

Heçî welat nahebîne
Rûmeta wî herhal nîne
Bal pêxember meqbûl nîne
Namûsa wî yekcar nîne
Hubba welat ji îmanê
Ax Kurdistan, ax Kurdistan

Kesê hubba welat nekit
Nî'metê xwe wînda dîkit
Ayet wusan hukum dîkit
Ji bo xwe re mehrûm dîkit
Hubba welat ji îmanê
Ax Kurdistan, ax Kurdistan

Welatê me gul û reyhan
 Jê têtin her bihna cînan
 Em pê bûne mest û mestan
 Hetta ebed axir zeman
 Hubba welat ji îmanê
 Ax Kurdistan, ax Kurdistan
 Herçend welat wek şekir e
 Halê zozan şêrîntir e
 Ew şîr û mast hêj xweştir e
 Bi hezaran jê çêtir e
 Hubba welat ji îmanê
 Ax Kurdistan, ax Kurdistan

Eşqa welat dil şewitand
 Can û ceger tev peritand
 Sebr û eqil tevda revand
 Qeweta pê tevda sitand
 Hubba welat ji îmanê
 Ax Kurdistan, ax Kurdistan

Ah ji destê vê firqetê
 Ah ji destê vê hicretê
 Heta kengê vê xurbetê
 Da em biçin nav milletê
 Hubba welat ji îmanê
 Ax Kurdistan, ax Kurdistan

Ev gotina Suleyman e
 Ew ji nesla Bedir-Xan e
 Xudan derd û bê derman e
 Felek jê re bêeman e
 Hubba welat ji îmanê
 Ax Kurdistan, ax Kurdistan

Suleyman Bedir-Xan, 1911

Herwekî Qedrî Can di hejmara Hawarê
 Ha sisyan de nivîsandibû; Suleyman
 Beg li Şaxê bi destên jendirmeyên tirkî ha-
 tîbû kuştin. Şî'ra jorîn ya wî ye. Qedrî Can

ji ber dizanibû ji me re nivîsand, em jî ji
 bona şakirina rihê wî li hire belav dikin.
 Rehmeta Xwedê lê û li malbata wî bit.

HAWAR

BERDÊLK

Ji Ebdubaliq Esîrî Kerkîkî re!

Ey bira şebazê ewc î fen û hem îrfan î tu
 Sed welî İbn el-Esîrî gorî û qurbanî tu

Tirê xweşxwanê te suhtan can û dil ey kalkî xwom
 Naniwanim ez xwe ragêrim li ber xweşxwanî tu

Bax û bustanî xweş in seyranî lê kirdim seher
 Cennet ul-me'wa ye şaxek ez rez û bostanî tu

Zab û Dîde avî Xabûr û Firat her la diçî
 Avê Sûrî û Îraq ez kanê Kurdistanî tu

Paris û rom û ereb muhtacê dexl û danê min
 Tacîrê dunya hemû muhtacê şuxlê Wanê tu

Dîn û millet herdu fewtan kes li wan nabî xwedî
 Hiç li xwo huşyarî nabin alim û şexanî tu

Daîma cehl û nezanî bo xwe isbarî ekîn
 Menfê'et hiç bo me nadin şêx û mamostanî tu

Hê tiwanî mekteba min ger serfirazî bibin
 Dê bijî an dewleta Sasan we hem Keyanî tu

Sed Selaheddîn û pêsed wek Ebi Muslim hebî
 Faîde hiç bo me nadin setwet û şahani tu

Guff û goyit pir xweş e her çûnî fermanit kirî
 Nisbeta Arî bes e bo 'en'ene w'îwanî tu

Lazim e em hewl bidin bo îtîfaqî Kurdê me
Buxtî û zazanî min hem Sorî û Babanî tu

Hêwîdar im go xeta negrin li xwoşxwanîm çiku
Ez ne meydan im bilêr ber şêwe û goranî tu

Lê silavan ez dikim daîm li Ekradê Îraq
La cerem dost û heval û hogir û cîranî tu

Ger meha paizê paşê bê bi xêr û pir xweşî
Lê hebin pare li nik min dê bibim mewanî tui

Ez Cegenxwîn im li derdan lew li min sotaye dil
Melhema derdê dilê min lawîk û heyrânî tu

Cegenxwînê Kurdi

RASTIYÊ BIBÊJIN ÇENDÎ KO LI SER WE BE JÎ

Ji bona Şêx û Melan:

Gelî seydan ezê çend gotina ji we re bi-
Gbêjim, gerek hûn nexeyidin. Ji rê ve
çiman em belengaz in û xelk dewlemend
in? Lewra em nezan in. Çiman em gaza
cox bi deh mecîdiyan dikirin û em gaza şalê
xwe bi deh qirûşan nakirin? Weha reng e
kirin û firotina me tevde ji me re zîyan e, ne
kar e ev jî ji destê mela û şêxan tê serê me.
Lewra carekê di nav we'z û gotinê xwe de ji
me re nabêjin:

– Çiman em nezan in?

Lewra şêx û melayên me rojekê ji me re
nabêjin ko ji xwe re dibistan û medresan
çêkin. Eger çend medrese li welatê me hene
jî dîsan seydayên me ji me re ji "zeyd-un
qaîm-un" pê ve nabêjin. 'Îlmê hîsab û hen-
dese û felekiyat û hikmet û sen'et tev ji nav

me rakirine. Gelo "zeyd-un qaîm-un" ji me
re çi dike? Em şanzdeh salan dixwînin, hêj
nizanin erebî mijûl bibin û nikarin çend xe-
beran bi erebî binivîsinin û zimanê xwe jî ji
bîr dikin û nizanin bixwînin. Ev jî ji destê
şêxan hatiye serê me!

Çiman em serbilind nabin?

Lewra em wekî xelkê ji hevalê xwe ên be-
lengaz re bi dilxweşî civatan çênakin. Mela-
yên xelkê bi tevayî civat û xebatê ji milletê
xwe re dikin, peran dicivînin, belengazê
xwe pê xwedî dikin. Em, melayên kurdan ji
belengazê milletê xwe dixwun û nadin. Ge-
lo çiman li Ewrûpaê temaşa nakin we ya li
melayên Misir û Hindê mêze nakin? Ça-
wan ew ji milletê xwe re dixebitin. Ji Xwedê
ne rewya ye ko ji vî milletê belengaz bixwun
û ji wan re nexebitin. Rojek heye ev nanê
wan li me gilî bikî. Di wê rojê de, em nika-
rin cuhab bidin.

Çiman em bi hev re ittîfaq nakin?

Lewra me nexwendiyê. Çiku peyae
xwende heqê hevalê xwe nas dike, wenda
nake. Eger lawê gavanekî bi qelema xwe
mezin bibî hevalê wî tev ji wî re kêmanî di-
binin. Meger lawên axa bin. Ji ber vê yekê
belengaz û mezinên di me bi destê neyaran
têne kuştin û bi hev re ittîfaq nakin!

Çiman em bê tarîx û kirêb in?

Lewra em gazina ji mela û xwendewarên
xwe dikin. Heta nuka ji me re kirêb bi zi-
manê me nenivîsîne, bi şûn xwe de hiştine.
Hind û Efxan û Îran bi zimanê xwe dinivî-
sînin; çima em bi zimanê xwe nanivîsinin?
Gelo zimanê me weke zimanê xelkê nabe
we ya em békêr in? Zimanê me zimanekî si-
vik e, çalak e, çeleng e, fireh e. Her pirsêkî
di hemberî pirsê zimanê xelkê de heye. Ji zi-
manê xelkê siviktir e. Heçî ko bala xwe bi-
dinê taval bizanin ko zimanê me ji zimanê

xelkê siviktir e û xweştir e. Weha reng e zimanê me sivik û serbilindtir e; wisan e çiman em bi zimanê xwe weke xelkê kirêban çênakin?... Ax, ax tu [çi] bêjî li bejna siwarê min tê.

Cegerxwîn

LI SER YEKÎTIYA ZIMANÊ KURDÎ

— Le bo Piroti xwoşewîst —

Gotinê xweyîyê benda "Eksî Sedayî Hawar" gelek rast û qenc in. Di ser wan re tu gotin nînin.

Herwekî me çend çaran gotiye yekîtiya milletê kurd bi yekîtiya zimanê kurdî tete pê. Di yekîtiya zimên de gava pêşîn jî yekîtiya herfan e. Yanî ji bona nivîsandina zimanê millerekî divêt zana û xwendewarên wî milletî bi tevayî ji bona zimanê xwe elfabeyekê bibijêrin û heke di wî zimani de çend zar hene, zar hemî bi wê elfabê bêne nivîsandin.

Ji hejmara pêşîn ve xuyaye ko armanca Hawarê a pêşîn û bingehî ev e:

Di hertiştî de yekîti

Ev armanca ha ji me re bûye destûr. Heta niho em bi vê destûrê ve çûn, îro diçin, di dawiyê de dê biçin. Wekî niho, kiriyariya her rojname û kovarê ji bona welatê biyaniyan ji cihê çapkirinê giranîr e. Lê Hawara ko di hertiştî de meyldarê yekîtiyê ye kiriyariya xwe ji bona her welatê ko tê de kurd hene wek hev kirine. Bi vî hawî li Hawarê ziyarî dibe. Ji ber ko heqê postê ji bona Sû-

riyê 10 santîm, lê ji bona Îraq û Îran û welatên Qefqasê 150 santîm e.

Lê em pê qail bûn da ko kurd di kiriyariya Hawarê de ji wek hev bin.

Belê em dizanin ko zimanzanayê bi qîmet û heja mamosteyê giram Tewfîq Wehbî Beg jî bi herfên latîni elfabeyek çêkiriye.

Pey ra rokê me hevdu li Şamê dit elfabeyên xwe ji hev re dan zanîn û ew danîn ber hev. Di navbera wan de ferqin hebûn. Me dil kir di cih de elfabeyên xwe bigihînin hev û ji herduwa elfabeyek nû bibijêrin û belav bikin.

Hingê destbirayê min ê xwoşewîst û giram digot ko hîn ser elfabeya xwe dê bixebitim. Ji lewra yekirina elfabeyên xwe me avêtibû dawiyê.

Di pey re Tewfîq Wehbî Beg çû Îraqê. Lê teşxelenin nexweş qewimîn ko ji bona herkesî nas in. Digel vê hindê min jê re çend çaran nivîsand, lê li min venegerandibû. Vê paşiyê me zanî ko nivîsarên min negihabûn destê wî.

Ji xwe derketina Hawarê ji bona vê yekê dereng maye. Hawar di meha gulanê de derket. Min ruxseta Hawarê di bîst û şeş çiriya berê 1931'ê de girt û karên derxistina wê di pêşiya gicokê (şibatê) de pêk anîbû. Çar mehan ez li hêviyê mam, da ko bi destbirayê xwe ve dest bi dest elfabêke welê derînim ko pêşdetir rê li duyîtiyê vemekit. Lê herwekî min jor ve got li min nedihat vegerandin. Jê bêtir jî min nikaribû ez li hêviyê bimînim.

Ji lewre me dest bi derxistina Hawarê kir û elfabeya xwe ji kurd û biyaniyan re dazanîn. Îro di meydanê de tîştê çêkirî heye. Kovarek û elfabeyek. Elfabeyek û kovarek. Nik dilê min ji bona îro ya çêtir û rastir ev e ko em hêla xwe bidin û vê elfabeyê heta

hingê ko mehceta edlandinê bikevit pêşiyê
û rê li me bigirit, pêşve bibin.

Digel vê hindê divêt ez careke din jî bibê-
jim ko em hergav meylîdarê yekîtiyê ne û
armanca xebata me yekîtiyê ye. Em bi gavinin
bi vîn û hişk ber bi armanca xwe ve diçin û
nasekinin. Ji ber ko destpêkirina me ji xwe
bi derengî ketiye. Em nema dikarin di hêvi-
yê de bisekinin.

Gelek sipasan li Pîrotê delal dikim ko ev
hinceta ha xiste destê min.

Xweyiyê Hawarê

Sîtûna Nûgihîştîyan:

DILÊ MIN PIR DIŞEWITE

Herê lê. Herê lê zeriye, ezê nexweş im nex-
weşê nava ciyan,
serê min evdalê nasekine li ser balgiya,
dermanê min rebenê Xwedê ketiye qulê
derziya,
kesekî xwedanê xêran tunîne bi destê min
bigre min bavêje ser rêkê av aniyân, yekî
xwedanê xêran derdê dil dîtûbû, bi destê
min girtî ez avêtîm ser rêkê av aniyân,
min ê bala xwe didayê ji wê da tèn cotê du
zeriyan,
yekê ji wan zeriya got feqîro ev çî hal e tu
têdayî,
ya dinê got lêlê porkurê ma tu nizanî ne ta-
wî bû ne bawî bû, derdê kambaxê dil çetin
e bûye ba ketiye van hestiya,
yek ji wan zeriya seba xêra xwe bi ser mi da
xwar bû, minê kirî ez herime tewafa xala
ruya;
ji şabûna destê min kete hillî û morî mirca-
nê ustuya,

hillî morî mircanê ustiya bi ser min evdalê
Xwedê da diqetiya.

Vê zeriye îsmekê li min xwandî ez kirime
morî avêtime nav inciya,

şeva nîvê şevê bû ez bi xwa ve hatim, ez û
keleş gewra xwe ketin kêf û henek û laqirdi-
ya,

minê nizanîbû pîrekê di mal da hebû sî û
sih diranê pîrê hebû, hersî û sih diranê pîrê
jî dêşiya,

hetanî sibê alî bi alî parxan bi parxan welê
digeriya,

weyla bê pîrê kelbê kezabê şeytanê fesadê fi-
nûnê mel'ûnê: sibê şebekê [şevqê] rabû bi
taxê da meşiya,

keyf û henekê min [û] zeriya mina delalî ki-
re dengî avête nav gundiya.

Gundiye malşewitî kirine cirmekê mezin
avêtine ustuyê me herduya:

De wayê feleka malşewitî bêbext e bi me re
nayê.

Ez kor im ez kor im ez kor im, çû dewra
Selaheddîn Sultan e,

hatî dewra mûvan e,

hûn rabin gelî kurd û biran e,

em şera bikin li ser van dijminan e,

dijmin dibêjin: "Kurd bêxwedî mane",

hûn bizanin em bi xwedî ne,

xwediyê me Bedirxanî ne,

em ê hildin evda [heyfa] Şêx Se'îd, Şeha-
beddîn e.

Selaheddînê Serhedî

JI PISMAMÊ MIN WECDÎ CEMÎL PAŞA RA

Pismam weqta va benda te ko li Hawarê
nivîsandî bavê min ko dixwend eşîra
mey Berazan li dora bavê min pir rûnişti-

bûn bavê min jî bi dengêkî zîz dixwend
min bala xwe dayê hem bavê min hem jî ci-
vata wî hêstir ketine çavê gişkan e. Pismam
ez jî weke te kurdekî kiçik im weke te ez jî
pir li Hawarê hiz dikim. Hin caran di ciyê
xwe da dixwînim. Xew min dixerbulinî sibe
da hişyar dibim ko hîn Hawar di destê min
da ye. Tê bala min ko êvarê min xwendiyê.
Ez di xew va çûme dîsa dest bixwendinê di-
kim li ser vê benda te ez û hevalên min em
giş hişyar bûn me bi hev ra got: "Gelo mê-
zekin Wecdî jî fena me kurdmancêkî kiçik
e lê bendek çiqas xweş nivîsandiye". Ez jî
weke te dibistanê biyaniyan de dixwînime,
belê pismam ez jî tucar jê xweş nabim ji ber
ko ne bi zimanê me ye. Ez hîn kiçik im em-
rê min neh (9) û deh (10) in, weke te nika-
rim xweş binivîsînim, va pirsin ko min nivî-
sandî jî di rûpelê Hawarê da ko min benda
te xwend ji gotinên te û kêfa min hat va
pirsina min nivîsandin. Ev hişyarbûna min
û hevalên min dîsa di ruyê kurdmancê ki-
çik ê mîna te ye. Paşê herdu çavên te maç
dikim pismam.

Lawê Mirê Berazan: **Fewzi Mustafa Şahin**

Ji xwendevanan re

Hawar Hawara te ye
Deng û gaziya te ye
Heke te Hawar divê
Ari Hawara xwe ke

HEJMAR 11

MEŞHEDA ÎBRETÊ

– Şêx Evdrehmanê Garisî çû rehmetê –

Melayê min û Şêxê min melayê erdê Kurdistan
Şehîdê erd û ezmanî şehîdê Gozge û Botan
Ji bo millet; ji bo kurdan; feda bûyî, tu qurban î
Şehîdê eşq û îman î; şehîdê rezm û mêranî
Welatê te, melayê min, welatê pak, Kurdistan
Ne Gozge bû, ne Şernex bû, welatê te, ne jî Botan
Ji bo namûs û camêrî, ji bo millet feda bûyî
Ji mîrên te, ji mêrên te, ji nişka ve cuda bûyî
Riya millet û dinê de, bi mêrxasî tu bûy qurban
meqamê te bihuştîne, bi emr û gotîna Qur'an.

Di ezmanê umîdê de, tu bercîs bûy tu kewkeb bûy
Ji bo yar û ji bo dijmin, ji bo kurdan tu bêkerb bûy
Riya dîn û welatî de qelemkêş bûy û şûrkêş bûy
Ji bo millet ji bo kurdan bi ezm û rezm ji cih rabûy
Ji bo laşê te Şêxê min mezar e axa Kurdistan
Dinê tîrba te Şêxê min û gorna te dilên mîran.

Ji bo kurdan ji Gozge ew peyamek xweş diyarî bû
Bi mêranî û camêrî bi hertîştî dikarîbû
Ji bêbextî me safî kir, ji bêbextî xulam in em!!
Ji bêbextî perîşan in, û bê dewlet zelam in em!!
Çeleng bû mêr û jêhatî, bi tevdîr bû û jîrek bû.
Bi nav û deng bi xwîn û reng bi hertîştî mubarek bû.

Bi şêwrê te bi pîrsa te bi 'ilm û ref'et û xîret
Tu bûy rêber û tîrba te hemî reh meşheda îbret

Birîndaran te derman kirin birîndarek tu koştî ax!?
Ji nû ve hêstir û matem ji nû ve can û dil kambax!!
Bi mêranî û gernasî tu bûy seyda tu bûy rêber
Delalê mêr û camêran delalê Rebb û Peyxember.

Bi mala te, eşîra te hemî millet birîndar in
Girîn û ax û zarîn e, girîn û ax û hawar in
Tu seyda bûy, tu bûy bavek tu bûy gewre tu bûy armanc
Feqîhên te birîndar in, birîndar in hemî kurdmanç
Ji nû ve şahiya dijmin, ji nû ve gur û seh şa bûn
Bi tîrba te, lê Şêxê min hezaran kurd ji xew rabûn.

Tu al î, gewre yî ey Şêx, tu roja hêviya millet
Tu al î, gewre yî ey Şêx; tu kanî bûy ji bo hîmmet
Tu al î, gewre yî ey Şêx tu tîrba qudsiya kurdan
Bi zanîn û bi camêrî dê rabe êdî Kurdistan.

Mirina te û penda te vejînin milletê kurdi!!
Feqîhên te peyayên te bijînin milletê kurdi!!!
Tu al î gewre yî ey Şêx hişê mîr û feqîhan bûy!!
Serê te j' axa Kurdistan rihê te j' axa Botan bû

Tu al î gewre yî ey Şêx tu ala meşheda kurdan
Tu pelgê zîv û zêrîn î ji dîroka dilê xortan
Tu dîroka şehîdan î tu serborîna Kurdistan,
Sibê qurbana Şêxê min dibin sed destên Cengiz Xan.

Delalê axa kurdan î delalê axa Kurdistan
Tîmûrleng qet nekir wisan nekir wisan jî Cengiz Xan
Tu sultanê dil û çav î, tu sultanek hunerwer bûy
Bi şûr û 'ilm û şîranî tu seyda bûy tu rêber bûy
Melayê min bibêjim çi ji pîrsan pîr mezintîr tu!
Melayê min bibêjim çi ji canan pîr mezintîr tu!
Tu çûyî pîr jê sêwî man, dilê millet jî ma bate!!
Melayê min bibêjim çi dilê min bûye tîrba te!!

Diktor Kamiran Alî Bedir-Xan

SÎNOR

Kurd e dezani le ko cîgir e xizmanî tu
Go ger e bo te bilê m cîgehê xêlanî tu
Kêwê Ter[s]ûs û 'Emeq hewze Îskenderûn
Xerbiye ta Behrî Reş sînore meydanî tu
Behrî Reş û Erdehan awî Aras e bizan
Heddê şîmal e eme bo kuç û colanî tu
Ehlî Wan û goli Ormî ta serê awî Aras
Sînorî rojhelat e hibûke û keywanî tu
Hewaz û Kêwî Hemrîn Jengar û rê Misêbîn

Sînor e bo cenûbî baxçe û baxanî tu
Le nawî em sînore diwanze wîlayet heye
Delên diwanze milyon nifûsê kurdanî tu
Haşa dirû ye û te ra nifûsiyan nenûsra
Degate bîst milyon binûsray qewmanî tu
Le derye em sînore le Enqere w Xurasan
Bilûs û Ezirbaycan le wêşe xizmanî tu
Ey wetenê xwoşewîst nawtim ew ca ke bîst
Mindalêkî sawe bûm debûme qurbanî tu
Witey welatê kurd e le ser ziwaniyê wird e
E êrey em hale te delîlî îmanî tu

Min Mela Ebdulxalîk Esîrî şa'irî kurdan
im em xezeleke be xelet û pelet û natiwaw
le axirî "Şerefname" de derc kirawe bi nawî
Hacî Qadirîwe. Hê Hacî Qadir niye hê
min e. Lawanî kurdî Kerkûk û Suleymanî û
Koyê agayan le mehe le çapderî Şerefname
le me daxtay niye. Tehqîqeman kird karê
kiye. Ewaniyawey xome we lem meceley
"Ronakî Hawar" le çap dira herkesî le lawanî
Kerkûk û Suleymanî Koyê westîqeyekî
heye ke Hacî Qadire binûsî bo îsbatî amadem.

Seyid Huseynzade Ebdubxaliq Esîrî

Wekî ez li Misrê bûm Rojekê Muhammed Elî Ewnî Efendî ê Sêwerekî hate nik min û ji min re got:

– Ferecullah Zekî Efendî dil dike Şerefnameyê ji nû ve çap bike. Pê re nûsxeyeke çapnivîs heye ko di sala 1860'î de di Petersburgê (û li ya Mînof Zerînof) daye çapkirin. Nik min jî nûsxeyek destnivîs heye ko min di kitêbxana Helebê de li ber nûsxeyeke din nivîsandibû. Em ji te hêvî dikin tu jî bi me re bixebitî û arîkariya me bikî. Bi te re Şerefname bavê te heye. Em dil dikin van hersê nûsxaan dênin ber hev û ji van hersêyan nûsxeyeke durust derînin.

Min tavil herê kir û me dest bi xebatê kir. Pêlekek borî. Hin hevalên ko li Sûriyê gehabûn hev ez vexwendim Sûriyê, min Şerefname bavê xwe ji wan ra hişt û hatim Sûriyê. Muhammed Elî Ewnî Efendî ji dût ve jî arîkariya min dixwest lê rê pê nediket, destê min nedigha.

Rojekê çend şîrên Soranî kerine destên min dibin hemiyan re li şûna îmza herfên "Z. Ş." hebûn. Tê de yek hebû ko li ser tixûbên Kurdistanê bû. Sernama "Xezelî Şêx Evd el-Qadirê Koyî" heldigirt. Jê re gellek kêfa min haibû. Hingê Muhammed Elî Ewnî Efendî û Şerefname hatin bîra min. Min di dilê xwe de digot: "Ev li Şerefname têt" û cih de min ew li hev tewand û bi nîvisarekê ji Muhammed Elî Ewnî Efendî re verêkir ko bixî Şerefname. Min dixwest ko bikeve pêşiya Şerefname, lê xistin paşiyê.

Berî du hivan Muhammed Elî Ewnî Efendî haibû Şamê û çend rojan bûbû mêvanê min. Di wê çendê de ji Elî Ewnî Efendî re ji Misrê ji Ferecullah Zekî Efendî reşbelekê hat. Tê de reşbelekê Seyid Ebdulxaliq Esîrî efendî jî hebû.

Hingê xuya kir ko ev şî'ra ha ko nisbet bal Evd el-Qadirê Koyî ve (rehmeta Xwedê

lê bit) hatibû kirin ne ya wî ye û ş'ira Evd el-Xaliq Esîrî ye. Vêca min biserhatiya qe-sîda sînorê herwekî li hire gilî dikim ji Eli Ewnî Efendî ra got. Ewî jî ji Evd el-Xaliq Esîrî re nivîsand. Ji û pê ve ez li kaxizên xwe ên kevn geriyam û ş'îrek ji wan ş'îrên ko îmtza "Z. Ş." hildigirtin peyda kir û da Ewnî Efendî. Ewî jî ji Evd el-Xaliq efendî re şand. Vêca xuyaye ko ew "Z. Ş." pê listiye û em şaş kirine, lê rastî bi derengi bikeve jî rojekê xuya dibe. Herwekî di vê meselê de jî piştî sê salan xuyabû.

Em ji Evd el-Xaliq Esîrî Efendî hevî di-kin bila li me megire. Ji ber ko me diviyabû em ş'ira wî belav bikin ne ko navê wî ji ş'ira wî bidizin. Mekir û avan di "Z. Ş." de ye. Ev mirovê ha ji bona me nenas e. Heke Evd el-Xaliq Efendî nas dike bila lê bigere.

Ev ji mesela Hafîzê Şîrazî jî pêşdetir çû. Hafîz carekê di civatekê de rûniştirbû. Yekî ş'îrên wî dixwendin û digot: "Ez Hafîzê Şîrazî me" Hafîz ser vê gotinê rabû ser xwe û ji civatê re got:

Min dizê ş'îran ditibûn lê hêj dizê şa'iran nedîtibûn.

Mêrikê me ş'îr jî dizîn, şa'îr jî dizîn, xwe-yiyên nû jî afirandin.

Xweyiyê Hawarê

ŞEHÎDÊ GEWRE

Şêx Evdirehmanê Garîsî çû rehma

Rohilat heta roava
Mala Xwedê hezar car ava
Xelk pîr bûn îro bûn zava
Ko bikin ji şêrê girtiye dava
Şêxê min tu yî şehîdê millet
Şêxê min tu yî, tu şûrê hîmmet

Şêxê min tu yî, xweyê seadet
Şêxê min tu yî, tu çûyî bi rehma

Bo jîna milletê kurda
Te hîmmet kir hemî erda
Te tov kir paş xwe ve derda
Heye carek li me peyda

Şêxê min sibe şefeq da
Şêxê min çî ye li me peyda
Şêxê min ez im pepûk li derda
Şêxê min ji te re reş girêda

Em navê te dikin ala
Li çîyan û nivê nala
Tu bi cejna di her sala
Tu radibî ji nav ava çala

Şêxê min sibe xuyabû
Şêxê min girî l' me rabû
Şêxê min jîn nemabû
Şêxê min pîrsa te rabû

Mustefa Ehmed Botî

XELÎL RAMÎ BEDIR-XAN

Di sêzdehê vê hîvê de, di roja pêncsemê, berî nivro saet şeş û nîva de Xelîl Ramî Bedir-Xan, li Beyrûtê di xaniyekî du mezelin û yek tayîn de çû rehma.

Xelîl Ramî Beg ser xwe bû. Hêj nekeribû nav cihan. Li ser kursiyekî rûniştî qehwa sibehê vedixwar. Ji nişka ve di xwe re çû. Xelkê dora wî welê bawer kirin. Lê di rastiye de dilê wî ji bona Kurdîstana xwe nema lê dixist.

Emrê wî gihîştibû dora heftêyê. Xelîl Ramî yek ji kurên Mîr Bedir-Xan ên paşîn bû. Nîmîndeyê nîfşekî welê bû ko libatên

(azayên) wî gelek kêmbûne. Ew çend ko belku îro tevda nagihin çaran jî.

Ji ciwaniya xwe ve dilê Kurdistanê, paleyê serxwebûna welatê xwe bû. Beriya niho bi çil û pênc salan digel biraziyê xwe Evdirezazq Beg - ko bi emir jê mezintir bû - derbasî Kurdistanê bûbû. Ji Kurdistana Îranê ketibû dora Colemêrgê. Li wê herdu jî xwe dabûn dest û ketibûn zindana Sultan Ebdulhemid.

Di sala hezar û nehsed û nozdeha de muteserîfê Melatîyê bû. Bi du biraziyên xwe û hevalên wan dabû çiyê. Di pê re wek hemî kurdên welatî jî Tirkîyeyê derketibû hatibû Sûriyê. Heta paşiyê, emrê xwe li Şamê û Beyrûtê borandibû. Dil dikir li Şamê ber caxên tîrba bavê xwe bimire. Lê Xwedê jê ra hiz nekir. Li Beyrûtê çû rehmê û li rex birayê xwe - Xalid Beg Bedir-Xan - hate veşartin.

Rehmetî jî zimanê xwe pê ve bi tirkî, erebî û farisî jî dizanibû. Herçend tirkî rind dizanibû jî lê ji awayê axaftina wî xuya dikir ko tirkî ne zimanê wî ye. Ji ber ko zimanê wî lê qenc neşikiyabû.

Xelkê dora wî ev jê re digotin. Nedienirî, lê kêfa wî dihat û ji wan re çîroka hînbûna tirkîya xwe gilî dikir:

- Wekî ez deh salî bûm, min nû dest bi Tirkîyê kiribû. Birayên me yê mezî ji me kiçikan re digotin: "Êdin divê hûn jî hînî Tirkîyê bibin". Carekê em li ser taşiyê bûn. Evdirezazq Beg li rex min rûniştibû. Çênîkî goşt ji destê min ket erdê. Min dil kir ez bi tirkî bibêjim. Hîn tê bira min çawan min xwe da fehm kirin: "Goşt duşdî ser kulav" ev digot û ji dil dikenî. Xwedê gunehên wî bixefirîne û rehma xwe lê bike.

HAWAR

TABÛTA BIXWÎN

Şêx Evdîrehmanê Garisî çû rehmê

Li erdê dinêrim dilopên xwînê
Didime ser şopê çî bibînîm ez
Dar û ber, kevir û kuç giş dikin şîne
Bê hemdî canê xwe diqîrînim ez

Tabûtek di nava ewrekî bixwîn
Melekan kişandin ezmanê jorîn
Tîrsekê da ser min libitîm ricîfîm
Ber çavê min reş hat dilborîn im ez

Ew tabût, tabûta Evdîrehman bû
Ser dinya derewîn ew yek mêvan bû
Ger terkî heyat bû, cennetmekan bû
Bi rehma wî şa bin hemî kurd û ez

Lê sed heyf jî bo te ey Rehman Şêxim
Çiqasî kurd hene jî bo te bêxim
Têlekî gaziyê, û lêxim [û] lêxim
Ew hawar hindik e jê têr nabim ez

Şhadet, me nedît wisan bi îbret
Cînayet, xîyanet wisan bi rîqqet
Ji bona mirovê xwedanhemîyyet
Tarîxa roja te şîn! Qeyd dikim ez

Qedri Can

Diktor Ehmed Beyreqdar

Di bîst û çarê vê mehê de, roja duşembê piştî nivê şevê ji kelata zanîn û hunerê aleke nûbar û rengîn berbîjêr bû û ket axê.

Herê, diktor Ehmed Beyreqdar, ev xortê delal û hêja ko derxika jîna wî hêj bîst û pênc bihar nebihûrtûbûn û şax û pelên wî

tenê bîst û pênc caran bişkivî bûn piştî nexweşiyê xedar û rencûr - ko sê mehan ajo-tibû - çavên xwe li xwe girtin û ket rêya ax-retê.

Diktor Ehmed Beyreqdar bi heyina xwe ve ji me re bû jîneke kin, derdekî dirêj, canekî biçûk, birîneke mezin, û çû. diktor Ehmed Beyreqdar nemaze ji kîsî taxa kurdan çû. Ew taxa stewr ko berî sed salan li raserî Şamê hatiye danîn, heta niha ji me re tenê du bijîşk dabûn: Diktor Muhemmed Xidir Beg Alarşî - Xwedê emrê wî dirêj bike - û rehmêt diktor Ehmed Beyreqdar.

Diktor Ehmed Beyreqdar ji eşîra Bera-zan, berî hertiştî û digel hertiştî kurdekî pak, dilxurt û xwedan bext û rûmet bû.

Heçî ew nasdikirin tenê carekê jî ew diti-bin ber mirina wî ketin, şîna wî girtin û re-şa xwe girêdan.

Ji zarûtî û lawîniya xwe ve bi xebat û xwedan şeref û rûmet bû, xebateke zor dixebitî ko li pêşiya heval û hogirên xwe be. Rûmet û himmeta wî nedihîşt ko kes li pê-şiya wî bibe.

Di lawîniya xwe de di taxê de rûdinişt. Sibê bi bangê ve radibû. Cilên xwe werdigirtin û dida rê. Pîrî car xurîniya xwe jî nedixwar. Diya wî a rehmêtî gazindan lê dikir û jê dipirsî:

- Çiman lawo bêxwirinî diçî?

Ehmed lê vedigerand û digot:

- Yadê ditirsim dereng bimînim û bajarî berî min xwe bigihînin dibistanê.

Bi vê vîn û xebatê jî dibistanên tehzîz û sultanîyê yekemîn derket û ket tibbiyê. Di tibbiyê de jî zûka xwe da naskirin. Ket raserî hevalên xwe.

Li veşartina wî jî herêzê xelk hatibûn. Mamoste, heval, nas û hevpişeyên wî tevda pê ra rawestiyân.

Jê ra ji wî xortê delal û çeleng ra çeleng,

gul û kulîlk anîbûn. Tabûta wî kiribûn nav kesrewan.

Tabûta wî bi rê ve, di ser pişt û milên hevalên xwe re hêdî, hêdî diqeliqî, çend caran derxwîna tabûtê vebû. Te digot, Ehmed di bin re tam diditê. Herê tam dida, derxwîna tabûta xwe vedikir, ji bona mirinê bi gelekî ciwan bû. Çavên wî li dinyayê mabûn, ew dinya ko hêj jê ra bi tevayî nenas bû. Destên wî jê nedibûn, dil dikir derxwîna tabûta xwe veke, xwe zer ke bikeve ser lingan û li jînê vegere. Lê heyhat! Mirin dest dabûyê, êdin veger nebû... Li rêke welê ketibû ko mirov bêhemdê xwe dikevê û bihemdê xwe jî nikare derkeve. Wekî tabûta wî giha serê gir, ket hawîra Şêx Xalidê neqşebendî, hiltiriyên wî ew danîn erdê, xelk li dora wî rêz bûn. Bi saetan vegotin û gotin, giriyan û giriyaandin. Herê jê ra heyf bû.

Ma çawan heyfa mirov jê ra nayê, ma çawan mirov ber mirina wî nakeve... Îmtîha-na xwe qedand, diktor derket ko nexweşan derman bike, wan nehêle zû zû bimirin. Lê mirinê bi têhna wî girt û sê mehan ew êşand, ne ew bi xwe, ne hevpişeyên wî nikribûn vî arîkarê nexweşan vî berberê mirinê derman bikin, û ji destê mirinê xelas bikin.

Ma çiqas zû? Çiqas bilez dilê mirinê lê bi-jiya. Panzdeh salan pê de ajot, çand û tov kir. Wextê durîne hatibû. Das bi destê xwe re, ketibû zeviya xebata xwe lê mirinê nehişt ko berxûrdarê xebata xwe bibe. Bêndera xwe rake û li ba bike, jê hebekî an diduwan bixwe.

Hêj şehadetnama xwe nesitandibû, ne kiribû bêrika xwe jî. Heqê wî da hertiştên wî pêk anîbûn. Nexweşiyê lingên wî birîn û ew xistin nav cihan. Ev resmê ha li şehadet-nameyê bihata zeliqandin. Efsûs... wek di-yarî û bireke paşin li rûpelên Hawarê ket...

Ey xortê delal û hêja me tu sipartî mihri-

vanî û dilovaniya Yezdanê pak. Te dinya ji
xwe re û dost û nasên xwe re reş kir, Xwedê
axreta te spî û ava bikit.

HAWAR

Ji lewra ko Diktor Ehmed Beyreqdar ji
kurdmancên Şamê ye bivênevê xelkê Ta-
xa kurdan bi vê bendê eleqedar bibin. Tê
de pirsin hene ko ji bo hemiyar nenas in.
Ber vê yekê me ew pirsên ha jêr ve bi erebî
îzah kirine

kelat: qel'e

al: 'Elem

derxik: nesbet

jiyîn: 'heyat

rencûr: mîhnet

nemaze: xasseten

stewr: 'eqîm

tax: 'hey

bijîşk: tebib

mamoste: ustaz

rûmet: şeref

hevpişe: zemil

wergirtin: el-lebs

pirbicar: 'ela el-ekser

dibistan: medrese

vîn: îrade

hawîr: muhît

efsûs: weyl

mehrîvanî: er-rehm

dilovanî: eş-şefq

ZARÎNEK

Agir bi Kurdistanê ket
Lewra dikit Hawar e dil
Sed bax û sed bostanê ket
Manendê bulbil jar e dil

Pêtek ji Kurdistanê hat
Mêlak û cergê min dipat
Eman welat eman welat
Bawer bikin xwûnxwar e dil

Bawer bikin ey yarê min
Haval û hem guhdarê min
Hergav û herêvarê min
Naxweş û hem bêzar e dil

Bêzar û pir naxweş e ew
Kincê siyahgûn poş e ew
Geh sîne geh seydoş e ew
Geh Heyderê Kerad e dil

Geh şah e ew geh bêkes e
Geh kurd e ew geh faris e
Geh berber e geh çerkes e
Geh tirk e geh tatar e dil

Geh Rostem e geh Hatem e
Geh padîşahê Deylem e
Bê yar û dost û hemdem e
Lew mest û gerdexwar e dil

Geh çol e geh zozan e ew
Geh Dêrik e geh Wan e ew
Geh şaxeke wesatan e ew
Geh Mûş û geh zinar e dil

Cegenxwîne Kurdî

GAZINDA XENCERA MIN

Ji ustadê min ê xweşewîst û bêja Tewfîq Webbî beg ra

Ji zû ve ye min lê neniherûbû. Di ser banê kitêbxana min re; di quncikeke tarî û bi toz, taniştî û xwêl hilavistî bû. Kî zane ji kengê ve min ew nekiriye destê xwe. Pîrhevokên mezela min di ser wê re tevnên xwe ristine. Ji jor ve lê fedikrin, carinan datînin, di ser qevda wê re diçin, şopên xwe dihêlin û hildikişin hêlînên [konikên] xwe. Berî çend rojan qelema min keh [ko] bûbû. Min ê ew tûj bikira. Li kêrika xwe geriyam, neket destê min. Min çavê xwe li dora xwe gerand û li tiştêkî digeriyam ko bikare qelema min tûj bike. Çavê min bi xencerê ket. Rabûm ber wê ve çûm. Wekî min destê xwe lê dirêj kir, pîrhevokên dorê bi min, bi biyaniyekî hisiyan, lingên xwe ên kevcalîn, di ber serên xwe re borandin û heryekî bi alîkî ve bazda.

Xencera min a jengîn ji kalanê xwe bi zore, wek dengêkî nexweş derdiket; dixurî û dikehî. Ew çend jeng girtûbû ko min ew kir nav kaxizekî û firikand, jê tozeke zêrekevn difûrî û difirî.

Min qelema xwe da devê wê. Nedigest ne jî jê dikir. Di nav destê min de asê bûbû. Dil nedikir ko bi vî rengî xizmeta min bikir. Min xencera xwe kir pêşiya xwe û lê nihêrt.

Jenga wê bi nivî bûbû. Bi rengêkî nîvsor dest bi çirîsinê kir, hin bi hin rengê xwe guhart û yekcar sor bû, sorekî xwînsor. Hingê min zanibû ko xencera min jî min xeyidiye. Dixwaze gazindan li min bike. Min ew dîsan bir destê xwe û jê re got:

– Xencera delal, te xêr e, mebit ko tu ji min xeyidî bî, ma min çi bi te kir ko tu ji min bixeyidî?

Zimanê xencera min geriya, li min vege-rand û bi dengê xwe ê foladîn lê sitemkar û zîz got:

– Ma lê, ji te xeyidîme, ma çawan ji te naxeyidim. Te ez avêtîm nav kitêb û kaxizan, te ez kirim hogir û hevala bermayên qaşûlên dar û qirş û hevsera caw û potikên zîbilgehê. Ne li min dipirîst, ne jî li min dinihêrî. Heta niho min deng nedikir, min xwe di dinyayê de tayhebûyî dihesiband.

Lê êdî min nikaribû ez xwe raçirim. Belê nema dikarim, ji ber ko tu dixwazî min bêxî şûna hesinê solingen û bi min qelema xwe tûj bikî, pelên kitêbên xwe vekî. Tu dixwazî barê keran bikî piştê şêran.

Ez ko polayê esil, hesinî dibanîm, pêşiyên te ez dikirim perasuyên mêr û mêrxas û gernasanan û ez bi goşt û dil û cergî bi xwedî dikirim, tu dixwazî min bi dar û qaşulan bi xwedî bikî û şiv û taşîya min wek kerêkî ji zil û ka bî. Nene min birçî bihêle û wan qirş û pelên hişk meke devê min. Ez ne çarlingê giyaxwur lê şêrê goştixwur im.

Belê ez xencera duban, folayê nêrz, tu min davêjî nav kaxizên reş û belek ko ne ew

bi min ne ez bi wan dizanim.

Belê dizanim îro ketî pê nivîsandinê, pê sehîtiya kurdmanciyê. Ji sibê heta êvarê carinan heta nivê şevê û yek carinan heta qere berbangê bi pîrsekê, nîvpîrsekê mijûl dibî. Heke mê ye heke nêr e, heke nav e, heke pironav e, an veqetandek û hevghaneke e. An ne di eslê xwe de kurdî ye yan ne ji zîmanekî din hatiye girîn û pêşdetir hatiye kurdandin û welê por û pîrç û simbêlê xwe sidpî [spî] dikî. Di salekê de deh salan diji û li raserî emrê xwe di biharê de berfa zivistanê didî barandin. Lê belê kêfxweş î û di dilê xwe de dibêji ez ê milletê xwe bi xwendin û nivîsandinê, bi vê kurdmanciyê vejînim. Milletê min dê bibit xwedan kitêb û xwedan zanîn û welê bigihêt miraza xwe, dê bibit serxwe û kama xwe bizanî, bibit kamiran. Xelk nema dê bikarin bêjin ko zîmanê kurdan nîne. Zîmanê wan tenê zîmanê axaftin û dan û sitandinê ye. Lê dê bibêjin kurd ji wek xelkê xwedan zîman û xwedan kitêb in û zîmanê kurdî zîmanekî heja, dewlemend û tekûz e. Kurd milletekî kevn in û dahatiyên Medan in.

Herê te daye pê Ehmedê Xanî, tu dixwazî ko wî karê ko Xanî nebiribû serî tu bibî serî. Ewî gotibû:

Da xelk nebêjîtin ko Ekrad
Bê me'rifet in bê esl û binyad

Tu dixwazî ko bête gotin:

Xelk tev dibêjîtin ko Ekrad
Bi me'rifet in bi esl û binyad

Ji lewra ji bona vê yekê te ez avêtîm pişt guhê xwe, te ez ji çav û dil dût xistim, te ez kirim zirtexana pîrhevokan, ew kêzikên bê

çerm û goşt ko heroj di ser min re baz didin, çivan didin xwe û dikin min di bin tevn û şopên xwe de binixumînin û qeşêrin. Lê nabit, tu tişt, ne zîman, ne xwendin ne nivîsandina te bêyî min naçe serî. Bidî eqlê xwe heta niho tu û milletê xwe hûn çawan mane, çawan we zîmanê xwe wînda nekiriye û îro dizanin pê biştexilin. Heke ez nebiwama ji zû ve te û milletê te we ê zîmanê xwe wînda bikirana.

Ji xwe çend caran, ma dil nekîrine zîmanê we jêkin. Zîmanê we berî hezar salan zîmanê dirê [dêrê?], zîmanê hukûmetê bû. Ji hingê ve pê diberizin, hezar carî pê ketin. Hercar ez li ber we sekinîm û min zîmanê te parast, lê ne qelema te.

Heke ji min ne bawer î li dora xwe fedikire, tu wê bibîni ko herçî ji min dût mane, hatine ketine bajaran zîmanê xwe wînda kirine û îro nedizanan bêjin "lo!" ne jî "lê!". Ji ber ko peyayên bêçek wek mirovên bê neynok in, kêç jî bi wan dikarin. Ji lewra ez benî qedrê min bizane, ji min dût mekeve, min ji xwe dût meêxe û bi min ne qelema xwe lê parsuwên dijminên xwe jêke!...

Xencera min li hire gotina xwe qedand. Min dil kir ez lê vegeînim. Lê nedixwest ji min bibihîze, rabû ket kalanê xwe, xwe ker kir û guh neda min.

Celadet Ali Bedir-Xan

EM ÇIMAN BI ŞÛN DE MANE

Hûn zanin ko di weqta Ebdulhemîd da Hîdi nav kurdmancan da alayê Hemîdîyan çêkirin, çiqas reîsê eşîran hebûn giş kirine zabit, şûr lê girêdan û bi zabitî ko çend

peya bikušta hebis nedibû. Çiqasa talana xelkê banîna tişteke lê çenedibû. Talan kuştin ma ji ku da danîn? Tebîî ji kurdman-can dikirin bi xwe bi xwe ji hev du dikirin hûn zanin di bin hukmê Romiyan da tu millet ji milletê kurdmancan mezintir xurtir nîn bû. Romî ditirsiyan ko kurmanc îttîfaq bikin yek, îstîqlala xwe bistînin. Çawan yekî wê çaxê bi zorê tişteke nikanibû bikira, anî va Hemîdiya danî ko vana bi xwe bi xwe bi hev kevin, hevdu bikujin talan bikin ko îttîfaqa wan nebe yek.

Ji we ra sebebê wê bibêjim. Hûn hîro dibînin ko zabitê nexwendî heye, yek ko kanibê bi zabitê bê dibê kî panzdeh, bîst salan di dibistanan da bixwîne, hingê dibî mûlazim. Feqet Alaya Hemîdiyan himan di çiyê xwe da dibû paşa û qaymeqam, bi yek başî. Bi vana dîsan karibûn van rutbana bidina ko fikrê Romiyan heba kanibûn di nava Kurdistanê da bin, li herderî dibistanê danîna zariwên wan bidana xwendinê, ev zarûna paşê kanibûn bi zabit û qaymeqam û paşa bûna, lê nekir ko wanî bixwendina hobi-bûna. Ji Romiyan ra çenedibû hîro wê îstîqlala xwe bisitandina. Ji ber vê yekê dibistan dananîn û Hemîdî çêkirin. Hûn zanin van zabitê Hemîdî gişkî nexwenda bûn.

Li ser nexwendina wan ji we ra meselakê bibêjim:

Li deşta Sirûcê sê Alay hebûn. Alaya eşîra Bijan hebû, di wê alayê da du zabit hebûn vana herdu jî min dîn. Yek menla 'Îsê bû yek jî Ehmê 'Îsê Henûş. Qaymeqamê wan meaşê wan distand nedida wan li ser vê yekê herduyan bi hev re gotin: "Ma çima meaşê me nadine mehbûsî hene (meqbûz) mutîş (mufettîş) hatî em ê herine cem ko meaşê me bidine me. Na ko nedane me em ê herine zirgêlî" (Erzincan) îşte mirovên

wanî dikirin zabit şor lê girêdîdan.

Lazim e ko em zaruwê xwe bidine xwendinê bira zaruyê me bi xwendina xwe bibin paşa û axa. Bira nola Menla 'Îsê, Ehmê nebin zabitê nexwendî.

Ez hêvî dikim ko çiqasa kurdmanc hene gerek zaruwê xwe bidin xwendinê.

Mîrê Berazan: **Mustafa Şahin**

LE BO ŞEHÎDEKÎ

Min hêvî heye ji vê reşbelekê ko herî nav tîlî û pêçiyê mîrê me maç bikî û bi zimanê kurdî daxwaza min jê re bibêje. Yek ji wan daxwazan ev e ko te'ziya şehîdê weten le çiyayê Arnûs Şêx Ebdurehman Efendî li hemî kurdan bikî. Zêde li birayê min Cegerxwîn û li ehlê civata Hestîçê. Xwedê rehma xwe lê bikî û li hemî miriyê xwendevan û guhdêran. Daxwaza din ev e ko vê carê tu çermê Hawarê bi kaxîza reş çêkî û herfên Hawarê û navên rêxistiyê kovarê bi hîbra sor binivîsînî. Çiku wekî mîrê baş û hêjayî ji mala yekî bimirê ehlê malê reşa xwe li ser girêdîdî nexasim wekî vî wetenperwerê gelek hêja bû û reşgirêdan jî adet e di nav kurdan de. Mîrê min belkî te seh nekiriye. Îro temamê kurdan li ser xwûnfiroşê weten mehzûn in. Ji çavên wan xwûn tê şeva şehîdbûna wî çerxa felekê li ser mehzûn bû û reşa xwe girêda we nedît di çardehê cemazulûla de hîv xirabû wê şevê zatê wî ê şerîf û muqeddes ji derve bû Mîrê min.

Em gellek bi silavên Cegerxwîn kêfxweş bûn we lakîn kêf ji me re nemaye. Me got:

”Eleykumusselam we rehmetullahî we be-
rekatuhu silavê wî ser çavan û ser seran em
jî silavan lê dikin û le çawabûna we û wî di-
pîrsin û dibêjin”:

Bilcumle silavê gewheranî
Namî li berîd û berqê danî

Avxweşî dikî bi gulê û beybûn
Pê hediye dikî ji bo Cegerxwîn

Ez gorî te me keko Cegerxwîn
Tu vê hunera kelmê mewzûn

Berdêlkî tu ji bo Herîrî
Nezm û xezela te ya Cizîrî

Wextê ko dikî li me silavan
Destbestî dikin bi herdu çavan

Çawa yî bira ji min re bêje
Çaxê min tu dîtî pir ji mêj e

Ji hev dûrî kirin Xwedaê gewre
Dinya li me îro têkde ewr e

Kes nîne di emerê wê xeberdî
Hinkan dikujî hinan diberdî

Çerxa feleka çiyayê Arnûs
Heta vedihê ne bo te me'nûs

Gazî ke şehîdî bo xwe rake
Mêvanekî pir ezîz û çak e

Çawa tu bibêjî ew hebîb e
Qedrê wî bizane lê xerîb e

Hêdî wî şiyar bike w xeberde
Lewra bi birîn û ah û derd e

Jê re tu bibêje hem binûse
Namî ji te dest û pa dibûse

Derdê te çî ye welê dinalî
Kes nîne li te bikî sualî

Sebrê tu bike welê ne nal e
‘Ewn û kerema Xwedê li bal e

Yek nîne herî bibêje Nafîz
Êdî ko li Misrê bûye ramîz

Dermanekî bo Şehîdî çêke
Dijwar e birîn tu zû verêke

Rûmet me nema li rûyê amê
Dê neqlî bikin biçîne Şamê

Ehmed Namî

Me şehadeta Şêx Evd Rehmanê rehme-
tî zû ve bihîst, reşa xwe girêda û şîna
wî girt. Hejmara Hawarê a yazdehem nis-
bet bal navê wî hate kirin. Herhal heta niho
ew hejmara ha gihîştîye destê te û bend û
şî'rên ko ji bona Rehmetî hatine nivîsandin
te xwendine. Digel vê, heçî ko dil bikin ji
bona Rehmetî fatihekê bixwînin rûpelên
Hawarê jê ra vekirîne.

ZIYARETA HAWARÊ

Tu bulbilê serê darê
Here ziyareta vê Hawarê
Bibîn Celadet îne carê
Bistîn ruxseta vê Hawarê

Lo bulbilo kû da hatî
Mizgîn heye xudan xelat î
Bi ser dilê min re hatî
Tu xeribê nav welat î
Tu kurmanc î nizam Tat î
Tu xerib î ji kû da hatî
Ez bulbilê alê xerzan
Xeber anî nav Berazan
Bibin hêlîna quling û qazan
Ko hûn herne ser mirazan

Tu bulbilê nava çem î
Sosin û gul herdem î
Fena kurdê bi elem î
Jêhatî dest bi qelem î

Tu Kamiran Alî Bedir-Xan î
Hîv û stêrka nav kurdan î
Tu ruhniya hemî çavan î
Fena gula nav baxçan î

Em jî hemî rabin kar e
Ko em jî çêkin dîwar e
Keç û bûk bibin sitar e
Ji bona xweş nebe kêfa neyar e

Ez kurdekî Milî me
Bi eşq û dil şewîtîme
Ji Alî Bozan hêvî me
Milî me neî Berazî me

Ez bulbilê serê Tilê
Ez Melkîşî me ser mînberê
Bixwînim azanê selê
Bi qaîda kurdê berê

Mustafa Mîlî

HAWAR E

Ji serhedan hat peptûk
Gazî anî ji dext û bûk
Di ser wan re berf û pûk
Ne mezin man ne piçûk

Kurdino xwe kir tar û mar
Tevda mane di nav ar
Hêvî ji Rebbê Settâr
Gazind ji kurdên neyar

Gelî biran çî bi we hat
Ko we wêran kir welat
Kanî bajar û kelat
Ne wêran bû rohilat

Ne hûn dibên em tîne
Heta kengê bi pî ne
Çavên me hêj li rê ne
Kanî hûn kengê tene

Gelî werin Hawar e
Werin gelî Hawar e
Hawar e xweş Hawar e
Ma ji we ra qet ne ar e

Lawê Findî

NALENALA DIL

Hawar hawar lo welato
Berf û baran bi ser de hato
Ji xelkê wetine bû mîrato
Bonî rokê roj lê hilato
Em dibên em muhacir in
Weke berfa li pala gir in
Hem dibarin hem dibhûrin
Em dibêjin qet namirin

Di milletê xwe nabihûrin
 Şor û dîrokan digerin
 Me pê kitêb çêdikirin
 Li nav kurdan belav kirin
 Şora welat ji bîr nekirin
 Ev kitêba me Hawar e
 Zivistan çî gelek sar e
 Hûn berhev kin qirş û dar e
 Ko li me bûbî sitar e
 Kurdino metirsin pêşî bihar e
 Em hemî tevde dinalin
 Li ser welatê xwe dikalin

Ismail Hebeş

KEW Û QITIK

Dibêjin, carekê kew û qitik nik hev rûniştin, ser axaftina dinyayê dipeyivîn ka çî heye çî nîne û دنیا bi çî awayî dibore, hikmeta wê çî ye? Xelkên wê hin dewlemend in û hin jar û perîşan û hin navhêncî ne [navincî].

Ên dewlemend ji xwe re kêf dikin û tena rûniştine. Ên jar û perîşan dilên wan kul e û di bin tehnê xelkê de ne û melûl in, û tiştekî ji dinyayê nizanin. Ên navhinçî carinan kêfxweş û carinan dilgîr û dilşikestû ne.

Anî yekê ji wan got:

– Dewlemendî û jarî û hertişt bi vîna Xwedêyê bilind e. Ema hikmeta wî ev e: Ê ko ji xwe re dixebite, kar dike, hîntî zimanan û destxetan dibe, li dinyayê digere, welat û cihên xelkê dibîne, çav didewan û kêferatê dike û ji xwe re hîn dibe. Ew dewlemend dibe, kêf dike û serfiraz e û çavê xelkê li destê wî ye. Ji lewre heta mirov nebînî jehmet

[zehmet] nabînî ne'met. Ma dem weha ye û em ji weha dizanin gerek herkes gora hêlê xwe bixebite û xîretê bikêşe. Da ko çavê xelkê li destê wî be. Ne ye wî li destê xelkê. Dibêjin: "Roviyê gerayî ji şêrê negerayî çêtir e" digel vê hunermendiya şêr û mezinahiya wî li ser hemî heywanan re û digel kêmayî û pîsatiya rovî ji her heywanî ew ji wî çêtir kirine.

Herkes weke şêr û rovî ye û herkes bi mal û peran tê naskirin. Nemaze hînbûna zimanan û destxetan. Û dinyayê de evên ha tenê xweyên xwe bilind dikin û dest ji wan bernadin û herwext ji wan re heval in û destgîr in. Wan ji deravê teng û mezin dertêxin. Ev kesê weha be wê her navhinçî be. Kê mî dibê û boş nabe. Ev jîna weha jîna seyikî dibêjinê. Em kengê ji vê jîne xelas bibin û ji vî deravî derkevin.

Anî kew û qitik axaftin kirin ser boşbûn û kêmbûna mirovan û heywanan, hikmeta wê çî ye?

Anî kew got:

– Belê ya qitik ez jî gelek batil dimînim ev çî hikmet e. Em êla kewan hindik in û hûn êla qitikan boş in. Digel vî qasî her mîkewekê ji me deh û diwanzdeh hêkan dike û hûn qitik ji du hêkan pê ve nakin.

Qitikê got:

– Hikmeta wê ev e. Heçî em êla qitikan in em êleke boş in û pir in, ji lewre em diçin girava behrê de hêlinên xwe çêdikin. Û dibin rêz weke şelîta mihendizarên ko erdê pê qeys dikin. Û weke rêza qulingan ko heva re difirin. Û yek dikeve pêşiya wan ên din dikevin pey wê. Û hergav paş xwe ve dinêre ko kengê yek ji wan ji rêzê derkeve û bixurime da gazi bikîtê "Were bikeve rêza xwe de da xelk ji erdê me nebînin û nebêjin ev qulingên he ji hev enirîne, çûn li erdê

danîn, em biçin wan bikujin". Em hîvê de du hêkan dikin gava yek ji me ne hazir be hevalê me ê dî çavê xwe dide hêk û hêlinên me. Heta em bân bikevin ser de. Hevalê me nahêle tişteke ser hêk û hêlinên me ve bê. Heta ko hêka me ji cihê xwe biqeliqe û bi-xurime û pê nikilê xwe hêdî hêdî, tûne cihê wê de. Da em jê neenirin û gava em tên hevalên me bi nikilên xwe û çengên xwe ax û toza ser piştê me diwerfînin. Gava heywanek biyanî tê nêv me de ji bo kuştina me û ji hevçûna me, em hemî hev re lêdidin û ji nav xwe dertêxin û em hesîdê [hesûdiyê] nabin hev, ka hêka kê mezintir e û ya çîçoka kê cantir e û rindtir e, ji ber vî qasî em paraztî ne û gelek in û boş dibin. Û hûn hindik dibin û piçek in, hikmeta wê jî ev e:

Hûn êla kewan êleke hev re dilrêş û bêbext in. Û ne xêrxwazê hev in û digel hev ne rast in. Wextê mêkewên hewe hêlinên xwe çêdikin û rûdinin ser de heryekê deh panzdeh hêkan dikin. Lê çaxa mêkew ji xwe re derdikevin ji bona xwe bidin gevzikê û biçêrin, hûn nêrekew hêkên wan ji wan didizin û dişikênin û kaşan de gêr dikinê, ji bona ko hûn carekê dî wan bîfîsikînin. Û laşê xwe bi wan sivik û nerm bikin. Û dema neyarên hewe teyrê bazî tê dadide hewe hûn hemî xwe vedişêrin û ferxikên xwe dihêlin jê re. Ew jî wan bînpenc dike û dixwe. Hûn dibêjin: "Bila em paraztî bimînin dilê wan e. Em ê sibehê hevqasê dî dê çêkin. Mêkewên me gelek in. Ma em ê kejê ji wan bibirin" û car heye hûn sed in û neyarên we yek tenê be ew bi hewe dikare. Û hewe ji hev bi der dike. Heke heryekê ji we carekê lê bixure û bike qîr ew ê bi xwe bitirse û bicifile û çav tariyê bikeve. Hêdî derbek dî nayê hewe nagire û naxwe û hewe nahêle bê dondan. Hikmet ev e ko em gelek in û boş

dibin hûn hindik in û kê m dibin.

Ey gelî bira û pismaman bazara me jî weke bazara kew û qitîkê ye. Gerek em ji xwe re îbretê ji wan bigirin. Êtir hewe sax bin û her bijîn.

Mustafa Ehmed Boti

SULTAN SELAHEDDÎNÊ EYYÛBÎ

Ensiklopediya mezin ji benda Selaheddîn ra holê dest pê dika: "Ev Kurd..."

Herê Selaheddîn kurd bû, ji me bû, ji mezinên kurdan bû, hêj bêtir û rasttir kurdê mezin û mirovê mezin bû. Ji xwe mezinahî bi mezinan çêdibe. Ko mezin nînbîn mezinahî naye pê, mezinahiya milletan jî holê ye. Millet bi mirovên mezin û bijarte mezin in. Ew millet mezin e ko mezinan ditêne pê, mirovên mezin jê derdikevin. Ji milletê kurdan gelek mirovên mezin derketine. Herwekî Şarmoy - zanakî Rûs - gotiye. Ez ê çend pirsên Şamûrî [Carekê Şarmoy û carekê jî Şamûr derbas dibe. - E. N.] bi kurtî, biguhêzime hir: "Û milletin hene bi cengawerî û dilaweriya hin serdarên xwe, xwe dane naskirin û ji hin dewletên Asya û Afrîqayê padişahin dane. Kurd ji wan in. Navê kurdan hêj di pêşiya zemanê kevn de bi derbên Rostem û pêşdetir bi kîşwerkêşayiyên Selaheddîn û birayê wî Melîk el-'Adil, bilind û geş bûye. Ji van pê ve ew milletê ha mezinên din jî gihandine. Herwekî Kerîm Xanê Zendî ko di nivê babilîska hevdehem de malbata Zendî daniye, û zanayê mezin Îbn el-Esîriyê Cizîrî û Ebû el-Feda, ji mîrekên Eyyûbî, û dîroknivîs zirav Îdrîsê Bidlîsî..."

Milletê kurdan Selaheddîn di heyameke welê de anîbû dinyayê ko dinya bûbû du ber û li hev ketibû. Di deşt û bilindcîhên Ewrûpayê de bi hezar, bi lek û kirûran xelk gihabûn hev û berên xwe dabûn welatê rojhilat.

Milletên Îsa dirêji milletê Muhemmed kiribûn. Bi salan ve pevçûn, lehiyên xwînê herikîn, bi hezaran mirov hatine kuştin. Milletên Îsa milletên Muhemmed çê kirin. Hindik ma bû ola Muhemmed ji navê hilaniyana. Ji du olên dinyayê ên mezin yek noq bûwa, a din ew daxwarina. Bi kurtî ola Muhemmed diçû winda dibû. Êdin xelkê baweriya xwe pê ne aniyana.

Hingê ji welatê Serhedan, ji çiyayên Kurdistanê, ji sinên [Li gor cih gere "serên" bûya lê xuyaye ko dê bi şaşî "sinên" hatibe nivîsîn. E. N.] zinarên me rojek hilat. Selaheddîn...

Milletên Îsa çê kirin. Ola Muhemmed parast, xelas kir û ji nû ve danî, ji lewra jê re Muhemmedê duwem jî tete gotin.

Niho em bi kurtî jînenîgariya Selaheddînê xwe bêjin. Selaheddîn ji welatê Serhedan ji kurdên Rawendî ye. Bapîrê wî digel du kurên xwe Şadî Necmeddîn Eyyûb û Esed ed-Dîn Şêrkoh, ji welatê xwe guhastibû Bexdayê û jê çûbû Tikrîtê. Li wê cih bûbû. Bapîrê Selaheddîn di Tikrîtê de çûye rehmetê, pêşdetir birayê mezin, Necmeddîn Eyyûbî ko bavê Selaheddîn e bû dezdarê Tikrîtê. Di sala (1137/532) di Tikrîtê de Selaheddîn hatibû dinyayê. Paş du salan hakimê Mûsilê Emadeddînê Zengî ji Tikrîtê derbas dibû. Necmeddîn di hin tiştan de arîkariya wî kiribû. Emadeddîn, Necmeddîn û mirovên xwe bi xwe re birin. Û piştî vekirina keleha be'lebekê ew kir dezdarê wê.

Selaheddînê zaro jî bi bavê xwe ve guhas-

tîbû Sûriyê. Xwendina wî a pêşîn di Be'lebekê de ye. Pêşdetir li Şamê ber destên meylayên mezin de xwendî ye. Li Şamê di dîwana Nûreddîn de bi xwedî dibû.

Di sala (558/1162) de Esed ed-Dîn Şêrkoh diçû hawara Misriyan. Biraziyê wî Selaheddîn jî pê re çû. Esed ed-Dîn du carên din jî çûbû Misrê. Di herdu caran de biraziyê wî pê re bû. Di cara siyem de li wê cih bûn û li Misrê man. Sal pêncê û şêst û çar bû [diviyabû 564/1168 bûna lê diyar e ko 5-a pêşi jê kêr maye. E. N.]. Hingê 'Adid ed-Dînillah, xelîfeyê Fatimiyên ê paşîn li ser kevîlê xîlafetê rûdinişt. 'Adid ed-Dîn, Şêrkoh xistibû şûna Şawer û kiribû wezîrê xwe. Selaheddînê xort jî ber destê mamê xwe dixebitî. Piştî salekê Şêrkoh çû rehmetê û Selaheddîn kete dewsa wî û bû wezîrê 'Adid ed-Dîn.

Di sala (567/1171) de bi mirina 'Adid ed-Dîn Selaheddîn bû melîkê Misrê. Herçendî Selaheddîn bin destê Nûreddîn dihate hesêb jî di rastiye de bi serê xwe bû. Paş du salan Nûreddîn jî bê zar û zêç çû rehmetê û welatê Sûriyê jî bi tevayî ket bin destê Selaheddîn.

Dewleta Selaheddîn ji Kurdistanê diçû heta welatê Tunîsê. Selaheddîn bîst û du salan hukum kir û di sala (589/1193) de li Şamê çû rehmetê. Emrê wî gihîştibû pêncî û heftan. Li Şamê di nêzîngî mizgefta Emewî de veşartû ye. Selaheddîn di vî zemanê kin de welatên dewleta xwe hemî jî ava kiribûn. Avahîke welê ko xelkên Ewrûpayê ji wan nimûne digirtin.

Selaheddîn sultan bû, serdar bû, zana û şair bû. Ser hertiştên dinyayê serwest bû. Tebabet jî dizanî bû. Dibêjin ko berberê wî qeranê Îngilîstanê Rîşarê dilşêr di wextê şerî de nexweş ketibû. Halê wî xedar bû. Bijîşkên Qiran nikaribûn Qiranê xwe derman bikin. Selaheddîn bijîşkên xwe şandibûn

balê. Ew jî bi ser nexweşiya Rîşar venebûn. Hingê Selaheddîn bi xwe, ket şeklê bijîşkan, çû nik Rîşar û dijminê xwe derman kir.

Selaheddîn ji wan mezinan bû ko qedrê wî ne tenê mirov, dost, millet û bin destên wî lê dijmin û neyarên wî jî dizanibûn û heta fro jî dizanin.

Di sala (1898/1316) de wekî împeratore Almanan hatibû Şamê qesda tirba Selaheddîn kiribû. Berî ko bigihe tirbê ji gergeroka xwe peya bû û pêleke dirêj bi peyatû çûbû. Her ev Selaheddîn, mirov û serdarê mezin Selaheddînê me bû. Selaheddîn kurd bû. Ji bona mezinahiya milletekî ma Selaheddînek ne bes e?

Celadet Ali Bedir-Xan

XEWNA HIŞYARIYÊ

Ax welato ax welato
Roja me zû lê hilato
Bav û birên me çawan in
Çima xeber jê nehato

Îşev min dît xewnek bi tîrs
Tu keremke ji min bipîrs
Ez carekê dest pê bikim
Da tu bibîn çiqas bi 'hirs

Bayekî reş hate ji jor
Li ser min kire borebor
Bi girîn da kaxizekî sor
Di nav hebûn du tayên por

Ez çûme cem pîrek zeman
Min got: Falîkê vekî eman
Min daye der tev rûh û can
Derdê min re bibê derman

Pîrê bo min rabû ser xwe
Piyana avê da ber xwe
Li avê xwend li min nêrî
Dîsa serê xwe da ber xwe
Kaxiz bi xwîna beran bû
Herdu ta porên xwehan bû
Mana wan kûr û giran bû
Ji fala pîrê nihan bû

Biraên me têne kuştin
Bi xwînên xwe têne şuştin
Xwehan porê xwe şandine
Yanî "çima hûn rûniştine"

Îro laşim pir diêşe
Qenc dizanim ji çi dêşe
Lê çi bikim derman nîne
Tali' tune bextê reş e

Dermanê ko ez keşf dikim
Bi heyvîna xwe geş dikim
Ji dilbirînên wek xwe re
Pelên Hawarê reş dikim

Qedrî bibêje û binale
Şînê girêde bikale
Namûs nema, rûmet nema
Ev çi derd û ev çi hal e

Qedrî Can

GOTINA RAST

Begler û paşa û axa û rîspî û muxtar
Xwedanê Burcê Belek bax û rez û cot û cobar

Heryek bi dibkweşî û serfirazî û bêhuşî
Li çhan dijîn bi vî terz û haway bêzar

Qet kes li me zaroka pirs nakit carek îro

Herçendî em ji naçarî dikin qêrîn û hawar
Em kurd îro belengaz û jar in û bêxwedî ne
Kurdistan qumaş e welê nîne jê re xerîdar

Di destê me de heyê pertalekî taze û pir çak
Lê herwekî Xanî gotiye pir kesad e bazar

Ger hev negirin em kurmanç bi tebaî û yek dil
Bê fêde îro ev çîrok û gotin û eş'ar

Ger heryek ji cihê xwe huşyar bibit û bigirî şûr
Karin û ji wan tê lê we lakîn bûne sersar

Em kêmxistin şêx û mela û axa û begleran
Lewra em îro ji hukûmetan nayêne hejmar

Berê em hukûmeteke cîhangîr bûn li dinya
Were temaşê bike eywanê Kesra neqşê nîgar

Bi vî terzî şêx û mela û axa begler tev
Nema me bixapînin em tev ji xew bûne hişyar

Em minetê ji mela û şêxa û began nagirin
Em belengaz bûne serfiraz û ji hev re xemxwar

Lê hukûmetên Ewrûpa ji me re destûr nadin
Da em bigirin li Kurdistan wek felkê dîwar

Em canê xwe didin qet terka Kurdistanê nakin
Lewra îro xweş e deşt û newal çiya û zinar
Hemî gul û yasemîn û binefş û naz û rihan
Hincaz û mişmiş û xox û tirî û hem nar

Şebeş û ecûr û gundor û tîrûzî û qawin
Şînkû mazi û gulaz û xiro û gwîz û qîvar

Derya û gewher û kîmya û gaz û kanî feqet
Aş û avî û bostan û zevî û mîng û rûbar

Îro şêx û begler û paşa dixwun lew xem naxwun
Xwarina wan birinc e xwarina me çi ye savar

Ew radizên di burca de li nik zerî û gewran
Em li nik pêcwasan radikevin di kuncikê tar

Xanîkî min heye pir kûr e wekî çal (bîjen)
Dirêjî û pehnî çar gaz heye bi gazê necar

Li alîkî nivîn û koz û mirîşk û firax in
Li aliyê dinê agir û serşok û hem çend dar

Ez nadim bi avaniyê Selaheddînê kurdî
Ko li Şamê ji me re bûne fexingeh û asar

Li nav kurda me ne wekî Hacı Qadirê Koyî
Li welatê Roman di binê zindanê de pir jar

Kurdistan pir xweş e çawa ko em dibêjin hergav
Eynik û Eyndar Pêkend û Minar wek textê
xwendkar

Binêrin li Ewrûpa û Amerîka û Asya
Hûn nabinin ji bil me kurdan belengaz û etar

Em ne ê vî qasî ne we lakin bê xwedan in ey
birano roj di çikî teng de li me çûye êvar

Em bi hev re bêtişq in lewra em kêr in îro
Ji herçar terefan de dest xistiye nav me exyar

Êzîdî çî ye Nesranî çî ye weha reng e Cû
Qê ev ne kurd in we ya xud em ne bavek in
herçar

Alem tev bûn xwedanê ser'et û dewlet û hikmet
Em kurd mane tenê belengaz û pir jar û bêkar

Bes e eger hûn mezin ranabin em ên hûr rabin
Ji berê de mezinan şûr avêt biçûkan da dar

Cegenxwînê jar ta deh rojan bêjî û binivîsînî
Xelas nabin gotin û şîret aciz dibin guhdar

Cegenxwînê Kurdî

DERDÊ SADO

Di wextê şerê mezin de bû. Em bi malî-
tî di Girê Mîran de bûn. Girê Mîran
gundek ji gundên me ye. Tê de heftê heştê
mal hebûn. Bavê min li Xarpûtê di hepsa
tirko de bû. Hingê ez zaro bûm. Gundekî
me ê din ji hebû, jê re digotin Qenter. Qe-
derê deh mal tê de hebûn. Herdu gund nê-
zîkî hev, hima bi hev ve bûn. Li Qenterê
kurikêkî keçel û tîredîni hebû. Jê re digotin
"Sado". Em zarokên Girê Mîran hebûn
pênce, şêst zarok. Ez bi xwe sereskerê wan
bûm. Hemî jî ber destê min bûn. Li Qente-
rê Sado bi serê xwe bû. Min dixwest ez wî jî
bikim ber destê xwe. Lê Sado berberî bi
min dikir.

Ez ê hersibe rabuwama min ê zarokên
gund hemî bidana hev û biçûma ser Sado.
Min ew saft bikirana. Gava Sado çav li me
dikir hima dida kiçkanê xwe û dirêjî me di-
kir. Yek dido ji me dida ber xwe û dikere
pey wan, heta ko ew biwestandina an serên
wan biçikandana.

Em ên mayin di cihê xwe de disekinîn û
li wan difericin. Paşê ko Sado aqiliya xwe ji
wan dikir dîsan berê xwe dida me. Yek di-
duyê din jî dida ber xwe û mîna ên pêşin li
wan jî dikir. Yekî bi aqil di nav me de nîn
bû ko ji me re bêjî: "Gidyano gava Sado pê
yekî ve ket hima ên din hemî dirêjî wî bi-
kin. Lê werin hev bigirin û serê wî biperç-
iqînin". Mêze eqlê me ev qas nedibirî ko
em tevdîreke wulo jê re bînin û jê xelas bi-
bin. Bû nêzîkî salekê halê me û Sado bi vî
karî bû. Me kir nekir Sado saft nekir. Ji ber
kêmaqiliya me. Me nizanî bû tevdîrekê jê re
bibînin. Ez niha didim ber çavê xwe û dibî-
nim ko eqlê me kurdan mîna eqlê min û
eskerê min e, belê em pênce şêst zaro bûn û
me bi Sado nikaribû. Ji ber ko diduwan ji

me şerê Sado dikir û pence û heşt rûdiniş-
tin û li wan difericîn.

Kurd jî dido şer dikin, pence û şest rûdi-
nin heta ko herdu safî dibin. Paşê diduwê
din radibin. Hingê em zaro bûn kes nîn bû
ko şîretêkê li me bikî da ko em tevdîra Sado
bibînin. Lê kurdino! Maberabino va ye em
ji we re dibêjin heke hûn bi hev re dirêjî Sa-
do bikin hûnê serê wî bikin bin lingên xwe,
heke ne Sado her bi we ê bikarî. Ji min ba-
wer bin, ez niha carinan difikirim û diqehi-
rim, ji xwe re dibêjim, mal ava min çiman
hingê ev tevdîr ji Sado re nedidît.

Lê çî bikim eqlê zarokî bû hew eqlê min
dibirî. Kurd jî heja mîna min û hingê zarok
in. Lê paşê ko mezin bibin ew jî mîna min
dê poşman bibin û bêjin: Way bavo çawan
bû ko berî bîst sih salî me xwe ji Sado rihet
nedikir.

Ax ji derdê eqlê biçûk ko tiştek jê ve xuya
nakî. Ax ji derdê Sado, vî derdî em kuştin.

Cemilê Haco

ZARO DELÊN

Nemaze zaruyên welatê jêrîn

Welatê kurdan tev xêr û bêr e
Hemî maden e tev zîv û zêr e
Lê çî bikim îro maye ji xelkê re

Welatê kurdan hemî çîmen e
Egîd û şêr û piling tê hene
Hemî heval û kurbavê me ne

Pêşî li dinya du dewlet hebûn
Yek jê Faris bû ew em bi xwe bûn
Tirk û ereb û ecem tinebûn

Em ne ereb in ne tirk û rom in
Xwedan paşa ne leşker û kom in
Îro xirab in bin destê bûm in

Gunhê me çî ye bo çî deynakî
Pirsê ji halê me kurdan nakî
Em kêr ketine tu me ranakî
Koma milletan ma qê tu ker î
Çavê te kor e tu li me nanêrî
Yan kal û kût î tu li me nagirî

Ev ne huryet e kotek û zor e
Lê hûn dizanin dinya bi dor e
Fetek li jêr e fetek li jor e

Xelkê em kuştin avêtin çeman
Begler û paşa di nav me neman
Koma milletan em man û em man

Koma milletan hûn pûlperest in
Derheqê me de hûn qewî sist in
Xelkê bi dostî em îro xistin

Xewka me nayê em qet ranazên
Em ji we dikin hêvî û gazin
Em jî heqê xwe hergav dixwazin

Cegerxwinê Kurdi

KULA DIL

Dilê min têr e, têr derd û birîn
Mêj ve derketim ji welatê xwe dûr
Dilê min herê tev kul e bixwîn

Cerga min agir giri û pêt e
Dûr ji mala xwe reben derketî
Min hedar nabe qet nabe bê te

Min ne gund ne mal ne jin ne zar e
Min divêt welat welat û welat
Bê te ev jîn li ser min bar e

Evdirehman Fewzi

JI KIRIYARAN RA

Hawar e, ey Hawarê
Çiman wusan dinalî
Sed heyf û sed mixabin
Bê zîv û zêr û mal î

Tu yî Hawara kurdan
Di her mekan û erdan
Ehyeyte fikrê qewmî
E ,a min el-xeyalî

Geltî biraê kurdî
Kesê Hawar divêtin
Divê Hawar xwedî kin
Bi her awa û halî

Hawar e hey Hawar e
Ya eyyûh es-sukara
Eştû el-fulûse ,ubben
Fî sefhêt il-mecalî

Çi şerm e ko Hawara
Me ta ebed nemînit
Hawar keç e ciwan e
Xweşbûk e şardesalî

Ya eyyûh al-Kerad
Aqet len al-bîlad
Înn el-kerîme min qed
Eştâ bîla sualî
Paran bidin Hawarê
Da ko bi serxwe bêtin

Bigerî di erdê Şamê
Kêmayî bê zewal î

Hatem yek e bi tenha
Kurdên me tev de Hatem
Hawar e mesel bêjin:
Ka Rostemê ji Zal î

Hawar direfşê Kawe
Kaxid qumaşê sade
Jê re baran bişînin
Kurdino bi dilhelalî

Ne hewce ye ko bêjim
Çêtir ji min dizanin
Hawar çiqas delal e
Nakit li me delalî

Wellahî bûm Cegerxwîn
Ji derd û êşê kurda
Kesê dibêji kurd im
Guh bidin ber meqalî

Cegerxwînê Kurdî

MA EM TENÊ

Çehvên belek dêmên bi reng
Ma em tenê bê nav û deng
Roj û hîv wek zêr û zîv
Ma em tenê dimirin gelek

Avên zelal xortên delal
Ma em tenê bê şox û şeng
Hergav û wext herkes bi rext
Ma em tenê bê tîr tifeng

Herkes bi xwe rabû ser xwe
Ma em tenê bê keç gedek
Herkes bi şîr têne bi qîr
Ma em tenê bûn ax û jeng

Dijmin siwar lê em peyar
Ma em tenê bê dest û çeng
Bexçe cenîn herkes dixwîn
Ma em tenê der kinca teng

Roj çû ava xelk bûn zava
Ma em tenê wextê dereng
Mêrg û zevî em giş revîn
Ma em tenê jorê quling

Stêr lehîzî erd lerîzî
Ma em tenê perê kereng
Hîv derket kes neraket
Ma em tenê wek ava ping

Bulbil û gul dil kirin kul
Ma em tenê bê şer û ceng
Deşt û çiya berf bariya
Ma em tenê wek tayê beng

Herkes şemal em bûne kal
Ma em tenê bê rewş û reng
Herkes bi keyf em man bi heyf
Ma em tenê sotûn pereng

Mustafa Ehmed Boti

BISERHATIYA REŞOYÊ DARÊ

Dara bajarekî mezin û kevn e. Di çiyayê Mêrdînê de ye. Wî wextî hakimê wê Berdewêl bû. Lê niha gund e. Çend mal kurmanc bi axayê xwe ve tê de ne. Berî şerê mezin êvareke zivistanê, reşhîvê axa bi gundiyên xwe ve li odê rûniştûne. Şikefîeke pir mezin û kûr li wir heye. Ev şikeft di zemanê berê de zindana Berdewêl bû. Axê ji civata xwe re got:

– Heçî îşev here hepsa Berdewêl, darekî di nivê wê de daçikîne ez ê keça xwe belaş bidimê.

Hema Reşo nemerdi nekir ji hidame de rabû, got: "Axa ez ê herim" axê destê xwe dayê soz qerar bi hev re dan. Reşo rabû berê xwe da hepsê û çû, heta giha devê hepsê. Xwe bi pêplûkan re berda xwar; çû binê hepsê. Me berê jî got: "Mixareke pir mezin û kûr e. Mirov bi roj here hundirê wê seh digirê. Heçku kûr û tari ye. Vêcarê Reşo dil kir ko darê xwe daçikîne, dit pêjnek li paşiya hepsê hat mîna ko yek erdê bikole. Hema darê xwe danî û ber pê çû. Carekê dit gurîna tişteki ji cihê pêjnê hat û li ber wî ket. Ew jî lê tewiha. Rahîştüyê. Dinîhêrî, gava destê insanekî jêkirî ye. Ewî jî nemerdi nekir dest zivirand û baskî cihê pêjnê de avêt. Hew dit careke di ew gurîn hat û ew dest li sînga wî ket, Reşo bala xwe dayê ko bazbidê hêj xirabtir e. Hima nav di xwe da û dirêjî paşiya hepsê kir û got: "Ez bavê filankes im" çawan hisa xwe kir dit ko ji paşiya hepsê pîrekek hisa xwe dikê dibê: "Reşo metirse ez im"

Reşo dinîhêrê gava ew jina wî ye. Dibê: "Pitê çî îşê te li van deran heye?"

Jinik – Ka tu rûne, ez hal û hewalê xwe ji

te re bibêjim. Paş ko tu ji mal çûyî odê, Hisoyê pismamê axê qesda mala me kir dawa şuxla ne qenc li min kir, min kir ne kir xwe jê xilas nekir. Paşê min gotê tu li vir bisekinne, ez ê herim piştê sitarê, cilên xwe deynim û bêm. Qê Xwedê wilo emir kiriye. Got: "here" ez rabûm çûm piştê sitarê, min ra hişt bivirekî tûj û ji nişka ve ez li ber sekinim, min ew bivir li qafê wî da, hew min dît kete erdê. Hêdika ez ber laşê wî rûniştim, min hûr hûr kir, kire têtê û min anî vir. Ko ez wî veşêrim. Da ko kes wî nebînin. Ez hatim li te rast bûm. Mesela min ev e, ka tu bêje hatina te li vir ji bona çi ye?

Reşo – Hal û hewalê min ev e. Şertê min jî keça axê ye. Lê ji bona xatirê te êdîn min nema divê.

Paşê herdu rabûn laşê Hiso veşartin û derketin derve. Reşo berê xwe da odê. Jinik jî çû mala xwe. Reşo li odê rûnişt lê pir madê wî nexweş e. Hin ji ber dawa xîretê û hin jî kuştina mêrekî kete stuyê wî.

Axa – Reşo ez dibînim tu pir bêmad î. Xwedê zane tirs pir gihaye te.

Reşo – No ez benî. Lê heke tu bext bidî min ez ê bêmediya xwe rastî ji te re bêjim.

Axa – Bêtirs bêje wekî te kurê min ji kuştibê, ez di te bihurtim.

Reşo – Ez benî hal û hewalê pîreka min û Hiso ev e, vêca bextê te çawa qebûl dîke bîke.

Axa – Te qenc kir û dîsan ez ê keça xwe bidim te.

Were serê te li şûna Hiso sax bit.

Reşo: Min bi serê xwe keça te qebûl kir û dîsan li te vegehand.

Belê pir mêrên mîna Reşo di me de hene. Lê mêraniya wan ji hevdu re ye ne ji biyanîyan re ye.

Cemilê Haco

XUYABÛNÎ KURDÎ

Îro herkesê ko çîçîkek tarîx xwendiyê û Nebzeyê [ji] ehwalê alem xebardar e rind dizanî ko her hukûmet her cins her qewm, her eşîr bi îttîfaqê û bi yekbûnê gîştîye dereceyê bilind û xuyabûnî ey yaran dête bîrî we ko li îpûdaî selteneî Ebdulhemîd, padşayî tîrkan wî çaxî Rûmêlî Şerqî wîlayetek bû. Feqet zêdeyê sukkanê wan Bulxar bûn, li ma beynê xwo qerarek dan îttîfaq kirin ehd û peyman kirin mezin û piçûk mîr û axa ticar û esnaf zengîn û feqîr destê xwe dane destê hevdi xwe bi xuyandin dan. Ez [ji] îstîbdadî tîrkan xwe xelas kirin hukûmetek teşkil kirin pîr û cahil mezin û biçûk bin lîwayê îstîqlal top bûn. Sond xwarin eger li ma beynê wan da yek merî muxalefet bika gî bi carekê dijminê wa muxalîf bin wa wê mehû bikin bi sayeyî wa yekbûnî îro Bulxar hukûmetekî mezin e rind e zengîn e. Xudanê fabrîq e û senayî e me'arifê wan pîr e gî munewwer in û her dewlet xatirê wan dizane. Ey yaran erazî me pîr e nîfûs me pîr e em qewmekî cesûr û necîb in em te'hemulî her germ û serdê dibin çira em daîma li paş her cins û qewm mayiyîn? Çünke li welat û gundê di me de me'arif kêm e senayî kêm e. Çi ra em mîna enasirê din xwe nikanin bixuyandin bidin. Eger musa'ede difermûn cewabî wê jî ez bidim bêyekbûnî û bi hew ra î'ûmad nekirin.

Wa ye kî 'illetêk e 'illetêkî mezin e kewn e mezin e. Gerek em xwe bi xwe ra wa 'illete derman bikin pêş hertîstek dermanî wa 'illete lazîm e. Paşê ger ke em destê xwe bi hew din belê bi sêdaqet bi hew din şev û roj se'î û xîret bikin ji wa xud kamê em dûr bîbin em li paş hevdi zû hevdi nekin.

Lazim e em bi çawê dûrbîn li meriyê xwe bigerin li meriyê xwe dibê m ye'nî meriyê munewwer meriyê mer'arif meriyê karguzar meriyê sadiq em wana li îçê xwe bibîn. Em derxine meydanê 'emelî em îtîmadê xwe bi wan din be mal û be can li paş wa meriyane bisekin mîna çiyayekî mezin mîna qel'eyekê mehkem mîna sedreke haş zehîrê wan bin. Feqet be bê xered û 'îwed.

Bes e ê din. Ey gelî kurdan ey gelî birayan îro çar sed sal in em li cehaletê da li esaretê da êdîn çurumîş bûyin, meh w bûyin nabadîd bûyin bes e êdîn. Bes e yekbûnî xuyabûn lazim e eger mîna ez xered dikim wer bikin emîn bin wa kalkalanî min mîna şe' rî rehmetî Şêx Rizay Talebanî yê Kerkûkî dibe. Şe' rî Şêx Riza:

"Bi himmet rojî bi muradî minîş elbet digerî çerx

Em mîçe qerarî niye kahî cike ke bûk"

İskender Begzade: **Ehmed Hemdî**

BELÊ EM MAN

Sibe zû ye bav li der ma
Ez nesax im çav li rê ma

Bihar hat û nema sir ma
Em bê mal û perîşan ma

Biharên têr giya ter man
Ji nav dostan em bêyar man

Bihar hat û giya zer man
Ji nav xelkê em bê ser man

Keç û xort giş bi sereş man
Ji nav xelkê em bêbext man

Birînên me bê derman man
Ji ber şînê em bê xû man

Peyayên me li çolê man
Ji nû dijmin bi leşker man

Pehîz hat û gurê har man
Ji nav xelkê em bê ref man

Zivistan hat çiya berf man
Ji nav xelkê em rûreş man

Hawar hilket bira paş man
Ji nav xelkê em bênav man

Mustafa Ehmed Botî

XEMÊ ZALIM

Lê Xemê zalimê Dêrsim e xweş Dêrsim e
Ji êvara Xwedê da ava çan û kaniyan xume xume

Va xaînan lê rebenê wa ez kuştîme
Li hanber dijminan ez diperpitîme

Lê Xemê zalimê çiya li çiyân dilîlandin
Xezalê çolan karê xwe radikirin û digêrandin

Bazan çêlkê xwe her dikirin difrandin
Van dijminan em ji mîran diqedandin

Ji salê sê meh payiz e
Kurd hemû çima zîz e
Dijmin li hanber dilîze
Ka keç û gor û sîs e

Gul û miskîn in li ser kaşan
Xeber heye ji serbaşan

Bibin agirê devê maşan
Ko hûn hilînin întiqama laşan

Serheda xêmedî wê bi dar e
Tê da têye qilqek avê sar e

Van neyaran em kirin tar û mar e
Metirsin ko em peyan e Celadet siwar e

Miho Mili

ŞÊR Û PILING Û ROVÎ

Şêr û piling tev de çûn
Leqay seriyek penîr bûn

Vê jî xwar û wê jî xwar
Herdu li hev dane dar

Yekî jî ê dî re got
Herdu rabûn bûne cot

Go: em herin cem rovî
Li seydayê weş û kovî

Ewê me li hev du bîn
Çavê Şeytênî derîn

Rovî go: de rabin zû
Ji mi re bînin terazû

Wan terazû anî ber
Rovî penîr danî ser

Alik pir û yek hindik
Yek bû giran yek sivik

Parîk ji a giran bir
Ew j' a dî bû siviktir

Geh ev xwar û geh ew xwar
Heta ko ma ben û dar

Cegerxwinê Kurdî

Hawar Hawara we ye
Deng û gaziya we ye
Têl û kehkên vî sazî
Arikariya we ye...

Hawar

ŞÊX Û AXA Û MUNEWWERAN

Dilê min de heye go [ko] ez li vir çend xebera ji bûyî welat û miletê kurd û ser xebata go berî niha bûye û niha û pêşde bibî bibêjim. Umrê min gihaye pênce salî, min gelek germ û sermayê dinyayê û gelek tengî û firehî dîtine. Û ji rexê dî min gelek tiştê ser welat û tiştê tê de bûne bihîstine û hin bi çavê xwe jî dîtine.

Ez dibînim go vî wextî hinek ji xortê me ê xwenda divên ji boyî welatê xwe bixebitin. Gelek kêfa min ji wa re tê, Xwedê wa fihêtkar mekî.

Ev xortê ha ji xwe re "munwwer" dibêjin, yanî mirovê xwenda. Ji xwe berî niha divêbû ev xortên me rabin û ji boyî filitandina welatê xwe bixebitin, çima go xwenda ne, zana ne. Heke heta niha nexebitîne ji xwe sûcekî mezin e.

Lê ji rexê dî ez dibihîzim go ev xortên me ê munewwer ji şêx û ji axa ne razî ne û ceyhdariya wa dikin, ev ne tiştê rast e.

Dibêjin go; "Şêx û axa fikrê millet xerakirine û malê wa dixwun û ew belengaz kirine." Di vê gotina de go dibêjin, hebek rastî jî û nerastî jî heye. Heçî go halê Kurdistanê qenc nas dikin, dizanin heçî hereketê ko di Kurdistanê de çêbûne biçûk, mezin, qenc, xerab disa bi destê şêxa û axa çêbûne. Xortê me ê munewwer go hebekî dixwendin xwe nebihîstî dikirin, diçûne wa bajarê mezin û dût û xwe li kurdîtiyê nedikirine xwedî.

Heke wa jî xwe tevî şêx û axa bikirina û

bi wa re xebitî bûna fêdeke mezin wê jê hasil bibiwana. Çima go ew xwenda bûn zana bûn, lê nekirin.

Em bêne ser mesela rehmetyê Şêx Se,îd go paşiya hemuwa çêbûye.

Gelo çima serxwerabûna Şêx Se,îdê rehmetyê neçû serî?

Ji ber ko kurmanç bûbûne du ber; berekê destê hukumetê girubûn, berê pê re hindik bû. Çima ko tırka digote kurmanca: "Ev Şêx Se,îd rabû ji boyî pereyê Îngiliz ber hukûmeta Îslamê asê bûye. Xelkê weke me nezan û nexwenda me behwer dikir û bi destê xwe mala xwe xera dikir; çima go nezan û nexwendî bûn.

Ji rexê dî wextê go eskerê kurda bi ser bajarê Kurdistanê de digirtin gelo ew xortê me ê munewwer, xwenda li kû bûn, çima bi xelkê re nedirabûn û nedihatîn ji me re nedigotin: "mesela me wulo ye, ev jî bo xelaskirina Kurdistanê û kurda ye". Heke halo bihatana û bigotana em jî nedihatîn xapandin û me ê jî millet û welatê xwe re xizmet bikirana, çima go em kurd in welat jî welatê me ye, ev e sûcê munewwera.

Belê Şêx û axa jî bi sûc in, lê divê hûn jî bîr nekin ewê go rabû şêx bû, mela bû û ê ko pê re jî bûn axa û pisaxa bûn. Lê heyfa min tê go yekî munewwer pê re nebû. Heke xortê me ê munewwer û xwenda pê re hebûna, ji rexekî bi sînga xwe arîkarî bikirina û ji rexekî bi zimanê xwe jî xelkê re bigotana, fêdeke mezin wê jê hasil bibiwana. Çima go wî çaxî qeweta tırko tiştêkî hindik bû di Kurdistanê de.

Êdî îro ne ew dem e go em lewma û gazi-
na ji hev bikin lê geli xortê me ê delal, pêlê
mayî ji yê bihurtî bêhtir in. Halo zanibin
go felata Kurdistanê bêyî şêx û axa nabî, çî-
ma Kurdistan du ber in. Berek jê bi şêxê
xwe ve girêdaye, bi sebeba diyanetê û emrê
wa naşikînin û berê dî bi axayê xwe ve girê-
daye. Ji ber go ji roja go hîmê Kurdistanê
hatiye danîn çavê xwe halo vekirine, halo
dîtine.

Ji lewra divê ko munewwerê me va tişta
zanibin, ji bedêla go 'eleyhdariya wa bikin
bi zanîna xwe arîkariya wa bikin û tevde bi-
xebitîn, çîma go armênca wa û derdê wa
yek e.

Lêbelê qusûra şêxê me, axayê me jî heye.
Hinek ji wan dibêjin heçî xortê munewwer
û xwenda hene bêdîn in. Bi vê gotinê gelek
neheq in, bi xwendinê û bi mekteba kes bê-
dîn nabî. Ev tişteki wulo ye go tinê Xwedê
pê dizanî. Zilamê xizmeta welatê xwe û mi-
letê xwe bikî her kî bî ew muqeddes e. Ji
lewra divê herdu alî jî 'eleyhdariya hev ne-
kin û pev re bixebitin û rojê berê welatê
xwe xelas bikin. Ev cem Xwedê jî cem evda
jî wê meqbûl bin. Ji xwe şuxul bi vî awayî
diçî serî.

Serekê Eşîra Hevêrkan: Haco

BÊRIYA WELÊT

Axa Cizîra Botan
Seyr e ji bo me xortan

Şimex û Şax û Hevlêr
Tijîne Xort û esmer

Hemî tev de bilûrvan
Rewşen ji bo me kurdan

Hemî ehlê civat in
We lêkîn bê ribat in

Hemî merd in dilovan
Hemî şehbaz û segvan

Hemî mîr in wekî şêr
Jin kofî ne bi ser zêr

Tev ehlê govend û xêl
Jin kofî ne biskbitêl

Tev çavreş in tev xezal
Tev rêşî ne pir şemal

Tev gerdên in bi morî
Ez ji wan re bim gorî

Tev gerdên in wekî mar
Ma hin hene nebin yar

Tev ronî ye wekî hîv
Hemî spî ne wekî zîv

Xabûr û hêzil û şet
Tevde dibin bi yek xet

Xweş e bostanê Zîné
Rabin da em biçîné

Hemî kurd in ne tenê
Xwe davêjin sotinê

Mustefa Ehmed Botî

DELALA ÇAVREŞ

Ronahiya çavên me
Te peritand dilê me
Bê te naye sebra min
Te agir da mala min

Delalê! Çavreşa min
Bê te nayê xewa min

Çeleng spehî bi naz î
Tev bedew û niyaz î
Sûda ji min distînî
Ah ji derdê evînî

Delalê! Çavreşa min
Bê te nayê xewa min

Nazik e hem delal e
Bê enbaz û heval e
Hergav ew e li bal e
Herkes ji wê dinale

Delalê! Çavreşa min
Bê te nayê xewa min

Rengê te rengê beybûn
Di herderî di herşûn
Navê te ye dixwînin
Dilên me tev bixwînin

Delalê! Çavreşa min
Bê te nayê xewa min

Ez nizanîm herim ku
Derdê xwe ez bibim ku
Hawar li ku gazî ku
Hemî şîn e şadî ku

Delalê! Çavreşa min
Bê te nayê xewa min

Singa wê deşt û zozan
Pêşîra wê av rewan
Ew e ji me re av û nan
Tu yî tu yî Kurdistan

Delalê! Çavreşa min
Bê te nayê xewa min

Ba wê heye xweş derman
Hekîmê me Kamiran
Mîrê me ye Bedir-Xan
Hakîm hekîmê Botan

Delalê! Çavreşa min
Bê te nayê xewa min

Mîro tu zû bişîne
Dermanê xwe weşîne
Em sêwî ne dipê ne
Halê me tev birîne

Delalê! Çavreşa min
Bê te nayê xewa min

Evdirehman Fewzî

CUHABÊN KOÇERÎ

Dibêjin ko wextekî dido ji kurên Bedir-Xan Begê, ji Stenbûlê hatibûn Kurdistanê. Riya wan ketibû ser bajarê Tanzê. Tanzê yek ji bajarên Botan e. Dîtînin ko zilamekî pîr wê tê û qesta wan dike û gopale wî di zenda wî de ye. Hat silav kir û çû destê wan. Herduwan jê pirsîn: Tu çi kes î?

– Ez xulam ez koçer im.

Ji hev re gotin: xelk dibêjin Koçer bê eql in. Em ê sê tiştan jê pirs bikin. Ka wê çawan li me vegerîne.

– Herê mamê koçer rîknê Îslamê çend in?

– Rîknên Îslamê yek e, heçî rojî û nimêj in tirkî derdane, heçî hec û zîkat in me kurdan derdane. Navbera me hemîyan de maye kelîma şehadetê. Ji lewre rîknên Îsla-

mê yek in.

– Xebera te ye mamê koçer, aferîn ji te re.

– Mamê koçer pirsra diduwan ji ev e, her çi koçer çire hinde vir û derewan dikin?

– Belê, heta wextê bav û kalikên we, wextê şerî'etê bû. Dizi û kuştin û bêbextî nebûn û kesî nediwêra van tiştan bike. Û herkes bi kêra xwe dihat ceza kirin û pê şerî'etê diçûn. Lê niho ketiye destê tırko de, ew dibînin me digirin, dikujin, dişêlnin. Çiqas em rastiye bibêjin û sond bixwun, ji me bawer nakin. Lê wekî em derewan û bêbextiyan li wan dikin noka ji me bawer dikin û ewle dibin ji lewre em hîni derewan bûne. Çunkî herçî hevalê qirikê bit wê her nikilê wî di nav... bit.

– Aferîn Mamê koçer, ka li pirsra sisiyan ji vegerîne. Ma hûn koçer çire hinde dengê xwe bilind dikin?

– Heke dengê me bilind e ev ne ji me ye. Heçî dengê me bilind daye sebeb ya wî ye. Divêt jê bête pirsîn.

Mustefa Ehmed Boti

Kitêban

GORANÎ

Vê paşiyê kurdê Merîwanê ji kovara me re Kitêbek bi navê Goranî rêkir. Em gelek spasana lê dikin, xebat û koşîşa [rêkoşîna] wî pîroz dikin û pêşgotûnka wî pêşkêşî xwendevanên Hawarê dikin:

”Le ber ewey Goranî zor tesîr ekate ser hisiyat û şî’ûr be hêway ewey ke be hisiyatî berz û paketane we neslêkî necîb û fedakar pê bigeyenin bo em welat û millete bedbex-

te û be umêdî ewey ke le mewla Goranî naybetê mektebî kiçaniş bîninin em kitêbe man pêşkêşî xwuşke xoşewîstekanî wilatê kurd kird”

Me çavê xwe lê gerand. Tev de nalîn û zarîn, seranser kovan û ax û keser e. Kovana welatê jar, kesera milletê bi derd û bê derman e.

Her lajeya wê gul e, lê gulek e reş û zîz e, jê bihna yar û neyar ji têt. Tê de rengê dost ji û gûnê [reng] dijmin ji heye.

Kitêba ”Goranî” wek gulistanekê ye ko tê de hertexlit kulîlk û behnûn hene. Mirov di ber wan de ecêbmayî dimînit û nizanî kujanî ji xwe re bibijêrit. Kêfa mirov ji hemiyan re, ew çend têt ko dil dike bi tevayî gişkan biqurîfîne û ji wan gurzekî pêk bîne. Lê sed mixabin rûpelên Hawarê nikarin wî gurzî hilinin. Ji lewra me tu ji ji kovara xwe re neguhastin.

Lê ji ber ko em lolo kurd in, kêfa me gelek ji lolo yê re têt û hertiştê ko rê de lolo heye bi me xweş e. Di paşiya vê kitêbê de lawikeke pijderî heye û jê dengê lolo yê têt. Ji ber vê yekê em wî lawikî datînin ber çavên xwendevanên xwe:

Xweş Amedî ne sed caran le min xweş Amedî ne. Etu were kuskê xencerê de bavê xwot biterazîne Etu were bîst û heft riyalan le birûkî min helbisîne Inca eger min dak û babî xwem lê yan pirsîne Ca şert e min delêm le geredîlaney malî xalim lê kewtîne were lolo lo hayê delalê lo wayê zerde esmerim.

Heke dîwana Şêx Rizayê Talebanî hatiye çap kirin em ji kurdê Merîwanê hêvî dikin bila ji me verêkit.

HAWAR

HEJMAR 16

KANÎ AXA KURDAN

Ez sond dixwum tu bizan
Roniya erd û ezman
Ji ax û ava kurdan

Keskesora bihar î
Evîn û dost û yarî
Peyda bûne ji kurdan

Birûsk û tev gurijin
Birîndar û dilhezîn
Ji tûr û qîrê kurdan

Çiqas şahî xemrevîn
Pehîz bihar û havîn
Hemî ji kêfa kurdan

Çi te'lim û çi destxet
Çi hikmet û çi dewlet
Hemî ji qewmê kurdan

Çi şehbaz û hunermend
Çi govend û neqş û bend
Belav bûne ji kurdan

Çi comerd û mêranî
Çi şabaş û nişanî
Hemî ji eslê kurdan

Çi kelat û çi xelat
Çi esîl û çi malbat
Ji dest û eslê kurdan
Çi segîrvan û nêçîrvan

Çi dengbêj û bilûrvan
Hemî hene nik kurdan

Ewr û sahî her xweş e
Werin biçin Laleş e
Kanî axa me kurdan

Mustefa Ehmed Botî

DU BEND

Ji Ehmed Hemdî Beg re ye

Begê giran û hêja û birayo serbilind Ehmed Hemdî beg! Begê min te gotiye di benda xwe de, "Gerek e em bi çavê dûrebîn li mêrên zana û karkir û guzar bigertin û em wan derxin meydanê û bi mal û can li ber wan mirovan bi rawestin weke çiyayekî mezin li pişt wan xwe bidin daçikandin". Eger dehên din weke te hebin û weke te bêjin hinga em karin bi herawayî kar bikin çawa ko Ehmedê Xanî gotiye:

Ger dê hebûya me jî xwedanek
Comerd û ciwan û nuktezanek
Min dê elema kelmê mewzûn
'Alî bikira li banê gerdûn

Lê nabînim yekî dewlemend li civatekê
rûnê û bêjî ez kurd im û bi mal û canê xwe
ez di ber kurdan de çikandî me û ji wan re

çiyayekî mezin û bilind im, ji te pê ve. Lê ji Xwedê hêvidar im ko ev gotina te ji dewlemendên kurdan re bibî navtêdan û destûr. Belkî hemî pê hişyar bibin. Em jî bi dixweşî rênçberiya wan dewlemend û serbilindan bikin. Belkî bi darê belengazan û xameya xwe nedeवानan û berê dewlemendan em bi-jîn û serbilind bibin.

Belê Begê mino, heta îro bi hezaran mirovên zana ji nav me rabûne û ji me re xe-bat û karên bêjimar kirine we lakîn ji belengazî û destengî xwe ji kurdîtî dût û derxistine yan ji derd û kul û jana dewlemendên me kurda mirine û yan bi destên bedkar û nezanan hatine kuştin. Îro jî hene ew mirovên ko tu dixwazî we lakîn ez bawer dikim ko ev gotina te bicih neê ew mirov jî dê xwe ji neçarî ji kurdîtiyê dût û derxin yan xwe bi destê neyaran bidine kuştin. Lê Begê mino zikê min tijeye ez nikarim bipeyivim.

XEYALÊN CEGERXWÎN

Cend gotinên tewş û kevnar bidime zanîn ji Osman Sebrî Efendî re. Ji cem xwe ez dibêjim:

Îbrahîm:

bira: kek,

hîm: kevirê mezin, yanî birayê kevirê mezin

Kesra.

key: serek û mezin

sera: eywan, yanî mezinê eywanê

Keyxwa:

key: herkes zanî çî ye

Xwa: mezin, yanî mezinê mezinan.

Zardeşt:

zar: ziman

deşt: rast, yanî rastgo

Nûhnûh: yanî cîhan nûh ava kiriye, gelek caran "h:HH. ." û "h:. ." bi hev têne guhertin wekî niha spehî û spe'hî.

Kurdmanç:

Kurd: pehlewan û xwûnrêj

manç: reş çawa ko em dibêjine genimê pîrî reş "mencik" û dibêjine tîriyê reş û nebaş "mencolîk" û dibêjine me "Qere Kurd" û em dibêjin em kurdê reş in.

Pîroz: yanî roja te xweş bi

pî: spî

roz: roj,

pîr: rîspî, pî: spî, ri rîş û mû.

Keyqubad; key, qubad, zana çawa ko em dibêjin "filankes qubed e".

Keyxwesrewê perwîzer:

keyxwesrew: yanî serê eywanê

perwîzê: pîroz, yanî mezinê xudanê serayê, pîroz ereb dibêjin: "Mûbarek" em jî hêj dibêjin: "kêxwesrewê mûbarek".

Xwarzî:

xwah: xwuşk

zî: jê, yanî ji xweha min zaye weha reng e birazî.

dotmam:

dot: keç

mam: ap yanî keça apê min.

pismam:

pis: pişt

mam: ap, yanî ji pişt mamê min

texterewan:

rewan: du mane jê re hene yek jê navê yekî ji kesrewiya, ya dîn çûna xweş e yanî textê kesra yan textê çûnxweş.

çiya: yanî ji hev qetandî û cî cî.

mizgîn:

miz: mujde

gîn: gir yanî mijdê digirî û tîne "r" û "n" bi hev tên guhertin wekî niha dezgîn û gur-

gîn û xemgîn

qenc: yanî mezin çawa ko em dibêjin:
"qencê serê filankes hev çendî ye" gelek ca-
ran bi mezinayî tê xwendin.

Cegerxwîn

ZERÊLE

Zerîlekê hêlîna xwe li ser sipîndarekê çê-
kiribû. Roviyekek hebî, hersal wextê ko
teyrî ferxên xwe dertanîn û dibîn parîk me-
zin lê hêj bi firê neketibîn, dê biçuwa binê
sipîndarê bisekîniya û pîkê xwe bavêta ser
qurmê wê û bakira:

- Zûka ferxikê xwe ji min re bavêje, he
ne ez ê bême te jî bi wan ve bixwum.

Teyr ditirsiha û di dilê xwe de digot qê
rast e, dikarit bê. Radibî ferxikê xwe jê re
tavêtin. Çend salan rovi bi vî awayî hîle lê
dikir û zerêla belengaz dihişt bê zêdahî yanî
bê dundan. Heta rojekê qijikek hat nik ze-
rîlê û jê pirsî û got:

- Ez çiqas dinihêrim ev çendî û çend sal
in tu zêdahîya te nabînim û tu her dilşikestî
yî ev ji çî ye?

Zerîlê bi dilekî birîndar axînek kişand û
got:

- Hal û hewalê min û heywanekî ev e,
hersal têt ferxikên min dixwêt.

Wextê qijikê holê seh kir, zanî ew heywa-
nê hîle û ker rovi ye. Qijikê gotê:

Ez ê şîretekê li te bikim, ma tu nizanî ew
nikarit bêt serê darê. Ewî pê hîla xwe li te
kiriye. Tu niho du kevirên mezin bistîne
nik xwe. Dema dîsan wek hersal hat û ba
kir jê re bêje: "Devê xwe veke da ez ji te re
bavêjim". Wextê devê xwe vekir jor de tu
kevirekî ser çavê wî de da dev û dimax lê bi-

şikên û tu jê xelas bibî.

Zerîlê got ev xweş xeber e lê gelo rast e.
Rovi wek hersal hat binê darê û ba kirê.

- Zûka ferxikên xwe bavêje, lê he ne ez
hatim serê darê

Zerîlê bi tirs ba kir: "devê xwe veke da ez
bavêjim".

Rovi devê xwe vekir, zerîlê jor de kevir
ser çavê wî de berda, dev û dimax lê perç-
iqîn. Rovi ser xwe re nihêrî û axînek kişand,
ket rê çû. Hewî hêdî nikaribû ne ferxikên
zerîlê ne jî yên tu heywanên din bixwêt.

Îro halê me kurdan jî weke halê zerîlêyê
ye. Em bawer dikin qê rast e neyar dikarit
hilkişit heta serê zinarên me. Ji lewra em jî
wek zerîlêyê tirsihane. . .

Evdirehman Fewzî

STRANA ÇIYAYÎKÎ

Hişê min aza ye, dilê min bêbend
Minet min navê qet min nedit merbend

Bager, bandev û berf, çiya, kaş, pal, zinar
Ew heval û hogir in, bi min dost û yar

Wek ruhniyê aza me, wek reng û deng
Min minet nexwest, lewra ez mam dereng

Qertel û baz him [im], li ser berf û çiya
Stêr kulîlkên min in bi mêrg û giya

Xwedê rastî ye, hew... heqê min Xwedê
Heqê min delal e wek bav, bira û dê

Bager, bandev û berf, çiya, kaş, pal, zinar
Ew heval û hogir in, bi min dost û yar.

Dr. K. A. Bedir-Xan

HEJMAR 17

ŞÊX Û AXA Û MUNEWWERAN

Di Hejmara Hawarê a panzdehan û di vê stûnê de, bi sernama jorîn bendeke Haco Axa derketibû. Herwekî hêvî hebû yekî ji xwendevanên Hawarê lê vegerand.

Ji xwe di herkovarê de munaqeseyên holê çêdibin û ev tiştêkî qenc e. Ji ber ko fikra herbirê xelkê pê dixuye, millet pê bendewar dibe û di nav gotinên herdu aliyan de li rastiye digere.

Ji xwe Hawar wek kursiyekî ye ko herkes lê dikare hilvekişê û fikra xwe jî bêje. Tenê bi vî şertî ko herdu alî ji hawîra edebî dermekevin.

Herwekî me benda axê belav kiribû, benda jêrîn jî belav dikin. Heke axa, an herçî ko meylidariya fikra wî dikin, li Evîn Cîwelek vegevandine rûpelên Hawarê ji wan re jî vekirîne.

Lê tiştêk heye. "Evîn Cîwelek" navêkî veşartiyê. Herwekî di Hawarê de gelek bend û şî'r bi navên veşartî belav bûne û belav dibin jî.

Li gora usûlekî çapxanan û rojname herçî ko bi navên veşartî dinivîsînin navên xwe ên rastî jî rojname re didin zanîn û rojname bi wan dizane lê tucaran wan belav nake. Ji lewra ji niho û pê de herçî ko bi navên veşartî dê binivîsînin divêt navên xwe ên rastî jî me re bidin zanîn. Herwekî ji

Evîn Cîwelek pê ve xweyiyê navên veşartî hemî jî dane. An ne nivîsarên wan nayên belav kirin, ew jî li kovarê nikarin bigirin. Ji ber ko bi xwe bi usûlî ve neçûne.

HAWAR

REŞBELEKA MERIYAN

Me benda Şêx û Axa û munwweran Mxwend. Gerek e em rastiye bibêjin. Belê em lê pir ecêbmayî man. Me di dilê xwe de digot axayê me êdî poşman bûne û dixwazin ji bona rahetiya millet û welêt bixebitin û pê gunehên xwe bidin efû kirin. Ne ko li ser munewweran rabin û loma ji wan bikin. Mîna Axê gotiye em qala mesela Şêx Seidê rehmetî bikin. Herçî li ser Şêxê rehmetî çûn, pê ra şer kirin û nehiştin îşê rehmetî biçe serî û kurd îstîqlala xwe bistînin gelo ew axa bûn an munewwer bûn. Disa îro herçî mucahidê me ko li welêt bi bêbextî têne kuştin gelo bi destê axa yan munewweran dimirin.

Lê ez naxwazim vê behsê dirêj bikim. Çi ma ko îro ez dixwazim ji ya xwe bêtir fikra miriyan bêjim. Belê fikra miriyan fikra şahîdê munewwerê kurdan. Lê hûn ê bêjin tu çawa dikarî fikra wan ji me ra bêji. Belê he ta niho digotin; ji miriyan tu xeber nehariye

û nayê jî. Min jî wirga dizanîbû. Lê îro ez ê reşbeleka miriyan di rûpelê Hawarê de belav bikim.

Bêşik e ko ev xebera ew ê gelek xwendevanan ecêbmayî bihêle... na, gelî xwendevanan, nemaze, biraên kurd, qet ecêbmayî nemînin. Bi bawerî û bê tasewas bixwînin û bizanin, jê îbretê bigirin.

Belê ji çend rojan carekê bi xewnê an bi xeyalî diherim dinya dinê û pirsra miriyê xwe dikim. Çawa ko duhî bi şev dişa bi xeyalî, min guzergahek li nav miriyan çêkir.

Heyhat, çi bibînim? Çi qasî Yûsuf Ziyadin, Fuadin, Kemal Fewzîin, Extîin hene reşa xwe girêdane di şînê da ne. Piştî pirsiyariya hal û ehwalê me ji benda axê qal kir tevda xeyidîbûn binêr ji min ra çi gotin:

"Ey Evîn Cîwelek! Êdî pir meyê cem me. Heta vê hingê tu ezêb bûyî. Lome ji te nedibûn. Lê îro ji te re axakî keçek anî. Belê Cîwelek wê keçê bera me de. Hêj hetanî îro dê û bavan keçê wirga nehanîne dinê. Pir xweşik e li te pîroz be. Lê Cîwelek bala xwe bidê, porê keçikê bi şehekî wirga hatiye şekirin ko di nav mercanê diranê vê de çendek jî diranên maran bi cih bûne.

Belê axayê me di nav benda xwe a hebguheranî de çend jî diranên maran bi cih kirine. Dibêje: "Weqê ko eskerê kurda bi ser bajarê Kurdistanê de digirtin, gelo ew xortê me ê munewwer, xwenda li kû bûn?" Li aliyekî din netêkilbûna xwe ji nezaniya xwe derpêş dike. Ger cenabê axê nizanîbû û ji ber vê yekê têkilî şerê serxwebûnê nebû, çawan dibe cihê me dizanîbû. Em li ku bûn, dixebitûn an nedixebitûn? Ma herkes zane axayê me hingê li ku bû û çi dikir. Ne gerek

e em bibêjin. Heke niho dixwazin bidin rêya me bèn cem me, bila kerem kin cihê vala cem me gelek heye. Lê bi vî şertî, neqeba ko em tê de hatine bila bèn...

Axa bi xwe dibêje: "Êdî îro ne ew dem e ko em loma û gazinan ji hev bikin" ger wirga ye çima bi xwe dike û li me radibe. Dawî hêj di pêşiya me de ye. Ger xebitûn em li wan nagirin. Lê bila bi van gotinan di bin axa sar de rûhên me me'ezibînin. Ji bona îro ev bes e..."

Gelî xwendevanan! va ya gotina miriyan. Ko rê pê ket em ê dişa fikra xwe bibêjin. Lê ya çêtir ew e, şûna ko em loma û gazinda ji hev bikin tevda bixebitûn û vî welatî û milletê belengaz xelas bikin.

Evîn Cîwelek

DERSXANE

Me hemî dil dikir û dixwest ko kovareke me hebit. Dîsan herkesî lê yek bûbû, elfabeya kurdi a nû divêt bête belav kirin û herçî xortên kurd hînî wê bibin.

Bi sed renc û dişwariyê û paş xebateke şeşmehîn, me destûra kovarekê bi navê Hawarê sitand. Hawar di nav me de daket. Bû hawar û gazî. Herçend heye ew çend li welatê kurdan û biyaniyan hate belav kirin. Şabaş û pîrozî, li we û lê, deng û pêjn, herîşt... hemî qenc, hemî rind, tev spehî û delal...

Lê tiştê hebû. Diviyabû ko Hawara kurdan bijit û bi ser kevit. Hawar dihate Hawarê. Lê gerek bû ko bihatina hawara Ha-

warê jî. Jê re pergîvan û gazîvan diviya bûn. Herkovar û rojname, nemaze kovareke weke ya me bi du tiştan dikarît bijît. Sermiyan û xwendevan. Em ê îro tenê qala xwendevanan bikin. Lê bi vê hincetê me dil heye berê pêşîn hinekî qala nivîsevanan bikin û jê bîkevin qesta xwe a bingehî. Ji xwe nivîsevan jî xwendevanan têne hîlbijartin û berekê wan in. Wekî hejmara Hawarê a pêşîn derket, me di dilê xwe de digot ko paş çend hejmaran nivîsar li me welê bibarin ko em ê di bijartinê de ecêbmayî bimînin û pişkê bavêjin ser. Lê welê nebû. Hêviya me neçû serî. Ji çend şî'r û bendikan pê ve tişteki xurt û bi goşt negihaye destê me. Digel vê hindê me bihna xwe fire fikir û digot, xwendayên me hêj kar nebûne, roja barkirîne jî nişka ve bi ser wan ve girt, hîn xwe pêk diûnin, qelemên xwe - wek şûrê jî kalani - ji diwêtên xwe sibe yan dusibe dê bikîşînin.

Ji xwe hejmarên pêşîn ji bona hînkirina elfabêya nû û awayê nivîsandinê, bi çend bendên ko bi herdu herfan dihatin nivîsandin, derdiketin. Heta îro jî ew awa dom di kit û carinan jî hin bend bi herdu herfan têne çapkirin.

Lê di wî çendî de hin nivîsarên nûgihîştîyan dihatin û digihane me. Bivênevê heqê nûgihîştîyan jî di Hawarê de hebû. Ji xwe Hawar jî me bêtir ya wan bû. Ji ber ko em yê îro û ew yê dawiyê ne. Û jî me re diviyabû ko em wan bigihînin û bi xwedî bikin da ko bikêrî millet û welatê xwe bîn. Ji lewra dilê me hebû, em ji wan re, ji nûgihîştîyan re sitûneke cihê vekin. Herwekî me vekiribû.

Lê bi zemanî ve me dît ko di Sûriyê de jî van pê ve tu xwendayên welê nînin ko pê da di sitûnên Hawarê de tiştînin bi kêr û bi awakî qenc û rast, bi kurdmanciyêke xwerû, bikarin binivîsin. Wekî em kurmanciya xwerû dibêjin jî qesta me ne ew e ko tê de pirsên erebî nînin. Bila hebin, lê divêt awa kurdî û pirs kurdandî bin. Belê me got bila tê de pirsên erebî hebin. Lê ne ew çend û welê bêfêsal ko şûna "Ber vê yekê" "Bîna-en 'ela zalîke" bête gotin.

Diyar e ko kurdên welatê jêrîn jî me derketine û bend û şî'rên hêja nivîsandine û dinivîsin. Ji xwe welê jî diviyabû. Çiku kurdên Îraqê di welatê xwe de ne, nêzingî milyonekê ne, nemaze jî berê ve di bajarê Suelymaniyê de bi kurdî dinivîsin. Ji û pê ve ev deh sal in di dibistanên xwe de bi kurdî dixwînin. Lê em di Sûriyê de jî aliyekî kêrn in, ji aliyê din di nav me de - xelkê cih û derkeî - xwenda hindik in. Hebin jî hêj rind hîni nivîsandina kurdmanciyê nebûne. Belê divêt hîn bibin, ji ber ko bi zimanekî nivîsandin ne tenê bi zanîna wî zimanî têtê pê, lêbelê divêt mirov bi wî zimanî hîni nivîsandinê bibit.

Belê di encamê de me dît ko nivîsevanên me ên îro ev in û ne hinekî din in. Ber vî deravî de me tavil qerara xwe da û rûpelên Hawarê jî her texlît nivîsaran re vekir. Welê jî gerek bû. Ji aliyekî xelk hîni xwendin û nivîsandinê dibû, ji milê din çend nivîsevan dihatin gehandin. Ji û pê ve Hawar zeviya zimanê kurdiyê ye. Divêt bi vê zeviyê her texlît tov bêne werkirin. Hin hebûn berdestê me de bi xwedî û hîni nivîsandinê dibûn. Bivênevê ev jî ên din derketin. Lê ên

mayîn jî hêdî hêdî, bi xwendina Hawarê û bi teshîhên ko me di nivîsarên wan de dikirin awayê nivîsandina xwe bi gelekî edildandine.

Seh kirine ko li şûna "Min ji ber xwe got" "Ji ber xwe min got" nayê gotin, di zimanê axaftinê da bihata gotin jî di zimanê nivîsandinê de ne rast e. Dîsan rind kete serê wan ko mirov nikare "Mehîn min" binivîsîne lê gerek e wekî têtê bi lêv kirin "Mehîna min" binivîsîne û heke mehîn ji yekê bêhîr in, di hin şîwan de, "Mehînê min" bête gotin jî, di zimanê nivîsandinê de divêt "Mehînen min" bête nivîsandin. Ji ber ko a pêşîn yekejimar "mufred" a paşîn pîrejmar "cem" e. Belê bi vî awayî Hawar bû dibistana nûgihîştîyan û tê de çend xortên me kêr û zêde hînî nivîsandinê bûn û îro dibin jî. Ji xwe, madam nivîsevanên me ên îro ev in û nivîsevan ji nav xwendevanan tene helbijartin, diviyabû birekî Hawarê bikeve destê wan. Mîna ko ketiye jî. Me jî destûr da. Em ê pêleke xweş li ser vî awayî bisekin jî. Pê çend xortên me hînî nivîsandinê dibin û Hawar dikeve nav xelkê û rast bi rast dibe kovara wan.

Ji xwe ev şîr û bendikên nûgihîştîyan ne békêr in jî. Ev nivîsarên ha ji bona me, ji bona herkesê ko çavên zanîn û zanahiyê lê hene û xasîma ji bona nişxa tê gelekî hêja û bi fêde ne. Di wan de awayên gotinê welê hene ko ji gund li gund diguhêrin û bi lêgerînê nakevin dest.

Ji xwe biserketin û tekûzbûna zimanekî weke zimanê me bi çend awayê xebatê têtê pê. Bi nivîsarên zanayan, bi nivîsarên wan mirovên ko hima xwendin û nivîsandinê

dizanin û herwekî bi xwe dibêjin û diaxivin û ji devê xelkê dinivîsin, bê ko tu tiştê wê biguhêrin diguhêzinin rûpelan.

Ji û pê ve tiştekî din ji heye ko hîm û bingehê hemîyan e. Ew jî daba (edebiyata) xelkê ye, stran, çîrok h. p. Di vê babetê de xwendevanên Hawarê qet nexebitûne. Herçendî me ji wan re çend caran got û nivîsand jî. Heye li xwe dananîne mirovekî nezana, dengbêjekî an mitribekî bibin pêşberî xwe û gotinên wî danivîstînin. Belê çêtir dîtine ko ji ber xwe binivîstînin. Lê ne welê ye. Ev texlît nivîsar ji hertexlîtû bêtir bi kêrî me tîn û hêja ne. Ji ber ko tê de ji aliyekî awayê gotinê îro û ji milê din awayê gotin û pirsên çend sed salên hene ko îro di zimanê axaftinê de nînin û yekcar wînda bûne. Belê destê me de çendyek hebûn. Me ew belav kirine. Lê ew ne bes in. Ev kanî hinde kûr e ko binya wê zû bi zû naye dîtî. Kurdistan ji perçeyên holê têjiye. Bi salan ve bête nivîsandinê kuta nabin.

Me li ser meseleya nivîsaran û di dora wê de - ko pê re girêdayî ne - hin tişt gotin. Em niho vegeirin li ser dersxaneyên xwe, li ser qesta xwe a bingehî.

Hejmarên Hawarê bûne hifdeh. Bivênevê çend xwendevanên me hene û çendek xwe bi xwe hînî xwendinê dibin, Lê ev ne bes in. Ji kê bête pirsîn - nemaze ji mirovên xwenda - hîn çî ra van kurdan hînî xwendinê nakin. Cuhaba wan cuhaba nekêrtîyan e. Hema ji we re dibêjin: Ma em çî bikin kanî dibistana kurdan, ev çend dewlemendên me hene bila yek ji wan rabe û ji me re dibistanekê ava bike h. p. . . belê xebera wan e. Îro dibistanên me nînin û dew-

lemendên me ji guh nadin.

"Madam heta îro ji nav me ew dewlemendên camêr derneketine ko bi derbekê hezar zêran bidin û ji bona milletê xwe dibistanan û binyanên xêrê çêkin" (ji pêşgotinka nîzamuna ma civata xêrê). Em ji bi derbekê nikarin dibistanan çêkin. Gelo em heta çêbûna dibistanan di hêviyê de bimînin? Heke welê, hingê millet hêj gelek nexwendî û nezan dê bimînit. Gelo jê re tevdîr heye? Belê heye û gelek hêsanî ye. Ew ji vekirina dersxana ne. Li Beyrûtê qedere dused mal kurdên Omerî û dora Mêrdînê hene. Ji xwe re hemaliyê dikin. Diktor Bedir-Xan herçî xortên wan - tê de hin sih û sih û pênc salî ji hene - gehandine hev û dane xwendinê. Paş ko şagirt gihane hejmara bîst û pêncan Diktor Bedir-Xanî ji hukûmetê ruxseta dersxanekê xwest û girt. Îro li Beyrûtê bi awakî resmî û ji aliyê hukûmetê nas kirî, dersxaneke kurdî heye, tê de ji sihî bê-tir kurd dixwînin û mamhosteyê wan Mustafa Ehmed Botî ye.

Îro ew li ser xwendayên kurdan wezîfe ye, ferz e. Û ferzeke 'cyn, lê ne kifaye: Vekirina dersxanan... ji 'Endyûrê heta Cerablusê bivênevê çend xwendayên me hene, bila ji xwe re dersxanan, wek dersxana Beyrûtê ve kin û vî milletê bextreş û belengaz ko ji nezaniyê bûye xulamê biyaniyan bixwînin û bigihînin. Heke divêt ji hukûmetê ji ruxseta wan bistûnin. Bêşik e ko heger qenc hate xebitîn hin ji wan dersxanan sibe dibin dibistan. Ji ber ko ew ne li Beyrûtê, di erdeke welê de bêne vekirin ko xelkê wê kurdmancin.

Herwekî Hawar tovê elfabêya nû bi erdê

werkir, dersxane ji dibin hîm û tovê dibistanan.

HAWAR

KURDISTAN BÊ DIBISTAN

Çi bikin ji te Kurdistan
Te pir hene şehristan
We lêkîn bê dibistan

Çi bikin ji te ey welat
Dereng li te rojhilat
Îro divêt pir xebat

Xebat xebata mêran
Hûn wek piling û şêran
Hûn tev çûyin bi kêran

Xebat xebat e zêrîn
Hûn tev hiş û bi bîr in
Hûn baş eger bi kêr in

Dinya roj e an şev e
Kurdistan tu biaxeve
Ez westiyam mam rê ve

Rê dwîr e an dirêj e
Kurdistan tiştê bêje
Dilê min tev qirêj e

Kurdistan hêj tu sax î
Xelk komik in tu şax î
Kurdistan tu tev dax î

Dinalim ez herwextî
Ez im zîlamê rextî
Pê sax kim al û textî

Ma al û text ew çî ne
Heçî hebit yek jin e
Dizanit derdê min e

Al bilind e di herwext
Dixwazit zanîn û rext
Dibê ez im bext û text

Mustefa Ehmed Boti

TOLA KARWÊN

Kur û keç jin û zaro bi rêketin diçin
Tazî rût, laş bi birin berf û herî li bin

Cirwan, kal, şîmij gedek, yek hawî ne bêdeng
Rêwî ne li wan tarî, gon bûne zer bêreng

Karwanek, karwanekî zîz, diguhêzin, diçin
Diguhêzin, ji kû li kû, diçin bê ser û bin

Nenas e ji kû tîn, di vî halê ecêb
Rencîde, êş û keser, hevalê wan xerîb

Şewar e, lehî ye, ji ber çî bazdan revîn
Hin hene, di nav wan de pongij gijê wek dîn

Serqot in, pêxwas û rût, hera navran û çîp
Rê asê, kevir û kuç, pêşiya wan tev şîp

Derketî, derketî nehiştine êl, welat
Eşîrin, tê de hene, tor in û çend tar

Cîwelek, cotkar û beg pismîr, axa û mîr
Mela ne, şêx û seyda yek awa ne bin nîr

Destbestî, girêdayî mil bi werfs, zencîr
Merbend û kelemçe ne, karwanekî hesîr

Peya ne neynok ketî pehnî bûne qeşem
Ji ferş û zinar û lat da tîn, diçin çem çem

Peya ne bi xwe peya lê muhafiz siwar
Jendime eskerê reş ji pêl û pêr û par

Onbaşî û çawîş û yek mulazim li ser
Geh bi lez geh bi bez diçin bi kaş û ber

Destan de tajang û şor milên wan ve tiveng
Tajangan diweşînin bi dengê ring û ving

Şilfên wan xwe dipêçin li rû gerden û ber
Ko jê bûn ji şopa wan tev xwînin têne der

Qêrînek, nalîn û ax ji karwanî ko çû
Jenderme nav didin wan "Hey kafir kurd
Yürü"(î)

Şev û roj rêve diçin, bê weçan û vesih
Kal û pîr û xort, keçik tev xuyane wek sih

Rêwiyek deborî û dil kir ko seh bike
Lê hare veğerandin bin de qet pîrs meke

Kurd in û Kurdmanc in, diçin bê amanc

Bêxweyî, bêxwedî ne, Xwedê hiştê reben
Birçî, nêz, ne gezo ye, tu xwedê ew bikin

İsa ji, Muhammed û Mûsa ji nas kirin
Berê xwe çend caran li te ji ras kirin

Ne niho ji mêj ve tu nas kirî ev qewm
Ne heyf e sed mixabin qet seza ye ev lewm

Yezdano mebe tu ji bûyî hevalê xurt
Bêguneh û bêşûc, tinê kurd in kurd

Çûn çûn çûn, di ber di ser newal û gaz û gir
Armanca bê armancan heyîna xewiyane kir

Rê li wan hate girtin, berfende, pûk, êşot
Zîpik û teyrok û berf datînin ser rût û qot

Li kavilê gundekî siwar bûbûn peya
Di nav pêlên berfê de siwar bûbûn winda

Hespek yê mulazimî hebû esil, kihêl
Deştî bû qet nedibû, çiya pûk berf û pêl

Yekî kal, ji karwanî lê hebûye kulav
Mulazim ji onbaşî re rabû got: "Hey sebav

Kulavî here bîne, hespê min pê dake
Zinê wê lê bihêle lê hefsarî rake"

Zabit û jendirme esker bin banekê xwe dan
Kur û keç jin û pîr tev de mabûn bêban

Ji der ve nav berfê de bin zîpikê de man
Hewraniyê şeva reş tenê lihêf û ban

Sibetir hildihar roj bi tajangê çawîş
Dikete nav karwanî li wan dikir êrîş

Çawîş got zabitî : "Efendim îşte halo
Geberdî gîttî kalo hiç dêmedî lolo" (2)

Henekê xwe pê kirin, kalê rebenê tazî
Berfê de mabû bê kulav hate dîtin mirî

Zabitî got: "Ulan be, ev kurdekî çak e
Ne bi xwe be ji lê kulav bi kêrî me hat pak e"

Tev rabûn, peya siwar, bi rêketin pêş ve
Diçûn lê êdî reben, hin jar diman pêş ve

Zabitî dît ko karwan, hin bi hin dibû dirêj
Westa û bê derman, rêwingî bûbûn tev gêj
Çare çar û sê bi sê rêz girtibûn bo rê
Wek berê rêz nediman, fîrk dibûbûn herê

Gavên nû diketin navbera xêz û rêz
Ji çaran û sisêyan, hin li paş û bê xêz

Mulazim ji xwe diviya ji dil û can dîxwest
Herçend heye ew çend hejmaran bike rast

Ji xwe kar ew nebû ko bi ser keve Tûran
Ji lewra diviyabû ko kêrn bibin pûran

Zabitî got onbaşî, çawîş û eskeran:
"Arkadan yandan sûrtin, duşurtin be topdan" (3)

Destan de tajang û şûr dirêj li karwan kirin
Herçî şîmij û gedek bin lingên xwe birin

Zarîn rabû û nalîn, ji karwanê dilreş
Rengê sor li erdê bû, belav pinî û beş

Mejî tev perçiqîne, xuyane çend serî
Cerg û dil sîng û ber, bûbûne giş herî

Tivingên xwe rast kirin, didan ji pêş û paş
Teq û req vizz û vingîn li wan dihate baş

Yek du sê çar diketin, ser çaw bixwîn kambax
Tenê ji jinan dihat dengê zarîn û ax

Dimirin mêr ne deng e ne ax û zar nalîn
Paşila hev diketin hevdu ra gor in hêlîn

Cih gelî û newal bû, berf diket pêl bi pêl
Çamîkar û hawîr giş devî zinar û rêl

Moran û mij li dorê, rê dihate girtin
Zabîr û esker gişan, ev halê xerab dîtîn

Tîrs û lertz ket dilê wan, mirinê nêzing dîtîn
Nîvmirî karwanê xwe, hima li wê hiştin

Zabîrî da pêşiyê, esker ji paş ve çûn
Tevî hev di berfê de, bi lez wînda dibûn

Ber cendekan direvîn, ji ba û berf û pûk
Geh li daran diketin, geh li kelem û tûk

Karwan ma cihê xwe de, geh nalîn e geh ax
Pir ne ajor nîvmirî qefilîn bûn tev ax

Bi rojan ve berf barî, bû kurşê û qeşa
Hêj dihat û dibarî seranser û pê da

Karwan di bin de ma, girek rabû bilind
Heykel ji karwanî re, spehî, hulû û rind

Belê ew cih newal e, Sîpan di ber û serê
Sîpanê Xelare ye, Tirba Xecê li berê

Siyabend û Xecê tê de, herdu spîndar diyar (4)
Nawbera karwan û tirbê kêl ji wan re ew dar

Zivistan paş ve mabû, dinya bûbû buhar
Spîndar bi ser ketin, şîn bûbûn beyar

Gakovî weke hersal ser spîndarê gihan
Ko ketin bi darê hev tola xwe gî berdan

Belê şîn, spîndar şîn, şax û çiqil li pêl
Lê di ber karwanî de, ber tirba wan de kêl

Nexwarin li hev hatin û deng li wan kirin.
Em di we bihûrtine, spîndarino werin

Em bûne dost û bira, tola me jî yek
Tola me tola karwên, karê me gurz û çek”

Celadet Ali Bedir-Xan

1) Kurdê kafîr bimeş!

2) Cehimî mir kalo û qet ne got "lolo".

3) Ji paş ji rex bajon, tevde biqedînin.

4) Çîrçîroka Siyabendê Silivî nas e. Li gora wê Siyabend gakoviyek kuşt û di dema ko ew şerjê kira lingên wî şemîtin û ket li ser sixê dareke hişk. Paşê Xecê jî xwe berda li ser sixî, six di bin wan de şikiya û herdu laş ketin newalê. Li şûna wan du spîndar rabûn û şînhûn. Ji ber ko Siyabend û gakovî bûbûn dijminên hev û spîndar jî li dewsa wan rabûbûn gakovî hersal dihatin û pelên wan dixwarin.

XWE BINAS...

Belê xorto xwe binas, lê ne ser pelekî, xwe qenc, bi dehkere û bingeh binas.

Xorto! Heke te hejmara Hawarê a pêşîn xwendiyê, divêt bizanî û bête bîra te ko min ji Hawarê re bi vî deng û awayî dest pê kir û di xêza wê a pêşîn de gotibû:

"Hawar dengê zanînê ye. Zanîn xwe nasîn e. Herkesê ko xwe nas dike dikare xwe bide naskirin". (Hawar, sal 1, hejmar 1, rûpel 1, yekşemb, 10 gulan 1932)

Îro ez vedigerim ser vê gotinê. Tu îro ji berê ji wê çaxa ko ev xêzên ha hatine çapkirin xwendatir û zanatir î. Belê ezê îro van gotinan ji te re rave kim, ji hev derêxînim û mana wan bidim zanîn û te ji te re bidim naskirin. Da ko tu, hûn bi tevayî, bikarin xwe ji biyaniyan re, ji cîhanê re bidin nas kirin.

Heyina te, heyina milletê te, tenê bi hatin nasînê tête pê. Hetanî ko tu meyî naskirin, xwe medî nasîn, di nav koma milletan de cihê te nîne.

Ev kitêboka ha ji bona vê yekê hatiye nivîsandin. Belê armanca wê ev e: Te ji te re dane naskirin.

Tu kî yî? Ji kîjan millet û nijadî yî? Zimanê te çi ziman e? Tu berê çawan bûyî? Îro di çi halî de yî? Jê çawan dikarî bifilitî?

Qenc bixwîne, rind bala xwe bide, hin berên wê jiber bike. Paş ko te ev xwend û seh kir, nas û hevalên xwe re bide xwendin û ji nexwendiyar re bi xwe bixwîne û bide zanîn.

Heke te holê kir, bi gotin û pendên min ve çûyî, tu xortê min î, xortê milletê xwe yî, sezayê şabaş û pesn î. An ne... ji xwe destên min ji te dibin.

Pendên Ayina Kurdaniyê

Xorto! Jîna te, jîna milletê me bi herawayî rojêke qewemandinê ye. Lê ev roj ne mîna rojên din e. Saetên wê ne bîst û çar lê bêhejmar in, roj tê de bi carên bêpîvan diçit ava û hiltêr.

Tu di roja qewmandinê de zayî, tê de dijî, heye ko di wê rojê de bimirî jî. Ji xwe tu ji jîne bêtir ji bona mirinê hatî dinyayê.

Ev jîn ji me re gerek e ji bona ko em di dema xwe de wê bidin ber çavê xwe û bimirin.

Xorto! Tu çilê milletekî kevn, nijadekî mezin î. Pêşiyên te di rûpelên dîrokê, di gorinên gernas û camêran de raketî ne. Tu kurê kurdan, neviyê Medan, dahatiyê Arîyan î. Lê îro ne tu yî, dilê, reben û belengaz, jar û qels, dewletek î û bindest î.

Lê te sond xwariyê, li ser bext û xencera xwe. Sibe tu yî aza serefraz, bextiyar, kamîran, serdest û bi serxwe bî. Te ev rê ji xwe re bijartiye û tê re diçî. Hêj gelek neçûyî. Tenê çend sale in ko tu tê de yî. Carinan diçî, carinan disekinî şaş dibî, ecêbmayî dimînî, li dora xwe dinihêrî, xwe bi tenê dibî-nî, didî pendiyar.

Ev pêlek e em tevde bi riya çiyakî asê ve diçin. Herçend em ji cihê xwe ê pêşîn dûr di-

Kevin hawîr, çarnîkar fire dibin, ba tê de xurt e, pêşiya me pê da bandev û bahos e.

Belê rê, rêke asê, bi kevir, pêşiya me lat û ferşinin zinar, kop û gaz in. Lingên me de ne sol, ne pêlav dimînin. Carin hene, em kirasên xwe diçirînin û ji lingên xwe ên birîndar re pêreşkan çêdikin.

Bi destên me re çîmên hesinî hene. Serên wan dikevin kuç û berên rê. Ew wan dialêsîn, bi rêva û pê ew kurt dibin, em di ser wan re ditewihin, piştta me du ta dibit. Lê herçend çîmên me kin, piştên me du ta dibin rêya me jî ew çend kurt dibit.

Rojin hene li me tarî ye, roja me girtiye. Lê em bi ruhna hiya dilên xwe hawîrdora xwe dibînin.

Şevin hene xew li me diçit, lê em di hişyarî û di ramana armanca xwe de canên xwe divesihînin.

* * *

Xorto! Te ji dîroka milletê xwe, karek li ser xwe girtiye. Ew barekî giran e. Ji xwe barên giran para mêran, para mêran barê giran in. Te ew li piştta xwe kiriye û daye kaşa çiyayên ko bi rê ve bilindtir û asêtir dibin.

Di wan de ne bervarine şeverê ne jî şop û rêça pêşiyên diyar in. Em bi xwe, bi ling, dest û neynokên xwe di wan kaşan de rênin nû vedikin, şopa xuşînok û dewlikan dihêlin û pêş de diçin.

Di paş me de karwanekî dirêj, rêwiyên bê hejmar hene ko di wan neqeban re dê biborin.

Herçend hildikişî û ji deştê dûr dikeví, diwestî, lê ew çend zexm û xurt dibî. Hawîr diguhire, tiştinî welê dibî ko bi te nenas in. Ji dûr ve leylanan de, dinyake nû, ji bo te nû bi xwe kevn lê jibîrkirî, dibî.

Ew der gulîstan, gulgeştêk e. Tê de avên zelal diherikin, mêrgên rengereng wek kes-

kesorên ezmanî diçirîsin. Darên wê tev kesk û bişkivîne, xelkê wê delal, ciwan û xurt, herçî mêr zava herçî jin hêj nû bûk in. Ew dinya tu bi xwe yî, ew kurdanî ye.

* * *

Carinan lingên te dişemîtin, dikeví xwîşeyan, di şawan re diçî, di ber zandoran re di-sekinî, li kûriya wan dinihêrî. Çavên te şereş tîn, xilmaşî dibî, dilê te jibîr ve diçe, pêlekê li wê dimîni. Erd qelaç e, şinahî ne diyar in. Di dora te de tenê çend pel tihnav hene. Bi bihna wan di xwe dikî der, hişyar dibî û didî rê.

* * *

Xorto! Te berê xwe daye mizgefteke welê ko ji awîze û fanosên wê tenê ruhniya xweşiyê diherike. Tu tê de di ruhni û tariyên wê de bi xwe bihesî bir bibî, bîrewerî heyîna xwe bibî. Tu ê bizanî ko herî niho neyî-nê de bûyî.

* * *

Xorto! Armanca te rizgarî ye. Rizgariya welat û miletekî ye. Navê armanca te kurd e, kurdanî ye, Kurdistan e. Armanca te li ber te sekinî ye. Di şêklê mirovekî de ye. Tu lê dinihêrî, ecêbmayî dimîni.

Herê tu dibîni, dest, ling, mil, pol, parsû, paruhan herîştên wî hene. Lingê wî yê rastê berepêş, yê çepê berpaş diçit. Laş di cihê xwe de ye. Xwe ne dide pêş, ne jî paş. Ji ber ko ji aliyekî pêş ve, ji aliyê din paş ve têre kişandin.

Tu zanî çira xorto? Lewma ko herdu ling ne yek in. Navbera wan de yekîti nîne. Di-vêt, tu bixebitî van herdu lîngan bi aliyekî ve bilivîni.

* * *

Xorto! Çarnikar girtiye. Di aliyên rojhilat, rojava û nivro de sê milletên din hene. Çav û guhên xwe bel kirine li te fedikirin. Lê ne ji bona qenciye. Hersê jî dijminên te ne.

Tu îro di bin nîrê wan de yî. Te dişidînin. Bi xwe ditirsîn. Ditirsîn ko serê xwe rakî. Ji xewa xwe a giran û kevn hişyar bibî û hertîştî bîr bibî.

Belê tu hêj ciwan î, zaro yî, nezan î, hov î. Lê bi xurtiya milên xwe bi wan dikarî. Ew gihaştî ne, pîr in. Mezin zexm û xurtirbûna wan nemaye. Her weku tu zêde bikî ewê kêrn bikin. Gava pelên direxkan şîn dibin, yên darên kevnare diweşin. Digel xurtiyên xwe ditirsîn. Ji ber ko xurtiya wan derevkî ye. Bi top û tivingan e. Lê bi xwe bi laş û canên xwe kal û komik in.

Belê xorto ew dixwazin ko tu ji wan re bibî xoşikî. Kirine serê xwe te daxewin. Zimanê te jêkin û yên xwe bi devê te ve bikin. Da ko tu nikarî kurdaniya xwe bi lêv bikî. Lê tu metirse. Ew nizanin ko avên erdê bi ziwakirina pingavên ruyê erdê naçike.

Disan nizanin ko kurd ne avzêm in, kanî ne. Bi dagirtina çem û rûbar bête girtin jî serê kaniyê nayê. Ew dizê û di ber bendan de dipingire, rojekê li wan tete hev di ser wan re diherike û wan di bin pêlên xwe de hildiweşîne.

Xorto! Tu ji bona hişyariyê dixebitî. Millet nivistiye. Di xew de ye. Ji lewra tete kuştin. Yên te di xewê de bûn. Ewan bi ser yên te de girtine. Ma mirovên hişyar ko di xwe dikin der tene kuştin.

Xorto! Rêya te dirêj, armanca te hêj dûr e. Lê tu bi rê ketiyî. Herçî ko bi rê dikeve digihe jî. Armanca te aramanca çend nişan e.

Ne tenê armanca te û nişna te. Gelek rêwiyan din dê bîr û bidin ser şopa te. Her rêwî rîya armancê kurt dîkî. Ê nû ji wê dest pê dîkî ko pêşiyê wî li wê hiştiye. Rêya te jî ya nişnê din asêtir e. Ji ber ko gîsinê xwe dikî erdekî welê ko hêj tu gîsin lê neketine. Zeviya te beyar e. Divêt gîsinê te jî pola bit, destê te hesin.

Xorto! Bi ser kela me de girtine. Ji derve dijmin dirêji me kiriye. Ji her milî erîş. Di hundurê kelê de şerekî din, bê eman û ji ê pêşin mezin û diwartir heye. Şerê me bi hev du re ye. Di mal de jî dijmin.

Herê Xorto! Birîna me a mezin û xedar dexs e, berberî ye, jana dexsê ye. Em sîngjar in. Ji derve serma li me dixê. Li hundur em bi janê dikevin. Di nav xwe de em çend ber in. Berekî kiçik serê xwe daniye li ser sînga milletî, Li hilavêtina dilê wî guhdar bûye û ji xwe re bê deng û pêjn dixebite. Li dermanê nexweşê xwe digere.

Berekî din heye, li wan temaşe dike. Peyayên vê berê dibînin ko wan tişteki aniyê pê û hero ditînin. Li wan didexsin. Hingê ew jî dil dikin tişteki bikin. Lê mîna tiştê çêkirî an jî çêtir nikarin bînin pê. Lê heye ko bi awakî arîkariya çêkîroxan bikin û ê çêkirî pêşve bibin û bi ser xî. Lê dexsa wan nahêle. Ax ew jana xedar bi pêşîra wan girtiye, wan diêşîne, dikuje.

Ji ber ko çenekirine û nikarin çêkin, naxwazin ên din jî çêkin. Çiku ji wan re ne pesn e, ji wan re pê tu nav û deng çênabe. Û holê çavê xwe didin xirabiyê. Ji nekêrhatiya xwe bi tevr û bivir li ser avahiyên ko hinekî din lêkirine, radibin. Li wan dikevin, lê bivir û tevrên wan ne li avahiyên lê li ling û ejnûyên wan dikevin.

Tu zanî Xorto ew wek çî û kî ne?

Ew mîna wî mirovî ne ko serê xwe di ser stuyê xwe re tewandiye û li singa ezmanê zezal tif dike. Tu bi xwe bîr dibî ne, ko gilêz li wan vedigere û dikeve rûyên wan. Ji xwe rêvîn bûn, yekcar dibin seg, Belê xorto! Dexisiyê tu kuştî, berberiyê tu mirandî, belaviyê tu kevandî. Hin hene dixwazin bixebitin, lê tu kes naxwaze li ber destê yekî din de bixebite. Dil û çavê herkesî di ser destiyê de ye. Herkesê dixwaze bibe axa, lê çavê tu kesî di peyatiyê de nîne. Ji lewra di nav me de axa nînin û herkes axa ye. Lê tu ê holê neki. Tu bi awakî din bixwedî bûyî û hatî gehandin. Belê tu jî li mezinahiyê bigerî. Tu jî dê bixwazî bibî axa. Lê ne bi vî rengî.

Xorto! Guh bidêr. Rind bala xwe bide. Berê pêşîn tu ê bêxî serê xwe ko tu xulamê millet û paleyê welatê xwe yî tu ê xizmeta wî bikî û ji bona wî bixebitî. Dîsan tu ê bizanî ko axayên rastûn ew in ko xulamîya milletê xwe dikin, ên din tevda axayên derewîn in.

Dema ko tu dixebitî qet li dora xwe menihêre. Heke ên din dixebitin an ne. Herçî ko dixebite karê xwe pêk diîne [tîne] û karê tu kesî bi xebata yekî ditir naçe serî. Herdar bi pelên xwe sayedar e, ne bi pelên darên dorê.

Tu ne bi tenê yî. Di dora te de hinên din jî hene ko dixebitin. Heke te tiştekek pêk anî li dora xwe fedikire [fekire], li tişteka welê bigere ko bi yê te bêtir û tekûz bibit. Hûn hemî ji bona avahiyekê dixebitin. Her kî ji we himê wî daniye Xwedê jê razî bit. Pesn jê re bit, heqê wî ye. Hûn jî herin dar û qirş, herî û kevîrî peyda bikin. Diwar an baneke wî çêkin. Navdidaniyê bidin. Lê ne ko bidexisin.

Tu ketiyî cînariya yekî ko avahiyek bi du

mezelan aniyê pê. Tu di xwe re wê xurtiyê dibînî ko bikarî avahiyekê çend tayîn û mezelin ber pê bikî. Li avakirina mala mezin bi xerabkirina a kiçik dest pê meke.

Belê Xorto! Di dewra xwe de kêmanî û zêde, kiçik û mezin, civat, kom, civanokan dê bibînî.

Di dinyayê de tu tişt nîne ko tekûz bit. Di hertiştî de, nemaze di karên nû dest-pêkirî de, pirê caran, kêmanî heye. Heke te ew kêmanî ditîn, hima dirêjî wan meke. Lê bixebite ko tu bikevî nav wan, arîkariya danîyan bikî û wan kêmaniyan bidedilînî.

Hilweşandina sitûnekê hêsanî niye. Fluner di rastkirina sitûna xwêl de ye.

Xorto! Holê bixebite, an bixwe çêke an arîkariya ewan bike ko çêdikin, ava dikin.

Lê heger tu nikarî bi xwe çêkî, ne jî arîkariya çêkîroxan bikî hingê bi ên çêkirî şa û kêfxweş bibe. Ji ber ko ew ji bona te, ji bona milletê te hatine çêkirin. Nav di wan bide, wan bipesinîne.

Xorto! Te dit ko bazekî kevroşkek girtiye. Mebêje, ma girîna kevroşkê jî tiştekek e. Lê bêje te xezalek girtiye. Ji bona ko baz li xezalê bigere û bide pey wê. Xorto! Min got heke tu nikarî çêkî. Lê bawer bike, ewle be ko te dil hebe tuyê bikarî jî. Herçî ko dixwaze dikare jî.

Wekî tu dixebitî dexesker ji dora te kêmanabin. Tu guh mede wan, gotinên wan damêne ber dilê xwe.

Heke di riya xebata xwe de şemîtî û ketî, tu zanî ew ê çî bikin. Mebêje ko ew ê bînin bi destê te bigirin, birînen te derman bikin. No, ew ê ji hev du bipirsîn, gelo lingê wî neşikiyaye.

Bi xebata xwe bi nav û deng bibî. Xelkê qenc, xelkê welatparêz pesnê te dê bidin, tu ê giram bibî. Ên dexisok tu zanî dê çi bikin! Mebêje ko bi xelkê re çeplikan li te xin. No, dexsa wan nahêle. Ew ê bêjin: Ma evî çi kiriyê, ji bona xwe xebitiyê û bi nav û deng bûyê, di herderî de pesnê wî didin. Ma ev jî tiştêk e.

Xorto! Herçî ko bi te berberiyê dê bikin ji te bêtir in. Ji xwe di dewra gelekî de stîrî bi hezarî ne.

Ew di nav xwe de nexweş bibin, pev biçin jî, li te dibin yek, destên xwe didin hev. Ji ber ko jî te kêmtir in. Kêmaniya wan wan digihîne hev.

Ji xwe di tebiatê de jî welê ye. Tiştên qenc û hêja hindik in, nehêja û bêkêr zahf in.

Ma tu nizanî ko di gundekî de du sê hespên kihêl hebin, di garana wî de bi sedan ga û çêlek û dewarên reş hene. Li nik xelkê gundî ne piraniya garanê, lê hindikayiya hespên kihêl bi qedir û hêja ye.

Herwekî min got tu guh mede wan. Herçî ko eleyhdariya te dikin, li ber wan bikeve, ji wan mexeyide. Ew peyayên nekêrhatî û mivro ne. Nikarin, nizanin, ji lewra kurt û pist û kutkuta wan e.

Xorto! Xebata te mîna dengêkî ye. Ma deng bi pîfkirinê tete vemirandin. Keda te mîna çirayekê ye. Ma çira kengê bi deng û pêjnê temirîyê. Tu her bixebite, qet mesekine, karê xwe bi ser xe.

Dengê te ko ji pîfkirinê natirse ew ê her bilindtir, çira te ko bi pêjnê nalerize ew ê

her geştir bibe.

Keçê! Di van gotinan de para te ne hindik e. Keçê! Tu keça wî camêrî, jina wî mirovî, diya wî xortî yî ko min şîret lê kir û kar û xebata wî şanî wî da. Belê keçê, ev xortê ha xortê te ye. Di mehdikê de te ew lorand. Di dawetê de te jê re uliland. Di roja qewmandinê de te nav di wî da. Ji xwe tu berekê wî yî.

Keçê! Min ji te divêt, tu xortê min welê bixwedî bikî û bigihînî ko li pesn û şabaşan seza bit û lome jê mebir. Keçê! Tu di her kar û deravî de arîkara xortê min î. Tu ê pê re bijî, pê re jî bimirî.

Celadet Ali Bedir-Xan

CUHABA DAYIKÊ

Ji nûxuriyê xwe Qedrî Can re

Qedrî Qedrî canê min
Kurikê min çavê min
Nivîsara te giha
Xweşmeqam û pir biha
Herê zîz e bi kul e
Xweş bihn e ew sorgul e
Hem deng e hem laje ye
Xweşkelam e bêje ye
Silav e hem pergî ye
Peyamek ji rêwî ye
Bexikê min dikalî
Li maka xwe dinalî
Ji dayikê dûr ketî
Nalîna te kûr ketî
Belê nûza newzar î
Lê dikevî terad î

Şhlewend î siwar î
 Xortê min î li kar î
 Herçend dûr î û çûyî
 Nûxuriyê min lê tu yî
 Naçit ji bîr nûxurî
 Bi kurên din û nevî.
 Dilê xwe her xweş bike
 Bihnûna xwe geş bike
 Ji paşla dê derketî
 Nav birakên xwe tu ketî
 Tu ketî nav birazan
 Eşîreke pozberan
 Êlek e ev gelek kevn
 Xudan rêzik xudan tevn
 Li Sirûcê serhedan
 Peyda dibin li Îran
 Xweş civat in di mekş in
 Di şerî de şûrkêş in
 Birazî ne biraz in
 Wek xezalan dibezin
 Eşîreke sîng bi pîrç
 ko mezin bûn dibin "hirç"
 Spehî, çeleng û boz in
 Henîbilind bi poz in
 Hin pirsên wan bibehîn
 Xweş meqam e Mem û Zîn
 Ferhenga xwe bike pîr
 Lê mebêje "Yazmîş kir"
 "Gorişmîş bûn" ji hebe
 Tu eva ha qet mebe
 Hêştir dibên deve here
 Ev pirseke kevnar e
 Kurdmanciyêke xwerû ye
 Şukrê meke gezo ye
 Bi xatré te kurê min
 Bi te ve ye dilê min

HAWAR

ŞEHNAMA ŞEHÎDAN

Yên ko piştî Şêx Seîdê rehmetî şehîd bûne

Bir: 1

Dixwazim ey dilo jaro bi çakî
 Herî mîrên welatê me tu rakî
 Bibêjin ey şehîdê dîn û millet
 Bes e rabin serê roja me derket
 Beg û axa ji we îro digazin
 Bes e rabin wekî mîran, merazin
 Dilo jaro ji Xalid beg re bêje:
 Bi serbestî tu yek nutqê birêje
 Bibêje: Xalido Rabe dereng e
 Hemî kurdan bi hev re daye deng e
 Ji wê rabe here bêje: Fuad Beg
 Ji kurdmanca re rêzan î tu bêşek
 Qelem fêde dikî îro tu rabe
 Xewa şêrîn ji bo me pîr ezab e
 Di vî wextî kesî wek te nezaye
 Belê çî bikim ji min îro cuda ye
 Dilo Bêje: Kemal Fewzî tu kanî
 Tu dilxweş be bi van rojê ciwanî
 Dizanim ko di vî wextî tu rabî
 Welatê me ji xwînrêjan cuda bî
 Dilo Yûsuf Ziya rake ji gorê
 Bere kuştin bi carek bidne dorê
 Ji bo kurdan bikin cehd û xebat e
 Hela rabin sibe îda welat e
 Riza rabe cîhan bûye serevraz
 Di dinya mane tenha em belengaz
 Binêrin hûn cihê textê Şerefxan
 Xerab bûye ji destê lawê Tûran
 Eya Salih Begê Hênê helist e
 Welatê me li ser te jar û mest e
 Bi destê xwe tu bigire şûrê kurdan
 Bi dev bêje ji bo me we'zê Quran
 Dilo rabe bibêje: Hacî Ixtî
 Bira rabe xwedanê text û bext î
 Kurên te tev dikin qêrîn û hawar
 Ji kurda re hemî bûne fedakar

Li cî rabe ji cî rabe Heqî Beg
 Li şûn bazan dixwînin hacî legleg
 Welatê me xela rakir li şêran
 Niha seyde ji bo kundê şikêran
 Were Xeyrî Begê rabe ji Dêrsim
 Ji te halê welatê xwe bipirsim
 Herê ew Me'den û bax û rezana
 Gelo rast e kete destê nezana
 Bes e Rasim tu rabe ey Efendî
 Bixwîne tu ziman û zarê Zendî
 Binêre xweş li vê cehd û xebatê
 Ji rojava hetanî rojhilatê
 Ji Hîzanê tu rabe ser xwe Burhan
 Tu burhan î ji bo dewa me kurdan
 Bi navê te dikin cehd û xebat e
 Netîca me belê tola welat e
 Wehe rabe Mu'ellim tu ji Pîran
 Ne Pîran e belê pîr e ji derdan
 Gelek jar e ji ber derdên kurên xwe
 Xerabê xan û man in hundurên xwe
 Teyib Alî werin carek şiyar bin
 Qelem bigrin li şînbozan siwar bin
 Belê zanim ko em pêk ve bibin yek
 Emê gogê berî xelkê bibin şek
 Were rabe Suleyman lawê Ehmed
 Welatê te hemî zozan û serhed
 Bes e rabe ji bo te hatî ferzend
 Belê ferzendekî Rostem hunermend
 Were rabe Eflî Beg wek egîda
 Li meydanê bidin xar û cîrîda
 Eşîra Heyderan û hem Celalî
 Ji meydana kemalê mane xalî
 Bibêje Yûsûfo rabe dereng e
 Li heralî binêre qal û ceng e
 Welatê te hemî mêrg û bihuşt e
 Delalê min tu rabe çaxê geşt e
 Dilo Xalid Begê Yûsûf bibîne
 Ji xew rake Kerem Beg pê re bîne
 Bibêje ey hunermend û serevraz
 Tu rabe bo te hazir bûye daxwaz

Cegerxwîn

ŞÊR Û GAYÊ ZER

Dibêjin carekê sê ga hebûn. Yek zer bû, yek reş bû û yek spî bû. Hersê heval û hogirên hev bûn. Bi hev re şîr xwaribûn. Û di xweşî û firehiyê de mezin bûbûn. Û he-yiya xwe dabûn hev. Û ketibûn nav qamî-şekî asê de. Ji bo paraztina xwe ji dehban. Çend caran gurî û hirç û piling li wan derketin, çûn ko wan bikujin. Dîtin ko hersê hev re hevalbend in û xurt û zexm in û har û hêç in. Newêran xwe li wan bidin û biqewimînin. Tu rê ji bo kuştina wan nedîtin, Zivirîn çûn nik şêrekî. Û jê re qise kirin û gotin: Sê gahê wisan li şîlanderê de hene. Em çûyin wan bixwin me newêra xwe li wan biqewimînin û me tu rê ji kuştina wan re nedît.

Şêr got: rê û elac li nik min û ez dizanim. Şêr çû sehîtiya wan kir, dît ko wisan e herwekî jê re hatiye gotin, newêre xwe rast rast li wan bide biqewimîne. Şêr rûnişt û melheza kuştina wan kir ka bi çi awayî têne xwarin. Rê dît û hêdî hêdî bi hendekekî kiçik û çavên sist û nizim giha nik wan. Kêfxweşî li wan da û got: Ma hûn nizanin ez çi-qas ji we hiz dikim û heyran dimînim. Ez hatime da em tev de rabin û rûnin û bibin çar bira û hev re bijîn.

Hersê ga li hev şewirîn û gotin: Em sê ne û ew yek bi tenê ye ew bi me nikare bila digel me be, û bi hawaltiya wî qail bûn. Çend rojan vêkre borandin û li hev ewle bûn û zanîn ko bûne dostên rast. Rojekê şêr gayê spî û zer nependî kirin û pesnê wan da û got: Em hersê spî û zer in û nêzikî hev in û ji yek rayî ne. Ma ev gayê reş û pîs digel me çi dike û ne ji ra û xwîna me ye û zêde ye. Û hevaltiya wî ji me re nabe û em hersê bi kêrî xwe tîn.

Bûne yek û ê reş kuştin. Şêr bi çîna reşo

şa bû û çavên xwe bel kirin. Hefîkî dî şêr zero nependî kir. Û jê re got: Ey dest bira ez dibînim tu ji spiyo gelek spehîr û xurtîr, zexmtîr û eqiltîr î rayê min û te dimîne hev. Ma em nikarin xwe biparêzin spiyo zahf dixwe û çêre xelas kir. Lê em mane welê. Divê ew ji nav me derkeve da ko xweşî hemî li me bimîne. Sipiyo jî kuştin. Piştî çend rojan. Nûka hiş û eqlê zero hatin serî û zanî ko havaltiya şêr ne ji dostanî û hejkirina wî ye jovan bû lê jovanî dest neket. Û bîra hevalên wî hat birê û zanî vêca dora kuştina wî ye. Ji lewre zanî tenê nikare şêr. Û tu rê ji bo xelasiya xwe nedît ji destê şêr. Pê lingên xwe ax dikola û serê xwe dikir. Qorî û girî û hundirê wî şewitî. Şêr lê nêrît û got: Erê birayê zero ma tu çira diqorî û digirî. Û axê serê xwe de dikî.

Zero got: Giryê min ji bê tifaqiya min û bêbextiya te, ne dostaniya te ye, roja ko reşo hat kuştin. Ez hatim kuştin û roja sipiyo çû ez çûm. Ez dizanim îro dora min e jî.

Şêr lê zivirî û pencek lê da kulabên xwe gihand ser kezeba wî û got: Dostaniya min digel te û biran ev e zero.

Mustefa Ehmed Botî

Ji Ecêbên Dinyayê:

HIRÇÊ JINDARÊZ

Ji berê ve tête bihistin ko hirç hijî jinan dikin. Di vê babetê de gelek çîrok hene. Nemaze di nav çiyayîyan de çîrokinin welê zehf in.

Vê paşiyê di Eqçedaxê de hirçekî keçek rewand [revand. Li gora gotinê mesele holê qewimiye: Keçikeke gundî, bi navê Fatê, di rêlekê de dar dibirî. Ji nişka ve hirçek lê

derket. Bivênevê keçik zehf tirscha. Lê hirçê nehişt ko tirsca keçikê dom bikît. Xwe xiste nêzingî wê û dilê wê rûnand. Jê re da sehkirin ko ji mêj ve hejî wê dikir û lê digeriya. Keçik himbêz kir û bir şikefta xwe. Bûka xwe tê de cih kir. Ji pelên daran jê re nivîneke bûkîn raxist. Qederê şeş mehan bi hev re man. Zavayê dexisok jina xwe qet bi tenê nedihîşt. Hero hima saetekê derdiket debara malê dikir û dihat. Ji bûka xwe re goştê xav, hirmê û her texlît fêkî dianîn.

Lê rojekê hirçekî din bi wan hisiya û da şopa hirçê zava. Ji ker ve hat û xwe ji ber deriyê şikeftê teland û li hêviyê ma. Heta ko hirçê din digel selîka xwe derket û da rê ko here sûkê. Hingê herdu berber dirêji hev kirin û pev çûn. Mideke dirêj li hev xistin. Di wî çendî de dilê Fatê ji bîr ve çûbû.

Piştî demekê dilê Fatê di xwe kiribû der. Ji der ve tu pêjn û deng nedihatîn. Hêdî hêdî çû heta devê şikeftê û dît ko hirçan hevdu dirand û kuştibûn.

Fatê bi hawarî xwe gihande gund û biserhatiya xwe ji xelkê xwe re gilî kir. Lê nihêrîn û dîtîn ko keçîka reben avis mabû. Di zikê xwe de kutîkekî şeş mehîn digerland.

Giyayê goştixwur em mirov hem giyaxwur hem goştixwur in.

Hin heywan jî wek me ne. Lê piraniya wan an goştixwur an giyaxwur in. Yên ko giyayê dixwun goştî naxwun û yê ko goştî dixwun devê xwe nadin giyayê. Lê giya bi xwe ne wek me, ne jî wek heywanan e rast bi rast ne giyaxwur ne jî goştixwur in. Awayê jîna wan weke din e. Herwekî ji me re nas e giya rayên xwe berdidin bin erdê û bi wan xwarina xwe dimijîn û dijîn. Digel vê hindê di welatê Amerîkayê de giyayek heye wek gur û rovî rast bi rast goştixwur e, goştî dixwe. Ev giyayê ha giyayekî spehî û bi ku-

lik e kulîlkên wan spî, bi mû nin zirav dor-
girtî ne. Hin hene kulîlkên wan ji jor ve qul
û mîna devekî ne. Derxwînên wan jî hene.
Mêş tên li wan datînin. Hingê kulîlik aveke
hinguvîn berdidin û mêşan tê de dixeniqî-
nin, derxwunên xwe li xwe digirin û hêdî
hêdî goştê nêçîrên xwe dihêlinin û dadix-
wun.

Xeberguhêz

ROJA NÛ

Kî qasî me dilhişk e, ew dilnerm
Kî qasî me sar e û wek me germ
Mal, mindal, bûk, zaro nema kes
Bawerî, tol, kîn û şor ma ne bes
Xwedê dil nexwest, hêsin afirand
Destê me bi xencer û şûr şidand
Şerê me sor e destê me pola
Dost re gorî ne, dijmin re bela
Tirsê me ji Xwedê ye; hew... camêr
Zinar û çûyin mejî xurt û nêr
Rabe, bikuje, bimire, felat...
Êdî dibînim, di kene welat...
Tiştîne mezin çêbûn, dê çêbibin;
Dibînim dest pê dike, rojêke din...
Rojê nû bo dinyaya Kurdistan
Rengîn bû ezman û rengîn cîhan
Şerê me sor e, destê me pola
Dost re gorî ne, dijmin re bela

Diktor Kamiran Alî Bedir-Xan

WELATÊ KURDAN

Kurdistan xweş e cihê kalikan
Tev xwîn dirêjin newal û çalan
Hevalno rabin tev dost û biran

Hildin avdeynê ji van neyaran
Geliyê Zilan geliyekî teng e
Ber dost û yaran nema tu reng e
Çiyên serhedan çiyayin delal
Zar û zêç tê da bi ax û nal nal
Çiyên serhedan hemû zozan in
Sed heyf ji bo me em giş nizan in
Bîrîna min kûr qet li min mepirs
Çima tu wisan bê qehr û bê hirs
Çûme serhedan ji bona giştî
Ji vê Hawarê çî dengê xweş tê
Vê Hawarê ez dikim bibînim
Gul û nêrgizan pê bireşînim
Li nava kurdan jî bigerînim
Reşê van bûkan jî pê hilînim
Ma tu bîr nabî ey lawê kurdan
Pêşiyê te zor bûn li hemû erdan
Ekbetan cihê Şehmerşahê me
Kî Axsarşah e ew jî ji me ye
Keyqubad belê ew jî ji me bû
Pir eqilmend û milleterperwer bû
Astiyax herê ew jî ji kurdan
Welatê Medan bilind û bi şan
Welatê Medan welatê kurdan
Zendî ziman in em çilê Medan

Hesen

*) Di van rojan de kitêbeke bi vî navî dê
bigihêt çapê. Em çend rûpelên wê diguhzî-
nin sitûnên xwe û pêşkêşî xwendevanên
xwe dikin.

DENGEKÎ ZERDEŞTIYAN

Di heqê Kurdan de

Birayên me ên Zerdeşû, li Hindistanê di Bombayê de kovarekê bi navê "Iran league" û bi zimanên îngilîzî û farisî derdixînin. Kovara Zerdeştîyan di hejmareke xwe de qala serxwerabûna milletê kurdan kiriye û di heqê me de çend pirsên bi heq û dilovan nivîsandine. Em wê benda ha jêr ve werdigêrin zarê xwe.

"Ji bona îro welê xuya dibe ko serxwera-bûna milletê kurdan hatiye kevandin, û hin welatperwerê vî milletê kevn û bi rûmet an di meydana şerî de an di bin darên meşne-qê de, xwe dane kuştin. Belê zîz e, mirov bifikire ko ji bona anînciha azahiya millî ko ji sê milyonan bêtir gîyanên dilaver lê lavekar û daxwazkar in, tevdierek nayê dîtin.

Ev camêrên ha çend caran berê xwe dane civata milletan jî, lê hercar jî destevala vege-riya ne. Li ber vê deravê de, mirov bivênevê difikire ko ev civata bilind ne di pêkanî û parastina bingehên heq û راستiyê de lê di luttufkarî û mildariya zexman de xurt e.

Digel vê hindê tirk bi xwe dikarin riyekê peyda bikin û bê ko tu kêmanî û talûke bigihînin xwe daxwaza vî milletê binin cih û wî razî bikin. Ji xwe ne rast e ko mirov bixwaze biceribîne milletekî xurt ko peyayên wî tevda ji dêyên xwe cengawer zane, heta dawiyê di bin nîrî de bihêle."

HAWAR

BI XWALÊ XWE VE

Em dibin diz. Li me dibe hîveron. Gelî Ebrîran, heval û hogirên min. Çima deng ji we nayê. Xelk zewicîn, em tenê bê jin man. Ji bextê min re dinya weha bû. Bes ji derdê we. Êdî mû bi zimanê me ve hat. Qet ne xema we ye. Me cilika bînamûsiyê kîşandiyê serê xwe. Axayên me mezinên me di ber me da xwe kuştine. Dîsan qet ne xema we ye. Belê ev hemî ji bêaqiliya me ye, em nabêjin kanî welatê me, malê me mil-kên me? Ez nizanim gelo ev ji mêraniya me ye yan ji bînamûsiya me ye.

Welatê me xweş e, delal û rind e tev zîv û zêr e. Çi fêde lê xwedî nîne û weke pezê bêşivan.

Welatê me kaniya qîz û xortan e. Welatê me hemî hinar e. Xortên di wan fena gurê har e. Qîzên wan tevda gerden bi morî ne.

Min ban kir, min got: Qîzino! Xortino! werin. Fena gurê birçî, min dî xwalê [xalê] min cegerbixwîn derket.

Şah e şahekî bê ço. Suwar e, suwarekî bê hesp. Hingê min got: bes e xwalo! Ji eqildaran re gotinek bes e. Ji dînan ra sed gorin jî hindik in.

Êdî kezeba min reş bû, ji derdê Hawarê. Bi şev û bi roj xew li min nîne ji mitalan. Gelî kurdino li civata Hawarê miqate bin da em heyfa bav û birakên xwe hilînin. Da ko kêfa keç û xortên me bî. Ji bona ko kêfa neyaran li me neyê. Em dibînin em muhacir in. Welatê me ji xelkê re bûye mal û

milik. Zivistan hat li me sar e. Ji ber ko em
ji hev dûr in. Werin werin bikevin nêzîkî
hev. Canên me di hilma hev da germ dibin.
Dê em fekirin li cih û warê xwe.

* * *

Dêrika xopan bişewite ne tu war e
Bi ro germ e bi şev sar e
Qeteroka û kambax cih û sekana dost û yar
e.

Lo lawiko! Min bihîstû te yek xwesit
Ez ê bêm daweta te bi taqekî spî bi dilekî şî-
kestî

Ji mi çêtir be li te pîroz be
Eger ji mi xerabtir be
Çekê te tev xwînî bê ber vî destî.
Lo lawiko ti lê firî
Bavê te diçû kara min û te dikirî
Heta bavê te dihat xelkê şîranî û mehrê di-
birî

Çi perçak ewrê ser Mêrdînê
Kewê gozel dixwend ser hêlinê
Ya ko hatiye ser serê min û Hawarê
nehatiye serê tîrba Mem û Zînê.
Çi perçak ewrê ser dengizê
Gulê pal vedabû nêrgizê
Ezê terka Hawarê nakim
heta xwê şîn nebê qantir nezê.

Nezîr Lewend

SERHEDAN

Li Serhedan heye ceng
Dengê lawan tev bi şeng
Ji kulîlkên renga reng
Ne zil maye ne jî beng
Dil diêşe ji derdan

Xwelî li me ey kurdan
Bigrî Miço tu bigrî
Xerab bûye Serhedan

Miço Melê

ŞEHNAMA ŞEHÎDAN

Bir: 2

Were ey Şêx Seîdê pir munewwer
Bes e rabe tu îro ey dilawer

Zemanê te ne ew çax e tu razî
Bi serbestî tu heqê me bixwazî

Belê wextê tenq û top û şûr e
Ezîzê min necata me ne dûr e

Tu Ebdulqadir î şêxê li Nehrê
Di alem de tu meşhûr î bi fexrê

Kerem ke rabe ser xwe ey tu serwer
Ji bo kurda tu rêzan û tu rêber

Tu Şemseddînê roja dîn û millet
Ji Qamişlû tu rabe pir bi himmet

Belê zanim ko qehra te ji dojah
Were cergê neyaran pê bisojeh

Were Şêx Ebdullahê Melekanî
Şehîd î tu di nava melekan î

Li zozanan binêre tu li xwînê
Li canê me tu nabîni birînê

Were Şêxê me Eyyûbê bi semax
Binêre tu li Zozanê Qerejdax

Hemî gund û hemî kanî hemî war
Xerab bûne ji destê zulmê nayar

Werin rabin gelî Şêxên di Çanê
Binêrin hûn li vî axir zemanê

Felek bêbext e lewra xûz û xwar e
Heta îro bi kurda re neyar e

Were Şêx Ebdullahê Narikî zû
Binêre tu li me yek carekê zû

Welatê me wekî aşê neyara
Serê kurda dihêrit her bi bara

Were ey Şêx Şerîfê sahibê dîn
Ji kurda re belê zanim tu dûrbîn

Tu bawer be hûnê rokê bibinin
Em ê heya we dê carek hilînin

Dilo jaro here nik Ebdurehman
Ba ew şêx û şehîdê dîn û îman

Tu geh bigrî tu geh pê re binale
Belê şêxê te pir qenc û delal e

Hezar hêstir bi yek çavî birêje
Edeb bigre li ber wî jê re bêje

Cegerxwîn bo te her pesindar e
Hezar rehmet li gorna te bibare

Ji Tepê rabe ser xwe ey tu Seyda
Rihê şêrîn ji bo kurdan te keyda

Çilo sebra te tê îro di gorê
Birayên te ketin bin destê zorê

Bir: 3

Were Barûyan Emer Axa delalo
Li halê min binêre ey tu xalo

Ji bo we pir fihêt û ar û şerm e
Kurên Cengîz bi carek têne ser me

Were rabe Fetahê Hacî Dêlî
Welatê te hemî zozan û gelî

Binêre tu li welatê jêr û jorîn
Hemî kurd in kurê Behramê Çopîn

Temer Axa ji Hîzolê tu rabe
Binêre tu li bextê me xirab e

Belê îro hinek yar e ji bo me
Belê çi bikim ko êvar e ji bo me

Were Yûsuf Begê Zazî bi gorî
Bidêre guh Hawarek tê ji Sûrî

Heçî kurd in wekî Rostem kurê Zal
We lê çibikim nehin halû nehin mal

Were rabe tu Seyfullahê Hênî
Tu dê halê welatê xwe bibinî

Welatê te kete destê neyara
Heçî kurd in li ser şax û diyara

Dilo jaro bi Yado re xeberde
Bira rabe mecala qewmê kurd e

Were carek li kurda em binêrin
Hemî xort û piling û şêr û mêr in

Were rabe ji nav Botan tu Gurgîn
Tu dixweş be ji bo te hatî mizgîn

Birayên te şiyarbûne bi carek
Di nav wan de nemaye qet neyarek

Erê Sebrî kurê Faro tu kanî
Gelo dîsa li ser şax û çiyar î

Belê zanim di gorê de dinalî
Tik û tenha û jar û bêheval î

Ji Erxen rabe Şewqî pir bi şewq î
Ji kurda re tu dibxweş û bi zewq î

Binêre tu li welatê me diyar in
Hemî kurd in li ser wana firar in

Ji nav qewma tu rabe ey Muhammed
Hemî kurd in ji nik te ta bi Serhed

Wekî te ew hemî şêr û piling in
Bi yek carî bi qîl û qal û ceng in

Heso Têlî Birahîm Beg tu rabe
Li zozanê Araratê xuya be

Bijî dîsa bijî dîsa Birhîm
Ji kurda re tu yî dîsa Bira hîm

Dilo bêje Elîcan û Seyîdxan
Şehîd in hûn belê xwîna me kurdan

Belê zanim cihê we pir bilind e
Bira rabin xewa şêrîn ne rind e

Ji Tewfîq û hevalên wî re bêje
Heçî kurd e wekî we xwîn dirêje

Bi qurbana we bin sed şah û kêxwe
Digel mal û eyal û zaruyên xwe

Dilo bes bes xelas nabin îbarat
Hezar rehmet li zozanê Ararat

Hene tê de şehîd û şêx û xazî
Ne wek şêx û şehîdanê mecazî

Belê sondê dixwum carek bi Laleş
Bi Zardeşt û bi roj û hîv û ateş

Bi Ehremen bi Hurmizganê Yezdan
Şiyar bûne belengazên di kurdan

Tiving çûye niho dor hate xame
Xewa şêrîn li çavê me heram e

Binêrin hûn li zozan û diyara
Hemî sor in ji ber xwîna 'uzara

Keç û duxt û ciwan û qîz û bûkan
Ji derdê me ketin dengê pepûkan

Ne bes kuştî ev in lê em nenas in
Di Goran de di Loran de çiqas in

Ji wan dûr im wekî kor im di tarî
Hezar rehmet li gorna wan bibarî

Belê roja ko kuştin çûn weqat e
Çi xweş roj e wekî cejna welat e

Ji wê rojê Cegerxwîn û Cegersoz
Bi qurbana we bim îda we pîroz

CEGERXWÎN

XEWNA RASTIYÊ

Rojekê ez raketî di xewa şêrîn de bûm.
Min dît dengê hat guhê min û ez ji

xewê hişyar kirim. Min serê xwe rakir keçek di ser min re sekinî ye û ji min re digot: "Ey xortê kurd! Êdî bes e, ji xew rabe, mêze ke hemû heval û hogirên we bi mirazê xwe şa bûne. Hûn tenê li şûna waran mane. Çavên xwe veke, qenc guhdariya min bike. Ez ê ji te re çend gotinên kurdewarî bibêjim. Lê bi vî şertî ko tu van gotinan ji hemî kurdan re bidî zanîn: Ez keçeke kurd, nûgihîştû, çar-deh salî me. Keziyên min sor, çavên min belek, bejna min zirav e, li biskên min avên, gul, nêrgiz, yasemîn, rihanana reşandîne. Gava bayê kur tê li biskên min dixîne. Bihna wan li ser hemû millêtan hukum dike. Ez keçeke welê me ko çiqas xortên dinê he ne hemî qesda min dikin, dixwazin carekê rêya xwe bi ser xîna û min re didar bibin. Lê sed heyf ji çiqas babilîskan ve ye ez ketime destê neyaran. Îro jî guhpahnên bêbav ew biskên min ê delal û pir bi bihna didin ber pozên xwe, pê berxwedan û kêfxweş dibin. Min, ji bona felata xwe, bi hezaran, xort sergerdiyên kurdan di nav sîng û berên xwe da xwedî kirin, îro jî xwedî dikim. Min ji wan hêviyê mezin dikir, min di dilê xwe de digot: Rojek dê bê, ev xortên hêja, hunermend dirêjî neyaran bikin, kezî û guliyên min ji destê neyaran dê biderxînin. Hawar! Beriya çend salan, rojekê min bejna xwe girêda çavên xwe kildan, biskên xwe hine kir, çavnihêriya xortên kurdan kir. Birekê ji kurdan dirêjî neyaran kirin bi hezaran kuştin serdarê neyaran kirin xwure gurran û hirçan. Lê, hinek ji kurdên bêbext derketin, nehiştin bi mirazê xwe şa bibin. Îro jî guhdariya we dikim û bi şev, rojan karê min girî, ji çavên min hêstirê xwînê dîherikin.

Ş. HESEN

SEBAT

Di zemanê berê de du hukumdar neyarê hev bûn. Ji van herduwan yekî mêr bû ko ew jî tim qels bû. Herçiqas bajota ser neyarê xwe dîsa li berê din debar nedikir. Ev hal pênc, şeş caran qewimî. Nêrî ko şolê wî naçe serî, dev ji şerê bêkêr berda. Rojekê di nav baxçeyê xwe da, li ser darekê pîrhevokê dît ko çiqas hêlinê xwe çêdike li aliyê din ba xerab dike. Lê wê pîrhevokê dev ji şolê xwe bera nedida dîsa dest bi çêkirina hêlîna xwe dikir. Ew serdarê ko ev hal dît jê îbret girt û dîsa leşkerê xwe civand û ajot ser neyarê xwe. Vêca Xwedê jê re li hevdu anî, dijmînê xwe şikand. Ho birano! Divê em ji bêhêvî nebin; dev ji xebata welatê xwe bermedin. Da ko Xwedê ji me re jî li hev bîne. Hêvî! Hêvî!

Şahîn Mustefa Şahîn

BIYANIYÊKÎ DI KURDISTANÊ DE ÇI DÎTINE

Nasekî min ji min re gotibû:

– Ma te ha jê nîne, rojnamenivîsekî Ew-rûpayî ko di Kurdistanê de geriyaye bi rêbawarî hatiye Şamê. Nasê min ev tişt ji min re gotibûn, lê cihê nivîsevanî şanî min nedabû. Paş ko min riya xwe bi çend mêvanxaneyên Şamê xistin min mêtîkê xwe bi cih kir û xwe da naskirin.

– Hawar, ne? Belê wekî ez li Kurdistanê bûm hin welatîyên we ji min re gotibûn ko di Sûriyê de kovaraek bi vî navî derdikevit. Min gelek dil dikir wê bibînim.

Min çend hejmarên Hawarê bi xwe re

anîbûn. Min ew dane wî. Çavê xwe li wan gerand û gote min.

– Dilê te heye ji min hin tiştan li ser welatê xwe bipirsî ne? Hin tişt hene ko min ji divêt ji te bipirsim. Pirsîyariya te a pêşîn ne ew e ko min di Kurdistanê de çi dîtiye?

– Herê ew e...

– Min tiştinî welê dîtine ko ji te û ji wan pê ve ko rind nas dikin tirk çi ye tu kes, xasîma peyayekî Ewrûpayî, nikare bawer bike. Herçî ko min dîtine bawer bike berî du hezar salî jî di dinyayê de çenedibûn.

– Hukûmeta Enqerê [Ankarayê] nahêle ko biyanî, nemaze rojnamenivîsek bikeve erdê Kurdistanê. Çawan bû ko te pêk anî û derbasî Kurdistanê bûyî?

– Xebera te ye, belê tu kesî nahêlin. Ne tenê biyaniyan xelkê cih jî bê destûra wezaretaxilîyê nikarin derbasî welatê kurdan bibin. Lê berê ewilî min negotibû ko ez rojnamenivîs im, paşê hin hemşeriyên min hene ko ji mêj ve li wê derê ne. Bi destê wan lê dîsan bi hezar dişwariyê derbasî welatê we bûme.

Qederê şeş mehan di Kurdistanê de mam. Tu nizanî di nav wan şeş mehan de min çi ezab dîtine. Tenê ev çend bêjim ko di tirkan de ne tenê hisên mirovîni lê tu tişt nemane. Di dinyayê de tiştin hene ne tenê ji destê mirovan lê ji destê cenaweran jî dernakevit. Lê ji wan têt.

Em di "... "nê de diman. Carinan rê pê diket ji bajêr derdiketin, ber bi rojhilatê ve diçûn di nav gund û eşran de digeriyan û vedigeriyan cihê xwe. Digel wê hindê ez neçûme heta welatê Serhedan û deşta Mûşê. Lê hevalên me ko diçûn ji me re digotin, zulma ko li wê derê dihate kirin ji zulma ko di pêş çavên me de dibû bêtir û xerabtir bû. Herçî ko min di Tirkiyê de dîtine tevda li

deftera xwe nivisandine. Gava ez vegerim herim welatê xwe herçî ko min di gera xwe de seh kirine û dîtine di rojnaman û kitêban de dê belav bikim.

Çend caran li me qewimiye ko ji gundên ko em mêvanê wan bûn, jendirman peya didan hev û dibirin. Ew peyayên ha nema vedigeriyan.

Rojekê min tiştêk dîtiye ko tu car jî bîr nakim. Em bi rê ve diçûn. Kurdekî kal jî emrê wî di navbera pence û şestî de, pêş me ve dihat. Jendirmekî tirk, xortekî bîst salî, ji şiverêyekê li me derbû. Kalo bi kum û destmal bû. Di himbêza wî de zarokêkî du salî hebû. Jendirme xeberinî ne qenc jê re gotin û dirêjî wî kir. Bi tajanekî li ruyê wî dixist. Ruyê kalo diriya serê zarokî şikiya. Kalo serê xwe dida pêş û dixwest pê zarokê xwe biparêze. Dawî jendirme westiya û sekinî. Kalo serê xwe hilda. Me digot digirî, kî biwa welê bigota. Ne, nedigirî. Ruyê xwe dabû ezmên, li jendirme dinihêrt û lê dîkênî... çi bêjim...

Gundek hebû pirê car em diçûnê. Di wî gundî de dostekî me hebû. Kurdekî sed û du salî. Nizanim çawan bû pêlekê em neçûbûn gundê xwe. Me bêriya dostê xwe kiribû. Sê çar heval me gotina xwe kiribû yek û em çûbûn ziyareta dostê xwe. Kalê me kalekî ser xwe bû, bi kep û dest, diranên wî hêj hebûn. Hertîst dixwar û hergav devkenok bû. Wê rojê dîsan bi dîtina me şa bûbû. Lê nikaribû wek hergav ji cihê xwe rabe û derkeve pêşiya me. Dil dikir ko rabe lê lingên wî nikaribûn laşê wî hilgirin. Lingên wî werimî bûn. Te digot qê piyê wî nepixandibûn. Me jê pirsî. Kalo biserhatiya xwe gilî kir:

– Berî panzdeh rojan jendirme hatibûn gundî. Sileh didane hev. Sileh li ku, dewletê

serê kemilê me hemî sipartine nuqtê. Me cem xwe kêr jî nehiştine. Herçî xortên lewend, wan girêdan û bi xwe re birin. Ew nema vegeyriyan. Hûn jî dizanin xortinin welê venagerin. Dor giha min jî. Min got: Heyran nîne, qurban nîne. Guh nedan ez avêtim erdê, lingên min hildan û qedere pênce ço li min xistin. Ji lingên min xwîn vediziki. Ne xema wan bû. Dilê min borî, ez hiştim erdê û çûn. Ji hingê ve di nav cihan de bûm. Hêj duhî rabûme ser xwe. Lê hîn nikarim bi rê ve biçim. Li min megirin ko ji ber ve ranebûme. Me jê pirsî ma çire ew çend li te xistin?

– Ji ber ko ez kurd im.

Lê pir ne ajot bi çavê tirsê li dora xwe nihêrt û got:

– Ne, ne ez şaş bûm. Berê berê, ez kurd bûm. Niho ez tirk im. Di vî welatî de herkes tirk e.

Reben hêj ditirsî dibe ko ji me jî.

Ma tişteki welê qet hatiye dîtîn û bihiştin. Bi sed salên xwe kokimeki welê ko tu lome jê nabit û bi du salên xwe ên mayîn zarûkeki şirmij. Çawan destê mirov li wan herduyan radibit.

Ma ne bes e. Nizanim kîjanî bêjim. Welateki welê ko destûra wan ev e. Hêdî be ez ji te re bi tirkî bêjim: "Türk en büyük millet, Türkiye de yaşar Türk, yok başkası". Lê ewle be êdî Tirkiya nikarît bijît. Heke ez bêtirs van tiştan dibêjim ne bêsebeb e. Ez çûm Stenbulê jî min halê wan li wê derê jî dît. Xwe ew çend bilind kirine ko nema dikarin ser lîngan bisekinin, divêt bikevin.

Ji û paşê, ewî hin tişt ji min pirsîn û nik xwe nivîsandin. Me destên hev guvaşt û ji hev veqetiyên.

Ji ber ko camêr bi xwe dil nedikir ko navê wî, niho bêût berder kirin ez wî veşartî

digirim. Lê gava bi xwe di welatê xwe de bîrên xwe belav kirin hingê em ê wan bîran digel navê nivîsevanî biguhêzînin stûnên Hawarê.

Herekol Azizan

HEJMAR 20

HEVIND

Temaşa (1) Perde

Serwer Beg	Ji torinên Serhedan
Lewend Axa	Serekê eşîrekê
Xurşîd Axa	Serekê eşîrekê
Bijîşkek	Pisaxakî Madenê
Gurgîn	Pisaxayek
Felemêz	Birayê wî
Qeşem	Destgirtiya Gurgîn
Menîje	Destgirtiya Felemêz
Qubad	Xulamê Serwer Begê
Hevind	Sêwiyekî diwanzde salî

Qasid, zar û zêç, kalik, pîrejinek, birîndarin, Segman û xelk

[Di vebûna perdeyê de pehnava [navsera] çiyakî Kurdistanê xuya dibe. Dûre devî û zinar in. Cih cih şîkêr û ferş, di alîkî de holîkek, di ser holîkê re aleke kurdî li pêl dibe. Ji aliyê rojavayî şeverêyek dirêj dibe û pehnavê digihîne newalê. Ji dût ve serên çiya yên bi berf diyar in. Di ber devê holîkê de Qeşem û Menîje (Menîce) rûniştîne dihênjin.]

Civanok - 1

Qeşem, Menîje [Menîce]

Qeşem – (Di xwe ditîne der û ji Menîje re) Xwehê dinivî?

Menîje – (Bi hilfirînekê çavên xwe vedike) No, lê nizamim çi li min qewimiye. Serê min giran bû, dilê min borî.

Qeşem – (dikene) Ji xwe xew çi ye?

Menîje – Ne xwehê, xew li ku, ma divê demê de ez çawan binivim. Birîndarên me çawan in?

Qeşem – Dengê wan nayê. Bawer ke rahet in. Ê sêvanok şikestî heta sibehê dinalî û ji pesna xeber dida. Çi xortekî delal e, dibêjin ew çend jî mêr e. Birînen wî xedar in. Ne yek ne dido. Heft heşte in.

Menîje – Ji xwe berê sibehê de, tu ne li hir bûyî, birîndarinin din dianîn û dibirin şikeftê. Bijîşk bi wan re bû. Kete holîkê lê nihêrt, serê xwe hejand û ji min re got: Bê fêde ye halê wî ne tu hal e, gelek namîne.

[Ji dût ve dengên wek guregura ezmanan tê bihistin.]

Qeşem – Guh bide, top dîsan dest pê kirine. Mala minê yên me, hesin û agir dîsan dê bibarin ser serê wan. Topên me ji hebuwana ne xem bû. Dido ji dijmin standibûn lê gule nemane. Mîtralzozên me hene lê çi fêde, şûna topê nagirin.

[Ji holikê nalînek têt, keçik dibezin û dikevinê. Paş gavekê nalîn nizim dibe û li şûna wê xirexirek tete bihistin, pêleke din ne nalîn e ne xirexir e. Keçik ji holikê derdikevin, çavên wan hêstir dikin.]

Menîje – Çû, reben çû. Me nizanibû ji ku ye, ji kîjan eşîrê ye. Tenê digotin xelkê Dêrsimê ye. Dêrsim li ku, Serhedan ku. Reben hatibû mirina xwe

Qeşem – Ne xwehê hatibû şerê welatê xwe

Menîje – Belê şerê welatê xwe, rizgariya welatê xwe. Welato! Welato! Welatê xopan, neyarên te zehf, dostên te kêr in. Dostên te tenê em in, keç û kurên te. Em ji qels bêçek, bê tu tişt. Çarmedora me girtû; ji heralî riya me birî, ji hermilî dijmin. Çarnîkar neyar, neyarê xurt, herkes yarê neyar, dostê zexm. Belê Menîje welê. Me çi digot reben çû, gelo di dilê wî de çi hebû. Ma tişteki wî nîn bû ko bibêje

Qeşem – Hebû, di dema paşîn de, wekî ketibû cankêşiyê, tişteki digot

Menîje – Belê dil dikir ko bibêje, lê nekaribû lêvên wî nedighan hev. Navek di ser lêvên wî re digeriya, lê ne dihate der.

Qeşem – Bawer bike navê keçikekê bû.

Menîje – Bi min digot Zîzê.

Qeşem – Bi min Zîzê.

Menîje – Navê destgirtiya xwe digot. Kî zane destgirtiya wî ji çi keçikeke delal û çeleng e. Ax dinya, hêj serê xwe nekiribûn balgehekî. Herê herhal delal e. Ma nabêjin keçên Dêrsimî gellek sipehî ne, kej in, çavbelek in. Ax heke yên me ji di vê dem û saetê de...

Qeşem – Menîje çire holê dibêji, Xwedê mekit.

Menîje – Ma Xwedê mekit ji heye. Tu nabîni gol e ji xwe re kiriye adet hima xort û zava û destgirtiyên dibijêre. Li xwe danayine dest bide pîr û kokiman.

Qeşem – Te xêr e Menîje, çire îro holê bêmade yî û tiştinî ne qenc û ne bixêr dibêji?

Menîje – Tu dixwazî ji te re rastiyê bibêjim, lê nizanîm çawan bêjim te. Dilê min de tişteki heye. Belê tişteki ji min re dibêje...

Qeşem – Ax li min...

Menîje – Ax...

[Keçik dikevin himbêza hev û bi deng digirîn. Demekê di himbêza hev de dimînin. Qeşem xwe ji himbêza Menîjeyê vedike hêstiran ji ruyê xwe dimale. Menîje ecêbmayî lê dinîhêre].

Qeşem – Megrî xwehê megrî. Ji me re şerm e ko em ji yên xwe re bigirîn. Herçî ko di şerî de ne tevda birayên me, mêrên me ne. Hemî yên me ne. Girîn hebe divê em ji bona hemiyên bigirîn. Li ber ketin hebe divê em li ber wan bikevin ko di mêraniyê de ji ên ditir kêmtir bûn. Belê li ber wan bikevin ko di cihê xwe de xwe nedane kuştin, ji mirinê revîn, ruyên xwe reş kirin û sax man. Yên me di pêşiya hemiyên de diçin. Ji mirinê narevin. Hege heta niho sax mane û sax in jî, ne ji wê ye ko xwe nedane kuştin, lê mirinê nediwêrî dest bide wan.

Civanok – 2

Ên berê û Hevind

Hevind – (Ji şeverê li wan derdibe. Li dora xwe dinihêre, dikeve holikê, derdikeve, ji keçikan re) Keçino penbû li ku ye? Ka çend pakêtan bidin min.

Qeşem – Nik me nema. Here şikeftê, li wê heye. [Hevind bazdide ber bi şikeftê diçe.]

Civanok - 3

Qeşem, Menije

Menije – Belê, belê xebera te ye Qeşem. Xwedê neke yên me nemerdî bikin, ji xwe kê kiriye, ma nayê bîra te di şerê Zerketê de topa di nav neqebê kî sitandibûn. Ne herdu biran, ne yên me, Gurgîn û Felemêz.

Qeşem – Çawan nayê bîra min. Ma tenê hingê, di herşerî, di herderavê teng de xwe bi mêraniya xwe nedane naskirin

[Dengê topan xurtir dibin]

Menije – Guh bide Qeşem, dengê topan nêzing dibe.

Qeşem – Top di cihê xwe de ne, ba guheriye, ji lewra.

Menije – Heke hêj nebûye jî dê bibit. Qeşem ez welê dibînim ko di van çiyayan de ava me nemaye. Ma tu nabîni tenê di rojên paşîn de balafirên dijminan ji deheran bêtir li me friyan û guleyên xwe avêtine heta pehna me. Ma nexuyaye, vê carê fikra wan xirab e. Bîne bîra xwe. Ev bûne çar sal em di van çiyayan de asê ne. Belê hergav teq û req e şer e. Lê ne holê, çend roj şer, paşê çend rojên din jî rahatî. Vê carê ji çar mehan bêtir e êrişa dijminan dest pê kiriye weqt nizane bisekine. Berê şer di quntarên çiyê de dibû. Dijmin hêdî hêdî hilkişiya û xwe gihandiyê bilindcihan. Ma berî deh rojan berikên dijminan qet li pehna me diketin. Lê niho pehna me ji çeperê xerabûr bûye. Ji aliyê din mezinan digotin zad ji xwe yekcar nemaye, berikên segmanên me jî ne gelek in. Hero kê m dibin.

Civanok – 4

Ên berê, Hevind

Hevind – (Di destê wî de çend pakêten penbû dikeve diyarê. Li keçikan dinihêre, bi ken dibêje wan) Keçinon we xêr e, ez dibînim hûn herdu jî madekirî ne. Bawer bike tirs gelek gihaye we. Metirsin, ez kekê we me.

Menije – Dê, tu jî biqêş. . . [Hevind di şeverê de winda dibe.]

Civanok – 5

Ên berê, ji Hevind pê ve

Qeşem – Çire dixeyidî Menije, bi Xwedê zarokêkî delal e.

Menije – Belê, ez jî dizanim, ma dema yariya ye. [Ji dûr ve guregura balefiran tête bihîstînin]

Qeşem – Ev dîsan Dêwên Guhderzî û balafir, herwekî di çîrokan de digotin.

Menije – Fedikire [fekire] Qeşem rast bi rast bi ser me de tîn.

[Keçik li ezmên dinihêrin, balafir nêzing dibin, li dorê gule dikevin. Paş bistekê li pehnave jî. Qeşem û Menije xwe li erdê dirêj dikin. Sê çar bombe ser hev dikevin holikê. Dinya toz û tarî ye. Çav çavan nabîne. Balafir heta qedandina bombeyê xwe di ser pehnave re digerin. Gaveke din vedigerin qerargeha xwe. Dinya hêdî hêdî vedibe, holik hilweşiyaye, di cihê wê de çalîn xuyane. Ji birîndaran yek jî nemaye. Di nav şikêr û zinaran de hin serî mil û hestî têne dîtin. Ji newalan ve dengê tevingan. Desterêjeke xurt. Ji şeverê çend peya derdikevin, di nav şikêran de disekinîn, Gurgîn û Felemêz di nav wan de ne]

Civanok – 6

Qeşem, Gurgîn, Felemêz, çend segman û esker

Qeşem – (Ji cihê xwe) Gurgîn tu yî, Felemêz.

Gurgîn – Qet melive, cihê xwe de bimîne.

Felemêz – Menije li ku ye?

Qeşem – Ew jî li hir e di nav keviran de

Gurgîn – Xwe dirêj bike (ji hevalên xwe re) kanî esker, dabûn pey me.

Felemêz – Ev e tîn.

[Ji şeverê qederê deh panzdeh eskerê reş derdikevin, segmanên kurdan û esker dikevin bêdarê hev. Li hev dixin. Ji eskeran sê çarek têne kuştin. Eskerên din jî tîn. Herdu alî xwe ditelînin, şer e. Paş pêlekê piştîmêrên kurdan e.]

Yekî ji piştîmêran – Hey guhpehninon min hesp bere ser mêlaka dêya we da ew!...

[Çend dîstêrêjên din, esker direvin, segmanên kurdan didin pê. Dengê tivingan hêdî hêdî dûr dikeve. Diyar vala dimîne. Cendekê kurdan û eskeran tevî hev li erdê ne]

Civanok - 7

Qeşem paşê Menije

Qeşem – (Ji cihê xwe serê xwe hildide û ban dike) Menije, menije (ji xirexirê pê ve tu deng lê venagerîne. Careke din ban dike) Menije, Menije, keçê (xwe bi xwe) mala minê çi lê qewimiye, mebe ko. . . (dikeve nav cendekan lê digere. Menije di nav keviran de deverû vezelîyaye. Qeşem wê dibîne. Xwe lê ditewîne û dikişîne hembêza xwe. Ruyê Menije bi xwîn e. Qeşem ruyê wê dişot. Menije hêdî hêdî xwe dilivîne. Birfna wê sivik e. Menije radi-be ser xwe.) Ax keçê dijminan tu nekuştî te ez kuştim. Hindik mabû ez din dibûm. Bê te min ê çi bikira, ax keçê ax. . .

Menije – Dilê xwe runîne, tu tiştê min nîne, birîneke sivik. Lê min ji te re negotibû halê me ne tu hal e. Tu nabîni dijmin xwe gihandiye heta pahnava me. Ma ji hir û wê ve çi heye? Em ê herin ku. Çar sal tivav. Ew çend şer û xebat ew çend xwîn. Jin, mêr, pîr, zar û hewqas kuştî û mirî. Ma hemî ji bona vê paşiyê. Ji bona ko em pehnava xwe berdin destê dijminan. Ji xwe destê me de ev gir, ev gir maye. Geliyê Zîlan û Tendûrek ketine destê dijminan. Di nav Kurdistanê de tenê ev gir maye ko di serê wê de em di dora wê de dijmin têne kuştin.

Qeşem – Hêj rastir di destê me de tenê ev der maye ko em dikujin û welê têne kuştin. Di derên din de kurd nayêne kuştin. Lê wek pez û dewaran têne şerjêkirin

Civanok – 8 **Ên pêşin, Hevind**

Hevind – (Ji şeverê dertê) Bûkinon, ji we re kefarete be (ji Menijê re) mala minê birîndar î (madê wî diguhêre) birîna te ne xedar e?

Menije – Tiştêkî sivik

Hevind – (Li dora xwe dinihêre) Ka ala me xuya nake, çû ko? [tevda li alê digerin, ji nav kevîran derdixînin; diedilînin û ji nû ve dadiçikînin serê şikêrekê]

Hevind – Bi vê bumbardumanê dijmin em gelek êşandin, min digot qê tenê di çeperan de, lê dibînin ev der jî. Divêt ez herim nik Qubad (xwe dide şeverê)

Civanok – 9 **Qeşem, Menije**

Qeşem – Belê me çi digot.

Menije – Min ê bigota, ji xwe nayê bîra te, berî çend rojan ew xortê bi cilên teng ko dibêjin li Ewrûpayê xwendiyê, rojnameke dijminan dixwend û ji dora xwe re digot: "Belê xebera wan e. Ev şerê ha, şerê me digel wan ne wek şerên zemanê berê ye. Berê, me li ser qe-mçûr an mîriyê şer dikir. Carin hebûn ji bona xwîniyekî jî. Lê îro ji bona welêt û heyina xwe şer dikin, diqewimînin. Belê ev şerên ha ko çend sal in di welatê me de dibin şerînan bi armanc in. Ew xistine serê xwe mala me ji destê me bibin. Ew mala ko ji mêj ve ji pênchezar sal ve em tê de ne. Ew mala ko gelek neyar û dijmin hewardine, lê tu car nehiştine ko ew tê de cih bibn û warên me ji me bistînin. Biyanî, wekî dihatin welatê me û vedigirtin me xwe dida çîyan. Û li jor ve li çûn û hatina wan dinihêrt. Lê îro ne welê ye. Hildikişin çiyayên me jî, nahêlin em di ser wan de jî bisekinin. Ji lewra, ji bona me du rê ninin. Rêyek heye. Divêt em dijminê xwe ji mala xwe derînin û xweyiyê mala xwe bibin"

Qeşem – Belê Menije welê digot. Xebera wî ye jî. Qesta wan qelandina me ye. Dilê wan heye navê me ji dinyayê rakin.

[Ji şeverê pêjna lîngan têt. Keçikan xwe ker dikin û ber bi pêjnê ve diçin. Birek birîndar xuya dibin. Hin di dar û bestan de hinên din di piştta mêran de hilgirtî. Dar û bestan pêşî dêdînin erdê, keçik diçin ser. Li birîndarî dinihêrin û wek mihînen veciniqî xwe didin paş]

Civanok – 10

Ên pêşîn, Serwer Beg, du segman û peyayên din

Herdu keçik bi hev re – Ax, ew e, xortê cilteng.

(Birîndarên din dibin şikeftê û cendekan ji diyarî kaş dikin)

Segmanê pêşîn – Serwer beg bi xwe ye.

Segmanê duwem – Qurbana mêraniya xwe ye.

Segmanê pêşîn – Berberê hezar mêrî bû.

Segmanê duwem – Serek bû, serekan re serî bû.

Segmanê pêşîn – Xwenda bû, zana bû.

Segmanê duwem – Bi her awayî hêja bû.

Segmanê pêşîn – Xelk pê disekinîn.

Segmanê duwem – Dijmin jê dilerizîn.

Segmanê pêşîn – Ruhniya çavên Kurdistanê bû.

Segmanê duwem – Ne mêtê gomistanê bû.

Segmanê pêşîn – Ji bona mêraniyê ji bona qewmandinê ji diya xwe bûbû.

[Di wê demê de peyayek dikeve diyarê, bi destê xwe re dûtêrbîn û şeşderba serwer Begê digire, xwe digihîne dar û bestê û ser ejnuyên xwe disekine.]

Civanok – 11

Ên berê, Qubad, paşê Hevind

Qubad – (Bi dengêkî bi girîn) Ax ez benî, ez gorî min digot xwe ew çend mede pêş. Ma em seyên te nizanim ji bo çi bûn. Te keriyê xwe çawan bê serî hişt. Ez gorî min digot ez goriya serê te bibim, te ez kirim kêla gorna xwe. Bego! Bego! Begê zirav mirin ji bo te hêj gelek zû ye. Dinya din rahetî ye. Tu ne mêtê rahetiye yî. Tu mêtê şer û qewimandinê yî. Ev çiya gir û gaz tenê bi deng û navtêdana te şîn û ser xwe ne. Bê te çiya nizim, rûbar zuwa, ezman bê roj û tav e. Tu bi mirina xwe gelek tiştan ji me dibî ko îro ji me re gerek in. Tu qîma xwe bi mirinê diîni lê em nayînin. Tu ne yê xwe yî tu yê me yî. Mirovên wek te ne qesr in, karwanseray in. Heqê rûniştina herkesî lê heye. Bego! Bego! te hertişt, dê û bav zar û zêç ji bona welatê xwe hiştin. Niho welatê xwe ji bona çi û kê dihêlî? Ma naye bîra te wekî em bi rêdikekin, dotmama te ji te re çi digot: "Tu min ji bona welatê xwe dihêlî û diçî, ma ez te ji bona kî bihêlim û herim ku? Welatê min jî tu yî, berde ez jî herim welatê xwe, ez jî bi te re bim"

Hevind – (Hevind dikeve diyarê, li dora xwe dinihêre, li ber dar û bestê ser ejnuyan disekine, herdu destên serwer Begê maçî dike û bi dengêkî ziz) Ax min nizanibû ko mirov dikare du caran jî sêwî bimîne.

Qubad – Ax ez çi dibêjim. Ma zanim çi dibêjim. Bego! Bego! Begê zirav rabe serê xw hil-de.

Serwer Beg – (Çavên xwe niv bell dike. Bi dengêkî nizim) Qubad tu li hir î?

Qubad – Belê ez benî, ji bê fihêtiya xwe hêj heme û li hir im. Hêj nemirime
Serwer Beg – Memire jî. Da ko kirasê min ê bi xwîn bibî mal, bidî dotmama
min, kurê min tê de bi xwedî bikin, zû bigihînin û bêxin xizmeta milletî. Millet nikare ge-
lek li hêviyê bimîne. Jê re canfeda û canbêzarî divêtin. Ji diya wî re holê bêje.

Qubad – Ma çîre ez benî, Xwedê hez bike tu bi xwe kurê xwe bi xwedî bikî û bigihînî.
Birînên te ne xedar in

[Ji devê Serwer Begî xwîn têt û dîsan ji ber ve diçit]

Qubad – Xwezî min ev negotana, xwezî min ev dem nedîtana, ditirsim pê dilê
xwe xira kiriye

Serwer Beg – (Dîsan çavê xwe vedike û li Hevindî dînihêre) Hevind kurê min tu jî li hir
î?

Hevind – Belê ez benî li hir im. Emrekî te heye.

Serwer Beg – Ne kurê min, lê herwekî min ji te re berê jî gotibû, serê xwe ji çeperê gelek
dermexîne, te seh kir?

Hevind – Belê ez benî dermaêxînim.

Civanok - 12

Ën berê, Lewend Axa, bijîşk û çend peyayên din

Lewend Axa – Beg çawan e?

Qubad – (Bê hemtê xwe) Rahet e.

Serwer Beg – Hûn bi xêr hatine axanon. Segmanên şikeftê çawan bûne? Ditirsim dijmin
li wan hatiye hev, dil ketine.

Lewend Axa – Belê ez benî dijmin li wan hatibû hev, lê dil neketine. Ji xwe di şikeftê de
bîst û pênc peya hebûn. Qederê dused eskerê dijminan bi ser wan de girtibûn. Yê me vê
paşiyê du metralyozên dijminan xistibûn destê xwe. Bi êrişekê li dijminan bûne der. Ji du
saetan bêtir bi hev çûn, dawî dijmin şikiya û xwe da paş. Segmanên me xwe gihandine ç-
perên me. Vêca dijminan dîsa berê xwe dan şikeftê. Lê şikeftê êdî li wan ranedibû. Hatîna
ketinê. Şikeftê û hijde cendek ketine destê wan.

Serwer Beg – Di newalê de.

Lewend Axa – Dijminan eskerê xwe bi şûnde kişandin. Newal weke berê ye. Tu deng û
pêjn jê nayê. Sih miriyên me û qederê sed cendekên dijminan lê miqate ne. Di girê şêran
de ji ber ko tu sîngên segmanên me nemane, dijmin gule û berikên xwe davêje ruyê ax û
kevîran. Me serê kaniyê jî destê dijminan derxistibû. Vê paşiyê dîsan ji me zemt kirine. Lê
me ew çend cendekên wan xistine navê ko devê kaniyê ritimiye av sor diherike. . .

Serwer Beg – Di herderî de mêranî, di herderî de kurdanî. Lê dijmin serdest, em di her-
derî de qels û bêkeys, ji lewra di herderî de bindest in. Belê mêranî qenc e, di herîştî, ne-
maze şerî de mêranî şertê pêşîn e. Belê mêranî giyan e. Lê ji bona ko giyan bilive, tev bigere
jê re dest û ling û ji wan destan re şûr û rim divêtin. Ne peya ne ne çek. Çar meh di vî girî
de dorgirî, hero peya û çek kêmbin. Li şanû [şûna] wan tu nayê. Ava ko serê xwe neda-
ye kaniyekê, rojekê dê biçike. (Dengê wî diguhêre, bi vîna û hişkî) Axano! Qerara we çi ye?

Êdî dem e, divêt hûn qerareke xwe bidin.

Lewend Axa – Beg esil tu yî. Heke qerar divêt, dîsan tu zanî. Te çawan emir kir em ê we-
lê bikin. Ma kengê me bêemriya te kiriye.

Serwer Beg – Lê heye ko ez nemam.

[Hemiyân xwe ker dikin, deng ji tu kesî nayê. Bijîşk dikeve nêzîngî Serwer Begê, zenda
wî dibe destê xwe. Bijîşk bêmad e]

Lewend Axa – Belê Beg tu çi emir dikî?

Serwer Beg – Yê min, divêt hûn xelk ê çekhilgir ji yê ne çekhilgir veqetînin. Zar û zêç bi
rê xîn bila bikevin deşta Ecemîstanê herin nav kurdên Erdelanê. Ên çekhilgir ji vî girî der-
basî girê din bibin û heta paşiyê lê bimînin. Xwe giran bifiroşin. Belê xwe rind biparêzin zû
zû xwe medin koştin. Ji hergavî bêtir mêrê mêrkuj bibin û ne xwekuj. Da ko dijminê xwe
bê dijmin mehêlin û di erdê Kurdistanê de agirê serxwerabûnê medin temirandin (dengê
wî tete birîn, nema dilive)

Bijîşk – (Xwe digihîne wî, serê xwe dike sînga wî, çavên wî hêstir dikin) Çû, herê serwe-
rê me çû, stûna me a blind û xurt hilweşiya.

[Qubad û Hevind xwe davêjin lingên wî, keçik digirîn, çavên xelkê hêstir dikin. Pêlekê
di vî halî de dimînin]

Lewend Axa – Hevalno! Serwerê me çû. Herwekî bijîşkê me gotiye bayekî ne bi xêr stû-
na me a bilind û xurt hilweşand, konê me di ser serê me re xist, lê divêt em konê xwe rakin,
vedin û şopa serwerê xwe winda mekin.

Birano! Ne ji min ne ji kesekî din têt, herwekî divêt pesnê Serwer Begê bidit û li ber bi-
kevit. Heke em dixwazin giyanê wî şa bikin divêt em bixebitin û wesiyeta wî bînin cih. Di
jîna wî de em bi emrê wî ve diçûn, paş mirina wî divêt em bi wesiyeta wî ve herin. (Alê ji
şikêrê dibe û bi Serwer Bagê dadike) Bego! Di jîna xwe de te ew hildigirt, di mirina te de
divêt ew te hilgirit.

[Lewend Axa, bijîşk, Qubad û peyayên din dar û bestê hiltûnin, datûnin ser piyên xwe,
hêdî hêdî diçin, xelk didin pey wan. Qeşem davêje ser:]

Way li min, way li min, porkurê ax û ez ê
Serwero! Serwero! Serwerê qewmekî
Şehîdê, bilind î, şehîdê Bihuşê
Li te xist ne bi çav berikê korekî
Serwerê, geram î ax li me way ez ê
Bextreşê dayikê! Dotmamê porkurê
Reşa xwe girêdin, Serwer çû gorinê
Lê bêyî! Rebenê! Dotmama xweliser
Lê bigrî! Lê bigrî, delal î! Torin î
Way li min, way li min porkurê ax ezê

[Diyar pêlekê vala dimîne. Ji eniya şer dengê top û mitralyozan têt. Hêdî hêdî deng nê-
zîng dibin. Qasid ji şeverê de têt û dikeve diyarê li dora xwe dinihêre kesî nabîne pêşve diçe.

Dengê tivingan hêj nêzingtir û xurtir dibe]

Civanok – 13

Lewend Axa, bijîşk, qasid, Hevind, Qeşem, Menije, û peyayên din vedigerin

Lewend Axa – (Ji qasid re) te digot çih li yên me teng bûye. Dijmin ketiye newalê û dikişîne pehnavê [Deng û pêjn hêj nêzingtir dibin. Çend berik li pehnavê dikevin. Segmanek birîndar dibe û dikeve bijîşk lê ditewe, yekê dîtir jî. . . .]

Lewend Axa – Herçend em ê vî girî vala bikin lê niho nikarin. Me hêj kar û barê xwe nekiriye. Ji û pê ve di vî halî de em ê çawan piştî xwe bidin dijminan û derbasî girê din bibin. Ji lewra divêt em bi êrişekê dijminan ji çeperan hilkin û bavêjin rûbarê din. Dê xortino! Zaron! Herçî ko ziravê wî tenik e bila li paşiyê bimînit, êriş zaronê êriş. . . [Tevda xwe didin şeverê. Lewend Axa dikeve pêşiyê. Peya dibezin dikin ko ji hev derkevin. Birîndar gi-hane cankişiyê]

Bijîşk – [Li dora xwe li keçikan dinihêre. Radihêje tivinga kuştîyekî] ez ko dizanim birînan derman bikim divêt bizanim birînan jî vekim. (Dide şeverê)

Civanok – 14

Qeşem, Menije, pêşde terxelekekî tevli hev

Qeşem – Dijmin dîsan har bûye

Menije – Emrê seyê har ne dirêj e

[Dengê tivingan li ser hev têt. Gule dikevin dorê, guregura balefiran jî dikevin navê. Qêrîn, ax, û nalîn. Ji aliyê rojavayî xelkekî tevli hev, jin û zaro, kal û kokim, çend birîndar dikevin diyarê. Hin li ser lingan in. Hin jî bi zikêşkê xwe digihînin hevalên xwe. Ji newalê ve deng têt. Geh nêzing dibin, geh dûr. Balafir têt, diçin, bomban davêjin. Gurînek... balafirek berbijêr dibe û dikeve newalê . . .]

Menije – Ma em çîre sekinîne. Birîndar nemane em li wan miqate bibin. Piranî bi birînen xwe ketine. Ên mayî bê me jî dikarin. An ew ê sax bibin an xwe bigihînin hevalên xwe. Êdî çihê me jî çeper e, eniya şer e (radihêje tivinga segmanê mirî û dide şeverê)

Qeşem – Ma ez te kengê bi tenê dihêlim (dide pey wê)

Pîrejinêk – Keçê! Keçino! Ku ve? Ku ve? Xwelî li serê we mebit. Mala min ê. . .

Civanok – 15

Ên berê ji du keçikan pê ve

Kalek – (Ji pîrejinê re) tu jî dengê xwe bibire.

Pîrejin – Ji xwe min tiştêk negot. Eve min dengê xwe jî birî.

Kalo – Xwedêo! Tu bi rehma xwe bike. Li ber vî halî çawan hedara te têt. Heke te mirovên dîndar divêtin, em in. Heke te mêrên qenc, xudan bext û rûmet divêrin dîsan em in

Pîrejin – (Bi dengêkî nizim) xebera te ye bira. Lê kes bi şolê Xwedê nizane.

Kalo – (Ew ji bi dengekî nizam) Belê Xwehê welê ye. Lê ev şol bi darê çawan e [Dengê tivingan hinekî dûr dibe]

Birîndarek– Hey, ez qurbana dest û lepên we bim. Yên me pêş ve diçin. Dijmin pişta xwe da wan.

Pîrejin – Ma tu ji ku zanî xorto? Tu ji wek me li hir î, tu kesî nabînî. An nav di me didî.

Birîndar – Yadê, ma tu nabihîsî ko dengê tivingan dûr dikeve.

Pîrejin – Ko dengê tivingan dûr diket

Birîndar – Ko dengê tivingan dûr diket, jê dixuye ko dijmin bazdidin û yên me didin pey . .

Kalo – Xebera wî ye xwehê. Niho tu nizanî çî kêf e. Dijmin di re ve, yên me dikevin pey. Carin hene bi seriyên bi sîngê li hev diqelibin. Hingê tiving wek çu ne. Tenê zîqezîqa şilfa xenceran e (bi dengekî nizam dihorîne:)

Lê xencerê lê xencerê

Qevdreşê kal nezerê

Ez li te geriyam delalê! Çavreşê delalê! Tu kanê, enî zêrê kanî.

Jina Kalo –Ma min negotibû tu xurufî yî, ma dema berdolaviyê ye?

Kalo – Pîrê tu ker be, tu ji ku bizanî, belê berdolavî maziçînê, ma tu ji ko bizanî wekî dengê top tivingan dibihîsim çawan dilê min hildavêje. Herê mirin hebiwa kalbûn nebiwa. Xwezî! Xwezî! Li wan wextan, li wan zemanan. Heta ko em nedigihan sîngên hev me tiving bernedida hev. Ne ji paş talde û nav çeperan. Hertişt kurdmancî bû. Ji xwe eskerê reş yekcar bi me nikaribû. Ji heft bavê wan zêde bû ko hilkişin çyan û bikevin warên me. Ko me xwe digihand kuntara çiyê ewan ruyê xwe badidan. Ji me vedibûn, heta sala din, heta hingê ko em diketin deştê [dengê tivingan yekcar dûr dikeve]

Civanok – 16

Ên berê, Qeşem, Menîje, Gurgîn, Felemêz û pêşdetir Hevind

[Tevde ji şeverê derdikevin. Menîje birîndar e, Felemêz ew hilgiriye. Gurgîn ji birîndar e, Qeşem ketiye bin çengê wî. Birînen wan ne xedar in]

Kalo – Axanino xêr e?

Gurgîn – Xêr e apo.

Pîrejin – Mala min ê keçik ji birîndar e, min digot meçe, lê guh neda min.

Birîndar – Ma min negotibû dijmin şikiyaye.

Felemêz– Belê şikiyaye.

Gurgîn - Şikiya û kişiya rûbarê din, yên me dane pey, heta ko wî bibin bajon hinda newala din.

Felemêz – Dijmin gelek êşiya, di newalê de bikare xwe biparêze ji, heta ko xwe bi ediltê ne jê re çend roj divên.

Kalo – Ji yên me pir hatine kuştin.

Gurgîn – Kuşiyên dijminan bêtir in.

Kalo – Ji piran pir ji hindikan hindik.

Birîndar – Pismam, gelo niyeta mezinên me çi ye? Ma ji me re jî tevdiyek naye dîtîn. Ez biketam piştê kevirekî min dikaribû tivingê bişolînim. Lê çawan xwe bigihînim heta wê derê.

Felemêz – (Bê hemdê xwe) Ko Xwedê hezkir, ew jî dibit (ji Menije re) çawan gelek diêşê.

Menije – Ma ez kengê di destê te û di hilma canê te de diêşim, tenê ditirsim.

Felemêz – Ji çi ditirsî?

Menije – Ne ji tu tiştî, ko ez bibêjim, mebe ko bixeyidî.

Felemêz – Naxeyidim, ka bêje çi ye?

Menije – Ma tu nizanî, belê ditirsim ko tu min dîsan berdî, em dîsan ji hev veqetin. Ma çîre ji min veqetî, te nedît rex te de min jî şer dikir. Te bi xwe digor, berikên min qet şaş nedibûn, digihan armançê, êdî em ji hev veneqetin ne?

Felemêz – Nizanim keçê! Kar zane, derb zane. Ez çi bêjim, dinya şer e, şer hero bi awakî ye.

Hevind – (Bi deng û qîr ji şeverê derdikeve bi destê wî re çend bombe hene) Baş êvar axano! Hûn çawan in, rahet in, êdî metirsin, dijmin gelekî dût ket. Piştî wî şikiya, zûzûka nikare vegere (bomban şanî wan dide) ev sêvên ha ji ji we re rêkirine.

[Xelk dikenin]

Gurgîn – Te ev ji ku peyda kirine?

Hevind – Keko heke naxiyidî ez ê bêjim te.

Gurgîn – Qet naxeyidim, hema bêje.

Hevind – Wekî dijmin bazda û hûn ketin paşîla destgirtiyên xwe kofî û guliyên wan edilandin ez ji ketim himbêza çeperên dijminan û ev dane hev [xelk tevde dikenin]

Qeşem – (Hevindî himbêz dike û radimîse) Tu çi xortekî delal î.

Hevind – Keçê welê me bêje Gurgîn Axa dê bidexise. [xelk dîsan dikenin]

Pirejin – Xwedê te bihêle kuro di vî halî de te em kenandin

Hevind – Di halê me de çi heye, me dijmin kevand, guhpêhn revand, bûkên xwe civand. Ji xwe talaniya tevê êlê dawet e. Ez herim li bijîşkê xwe bigerim. (Xwe dide şeverê)

Qeşem – Çi lawikekî delal û bi dil e.

Menije – Xwedê wî bihêle (ji Qeşemê re) birîna Gurgîn çawan e?

Qeşem – Ji halê wî xuyaye, tu nabînî halê wî ne tu hal e.

Gurgîn – Guh medê xwehê, ma tu nizanî Qeşem e, ji xwe re dibêje. Tu tiştê min nîne, niho dikarim tivingê hilgirim.

Menije – Xebera Qeşemê ye, tu ê çawan bikarî tivingê hilgirî, tu nikarî xwe hilgirî.

Qeşem – Tu nizanî çi xwîn ji te çûye

[Ji şeverê pêjna lingan û dengên mêran tete bihistin. Lewend Axa û hevalên wî]

Civanok – 17

Ën berê, Lewend Axa, Xurşîd Axa, bijîşk, Hevind û peyayên din û pêşdetir Qubad

Lewend Axa – (Li xelkê dinihêre û ji havalê xwe re) me tu wext nîne ko em wînda bikin. Divêt tavil dest bi xebata xwe bikin.

Xurşîd Axa – Belê, hima niho.

Bijîşk – Dê rûnin, em biaxivin. [Xwe ji xelkê vediqetûnin û didin quncikekê]

Lewend Axa – Ji xwe rehmêtî rêya me şanî me dabû.

Xurşîd Axa – Ma ji û pê ve rê heye.

Bijîşk – Hingê ez û Xurşîd bikevin nav peyan. Xelkê çekhilgir ji yê ne çekhilgir veqetûnin û karê wan ê neçekhilgiran bi rê xin.

Lewend Axa – Ji xwe ev e, tu şewr û mişewra din nîne.

Xurşîd Axa – Tenê, divêt qedere deh panzdeh peyan jî bişînin ber eniya şer, arîkariya Filît bikin.

Lewend Axa – Ne ji xwe.

Xurşîd Axa – Bi peyan re tu ê kê bişîni?

Lewend Axa – Bila Gurgîn bi wan re here.

Bijîşk – Gurgîn birîndar e, bila ew bi te re bê.

Lewend Axa – Hingê Felemêz, herdu jî hêja ne, yek ji ê din çêtir e.

Menîje – Ax.

Lewend Axa – (Li xwe dizivire) ev çi deng e?

Felemêz – Ne tu tişt e ez benî, dengê birîndarekê (ji Menîje re) dîn mebe.

Menîje – Dengê birînekê.

Felemêz – (Devê Menîje digire) keçê, dîn mebe.

Xurşîd Axa – Tu zanî, lê bi min ez biçûwama çêtir dibû. Tu li pêş ez li paş. Tu segmanên me bigihîni girê din ez jî herim pêşiya dijmin bi Filît ra heta sibe êvarê pêşiya dijmin bigirim û paşê digel peyan bêm xwe bigihînim we.

[Bijîşk û Lewend Axa li hev du dinihêrin]

Lewend Axa – (Ji Xurşîd re) keko tu gelek westiyayî. Di her delavê teng de tu. Lê heke te dil heye...

Xurşîd Axa – Dilhebûn jî heye. Ji bona selametiya tevayiyê divêt ez herim.

Bijîşk – Pezê nêr ji bo kêrê ye.

Menîje – (Ji Felemêz re) Te dît ji te mêtir hene.

Felemêz – (Bi ern) Ji min mezintir hene.

Xurşîd Axa – Êdî divêt em dest bi karê xwe bikin.

Lewend Axa – (Ji xelkê re) jinino Mêrnino! Ev bûne çar sal em tevda di van çiyayan de ji bona azahî û serxwebûna welatê xwe dixebitin. Di nav van çar salan de me gelek tişt dîtine. Lê çavên me ji tu tiştî netirsiyane û di ber her dişwariyê de dilên me xurttir û zexmtir bûne. Em tevda malek bûn. Jin û mêr zar û zêç nav hev da diman. Herkesî karê xwe, wezîfa xwe kiriye. Tu kesî nehiştiye ko lome jî bibit. Di mêranî û fedakariyê de hûn ji hev derketine.

Rojin hebûn em birçî diman. Şevîn hebûn em ji sermayê diqefilîn. Lê gilî û gazindi nedihat bîra me. Nedihat bîra tu kesî. Herkesî ji bona welat û milletê xwe her zehmetî dikişand û pê şadibû. Ji ber ko herkes bîrewerê kar û xebata xwe bû.

Kurdinon! Em îro mala xwe biguhêzînin. Em ê mala xwe a çar salîn berdin, jê derkevin. Lê di vê guhastinê de em ê bibin du ber. Xelkê çekhilgir derbasî girê din bibin, yên ne çekhilgir xwe bidin deşta Ecemîstanê, nav kurdên Ecemê. Ko Xwedê hizkir pêşdetir em ê dîsan hev du bibînin. Di vê navê de herçî ko ji me mirine dibin hîmê avahiya serxwebûna me. Herçî ko dimînin sitûn û dûwarên wê. Avahiya bê hîm nikare bisekine, hîm bi tenê bi ser erdê nakeve. [Xelk xwe ker dikin û li hev du dinihêrin. Xurşîd Axa peyan dibijêre. Bijşk birîndaran mijûl dibe]

Birîndarek – Ma çîre? Ez bi çekhilgiran re naçim, birîna min sivik e.

Yekî din – Heke xwîn ji min diçe ez herim kuderê jî bi rê ve bimirim.

Lewend Axa – Zaron! Wextê me hindik e, dev ji kurt û pîstran berdin. Peyayên ko divêt bêne hilgirtin ji me re ne gerek in. Dirêj mekin, divêt herkes qîma xwe bi qedera xwe bînit.

Qeşem û Menîje – (ji lewend Axa re) Ma Axa em jî ne çekhilgir in. Te bi çavên xwe dît, me çawan ser dikir.

Lewend Axa – (Keçîkan himbêz dike) Belê xebera we ye, min bi çavê xwe dît, hûn çekhilgir û segmanin rind in. Lê xortin hene bê tîving in. Em ê tîvingên we bidin wan.

Keçîk – Ma em ne xort in. Tu me pîr dihesibîni. Tu ji ku zanî ko em hingê xortên te ne mêr in. Ka kî ne, wan şanî me bide.

Lewend Axa – Çavên min canê min bê fêde ye

[keçîk vedigerin nik destgirtiyên xwe, xatir dixwazin û dikevin nav neçekhilgiran]

Hevind – Hûn jî ecêb in lo! Ez ji we re canê xwe pêşkêş dikim. Hûn ji min salên min dipirsîn. Ma hûn hatine hire tenê ji bona kuştinê, heke welê ye rabe min jî bikuje. Ne heger we mirin jî daye çavê xwe hingê ez bi kêrî kuştinê meyim jî ma bi kêrî mirinê jî nayêm. Dema ko tu bimirî ez dikevim şûna te dimirim û te dihêlim ji bona ko tu bikujî û welê bi kêrî we tîm. Te seh kir Axa!

Bijşk – Ji xwe ew berdestiyê min e.

Hevind – (Direve nik Bijşkî) Apo ez xulamê destê te me, min mehêle, ev Lewend Axa zalimek e, dixwaze min bişîne deştê.

Bijşk – Metirse, tu ê bi min re bêyî. [Karwanê neçekhilgiran bi rê dikeve, xelk ji hev du xatir dixwazin. Qeşem ketiye bin çengê Menîje]

Qeşem – (Ji Menîje re) Xwezî em keç nebiwana.

Menîje – Ma hingê em ev çend bi van ve girêdayî dibûn.

Jinek – Yên ko anîn an mirine an nema dîtînin, divêt sibe hûn jî ji bona dusibê bînin.

Menîje – Yadê dev ji me berde [paşîya karwanî ji diyarî kuta dibe]

Lewend Axa – Êdî dem e, divêt em jî bi rê kevin.

Bijşk – Ne ji xwe. [Segman dibin du ber û çar çar rêz digirin. Berê Xurşîd axa serê xwe daye şerêrê. Berê lewend Axa aliyê rohilatî]

Lewend Axa – Hevalno! Ma gerek e ez nav di we bidim. Hûn hemî mêr in şerdîtû û karê xwe bîrbirî ne. Tenê ji îro pê da şerê me ji şerên borî girantir û diwartir bibin. Ji lewra di-

vêt hûn jî ji berê xurtir û zexmtir bibin. Dilên we dido û gurçikên we çar. Hevalnon! Bila çavên me hergav li pêşiyê bibin, wekî em pêş ve diçin didin pey mirinê û gava ko em xwe didin paş mirin dikeve pey me. Lê herwekî rehmetî gotiye, lê herçend jî me têt divê em canê xwe biparêzînin û zû zû xwe nedin kuştin, da ko dijminên xwe bê dijmin mehêlin. Pêş-ve zarono pêşve, Xwedê bi me re ye. [Segman tevda marşa jêrîn dixwînin û bi rê dikevin]

Marşa Segmanan

Em biran e tevde kurd in
Enibilind serevraz
Cihên me ne şehar, zinar
Em êlo ne teyrê baz
Welatê me diya me ye
Em tev jê re gorî ne
Hişyar bûne herçî kurd in
Demê tarî borîne
Daxwaza me heqê me ye
Doza me ye serxwebûn
Em dixwazin serxwe bibin
Demên dîlî neman çûn
Me sond xwarî ser bextê xwe
Bi rûmet û bi xencer
Welatê me aza bibit
Em bibin jî kerbiker
Mirin, mirin, mirin hebit
Vê jinê re bê serî
Êdî bes e, dîlî bes e
Şerm e kurd re hesîrî
Top lê dixin, tiving teq in
Deng e ceng e to! To!
Şer e, şer e lawno şer e
Teq e req e lo! Lo!
Di şerî de wekî şer in
Kes namîne paş. . . paş
Pêşve diçin xortên me tev
Yek du sê çar marş marş

Qubad – (Dikeve diyarê. Xwe digihîne paşiya segmanên Lewend Axa. Tiving bi milê wî, dûrebîna Serwer Begê bi stuyê wî ve ye. Destê wî de kiras) ev e kirasê wî ê bi xwî

[perde datêt]

CUHABA LAWANÎ LI DIYA HAWARÊ

Dadê! Dadê Hawarê
Roma, nan ji ber xwarê
Gelekî ez kêfxweş bûm
Ji ber te pirsiyarê
Vêgav halê min qenc e
Ev erd ji min re qenc e
Ev hal wisan bimîne
Paşê tu car ne renc e
Fehenga min pir dibe
Hero zêdetir dibe
Cemed li vir kak dibe
Meqas jî cawbir dibe
Apê Hirço dibêje:
"Ji Mîr Celo re bêje
Hawarê pesin nehişt
Kîçik kir kesê hêje
Ew mîrên gelyê Goyan,
Ko siwaran berî peyan
Dixwun bi eqilmendî
Gerek ev bibin beyan
Digel vê tuncbûnê
Digel vê qasîbûnê
Sîpazan pêşkêş dikim
Bi awê eşîrbûnê"
Kekê Boz li ser dike:
"Ji me re serwer meke
Em, giş kurd in! Xwîna tirk
Ji bo me rehwan bike"
Ez bême ser fikra xwe,
Gotin û armanca xwe
Bihna min pir fireh bû
Bi gotinên diya xwe

Qedri Can

BERXIKÊ HAWARÊ

Hawar Hawar delal î
Tu ruhniya çavan î
Nûxwêriya millet î
Rêzan î hem rêber î
Berxekî te hat giha
Xweşmeqam û pirbiha
Berxikekî pir delal
Xweşçivat û xweşheval
Ketiye nav Berazan
Eşîreke navgiran
Xweşçivat in bi şûr in
Di şeran de meşûr in
Eşîreke sîng bi pirç
Pir xwezî dikin dibên hirç
Ew Boz in pir delal in
Hevalan re heval in
Belê "yazmiş kir" heye
Lê ne ev sûc yê me ye
Ev e sûcê mezinan
Ko ev hiss zû da nedan
Bi xatirê te Hawarê
Biherike rûbarê.

Hebeş İsmail

SERXWEBÛNA MIRÎŞKAN

Ji birayê min Şewket Beg re

Li welatê me Xerza
Dikek hebû Şehreza
Rokê ew çû nav dîka
Ji wan re go hêdîka
Bes xwe bidin enîşka
Werin bêjin mirîşka
Mirîşk tev de bûne kom
Berê xwe dane cem bûm

Leşker tev de bûne lek
 Hin çeleng û hin kulek
 Berê xwe dane çolê
 Tevlî koç û tev êlê
 Teyran dî go naçihan
 Hatû leşkerkî giran
 Tev de firîn ji malan
 Berê xw dane balan
 Ew jî li hev bûne kom
 Yekî rabû gote bûm
 Ey serbilindê Îran
 Wey padîşahê teyran
 Rabe ser xwe tu mîro
 Ji bo me bêje îro
 Ev leşkerê bê jimar
 Gelo heye jê zerar
 Bûm kenî û gote wan
 Bakin bazê pehlewani
 Rabû hudhud serfiraz
 Wî çû bi lez gote baz
 Go rabe ey tu baz î
 Şah te îro dixwazî
 Baz çû cem şah li banî
 Destê xwe li ser hev danî
 Go ey xwendekarê min
 Zû li min ke barê min
 Bûm gote bazê xwîn xwar
 Bi lez rabe here xwar
 Bazî rabû wekî şêr
 Firek da xwe hate jêr
 Bazê terî bi rêşî
 Hate cem dikê pêşî
 Destê wî girt û hejand
 Nitqek jê re dirijand
 Ûlan sen nerelisin
 Go em xelkê Bedlîs in
 Sizin burde ne îş war
 Dik xeyidî lê da dar
 Bazî şehda xwe anî
 Dik jî darê xwe danî

Go bi zor û bi gazin
 Em heqê xwe dixwazin
 Baz go kiye seresker
 Go tu nizanî ey ker
 Ez im paşa ez im mîr
 Ez im şah û cihangîr
 Bazî çû cem dikê dî
 Dî go ew jî weke wî
 Tevan go paşa û mîr
 Kesî nego ez wezîr
 Nefer bûne yuzbaşî
 Heta giha yê paşî
 Bazî rabû çû banî
 Li ber destê bûm danî
 Tilûr tev lê bûne kom
 Qale ya eyyuhelqewm
 Ev hatine ji mala xwe
 Divên îstîqlala xwe
 Bûm go bazê dilawer
 Gelo kiye seresker
 Go tev axa û mîr in
 Bê wezîr û mudîr in
 Bûm hêdî rabû ser xwe
 Taca xwe da serê xwe
 Go bi taca serê min
 Kes nîne himberê min
 Rabin wek pehlewani
 Da em herin ser vanan
 Hatin teyrê du birak
 Ban kirin kund û qirak
 Go hûn werin binêrin
 Ka em îro çî mên in
 Dikan xwe dan enîşka
 Bû qîr qîrê mirîşka
 Go fermana me rabû
 Koma wan jî hev belabû
 Ê ko kuştin ê ko man
 Hatin gunda béguman
 Wan jî wekî me kurdan
 Destê xwe jî ber xwe berdand

Elok û tûtik û qaz
Tev de bûne belengaz
Hemî ketin koxê reş
Çîroka me ji we re xweş

Cegerxwîn

DILBER

Ji du çhvan dibarin tîr
Di dinyayê kirim hêsîr
Musilman im belê bê pîr
Ji bo jînê divêtin şîr
Ji bo çehvên te ez perwan
Ji bo xizmet diçim kerwan
Di heyland de tu yî rehwan
Bî dest û pê ketim dawan

Tu bes biskan bike çin çin
Ji nav alem tu î zêrîn
Ji xet û qewseyên burhîn
Dibînim herkes e ew dîn

Ji her mûkên te tê yek deng
Dibêjin dîlbera serheng
Şefeq daye heta xerçeng
Ji vî konî hilanî reng

Te awir da birîndar im
Ji bêçarî kirêdar im
Şev û rojê bi hawar im
Ez bê nîsan û adar im

Bixwaze dîlbera min tu
Di cîhan de seranser tu
Hemî şêr in havî tu
Ji rojê pir xuyatir tu

Were zulfan bide bayê
Ji nav alem hilîn tayê
Dinêrim bejn û balayê
Bes e qurban were rayê

Bibe siwan li ber tavê
Tu rojê neqşekî bavê
Tu rengîn ke bi zêravê
Bikuj Botû di wê gavê

Mustefa Ehmed Botî

Kitêban: Qiseyê Pêşyan

Mamosta Îsmail Heqî

Di dema derketina vê hejmarê de çend nivîstên kitêba jorîn gihane kovara me. Spasan li nivîsevanê wê dikin û xebata wî pîroz dikin. Ji ber ko di vê hejmarê de cih nemeye em îro jî tenê çend mamikan diguhêzînin stûnên xwe.

– Dostê dostim dost e, dijminê dijminim dostim e

– Aşî le xeyalek, aşewan le xeyalek.

– Wek mûm şoqî bo binê xwe niye.

– Sal bi sal xwezîkem be par.

– Keçel hekîm biwaye, dermanî serê xwe ekdir.

SEHÎTÎ

Le bo yekîtiya zimanê Kurdî

Nivîsevanê me ê delal û hêja Hevindê Sorî di hejmara Hawarê a şanzdehan de ji bo yekîtiya zimanê kurdî enkêtek vekiribû.

Li gora şertên enkêtî cuhab heta serê gulana vê salê bihatina hinartin û di Hawarê de peyda belav bubuwana. Belê çend cuhab gihane me. Lê ne ew çend ko me hevî dikir. Nemaze ji Îraqê ji cuhaba jêrîn pê ve tu tişt ne gihîşte kovara me. Ji ber ko Hawar ji zû ve ye naçit Îraqê û destê me ji kurdên Îraqê bûye.

Ev şeş meh in, hukûmeta Îraqê nahêle ko kovara me bikevit êrdê Îraqê. Heta niho, bi hêviya ko hukûmeta Îraqê emrê Memnû'î rakit û ke berê destûra kovara me dê bidit, me deng nedikir. Me çend caran murace'et kir, me ji wan re da zanîn ko Hawar kovareke edebî ye û eleyhdariya Îraqê nekiriye û nakit jî. Me xwest, îro jî em dixwazin vê meseleyê bi qencî û dibxweşî safî bikin û bi hev mekevin. Lê heke nebû, hingê em jî fikr û gotina xwe ser vê meseleyê bibêjin. Lê êdî bila li me megirin, me bihna xwe şeş mehan fire kir. Herwekî bi xwe dibêjin, "sûc ê destpêkirî ye" (el-badî ezleme).

Niho em vegerin ser enkêta xwe. Herwekî me di hejmara şanzdehan de gotibû em cuhaban bi rêz û tarîxê ve belav dikin. Ev e cuhaba pêşîn:

Yekîtiya zimanê kurdî

- 1 -

Komelî bijar:- bo pak kirdinewey kurdî le kelîmey bêgane em komele be baş ezanim, ke ebê xwêndeware bê firmanekan û be taybetî dewlemendekaniyan bêken.

Komele; çî hê bijare bî, çî hê derûniye bî be pare fermanî cî be cî ebê. Pareş be pîtak, temsîl piyaneqo, zor baş pêk dê. Fermanî em komele ebê bikirî be pênc kertewe.

Ewaney ke kelîmey senetkaran edûzine-we ewaney ke = ticaret ko ekinewe.

	"	"	"	Z a -
nistî	"	"	"	
	"	"	" zîraet"	
	"	"	" Îş û karî da-	

îrey hukûmet ko ekinewe. Hemû pelêkî em komele pêwîst e be ladî da bigerê û kelîmatî petî ciwanî kurdî biduzîtewe û çepelêk kelîmey ciwanî dûziyewe xelat bikirê kurdekanî xwarû be ciya, biraxoşewîstekanî jorûş be ciya bo peyda û xulk kirdinî em komele hewl bidin her komele be ciya kovarekî edebî derbihênî, muellîmanî kurd ebê bibin mubeşîrekî baş bo belav kirdinewey ew kelîmate ke be kovar belaw ekirête we damezrînerekanî em komele paş xerîkbûnêkî zor qonxireyek biken bo nûsînî qamûsêk û herçî kelîmatêkî ciwanî jorû we xwarû heye lê bijêrîn bêkine be qamûsêk.

2 - Ke ferheng (qamûs) amade kira ebê

şirketêkî metbû'at bikirî û asarî kon û taze çî edebî, îcûma'î, zîra'î, sen'etkarî, ticarî be kitêb binûsirî û xezete û kovar belav bikate-we be nîrxêkî herzan, ebê le bîrman neçî bonî çap û zengûxiraf cidden pêwîst ebo muwefeqiyetî em şirkete.

3 – Komelî bijar çî hê xwarû û hê jorû ebê serenc bidate ew hekîmaney ke kurt e, û pir mane ye we usûlî îmlay Tewfîq Weh-bî Beg û Bedirxaniyekan le yek bida, û xe-têk etiwanin be latîni binûsin ke serbestî bi-bin û udeba û şu'erakanî kurd bilaw binêrî-newe û ewanîş ebê qedrê ew teşçî'e bizanin û we'z le ko le min al û çawî reş bihênin... Xwe bidine edebiyatî rojavayekaniş... Êtir hurmet bo dostekani kurdî.

Lawêkî Kurd

Peyameke Cegerxwîn

Ji Osman Sebrî efendî re

Bi gorî bim ji bo te ey birayê min tu kanî
Ji dûrî ve te destê xwe di nivêr destê min danî

Bi min û te du destên bê çep û rast ey birader
Belê berdu qewî jar in di yek laşê giranî

Me pirsî derdê kurdmancan ji çerxa etesa jor
Nezanî bo tevan derd e belê lê me xizanî

Belê zêr e belê zêr e belê zêr e belê zêr
Xwedanê wê cîhangîr e bila kirêr dixwanê

Ji bo me ne eqîl fêde dikî ne xwendina pir
Ji bo me ço divêtin da ji tirsan bidne banî

Feke va ye mirim îro ji dinya ez hilatim
Bi gera xwe bi çerxa xwe te daxwaza me nanî

Cegerxwîn im mirim ez çûm ji bo we Sebrîyek ma
Erê hemberê kurd e we lê bê we heya esnanî

Cegerxwîn

LI GORNISTANEK AMEDÊ

Îşev ji şeva pirtir bihna min teng bûbû.
Dîsan derdê min serî bi derxistibû. Şaxên mor li kolana dev bernexûn diyar bûn. Tajan û tivancan ji dil xwe dirêjî kilox dikir. Tezîne sar di binê lingan heya qotê serî diçûn. Qefseng li min teng bûbû û têra dilê min nedikir. Wekî nexweşê ko ta li serî di-de min dixwest cilên xwe biçirînim. Xwê-daneke sar û zelqok bi eniya min ketibû. Min li derdê xwe kiribû der, lê mikuna wê tinebû. Kela gîhana welêt... kela gîhan welêt...

Min da xwe û rabûm – navbera mala me û behrê dused gav hebûn – ber ve behrê çûm (Hercar ko ev kela li min radibûn ez diçûm ber behrê. Ji ber ko derdê min û wê bi hev diman ko timî bi pêl e, hewîniya min pê dihat) hêdî hêdî diçûm go mîna pê-lên behrê, dengên wîrewîr û kan û zarîna teyrekê şevê di zik hev de wek lorika diyan li ber dergûşê bi canê min yadibûn. Dilê min fire û xweş bû, lê kela min pirtir radi-bûn, li min wilo qewimî ko piyên min pirê car nedigihan erdê. Çengên min radibûn. Wê gavê min fira teyran dixwazandin. Bi şêna Yezdanê gewre ba ket bin çengên min û firiyam. Difiriyam lê zûka ji teyran û balafiran û kamillan difirîm. Bi wê çuyinê di saetekê de min dikaribû di ser hemû dinê re derbas bibim. Ciyê ez biçûyamayê nêzîng bû di bihnekê de Filistin, Şerq el-Urdun, Sûriye derbas kir û li tala serê kaniyê li sîno-

rê welêt raperim. Di navbera Mêrdîn û Wêranşehrê re min xwe gihande ser Diyarbekirê. Lê gava gihîştîme Diyarbekirê li hêla Derê Çiyan tûrêjek nûrê weka keskesorê lê sitûr bi ber çavên min ket. Çavên min deliyana hinekî ez wer mat mam paşî min xwe lê girt û çûm. Gava gihîştîme tûrêja nûrê weka perperokê ko per dişewitîn ez di jor da hatîme xwar û ketim. Hîn êvar û zû bû. Cihê ez ketî li pêşberî rawesteka balafirên Roman bû. Kilos (eskerê tirkî) di ser hêl û bin hêla min re derbas dibûn. Ez di cihê xwe de mam piştî demekê dinê qerîya [reş] û ker bû herkes nivist. Tenê dengê bi şên ji Dicle dihat. Serekî min doralên xwe çav kir li neyaran nîşan nemabû. Hîn tûrêja nûrê bi hemdê xwe şewl didan. Ji ber ko du mamên min ji di wê erdê de veşartîne min zanibû ko kî şêr li wir radizê... Şêx Seidê Kal. Min hêdî hêdî xwe gihande tûrêjê. Vêca zîmanê min hatibû girtin nizanibûm çî bêjim. Serekî min û dil li ber hev da kar bi min nedibû, min nikaribû du pirsan bi cih bikim. Wilo dest best berê min li tûrêjê û rawestiya bûm. Bîstekê bi şûn de zeman hebekî bi ger ket û min got:

– Ey ke'ba qewmîyeta min Şêx Seidê Kal! Te... te... te zincîra dîliya qewmê min bi zexmiya dil, piraniya zanîn û rastiya xwe qetand. Weka şêr ko di qefesê de bi derkeve. Ev qewmê ko çarsed hinde sal in xwe ji bîr kiribû, xwe wînda kiribû, bênav û bêzanîn mabû, ketibû xewa mirinê, di wê xewê de ew şêr te hişyar kir. Neyarê ko dixwest me û navê me û zîmanê me ji dinê hilîne te di destê wî da lê da û şikand. Ji roja ko te serî daniye û vir de kîjan kurd çî bike û li Kurdistanê çî bibe hemû kurê te ne çiku bingehê wî xanî te veda û himê wê te danî.

Heya ko dinê hebe ew kesên ko dibin navê kurdî û kurdîtiyê de bijîn minnetdarên

kir û qenciya te ne. Çiku ji wê rojê û vir de bavê kurdîtiyê yê paşîn tu yî û dê her tu bî. Bende ji minnetdarê te kurdekî piçûk, bê kêr e. Ji ber ko Yezdan dilê min wek dilên birayên min ê kurd zexim çenekirîye ji tîştên piçûk û mezin zû diêşe. Diêşe lê ne êşeke nexweşî, êşek evînî... giş dibe agir. Agirêkî wîlo ko cenabê Zerdeşt li bê teşebûna wî vediciniqe... Can û cendek li min peritandîye, bihnekê nikarim bê xem rawestim, giş şewat... sotîn... jan... tajan... tûr... ti-vanc in.

– Ey qencê Xwedê! Qesda min dîtina welêt û vî erdê ko ji şêr û lehengan tîjî ziyaret kirin; û ji vî jana di dilê xwe re jî dermanek ji cenabê we xwastin bû. Lê evê tîrêjê perên min sotîn û ketime xwar va me ka tu ji min re çî dibêjî?

Tu deng çênebû. Hat bîra min ko hê nîzanin dinê qerî ye û giş nivistîne ji lewre tu cihab nedan. Dîsan min kire zarî.

– Ey gewretirê qewmê min! Tu . . . tu bi kesera dilên van şehîdên li nik xwe û bi kula dilê şehîdên kela xwê dikî ko cihabek wekî dilxwaza min bidî. . .

Dîsan weka berê dinê kir. . . tu deng çênebû. Car din bi dengêkî zîz layjîm.

– Ey şehîdê gewrê! Piştî mirê ola Muhammed! Hîmê heyîna kurdanî ye! Tu bi evîna xebata şehîdên ker û Seydxan û Elîcan dikî ko hinde min bê fer nekî, ya ez nehêjayî vî daxwaziyê me?

Dîsan tu tîşt bi derneket. Êdî mecala min û xweragirtinê nemabû. Firqata girî ketibû qirîka min bi hêl dengê xwe min kire gazî û zarî.

– Ey hişyarkirê qewmê min! Tu bi mîraniya di dilê Ferzende û Îhsan û bi gorna Birho dikî ko min evqas şerpeze nekî. Cihabek... du pirs... dilxweşiyek... çî dibe? Ma ez jî ne Kurd im.

Bi sehkirina hersê navên dawiyê ji rojhi-
latê tirêjê de deriyekî mezin ji erdê vebû û
yekî mezin serê xwe bi derxist. Çi bibûnim
ko Ezîz axayê Silopî ye. Min ew nasî lê wî
ez nenasim û ev xeber ji min re gotin.

– Bira ji bo Xwedê hinde meke qêrîn û
zarîn. Îşev civîna mezin heye ko kes nikare
bête nik me, ma tu ji riya Xwedê ketiye ko
welê dikiye gazî. Hîn pir dirêjkî em ê xebe-
rê bidin melekên. Doje nêzingî me ye dê
çend zebaniyan bişînin û bi agir bera te din
û li nav çava te bidin heya dimirî lê te gu-
neh e raneweste here mala xwe.

– Hey lo pepûko! Tu ji agir ditirsî ma
agir bi min çi dike? Agirê ko Xwedê êxistî
dilê min heke berdim bila Dojeh jê bitirse
ko ew dê bê zebanî bimîne li wê bi şûn de
ez dixwazim bê m civîna mezin bibûnim û
şuxlê min heye.

Li ser van pirsan axê berê xwe da jêr û
çend pirs gotin:

– Ma kesî te yê civakê li hir heye? Ko bi-
karibî werî diyarê civînê.

– Erê Axa heke ew jî ne weka min sê ser
bin du mamên min li hire hene. Xeberê bi-
de Şukrî û Nûriyê Mirdêsî bila destûra min
bigirin da ko werim nik we. Ma tu min nas
nakî? Malava hinde em tev di hepsê de
man. Niho ez leqayî te bûm tu li min radi-
bî.

– Gava min tu dîtî hê sîpe bûyî ji ber wê
min tu nenasî. Li qisûrê menihêre tu ne bi-
yanî yî dikarî werî. Bira! Ez dergevanê civî-
na mezin im di êvarê de wilo emir dabûn ji
ber wê min hinde tu kez kirî de kerem ke
were.

Ez çûm, Ezîz Axa ez himbêz kirim û da-
xistime jêr. Dîsan derî dada. Gava em dake-
tin jêr çi binihêrim wira jî alemek lê aleme-
ka ava. Rê, avahî, tevger tiştêkî ji eqil der
bû. Hele kareba ji stêrkên ezmên pirtir bûn.

Berî her tiştî min pirs a şûncivîne kir. Gote
min: Divê li ser rêzika me tu mamê xwe bi-
bûnî ko qartekî bide te da ko bikarî biçî di-
yarê civînê. Min pirs a mamê xwe yê Şukrî
kir got: "Ne di nav civînê de ye niho li mal
e, hat pirs a Hesên Xeyrî kir û daket ber
Dicle". Gazî xortekî kir û qewitî lê kirin.
Ezîz Axa ma li ber derî ez bi xort re daketim
ber Dicle. Mamê min destmêj digirt gava
çav li min ket hat ez himbêz kirim û dilê
xwe li min xweş kir û destûra xort dayê,
xort çû. Min pirs a mamê xwe yê din kir
got.

– Ew li bihuştê dimîne herwekî li dinê jî
siyasetê kanig diman li vir jî xwe welê kanig
digiriye.

– Mamo ma vira ne bihişt e?

– No! Hire qada xebata welêt e. Dixwazî
te bişînim nik mamê te here li bihuşt a şehî-
dan hêreke.

– Mamo te zimanê xwe yekcar guhartiye.
Ez ditirsim ko tu hîn li ser zaravayê welêt
bî. Lê dinihêrim peyva te rekûz e.

– Erê kurê min! Heya du salan berê em
herkesê li ser zaravayê welatê xwe diaxivîn.
Lê pêrar ko tirkî Şêx Esedê Hevlêrî bi dar
da kirin, hat cînariya me û bi tipetipa ca-
mêr civatek ya zanîne hate pê niho li ser zi-
man dixebitîn.

– Serekê civata zanîne kî ye?

– Serek Şêx Es'ed Efendî ye, nivîsevan
Salih Begê Hênî û diwanzdeh jî libatên wê
hene. Ev salek e bi pêkanîna ferhenga me-
zin mijûl dibin.

– Tu zanî mamo! Turko zimanê me raki-
riye?

– E, berî çardeh rojan min di hişyariyê de
xwandibû.

Ma tu rojnameyên we hene?

– Bi navê "Hişyari" yê rojnameke me ya
siyasî heye. Ew jî bû salek bi mêraniya Fuad

Begê bi hev ket. Fuad Beg gerînedeyê berpirsiyar e. Kemal Fewzî gerînedeyê çapxanê ye. Hesên Xeyrî sernîvîsevan e û Hacî Extî xebergihan e.

– Ma ji bo çi hûn Ehmedê Xanî nakine seroka civata zanîne?

– Ehmedê Xanî çavdarê tevayîya xebatên zanîne ye.

– Piraniya we dîmokrat in an arîstokrat?

– Ji rojnamevanan pê ve hemû arîstokrat in. Heryekê hicetek di bin çengan de ye hinde navmalekê.

– Mamo Ezîz Axa gote min civîna mezin heye dixwazim tu min bibî û ez bibûnim.

– Kurê min ez bi xwe naçim civîne heke dixwazî qartekî bidime te here.

– Ma ji bo çi naçî civîne?

– Lawê min vê derê melivîne. Pirsên rast ên tehl in. Dema tiştêk bê fesal dibe ko kê kiriyê raste rast didime ruyan û giliyên wan jî bi sernîvekê dikim. Vêca çavên xwe li kirên hev digirin. Tu bi xwe dizanî bihna min jî teng e û xwe ranagirim. Dawî dilê hemû hevalan li min dimîne ji ber wê yekê heft sal in ko careke tenê çûme civîna mezin. Kurê min qene tu wer nekî. Hergav li ser axaftîna welatê xwe were dîtîn.

– Wey sed carî xwazî bi dilê te mamo! Qene heft sal in tu car ketiye civîne. Bi serê te ko di van heft salan de hê carekê jî neke-tîme civîne. Min weka perçemekê perê xwe rûçikand hemûyan pirsên min tehl dîtîn. Bi çav hej li min dikin. Lê min hîn diyarê civînan nedîtîye. Çiku hemû dizanin devê min nasekine. Ji ber ko li nik me jî çavgirtin heye ji lewre. De bila ew derd bimînin di cihê xwe de. He min bibe diyarê civîna mezin carekê li tevgera we binihêrim.

Mamê min da pêşiyê. Em bi rê ketin. Qesreke bê awa mezin hate pêşiya me. Min pirs kir, got: "ev qesra civata zanîne ye?" Û

me xwe gihandê, nuh ava kiribûn qesreke wilo mezin bû ko "Yildêz" nayênin bîra mirov ez ecêbmayî bûbûm. Gelo tûbê qesra civîna mezin çilo bû? Em gihane derê qesra zanîne mamê min got.

– Kurê min dizanî? "Hişyarî" li hire bi derdikeve.

– Ez benî ma niho vekiriyê?

– E, vekiriyê dixwazî em biçin Fuad Beg, hevalan, serekî bibînin?

Min dilkirina xwe nîşan da. Bi asansorê em hilkişîn tebeqeya nozdehan. Çapxane li wir bû. Xortekî du mil li ber derê çapxanê rawestîbû. Mamê min pirsê began kir wî got:

– Hesên Xeyrî Beg bi navê rojnamê çûye li civîna mezin guhdariyê dîke, begên mayî li hire ne.

Mamê min li pêş û ez li dû em ketin nava çapxanê. Dîktor Fuad bendek dinivîsand. Di dema destguvaştîne de çavê min lê ketin sernama wê "Cendekê Bê Serî, Destên Çûne" bû. Kemal Fewzî jî hejmara Hawarê ya hivdehan bi dest de bû "Tola Karwên" dixwand. Min pirsê Hacî Extî kir gotin; çûye welêt ji me re xeberan bîne piştî dil û xatiran Dîktor got.

– Malava qe hûn bi ser me de nayên. Divê hûn yekcaran li halê me bipirsîn û hinek jî bi mal werin.

– Ev e bi ser we de hatim û bi mal jî Birho bi malbata xwe ve, Şêx Evdîrehman, birek xortên ker, Seydxan, Elîcan û Tewlîq Axa bi hinde hevalên xwe ve nehatin?

– Erê tu hatî û ew hatin lê ne wekî daxwaza me. Tu bêcîh û bêwar mayî hinga em ketin bîra te. Ev mîrxasên hanê jî neku ha bihatana . . . diviyabû serê wan di hîmê bingehê welêt kerana û cendekê wan bihatana vir. Gava hatin serê wan pê re bû. Diyar e ko li dest bêkêriya we ev şêrana mirin

û xêra wan jî negiha welêt. Hele Tewfîq Axa hinde giliyê we bi sernîvekê kiriye heke te bibînin ditirsim pirsên gelekî sar li ruyê te xînin.

– Ji xwe min jî dil heye ko biçim diyarê civîna mezin. Ko çî bidîne rûyê min ez jî dê welê bidime rûyê hevalan. Ma ji derbiderbûnê wê da jî heye? Xwedê dihebîni Hewaran kî ji we re tîne?

– Hacî Extî tîne. Ma dixwazî tu jî "Hişyarî" kê bire [bibe] ji hevalan re?

Zor spasen dikim. Gelekî minêkar im ko yekê bibînim û bibim. Li ser îşareta Diktor, Kemal Fewzî rabû bi nav çapxanê de çû. Min jî li çapxanê dinihêrî çî çapxaneke delal çî rêzikeke pak. Tu nema Kemal Fewzî vejeriya hat "Hişyarî" bi dest de bû. Xwerû bi herfên nuh bi derxistibûn heşt rûpel bûn. Ko çî giha destê min serekê min çav lê gerand. Çavê min bi şî'reke delal ket, lê min wezna wê nedianî der. Şî'ra Diktor Fuad bi navê "Bijîşkê Welêt" bû. Lewma ji kurdên dinê dikir. Ne gewre, ne şêx ne mûnewwer dihiştin. Di paşiyê de spasen li camêrên serkur û derbend dikirin ko tê de şêrên wek Biro, Îhsan û Ferzende rabûbûn.

Hîn min dixwest bendek didoyên din jî bixwînim min nihêrî destek li milê min ket. Berê xwe dayê ko melekek e got:

– De rabe xortol! Şefeqê gewr kiriye divê tu jî goristanan bi derkevî.

– Malava çî zû hê niho hatim şuxlê min heye ez ê îro jî li vir bimînim û şevê tê dê herim.

– Nabe piştî şeweqê yekî li hir bêre dîtî divê ew li dinê venegere û em jê berpirsiyar dibin.

Ji bona rastiya xebera melik min li çavên hevalan nihêrî. Kemal Fewzî serê xwe hejand got: "Rast dibêje". Min got.

– Ma cezayê mayîna min ew ko tim li vir

bimînim? Ji xwe ez jî minêkarê wê yekê me.

Xwedê zane melek zahf xeyidî bû ko li min sor kiribû.

– De zû rabe an ne ez ê gazî ruhstên bikim.

– De here lo! . . . Ma tu min bi ruhstên ditirsînî? (Û vejerîme ser Fuad) Bira! Bi yekî-tiya Yezdan û bi keser û dilê we bit ko ez ne minêkarê çûyinê me. Min divê li nik we bimînim. Ne min civîna mezin dît û ne jî Şêx. Ma holê çûyin dibit.

– No. . . mayîna te ne rast e. Ma li vir çî heye heke welat e li dinê ye û xebat jî li wir e. Ji bona dîtina Şêx û civîna mezin şeveke din were.

Hîn pirs di devê me de bû min nihêrî melekê me hevlekî xwe daye pê xwe û hat.

– Heke tu naçî ev e ruhstîn?

Ji ber ko carê di navbera Barzan û Birek pir de min ruhstîn dîtibû jî min re nas bû.

– Here babo here! Ruhstîn dinasim. Û ez ne kesê ko bi virdîqan bitirsim.

Herdu melean li hev nihêrîn û gotin: "Bi rastî serê vî hişk e pirs pê de naçin divê ruhstîn bi xwe were" û çûn. Kemal Fewzî gote min:

– Te ne qenc kir tu yê çûbûna gava ev gilî bikin ruhsitûn dê were. Divê em li wir bûna û hatina bêfêde çî lê tê. Li ser bêmediya hevalan êdî min nexwest li wir bimînim. "Hişyarî"ya ko di destê min de min pêça ko têxim berîka xwe. Min dît destekî mezin dirêjî ber devê min bû. Min nas kir destê ruhstîn bi xwe bû. Destê min ê ko hişyarî têde bê hemdê min li destê ruhstîn da û ketim rê.

Bi hilweşandina destê min re êşekê li dilê min xuya kir. Min çavên xwe vekirin ko li nêzîka behrê li ser mêrgekê razayî me û min piştî destê xwe yê rastê di rex xwe de li kuçekî daye û xwîna germ lê tê. "Hişyarî jî di

destê min de tinebû. Şeweqê hîn nuh gewr kiribû.

Mesû' keviya Deryaya Sor: 15 gulanê 1933

Osman Sebrî

Şin

ÎLYAS EFENDÎ

Kurê Hacî Osman Axayê Reşoyê Dêrikî çû rehmê

Îlyas Efendî kurê Hacî axayê Reşo yê Dêrikî di siseyê hezîrana vê salê di roja şembehê de çû rehmê.

Li gora ko ji me re hate nivîsandin rehmê bi mêvanî çûbû Amûdê. Ew çend hevalên wî heta derengê şevê di qehweke Amûdê de rûniştibûn. Wekî ji hev qetiyar Îlyas Efendî ji ser xwe û bi kêf bû. Mirin nedihat bîra wî, ne ji bîra hevalên wî. Cihê wî li geraja Amûdê çêkiribûn. Sibetir heta wextekî dereng xwe şanî nedabû. Hevalên wî çûbûne balê. Gava ketin mezela wî dîtine ko kurê Hacî Osman Axa, ji bona xewa xwe a paşin û abadîn [ebedî] xwe dirêjî nivîna xwe kiriye. Jê deng nedihat. Paş xwe re malek û welatek hiştibûn. Êdî deng ji wan dê bihata û ew ê guhdariya wan dê bikira. Rehmeta Xwedê lê û li malbata wî bit.

Hawar

Bîreke Îlyas Efendî

Ji biserhatiya rehmê tiştêkî tekûz û hêjayî nivîsandinê nizanîm. Lê ji bona şakirî-

na giyanê wî bîreke wî dê biêxim rûpelên Hawarê.

Îlyas Efendî ji giregirên Dêrikê ye. Zû ve bi kurdaniya xwe hisiyaye û ji bona azahiya welatê xwe xebitîye. Min navê wî ji berê ve dibihîst. Ji min re gotibûn ko ketiye hepsê, derketiye pêşberî Îstîqlalê, cuhabên zîrek dabûnê û ho. Ji lewra ez nivîsandina jînenî-gariya wî ji wan re dihêlim ko pê dizanin û bi xwe di van stûnan de bîreke wî belav dikim. Belê, di çaxa serxwêrabûna Agriyê de me gelek qala rehmê dikir. Bi hin hevalên me ji welêt hevdu nas dikirin. Jê re dişandin û jê distandin. Bi wan re rabû û ew di cihê xwe de biqewimanda. Lê herwekî nas e tu kesî neqewimand wer li me qewimandin.

Pêşdetir em anîbûn Şamê. Hingê me bihiştibû ko Îlyas Efendî derbasî xerê bûye û hatiye Sûriyê. Lê hukûmetê ew wek hevalên din; nehiştibû ko li ser tixûbî bimîne û hinarîbû Dêra Zorê. Çend mehan li wê derê ma û paşê vegeriya Serê Kaniyê. Lê me hevdu nedîtibûn. Hetanî ko ez, berî du salan ji bona çend rojan, çûbûm Hisîçê.

Li Hisîçê em di civatekê de rûniştibûn. Di nav me tu biyanî nînbû. Tev de kurd, tev de derketî. . .

Yekî ji min re gotibû ko dengê Îlyas Efendî spehî ye. Bi hincetêkê min jê hêvî kir ko ji me re tiştêkî bibêjît. Li min vege-rand û got:

– Li ser çavan, ko min ji te re negot ez ê ji kê re bibêjim. Lê dengê min nîne.

Vêca min jê re got:

– Ez ê ji te re li ser deng û strana kurdan çîrokekê bibêjim. Wekî ez li Almaniyayê bûm rojekê profesorekî Alman ko bi kurdaniyê mijûl dibû û li ser kurdan gelek kitêb xwendibûn ji min re got: "Min di kitêbekê de xwend ko kurd gelek hijî mûsiqiyê dikin

û tu kurd nîne ko nizane bistrîne. Ez gelekî dixwazim tiştêkî ji mûstîqiya kurdan bibihîzim. Tiştêkî ji min re nanihûrîni? . . .” Ji ber ko min deng nîne min nikaribû jê re bistrînim. Ma ne gerek e ez bibêjim ko gelek şermîsar ketim.

Îlyas Efendî hinek fikirî û ji min pirsî:

– Ewî çi gote te?

– Ji min re got: Li gora destûra ko her kurd dizane bistrîne, strandin wesfêkî kurdaniyê ye. Madam tu nizanî bistrîni di kurdaniyê de wesfêkî te kême, tu kurdekî kêmwesfî.

Rehmetî ji dil kenî û li min vegeand:

– Ez çi bêjim te zora min bir (dîsan kenî û bi ser xist) di kurdaniyê de tu kêmaniya min nîne ez bi her wesfê xwe kurdekî tekûzim û ji me re çend kelam gotin û em pê şa kirin. Xwedê giyanê wî di axretê de û zar û zêçên wî di dinyayê de şa bikit.

Îlyas Efendî hêj ciwan û ser xwe bû. Çavên wî bi agirê jîriyê diçirîsîn. Eqilmend û xwedan tevdir bû. Rê pê biketa dikaribû xizmeta millet û welatê xwe bikit. Ji zêvariye, di nav belengaziye de mir jê bêtir heyf ji me re.

C. A. B.

Paş ko me xêzikên jorîn nivîsandin û dan çapê bendeke Cegerxwîn li ser rehmetî giha me. Weke xwe û jêr ve diguhêzînin stûnên xwe. Cegerxwîn bi zarekî zîz mirin û veşartina wî ji me re dide zanîn.

ÎLYAS EFENDÎ ÇÛ REHMETÊ

Îlyas Efendî yek ji munewwer û milletperwerê kurdan bû. Xebat û fedakariya

Efendî di nav hevalan de ne winda ye. Ji hevalan re dilawerî, mêraniya Efendî eşkera ye. Û kes nikare înkare bike. Îlyas Efendî di berî bîst salan de heta îro ji welatê xwe re xebat kiriye. Çiku Efendî ji berê de hogirê mala Cemil Paşa bû. Bi wan re civat û qulûbên kurdî gelek caran vekiribûn. Wextê mala Cemil Paşa daketin Sûriyê û paşê hilkişiyên çûne dora Mardînê di vegeerê de cenabê wî bi wan re hate nav kurdmançê Cizîrê.

Paşê bû yek azayê [endamê] civata belengazan. Çend caran Efendî ji civatê re li zad û peran digeriya. Çend şerqiyê kurdî ji ber dizanibûn. Li ku rûništa civat xwe bi serpêhatiyên kurdî dilxweş dikirin. Efendî ne bes tenê munewwer bû. Zêdetir axakî mezin û hêja bû. Çiyayê Mazî nêzikî çar hezar mal di bin destê wî de hebûn.

Efendî çend caran ji me re digot: ”Ez dixwazim ko di şerê serxwebûna welatê xwe de, di şerê neyar û dijminan de bêne kuştin.” We lakîn Xwedayê cihanê nedivabû go yekî wekî Efendî di şerê dijminan de we yaxud bi gula belengazekî bête kuştin.

Di mêvanxana Amûdê de bi qedehek ava şêrîn canê xwe siparte axa sar. Piştî mirina Efendî çend tomobil ji haval û dilxwaza û çend siwar ji axa û kurdmançan bi cendekê Efendî re meşiyên û birine Ebû Ceradê. Ji ber xortên Cizîrê ve ez serxweşiya mal û mirovên wî dikim rehmeta Xwedê lê bî.

Cegerxwîn

EZ BI ŞÛR IM

Hatime ji tarekê
Ketime welatekî
Welat welatê Botan

Dest û eşîr Hesinan
Ez bi şûr im bi rim im

Kurdistanê tu delal
Gorî te bin xortê şepal
Min tu dît ji dûr ve
Aşiq bûme ji kûr ve
Ez bi şûr im bi rim im

Ez kurd im bi ra û xwîn
Kekê min e Cegerxwîn
Deşta me kûr gir bilind
Welatê me delal rind
Ez bi şûr im bi rim im

Xwedê ez kirim cindî
Ko şer bikim bi rindî
Şer bû felata kurdan
Aza bibit Kurdistan
Ez bi şûr im bi rim im

Belê min şûr û rim e
Heyfa min jî ew Rom e
Şûrê min bi ar û pêt
Xizmet bikit bo welêt
Ez bi şûr im bi rim im

Ebû 'Înad

FERMANA KURDAN

— Ji Cegerxwînê ceger bixwîn re —

Ferman e Mîro lo Mîro ferman
Fermana me ye fermana kurdan

Ne tenê ferman bo mîr û axan
Farmana me ye fermana gişkan

Fermana millet, fermana welêt
Dil bi şewar e dora me jî pêt

Hewşên me bûne berga dijminan
Mehrem nehiştin ketin her zêlan

Me tişteke nema, ne nav e ne deng
Lê em diqorin qulingê bêçeng

Ji Xaniqînê hetta Firatî
Ji me girtine evî welatî

Ketin cihê me em mane derve
Êrîş e êrîş ji jor û jêr ve

Bêstûn mane kon xeyûtan
Reşmalên(1) me jî tev kirin talan

Di qesra xwe de em dergevan in
Di mala xwe de em gî xulam in

Zozan nemane havîngeh bi yar
Rêlên me bê belg newal bûn pesar

Havîna me sar zivistan germ e
Ma ez çi bêjim ev hal ne şerm e

Diyarbekira xopan bi sûr û bi tat
Girdî Siwan (2) de kêlên me bûn lat

Senandeza (3) me maye bê dezdar
Mîrên Erdelan lê nabin guhdar

Dibên çikiya rûbarê me Zab
Ji dijminan re me daye cuhab

Lo Mîro ferman fermana kurdan
Ax û nalîn têt ji keç û bûkan

Piranî em in bûn hindikayî
Di mala xwe de em bûn biyanî

Lêk vekirine ereb û ecem
Romî ji xwe nas enake tu kerem

Keremkarê ko tev sitemkar in
Rêya me girtî dûr ji şehar in

Ën Ewrûpayî ew ji heval in
Hevalên wan in çimkî em jar in

Kemêl karê xwe wisa pêk anî
Li hundur dîlî ji der ve girtî

Bertalkirî ne dewletên dorê
Civatmilletan nake tu şorê

Ew civaneke gelek bilind e
Wek du xwîstan bi sûretek rind e

Gorina Wilson tev derew derket
Guhpehn û fireng vir kirin adet

Tev derewîn in ne tenê Wilson
Zêrê piçûk ji ev e Henderson

"Yes yes"(4) dibêjin "san fût"(5) ji derew
Ji wan re delal guhpehn û erew

Ereb û eceb guhpehn ji bi wan
Dest dane hev du tûran û qehtan

Belengaz xizan ne hal û hewal
Malê me yexma xwîna me helal

Li Qefqasê ji şopên me hene
Gelek mebin ji çend kurd lê hene

Bipirsî kurdan qewmekî boş e
Boşêke welê hev du disoje

Rût û tazî ne ne şal e ne şap
Ji dijminan re me daye cuhab

Lo Mîro ferman, ferman e ferman
Rencîde mane pismam û dotmam

Ar diweşînin mawîzer top in
Hilweşiyane ne gir ne kop in

Welat perîşan wêran e dehar
Ne xort xuyane ne kal in diyar

Kurbûn bû guneh kufr e kurdanî
Çimkî em mêr in wehşet mêranî

Serdar nesax in segman birîndar
Dar û bestan de çeleng e çî dar

Ne keçîk hiştin ne jin jinûbî
Tev xeniqandin bin dar û devî

Dil bi birîn in, derdê me kûr e
Felata welêt nizanîm dûr e

Nijdevanî ji çû ji destê me
Reben û pepûk tev mar gestî ne

Destên xwe me tev ber xwe de berda
Dest hilînin lew em bibin serxwe

Mîn hedar nayê ber vî deravî
Tev cihê xwe de qê bûne bawî

Homa (6) tu bêje ma ev ji hebî
Kurdên te serwer bikin xulamî

Ne rûmet maye ne namûs ne deng
Qê em mirîne bêxwîn û bêreng

Newal li me kûr derdên me giran
Sin li me nizm in burcên me wêran

Zewî bûn beyar gundên me xerab
Ji dijminan re me daye cuhab

Remoyê Qenco

BÎRHATIYEK YA ŞÊXÊ MIN

Di sala hezar sêsed û çil û nehan de di xizmeta hezretê şehîdê gewre û bihuştî, Şêx Evdirehman Efendî de bûm. Li Qamişloke me nimêja îda hacîyan ya mezin dikir. Pîrekek digel çend zarokên xwas û tazî û serkol û perîşan li ber me re borîn. Hezretê Şêx bi zarê xwe ê şêrîn pirs kir:

– Hûn çî kes in xwişkê.

– Ma em çî ji we re bêjin em mihacir û belengazên hêla Hezaromê ne. Di sala berfa giran de şape bi ser me de hat û gund û bajarên me li ber xwe birin û em ji hertiştî xelas kirin û bi vî rengî em li van derî û kolanan êxistin.

Vêre vêre çend hêstirên weke mirariyan ji çahvên reş û belek rijihan û ser ruyê sorgulî û mubarek de herikîn.

– Ma hûn çî dibêjin birao, qê serê wê şapê gihaye we jî.

– Belê em jî weke hewe li berketiyên wê şapê û lehiyê ne. Lê em wek kevoka nûferxîn bûn. Ji ber hûc û biriha çengên me ew şape bû pezek û li ber bayê ket û em ziwa pariztî derketin. Bizane xwişkê berfa ko bû şape û li ber lîngan ket zûka dihelit û çiyayên wê zû reş dibin û kulîlkên bendemayî zû dibişkivin. Bi himmeta Yezdanê pak îro em ew in. Eger tu bawer nakî here li welatê xwe bigere û hewakeve serê kop û kumetên bilind û qenc zêrevaniyê bike. Hingê tu ê bizanî ev tişt hemî rast in û ev dilê te ê peri-

tî û şikestî dê goşt bigire û pişta te dê rast bibe.

Lê çî fêde ye feleka Şêxê min zû girtibû û negiha reşatiya wan çîyan û wan bûkikên nûhildayî û bişkivî têr bibînit û bi wan kul û keser û kovanan ve pişta xwe da me û çû rehmêtê.

Mustefa Ehmed Boti

1. Di zarê Sulemaniyê de konê reş
2. Girdî Siwan di bajarê Suleymaniyê de gornistaneke bi dar û rêl e. Di wextê şerê mezin de eskerê tirkên darên wê birîn, kêlên wê şikênandin û gornistan xerab kirine.
3. Bajarekî Kurdistanana Ecemîstanê ye.
4. Bi îngilîzî, belê belê.
5. Bi Fransîzî, bêşik, herhal.
6. Di zarê paloyî de Xwedê.

HEJMAR 22

HESPÊN XWEŞXWANÊN KURDÎ

Bi navê Yezdanê pak ê dilovan û mîhrvan

Tu bizan ji rê ve hespên xweşxwanên kurdî çar in.

Ê çeleng û ê laxer û ê sivik û ê rewan.

Hespê çeleng du gavan davêje. Hergavekê pênc movik tê de hene.

Ê laxer du gavan davêje. Hergavekê şeş movik tê de hene.

Ê sivik du gavan davêje. Hergavekê heft movik tê de hene.

Ê rewan du gavan davêje. Hergavekê heşt movik tê de hene.

Ez hêvi ji heval û hogiran dikim eger kê-manîyek di hespên min de dîtûn bire rast bikin û derbas bin çiku hespê çê bi ketînekê fihêtkar nabî.

Erê ez ê çendikan ji we re ji hev kit kitî bikim ko we nas kirin. Paşê hûn ê ji min bihtir û çêtir bibezînin.

Hespê Çeleng

Gava pêşî: Ez û delalê
Gava paşî: Çûne qirşîka

Movik: 5 ez - û - de - la - lê
Movik: 5 çû - ne - qir - şî - ka

Malê me li Misrê * Konê me li ebrê

ma - lê - mel - Mis - rê
ko - nê - mel - eb - rê

Şepil zêrinê * Şepil melanê

şe - pil - zê - rî - nê
şe - pil - me - la - nî

Keçikê te bidine * mîrê Cezîrê

keç - kê - te - bid - ne
mî - rê - Ce - zî - rê

Erê siwaro çiqas hespên wekî van te dîtûn tu karî bêjî ev hespê çeleng e, dugavan e pênc movik e. Wekî niha van çend hespên ko bi şûn ve tên.

Destar gerya li * dora bajêro
Lolo pismamo * lazim bi lazim
De hûrik hûrik * hûrik deviya
Hespê Laxer

Hespê laxer du gav davêje. Her gavekê şeş movik tê de hene. Ez ê ji te re çendikan kit kitî bikim. Êdî ji min çêtir û bihtir kari-bî bibezîni.

Gava pêşî: Bişaro nema
Gava paşî: Dora gund geriyao

Movik: 6 bi - şar - ro - ne - ma - o
Movik: 6 do - ra - gund - ger - ya - o

Kin im dirêj nabim * kin im lê lê
ki - nim - di - rêj - na - bim
ki - nim - ki - nim - lê - lê

Kal kalê qereçek ê * kal mêrê keçek ê
kal - ka - lê - qer - çe - kê
kal - mê - rê - ke - çe - kê

Ebayê ebayê * gorê me radayê
e - ba - yê - e - ba - yê
go - rê - me - ra - da - yê

Le sefan da le sefan da * gezek le rûxan da
(sorani)

Les - fan - da - les - fan - da
ge - zek - le - rû - xan - da

Erê siwaro te çiqas hespê şeş movik dtin
tu karî li wan siwar bî û bêjî ev hespê laxer
e.

Hespê Sivik

Ew herdu hespên ko çûn di nav kurd-
mancan de kê m in û hindik mirov karin
wan bibezînin. Belê ev herduyên ko tèn di
nav kurmancan de pir in û herkes kare wan
bibezîni. Hespê sivik du gavan davêje. Her
gavê heft movik tê de hene. Ez ê ji we re
çendekan ji hev kitkitî bikim. Êdî hûn ka-
rin ji min çêtir û bêhîr bajon û bibezînin.

Gava pêşî: Zeko Zeko Zeynebê
Gava paşî: Hat karwanê Helebê

Movik: 7 ze - ko - ze - ko - zey
- ne - bê
Movik: 7 hat - kar - wa - nê - he
- le - bê

Hê hatin hatin hatin * koçer ji zozanan
hatin

Hê - ha - tin - ha - tin - ha - tin
ko - çer - zo - za - nan - ha - tin

De yar de yar Qudretê * Topa Xwedê lê
ketê

de - yar - de - yar - qud - re - tê
to - pa - xwe - dê - lê - ke - tê

Lê têrgezê koçerê * teresbavê koçerê
lê - têr - ge - zê - ko - çe - rê
te - res - ba - vê - ko - çe - rê

Xumxumê torîbanê * kevoka serê banê
xum - xu - mê - to - rî - ba - nê
ke - vo - ka - se - rê - ba - nê

Ferho bavê ezêr e * çû ji talanê berjêr e
fer - ho - ba - vê - e - zê - re
çûj - ta - la - nê ber - jêr - e

Ax û eman Çeçanê * keça Ehmed keyanê
a - xû - e - man - Çe - ça - nê
ke - ça - Eh - med - ke - ya - nê

Di vir de ez nikarim hespên sivik tevan
girêdim. Eger feleka malxerab û sîtemkar
berê çerxa xwe li min nedê ez ê ji we re dûtir
û dirêj xweşxwanên kurdî tevan kom bikim
û ji we re belav bikim ax ax siwaro kurmanc
dibêjin tu çi bêjî li bejna siwarê min tê.

Hespê Rewan

Hespê rewan pirê caran palvan û xweşx-
wan ko dibêjin. Hespêkî şêrin e, ser nerm e,
rewan e wekî ava giran di bezê de bala xwe
bidê siwaro delalo. Hespê rewan du gavan
davêj, her gavê heşt movik tê de hene. Ez
ê çendikan dîsa kitkitî bikim. Hûn ê êdî ka-
ribin bê sergêjî û dilêşî tevan bajon û bibe-
zînin.

Gava pêşî: Bejna zirav şiva zêro
Gava paşî: Poz bi qulê xezê m tê ro

Movik: 8 bej - na - zi - rav - ši -
va - zê - ro
Movik: 8 poz - bi - qu - lê - xe -
zêm - tê - ro

Meçe gotê tu xeyidî * ava gola li me ce-
midî

me - çe - go - tê - tu - xe - yi - dî
a - va - go - la - lime - ce - me - dî

Selama min senaxwanî * schergeh geh
her veşan bit

Se - la - ma - min - se - na - xwa - nî
se - her - geh - geh - her - fe - şan - bit

Wê li ser banî çek dişûştin * zend û bazin
tev hilmîştin

wê - li - ser - ba - nî - çek - dişûş - tin
zend - û - ba - zin - tev - hil - miş -
tin

Agir bi Kurdistanê ker * lewra dikit he-
war e dil

a - gir - bi - Kur - dis - ta - nê - ker
lew - ra - di - kit - he - war - e - dil

Hey mamista xelkê perdê * şûr de kêşa le
dû gerdê

hey - ma - mis - ta - xel - kê - per - dê
şûr - de - kê - şa - le - dû - ger - dê

Her lence xanim lence ye * lencit ye nokê
pence ye

her - len - ce - xa - nim - len - ce - ye
len - cit - ye - nû - kê - pen - ce - ye

Ji bona îro ev çend. Ji xwe ev lê lê ye, he-
ke xwendevanên Hawarê pê bendewar bûn,
lolo li pê ye:

Herwekî Xaniyê rehmetî gotiye:

"Çi bikim ko qewî kesad e bazar
Nînin ji qumaşî ra xerîdar"

Cegerxwîn

TOLA BAVAN

Li bakuran erz li nîvro Sîpan
Pênc salan li pêl bû ala me kurdan
Birho kurên xwe ve, Ferzende Îhsan
Zû birot zû birot ey lawên kurdan
Kurdistan vejandin van hersê şêran

Berê me li armancê, piştî me li Yezdan
Li pêş me rawestî welat, Kurdistan
Destê me bi xencer devî de Quran
Zû birot zû birot ey lawên kurdan
Kurdistan vejandin van hersê şêran

Herdem bi moran mij, berf e Agrî Dax
Neyaran kir welat zelûl û kambax
Ma qê namûs e em ko binişin sax
Zû birot zû birot ey lawên kurdan
Kurdistan vejandin van hersê şêran

Heft sal in li gir tê borîna mêran
Milên xwe dane hev herwekî şêran
Li ser wan gurmîna top û xumberan
Zû birot zû birot ey lawên kurdan
Kurdistan vejandin van hersê mêran
Çek û pûsatên xwe hilgirin bi lez
Ne çiya û ne deşt mebên bi bez
Teva îro mirin li me bûye ferz
Zû birot zû birot ey lawên kurdan
Kurdistan vejandin van hersê mêran

Ez dikime herim venagerim mal
Yadê tu qet mebêj ka ko çû Heval
Ji bona min bes in Kurdistan û al
Zû birot zû birot ey lawên kurdan
Kurdistan vejandin van hersê şêran

Dê bi zorê bigirim Kurdistanaxwe
Ez ê daçikînim li ser ala xwe
Hinga tola bavan têxim bala xwe
Zû birot zû birot ey lawên kurdan
Kurdistan vejandin van hersê Mêran

Heval Şukrî

AX Û KESER

Ezman heşin em nexweş in
Ezman bi stêr em man bêkêr
Ezman girgir em man bêxêr
Ezman bi deng em man bêreng
Ezman zelal em mane lal
Mêrg û kanî ma bav kanî
Lat û zinar ka dost û yar
Welat şepal em kirin kal
Bêriya welêt agir û pêr
Sîpan xelat ma ka welat
Kerkûk Hevlêr lê bê ser bêr
Şernex Cizîr em kirin pîr
Xox û mişmiş em man bêhiş
Şêr û piling bê dest û ling
Neyar dostî em êxistî
Neyar bi bîr bi dest û şîr
Bê tîr xencer em kirin der
Dost û biran kuştin beran
Dost û biran çih kirne xan
Şêxê Botî mêlak sofî
Şêx bû armanc xelk bûn sertac
Şêx bû birin xelk pê kenîn
Dost tê perî ser jê firî
Find û şemal rêket ji mal
Çû gora kwîr em hiştin dwîr

Mustefa Ehmed Botî

ŞÎNA XALÊ MIN

Di sisiyê hezîranê de, li ezmanê kurdan,
tofanek ecêb qewimî; histêrkek pir bi
şewq û pir bi nûr ji nişka ve rijîya, xeyidî,
xwe da rîya dinyake din û nehat!

Ji ber vî halî ye ko îro li dinya me ronahî
kêm, hizn û melal zêdetir bûye; ehlê dinya
kurdan – nemaze rewşendarê ji rewşa wê
hêstêrikê – kezabîrîn û dilbixwîn mane. Yek
jê ez im; baxê giyanê min mij û xumama şî-
nê girtiye; hundurê min ji xem û xeyalan ca
bi can zebûn û birîndar e. Gelo çi bû? Ma
hîn dê çi bibe! Xalê min, welaiyê min, ma-
mosta û rêberê min destê xwe ji me qetand
û ket bin axa reş û sar. Hey wax! Hey wax!

Xalê min ji bavan de xîsmê min bû; lê ro-
ja ko ez agahê çêyî û xirabiyê bûm ew bû
dostê min. Ji lewra ko milletperwerekî hêja
bû. Tîrsa bav û birê min, rîya min li ser
mala wî nebîrî, tehdîdê mirovê min stewr
man, min bi rûhê xwe ve ew diparast. Wî jî
bi dilê xwe ve ji min hiz dikir.

Gelo ji bo çi welatê xwe yê bihuşrîn terk
kir, dest ji xanûman û şaneşînê xwe kir û
hat li van çol û çepalan derbider geriya? Wî
bi xwe ev pîrs ji xwe nekiribû. 'Işqa milletî
hertîşt li ber wî bêqîmet kiribû. Hatibû xe-
bata welatê xwe tola kuştîyê milletê xwe.
Heyhat! Xwedê pê re ne bir serî, pêra agirê
hundurê wî ew kuşt, mirazê wî bi wî re çû
gornê. No! No! Ne mirazê wî ne ew bi xwe
jî neçûne gornê. Mirazê wî mirazê me, mi-
razê gişkan bû. Ji lewra bi me re di me de
dijî û heta roja paşin jî dê bijî. Bi xwe jî ne-
çûye gornê. Ji ber ko herçî di rêya milletê
xwe de dimirin laşê wan bikeve erdê jî giya-
nê wan ber bi ezmanan ve bilind dibin û
ew bi xwe di dilên welatîyên xwe de dijîn.

Efendî di lawaniya xwe de kurdperwer
bû. Di mutarekê de civata kurdî li Dêrikê

eşkere vekiribû, ew bi xwe serwerê civatê, ji heralî libat (e'za) civandin. Pîrî jêhatî bû, hêj bîst û çar pênc salî bû, bû serekê du sê eşîran. Memûrê tirkî di destê xwe da dida lîstin. Di şerê Şêx Scîdê rehmetî de çiqas beg û axayên welatê me û nêzîngê me hene bi peyayên xwe ve çûne himberî Şêx. Lê Efendî ne çû. Bi ser da bi çend peyayê xwe ve derket Çiyayê Mazî. Ajot ser qereqola gundê Şewaşê. Esker û cebxana wan dîl girt. Gava şehîdê şêrîn Kemal Fewzî Beg hate girtin Efendî bihist ko ew ê Kemal Fewzî Beg di riya Sêwregê de bibin Anadolê. Ji ber bihîstina vê xeberê birayê xwe Saliq Beg (ew jî bû şehîdê milletê xwe) bi çend peyan ve şande ser riya Sêwregê ko Kemal Fewzî Beg ji destê neyaran bi derxîne. Lê sed heyf di riya Xarpêtê şandibûn.

Di pey şikestina Şêx de serwerê delal jî birin berpirsiyariya Îstîqlalê. Lê Xwedê ji wê afatê xelas kir. Şûn da sorgonê Anadolê kirin. Li wê jî rahet nedisekinî; hevalê xwe yê nezan îqaz û îrşad dîkir, bi hevalên zana re civat çêdîkir. Ji lewra li ciyekî sekna wî tine bû, du rojan li ciyekî nedîma. Bi dereke din ve dişandin.

Piştî efwê dîsa hat welatê xwe, xort li dora xwe civandin. Bi civata mezin re muxabere kir, ji xortên dora wî yek jê ez bûm. Tişteki jî me veşartî tunebû. Gava ko hate Sûriyê xeber da min û çend hevalan. Lê herwekî Hawarê nivîsandiye Xwedê ji tu wan re li hev du neanî.

Berê wî bi jêr ve rast kirin, piştî hatina wî zarokê wî jî canê xwe xelas kirin. Lê di feqîrî û zelûlî.

Salek neçû min jî da dû; me li Hisîçê hev du dît ji ber ko biraziyekî wî mamekî me kuştibû, navbera me piçekî sar bû. Lê dihat ser kurdîtiyê ji berê germtir bû.

Efendî bêguman hêja bû. Hevalê wî kêr

têne dîtin. Ji bo vê wefat hezîn şîn û girî, reşgirêdan li her kurdê xwedan rûmet dîkewe. Xwedê rehma xwe lê bike me jî bi rehma wî şabike.

Qedri Can

STRAN

Lo mîro lolo Mîro!
Ro dihatî nimêja nîro

Oda mîrê min bi siwîrneg e
Heçî dosta wî Fireng e
Emrê wî emrê quling e

Lo Mîro lolo Mîro
Ro dihatî nimêja nîro

Oda mîrê min bi hine ye
Heçî dosta wî File ye
Emrê wî ji emra zêde ye

HEY DINYA FANÎ

Hey dinya fanî . . hey dinya fanî
Yê ko tu çêkir qanûnek danî

Got: "Herçî bayê eşqê li wan î
Gerek tim bijîn bi şadîmanî"

Mixabin, heyhat! Ew gotin nema
Ew peyman zûda ket avên çema

Hey dinya fanî, hey dinya fanî
Lal mebe wisa ew qerar kanî?

Bi hêjmara îro şes û niv meh in
Newzad û Nuhbir li dorê hev in

Hey dinya fanî, hey dinya fanî,
Li me aşiqan ka dilovanî?

Nizanim çi bû ew bejna zirav?
Peyda kirin li min ax! jana zirav

Hey dinya fanî, hey dinya fanî
Ew şeng û şoxê qamçetê kanî?

Hiş li min nehişt qet nabin şîfa
Ew çavên di reş hezîna wefa

Hey dinya fanî, hey dinya fanî
Pir melûl meke vî şêrîn canî

Ew rexên ruyan wek sêvên Xelat
Sor û zer dibûn her lê rojhilat

Hey dinya fanî, hey dinya fanî
Îro dûr ketim ji wî zemanî

Wê 'îşqê wey wax! giriftar kirim
Evînek nuh bû birîndar kirim

Hey dinya fanî, hey dinya fanî
Deyndara yarê dermanê can î

Ax meke Newzad ji bo te şerm e
Dawiya wahê pertake germ e

Hey dinya fanî . . . hey dinya fanî
Zêr û ziber be ew çerxa xamê

Newzad

MÎR MIHÊ

E^rê ev çend caran xwediyê Hawarê ji xwendevanên xwe çîrokên kevnare dixwaze. Ji lewra ez dixwazim îro çîroka Mîr

Mihê di nav rûpelên Hawarê de bidim belav krin.

Eya Mîr Mihê yek ji dilgîr û evîndarê welatê kurdan e. Bi xwe yek ji mîrekê Hîzanê ye. Çawan ko rîspî û mezinê welatê me bi yek dev û yek zimanî dibêjin.

Bavê Mîr Mihê mîrê welatê Hîzanê bû. Di saxîtiya xwe de keça birayê xwe ji kurê xwe re bi du erzaniya xwestibû. Belê herdu piçûk bûn bavê Mîr Mihê piştî çend salan bi riya dergahê padîşahê yekta û Xwedayê cîhanê ve meşîya û canê xwe ê şêrîn sparte axa cebana û tacê mîraniyê sparte birayê mayî. Piştî çend salan Mîr Mihê giha çax û benga xortaniyê. Belê mamê wî herdem jê re digot: "Heta ko şhadetnama ilûm û finûnê dîni û cîhanî nestîni ez keça xwe nadin te"

Ji neçarî Mîr Mihê berê xwe da welatê Cizîra Botan. Sera pîra kete bin barê şêx û mela û ji diwanxana derket kete nav toza mizgeft û medresan. Çend salan ji emrê xwe yê ezîz bi vî awayî derbas kir. Piştî ko şhadetnama xwe sitand vegeriya welatê xwe. Hate ser soza xwe û mamê xwe. Li derê bajarê Hîzan dî xirgêleke mezin li nav cebana daketiye hate medresa feqîyan. Ji wan pîrsî go ev çi ye go "Ma tu nizani Sînema keça apê te miriye". Hê ji nû ve axîneke giran kişand û bi şûn ve vegeriya. Bi serê çol û çiya ket. Û digeriya li ber tûmê giyakê rûnişt û xweşxwaneke giran li ser Sînema xwe gotiye. Pelên giyê ji ber dijwariya agirê wî weşîyan.

Ez ê çend bendan ji xwaşxwana wî ji xwendevanan re di vir de bêjim:

Ez ê Hîzanê dihebînim du caran tê bihar

^e
Ez ê wekî bulbil dixwînim li ser gulên û xar e

Ez ê herim Sînem bibînîm dinya me newînim ev car e

Mihê tu li dinê digeriya kesî nedigo Sînem nexweş e

Ez ê dihatim hicrokê feqiya dinivîsin kêl û ferş e

Tenbihê bikim li marên miriya bire nexwun ebruyên reş e

Te rohîva nûrîn e şewqê daye ummetê

Te gerden şûşa hêştin e nuqte nuqte xal ketê

Heçî Sînem bibîne bêşik diçe cennetê

Çend caran digel Mela Ehmedê Cizîrî hevalî kiriye. Carekê reşbelek jê re şandiye. Bendek jê hêj va ye di bîra min de ye

Selama min heqîrî

Sedefek divê têkin

Îro di Cizîrê

Heq e li melê kin

Mîr Mihê Emrê xwe bi evîndarî û 'işqebazî li şax û çiyayên Kurdistanê bihurtiye. Rehmeta Xwedê lê bit.

Serpêhatiyê Mîr Mihê di nav kurdan de bêjimar hene. Lê vir de tev naêne gotin. Eger Xwedê bivê ez ê çendekî di jî bilav bikim.

Cegerxwîn

TIRBA SPÎ Û MARÊ QUT

Mirovek bi navê Muhemmed rojkê çû geşt û seyrangehê. Li cihêkî bi av û bi gul û giya civatek maran dît. Di nav civatê da marên pir stûr û du serî hene. Ji maran pir tirsîya. Kir ko wê civata maran bi

derbekê bikuje. Lê ne diqedand. Da eqlê xwe û kûr fikirî. Di dilê xwe da got: "Ez îro vê civatê bi eqilmendî belav nekim mumkin nîne wê rojkê min bikujin, navê min ji dinê rakin" ser vê yekê banî mezinê maran kir û jê re got:

– Şahê maran kêfa min pir ji civata we ra hat. Ez dixwazim bi te birakî deynim.

Mezinê maran ji nezaniya xwe, bi civana xwe qet neşewirî û bi Muhemmed ra bû destbirak û jê ra got:

– Bira o defîneke min heye ez ê rojê zêrekî bidim te. Çû zêrek ji Muhemmed re anî û Muhemmed çû mala xwe. Her roja Xwedê karê Muhemmed ev bû. Mideke pir neajot Muhemmed bi perê mar dewlemend bû. Dil kir ko here dan û sitandinê. Beriya ko here banî kurê xwe kir û got:

– Lawo em ê herin cihêkî.

Û kurî da pey û çûne qula mar. Mîna deynê mirovekî li mirovekî be mêrik banî mar kir û got:

– Maro derkev derva.

Mar derket ber derî, Muhemmed jê re got:

– Vî kurê min qenc nas bike ji îro bi şûn da her rojê zêrekî bide kurê min. Mar got:

– Rind e, ez ê rojê zêrekî bidim wî.

Muhemmed bi kurê xwe ve vegeriyan hatin mala xwe û Muhemmed çû kirîn û firotinê. Kurê wî li ser wî qerarî rojê diçû zêrek ji mar disitand. Lê pê razî nedibû. Rojkê ji xwe re got: "Ez ê vî marî bikujim û defîna wî bi carekê bixwum" şûrê xwe kir bin paşila xwe û çû ser qula mar. Dil kir ko bi bêbextî mar bikuje. Şûrê xwe ji kalan kişand û da pišta xwe. Deng li mar kir û got:

– Apo ka zêrê biraziyê xwe bîne.

Mar zêrek girt û hat nik kurê Muhemmed. Kurik şêrek avête mar. Şûrê wî seriyekî mar qut kir û mar bi dilekî şewitî lê vege-

riya û pê ve da, kuşt.

Cendekê wî li ber germa rojê ma. Şivane-
k hat û laşê wî dît. Çû ji mala wî re got.
Mala wî hatin laşê wî birin û tirbeke spî jê
ra çêkirin û tê da veşartin.

Paş midekê Muhemmed ji kirîn û firoti-
nê vegeriya hat mal. Ew perê ko di destê wî
de bûn hemî winda kiribûn. Pirsiyariya ku-
rê xwe kir. Jê re gotin:

– Tu sax kurê te maran pê ve dan. Mu-
hemmed dev kire birîna xwe. Hinga zanibû
ku derba wî ji ko da lê ket. Rabû çû ser qu-
la mar gazî kir û got:

– Birayê mar derkeve were me zû de hev
du nedîtiye, em hev du bibînin. Mar serê
xwe ji qulê derêxist û lê vegerand.

– Ji ber deriyê min here, ne tu tirba spî ji-
bîr dikî ne ez serê qut...

Ş. Hesên

BERDÊLK

–Ji Qedrî Canê bira re–

Ax welato ax welato
Zulma neyar jê re hato
Emrê min çû sî sal didît
Min nedît roj lê hilat e
Bav û birên xwe dipirsî
Îro xeber ji wan hato

Hin birîn in hin kuştî ne
Ewên dî jî li ser şîn e
Ew xwehên şîn girêdan
Li ser êgir rûniştîne

Çavên wan gî hêstir xwîn in
Tim digirîn li xwe dixînin
Digirîn li xwe dixînin
Qedrî Can jî pê dixînin

Ev xebera ji çi beyan
Ji gotina yekî ciwan
Ev ciwana filitiye
Ji dest neyarê Kurdistan

Ev ciwana pismamê te ye
Ew ji xwîn û dema te ye
Li ser seran li ser çavan
Hate cem me mêvanê me ye

Bayê li te kir borebor
Ew nalîn e . . têtî ji jor
Ew kaxeza te a bi xwîn
Yanî êdin hat ser me dor
Qet metirse Xwey kerîm e
Ya me divê îro hîm e
Renc û tengî me pir kişand
Yezdan xefûr û rehîm e

Sazê te ger ne dirêj e
Lê ji çavan xwîn dirêje
Ji renc û zulma neyaran
Em bûn bêhoş ker û gêj e

Qedrî bira ev çi hal e
Ne hogir man ne heval e
Şîna îro pir li cî ye
hetta qametê [li] bal e

Lawê Findî

**ZARÊ DUMILÎ Û MEWLÛDA
'USMAN EFENDÎ [*]**

Berî çendakî, ber bi xilaseka tarê ve di-
çûm. Dinya li me bûbû tarî. Min û he-
valekî xwe me xwe dabû bin çirakê û me
vêtiyek dixwend.

Di paş me re kalek dihat. Emrê wî di do-
ra pênce şestî de. Selav li me kir û xwe da
nas kirin. Mela Muhemmed Nezîr kurê
Hecî Îbrahîmê Dêrşewî. Berî panzdeh rojan
ji welêt hatibû û li min digeriya ko jê re an
ji birayê wî re karekî peyda bikim. Min got:

– Qenc e, sibe were mal em fedikirin.

Lê zimanê wî ne zimanê xelkê cihê Botan
bû. Hêj bêtir diçû ser zarê deşta Diyarbeki-
rê.

Sibetir kalo hat. Biserhatiya xwe ji min re
got. Ji ber tirkî, ji ber sitemkariya wan baz
dabû. Di nav axaftinê de min seh kir ko he-
rçend bavê wî Dêrşewî bû lê bi xwe di Sêw-
rekê de ji diya xwe bûbû. Ji lewra zarê wî ne
zarê cihê Botan bû.

Mêvanê min mela, melakî medresetiye
bû. Kêm û zêde bi herfên latînî jî dizanibû.
Wekî min navê Sêwrekê bihist û min zanî
ko Muhemmed Nezîr mela ye zarê dumilî
û mewlûda zazakî hatin bîra min.

Ji mêj ve min dil hebû hinekî bi zarê du-
milî mijûl bibim. Nemaze mewlûda 'Us-
man Efendî bêxim dest. Wê bi yekî re ko
rind bi dumiliya Sêwrekê dizane bixwînim,
li ber binivîstinim û bidim çap kirin. Ji xwe
di vî zarê şêrîn de ji û pê ve tişteki din neha-
tiye nivîsandin. Hatibe ji min nedîtiye, ne jî

bihîstiye.

Belê ji zû ve ye ez li vê digeriya. Berî du
salan nivîstek ketibû destê min lê natevav.
Ji pêşî û paşiyê çend rûpel kêm bûn, ên ma-
yin nîv çirandî û di hin cihan de pirsên he-
şifandî hebûn. Digel vê hindê pêlekê ez pê
mijûl bûm. Bi kêr nedihat. Min jê tişteki
hêja û tekûz neanî der. Ji û pê ve ji min re
arîkarek jî diviyabû. Arîkarekî welê, herçî
ko min nizanibû bikare ji min re mane bi-
ke.

Melayê min herçend kurdmanc lê Sêwre-
kî bû. Min jê pirsî heke bi dumilî dizanî. Ji
xwe ewlî [ewle] û razî li min vegeand:

– Hingî kurdmanciyê bi dumilî jî diza-
nim. Ji jinikê re "cinêk" ji meriv re "mer-
dim" û avê re jî "aw" dibêjin.

Lê dilê min li gotina wî rûnedinişt. Ji ber
ko bi xwe kurdmanc bû. Gelek kurdmanc
hene ko bi dumilî dizanin, lê di axaftinê de
herdu zaran tevî hev dikin û weke xwe ni-
zanin bibêjin. Lê zazayin hene ko di kurd-
manciya wan de tu kêmanî nîne, mîna me
bi kurdmancî dizanin.

Ber ko kurdmancî di navbera kurdên we-
latê jorîn de zimanê tevayî ye û stran û dîlo-
kên zazan bi kurdmancî ne. Ji ber wê yekê
ji min re yek diviya bû ko dumilî zimanê dê
û bavê wî bit. Min ji Melê pirsî:

– Tu çawan hînî dumiliyê bûyî?

– Ji diya xwe hîn bûme. Bavê min ji Dêr-
şewê hatiye Sêwrekê li Sêwrekê diya min
mehr kiriye. Diya min bi xwe zaza ye. Keça
Mela Suleyman e, Mela Suleyman kurê
Hafiz Îsa ye, ew jî pismamê 'Usman Efendî,

muftiyê Sêwrekê ye. Yanî ez xwarziyê zazan im. Ez bi xwe di nav zazan de mezin bûme. Ji xwe li Sêwrekê bi dumilî xeber didin, lê bi kurdmancî jî dizanin. Xelkê dora Sêwrekê jî zaza ne. Ez tim diçûm gundan û min hergav jî xelkê ra mewlûda zazakî dixwend.

Êdî min zanibû ko paş çend salan rastî mirovekî xwe hatime. Mela Nezîr dê bi kêrî min bihata. dumilî zimanê diya wî zimanê wî bû. Lê bi zimanê bavê xwe jî, weke xwe, pak dizanibû. Dikaribû heruştê dumiliyê ji min re bi kurdmancî mana bike. Melayê min melakî zor, melakî kitêb binçeng bû. Mewlûda zazakî, ya Melayê Batê û Nehcu 'l-Enama Mela Xelilê Sêrtî pêre bûn. Paş du rojan Melayê min jî derî ve da hersê kitêb di bin çeng. . .

Mela Nezîr Nivîştî xwe di sala 1321/[1903] di panzdehê meha nîsanê de bi xwe nivîsandibû.

Lê îro çavên wî ji ber nexweşiyekê ew çend tarî bûne ko destnivîsa xwe nema dikare bixwîne. Ji lewra min jê re herbeyt ye-ko yeko dixwendin, ewî mane dikir zêr û ziber diedilandin, min jî bi herdu herfan, erebî û Latînî dinivîsandin. Di dema nivîsandinê û bi hinceta her pîrsa nû min bala xwe dida qewa'idê, destûrinin zimanekî di-anîn der û berpêl dinivîsandin. Bi vî awayî ez digiham bingehê zarê dumilî jî û min ew didanî ber kurdmanciyê.

Jê hêla din diviya bû ez bizanim û ji xwendevanan re bidim zanin, ev Mewlûda ha kengê hatiye nivîsandin û bi çi awayî jî 'Usman Efendî re hilketibû.

Li gora gotina Mela Nezîr yekî jî melayên Sêwrekê, bi navê Yûsuf Mewlûdek bi zimanê tirkî nivîsandibû. Ew û 'Usman Efendî bi hev nexweş bûn. Heçkû berberî bi hev dikirin. Paş belavbûna mewlûda Hecî Yûsuf Meyildarên wî digotin: "Melaî û zanatî

holê dibe. Ne bi galgalan. . ." Ev kurt û pist bi guhê 'Usman Efendî ve jî dikirin. Ne gerek e em bibêjin ko herdu mela jî kurd û kurd ziman bûn.

Wekî 'Usman Efendî ev bihîstin ji nasên xwe re got: "Heke zanatî bi nivîsandina mewlûdê ye ez mewlûdekê bi zimanekî wêlê binivîsim ko pê hêj tu kitêb nehatiye nivîsandin, ne bi tirkî ne bi kurdmancî lê bi dumilî. . ."

Û bi vî awayî û ji wê berberiyê ev mewlûda hate pê. Nik dilê min ev cara pêşîn e ko ji berberiya du kurdan tiştekî qenc ber pê bûye. 'Usman Efendî par li Sêwrekê çûye rehmêrê. rehmeta Xwedê lê bit.

Dîsan li gora gotina Mela Nezîr 'Usman Efendî mewlûda xwe bi pênc salan beriya meşrûtiyêrê, yanî di sala 1319'an [1901] de nivîsandiye.

Mewlûda Hecî Yûsuf yanî a tirkî jî xwe hingê ketibû çapê. Lê ya 'Usman Efendî nediket. Carekê nivîşteke wê şandibûn Diyarbekirê, ew nivîştî ko min ya xwe li ber nivîsand. Lê ji ber ko nizanibûn bixwînin bi şûnda vegerandibûn. Herwekî di pelê wê ê paşîn de bi tirkî nivîsandiye: "Bilxasse selam we sena'dan sonra istîfsar xatîr êderim. Mezkur kitab wîlayet'den gerî îade edildî. Sebebi okuyamamîş'lar dir. Bakî selam. 12 heziran [1]322 [1904] - îmza" nayête xwendin.

Piştî Meşrûtiyêrê pismamekî min, Faîz Beg Bedir-Xan, bûbû qaymeqamê Puturgê. Bavê Mela Nezîr Hecî Îbrahîm çûbû balê. Mewlûd şantî wî da. Pir neajot Faîz Beg hate ezil kîm û vejeriya Stenbulê. Mewlûd jî bi xwe re bir ko bêxe çapê. Lê li Stenbulê jî ew nikaribûn bixwînin. Hingê Faîz Beg jî Hecî Îbrahîm re nivîsandibû ko an ew bi xwe an kurê wî xwe bigihînin Stenbulê mewlûdê ji wan re bixwînin da ko bikarin

çap bikin. Lê ne kur ne bav neçûn Stenbulê
û mewlûd neket çapê û Xwedê ji 'Usman
Efendî re hez nekir ko keda xwe bi herfên
reş bibînit. Em vê çapê ji bona şakirina gi-
yanê wî pêşkêşî wî dikin.

* * *

Ji hêla din min dizanibû ko nik Muhemed
Elî Ewnî Efendî (1) jî nivişteke mewlûdê
heye. Min jê re şand û nivišta wî anî. Me
herdu nivişt danîn ber hev. Me dît ko di
navbera wan de kêr û zêde ferqin hene.

Berê pêşîn di destpêka nivišta wî de deh
beyt hene, di ya me de tenê sisê ne. Min ev
ji Mela Nezîr re xwendin. Ewî got: "Bi min
beytên zêde paşê hatine bi ser xistin, herhal
yekî ji ber xwe gotiye"

Di vê babetê de ez tişteki nabêjim lê her-
wekî xwendevan bi xwe dê bibînin di wez-
na wan beytan de xwarî û kêmanî zêdene.
'Usman Efendî bi xwe nikaribû beytên bê
wezin an xwarwezin binivîsîne. Jê re mew-
lûda wî giwaha e.

Digel vê hindê em wan beytan bê ko tu
tiştê wan biguhêzînin, rast bi rast diguhêzî-
nin hire:

Bi namê wahîrê no ard û azmîn
Ke ma dest kerd bi no girwe rengîn
Şima hemdê xwe Ellayê rê biyarîn
Şew û roj qapîdê ey di biqarîn
Pêxemberî rê selewatî biwanîn
Tim û tim derdê cê ver di binalîn
Misalê na dinê zanî ti merdim
Ti citêrênî, girwey to jî toxim
Ke to zanan kî no dinya senîn o
Bizanê a dinê cayê cû nîyo
Wedaro ey çê kî citêr bikaro
Kî citêr çî karit ey wedaro
Beso tobe biyarîn hey xedarîn
Dinyay di to hemî hewl bikarîn

Gunahdê xo rê arê bin binalîn
Birejnîn hersê çiman ra bikalîn
Bibo 'efew gunahê mayê vêrdo
Gunehkarî kî 'umrê xo di kerdo
Selewatî biwanîn rind û bolî
Biresnîn pê dima gandê resûlî

Ji û pê ve di minhuyê (metnê) de, di ge-
lek cihan de navbera nivišta me û ya Mu-
hemmed Elî Ewnî Efendî de ferqên din jî
hebûn. Me ew ferq berpêl û di bin re û ye-
ko yeko nîşan kirine. Lê ferqên mîna pêş û
paşbûna pirs û herfan û guherîna ciyokan
nehêjayî nîşankirîne bûn. Herwekî di beyt
û misraên jêrîn de têtê dîtin.

1- Çaxo qurban bî devê Ellay resa (Wextra
qurban bî devê Ellay resa)

2- Kam kî adir ra xelas xo rê waşt

Wa biwano ê resûlî rê selat

(Kam kî adir ra xo rê xelas waşt

Wa reslî rê biwano es-selat)

3- Kerdo înan ard bi Ellay bol nîyaz
(Kerd înan û ard bi Ellay nîyaz).

Ev e ferqên bingehîn di navbera herdu
niviştan. Di nivišta Mela Nezîr de me tenê
tiştînin welê guhartin ko berê ve rengên
xwe ên binaî wîndî kiribûn û rind nedike-
tin weznê.

* * *

Zarên zimanê kurdî ên bingehîn sisê ne.
Zarê welatê jorîn, yê welatê jêrîn û zarê du-
mîlî.

Herwekî nas e zarê welatê jorîn kurd-
mancî ye û di kurdmanciyê de ferqên zara-
wa û şewan hebe jî zarê kurdmancî bê tu
kêmanî şanê yekîtiyêke zimanekî dide. Lê
zarê welatê jêrîn ne welê ye. Di nav xwe de
li zarînin din belav dibe û cih bi cih jî hev
vediqete, mîna Baba kurdî û Lorî. Ji û pê ve

di wî welatî de zarînin din hene bi gelekî jî zarê welatê jêrîn dûr in û dikevin nêzîngî zarên din.

Zarê dumilî: Ev zar zimanê kurdên dumilî an zaza ne. Kurdên dumilî di welatê jorîn di rojavayê wî welatî de rûniştî ne. Bi piranî tevî kurdmançan in û jî zarê xwe pê ve bi kurdmançî jî dizanin. Li gora ko min seh kir di zarê dumilî de jî çend bir hene. Di bîngehî de ev birên ha dudo ne. Di nav van herdu biran de di denganê û qewaidê de ferqînin eşkere têne dîtin. Di denganiyê de: di zarê Sêwrekê de herfa "j" bi qasî kurdmançiyê nîn be jî, di hin pirsan de tête dîtin. Lê di dumiliyên din de mîna zarê paloyê de "j" yekcar nîne û şûna wê "z"yek an "c"yek rabûye. Ji lewra heke ji dumiliyan re ji ber ko li şûna "j"ya kurdmançî "z" dibêjin "zaza" hate gotin dumiliyên Palo û Madenê ji dumiliyên Sêwrekê bêtir zaza ne.

Di zarê dumilî de pirsên herzarê kurdî tene dîtin, kurdmançî, Babakurdî, Hewremanî h. p. . .

Di vî zarî de "v" heye û gelek e. Dibe ji kurdmançiyê bêtir jî. Lê di hin pirsan de vê "v"ê mîna kurdan bi "w"ê diguhêrînin û li şûna "av" û "şev"ê "aw" û "şew" dibêjin.

Di qewa'idê de: Zarê dumilî di qewa'idê de ji her zarî bêtir nêzîngî kurdmançiyê ye. Berê pêşîn pronavên "ez" û "min", pronavên zindî, di vî zarî de weke xwe mane û "ez" jî neketiye. Ji lewra herwekî di kurdmançiyê de ye, di dumiliyê de jî fi'lên lazim û mute'ddî cihê cihê têne tesrîf kirin.

Tenê di mesela cîsnê de zarê Paloyî kêrn kiriye. Lê zarê Sêwrekî mê û nêrên xwe weke xwe hilanîne. Di hin cihan de mesela cîsnê di vî zarî de ji kurdmançiyê bêtir, kurtir û hûrektir e. Ew çend ko di fi'lan de jî tête dîtin.

Paş ko me ev ferqên ha, bi kurtî, gotin

em ê ji xwendevanan re mînhûkî bi du zarî bidin zanîn, bi yê Sêwrek û yê Paloyî.

Ev mînhû çîrokeke Mikrê ye. Par xortekî hejdeh salî, ji wlatê Mikrê, ev çîrok ji min re gotibû min jî nivîsandibû. Min ev mînhû li herdu zarên jêrîn da wergerandin. Yê pêşîn ji Mela Nezîr û yê duwem ji Mihyedîdîn re da wergerandin. Mihyedîdîn xelkê Paloyê ye. Ji gundê Meman ji eşîra Qasiman.

Ji bona ko yek di bin hukmê zarê ê din de memînit min ji herduwan re mînhûwa Mikrê xwendin û jê lê zarê wan da wergerandin, bê ko yek ya a din bibîne.

Dumiliya Sêwrekê

Rojê rojan di dewên di hawar dekewt. Şarê dew pêro remayê. Dewi miyan di kergên û des leyrekî ca di mendê. Lûyêndo vêşan înan ra peyda bî. Kerg xeylî tersa. Lûy ay rê va:

– Ez do to bora tewrê leyrekan.

Kerg cirê va:

– Heta hewt rojî vindir.

Lûy cirê va:

– Qandê çiçî?

Kerg cirê va:

– Leyrek bol werdek î.

Lûy zana dew di kes çinyo veng nêkerd, şî. Kerg kewt qesawet. Tew rê leyrekan dew ra vijiya. Şî arzeyî het. Uja aşwançî ê dînay. Kerg hewar kerd, cirê va:

– Ewro lûyên ma ra peyda bî. Min rê va: "Ez do to bora". Min cirê va: "Heta hewt rojî vindir". Lûy şî, veng nêkerd. Ti nika tazî û kutikan hadire ki heta Dedi Lûy yeno.

Aşwançî va:

– Bol rind o.

O wext postê lûy neway çeturî kerdê. Aş-

wançî xeylî pê weş bî.

Kergî rê va:

– Ezo no meydan di lanên biken. Ezo tewrê kutik û taziyan dekewin. Eger Dedi Lûy ame tenekî ey dir ra kay bike. Odo to rê vaji:

– Ey kergê, kergê, kergê! Ezo to borî tewrê leyrekan.

Bado ti ci ra vaji: "Ey Dedi Aşwançî, ti bixwe û kutikê qundî bê teber."

Lûy ame meydan, venda kerg, kerg şî, ci-rê va:

– Çunkî ti nika mi borî, min rê weş o tenekî kay keran.

Destê jebînî girewtî. Kerg cirê va:

– Min rê deyrî biki.

Lûy va:

– Ey kergê, kergê nika ezo to bora tewrê leyrekê to.

Kergê va: "Nobeta min a" dest pa kerd:

– Ey Dedi Aşwançî bê teber, ti bixwe û kutikê qundî.

Lûy tersa, va:

– Hunî mevaji, axir ez tersenno.

Qissey tamam kerdî, Dedi Aşwançî vijya. Tazî û kutikan wexto lûy dînayî, girewt û fetisnay. Aşwançî bi lûy, kergi bi leyrekan bî şay.

Dumiliya Palûwî

Rwecî rweca dewêkî de hewar kewt. Şarê dew pyero remay. Miyanê dew, ca mend kerg tewlê des liçikana. Yîne rî lûyek peyda bî zehf veşan. Kerg zehf tersê. Lûy tira va:

– Ez to borî tewlê liçikanê tuwiya.

Kerg tira va:

– Vindir heta hewtena rwecî.

Lûy tira va:

– Qey çine ya?

Kerg va:

– Liçikî zehf qic î.

Lûy zanani dew di çew çîno, veng nikerd, şî. Kerg kot dişmîş biyayîş. Dew ra tewlê liçikanê xoya vicay, şî arye. Ūca arbançiyê dî. Kerg hewar kerd, tira va:

– Eyro lûyek min rî peyda bî. Min ra va: "Ez to borî". Min tira va: "Vindir hewtna rocî". Lûy şî, veng nikerd. Ti inkey tanzî û bwecî hedre ki heta Apo Lûy yenno.

Arbançî va:

– Zehf hewl o.

In wexti d' postey lûy neway çeturî kerdî-yê. Arbançî zehf pê weş bi. Xo hedre kerd, kerg ra va:

– Ez in meydan di qulêk bikeyn. Tewlê tanzî û bweciyan dekuwî. Eger kî Apo Lûy ame tay cirî bireqîşî. Wî tue ra vaco:

– Hey kergê, kergê... Ez to borî tewlê liçikanê tue ya.

Bacî ti tira vac:

– Hey Apo Arbançî, bê teber, ti bixö w bwecî qundî.

Lûy amey meyda, venda kerg da, kerg şî, tira va:

– Qey gî ti inkey min borî min rî weş o ez bineyekî bireqes.

Lûy va: "Hewl o". Destê yowbînî gured. Kerg tira va:

– Bineyekî ma rî dêrî biki.

Lûy va:

– Hey kergê, kergê, ez inkey ti w liçikanê ti piya borî.

Kerg va: "Serey min o":

– Hey Apo Arbançî bê ti bi xo w bwecîy qund ya.

Lûy tersa, va:

– Ano me vac, axirî ez tersenna.

Qalê xo tamam kerdî Apo Arbançî vicya. Tanzî w bwecî hela g' lûy dî, di hal de guret û xeneqnay. Arbançî bi lûy, kerg û liçikan

şa bî.

Paş ko min mewlûd û ev benda ha nivîsandin herdu şanî birayê Şêxê rehmetî Şêx Evdirehîm Efendî dan.

Hingê ewî ji min re got ko ji vê mewlûdê pê ve mewlûdeke din ji bi zarê dumilî hatiye çêkirin û bi ser xist: "Li gora ko di bîra min de maye ji vê dirêjtir bû û ne bi şêwa Sêwrekê lê bi ya Pêçarê bû. Yekî bi navê Ehmedê Xasî çêkiribû".

Lê Mela Nezîr ko ji dumiliya Sêwrekê pê ve tu dumiliyê naecibînit dibêje: "Belê Ehmedê Xasî jî mewlûdek çêkiriye û ew mewlûd gihaye Sêwrekê jî. Min ew dîtiye. Hima sê çar pelik bûn. Ji pirsên kurdmanciyê tîjî bû. Lê piştî ko Mewlûda 'Usman Efendî derket ew betal bû" Lê ji ber ko min dil nîne ez wê betal bikim ji xwendevanan hêvî dikim heke pê dizanin û dikarin peyda bikin nivîşteke wê ji min re verêkin da ko ez wê ji bêxim çapê.

Şam, Tara Kurdan : 16 tîmeh 1933

Celadet Ali Bedir-Xan

* Me tîpguhêziya hersê perçeyên dumilî ji kovara Hêvî, hejmar 2, 1994, girtiye. Tîpguhêziya hersê perçeyan Malmîsanij kiriye.

SEHÎTÎ

Le bo yekîtiya zimanê Kurdî

- 4 -

Ji ber hersê pirsan ve ez dibêjim

1 - Gereke civarek ji çarkekarên Kurdistanê çê bibe seyda û zana û çend mirovên

go bi lehceyên Kurdistanê tevan zanin tê de kom bibin.

2 - Şewekî sivik û bilind û şêrîn ko pirên kurdan pê mijûl dibin bigirin ên din tevan bikujin eger pîrsek ji wî ê bijartî kêm bî em karin ji şewên kuştî bidizin.

Çiman... go em weha bikin dijwarî digihê du milyon kurd lê eger em şewakî ji tevan çêkin hinga dijwarî digihê neh deh milyon kurd.

Çawan go miletan hemiyana weha kiriye yanî şewakî pîr şêrîn girtine ên din kuştine.

Belê di qonxerê de hê bêtir em karin delîl û nîşanan ji fikr û bîra xwe re dirêj bikin êdî heval sax bin.

Cegerxwîn

SEHÎTÎ

Le bo yekîtiya zimanê Kurdî

- 5 -

Zimanê kurdî, bi rastî zimanekî pîr şêrîn û zehf zengîn we rengîn e. Çunkî galgala wî (mufredat) zor, awayê qisebêjî (lehce û uslûb) gelek zehf e. Ew jî ji ber belavbûna kurdan e li serhedan, we parçekirina welatê wan ê delal ê Kurdistan e li navbera du sê miller û dewletan da. Lewma kurd, ji hevdu veqetiyane û ji hev dûr ketine. Û ji zilm û bêbextiya dijminan îsrîbdad û tehqîra bêganeyan, bajêran û gundan berdane. Çûne ketine nav newalan û deştan û derketine ser çîyan û zinaran, dûr li medeniyet û mehrûm ji ilm û îrfanê.

Seva [seba] wî zimanê wan ê kurdî ê pak û delal, ji nîmetê xwendin û nivîsandinê mehrûm maye. We (tenê=tenha) li nav

gundî û eşîran da hatiye peyv û qisekirin. Ema xwenda û zanayê kurdan – heke gundî û eşîrî heke bajêrî be – gişk bi zimanê bêgane û neyaran îlm û îrfan hîn bûne û xuyan zana û xwendayên kurdan hesibandine, û tu li zimanê bav û dê pirs nekirine. Seva wê gire û ribata ke navbera kurdan hebûye, winda bûye û bi yekcar ji nav wan rabûye; ne ko li nav herberêk ji bera kurdan ê mezin û gewre rabûye. Belku her eşîrêkê ji kurdan xwe tenê kurd hesibandiye û bi musteqbelê ê dinan nexwestiye eleqedar bibê. Bi vî awayî, tevda bêganey hev du bûne. Yanî çar, pênc merovên kurd eger li cîkî bicivin we dil bikin ke le ser welatê xwunan qise bikin we ji belengaziya wê bas bikin; bêşik nikarin bi asanî û bi gengazî miraza xwutan fehm kirin bidin, û netiwanin meqseda xwuyan hîn bibin. Çunkî heryek li wan bi awayekî qise dike û dilê xwe da dibê: Ez tenê kurd im. Ê din eger kurd ji bin zimanê kurdî nizanin. Çima? Çünke zar û şeweyê wê nizanin.

We 'l-hal ewan hemû (heme, 'hemû, 'heme, gişk, tevda, giştî) zaro û lawênî milletekî yekziman û yeknijad û yekxwîn in. Welê jî li hev nehatiya şewe û zarên wan, nikarin hev û din nas bikin we xwo naskirin bidin.

Eger xwenda û zanaya milletekî bi vî awayî nikaribin bi qise û nivîsa xwe yanî mil û destê hev din bigirin û arîkariya xwutan bikin; bê şubhe ne mumkin e tiştêkî din da jî destê hev bigirin û yekfikir û yekneseq bibin. Çira?

Çunkî nişana yekîtiya milletekî û yekbûna komelekî hebûn û heyîya zimanekî – bi kêmî yanî 'ela el-eqell li nivîsanê da – yekneseq û yekawa ye. Bê vava tiştêkî din çêna-be û naye dirist kirin qet. Nuha li vêra pirsêk tê bala hemû xwendevan û nivîsevan ew jî vava ye: Çawan zimanekî kurdîkî yekne-

seq û yekawa ('ela 'l-eqell) li nivîsanê da tê peyda kirin ko hemû kurdan tê bigihîne û pê miraz û meqseda xwuyan biqedînin we çak eda bikin?

* * *

Va nivîsa xwuyanî vira nivîsî, û bona ke Hawar ra ray bikim temîz kiribûm, we bi cuhaba wê pirsê mijûl bûbûm. Ji jîmara Hawarê ê şanzdehan da pirsiyarkî hêja dor aliya vî mewdû'î; mewdû'ê nivîsara min da hatibû belav kirin we bi kurtî heyanî yekiya gulanê cuhab dihat xwastin. Wexta ke min ev dît û xwend dilê min vebû çavên mi ronî bû we ez zor pê kêfxweş bûm. Seva wê mecbûr bûm cuhabê ko bo temamiya nivîsara xwe hazir dikirdim himan bi te'dîl û texyîrêkî hindik binivîsim û bidim bo ev pirsiyariyanê ko li Hawarê da hatiye belav kirin. Paşê vegerim li ser temamiya nivîsarê (meqale) xwo, we doraliya zar û zimanê kurdî, xwasima zazayî (dumilî, dunbilî) da hinek zanîni bo hurtî û zimanî belav bikim ko heyanî îro tiştêk ji wî nehatiye neşir kirin. Hêviya min jî mîrê delal û hêja xwediyê Hawarî me hemû kurdan ev e ko ji vî nivîsê şitik dernexe ji ber ko dirêj e û muxalîfê şertê pirsiyariya Hevindê Sorî ye. (2)

1- Zimanê kurdî çawan xwerû û pak dibit?

1- Ma navê pirsiyarê divêt weha bit. Zimanekî kurdêkî tevayî ('umûmî) çawan tê peyda kirin ko hemû kurdan – kurdmanc, goran, lor, kelhor, bextiyarî, zazan, hawraman – jor û jêr, rojhilat û rojavayê Kurdistanê da, tê bigihîne we karibin pê binwêsin û bixwênin. Çima va pirsê lazimî weha bit? Çunkî zimanê ko hemû kurdan, kêm û zehf têbigihîne hêj peyda nebûye, û nehatiye meydanê ko merov, bi paqijî û safî kirina wî mejûl bibe û bixerîke.

Herkes zane ko, saf û paqijiya zimanekî hanca paş yekîti (wehdet) we li hev anîna zarên wî ê zehf tê tesewur kirin. Ji bo wê cuhaba vê pirsê ewilî weha didin seva gihastina mirazê, û peydakirina vê armançê divêt berî herîştî çiqas zarên û zimanên kurdî – wek kurmançî, babanî, zazayî, lorî, fêlî, bextiyarî, hawremanî. . . – hene be hemû wasteyan û bi awakî zanînî (uslûb îlmî) were civandin û belavkirin. Yanî herzar û herşêwe de bi kêmî – elâ 'l-eqell – du sê kîtêbok divêt were çapkirin ko heta zana û nivîsevanê kurdan, karibin jê fêde bibînin we şêhr [şî'r] û gouin û nivîsa xwonan, bi qise û pirs û galgalê hemû zarên û lehcekanî kurdî çêkin we durust kin we karibin qise û pirsanî bêganeyan berdî we hêdî, hêdî desta wan jê were kişandin hata bitiwandin bi awayekî kurdî ê xalis û muxlis bêjin û binivîsin.

2 – Bi çi awayî zarê Kurdistanê ên cihê cihê nêzingî hev dibin. Û zarekî welê têtê pê ko, kurd hemû di zarên hev digihên?

Nêzingbûna zarên zimanên kurdî, hêdî, hêdî û bi xwe ancax paş civandin û belavkirina wan dibin. Çunke wê çaxê heryekê ji xort û ciwanê kurdan ji xwe ra zarêktir - bi zarê xwe - dicibîne tedqîqat û xebata xwe ser wî zarî dimeşîne. We vaya mideyek dewam dike netîceyê da çiqas zar û lehceyanî kurdan hene, têne belav kirin, lakîn bi awayekî zanistî. Û her xwenda û zana û nivîsevan dikare bo nêzîkirina ezmananê kurdî û zarênî kurdmançî û zazayî . . . nivîsa xwunan bi pirs û galgal û awaya hemû zar û zimananî kurdî tevlihev we têkel bike. We şev roj bi vê armançê mejûl bibe. We bona ko hemû kurdanî zana û nivîskaran zanîn û tedqîqatî xwoyan ke li hemû lehceyanî kurdî da bikin were xwandin û têgihîştin, divêt îmlakî (awayê nivîsin) muttefiq eleyhî

mewcûd bî heke Latînî bî heke erebî. Mese-la îmlayî erebî yê ke pê zimanê farisî û 'Usmanî [osmanî] mirî tê nivîsandin ji bo kurdî jî - we lew muweqeten - çak e û baş e xwasima li mabeyna zana û munewwran da. Ne ko wek biranê me ê kurdanî welatê jêrînî Kurdistan ke nivîsa xwuyan bi hurûfê muqette'e binivîsin heta metb'eyê da, bibe wek şorbe tev li hev û têkel, mirov nikaribî ji nav derkevit.

3 – Zimanê kurdî çawan pêşve diçî, û bi çi awayî bi ser dikevit?

Hemû nivîsevan û xwendevan ra nas e ko va pirsiyariya netîceya pirsiyariya yekem û ê duduyan e yanî li paş civandin û belavkirina hemû zarênî kurdî, xwe bi xwe ser dikeve we pêşçûyî tê hesibandin. We lê seva ko zû ser bikeve we zahf zengîn û rengîn bibe, lazim e pişt salekê ji va xebatanan civatekî hemûyayî/teveyî (mu'temercî umûmî) bo ziman were li hev we ji bona yekirina awayê nivîsin (îmla) û zarênî kurdî (lehceat) û danîna îstîlahata zansî = zanîne mejûl bibe û bixerîke. We qerarê ke va xusûsa da derdêxe divêt nik hemû kurdziman meqbûl bit û bi dil were tenfiz kirin. Û dibit herkes bizanî ke mirovîtî û qedr û qîmeta wî bi şuxlandina zimanê bav û bapîr û dê û dormaman tê naskirin û zanîn.

Ji ber wê lazim e li ser hemû kurdanî welatparêzan, zar û zêça xwuyan zimanê kurdî ê teveyî hîn bikin we hemû nivîsa xwe bi vî zimanê dayikê binivîsin.

Misir el-Qahire
Lacê Henê

XWENASKIRIN

Ji Haco Axayê delal re pêşkêş dikim

Ey dil tu were bike temaşa
Ka tac û direfş û kanên ew şah
Ka şahînsahê cîhan Ferîdûn
Îrec Menûçehrê tekye gerdûn
Newzir ê bi dû de hatî zab e
Karê wî bi kêr ji bo me zab e
Kurapê wî Keyqubadê zordil
Ostiyax Durîstar e wê de bêdil
Keykawus û Xwusrewê nemek bûş
Navê wî di deftera de Kîyrûş
Luhrasibê ferzê wî riham bû
Qudsî ji nefirê tar û mar bû
Kuştasibê dîn û ew li Zeraduşt
Behmen çû bi dû de dot Hamalîst
Darayê humay çî jêr debîr bû
Zerdeştkirina cîhan di bîr bû
Darayê duwem çî ejdeha bû
Kohîn û Muxîn ji ber Ruha bû
Darayê sêyem ko hat cîhan e
Ferxende nîhan bû Ariyane
Îskenderê hêk zi per ji ber dar
Belîş kêş dikirin ji bo milkê dar
Cengek li Kîlîkya yek li Erbîl
Dara di şerê duwem de bû dil
Serdar bûn ji Nûh hetanî sêsed
Sih salî berî mesîh di nav Med
Aşûr di rojhilat cîhangîr
Der şehre ava de bûne bargîr
Alaya zerefş gihîşte Yûnan
Hind û Yemen û welatê Tûran

Ka Rostemê kurd û kanî Çopîn
Ka Nîlûferê egîr û Gurgîn
Sultanê Belûc û Xorûsîstan
Sultanê Hirat Xezen û Efxan

Bapîr e ji wa re şêrê Çopîn
Sultanê li wan ji nesla Gurgîn

Yezdiwabir û Yezûnûş û Tîrdad
Sih merwî weh bûne şahê Azad
Eywana bi nûd ji tac û gurzan
Dergûş e ji bo tilûd û dehban
Piştî ko Mesîh dibûye rehber
Sasanî li dû dibûne serwer
Roj ko Huseyn dibûye zava
Roj we di Belxê çûye ava
Sultanî buweyh û hakimaneh
Bedlîs û Hezo keranê wan in
Ev kesro yû keyanê kurd in
Doza me durust e pê xeberdîn
Tîrdadî ji kurê xwe nivîsand
Ew kurd ê kurê kurd ê azad
Şêrgohê ji kirina Azerbaycan
Şêrgoh e belê di fetha burcan
Yûsuf bi Selaheddînî navdar
Pîrsa wî bike ji Flip û Rîşar
Ferzê wî eger ko fetha qîsê
Çêkra bi zîmanê kurdî Qudsê
Xelkê nedigotê Fatimî bû
Zanayî bikin zîman berî bû
Zanayê cîhan ha seranser
Pesnê wî didin bi xameya der
Pişt xatemê enbiya bi pênc sed
Şêst salî dibû melik xwedî bend
Hêştî ji evana heştê salî
Sultanî kirin bila ubalî
Der Mîsr û Yemen Hîcaz û Sûrî
Bayezîd û welatê Şehrezorî
Heskîf melîkanê wê ji wan in
Şêrwî bi xwe ferzê wa Keran in
Merwanî û Amedî li ku man
Not salî di wê de mane Sultan
Mîrê di Cîzîra şehre Botan
Kurdît nema li dû Bedir-Xan

Sultanên bi navê Selîm û Qanûn
 Baxê me li me kirine kanûn
 Hêja bû ko xaniyê te Îdrîs
 Zêr helbikira di şehre Bedlîs
 Kurdmanc te kirine bazikê tirkan
 Bûn bûkê rîman ciwanê Îran
 Ey kom û civatên Ewrûpa ye
 Dilbûn bi vî terzî qê rewaye
 Bulxar û Mecar û sayê Lubnan
 Azadî dibin zîjî bil me kurdan
 Wilson li ku maye sozika te
 Musyo Klîmenso gotina te
 Leşkerkêşê Îngilîzî kanî
 Soza ko te gotî ja ra kanî
 Rastgirê cihan Emîl Bûdicû?
 Guftara te gotibû çî rast çû
 Bêje tu bizişkiye çî daro
 Dermanê nesaxiya me ya ro
 Yekîtî ji me re çî xweş îlac e
 Yat bûn di me de çî bêrewac e
 Ey kurdê çiyayê deşt û zozan
 Umîdê mekin ji destegîran

B. Ferîdûn

*. Kitêbxana Hawarê di van rojan de mewlûda zazakî çap û belav kiriye. Ev benda ha pêşgotinka wê mewlûdê ye.

1. Muhemmed Elî Ewnî Efendî ji xwendayên kurdan ên welatparêz û milletperwer e. Bi xwe jî xelkê Sêwrekê ye. Li Misrê di [Unîversîteya] Ezherê de xwendiyê. Ev deh sal in di dîwana qiranê Misrê de mutercim e. Li Şerefnama ko wê paşiyê li Misrê hate çapkirin pêşgotineke hêja nivîsandiyê.

2. Hêvî û daxwza te li ser seran û ser çavan.

www.arsivakurdi.org